ACTA ERUDITORUM

NOVA
ACTA
ERUDITORUM,

ANNO
MDCCXXXIV
publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,
Prostant apud JO. GROSSII HÆREDES,
JO. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
JO. CHRISTIANUM MARTINI.
Venduntur etiam Amstelodami in WAESBERGIORUM & WETSTEINIORUM officinis.

Typis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.

Lectori amico Salutem!

In tristissima hac Germaniæ calamitate, inter atrocissimos hostium terrores, inter urbium eversiones, stragesque civium, servant adhuc antiquam sedem suam, & sub Potentissimi AUGUSTI, *Tutelaris Dei nostri, auspiciis, placidissime otiantur Musæ nostræ. Reponentes id merito in felicitatis nostræ parte maxima, absoluto feliciter præsentis anni curriculo, id nostrarum esse partium existimamus, ut Deum Optimum Maximum, tam benignum rerum nostrarum conservatorem, pie religioseque veneremur, &, ut perpetuam hanc nobis esse pacem jubeat, devotissimis precibus imploremus. Quibus votis, patriæ nostræ propriis, alia jungimus, magis Europæ universæ communia, ut, quam Martis improba consilia & insanus hostium furor abstulere, finitimis populis propediem reddatur candidissima temporum felicitas. Multum, quod inter omnes constat, non a patriæ tantum, sed ab exterarum etiam regionum, salute publica flos & incrementa literarum pendent. Sunt enim hæ fonti perenni similes, huc & illuc mittenti aquas suas, cujus si tu unam viam obstruxeris, omnem aquarum videbis cursum turbatum. Et male timemus* Actis *nostris, si, quod Superi avertant, in futurum etiam tempus potentissimæ gentes amica fœdera & jucunda pacis otia fastidiant, nec*

latius evagari hos, qui nuper demum excitari cœperunt, terribiles armorum ſtrepitus prohibeant. Nam, ſi ſuas in poſterum, ut cœpit, negare nobis divitias pergat Gallia, literis & doctrina gens florentiſſima, ſi & Italiam, quam inter medios bellorum tumultus ad hunc uſque diem amicam nobis munificamque experti ſumus, a noſtris commerciis ſucceſſu temporis iniqua potentiorum vis abſtraxerit, ſi, quæ præcipuum olim Actis *noſtris decus attulerunt, iis carere in poſterum fatali quadam neceſſitate jubeamur, ad nos ipſos perventuram publicæ calamitatis partem aliquam, nemo non intelligit Lectorum. Sed abſit infauſtus timor iſte, quem amor literarum, & rem eruditorum communem juvandi ſtudium, extorſit. Non inter Scythas truculentos, aut inhumanos Maſſagetas, vivimus; nec ab ea gente, quæ inde a tot Seculis jure ſuo omnis doctrinæ cultioris laudem obtinuit, interitum bonis literis ominabimur. Utamur igitur, qui nobis adhuc ſupereſt integer, vigore noſtro in futurum & ſequentes annos, &, nihil curantes, quæ procul a terris noſtris geruntur, in amœniſſimis his Muſarum viretis conſeneſcere, jucundum putemus. Tu modo, quem noſtri olim ſtudioſiſſimum habuimus, ſive Gallus ſis, ſive Italus, noli in poſterum formidare judicium noſtrum, nec fruſtra nos expectare elegantes ingenii tui partus patere; quin eam de nobis ſpem concipe, fore nos ſemper eo in loco, ubi literarum cauſa agitur, a partium ſtudio remotiſſimos, virtutemque, ut par eſt, in ipſo hoſte laudaturos.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXXXIV.

SEXTI AURELII VICTORIS HISTOria Romana, cum Notis integris DOMINICI MACHANEI, EL. VINETI, ANDR. SCHOTTI, JAC. GRUTERI, nec non Excerptis FRID. SYLBURGII & ANNÆ FABRI F. curante JOANNE ARNTZENIO, JCto.

Amstelodami & Trajecti Batav. apud Janssonio-Waesbergios & Jacobum a Poolsum, 1733, 4 maj.

Alph. 4 pl. 15, cum nummis Cæsarum incusis.

Doctissimus Editor, qui juvenem se dicit, & *tres studiis quondam suis moderandis triumviros* habuisse, Viros laude dignissimos, *Burmannum*, *Drakenborchium*, *Duckerum*, de Autoribus libellorum, qui eo, quem proposuimus, titulo comprehendi solent hodie, ita sententiam fert, ut primi quidem illius de Origine gentis Romanæ scriptorem putet posterioris ævi Grammaticum, qui ad junctos jam tum de Viris illustribus atque de Cæsaribus libellos origines Romanas ex variis Autoribus, ac præcipue ex *Virgilio*, collectas adjecerit. Porro alterum de Viris illustribus libellum antiquioris & politioris hominis ingenio deberi, qui *Cornelium Nepotem* mutilaverit, (quo nomine solennes illi diræ cum reliquis Epitomatoribus dicuntur Præfationis initio,) ita tamen, ut in plerisque verba ipsius retinue- Pag. 40.

rit , sed aliunde tamen etiam cum nonnihil adsueret, hinc turpissimos aliquot in Historia errores commisit. Verus *Sextus Aureolus Victor* est is, qui de Cæsaribus scripsit, cujus epitomen fecit is, cujus ultimo loco poni solent *Excerpta ex libris S. Aurelii Victoris de vita & moribus Imperatorum*, in quibus tamen & ipsis multa sunt a veri illius *Victoris* tum verbis, tum historiis, abhorrentia. In *Pitisci* editione tum alia, tum hoc reprehendit Cl. *Arntzenius*, quod omissæ sint *Schotti* Notæ, quoties describere illas dignata est *Daceria:* &, ne putes, gratiam inire voluisse ipsum a bellissima fœmina, est, ubi, propositis utrisque, vel potius iisdem, Observationibus, in rem præsentem deducuntur Lectores, ut, quantum licere sibi voluerit *Anna*, intelligant. Scilicet eodem fato par conjugum illud usum est, cum etiam *Festi* editores Belgæ non dubitaverint *Scaligeri* pariter observata & *Dacerii* furta, (venia sit verbo rudiusculo, sed quo in tali re uti solent Critici,) juxta se collocata oculis omnium exponere. Cl. *Arntzenius Schotti* Commentationes integras dare maluit in *Annæ* autem Notis ea omittere, quæ ille jam occupaverat, eandemque rationem in *Sylburgii* Notis tenuit. *Vineti Gruteri*que Commentaria non ea cura videntur scripta Nostro, qua a talibus Viris exspectari debebat, ita plerumque levi manu, aliud agentes, hos Scriptores tractarunt. Enarrat deinde, quibus MStis ad suam editionem exornandam usus sit. In eo, quem textum vocant, exprimendo *Schotti* editionem secutus est, ita tamen, ut ab illo discesserit, ubi ille conjecturas suas, verosimiles licet, & fidei historicæ maxime convenientes, in contextum receperat. Distinctiones Capitum *Schotti* servavit, etsi interdum parum accuratas, ne turbaret eos, qui laudatum ab aliis locum requirere vellent. Adjecit, quod & ipsum jam factum a *Schotto*
Pag. 458. fuerat, *Nannium* de claris *Corneliis*, & *Sigonium* de vita *Scipionis*. Insertum etiam est Monumentum Ancyranum cum *Lipsii* & *Casauboni* Notis; maluissent quidam conferri illud cum *Gronoviana* editione in Memoria Cossoniana. Index amplissimus debetur *Phil. Lud. Loticbio*, Scholæ Noviomagensis Præceptori. Numismata Imperatorum revocata hic dantur, non

non, quod optaverint Lectores, denuo æri incisa. Jam etiam specimen quoddam expectant Lectores nostri, unde de Cl. *Arntzenii* opera existimandi facultas sit. Notarum major pars pertinet ad comparandas voces & formulas *Victoris*, an *Victorum*? cum aliis cujuscunque notæ Scriptoribus antiquis. Ita v.g. ad *Vir. Ill.* 63, 1, de usu vocabuli *assiduus* multa conduxit. *Ibid.* 77, 6, quoties *nunc* repetatur in talibus, *nunc hac parte, nunc illa*, ostenditur: quemadmodum 77, 1, caput, manus *præcisa, excisa*, proferuntur. Ad 58, 3, qui vocabulum *escendere* vindicaverint, laudantur; ad 58, 6, qui *corrigere* de moribus dixerint; ad *Cæs.* 41, 6, qui *accipere* pro audire aut rescifcere. Sed sunt etiam Criticæ Observationes adspersæ. Ita *Cæs.* 41, 12, probare videtur conjecturam *Annæ*, *condendæ urbi formidandisque religionibus ingentem animum advocavit*, ubi legitur, *condenda urbe avocavit*. Quid si legamus, *formandisque religionibus*? Illud enim *Constantini* opus, quod hic in laudibus ejus commemoratur, eoque ipso injicitur suspicio, qui istæc & cetera de illo Principe scripserit, non fuisse ethnicum. Vexatissimus est locus *Cæs.* 41, 20, quem ita exhibet: *Alteros* (Nicæenses) *Marcus Bojonius*, (h. e. M. *Antoninus* Philosophus,) *afflixerat, quod Hipparchum præstanti ingenio indigenam fuisse ignoravissent.* Qui de celebri Astronomo intelligunt, morosæ cuiusdam sævitiæ accusant Imperatorem Philosophum. Animadvertendumne erat in Nicæenses, quod ignorarent, civem ante sexcentos annos natum? Quidni etiam in Syracusanos, qui *Archimedis* sui sepulchrum ab Arpinati homine discerent, sæviit populus Romanus? Igitur certatim Editores de emendatione soliciti fuerunt. *Casaubonus* conjiciebat, *fustibus necavissent*, vel *fustigatum necavissent*: *Gruterus*, *fuste ignominiavissent*. Acute *Arntzenius*, si emendare ita placeat, etiam illud *indigenam* videt in *indignum* esse mutandum. Sed illud forte nimis philosophon, quod subjicit: *Malim tamen retinere ego scriptam lectionem; quid enim mirum, si Imperator Philosophiæ studiosissimus tam supinam negligentiam & inscitiam damnaverit, ut sic bono præsidio in posterum munita philosophantium existimatio, non*

ita facile negligeretur, ſibi tales poſſe vindicare cives. Nobis quidem, quid ſcripſerit, quidque ſibi voluerit adeo hoc loco *Victor*, in mentem non venire, fatemur; ſed, ob *ignoratum* poſt aliquot centum annos civem ſuum ea Nicæenſes pœna affectos a Divo *Marco*, qua ſublata, *Conſtantinus* laudem meruerit, illud concoquere vix ac ne vix quidem poſſumus. Sed videamus etiam alia. De *Orig. G. R. Cap. 20, 1*, de conditorum Romanorum matre legitur nunc, *a Marte compreſſam*, conturbatamque, *mox recreatam conſolatione Dei, &c.* Cl. *Arntzenius* non male putat legi poſſe *conſtupratamque*. Sed præter verbum *recreatam*, quod apte cadit ad *conturbatam*, nobis non fit probabile, uſurum fuiſſe Autorem verbo illo majorem turpitudinem atque indignitatem ſignificante, quam quæ in Martem ipſiusque factum, interpretatione quidem iſtorum hominum, cadat. Bene eſt, quod ipſe Vir doctus non multum tribuit alii conjecturæ, ubi ejusdem libelli *Cap. 21, 2*, legi poſſe putat ita, *unde & ejusmodi loci, in quibus* nudæ (de *lupis*, h. e. quæſtuariis mulierculis, ſermo eſt,) *conſiſtunt, lupanaria dicta;* ac laudat, qui doceant, *nudas ſtetiſſe* meretrices. Sed bene eſt, inquam, quod ſententiæ accommodatius fatetur pro illo *nudæ* relinquere *hæ*. De *Caeſ. 61, 4 Denique Conſtantinus cunctos hoſtes*, (intellige, qui fuerant tales,) *honore ac fortunis manentibus* texit, *recepitque*. Putabamus, *texit* hic eſſe in fidem recepit, tutos a collegis ſuis vel conſiliariis præſtitit. Sed mavult Noſter *rexit*, quod interpretatur, mite in eos imperium exercuit. *Caeſ. 42, 3, Quod fere vix aut multo ſanguine obtinendum erat, eloquentia patravit*, legitur: ſed pro ultimo verbo Noſter *paravit* legi poſſe putat; ſi non vere, certe eleganter & ingenioſe. Melius enim ſane ſibi reſpondent *obtinendum & paravit*. De *Orig. G. R. Cap. 20, 3: puerorumque vagitu lupam excitam, quæ repente exierat;* conjicit, *raptum ierat*, vel *exierat*. Recte ita dici, copioſe deinde probat, prolatoque Grammaticorum canone, *ſupina in um finem notare*, laudatoque non *Perizonio* tantum ad *Sanctii* Minervam, quem honoris cauſa etiam nos appellamus, ſed producto magno agmine teſtium, qui *raptum, venatum, dejectum*, &c. *ire* dixerint: quemadmodum etiam lau-

laudat ad *Orig. G. R.* 13, 2, *Guntheri* Latinitatem restitutam, utilissimum profecto studiosæ Latinarum literarum pueritiæ ac juventuti libellum. Sed viderit Cl. Vir, an bene conveniant ista verbis, quæ in Præfatione posuit: *Si res mei fuisset judicii, magna parte* Machanei *&* Annæ *caruisset hic liber; non enim tales editiones* Farnabios Minelliosque *desiderant, qui ad inferiora subsellia detrudi debent, neque hæc tempora postulant, quibus clariori lumine fruimur, quod sæpe magis obscuratur, quam illustratur inficetis Grammaticorum expositionibus.* De reliquis nihil nunc dicemus. *Farnabii* manibus parci optemus, cujus felix opera in Poëtas impensa plus plerumque lucis affert ad obscura illorum loca intelligenda, quam longi & ambitiosi quorundam centones, doctissimique adeo Commentarii; sed qui tum fere destituunt lectorem, ubi nodus vindice dignus incidit. Nondum dimittimus librum, Bibliothecas ornaturum in posterum. *De Viris ill.* 77, 11: *Jamque defuncti* (Pompeji) *caput gladio præcisum, quod usque ad ea tempora fuerat* ignoratum. *Adoratum* ediderat *Aldus*; *Schottus* dixerat, in luce caligare, qui *ignoratum* præferant. Cl. Editor negat se libenter *cæcum numen adorare, quod in aliorum cerebro natum, publicæ superstitioni exponatur*; retinetque, ut diximus, *ignoratum*. Nimirum ignotum fuisse ait gladii usum in abscindendis capitibus sub libera Republica, laudatque versus *Lucani* 8, 672, de eadem re canentis:

Tunc nervos venasque secat, nodosaque frangit
Ossa diu; nondum artis erat, caput ense rotare.

Reddit Poeta, ut nobis videtur, rationem satyricam, certe amaræ cujusdam exprobrationis plenam, cur diu laboraverit *Septimius* in collo *Pompeji* gladii ope abscindendo. Nondum ita solenne fuit ea tempestate, atque deinde sub Imperatoribus factum est, *caput ense rotare.* Non igitur hoc sibi vult, supplicium gladii in *Pompejo* primum inventum. Series tota orationis aliud loquitur; sed poeticam imaginem proponit, & suo more sui seculi mala tangit. *Victor* autem, si quid videmus, notat subitam fortunæ catastrophen, quæ caput paulo ante *adoratum* ita abjecerit. Et quidni *adoratum* dicat, cum

Lucanus 8, 115, scripserit ex persona *Lesbiorum* invitantium *Pompejum*, ut apud se divertere vellet: *Fac, Magne, locum -- quem veniens hospes Romanus* adoret. Et *vs.* 494 metuisse ait classem *Pompeji*, *ne submissis precibus Pompejus* adoret *sceptra sua donata manu.* Est similis loquendi ratio, qualis *Hom. Il. X*, 405: -- κάρη δ' ἅπαν ἐν κονίῃσι Κεῖτο πάρος χαρίεν; aut *Senec. Suasor.* 7: *Ut vero positum in rostris caput* Ciceronis *conspectum est, quo toties auditum erat loco* &c. Falsum profecto dixit *Victor*, si dixit, gladii ante eum diem non fuisse usum in abscindendis hostium capitibus, nisi forte Davides securim adhibuit, aut reliqui omnium gentium homines, qui interfectorum hostium capita retulerunt. Nam de supplicio gladii apud Romanos alia res est. Igitur non diffitemur, multo probabilius nobis videri, quod *Aldus* & *Schottus* dedere, *adoratum.* Non ægre feret Vir humanissimus, hic indicari dissensum etiam nostrum: cum moderatæ talium rerum disputationes plus prosint & ipsi & Lectoribus, quam fatuæ laudes. Tanto fidentius etiam illud adjicimus, a norma loquendi discedere nobis ipsum illud ad *Vir. Ill.* 77, 12: *Si* alternis vicibus *hæc vel illa vox probanda sit, ego malim*, jactatus. Volebat, *si alterutra vox probanda sit.* Tale etiam videbatur nobis, quod ad *Cæs.* 41, 1, ponit, *ab aliis secutus*, pro isto, *quem sequuntur alii.* Ceterum modestiam Viri docti amamus, cum non facile adduci se patitur, ut conjecturam, etiam felicem, in contextum orationis recipiat, v. g. ad *Vir. Ill.* 76, 5: *Ego*, inquit, *malo garrientem dare* Aurelium, *quam aliorum bene inventa contra veritatem apponere.* Gratulamur Viro Clarissimo primum Opus, quo meliora etiam quin in posterum daturus sit, ipsius ingenium, præceptores, amici, diligentia, & ingenuus quidam candor, dubitare nos non patiuntur.

HISTOIRE DES PAPES DEPUIS S. PIERRE jusqu' a Benoit XIII inclusivement.

h. e.

HISTO-

HISTORIA PONTIFICUM ROMANORUM, inde a S. Petro ad Benedictum XIII.

Tomus I & II.

Hagæ Comitum, apud Henr. Scheurleer, 1732, 4 maj. Alph. 6 pl. 22.

Vitæ & res Pontificum Romanorum non uno ſcopo pactoque conſignari & edi ſolent. Qui intra ſepta Eccleſiæ Romanæ degunt, præmio laudibusque videntur indigni, ni ad guſtum Præſidis ſeſe attemperent. Rari apparent nantes in gurgite vaſto, quoties Imperatorum Regumque jura videntur non negligenda. Gallorum acumen & ſimilium limpidior judicii vena nunquam autoritati Regis ſui & Epiſcoporum nec non Conciliorum magis favere, quam modulos veritatis ad tempora & auram Romanam conformare, ſtuduerunt. Singulis horum inhæret affixa veneratio pietatisve ſpecies erga Epiſcopos Romanos. Unde ſit, ut non ſatis diſtinguant Epiſcopos Romanos, qua homines, qua cœtus humani conſortes, qua dominos terrarum, qua Epiſcopos ſuæ diœceſeos, qua præſides rei ſacræ, qua Theologos, qua Politicos, qua ſtatus ſui ſervandi artifices. Qui extra conſortia Eccleſiæ Romanæ vitam agunt, odio plerumque laborant innato in Pontifices, ideoque in alteram eamque contrariam partem facillime deflectunt, quoties, calamo arrepto, Hiſtoriam Paparum attingunt. Reſtat illud eruditorum genus, quod pro unica meta veritatem, æquitate conditam, amplectitur, ſepoſitis tantiſper variis religionum diſtractarum modulis. Rarum hoc eſt ferculum & phœnicibus comparandum. In hiſce tamen nomen ſuum profitetur hujus de Papis Romanis Hiſtoriæ Autor. Cauſæ Imperatorum & Regum ipſe eſt ſtudioſus. A cruentis atrocibusque hæreticorum inſectationibus abhorret. Papam Romanum errare non poſſe, ſibi non perſuadet. Orationem adhibet

libet compositam, nitidam, sponte profluentem. Genus scribendi est jucundum & pragmaticum. Testes laudat fide plenos & præcipuos. Rationibus utitur plerumque sat luculentis, inprimis ubi de re graviori disserit. Ordinem Chronologicum curate servat. Scripta supposita a genuinis distinguit. *Platinam*, *Dupinium*, *Fleurium*, *Norisium*, aliasque primi splendoris stellas, ita illustrat, & in ordinem labantes redigit, ut a moroso Criticorum supercilio sit remotissimus. Nanos velitesque præterit. Quantum religio dominans a vi & potestate humana traxerit adminiculorum, egregie perorat, nihilque facit reliqui, quo Lectorem doceat, mulceat, retineat. Fraudes, pietatis & sanctitatis larva fucoque conscientiæ oblinitas & abstrusas, ubique in lucem protrahit; ambitionem Cleri immoderatam notat; donationes Principum sacras circumcidit. In Præfatione, cujus finis Parisios ostentat, Autor sese appellat Pontificium, & propemodum Philosophis licentiosis accedit, qui propagationem & miranda Christianæ religionis incrementa plebi, novarum rerum avidæ, tribuunt. Quod ut
Pag. 8. lectori persuadeat, ad initia sectarum recurrit, quarum flos nullus emerserit, antequam radix inter martyria & persecutionum moles sustentatas fuerit defixa & solidata. Arbitramur, secernendam esse veritatem religionis Christianæ a vitiis eam propagantium. *Jansenistarum* partibus Autor sese videri voluit addictum *Tom. I p. 183.* Laudat *Quesnellium p. 171*, tradens, horrendis imputationibus scatere Bullam Unigenitus,
165. licet eam *Clemens XI* ediderit. Conqueritur, Reges Galliarum Hugonottis consectandis manus præbuisse auxiliatrices, *p. 224.* Cum vero, *Augustinum Pelagii* sententiis alienum affinxisse sensum, docet *p. 171*, *Jansenistam* ex animo agere non videtur, sed potius *Joannis Clerici* discipulum. *Pelagianos* & *Nestorianos*, nondum intellectos, crimine hæreseos adspersos esse, tradit *p. 209.* Dubitatio proinde exoritur, an Autor sit Pontificius, isque *Jansenista*. Philosophum diceremus eum, & quidem Politices studiosum, fortassis cum aliqua probabilitate. At, quoquo modo sese res habeat, politissimum scriptorem sequi placet, & potiora ex eo delibare, ut

Lector

Lector ex fimbria de texto, & ex ungue de leone judicare possit. De *Petro* ea, quæ sunt certa, proferuntur; conjecturæ fallaces ac ruinosæ succincte recensentur & notantur. Pag. 4 seq.
Circa primatum *Petri* monentur varia. Dabimus pauca. Singuli Apostolorum exstiterunt lapides fundamenti. *Petrus* Romæ haud fuit Episcopus. En argumenta. Nullus in N. T. 7.
locus id comprobat. Traditiones historicæ seriores sæpius vacillant. Indoles Apostolatus minus favet functioni Episcopali sustinendæ. *Paulus* jam Romæ fuit moratus, *Petro* ibi nondum conspecto, si hic unquam eo accessit. Interfuit Episcoporum Romanorum, ut *Petrus* crederetur primus Romanorum Pontificum. In ejus enim jura amplissima voluerunt hi successisse. *Simonem Magum* precibus Romæ confusum & ex aere præcipitatum, fabula est, orta ex statuæ honore, *Semoni Sanco Deo* in Tibride positæ, a *Justino Martyre* adoptata, viresque nacta eundo. *Papias*, vir judicii exigui, *Petrum* Romam accessisse, primus commemoravit. *Clemens*, eo antiquior, itinera *Pauli Petri*que enarrans, adventum *Petri* in occidentales terras tacet, a cujus instituto haud erat alienum, docere, sese *Petri* esse successorem. *Eusebius* & *Hieronymus* censuerunt, *Petrum* scripsisse priorem Epistolam suam Romæ, quæ per *Babylonem*, qua, obsecro, verisimilitudine? sit intelligenda. In Synodo Hierosolymitana suffragio *Petri* principatus nequaquam fuit attributus. *Petrum*, quem *Pau-* 11.
lus erroris convicit *Gal. II, 9*, nonnulli pro Cepha diverso, uno e LXX discipulis, habent. At vulgata, Tridentinis approbata, habet: *Petrus. Hieronymus Petrum* intellexit, &, *Pe-* 12.
trum a Cepha fuisse distinctum a *Porphyrio* demum, tradidit. *Gregorius Magnus*, Commentarius *Anshelmi*, *Dorotheus Ty-* 13.
rius, aliique, *Cepham* ac *Petrum* pro eodem reputant. Chronologia *Harduini* in hoc momento est conficta. *Fleurius Hist. Eccl. Lib. II Cepham* a *Petro* non discernit, præeuntibus *Baronio* & *Bailleto*. *Petrum* Romæ defunctum nece cruenta, scriptoribus ætate supparibus est incompertum. *Guilielmus de Linde*, Episcopus Ruremundensis, exeunte Seculo XVI sub nomine *Petri* edidit Liturgiam seu Missam Apostolicam. Sed 15.

 Cardi-

Cardinalis *Bona*, Opusculum id esse suppostitium, evicit. Est enim farrago ex Missali Romano & Liturgiis, quæ sub nominibus *Jacobi*, *Basilii* & *Chrysostomi* circumferri solent. Suppositor Seculo XVI vix est vetustior. De *Lino* omnia sunt in
Pag. 18. incerto, præterquam quod una cum aliis doctoribus, ordinis ac dignitatis æqualis, Christi ovile Romæ virtutibus illustraverit. *Clemens* fuit Romanorum Christianorum primus, qui, teste fama, martyrio occubuit. *Telesphorum* gladio primum periisse, omnes ad Seculum usque nonum ob *Irenæi* testimonium crediderunt. *Usuardus* & *Ado* nova & olim incogni-
20. ta finxerunt. *Linum* de *Vita Petri* scripsisse, *Platina* falso existimavit. Liber ipse nusquam exstat. *Pontificali Damasi* nonnulla de Episcopis Romæ primis memoriæ sunt prodita,
21. quæ fere omnia sunt infra fidem. *Martinus Polonus* frustra *Cleto* tribuit usum formulæ Epistolicæ: *Salutem & Apostolicam Benedictionem.* Seculo demum VII *Joannes V* & *Sergius I* eam adhibuerunt. Constanter ea uti cœperunt *Leo IX*
22. & *Gregorius VII.* *Clemens* sese vocat filium *Jacobi.* Quare patre procreatus est Judæo. Alius est obvius *Phil. IV, 3.* *Recognitiones* & *Constitutiones Apostolicas* esse Opera *Clementi* supposita, dudum inter omnes constat. *Clementem* hunc
23. esse Autorem Epistolæ ad Ebræos, quam *Paulo* tribuimus, patescere videtur ex similitudine vocum & phrasium, quæ in Epistola *Clementis* ad Corinthios enitescunt. Epistolas decretales ad Siricium usque esse confictas, tam clare nunc patet,
28. quam id, quod in disco solis scriptum. *Pagius* id solide ostendit. De *Anacleto* singula sunt incerta. Ritus dedicandorum templorum tarde satis ab ethnicis in Ecclesiam Christianam
29. transiit. *Alexander I*, cruento martyrio haud perfunctus, ab Ecclesia posteriori perperam Martyribus est adscriptus. *Sixto I* frustra tribuitur formula: *Sixtus, universalis Apostolicæ*
31. *Ecclesiæ Episcopus, omnibus Episcopis in Domino salutem.* *Telesphorus* A. 154 cruento obiit martyrio, testibus *Irenæo* &
32. *Tertulliano.* Epistola, quæ *Aniceto* Papæ tribuitur in *Concil. T. I p. 580*, consarcinata est ex *Leonis* Papæ Epistola XXXII.
38. Reprehendit Autor morem, *Hieronymo* probatum, Theologorum

rum nonnullis apprime familiarem, scilicet amplificandi heroas & imagines reclamante veritate, dummodo adversarios liceat denigrare. *Eleutherus* Papa ad *Lucium*, Britanniæ Regem, haud ablegavit Evangelistam. *Gregorio M.* is honor est reservandus. Notatur porro indebita Martyrum multiplicatio. *Victor I* regulas modestiæ, & potestatis Episcopalis Pag. 41.
terminos, Epistolis in Quartadecumanos Asiaticos editis, migravit, ostendente & notante *Irenæo*. *Antonino* adhæsit nomen *Pii*, eo quod singulas toleravit religiones. *Zephyrinus* 44.
Papa in cœtum Christianum anxie circumspexit, ex exemplo *Victoris*, dominatum. *Tertullianus* ad Montanistas transfugit, 46.
offensus prava Clericorum Romanorum ambitione, ac *Zephyrinum* mollitiei relaxatæque disciplinæ ecclesiasticæ accusavit, quem recentiores temere pro Martyre reputarunt. *Alexander Severus* favit Christianis, eisque templa publicumque 49.
religionis exercitium indulsit. Mater ipsius *Mammæa* nomen Christianæ religioni dederat. Hinc illa indulgentia. Credibile videtur, peculiaria tum a Christianis cœmeteria fuisse comparata. Sub *Urbano I* sacerdotes cœperunt annua tene- 51.
re stipendia. Acta Martyrum circa annum 237 *Anteros* qui- 54.
dam cœpit colligere. *Philippus* Cæsar non fuit Christianus. Seculo III universi Episcopi nomine Paparum venere. *No-* 59.
vatianus ad hæresin delapsus, quia spe Episcopatus Romani obtinendi exciderat. Quoties ea iteratur fabula? *Cyprianus* 65.
Baptismum, ab hæreticis susceptum, pronuntiavit invalidum, nec eam opinionem unquam mutavit. Nihilo secius ipse numero Martyrum in Ecclesia Romana adscriptus. *Stephanus* 66.
I dominatui in Ecclesias Hispanicas & Africanas jam inhiavit. *Laurentium* Martyrem Autor incusare videtur immodestiæ & obstinationis, Præfecto Romano exhibitæ, indeque 71.
adscitæ mortis temerariæ. Quot, quæso, appellati sunt *Sancti*, qui magistratui legitimo oblatrarunt? *Dionysius* amba- 72.
bus excepit provocationem quorundam Ægypti Christianorum ad arbitrium Episcopi Romani. Ipsi falso *Dionysium*, Episcopum Alexandrinum, negatæ Christi cum patre consubstantialitatis insimularunt. *Dionysius* hic refutavit Nepotis, Epi-

scopi Ægyptii, jam defuncti, opinionem de millenario, eoque
Pag. 73. adspectabili, Christi in terris regno. *Paulus Samosatenus*, Episcopus Antiochiæ, *Zenobiam*, Palmyræ Reginam, capita doctrinæ Christianæ docuit, traditis de Christo præceptionibus, tanquam de nudo homine. Episcopi Orientales, ea de causa Antiochiæ congregati, eum *lupum rapacem* dixere. *Mani-*
77. *chæi* exstiterunt primi, qui sacram cœnam sub una administra-
82. verunt specie. Disceptatum inter Episcopos de principatu loci & dignitatis ante persecutionem *Diocletianam*. Autores
83. Pontificalis I & Breviariorum Romanorum, *Platina*, aliique, referentes, *Marcellinum* thura cremasse idolis, atrocitate insectatorum in præceps actum, Episcopos Romanos falli non posse, negarunt. *Theodoretus* tamen *Hist. Eccl. Lib. 3*, *Marcellinum*
89. in persecutionis æstu perstitisse constantem, memoravit. A tempore *Tertulliani* unctio baptismati addita, nec non gustatio mellis ac lactis, atque crucis signatio, repetita fuit. Pædobaptismus semper valuit, secus ac sensit *Godofredus Arnoldus*, qui dudum apud prudentes rei historicæ æstimatores omnem fidem decoxit. Seculo III Baptismus differri cœptus: Eucharistia infantibus præberi cœpit: altare proprie dictum exstitit nullum. Conferenda hic tamen est *Voigti Thysiasteriologia*. De Patriarchis, Archi-Episcopis, & Metropolitis altum fuit silentium. Lapsis, ad pœnitentiam reversuris, publica Confessio indicta. Ea est origo Confessionis auricularis, quæ hinc tandem exorta. Episcopis majorum urbium sese Presbyteri subjecerunt vicini. Synodus Eliberitana, A. 305 in Hispaniis coacta, sanxit, ne quis interdiu in sacris lucernas
90. accendat. Ritus enim hic Ethnicis erat proprius, qui tamen sensim in Ecclesiam irrepsit. Usus imaginum, præcipue Jesu Christi, jam Seculo tertio, secus ac *Jo. Dallæo* & *Jac. Frid. Reimmanno* visum, in domicilia Christianorum sacra ex more Ethnicorum & Hæreticorum fuerat translatus. Conf. *Theodori Hasæi* Dissert. *de Statua Paneadensi P. III §. 22 p. 417 seq.* in *Sylloge Dissert. & Observationum philologicarum.* At Synodus morem jam tum invalescentem & extraneum sustulit.
92. Quantum hic sese torquent *Baronius* & *Fleurius*! *Bailletus*,

co

eo quod permultis Sanctulorum detraxit fabulas Legendarum, a Gallis appellatur *le denicheur des Saints*. *Melchiades* Papa *Constantinum* irritavit in *Maxentium*. Si hic illum vicisset, de religione Christiana persecutorum atrocitas triumphasset. *Constantinum* signo crucis, in cœlis viso, in Christiana religione fuisse confirmatum, hic asseritur. *Melchiadæ* moderatio erga Donatistas superat laudes omnes. *Constantinus M.* convocavit contra Donatistas Concilium Lateranense. Assessores Concilii acta arbitrio Cæsaris submiserunt. Cœlibatus sacerdotum ob tolerandam persequentium violentiam jam Seculo III cœpit magni æstimari. Restabat tamen quædam licentia ducendi potius uxorem, quam impuris litandi flammis. Concilium Ancyranum A. 313 prohibuit, ne quis Presbyterorum victum carnis & juscula carnibus imbuta effugeret. Fanaticos errorumque petulcos magistros moderatione non semper ad saniora reduci posse, *Donatistæ* suo docent exemplo, qui, lenitate *Constantini M.* abusi, a furore suo, in deprædationes tandem erumpente, non nisi legibus durioribus poterant revocari. *Godofr. Arnoldus*, qui Donatismo olim pressit pollicem, ex hac coercitione in *Constantinum M.* indubie asperior redditus fuit. Si *Constantinus* non nisi Mysticos, Platonicos, Donatistas, & Fanaticos patrocinio dignatus esset, quanti tum ductus foret ab *Arnoldo?* Cultum Dei, die solis publice testificandum, serio edixit idem *Constantinus*. Edictum ejus de licentia legandi aliquid usibus rei Christianæ sacris, probabiliter fictæ donationi *Constantinianæ* locum fecit. Memorabile est, *Constantinum* altercantibus permisisse facultatem deferendi lites mutuas ad Episcopos, & acquiescendi in decretis eorum, indubie ex jure compromissionis. Hinc Politici Cæsarem carpunt; Theologi contra eundem, licet vitæ nec puræ satis, nec cautæ, esset, collaudant. Fœminas, præcipue aulicas, sectis novis sublevandis (*) pondus plerumque addere, exemplo suo testatum fecit *Eusebius*, qui, ad genium aulæ accommodatus, hac arte per fœminas, facile illaqueari & trahi solitas, *Ario* consuluit. Nihilo secius ob majorem Anti A-

Pag. 95. 96. 97. 100. 102. 103.

 ria-

(*) Confer. exempla *T. I p. 369, 372* seq.

rianorum numerum ſententia in *Arium* ſtricta. Inſulſum Cæſaris ejusdem eſt decretum, quo Arianiſmum profeſſi a pœnis erant immunes, poſſeſſores vero librorum *Arii* plecti jubebantur. *Hoſium* præſediſſe Concilio Nicæno, *Gelaſius Cy-*
Pag. 104. *zicenus* teſtatur una cum *Baronio* & *Fleurio.* Formula confirmationis Concilii, quæ *Silveſtro* tribuitur, eſt ſuppoſititia. Secta Valeſianorum arte faciebat Eunuchos. Synodus artem
105. illam ſuſtulit, & malignam pronuntiavit. Suadet Autor, ut hæc ars in Monachos cœlibes exerceatur. Addit rationem: *Cela préviendroit aſſurement beaucoup de deſordres. Mais, peut-être auſſi qu'en ôtant le ſcandale, on depeupleroit les Etats Catholiques; & les mariages ne ſeroient peut-être pas ſi fèconds, ſi tous les Moines étoient Eunuques. Il paroit du moins, qu'on en eſt aſſez perſuadé en France, puisque rien n'eſt plus commun dans les querelles du peuple, que de s'en-*
107. *tendre appeller Enfant le Prêtre.* Belli ſales! *Paphnutius*, qui legi de cœlibatu Sacerdotum rogandæ interceſſit, fuit Epiſcopus Thebaidis ſuperioris. Seculo IV Papa Romanus controverſias, quibus ipſe forte attentabatur, ad Cæſarem detulit, ejusque ſtetit decretis. In eccleſiaſticis Papæ ſtandum fuit decretis Conciliorum. In lite Athanaſiana ne verbum quidem de deciſione Romani Pontificis inauditum. Epiſtola
108. Epiſcoporum Ægyptiorum ad *Marcum* Papam, quæ in Operibus *Athanaſii* apparet, eſt ſuppoſititia, *Pagio* non diffitente.
109. Ex eo, quod *Conſtantinus* ad mortem diſtulit Baptiſmum, fit veroſimile, ipſum, rationibus politicis & firmitate ſectatorum Chriſti inductum, nomen religioni dediſſe Chriſtianæ. Idem in Præfatione tranſitum *Conſtantini* ad Chriſtianorum religionem vocat *converſionem politicam.* Licet vero eadem ſententia Myſticis nonnullis jam placeat, nemo tamen Fanaticismum oſtendit plus nocere rei publicæ & ſocietatibus humanis, quam laudatiſſimus Autor. Imaginem Fanaticiſmi in *Gregorio M.* repræſentavit ſingularem. At quomodo hæc cohærent cum ſigno cœleſti, quo *Conſtantinum* Autor ad hanc religionem ſuſcipiendam commotum tradidit? *Zoſimus* judicat, Cæſarem crimina admiſiſſe ſumma, a quibus ſacerdotes Ethni-

Ethnicorum eum ſolvere noluerint; Chriſtianos vero ſeſe abſolutioni impertiendæ obtuliſſe promtos, ut perſecutoribus vim humanam opponerent. Sed unius actionis plura poſſunt eſſe invitamenta, quæ vulgo vocant motiva. Qui Seculo IV ſacræ cœnæ intererant, univerſi ſymbolis veſcebantur euchariſticis. *Julius* Papa circa A. 341 ſibi dictaturam in E- Pag. 111.
piſcopos Orientales arrogavit. At hi eam firmiſſimis retude-
runt argumentis, quæ exſtant apud *Socratem* & *Sozomenum*. *Urſacius* & *Valens* *Julio* Papæ fecerunt fucum, ut *Athana-*
ſium eo vehementius vexarent. Papa igitur falli poteſt, i- 113.
mo erravit, dum hoſce orthodoxiæ infeſtos in communio-
nem eccleſiaſticam ſuſcepit. *Liberius* Arianiſmo favit, & hoc 114.
pacto ſibi jurisdictionem in *Athanaſium* arrogare tentavit, ſi-
milis *Petri* eo ipſo, quod in abnegationem æternæ Chriſti 118.
divinitatis prolapſus eſt, uti ipſe ſcripſit, (a) *libenti animo*, eum in finem, ut ex exilio in ſedem Epiſcopalem poſſet redire.
Hilarius, Epiſcopus Pictavienſis, eapropter tria in *Liberium* 119.
anathemata evibravit, eumque appellavit *prævaricatorem fidei*. Hæc exquiſite ediſſeruntur, ſolide comprobata, ut mirari ſubeat, qua fronte *Maimburgius* *Liberio* tantam maculam demere auſus fuerit, quam non diffitentur *Pagius*, *Baronius*, *Fleurius*, *Bailletus*, *Larroquius*. Illico mundus ingemuit, admiratus, ſe tam ſubito evaſiſſe Arianum (b). Ubi-
nam tunc hæſit Eccleſiæ orthodoxæ univerſalitas & amplitu-
do? Martyrologium *Hieronymi* habet *Liberium ſanctum*. 121.
Sed is ex Romano eſt ejectus. *Felix* Papa, quem Ariani Arianum *Liberio* ejecto ſubſtituerunt, ex Edicto *Conſtantii* Cæſaris cum *Liberio* reduce ac recepto ſociare curas & regimen
debebat. *Optatus* & *Auguſtinus* *Felicem* in Papis non nume- 122.
rant. In Martyrologio Romano *ſanctis* aggregatur *Martyribus*. Arte ſingulari & inſcriptione fortaſſis efficta A. 1582
denuo *Felix* locum inter Martyres obtinuit, ille, quem *Atha-*
naſius monſtrum nequitiæ & Anti chriſtum appellaverat. *Da-* 123.
maſus fuit electus inter ſchiſma ſeditioſum, more minus Apoſtolico,

(a) Concil. *Tom. III p. 751.*
(b) *Hieron. adv. Lucifer. Cap. 7.*

ſtolico, quem *Ammianus Marcellinus* & *Prætextatus*, Romæ
Pag. 124. Præfectus, falſe exagitarunt. *Gregorius Nazianzenus Orat.*
32 luxum Epiſcopi Romani vehementer perſtrinxit, & ſocie-
tatem Clericorum ejus vocavit *Senatum Phariſæorum.* Ac-
cuſatus fuit *Damaſus* adulterii, nec infamia illa fuit plene re-
127. pulſa. Avaritia & fraudes Clericorum jam tum Romæ inva-
128. luerunt, quas reſtringendas ipſi cenſuerunt Imperatores (*).
Ut *Damaſus Valenti* Cæſari velificaretur, in Arianos cœcutiit.
129. Ferociam *Damaſi Baſilius Ep. 10* graviter notavit. Donatiſtæ
tum Epiſcopum ſuum habebant Romæ, qui ſibi gregem in ca-
131. vernis montium juxta urbem colligebat. *Apollinaris* cum ſe-
ctatoribus ad conſcios duntaxat errores ſuos enuntiabat, de
134 ſeq. cetero lingua utebatur eccleſiaſtica. *Valens* & *Valentinia-
nus*, Cæſares, Epiſcopo Romano prærogativam decidendi
controverſias tribuerunt. Priſcillianiſtæ, ut nuper *C. V.*
137. *Tuchtfeldius*, per fœminas curioſulas ſectam ſibi emendica-
runt, amplexi emanationem animæ ex Deo, & tribuentes dia-
bolo poteſtatem in mundum, reprimi neſciam. Hominem na-
turaliter ſubeſſe ſpiritui aſtrali, iidem dictitabant. Myſticis-
mum allegoricum, & apocrypha, ſpiritumque ſanaticum, dea-
mabant. Dogmata ſtolidiſſima per diſciplinam arcani propa-
gabant, perhibentes: *Jura, perjura, ſecretum prodere noli.*
De miraculis *Damaſi* Autor conciſe judicium ſuum ita expri-
139. mit: *Quanti hæc ſint facienda, eruditi norunt.* Picturæ tum
nondum adoratæ, ortæ ex vitris pictis, quibus Chriſtiani ute-
140. bantur. *Syricius* ſucceſſit *Damaſo*, confirmatione *Valenti-
141. niani* adjutus. Ipſius Epiſtola decretalis eſt prima e genuinis.
Ipſe ſanxit, ne quis uxorem, alteri jam deſponſatam, duceret.
Cœlibatum Clericorum edixit, ut eos redderet Hierophantas
143. & Gallos. Applauſit *Hieronymus*, avaritiæ Clericorum teſtis
locupletiſſimus, qui Romam vocavit *Babylonem.* *Syricius*
damnavit Manichæos & *Joviniani* ſectatores, indicta cauſa,
viribusque omnibus externis exuit. *Theodoſius* Paparum erat
147. mancipium. Epiſtola quarta *Syricii* eſt ſuppoſita. *Anaſtaſius*
157. *Ruffinum* ad cauſam dicendam non vocavit in jus Romam,
ut

(*) Cod. *Theodoſ. L. XXVII de Epiſc. & Cleric.*

ut visum *Baronio*. Laudatur *Pictetus*, quantum ad votum Pag. 163.
castitatis attinet. *Innocentius I* ethnicis Romanis sacrificia
permisit, ut populum ab *Alarico* obsessum palparetur. *Au-* 167.
gustinus fuit ingenio minus systematico, unde centies sibi
contradixit. A *Pelagio* verbis tantum initio dissidebat. Dee- 171.
rat ei moderatio & lentor animi. *Innocentius* docuit, ab hæ-
reticis ordinationem ecclesiasticam recipi non posse. *P. le
Courrayer* nuper docere sustinuit, ordinationem Anglicanam
esse validam. At ea sententia ipsum ad fugam adegit, qua se-
se nuper in Angliam contulit. A. 415 *Innocentius* aperte cœ-
pit favere reliquiarum cultui, & in dies sibi jurisdictionem in
ceteras Ecclesias majorem attribuit. Anathematismus in er-
rores, sæpius minoris momenti, ubique in morem transiit.
Augustinus autoritatem Papæ mirifice adjuvit, totusque fuit
in *Pelagio* insectando, stringendis anathematibus, scriptis evi-
brandis, quibusvis ad odia in *Pelagium* exstimulandis. *Zosi-* 178.
mus, *Innocentii* successor, *Cælestii* doctrinam de peccato ho-
minibus non innascente, nec a natura, sed a voluntate, prode-
unte, approbavit, ut autoritatem suam ultra Episcopos Con-
stantinopolitanos eveheret, lætatus, *Pelagium* & *Cælestium*
causam & doctrinam suam submittere examini sedis Apostoli-
cæ. *Innocentius I* unctionem ægrotis quibuslibet decrevit, & lo-
cum *Jac. V, 14*, de fidelibus ægrotis, quos quisque fidelium
inungere possit, necessitate sic ferente, exposuit. *Theodosius* 174.
A. 421 Edicto cavit, ne Episcopi Illyriciani ad Episcopum Ro-
manum provocarent, sed potius ad Constantinopolitanum, or-
dine quippe priorem. A. 423 Episcopi & Ecclesiæ Afrorum, 196.
Concilio coacto, statuerunt, ne quis ad Romanum Episco-
pum causam ex Africa deferret, rati, fastum dominationis se-
cularis in Ecclesiam Christi haud esse invehendum. *Nestorius* 204 seq.
non omnino improbavit vocem Θεοτόκος, & *Cyrilli* malis ar-
tibus innocens succubuit. Autor subnectit Apologiam pro
Nestorio p. 207 seq. A. 444 Ecclesia Orientalis, invito *Leone* 225.
Papa, Pascha ad 23 April. celebravit; Occidentalis vero ad 26 228.
Martii. *Leo* fuit primus, qui, supplicia in hæreticos expro-
mi, consultum duxit. *Eutyches* excusatur. *Leo* A. 450 con-

 fes-

feſſionem privatam inſtituit. *Genſerici* crudelitas mitigatur
Pag. 245. *p. 238.* Laudatur *Baronius*, qui *ad A. 464 §. 8* largitur, Pontifices Romanos in deciſionibus ab affectibus præoccupari, & errare poſſe. *Gelaſius* docere cœpit, autoritatem Epiſcoporum a majeſtate Imperatorum & Regum haud pendere.
261. Idem juſſit omnes fideles ſacram cœnam *ſub utraque* ſpecie
265. adhibere, habens eos pro ſacrilegis, qui ſymbola mortis Jeſu
269. ſeparent. *Theodericus* Rex diremit litem inter Papam *Symmachum* & Anti-Papam *Laurentem*, & convocavit Concilium ad inquirendum in crimina, *Symmacho* objecta. *Symma-*
274. *chus Anaſtaſium* Cæſarem docet, Epiſcopalem poteſtatem eſſe
3.6 ſeq. imperatoria majorem. *Vigilius*, dummodo fieret Papa, Synodo Chalcedonenſi & Epiſtolæ S. *Leonis* renuntiavit.
334. Crudelitas Clericorum notatur. *Pelagius* Papa fate-
337. tur, ſeſe ſubeſſe jurisdictioni Regum ſecundum ſacras literas. De *Johanna* Papiſſa afferuntur pauca, Autore ſuſpicante, originem fabulæ (*) a muliebri *Joannis* indole profluxiſſe. Pace aliorum nobis videtur credibile, ſtatuam Veneris, Phœbum vel Æneam amplexæ, a poſteritate imperita in Senſum transfuſam eſſe alienum. Exempla ejusmodi ſuggerit *Theodorus Haſæus* in *Sylloge p. 434 ſeq.* Autor ſingulis Seculis ſubjungit ſuccinctam & pragmaticam de Imperatoribus enarrationem. Fuimus jam ſatis longi. Quare nil ſupereſt, quam ut Lectorem ad fercula lectiſſima libri ipſius remittamus.

(*) *Tom. II p. 29 ſeq.* Funditus fabulam evertere eam tentavit *J. G. Eccardus* in *Commentario rerum Francic. Tom II Lib. XXX §. 117 ſeq. p. 433 ſeq.*

S. AURELII AUGUSTINI, HIPPONENſis Epiſcopi, Vita, Autore S. POSSIDIO, Calamenſi Epiſcopo, ad MStos Codices recenſita, Notisque illuſtrata, opera & ſtudio D. JOANNIS SALINAS, Neapolitani, Can. Reg. Lat. ac Sacr. Theol. Lect. ad Reveren-

verendissimum P. D. ASCANIUM VARESIUM, Can. Reg. Lat. Abbatem Generalem.

Romæ, typis Jo. Zempel, 1731, 8.
Plag. 22.

Autor Venerandus statuerat huic libello jungere librum *M. Hugonis a S. Victore*, Canonici regularis, *de Institutione Novitiorum*. Utrumque inscripsit *Ascanio Varesio*. In Præfatione idem institutum sic indicatur: *Possidii Opusculo junximus auro cedroque digniorem libellum Hugonis de S. Victore.* Ex calce libri *p. 134* apparet, Autorem id consilii mutasse, & in præsens unici *Possidiani* libelli editionem curavisse. Omissionem illam abunde pensavit Dissertatione sua, quam *de Vita & rebus gestis S. Possidii*, Calamensis Episcopi, conscripsit, & in locum *Hugonis* substituit. Illud vero *Hugonis* scriptum alio in Opere, Deo juvante, plenius exsequetur. Nuncupamus merito vota pro incolumitate Autoris, ne fœtus promissus fato infeliciori intercipiatur. Decerpemus pauca ex hoc viridario, & ad tria potissimum respiciemus, nempe ad merita editionis, ad virtutes Annotationum, & ad summam Dissertationis, primoribus labris degustandam. Ad momentum primum. Autor consuluit insigniores editiones & Codices MStos. In numero editionum meliorum deputat illam *Joannis Ulimerii*, Canonici Reg. Monasterii *S. Martini* Lovaniensis, qui in emaculandis *Augustini* & *Possidii* scriptis multum desudavit. Non neglexit editionem Lugdunensem, emissam A. 1563, & Basileensem, ex officina Frobeniana A. 1529 egressam. Potissime adhibuit in subsidium labores Patrum *S. Mauri*, qui libellum *Possidii* dederunt *Tomo X Opp. S. Augustini* post Appendices omnes in fine, & variantes adjunxerunt lectiones ex sex Codicibus, quæ hic denuo comparent. Consuluit porro Autor Codices quinque MStos ipse, duos ex Bibliotheca Christianæ, Suecorum olim Reginæ, tres ex Vaticana. Inprimis vindicat vitam *Augustini* ab

animadverſionibus *Joannis Clerici*, in Appendice ad Opp. *Auguſtini T. II p. 622* allatis. Provocat eo fine ad Cel. *Lud. Ant. Muratorii* Opus *de ingeniorum moderatione*. Suc-
Pag. 5. cedit momentum alterum. *Poſſidius*, non *Poſſidonius*, fuit nomen Epiſcopi Calamenſis, licet poſterior appellatio probetur *Honorio* Auguſtodunenſi, aliisque. *Poſſidonius* enim fuit
9. eadem ætate Epiſcopus alius Afrorum. Manichæi, qui *Auguſtinum* juvenem allexerunt in ſui conſortium, fuerunt homines doctiſſimi, diſerti, acuti in diſputando, & verſuti ad allectanda doctiora ingenia, præcipue per prodigioſam ciborum abſtinentiam, & paupertatis ſimulationem. Cœtus Eccleſiarum olim candidatum ſæpe invitum obtulerunt Epiſco-
15. po ordinandum. Sed Seculo quinto Imperator *Majorianus*
21. & *Leo* Papa ordinationes ejusmodi violentas ſuſtulerunt. *Manichæi* errores ſuos ſpecie afflatus, a Spiritu Sancto profecti, ornarunt. Nullæ nugæ tam exſiſtunt deliræ, quibus Fanatici & lymphantes homines non prætexant illud tremendum
27 ſeq. Spiritus Sancti nomen. Quantum tumultuationis rabioſæ oriatur ex extraordinaria ſanctitatis affectatione, ex Donatiſtarum furore, rapinis & cædibus, patet. Habebant enim ſuarum
34 ſeq. rapinarum magiſtros, quos vocabant *Sanctorum Duces*. *Auguſtinum* Græce fuiſſe doctiſſimum, argumentis hic evincitur
43. non improbabilibus. *Marcellinus*, tribunus a latere *Honorii* Cæſaris, & notarius, ac in Africam legatus judex, ſubtiliſſimas de origine animæ quæſtiones propoſuit. Conſuetudo tum vigebat, ut ob diſſentientes revinciendos accuſatio hæreſeos ad judicem deferretur politicum, qui convictum ab Epiſcopis multaret & coerceret. Orthodoxiæ igitur præſidium pependit a legibus Imperatorum, doctrinas partium potiorum confirmantibus. Requiret fortaſſis quispiam in Ven. Autore libertatem promte diſſerendi de ſtatu deciſionum, tum per Eccleſiam Africanam uſitato, Romanisque Pontificibus non penitus obnoxio. Nec tamen negat, *Zoſimum* Papam, *Xyſtum* Presbyterum, & alios Clericos Romanos, in *Pelagium Cæleſtium*que fuiſſe propenſiores, & utrumque jamjam inno-
63 ſeq. centem pronuntiaturos, ni *Honorius* ſententiam Africani Con-

cilii

cilii antea confirmasset. Largitur quoque, Apostolorum nullum sedisse judicem hominum aut divisorem terminorum, vel distributorem terrarum. Nec tamen audet aperte improbare eum morem Clericorum, quo hi causis litigantium decicendis operam impendunt. Refellit *Petri Petiti* judicium, qui *Augustino* ebriosam vini cupiditatem objecit. Monachos inter edendum sacræ lectioni ut intentos redderent, *Basilius* & *Augustinus* laude cum multa annisi sunt. Veteres scrinia & arculas vice clavium firmarunt annulo. Res & ornamenta Ecclesiæ, necessitate indigentium urgente, recte dividuntur. Egregium est *Augustini* Concilium de eo, an, hostibus adventantibus, Ministro Ecclesiæ fugere liceat. Momentum nunc tertium aurem vellicat. Egregia est Dissertatio & solido stilo elaborata, quam Ven. Autor *de Vita & rebus gestis S. Possidii* addidit, quippe ex optimis quibusque Scriptoribus decerpta, & in unum corpus coagmentata, seriemque ad Chronologicam adstricta. *Capitibus* ea constat *quindecim*. Inprimis monetur adversus *P. Hommey*, *Possidium* non fuisse Eremitam, sed Canonicum regularem, sermonesque ad fratres in eremo, ei vulgo attributos, suppositionis nævo manifestissimo esse convictos. *Possidius* multa adversa pertulit a paganis. *Baronius* male collocavit seditionem paganorum Afrorum in A. 399, referendam potius ad A. 408. Vicit argumentis *Possidius* Donatistas crudeles. Ut *Honorius* abrogaret legem, in favorem sectarum latam, idem effecit. A *Genserico* in exilium, ob dogma Trinitatis assertum, tandem pulsus fuit. Videtur in Italiam aufugisse. Sed, corpus ejus Mirandulæ asservari, ab omni abhorret probabilitate.

Pag. 68. 75. 77. 79. 83 seq. 104 seq. 7 seq. 16. 19. 31 seq. 51 seq. 110 seq.

JOSEPHI AURELII DE JANUARIO, Advocati Neapolitani, Respublica Jurisconsultorum.

Neapoli, typis Felicis Muscæ, 1731, 4.
Alph. 2 pl. 7.

Jurisprudentiæ Civilis & JCtorum Historia tantum nostra ætate consecuta est plausum, ut illi ne quidem videantur inter JCtos locum sibi vindicare posse, qui in ea excolenda data opera non fuerunt occupati. Non unum tamen impendimentum est, quo minus omnes, qui inter Jurisprudentiæ cultores suum profitentur nomen, ea, qua par est, industria literariam Juris persequantur Historiam. Neque dubium, quin multi studii hujus, quod criticis, quæ vocantur, carere nequit observationibus, severitate ab ejus cultu deterreantur. Quod quidem cum ita sese habeat, non possumus non doctissimo Viro juveni, *Josepho Aurelio de Januario*, vehementer plaudere, qui in *Republica* sua *Jurisconsultorum*, cujus novam editionem, amplissima ad Cl. Autorem Epistola ornatam, nuper demum Lipsiæ *Fridericus Otto Menckenius*, Collega noster, in gratiam civium suorum curavit, id egit sedulo, ut methodo, quæ ob suavitatem summam lectionis non potest non redimere fastidium, Romanæ Jurisprudentiæ illuminet Historiam. Instituto enim suo tam satisfecit egregie, ut dudum e literaria Juris Historia cognitis novitatem, novis dignitatem, obsoletis nitorem, obscuris lumen, fastiditis gratiam, mira suavitate atque facilitate conciliarit. Sibi fingit Cl. Autor in Ægeo longe post Cycladas insulam, ubi Rempublicam optime constitutam habent vita functi Jurisconsulti, quibus singulari fato etiam post obitum datum est sapere. Ad eam iter facientes *J. Genutium*, *Titum Numicium*, *L. Pinarium*, & *C. Nautium*, sistit. Qui quidem, sicut eo consilio iter ingrediuntur, ut pristinam Jurisprudentiæ Romanæ conditionem sibi cognitam reddant atque perspectam, sic etiam in itinere de rebus huc facientibus sermones jucundos miscent. In Republica vero JCtorum & quæ notatu digna geruntur, observant, & ipsos JCtos conveniunt, cupidi eorum de JCtorum & Jurisprudentiæ ratione judicium explorandi. Cum hac methodo Doctiss. Autor Observationes suas, literariam Juris Historiam illustrantes, recenseat; nemo non intelligit, nunquam illi defuisse occasionem, de rebus utilissimis commode differendi, atque efficiendi, ut, quæ non sine cura scripsit, non sine voluptate legantur. Utilissimas etiam Annotationes suas Carminibus distinxit, quæ uti nonnunquam argumenti se com-

men-

mendant dignitate, sic tantam præ se ferunt facilitatem atque elegantiam, ut doctissimus *de Januario* ipsum referre *Catullum* non immerito dicatur. Difficile admodum, nec instituto nostro esset conveniens, singulas commemorare observationes, quæ huic Commentario decus conciliant atque ornamentum. Aliquot igitur exempli loco tantum commemorabimus, ad ipsius elegantissimi Operis lectionem eos, qui hæc nostra legunt, invitaturi. In itinere, uti fingere placet Cl. *Januario, Genutius* cum sociis suis M. *Minutium* convenit, atque cum eodem de nævis JCtorum disserit. *Minutius, Scriptorum*, inquit, *Juris vitia tria sunt, aut quod minute nimis ac inutiliter, aut quod plus æquo subtiliter ac obscure, aut denique quod barbare ac involute res pertractent.* Hoc ipsum *Minutii* judicium occasionem aperit Cl. Autori amplissimam, de hisce Jurisprudentiæ Romanæ ejusque interpretum nævis egregias in medium proferendi Observationes. Quemadmodum autem Cl. Autor illis se profitetur infensissimum, qui, neglecto historiarum & humaniorum literarum studio, summos se profitentur JCtos; sic ex instituto illos JCtorum annotavit errores, qui ex harum literarum ignorantia duxere originem. Ne exemplum desit, ad *p. 104* provocamus. Ibi, Bartolus, inquit, *parum abest, quin juret, a* Tiberio *Imperatore Tiberim fluvium appellatum*; Castrensis, *nullo perturbatus putidissimi mendacii metu, ait, ab* Antonio *Triumviro occisum* Papinianum; Odofredus *est præ ceteris suavissimus, testaturque, eadem navi* Æneam *&* Romulum *in Italiam adventasse*; Accursius, *felicissimus temporum conciliator, ridicule monet*, Ulpiani *ætate Christum natum adhuc non fuisse, vitamque* Justinianum *ante Christum vixisse, nec alia de causa usum non esse æra Christiana*; Jason, *acutiore invento superbus, quadam vocis affinitate captus, scribit, a* Numa Pompilio *dictum esse nummum.* Ex quo Doctiss. Autor ad *p. 141* usque ea persecutus est, quæ in itinere ad Rempublicam JCtorum notatu digna evenere, ad ipsam Rempublicam JCtorum describendam se confert. Ut constet, quam sibi fingat Cl. *de Januario* Rempublicam, ipsa ejus verba proferemus, quibus summatim ejus rationem indicat. *Populum*, inquit, *omnem* Pag. 177.

divi-

divisum novimus in senatorium, equestrem, plebejumque ordinem. Senatoria dignitate primores Reipublicæ fruebantur, veteres illi egregii Jurisperiti, a Sex. Papirio *ad* Modestinum *usque, cujus ætate retro collapsa jam Jurisprudentia, obmutescere JCtorum oracula cœpere. Inter Equites numerabantur, qui post extinctam JCtorum successionem nudam publice docendi ac profitendi Jus provinciam Romæ, Constantinopoli ac Beryti suscepere. Hisque adjungebantur, qui ab* Andrea Alciato *ad nostram usque tempestatem, ingenio & cultu bonarum artium, interpretandi munus non sine elegantia ac lepore obierunt. Plebs denique* Accursium, Bartolum, *& qui eos secuti sunt, concludebat, sed hi honestiori loco habiti, neque observantia optimatum, neque honore magistratus defraudati sunt, multis tamen ægre id ferentibus.* Non ita multo post refert, *Domitium Ulpianum* & *Æmilium Papinianum* tum in JCtorum Republica Consules fuisse, *Jacobum Cujacium* Prætorem, Censorem e patriciis *M. Porcium Catonem*, e plebejis *Martinum Fani*, & Senatus Principem *Servium Sulpicium.* Una illos enumerat, qui vel cum *Cujacio* Prætoris, vel cum *Martino Fani* Censoris dignitatem ambierunt. Atque hoc modo occasionem sibi aperit, de ipso *Duareno, Donello, Hotomanno, Franc. Balduino, Joanne Roberto Aurelianensi, Irnerio, Pepone, Joanne Imola, Bartolo,* aliisque JCtis, opinionibusque, cuique eorum singularibus, observationes suas proferendi in medium. Quemadmodum vero Doctiss. Autor hanc sibi legem scripsit, ut methodi varietate scripto suo conciliaret nitorem; sic religioni sibi non ducit, narrationis seriem nonnunquam interrumpere. Nunquam illi hoc modo deest occasio de diversis disserendi argumentis. Quodsi enim alia desit, aliquem ex iter facientibus de hac vel illa materia JCtos in Republica sua disputantes audivisse perhibet. Ita v. g. a *p. 156* ad *p. 189* aliquot JCtos de Philosophiæ in Jurisprudentia usu confabulantes sistit. Et *Aristotelici & Stoici & Cartesiani* Philosophi hic Cl. Autori dicendi præbent ansam. De veterum JCtorum Philosophia etiam verba facit, atque, uti multis eorum egregiam Philosophiæ peri-

peritiam utique tribuendam esse concedit; sic *Zasium*, *Alciatum*, *Fichardum*, & alios JCtos, ridet, qui ineptis plane moti argumentis, veterum JCtorum in Philosophia celebrant peritiam. Eadem occasione *Everhardum Ottonem* reprehendit, quem *observatorem splendide minutum morum & studiorum Papiniani* appellat. Is enim ex *leg. 64 D. de Evict.* eximiam *Papiniani* Matheseos scientiam probare conatus est. *P. 254* incipit de JCtis plagiariis doctissimas proferre Annotationes. Commemorat, *Franciscum Duarenum*, Gallum, Censoribus autorem fuisse, ut in JCtos plagiarios inquirerent, quo e Republica exterminarentur, veterumque JCtorum famæ atque nominis celebritati consuleretur. Non enim consentaneum esse, ut in JCtorum Republica veterum JCtorum inventis recentiores superbiant. Ipsam deinceps a Censoribus institutam recenset inquisitionem, atque hac occasione multis annotatis literariam de plagiariis historiam illuminat. Ita v. g. observat, *Baldum Jacobi Palliarensis* cogitata sua fecisse; *Bartolum Francisci Tigrini*, Pisani, superbire Annotationibus; *Alexandrum ab Alexandro Joannis Imolæ* expilasse scripta; *Janum Vincentium Gravinam* omnem suam famam *Jacobi Godofredi* debere eruditioni; *Vinnium*, celebrem Institutionum interpretem, pleraque *Gerhardi Tuningii* scriptis referre accepta, neque ipsum *Cujacium* ob omni furto literario posse absolvi. Tanta fuit, ut Cl. Autor tradit, in hujus controversiæ disquisitione veterum JCtorum autoritas, ut post multas disputationes plerique consenserint, plagiariis in JCtorum Republica locum non esse concedendum. Id autem dum ageretur, ut vi hujus Decreti ex hac Republica ejicerentur JCti plagiarii, repertum est, ipsum *Duarenum*, præcipuum hujus decreti autorem, ex *Alberici Gentilis* Commentariis numero multas transscripsisse observationes. Furto igitur suo literario detecto, ipse *Duarenus* animum mutavit, atque id omni egit industria, ut Edictum de ejiciendis e JCtorum Republica plagiariis nullo loco haberetur. Postquam de plagiariis JCtis Cl. Autor disseruit, de ludis secularibus, in Republica JCtorum institutis, verba facit; qui ipsi ansam suppeditant, de eximio

D Poeseos

Pag. 285. Poeseos in Jurisprudentia uſu diſſerendi. Hoc ipſum argumentum ſingulari induſtria perſequitur, atque, ut ipſe merito atque optimo jure inter Poetas JCtos locum ſibi vindicat, ſic Jurisprudentiæ peritiam cum poetica facultate hoc ipſo in Commentario egregie conjunxit. Videlicet octo plagulis veterem Romanorum *νομοθεσίαν* tam eleganter verſibus expreſſit, ut non poſſint non ab his ipſis cum voluptate legi, qui Jurisprudentiæ civili ſuam non conſecrarunt operam. Ubi elegantiſſimum de Juribus Reipublicæ Romanæ Poema deſinit, ibi incipit diſputationis, de *Triboniani* fama in Republica JCtorum inſtitutæ, narratio. Summa hujus diſputationis hæc eſt: *Servius Sulpicius Tribonianum* ſolenni coram Senatu habita Oratione accuſat, quod in veterum JCtorum ſacros cineres piosque manes improbe ſævierit, atque una cum illorum monumentis nomen famamque eorum nefarie exſtinxerit. Plerique JCti conſentiunt, *Tribonianum* e Republica JCtorum eſſe ejiciendum. Sed *Cynus*, Piſtorienſis, Tribunus plebis, obſtitit huic ſententiæ, & *Tribonianum* defendit. Ad populum igitur res dejecta eſt, cujus erat, vel *Tribuni* interceſſionem, vel Senatus autoritatem comprobare. Non hic exponitur, quis victor e certamine diſceſſerit, *Tribonianus*, an ingens manus hoſtium? Cum enim nondum finita eſſet hæc controverſia, *Genutius* cum itineris ſociis e Republica JCtorum abiit, atque in patriam reverſus eſt. Ex iis, quæ modo protulimus, de ratione hujus, quem præ manibus habemus, Commentarii ſummatim minimum poterit conſtare. Plura igitur de eodem verba non facimus. Cum autem elegantiſſimi verſus, huic Commentario hinc inde inſerti, ſummum univerſo Operi concilient ornatum; temperare nobis non poſſumus, quin aliquot minimum verſus ſpeciminis loco hic exhibeamus. Illos autem exhibemus, qui
33. primum ſeſe nobis obtulerunt, & quibus Juris ſtudioſorum, qui majorem cultus corporis, quam eruditionis, rationem habent, characterem ſcite expreſſit ac venuſte. Ita vero ſeſe habent:

Nunc

Nunc venio ad quosdam juvenes: hi ostendere sese
Pulchros & plenos nobilitatis amant.
Hos ne tange; cave, multo sine honore salutes;
Quodve roges, humili non sine voce roga.
Picta velut minio illorum resplendet imago,
Atque viri formæ plus muliebris habent.
Omne locant studium, quo belle incedere possint;
Brachia, crura, pedes, os, caput, arte movent.
Albescit niveo mendax coma pulvere sparsa,
Emicat alterno barba recisa die.
Vestis it ex humeris formas imitata recentes,
Sive, o Galle, tuas, sive, Britanne, tuas.
Pileus haud geritur, ni longo advectus ab orbe,
Et ni forte novo more revinctus eat.
Quæruntur missa a Batavis subtegmina lini;
Gemmato digitos annulus orbe premit.
Et crepidæ est sua cura, manu quæ suta sagaci,
Ne qua pelle super ruga sit ulla, vetat.
Machina, distinguens animatis motibus horas,
Præsto est, ut, quotanam lapsa sit hora, sciant.
Ne desit naso contriti pulveris usus,
Hunc ex argento capsula parva gerit.
Capsula, quæ nimio sit reddita pumice lævis,
Cui ductum ex omni sit bene parte latus;
Vel testudineo quæ sit de cortice facta,
Et nitet argenti desuper aucta notis.
Ah misera! ah! quanto pascis te errore, juventus;
Respuit has veneres blanditiasque forum.
Aspice majorum vestigia; dic, ubi luxus,
Dic, ubi fœmineus tantus in ore lepos?
Ludimus? Anne foro tractamus seria? Nilne
Discrepat a scenis curia, jura jocis?
Sed quid ego? Mala difficile est evellere, quando
Cœperunt speciem jam retinere boni.

THE CARPENTERS COMPANION, BEING AN Account and compleat Treatise of Carpenters works &c.

h. e.

FABRORUM LIGNARIORUM COMES, seu Tractatus de Arte Tignaria; Autore JACOBO SMITH.

Londini, apud J. Millan, 1733, 8 maj.
Plag. 2, Tabb. æn. 41.

Cum ars tignaria maximæ sit utilitatis, ad eam tamen spectantia ab Architecturæ civilis Scriptoribus vulgo negligantur; idcirco visum est Autori, hoc illius complementum addere. Enimvero, quia ex schematum nuda inspectione pleraque intelliguntur, ut longo verborum tractu ea, quæ huc pertinent, magis obscurari, quam explicari, videantur; ideo quoque Noster magis figuris, quam verbis, docet. Convenit Opusculum hoc cum *Wilhelmi* Architectura civili, in qua eædem delineationes operum tignariorum, ac præterea aliæ forma majore exhibentur, nisi quod Noster addiderit Appendicem de quinque Ordinibus Architectonicis delineandis. Etsi autem artis tignariæ longe maximus sit usus in Architectura navali; eum tamen Autor studio præterit, propterea quod ipsi tantummodo propositum sit ea describere, quæ in ædificiis excitandis usui sunt.

PROBLEMATA MATHEMATICA, NEAPOLI AD Collectores Actorum Eruditorum transmissa.

Problema I.

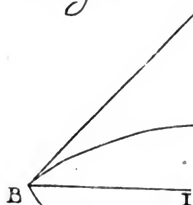
Ex Cylindro, super basin dati Coni Scaleni perpendiculariter erecto, abscindere portionem, cujus superficies ipsius Coni superficiem adæquet.

Constructio.

TAB. I Fig. 1. Coni Scaleni *ABC* sit *A* vertex, *AE* altitudo, *D* centrum basis, & *BC* diameter transiens per punctum *E*. Fiat $DE:DC = DC:DG$, & in plano *ABG* erigatur super *BG* perpendicularis $GH = \frac{1}{2}AE$. Describatur deinde in eodem plano hyperbola *HO*, cujus *H* sit vertex principalis, *G* centrum, & axis primus ad axem secundum $= DE:BC$. Denique per hujus hyperbolæ perimetrum ita recta feratur, ut maneat semper

TAB. I ad A.

Fig. I.

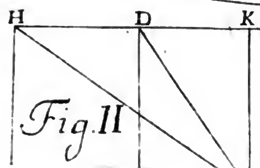

Fig. II

D 3

TA
Fig

erbolæ perimetrum ita recta feratur, ut maneat
ſemper

ſemper parallela ei, quæ baſin contingit in C. Et portio Cylindri, quæ per hanc rectam abſcinditur, eandem habebit ſuperficiem cum ipſo Cono.

Demonſtratio.

In perimetro baſis capiatur punctum aliquod M, ex quo ducatur tum tangens MT, tum ordinata ad diametrum MN. Demittatur deinde ſuper MT perpendicularis AF, junganturque EF, EM, DM, & quoniam $\overline{AE}^2+\overline{EM}^2=\overline{AM}^2=\overline{AF}^2+\overline{FM}^2=\overline{AF}^2+\overline{EF}^2+\overline{FM}^2$; erit $\overline{EM}^2=\overline{EF}^2+\overline{FM}^2$; adeoque, cum angulus EFM ſit rectus, erit $ET:EF=DT:DM=DM:DN=DC:DN$: ſed ob rectangula NDT, EDG, quæ ſunt æqualia eidem DC quadrato, $DG:DN=DT:DE$. Quare, cum ſit dividendo primum $NG:DN=ET:DE$; tumque permutando $NG:ET=DN:DE$; erit per æqualitatem rationis perturbatam $NG:EF=DC:DE$. Unde eruitur $\overline{NG}^2:\overline{EF}^2=\overline{DG}^2:\overline{DE}^2$; ſive etiam $\overline{NG}^2:\frac{1}{4}\overline{EF}^2=4\,\overline{DC}^2:\overline{DE}^2=\overline{BC}^2:\overline{DE}^2$. Jam vero, ducta ordinata NO ad hyperbolam $\overline{BC}^2:\overline{DE}^2=\overline{NG}^2:\overline{NO}^2-\overline{GH}^2$. Itaque erit $\frac{1}{4}\overline{EF}^2=\overline{NO}^2-\overline{GH}^2$, hoc eſt $\overline{EF}^2=4\,\overline{NO}^2-4\,\overline{GH}^2$, & propterea cum ſit $\overline{EF}^2=\overline{AF}^2-\overline{AE}^2$; erit $\overline{AF}^2-\overline{AE}^2=4\,\overline{NO}^2-4\,\overline{GH}^2$, quo fit, ut, ſicuti ex conſtructione habetur $4\,\overline{GH}^2=\overline{AE}^2$, ita ſit $4\,\overline{NO}^2=\overline{AF}^2$, hoc eſt $2NO=AF$, ſive etiam $NO=\frac{1}{2}AF$. Jam, ſi in perimetro baſis ſumatur arcus indefinite parvus Mm, exiguum triangulum ei correſpondens in ſuperficie conica erit ad exiguum rectangulum, quod eidem correſpondet in abſciſſa portione cylindrica, ut eſt $\frac{1}{2}AF$ ad NO. Unde, cum ſit $NO=\frac{1}{2}AF$, erit exiguum iſtud rectangulum ſuperficiei cylindricæ æquale exiguo illi triangulo ſuperficiei conicæ; & conſequenter portio abſciſſa ex Cylindro eandem habebit ſuperficiem cum ipſo Cono.

Corollarium.

Si Conus ponatur rectus, fiet DE quidem nulla, DG vero infinita. Unde, cum sumi possit DG pro NG, erit propter hyperbolam $\overline{DG}^2 : \overline{NO}^2 - \overline{GH}^2 = \overline{BC}^2 : \overline{DE}^2 = 4\,\overline{DC}^2 : \overline{DE}^2 = \overline{DG}^2 : \frac{1}{4}\,\overline{DC}^2$; adeoque erit $\overline{NO}^2 - \overline{GH}^2 = \frac{1}{4}\,\overline{DC}^2$; hoc est $4\,\overline{NO}^2 - 4\,\overline{GH}^2 = \overline{DC}^2$; sive etiam $4\,\overline{NO}^2 = \overline{DC}^2 + 4\,\overline{GH}^2$. Cumque GH sit æqualis dimidio altitudinis Coni, quam nunc designat recta AD; erit $4\,\overline{NO}^2 = \overline{DC}^2 + \overline{AD}^2$, hoc est, $4\,\overline{NO}^2 = \overline{AB}^2$, sive $2\,NO = AB$, vel etiam $NO = \frac{1}{2}AB$. Unde hyperbola vertetur in rectam ipsi BG parallelam, & ab ea distantem per dimidium lateris trianguli per axem secti.

Scholium.

Plano solida secare, perinde est, ac ea dispescere per rectam, quæ per alterius rectæ longitudinem æquidistanter alteri feratur. Quemadmodum ergo in tradenda genesi curvarum hujuscemodi sectionem postularunt veteres; ita, curvis comparatis, licebit nobis secare solida per rectam, quæ per curvæ alicujus perimetrum alteri recte æquidistanter moveatur. Interim per istas sectiones curvæ, quæ subnascuntur, non in plana superficie, sed in spatio solido jacebunt. Verum, iis in Geometriam invectis, dici vix potest, quanta Problemata geometrica solvendi sit copia.

Problema II.

Eodem tempore, quo fertur planum aliquod ex B ad C, occurrat ei corpus A per rectam AC. Quæritur linea, per quam planum a corpore percutitur.

TAB. I Fig. 2. Jungatur AB, cui per punctum C parallela agatur CD. Dico, DC esse directionem percussionis.

Con-

Conſtat enim, motum communem & rectilineum mutuam duorum corporum actionem non perturbare. Itaque, ſi tam plano, quam corpori, imprimatur motus æqualis, & contrarius ei, quo fertur ipſum planum; corpus percutiet planum, ut prius. Sed communi hoc motu percutitur planum a corpore per rectam *AB*; cum eo agente planum quidem quieſcat, corpus autem moveatur per *AB*. Quare etiam ſine eo motu communi percuſſio fiet per rectam *DC*, ipſi *AB* perallelam.

Demonſtrari id etiam poteſt in hunc modum. Certum eſt, motum corporis per *AC* reſolvi poſſe in duos motus laterales *AD*, *AB*. Sed priore horum motuum planum a corpore non percutitur, ut quod motu non diſſimili fertur ex *B* in *C*. Itaque fiet percuſſio tantum per motum *AB*; adeoque recta *DC*, ipſi *AB* parallela, percuſſionis directionem deſignabit.

Iisdem, ut ſupra, manentibus fingamus, corpus *A* elaſticum eſſe. Quæritur linea, per quam illud a plano reflectitur.

Demittatur ex puncto *D* perpendicularis *DE*, &, ſumta portione *CF*, ipſi *CE* æquali, fiat *FG*, dupla ipſius *AD*. Erigatur deinde perpendicularis altera *GH*, conveniens cum *AD* in puncto *H*; & erit *CH* linea, per quam corpus a plano reflectitur.

Etſi enim corpus *A* percutiat planum ſolo motu laterali *AB*, vel *DC*; attamen motus alter *AD*, non modo non deſtruitur, ſed occurſu ipſius plani, quod fertur motu non diſſimili, augetur, & duplus evadit. Itaque in definienda linea, per quam corpus a plano reflectitur, neceſſe eſt ad calculum ponere tam motum *DC*, unde oritur percuſſio, quam duplum alterius motus *AD*.

Jam, erecto perpendiculo *CK*, & agente ſolo motu *DC*, ut cunctis notum eſt, fiet reflexio motibus lateralibus *CK*, *CF*. Quare duobus iis motibus addito duplo ipſius *AD*, nimirum *FG*, continget reflexio tribus motibus *CK*, *CF*, *FG*. Sed duo motus *CF*, *FG*, tantundem agunt in corpus, quantam

tam exerit in illud actionem solus motus *CG*. Itaque reflectetur corpus duntaxat motibus *CK*, *CG*, & propterea erit *CH* linea reflexionis.

Corollarium.

TAB. I Fig. 3. Si recta *AC* fuerit perpendicularis ad planum, incidet punctum *K* in punctum *A*; adeoque cum fiat *CE* æqualis ipsi *AD*, seu *BC*, cadet etiam tam punctum *F* in punctum *B*, quam punctum *G* in punctum *E*. Unde linea, per quam reflectitur corpus a plano, erit illa eadem, per quam ipsum planum a corpore percutitur.

Scholium.

Pro explicandis syderum aberrationibus protulit *Brandlejus*, Astronomus Anglus, sequens theorema: Quodsi lumen ex sydere *A* perveniat ad oculum *C* eodem tempore, quo iste per annuum telluris motum translatus supponitur ex *B* ad *C*; sydus videri debeat ab oculo, non quidem per rectam *CA*, sed per rectam *CD*, ipsi *AB* parallelam. Veritatem hujus theorematis plerique in dubium revocarunt; sed solutione propositi problematis satis quidem comprobata videtur; cum certum sit, conspiciendum esse sydus ab oculo eadem directione, qua lumen ejus oculum ferit. Ceterum, quod in eodem Problemate expensus sit etiam casus reflexionis, id propterea factum, quia crediderunt nonnulli, posse ope ejus percussionis directionem definiri.

Problema III.

Cur in rotæ super planum revolutione circuli omnes interiores describant rectas, æquales rotæ perimetro?

Fig. 4. Sit rota aliqua *BC*, cujus centrum sit punctum *A*, radius vero *AB*. Revolvatur eadem rota super planum *BX*, usque donec puncto suo *B* illud denuo contingat. Certum est, circulos omnes interiores describere rectas, æquales rotæ perimetro. Quæritur ratio, cur id contingat.

Quicunque Problematis hujus solutionem aggressi sunt, considerarunt in rotæ latione duplicem motum; unum quidem pro-

progreſſivum; & alterum circularem. Putarunt autem, centrum motus circularis eſſe ipſum Rotæ centrum *A*. Qua in re eis non aſſentior; cum tale munus ſubeat potius punctum contactus *B*, circa quod radius *AB* quodammodo revolvitur, interea dum rota portione ſui perimetri indefinite parva *Bb* plani longitudinem metitur.

Hoc principio poſito, facile erit, ejus, quod quæritur, rationem inquirere. Sumatur in radio *AB* punctum aliquod *D*. Et, priusquam Rota contingat planum puncto proximo *b*, circulari motu ipſius radii deſcribitur a puncto *D* arcus *Dd*. Quare ſpatium, quod percurritur ab arcu *Dd*, exiſtente in ſectore *ABb*, uſque donec evadit *b* punctum contactus, erit *Ddδ*: proindeque eo res redit, ut oſtendamus, ſpatium iſtud *Ddδ* æquale eſſe arcui *Bb*. TAB. I Fig. 5.

Id vero oſtendemus in hunc modum. Quoniam radii *AB*, *ab*, ſunt ſubjecto plano perpendiculares, iidem erunt inter ſe paralleli; adeoque arcus *Aa*, *Bb*, æquales erunt inter ſe. Cum itaque *Aa* ſit ad *Dd*, ut eſt *AB* ad *BD*; erit quoque, ut *Bb* ad *Dd*, ita *AB* ad *BD*. Sed *Bb* eſt ad *dδ*, ut *aB* ad *ad*, ſive etiam, ut *AB* ad *AD*. Quare erit componendo, ut *Bb* ad $Dd + d\delta$, ita *AB* ad $BD + AD$: & propterea, quemadmodum eſt $AB = BD + AD$, ita quoque erit $Bb = Dd + dd$.

Ceterum in Rotæ revolutione ſuper planum aliquod, non modo ab omnibus circulis interioribus, ſed etiam ab ipſo Rotæ centro, deſcribuntur rectæ, æquales Rotæ perimetro. Id vero ex eodem principio dependet. Nimirum quia, priusquam rota contingat planum puncto proximo *b*, circulari motu radii *AB* deſcribit Rotæ Centrum *A* arcum *Aa*, æqualem arcui *Bb*.

Problema IV.

Paralogiſmum detegere *Leibnitianæ* Demonſtrationis, quod vis motrix definienda ſit per factum ex pondere in quadratum velocitatis.

Neminem latet, Cl. *Leibnitium* in ea fuiſſe ſententia, quod vis motrix definienda ſit per factum ex pondere in quadratum

 velo-

velocitatis. Et cuique etiam compertum eſt, hanc ſuam opinionem, quam primum in *Actis* his evulgavit, ſequenti demonſtratione comprobaſſe.

Carteſiani ipſi fatentur, tantam vim requiri ad attollendum pondus unius libræ ad altitudinem quatuor pedum, quanta opus eſt, ut pondus quatuor librarum ad unius pedis altitudinem adſcendat. Sed ex oſtenſis a *Galilæo* velocitates, requiſitæ pro elevandis duobus ponderibus ad eas altitudines, ſunt, ut *2* ad *1*. Itaque tunc habentur vires æquales, quando pondera ſunt reciproce, ut quadrata velocitatum.

Vim hujus *Leibnitianæ* demonſtrationis infirmare nonnulli ſtuduerunt, reponendo, quod in ea nulla habeatur ratio temporis. Sed obſervavit noviſſime *Joannes Bernoullius*, nihil tam facile factu, quam ut duo pondera ad diverſas altitudines æqualibus temporibus adſcenderent, cum ſatis ſit, ea per arcus cycloidales ad altitudines illas attollere. Itaque Paralogiſmus ejus demonſtrationis aliunde repeti debet.

Nimirum principium illud *Carteſianorum* reſpicit elevationem ponderum, æquabili motu faciendam; nec alia de cauſa invectum a *Carteſio* in ſua Mechanica, quam ut ope ejus vires explicaret machinarum, in quibus omnia æquabili motu peraguntur. Cum igitur in *Leibnitiana* demonſtratione illud traducatur etiam ad ſpatia percurrenda motu æquabiliter retardato; inde ei vitium ſuboritur, nec quidpiam ope ejus concludi poteſt adverſus priſtinam vires definiendi rationem.

Quin, habita ratione reſiſtentiarum, quas ſuperare debent duo illa pondera, cum ad eas altitudines elevantur, luce clarius apparet, definiendam eſſe vim per factum ex pondere in velocitatem. Sunt enim reſiſtentiæ illæ ipſi gravitatis impulſus, qui in dato tempore ſunt, ut ipſa pondera; in temporibus vero diverſis ſunt ut pondera & tempora conjunctim. Quare, quemadmodum eæ reſiſtentiæ ſunt ut *2* ad *1*; ita neceſſe eſt, ut in eadem ratione ſint etiam vires, quibus eædem reſiſtentiæ ſuperantur.

OPE-

OPERE FISICO-MEDICHE &c.
h. e.

OPERA PHYSICO-MEDICA, IMPRESSA ET Manuscripta, Equitis ANTONII VALLISNERI, collecta ab ejus filio, & dedicata Illustriss. & Excell. Dominis Reformatoribus studii Patavienfis.

Tomus I.

Venetiis, apud Sebastianum Coleti, 1733, fol.
Alph. 6, cum Tabb. æn. 51.

Antonius Vallisnerius, Regenfis, Philofophus & Medicus infignis, ex nobili & perantiqua ftirpe ortus, cum ob maxima fua merita & præftantiffima ingenii monumenta fummam nominis gloriam atque ampliffimos honores effet confecutus, annum ætatis nonum fupra fexagefimum agens, Patavii, ubi artem medicam primo loco cum fingulari laude docuit, die 15 Cal. Febr. A. 1730 extinctus eft. Ejus Scripta, de quibus in *Actis* noftris iterum ac fæpius mentionem fecimus, nunc conjunctim edere inftituit æmulus paternarum virtutum filius: idemque eruditam & amplam præmifit Præfationem, in qua totum parentis inftitutum amplecti, ejusque in omni Philofophia naturali inventa exponere atque illuftrare, conatus eft. Ipfis fcilicet patris veftigiis infiftens, qui cum alias, tum maxime in docta fua lectione *de Catena five nexu rerum creatarum*, admirabilem ordinem & velut cognationem trium naturæ regnorum præclare demonftravit, quid in fingulis, cum inferioribus, tum fuperioribus, hujus catenæ annulis expoliendis, noftro tempore, & potiffimum a patre fuo, præftitum fit, & quæ fint veræ atque immutabiles naturæ leges, exponit. Hanc Præfationem fequitur Defcriptio fatis copiofa vitæ, familiæ, ftudiorum, honorum, Operum, adverfariorum, & mortis, *Vallisneri* noftri, defumta maximam partem ex Commentariis, quos ipfe, dum viveret, Comiti *di Porzia* commiferat. Nobis hinc notare paucis liceat, natum eum d. 3 Maji A. 1661, præceptore cumprimis ufum magno *Malpighio*, Docto-

rem Medicinæ & Philosophiæ creatum Regii A. 1684, Patavium vocatum ad docendam artem medicam A. 1700, ab Imperatore A. 1722 Medicum Cameræ Cæsareæ, & a Duce Mutinensi A. 1728 Equitem creatum, Academiis & Societatibus Scientiarum, Germanicæ, Anglicæ, Bononiensi, aliisque, adscriptum, locum & honorem Archiatri Pontificii, itemque Professoris Primarii Tuoniensis, modeste recusasse, ac tandem eo tempore obiisse, quo supra significavimus. Jam, quod ad ipsa Scripta attinet, quæ hoc primum Volumen Operum *Vallisnerianorum* complectitur, ea nunc sunt ordine & breviter a nobis recensenda.

I. *Della curiosa Origine, degli sviluppi &c.* i. e. *de Curiosa origine, evolutione, & moribus admirandis multorum insectorum, Dialogi duo*; in quibus id potissimum agit Autor, ut variis novis atque accuratissimis experimentis doceat, nulla insecta sponte vel ex putredine, sed omnia ex ovo, produci, secundum certas ac constantissimas naturæ leges. Adjunctæ sunt huic correctiori edioni nonnullæ Annotationes & novæ Observationes, ab ipso Autore maximam partem profectæ, de nidis quorundam insectorum hactenus occultis, de insectis asparagorum, de iis, quæ intra durissima marmora & cretam, etiam sub aqua, reperiuntur, de locustis *S. Joannis*, & de aliis rebus, huc pertinentibus.

II. *Considerazioni ed Experienze intorno al creduto cervello di bue impietrito*, i. e. *Considerationes & Experimenta de cerebro bovis, quod habitum fuit pro petrefacto.* Ostendit Autor novo exemplo, quod ipse quam accuratissime examinavit, multisque rationibus, non esse ejusmodi cerebra vera cerebra petrefacta, sed materiam osseo-petrosam, ex succo osseo, intra cranium destillante, concretam, verumque cerebrum amplectentem & comprimentem. Docet, quomodo hoc fieri possit, cur adeo duræ fiant hæ concretiones, cur aliquam similitudinem cerebri habeant, & quomodo inde oriantur varia phænomena, in jumentis, tali cerebro præditis, observata.

III. *Considerazioni ed Experienze intorno alla generazione de vermi ordinari del corpo umano*, i. e. *Meditationes & Experimenta de generatione vermium ordinariorum in corpore huma-*

humano. Cum hi vermes prorsus ab iis differant, qui extra corpus humanum reperiuntur; negat Doctiss. Autor, eos oriri ex ovulis posse quæ cum cibo, potu, & aere assumuntur, sed in ipso potius homine nasci, & genus suum propagare, ita, ut ovula eorum a matribus nutricibusque ad infantes perveniant. Qua occasione multas ridet fabulas, de ranis, lacertis, viperis, aliisque portentis, quæ nata in hominibus narrantur, plurimosque doctorum errores refellit, & varias egregias Observationes affert de lumbricis latis sive cucurbitinis, cum singularibus, tum in catenæ modum cohærentibus, de tæniis, aliisque vermibus, in humano corpore obviis. In fine additæ sunt nonnullæ Epistolæ *Pacchioni*, *Lancisi*, *Morgagni*.

IV. *Esperenze ed Osservazioni intorno all' origine, &c.* i. e. *Experimenta & Observationes de origine, evolutione & moribus variorum insectorum, cum aliis, ad naturalem & medicam historiam spectantibus.* In hoc Tractatu continentur Observationes de musca rosariorum; Animadversiones circa modum, quo hactenus insecta produci creditum fuit; idea nova, de generali quadam insectorum divisione; Epistola de detecta origine pulicum ex ovo, & de semine algæ marinæ; descriptio vitæ, naturæ & mutationum vermis, qui in pecore, in cavitate frontis prope nasum, generatur; ratiocinium de œstro Poetarum, itemque de œstro sive asilo armentorum; Anatomia Struthiocameli; Observationes Domini *Laurentii Patarol*, de generatione, victu & mutationibus cantharidum liliorum.

V. *Nuove Osservazioni ed Esperienze intorno alla Storia Medica e naturale;* i. e. *Novæ Observationes & Experimenta, ad historiam medicam & naturalem pertinentia.* Hic agitur de ovariis & ovis vermium illorum longorum & rotundorum, qui in vitulis & hominibus reperiuntur, itemque de polipo quodam viperiformi. Sequuntur nonnullæ Epistolæ, partim ab Autore, partim ad eundem scriptæ, in quibus potissimum de vermibus humanis differitur. Postremo loco adjectæ sunt literæ *Jo. Jacobi Mangeti*, cum responsione Autoris de puella sine cranio nata, & molem carneam pro cerebro habente.

VI. *Nuova giunta di Osservazioni e di Sperienze intorno all' Istoria medica e naturale;* i. e. *Accessio nova Observatio-*

num & Experientiarum, ad historiam medicam & naturalem spectantium, de morbo pediculari, & ejus remediis; de origine multorum animalculorum in foliis brassicæ, & de insectis intra insecta; de vini degeneratione in acetum, &c. Compositus est hic Tractatus ex variis Epistolis Physico-Medicis, non solum *Vallisneri* nostri, sed aliorum celebrium Autorum.

VII. *Isteria del Camaleonte Affricano*, i. e. *Historia Chamaleontis Africani, & variorum animalium, quæ in Italia inveniuntur.* In hoc perquam accurato Opere curiosissime omnes *Chamæleontis* partes, ejusque originem, victum, & mores, perspicax Autor persequitur, multosque cum veterum, tum juniorum, errores redarguit. Quod ad colorum mutationem attinet, eam haudquaquam a rerum vicinarum coloribus, sed a singulari cutis constitutione, porroque a calore, frigore, motu & affectu animalis ita dependere docet, ut maculæ flavescentes & eodem semper loco permanentes, modo pallidiores & minus conspicuæ, modo pleniores & magis fuscæ fiant. Cujus rei non dissimile quidpiam, neque ad aliam causam referendum, etiam in aliis animalibus, atque adeo in ipso homine, observare licet. Accedunt huic scripto considerationes de lacertis, bufonibus, ranis, salamandris; item de Chamæleonte Mexicano, & de quadrupede ejusdem regionis, pro parvo crocodilo habito.

VIII. *Istoria della Grana del Kermes, &c.* i. e. *Historia granorum chermes, & aliorum granorum nigrorum, quæ reperiuntur in ilicibus circa portum Liburnum*, (Livorno,) *item insectorum quorundam, in fructibus variis obviorum, conscripta, & ad* Vallisnerum *nostrum missa a Doctiss.* Cestonio. Adjecta sub finem est Epistola Viri Cl. *Maximiliani Speneri.*

Einleitung zur Schleswig-Holsteinischen Historie, &c.

h. e.

INTRODUCTIO IN HISTORIAM SLESVICO-Holsaticam, qualis fuit sub Illustrissima & adhuc florente Stirpe Oldenburgica; Autore ADAMO HENRICO LACKMANNO.

Pars II.

Ham-

Hamburgi, apud viduam Felgineriam, 1733, 8.

Alph. 2.

Quam *Prima Pars* Hiſtoriæ Slesvico- Holſaticæ concitaverat exſpectationem, Cl. *Lackmannus* cumulate ornateque explevit. Argumentum neque vile, neque expeditum, in difficiles ſæpiuſcule nodos incidere videtur. Diviſum enim, quod Duces Slesvico-Holſatiæ inter ſe imperium habent, multas controverſias intulit, quæ adeo intricatæ ſunt, ut alba & atra diſcernere, res maxime ardua videatur, ac intutæ undique appareant latebræ. Nemo forſan in illa certamina periculo ingenti ruere voluit, cum nulla Ducatuum Slesvici ac Holſatiæ uſque adhuc extet Hiſtoria, & eruditiſſimus Autor agmen veluti anteſignanus præcedere cœperit. Multimoda rerum varietas Autori id ſcripturæ genus, quod temporis rationem habet, commendavit. Nihil ergo, quod ad rem pertinet, prætermiſit, quorundam Scriptorum autoritatem temere nunquam ſecutus, omnes evolvit, ex annalium vetuſtate, tum maxime ex Opuſculis, quæ ſpeciale diſcutiunt argumentum, filum hiſtoriæ duxit. A *Chriſtiano IV*, Rege Daniæ, & *Philippo*, Duce Slesvici & Holſatiæ, qui eodem ferme tempore rerum potiti, initium *alterius* hujus *Partis* cœptum eſt. Pag. 4 ſeq. Primordio ſtatim depinxit Autor noſter ingenium *Chriſtiani*, ſic pariter ad omnia verſatile, ut ad id unum natus, quodcunque ageret, videretur. Quare prudenti ac felici inſtituto tam veteris Latinæ, quam recentioris Italicæ linguæ inſtructus ſermone, iis præcipue artibus a puero adſuetus eſt, quas ſitus & forma regni commendabat. Deſcripte quoque commemorat, *Philippum*, Ducem Slesvici & Holſatiæ, jus eligendi Principem, quo provinciæ utebantur, impugnaſſe, atque acriter defendiſſe, ſe natum ſucceſſorem nihil debere ſuffragiis, & Principatum nullis legibus obnoxium tenere. 16 & 23. Ordinum autoritatem aliquantum attenuare & imminuere cœpit, deque ipſorum juribus aliquid detrahere *Philippus*, ſæpe iterando eadem, tentavit. 24. Licet enim ſuffragiorum libertati ſubſcriberet, juratam tamen fidelitatis 30. ſanctionem pretio ſuo emere, & ordinum deſideria antea explere,

plere, vel de juribus eorum sancte colendis fidem dare, nega-
Pag. 43 n. a & b. vit. Hinc a Cæsare impetravit, ut Pragæ decima Aprilis, Decreto ad Holsatos dato, eos satis acerbe obsequii admoneret, & quasi seditiosos & turbulentos increparet. Tota lis conciliante *Wilhelmo*, Hassiæ Landgravio, & *Ulrico*, Megapolitano, sic composita, ut *Philippus* nihilo secius in Comitiis Flensburgensibus ante omnia jurato promitteret, nil se contra Jura & Pacta facturum, & postea demum ordines sacramentum
72 & 77. ipsi dicerent. Porro litigium *Joannis*, Sonderburgensis, cum Rege *Christiano*, Duceque *Joanne Adolpho*, & ordinibus, de communi regimine, quod sibi sanguinis jure vindicabat, natum. Quibus argumentis Dux *Joannes* ad probandum jus suum usus, Cæsaream imploraverit autoritatem, & sub quo obtentu provinciæ moderandi sui auspicia, neglectis Imperia-
168 & 170. libus Edictis, *Joanni* tradere recusaverint, omni accuratione compositum deprehendes. *Joanno Adolpho* præmatura morte extincto, filius *Fridericus* tanto conatu contra facultatem eligendi Principem nisus est, ut illam labefactatam demum everteret. Multa animadvertenda hic incidere, & singulari artificio membra & vires civium dividere *Fridericus* studuit, nec quidquam tamen causæ suæ justitiæ deesse voluit, dum Cæsaris *Rudolphi* Decretum, & traditionem in Feudum Holsatiæ & Slesvici ab Imperatore & Rege Daniæ factam pro se facere contenderet. Eodem impendio ac diligentia non minus conquisivit, quæ *Christianum IV* bello civili Germaniæ illigarunt, feceruntque, ut pro salute communi arma caperet.
451. Cum Electores in tanta conversione rerum Bohemicarum ac perturbatione, Mulhusæ coirent, pro Germaniæ difficili statu consilium capturi, *Christianus IV* Electorem Saxoniæ, literis a studio Pontificiorum revocans, domus Palatinæ & Lutheranorum salutem ipsi commendavit. Pugna in albo monte commissa, qua omnis Palatinorum spes eversa, inferioris Sa-
486. xoniæ aliosque Evangelicæ religionis Principes & Status Segebergam conscripsit. Affuere Rex ipse Bohemiæ, *Fridericus*, cum conjuge, præterea *Christianus*, *Fridericus*, & *Augustus*, ex domo Brunsuico-Luneburgica Principes. Ut omnia

prius

prius amicis consiliis, quam armis, experirentur, decernebant legationem ad Cæsarem, Epistolamque ad Marchionem de Spinola, summum exercitus Cæsarei præfectum. *Henricus Rantzovius* & *Julius Adolphus a Wintersheim*, Pag. 493 seq.
Viennam missi, *Christiani IV* nomine querebantur, exercitum, duce Spinola nimia licentia luxuriantem, agris imminere Palatinis, *Fridericum* vero, fractis jam rebus ad album montem, contra Imperii leges legemque Regiam proscriptum, nec ab Hassiaca ditione temperatum esse. Adeo benigne auditi, ut Cæsar humanitate dictuque speciosis minantem Daniæ Regem mitigare voluisse videatur. Superbius Spinola 505.
& Hispanico supercilio ad literas, communi Principum nomine conceptas, respondit. Ceterum Autor passim de Viris doctis mentionem intulit, partimque brevia vitæ curricula exposuit, partim quædam memoratu digna tantum notavit. *Tychonem de Brahe*, nobili genere natum, qui tamen non 144 seq.
majorum, quibus ortus erat, sed sua, gloria splendorem assecutus, *Paulum*que *Eitzenium*, Theologum quondam illustri 153 seq.
laude celebratum, totos nobis sistit. Ille, qui in tanta astrorum cognitione non nisi rerum superarum & cœlestium 174.
spectator visus, sibi agrestis puellæ amorem non duxit pudori, sed illam tori sociam adscivit. De *Joanne Wowerio* 260 n. u.
critica quædam observavit, & ab illo exquisitis rationibus mutatæ fidei doctrinæ noxam avertit, de qua *Baudius* & *Baylius* eum appellavere. Notæ, quæ cuique §. adjectæ, partim originem & propaginem Principum, partim criticas Observationes fontesque Historiæ, tenent. Demum Cl. *Lanckmannus*, de Republica & patria & literata optime meritus, A. 1626 secundum hocce Volumen Historiæ concludit, cujus continuatio in omnium desiderium jure meritoque venit.

EMONIS LUCII VRIEMOET, PP. LINGU. Orient. Arabismus, exhibens Grammaticam Arabicam novam, & Monumenta quædam Arabica, cum Notis miscellaneis, & Glossario Arabico-Latino.

Franequeræ, apud Vib. Bleck, 1733, 4.
Alph. 1 pl. 10.

Postquam Cl. Autor Grammaticæ Hebraicæ Compendium methodo *Altingiana* & *Buxtorfiana* ediderat, nunc etiam de linguæ Arabicæ studiosis bene mereri voluit. Quo fine majorem *Thomæ Erpenii* Grammaticam in eorum usus vulgavit, sed, ne totam ex eorum manibus illam excutere velle videretur, omisit hic aliqua, quibus in primis principiis carere tirones poterant, & quæ illic legi uberius possunt, inter quæ illa maxime de diversis Nominum formis. Simul tamen operam dedit, ne quem facile in exercitiis analyseos Canones destituerent. Addidit ipse illis, quos alibi, & inprimis apud *Erpenium* & *Guadagnolum*, repererat, alios quosdam novos, quos singulari autoritatis, qua nituntur, definitione, dictorum præcipue Alcoranicorum, distinxit, in reliquis nuda exempla, pleraque tamen ex eodem Alcorano desumta, addidisse contentus. Syntax,ilicet breviculæ, varia quoque, sive propria industria, sive libellorum, *Giarumiæ*, & *de centum Regentibus*, ab *Erpenio* editorum, & non semel *Guadagnoli* ope, accesserunt. In Speciminibus Arabici sermonis facilia, utilia, & jucunda, gratissimo vinculo conjunxit. Notæ autem miscellaneæ ad selecta tantum *Corani* Capita pertinent, in quibus passim linguæ Arabicæ usum in Hebraica erudite ostendit, quod ut copiosioribus paulo observationibus factum esset, optamus, sed eo fine Cel. *Schultensii* scripta commendat. *Glossarium* pro tirocinio illorum, quibus justum Lexicon Arabico-Latinum deest, adjecit, ex quo verborum sensus in speciminibus insertis peti potest, nempe *p. 91 seq.* Capitibus *Corani XXII, LXVII, LXXV*; *p. 109* vita *Mohammedis* ex *Abulpharajo* excerpta, & a *Pocokio* jam edita. *Pag. 128* Confessione fidei *Mohammedicæ* ex MSto Arabico; *pag. 131* Dissertatione religionis *Mohammedicæ*, ex MSto Bibliothecæ *Ultrajectinæ*, continente Responsum ad Tractatum Christianorum Insulæ Cypri, refutantium religionem *Mohammedanorum*, Autore *Mohammede*, filio *Abi Talibi*, *Auzalio* *So-*

Sophi, Damasceno; *pag. 150* locis quibusdam ex Versione Arabica Veteris & Novi Testamenti allegatis; *pag. 160* Eloquentiæ *Hariri* Specimine ex Dissertatione ejus secunda, nuper a Doctiss. *Schultensio* edita; *pag. 166* Carmine Arabico *Abi Zeidi Serugiani* ex Dissertatione *Haririana* prima, & tandem *pag. 168* Carmine *Ibn Phered*, Ægyptii, de Amore Dei & conjunctione Dei cum creaturis, quod *Jo. Fabricius*, Dantiscanus, olim publicavit, ac Specimini suo Arabico, fere primo in Germania, A. 1638 Rostochii edito, *pag. 151* inseruit, ac Notulis quibusdam illustravit.

ELOGIUM S. REV. PATRIS LE QUIEN.

Seculum fere est, ex quo virum tanta tamque perfecta exornatum eruditione non vidit Francia, quanta fuit nostris temporibus Vener. *P. Quienius*, mense superioris anni Martio morte extinctus, eruditis omnibus luctuosissima. Bononia est, quæ tanti ingenii virum A. 1661, octavo mensis Octobris die, nobili natum loco, protulit. Nec tamen præter nativitatem Bononiæ multum debet *Quienius*, a primis pueritiæ annis delatus Lutetiam, atque ibi, tanquam in communi doctorum Virorum schola, primis, quæ vocant, literarum elementis in Collegio, *du Plessis* vulgo dicto, feliciter imbutus. In qua studiorum palæstra cum ad vigesimum usque ætatis annum non invita Minerva fecisset ingenii viriumque periculum, in Monasterio suburbii S. *Germani* Dominicanorum sacerdotio se investiri passus est. Ast nec hic quidem locus pietati *Quienii* nostri videbatur satisfacere, quippe quem, ut vitam in posterum coleret durissimam, cum alio urbis monasterio commutavit, ibique perpetuum sibi vitæ delegit domicilium. Atque hoc potissimum loco, quicquid ipsi ex elegantioribus literis deerat huc usque, indefesso supplere studio, ingeniumque, antea bonis artibus jam satis excultum, firmare magis atque magis allaboravit. Linguam igitur Hebraicam ante omnia putavit addiscendam, idque viam monstrante perfecit Ven. *P. Massoulié*, quo doctior hanc linguam tunc temporis non erat alter, quique inter alia, quæ communi eruditorum

 plausu

plausu excepta fuere, scripta, illo præ ceteris, cui titulus est: *Divus Thomas sui interpres*, nomen suum reddidit immortale. Huic autem linguæ deditus, Græcas literas, quas antea egregie calluerat, non neglexit; & Arabicas tractare erat animo, quarum insignem in sacro studio senserat utilitatem. Quantum, hæc edoctus omnia, profecerit brevi in doctrinarum cognitione, vel ex solo illo bello literario elucet, quod, annum ætatis nondum ingressus trigesimum, *Pezronio*, ejusque libro, quem inscripsit *Antiquité des temps*, non sine aliqua victoriæ spe, intulit, in quo tam oppugnator intimidus, quam partium suarum defensor stetit fortissimus. Testimonio sunt duo ejus Scripta, quorum altero ad certamen provocavit *Pezronium*, altero ejusdem impetum sustinuit, utrumque conjunctim typis mandatum Voluminibus duobus in 12. Vix autem compositæ inter illos res erant, cum, sumtis iterum contra *Pezronium* armis, Dissertatione, ejusdem libro, quem *Essai du Commentaire sur les Prophetes* nominavit, opposita, novum caneret classicum, quam postea Dissertationem Annalibus literariis, quos *Memoires de Trevoux* vocant, A. 1711 insertam deprehendimus. Post bellicos hosce labores in novam *Joannis Damasceni* editionem, quicquid in his artibus poterat, summa contulit industria. Hanc A. 1712 Voluminibus duobus in fol. ex variis editionibus Gallorum, Italorum, atque Anglorum, nec non manu exaratis Codicibus, collectam, in Latinam linguam translatam, doctisque multis decoratam Annotationibus ac Dissertationibus præliminaribus, in publicum prodire jussit. Sapuit tamen Noster longe ultra nostrorum literatorum plebem, quæ non nisi edendis aliorum intenta scriptis, famam inde magnumque nomen solet captare. Propriis enim radiis inclaruit *Quienius*, qui & aliis scriptis, ex suo tantum ingenio prognatis, veram sibi gloriam acquisivit, inter quæ *la Panoplie*, contra Schismaticos Græcos sub ficto nomine *Etienne de Altimura* edita, primo loco nominari meretur. Debentur illi, præter hoc, quod nominavimus, scriptum, varii generis Dissertationes, in Diarium Eruditorum, quod sub titulo *Memoires de Literature & d'Histoire* prodit, relatæ, ex quibus illa *de Sanchoniatho*, Phœnices scriptore, de *S. Nicolao*, & *Portu Iccio*, præ ceteris de singulari

gulari

gulari ejus doctrina testantur. Nec minoris momenti sunt, quæ contulit Noster ad emendandam atque illustrandam *Josephi*, Historici, editionem, quam Angli haud multos ante annos non sine eruditorum plausu curavere. Nunc, ubi ad Opus illud pervenimus, ad quod omnem operam studiumque suum converterat, multa de illo forent dicenda, nisi cavendum nobis esset, ne prolixiori enarratione consuetos limites transgrederemur. Sufficiat hoc loco monuisse, in eo multos annos elaborasse *Quienium*, ut Ecclesiarum Orientis atque Africæ absolutam conderet historiam, cujus instituti rationem ipse Autor exposuit in Dissertatione, A. 1713 sub titulo: *Oriens Christianus & Africa*, in publicum edita, ad quam Lector nobis erit remittendus. Non contigit tamen *Quienio* nostro tam felici esse, ut ipsos universi Operis videret natales. Non enim nisi Tomus primus ipso vivente prodiit, quem tamen subsequi quam proxime poterit alter, ita scilicet ad subeundum prelum paratus, ut ne lima quidem ulterius egeat. Moram hanc, licet longiorem, quam quidem expectatio ferebat eruditorum, non accusabunt tamen, quibus innotuit controversia, quam cum *P. Courayerio* de Ordinationibus Anglicanis habuit Noster. Adeo enim se illi dederat Vir ad doctas lites fere natus, ut præter refutationem, quam duobus Voluminibus in 12 edidit, replicam etiam, quam vocant, & Epistolam, in *Mercurio Gallico* mense Aprili A. 1731 publicatam, hac de re in vulgus emitteret. Ast non ex solis scriptis *Quienii* nostri elucet, quantæ Vir fuerit industriæ; sunt & commercia literaria, quæ cum viris habuit nostri Seculi literatissimis. Præter amicitiam enim, quam cum *P. Montfauconio* sex atque quadraginta annnos coluit arctissimam, cum Viris etiam doctissimis, *Renaudot, de Fleury, de Longuerüe, des Thuilleries, P. Harduino, Simone, Ernesto Grabbe, Maurocordato*, ultimo *Wallachiæ* Principe, & cum *Chrysante*, Episcopo olim Hierosolymitano, nec non cum Viris aliis per omnes Europæ partes celebratissimis, commercium frequentissimum aluit. Animi dotes, quas a natura acceperat Noster, si spectes, pietate ac probitate vitæ cives suos fere omnes anteivit. Si quid præterea

reſtat, quod ad commemorationem vitæ ejus pertineat, hoc certe erit, diverſi generis ſcripta, quæ lucem nondum viderunt, in ſcriniis defuncti fuiſſe reperta, atque inter illa præ ceteris Hiſtoriam Bononiæ, quæ num ſuis aliquando egreſſura ſit tenebris, noſtrum non eſt hariolari.

NOVA LITERARIA.

Omnibus non modo Italiæ eruditis, ſed & exteris, fama compertum eſt, quantum boni Hetruſca Cortonenſis Academia in eruendis & illuſtrandis Hetruſcis ac Romanis antiquitatibus ſemper afferat literariæ Reipublicæ univerſæ. Hinc, cum nuper hac de re Diſſertationes quædam de præcipuis hujusmodi antiquitatibus, per Viros eruditos collectis, nec non hiſtoriis, ad nobiliſſimos urbis Romanæ Bibliopolas, *Laurentium*, *Thomam*, & *Nicolaum Pagliarinos*, pervenerint, hi omnibus interioris literaturæ & veterum monumentorum ſtudioſis gratum facturos ducunt, ſi hæ ſumtibus ipſorum luci donentur publicæ. Ut autem hujusmodi rerum amatoribus, quid ab ipſis in hoc Opere præſtitum ſit, innoteſcat; certiores hos faciunt, typis elegantiſſimis excuſum Opus, æneisque Tabulis ornatum, potiora antiquorum monumentorum ac Hetruſcorum rituum inſignia referentibus. Idque, Deo favente, quam proxime proditurum, ſignificant. Si vero, ut ſperant, gratiam ejus laboris aliquam ab eruditis inierint, ſingulis annis ſingulos Tomos edere, ipſis eſt propoſitum.

Abſolutis feliciter, intra conſtitutum anni unius ſpatium, quatuor Tomis prioribus *Theſauri Juris Romani, continentis rariora meliorum Interpretum Opuſcula*, maſculæ & elegantioris Jurisprudentiæ cultores optarunt, ut ad *quintum Tomum* edendum ſe confeſtim accingeret *Joannes Broedelet*, Bibliopola Ultrajectinus. Si qui vero exiguæ, quæ interjecta eſt, moræ impatientes fuerint, hos ſibi æquiores fore confidit, ubi juſtas morandi cauſas acceperint, quæ duæ ſunt; altera, quod in urgendo primo Opere aſſiduus labor atque in perficiendo celeritas ipſum ita totum occupavit, ut, relictis ceteris, hoc unum agere coactus fuerit. Itaque interrupta negotia reſumenda fuerunt, damnumque inde metuendum

dum oportuit reparari. Altera causa est, quod non tam facile fuit libellos, qui simul rari, parvi, & utiles essent, undique conquirere; quin vel unus aut alter aliquot mensium moram injicere potuit. Tandem vero Cl. *Ev. Otto* Opusculorum seriem, infra adscriptam, ex immensa copia confecit, eamque Ill. Vir *Corn. van Bynkershœk*, qui & ipse majorem eorum partem de sua instructissima supellectile liberali manu contulit, suffragio suo probavit. Sunt vero hæc: Hieronymus Grossotius *de Usucapionibus*; Idem *ad l. Lecta 40 D. de Rebus creditis*; Marii Arcadis & Petri Aldobrandini *Interpretatio l. 1 C. de Edendo*; Jacobi Curtii Ἐικαςῶν, i. e. *Conjecturalium, Libri VI*; Antonii Guiberti Costani *Quæstionum juris memorabilium Liber*; Pardulfus Pratejus *ad legem Juliam de fundo dotali*; Idem *ad Tit. Instit. de Officio judicis*; Ejusd. *Veteres populi Rom. leges*; Antonius Lescurius, Julius Pacius, Joannes Mercerius, Davydargenteus, & Marqu. Freherus *ad l. Frater a fratre 38 D. de Condictione indebiti*; Petri Grangiani *Paradoxa Juris Civilis*; Elberti Leonini *Prælectiones in Tit. C. de Jure emphyteutico*; Claudii Chifletii *de Jure fideicommissorum Libri IV*; Idem *de Substitutionibus*; Idem *de Portionibus legitimis*; Idem *de Secundo Capite legis Aquiliæ*; Gulielmi Ranchini *Variarum lectionum Libri III*; Joannes Solorzanus *de Parricidii crimine*; Jacobus Leschasserius *de Vocabulis ad Geographiam Juris Rom. pertinentibus*; Josephus Fernandez des Retes *ad Tit. D. de Interdictis & relegatis*; Benedicti de Jesu Christo *Novæ veteres vindiciæ dignitatis & autoritatis Juris Civilis*; Justus Zinzerlingus *ad l. 5 D. de Nautico fœnore*; Tussani de la Rue *Amœnæ Juris Observationes*; Jo. Koolius *ad Legem Ateriam Tarpejam de multis*; Everardi Ottonis *de Vita & scriptis Servii Sulpicii Liber singularis*; Ejusd. *Alfenus Varus, ab injuriis veterum & recentiorum liberatus.* Claudent Tomum Indices V in universum Opus. Quodsi diu quæsitas Ed. Caldeiræ *Varias lectiones*, & Henr. Ernstii *Catholica Juris*, beneficio eruditorum obtinere licebit, ea forsan in *Costani* vel *Ranchini* locum substituet. Hæc ergo Opuscula, additis Legum numeris, & Autorum Capitibus suppletis, castigatiora iis legibus recudere ipsi est constitutum, quæ sequuntur: 1) Chartæ nitor, typo-

typorum elegantia, librique forma in Folio, eadem erit, quæ in prioribus Tomis; literarum autem forma in Programmate, ſigillatim edito, conſpicienda præbetur. 2) Quintus hic Tomus cum Præfatione atque Indicibus explebit folia integra, ſive plagulas, *230* vel *240*, cum rubrica tituli, atque pictura ænea, vulgo *Vignet*. 3) Præter numerum inſcribendorum exemplarium haud ullum imprimetur, niſi quantum ad ſupplenda illa præcedentium Tomorum exemplaria, quæ tunc ſubſcriptorum numerum exceſſerunt, requiritur; ita, ut omnes, qui negligent hunc quintum Tomum ſubſcriptione ſua redimere, in perpetuum carituri ſint occaſione integrum *Theſaurum* explendi. 4) Pretium chartæ minoris erit *fl. 10 cr. 10*, i. e. duorum ducatorum Belg. majoris, ſive auguſtæ, *fl. 16*. Utriusque pretii dimidium tantum repræſentabitur, quando nomina dantur, altera pars ſolvetur, quando exemplaria traduntur. 5) Nomina redimentium admittentur uſque ad Cal. Martias hujus Anni, quo tempore Opus incipiet prelum exercere. 6) Tradetur illud ſtatim, quamprimum erit abſolutum, quod intra annuum ſpatium, (ut ſperat, & omni ope conabitur,) perficietur. 7) Nomina inſcribentium Operi præfigentur, &, ſi redemtorum alacritas atque frequentia animum ipſi addet, favente ſupremo Numine, conſtituit deinde quoque in lucem emittere *Franciſci Balduini* Opera minora, *Scipionis* & *Alberici Gentilis*, fratrum, Opuſcula, & *Guilielmi Marani* Opera omnia. Qui quatuor priora hujus *Theſauri* Volumina ſibi adhuc parare cupiunt, poterunt eorum compotes fieri intra id tempus, quo ſubſcriptio durat, pretio *flor. Belg. 45*, ut & novas Præfationes ſeorſim comparare *fl. 2 cr. 10*. Hi vero, qui nomina ad eos Tomos redimendos jam ante dederant, neque tamen eos ab ipſo repetivere, monentur, ut relicta illa exemplaria intra idem tempus arceſſi curent, quo elapſo, jure ſuo excident, neque deinde minori pretio illa comparare poterunt, quam hi, qui nomina non dederant. Subſcriptiones ad hunc Tomum iidem Bibliopolæ recipient, qui ante, cum Tomi priores IV ederentur, operam hanc ſuſceperunt.

Supplementorum ad *Acta* noſtra *Tomi X* haud ita pridem *Sectiones XI* & *XII* prodiere, cum duplici in univerſum *Tomum Indice*.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXXXIV.

MARMORUM ARUNDELLIANORUM, SELdenianorum, aliorumque, Academiæ Oxonienſi donatorum, cum variis Commentariis & Indice, ſecunda Editio.

Londini, apud Guil. Bowyer, 1732, fol.
Alph. 7 pl. 10, cum impreſſis paſſim imaginibus æneis.

Altera hæc vocatur Editio cum reſpectu ad *Prideauxianam* anni 1676, cum *Seldenus* Arundelliana tantum Marmora A. 1628 ediderit, nuper inter Opera Viri recuſa. Procuravit eam Vir ſæpe nobis laudatus, *Michael Maittaire*, & dedicavit Celſiſſimo *Thomæ*, Norfolciæ Duci, nepoti *Henrici*, Norviciæ Comitis, qui ab avo ſuo, *Thoma*, Arundelliæ Comite, conquiſita Marmora Academiæ Oxonienſi donavit A. 1667: cujus rei ut teſtatior maneat memoria, Cl. *Maittaire* Epiſtolas aliquot, ea de re ſcriptas, & ex avtographis deſumtas, Præfationi ſubjecit. Repræſentatur hic textus (una cum Appendice) Marmorum Græcorum primum, deinde Latinorum, literis majuſculis; & quatuor Hebræorum; Græcorum poſtea minuſculis; appoſita Latina *Jo. Seldeni*, *Humphr. Prideaux*, & *Jo. Pricæi*, interpretatione; ſubnotatis, ubi opus erat, variantibus interpretum lectionibus. Sequuntur *Jo. Seldeni* Commentarii, quales adhuc fuere. Neque enim in lucem pro- Pag. 99 - 197.

protracti ſunt ampliores Commentarii, quos reliquiſſe *Selde-*
num, ex *Voſſio* audivit *Colomeſius*, ſi vera narrat, *p. 330 Opp.*
Pag. 197. *edit. Fabric.* Tum *Jo. Pricæi* in Marmor tertium novæ diſ-
poſitionis, de qua mox dicemus, Notæ, ex illius Obſervationi-
200. bus in *Apuleji* Apologiam, A. 1635 Pariſiis, 4, editis, repetitæ. Tum
Jacobi Palmerii a Grentemeſnil, Supplementa ac Notæ ad Chro-
nicon Marmoris Arundelliani, a Cl. *Seldeno* publicati, excer-
pta ex ipſius Exercitationibus in optimos fere Autores Græ-
222. cos. Porro exhibentur ex *Prideauxii* editione *Th. Lydiati*
295. Annotationes ad Chronicum marmoreum. Ex Chronico au-
309. tem Canone *Jo. Marshami*, quæ is de æra Attica ad idem
Marmor commentatus eſt. Jam ſequitur *Humphridi Pri-*
deaux perpetuus in Marmora ab ipſo edita Commentarius.
Sed *Sertorii Urſati* de Notis Romanorum Commentarium,
quem ſuæ ille editioni adjecerat, tanto ſecurius omiſſum a ſe
ait Cl. Editor, quod Anno demum 1723 Pariſiis, in 8 recuſus, ra-
rior eſſe deſiit, ea vero, quæ ad Marmora hæc proprie per-
tinent, in Indicem ſunt conjecta. Cumque paſſim *Seldenia-*
na ſuis intexuerit *Prideauxius*, diligenter hic remittit Lecto-
res Editor ad hujus editionis paginas & verſus, ut adeo nihil
incommodi oriatur Lectori, quod ſua ſuo ordine propoſita
509. *Seldeno* hic relinquuntur. Jam ſequuntur *Th. Reineſii* Notæ,
ex ejus Syntagmate Inſcriptionum huc relatæ, *Jac. Sponii*
524. aliquot ex Miſcellaneis eruditæ antiquitatis, itemque *Edmun-*
527. *di Chishull* nonnullæ, ex Aſiaticis Viri doctiſſimi Antiquitatibus
532. decerptæ; ac *Thomæ Smithi* paucułæ ex Epiſtola de ſeptem
Eccleſiis Aſiæ, ubi quasdam Inſcriptiones primum publicavit.
533. Sed etiam ex *Richardi Bentley* Diſſertatione in *Phalaridis* E-
piſtolas aliquot Obſervationes in hanc Syllogen retulit Editor,
Anglice quidem, cujus rei hæc affertur cauſa: *Excerpta illa*
ex Anglico ſermone in Latinum vertere mihi religio fuit;
ne ſua per verſionem barbaram fuiſſe corrupta Vir in Criti-
corum gente fama & nominis celebritate potens quereretur.
Similemne cauſam habuit? certe nullam dixit, cum Italice
540. propoſuit Ill. *Scipionis Maffeji* Verſionem Italicam & Expli-
cationes antiquiſſimorum Marmorum duorum ex ipſius de Ita-
lis

lis Interpretibus libro. Reginam Inſcriptionum ipſe vocat *Maſſejus* primum illud Marmor chronicum, quod cum fœderis tabulis inter Smyrnenſes & Magneſianos Italice, ut diximus, interpretatum hic datur. Ex *Henrici Dodwelli* de veteribus Pag. 549.
Cyclis Opere hic exhibentur Tabulæ, Marmor illud primum illuſtrantes. Claudit agmen ipſius Cl. Editoris Conjecturarum 553.
& Annotationum cum in ipſa Marmora, tum in varias ad eadem doctorum Virorum Commentationes, Specimen, atque Index, quo inprimis hæc editio ſuperiorem vincit. De utroque aliquid dicetur, cum hoc ante obſervatum fuerit, diſceſſum eſſe ab ordine *Humphridi Prideaux*, qui eum ſervaverat ſcilicet, quo in Cimeliarchiis Oxonienſibus collocata tum erant Marmora. Inde vero cum poſt translata fuerint,& aliter diſpoſita; potius viſum eſt, temporis & dignitatis quadam ratione habita ea collocare, & reginam illam, quam vocat *Maſſejus*, Inſcriptionum primo loco ponere, tum fœderis inter Smyrneos & Magnetes, itemque alterius inter Hierapytnios & Prianſios, Tabulas; ac deinde uti quæque merebatur, ea fere ratione, quæ a *Grutero Reineſio*que obſervata eſt, ita tamen, ut primo Græcæ omnes, deinde, eodem ordine ſervato, Latinæ ponantur. Cl. Editor, ut in aliis rebus, ita hic etiam, habuit rationem commmoditatis lectorum, perfecitque Tabella quadam, ut facillime conferri ſua editio cum præcedentibus poſſit. Ad ſuas Obſervationes uſus eſt tribus Oxonienſis editionis exemplis, ad quæ *Thomas Smithus*, *Jo. Pearſonus*, & *Gu. Stratford*, quædam adſcripſere. In his igitur Obſervationibus diligenter notat *Maittairius* diverſam lectionem non modo editorum diverſorum, ſed etiam ſingulorum, a ſe ipſis aliquando diſſidentium. Quid ipſum impediverit, quo minus ad ipſa avtographa lapidea exigeret id genus varietates, neque ipſe commemorat, neque noſtrum eſt divinare. Videbatur ſane operæ pretium, Oxonienſis Academiæ alumnum (qui hanc matrem ſuam etiam in fronte libri alloquitur,) collectas dubitatiunculas, inſtituta, qua diximus, collatione, vel diſcutere, vel, ſolvi hodie non poſſe, indicare: & apparet, inſpecta fuiſſe Marmora certe quædam, ex figuris hic recens editis:

pleræque enim ex antiquis laminis expressæ sunt, licet recentatis. Alia materia notarum sunt formulæ similes, apud alios
Pag. 555. Autores observatæ. Inprimis plures jurisjurandi fœderalis formulas comparatas inter se dedit Vir Cl. Nec desunt Grammaticæ Animadversiones. Ad hoc ultimum genus etiam pertinet, quod observat, vocem *δια* post *ἐπόμνυμι* potius *Δία*, h. e. *Jovem*, notare, cujus alioquin nulla fieret mentio, quam ut adhuc acceptum fuerat præpositionem *διά*. De jota conjunctivorum tertiis personis adscribendo, illud adjicere poterat, in *Aoristis* passivis plane præter rationem illud adjectum videri, neque adeo vitiosum esse, cum *Inscr. II, 58, συνσφραγίσθῃ* in ea constructione legitur, quæ conjunctivum admittit;
556. aut *ibid. 101 προσαιρέσθῃ*. Sed docet tamen Viri Cl. Index, etiam hic adscribi ordinarie in antiquissimis Marmoribus jota. In eodem Marmore *98* (operarum errore non respondet sibi hic versus ejusdem Inscriptionis majusculis & item minusculis literis expressæ: est hic in majusculis versus *99*,) ita legitur *μετὰ πάσης προθυμίας προσεδέξαντο ταξιέμενα ὑπὸ τȣ̃ δήμȣ*. Hic *Maittairius* primo *ταξιέμενα* derivari ait a verbo *ταξιόω*, cujus, ignoti alias Lexicis, conjugatum sit *ταξιώτης* apud *Suidam*; sed multo nobis fit verisimilior, quam subjungit, conjectura, *ταξιέμενα* esse *τὰ ἀξιέμενα*, *quæ digna judicata sunt*. In Indice neque verbum *ταξιέμενα* posuit, neque sub *ἀξιόω* hunc locum attigit. Ceterum simile est v. *107*, itemque *108*, *τἄλλα* pro *τὰ ἄλλα*. In ultimo versu hujus Marmoris ita legitur, *εισταςστηλαςταςανατεθησομενας εντοιςιεροιςυποτετȣδημȣκαι* - - - (*sex literas deficere ita notatur*) *εκμαγνησιαςαναγεραφθαιδεαυτοκαιεντοιςδημοσιοις*; supplet *Prideauxius καὶ τῶν ἐκ γερȣσίας*, & contra illud *ἐκ* ante *Μαγνησίας* omittit. Discutiendum remittere se dicit hoc sagacioribus Cl. Editor. Non autem videtur opus magna ad eam rem sagacitate. Quid enim pronius, quam supplere sex literas *βȣλῆς*; illud *ἐκ Μαγνησίας* tanto minus habet dubitationis, quod paulo ante *τοῖς ἐκ Μαγνησίας*
573. est, h. e. Magnetibus. Obiter hic exhibetur Catalogus accuratus Opusculorum *Lydiati* Chronologicorum. Occurrit etiam aliud,

aliud, quod ſubducere Lectoribus nolumus, cum Hiſtoriæ literariæ cauſa legant omnes *Acta* noſtra, interiores literas aliunde fere petant. Obſervat Cl. Editor, ſæpe τὴν *ut* in *Prideauxii* Commentario cum indicativo conſtrui, (quale quid in *Burnetii* Theoria telluris, & aliis præſtantiſſimorum cetera hominum ſcriptis pluribus, ſæpe a nobis obſervatum meminimus, adeo quidem, ut difficilius ab Anglis hunc errorem caveri, inſtar obſervationis certæ olim habuerimus,) & plura ejus rei exempla profert, negatque, (quam candide, ipſe viderit,) non potuiſſe ipſum Autorem in eodem ita ſæpe luto hærere. Sed per hanc occaſionem Epiſtolam profert Anglice ſcriptam ab Ill. Viro A. 1720 ad *Robertum Pearſe*, qui tum in animo habebat edere hæc Marmora. In hac profitetur, ſcriptum illum Commentarium *Jo. Felli*, Epiſcopi, juſſu a juvene admodum, qui vix tum Baccalaureus Artium eſſet, & ita ſcriptum, ut, quæ vix dum ſiccæ eſſent ab atramento, chartæ ſtatim tradendæ eſſent typographis. Incidiſſe porro librum in compoſitorem typographicum, imperitiſſimum hominem; cumulum malorum fuiſſe, quod is, qui ſpecimina typographica emendanda ſuſceperat, in amore mulierculæ occupatus, aliud ſubinde ageret. Itaque rogat *Pearſium*, cum ſibi jam non ſit otium emendandi libri ſui, ut diligenter, quicquid vel a ſe, vel ab aliis, peccatum ſit, corrigere velit. Ac *Pearſium* quidem a conatu illo edendi hæc Marmora deceſſiſſe, modeſte dolet *Maittairius*, ipſe vero pergit pluſcula annotare, quibus vel augeantur *Prideauxii* Annotata, vel emendentur. E. g. dixerat ille *p. 457, 37*, ſacerdotes fœminas Dearum, non item Deorum, fuiſſe: Pythiam Delphis non ſacerdotem, ſed vatem. Hic Noſter non tantum laudat *Virgilii* illud *Æn. 6, 35*, *Phœbi Triviæque ſacerdos Deiphobe*, & *v. 544*, ubi *magna ſacerdos* vocatur, verum etiam Inſcriptionem, in vico *Corebridge* Northumbriæ inventam, ubi votum ſolvit, lapidem certe ponit *Herculi* Διοδώρα Ἀρχιέρεια. Poſſit aliquis illud primum objicere Cl. Editori, *Sibyllam* illam *Virgilianam* ſacerdotem dici non reſpectu *Phœbi*, ſed *Triviæ*, ſeu *Dianæ*: in Corbrigienſi autem Inſcriptione non illud dici, *Herculis* Ἀρχιέρειαν fuiſſe

Pag. 575.

579.

Deodoram; ſed alterius forte nominis, de ſexu ſequiore. Majori forte jure provocaſſet ad *Pauſan. Corinth. p. 76, 5, Wechel.* Ἐςι δ' ἐν ποσειδῶνος ἱερὸν ἐνταῦθα (de Calauria Inſula loquitur,) ἱερᾶται δὲ αὐτῷ παρθένος. Apud eundem *Eliac. II p. 197, 32,* Soſipolis ἐπιχώριος δαίμων Eleorum, habet *ſacerdotem vetulam.* Et affertur iſta ſcribentibus commode *Jo. Harsleji* Britannia Romana, de quo libro præclariſſimo alias dicemus. Hic non modo eundem lapidem exhibet inter Northumbricos *n. 106*, ſed etiam ex *Gruteriana* Inſcriptione *p. 319, 4*, & ex priore loco, quem modo laudavimus, *Pauſaniæ*, itemque ex alia Inſcriptione apud *Montfauconii Palæogr. Gr. p. 160* oſtendit, fieri potuiſſe, ut mulieres ſacerdotio Deorum marium fungerentur. Neque tamen id diſſimulamus, videri ſubeſſe peculiarem cauſam, quoties fœmina ſacerdos Dei eſt. Ita *Soſipolis* ille parvus puer fuit, quem vel mater, vel nutrix obtuliſſe *Eleis* dicitur. Ita Neptuno Calauriæ non ultra pubertatis initia miniſtrat virgo ſacerdos. Sed non licet nobis evagari extra oleas. Cl. *Maittaire* in ſuis Obſervationibus quas Inſcriptiones neglexerat communi charactere & minuto Græcorum proponere *Prideauxius*, ſupplet; ſi quæ poſt illud tempus illuſtratæ ſunt, indicat, vel etiam longos ſatis librorum locos proponit. Ita *p. 590 ſeq.* exhibet *Patricii Junii* in ſecundum Marmor Obſervationes ex ipſius avtographo, ſatis longas. In fine ex *Chisbullo* præſertim & aliunde conducit, quæcunque pertinent ad illuſtrandum nobile Decretum Lacedæmoniorum Ephororum contra *Timotheum*, a *Boethio* conſervatum principio libri de Muſica. In ipſo autem Indice ſub P profert fragmentum Epiſtolæ *Jo. Seldeni* ad *M. Meibomium*, ubi is illam in ρ mutationem τȣ̃ σ ex imperitia natam cum *Meibomio* pronuntiat, & expungenda verba *Boethii, literam S in R vertentium.* Sed reſpondet ipſe, & aliunde etiam conſtare de illa Lacedæmoniorum conſuetudine: & laudaverat (*p. 595* ad *s* & *t*) *Strabonem pag. 448* & *221, Plat. p. 297, Phrynich. p. 18, Euſtath. p. 492, 14, p. 279, 33, p. 114, 33.* Ex *Heſychio Caſaub. ad Athen. p. 614 ſeq.* Quod *Scaliger* jam miratus eſt ad *Manilium*, nihil tale reperiri apud *Thucydidem* in formulis fœderum, nec in *Lyſiſtrata Ariſtophanis*: etiam

oc-

occurrit apud hunc, v. g. ἔλθοιμι, cum sit apud illum ἐλθεῖν, &c. Claudit totam Collectionem Tabula fœderum inter duos Cretæ populos, Latios & Olontios e Marmore vetusto, quo rusticus quidam in agro Cydoniensi pro mensa usus fuerat, publicata primum separato folio Venetiis, tum a *Chishullo* Antiquitatibus Asiaticis inserta: & Allariosarum ad Parios responsum, post alios ab eodem Cl. Viro in libro laudato vulgatum: ubique autem apparent diligentiæ *Maittarianæ* vestigia, quæ præsertim in Indice elaboravit, ubi Observationes Grammaticæ de literarum permutatione, nomina propria, voces Græcæ, Latinæ, nomina Autorum laudatorum, aut emendatorum, uno omnia tenore & unius Græci Alphabeti serie comprehensa leguntur.

SYNOPSIS TOMI PRIMI DE ACTIS SANCTOrum Mensis Augusti, collectis, digestis ac illustratis a JO. BAPT. SOLLERIO, JO. PINIO, GUILIELMO CUPERO, PETRO BOSCHIO, Soeietatis Jesu Presbyteris.

Hanc, cum liber ipse nondum venerit ad manus nostras, prout ab Autoribus publicata est singulari Programmate, more nostro huc transscribemus integram:

Exacto non ita pridem mense Julio, ordine subsequitur Augustus, ejusque adeo Tomus primus, in serie totius Operis tertius supra trigesimum, solos primos quatuor dies complectens, Sanctosque nominatim expressos centum ac viginti quatuor, præter classes nonnullas Anonymorum sub famoso Abenner, *Persa, aliisque Christiani nominis persecutoribus, diverso tempore martyrii laurea coronatorum. Inter Sanctos autem, de quibus hic nominatim agitur, servata est recepta dispositio, ut in solitas classes ex more dispescantur secundum triplicem Ecclesiæ statum, Ecclesiasticum nimirum, Monasticum, & Secularem, solito etiam regionum ordine minime neglecto; fœminis vero, cujuscunque conditionis aut status fuerint, quartam & postremam classem constituentibus. Ex antiquo Fœdere elucent inclytissimi fratres, dicti* Machabæi, *de quorum vetusto juxta ac recepto catholico cultu agitur, nec non*

de

de præclaris encomiis, quibus ab ipsis Ecclesiæ primordiis a Sanctis Patribus exornati sunt. Neque vero ab ipsis divelli potuere Mater *fortissima, & gloriosus senex* Eleazarus. *Quorum omnium gesta ac passio a variis, metro etiam, olim exornata, fidelissime reddita sunt, non aliunde, quam ex ipsa Canonica Historia. Neque de sacris ipsorum reliquiis, earumque variis locis veneratione, quidquam prætermissum est, concertationibus inter varias civitates, quoad licuit, utcunque compositis.*

EX STATU ECCLESIASTICO.

Aristarcho, *Pauli discipulo, si non dignitate, saltem antiquitate, primus debetur locus. Fueritne Thessalonicensium Episcopus, ac subinde Martyr, disquiritur: fuisse individuum Apostoli comitem & concaptivum, ex Magistri testimonio certissimum est.* Stephani, *Papæ I, ingentes pro Ecclesia exantlati labores satis noti sunt, uti & agitata controversia super hæreticorum rebaptizatione, adversus Cyprianum aliosque ab ipso definita: de quibus omnibus, uti etiam de pluries translatis reliquiis, accurata redditur ratio. Quemadmodum & dubia multa explicanda fuere, quæ de* Asspreno, *primo Neapolitano Episcopo, circumferuntur: de baculo & ara S. Petri, deque illius ordinatione, ab hoc præsente facta, de ætate, aliisque, ad ipsum spectantibus. Non tantum negotii facessit* Maximus, *Patavienss.* Petri *Anagnini nobilitas, monachatus, gesta in curia Romana, legatio Byzantina, peregrinatio Hierosolymitana, exstructa demum insignis Ecclesia, aliaque gesta, abunde illustrata sunt.* Agabius, *Veronensis, cultu potius, quam gestis, celebris, non recte ab aliquo scribitur sedem Cæsariensem in Palæstina prius occupasse.* Raynerium, *Spalatensem, pluribus præclare gestis memorandum, illustrem fecit martyrium, pro Ecclesiæ suæ juribus ab impiis toleratum.* Augustini, *ex PP. Prædicatorum ordine, Zagabriensis Præsulis, pro Cleri institutione & pace inter Hungaros concilianda Orationes relatæ sunt, ipse demum ad sedem Lucerinam in Apulia translatus, eam postmodum sacris suis spoliis ditavit. Undecim Sanctos Præsules suppeditat Gallia, quorum agmen ducit*

ducit Arcadius, *Bituricensis, non multis quidem, sed solide, laudatus, quod de* Nectario & Vero, *Viennensibus, etiam prædicandum est. Non minus illustres sunt* Euphronii *bini synonymi, Turonensis atque Augustodunensis, quorum ille encomiasten omni exceptione majorem nactus est Gregorium Turonensem, hic vero meritissime etiam laudatus a sacrarum Scripturarum studio ceterisque virtutibus Episcopo dignis, quibus mirum in modum excelluit.* Exuperius, *Bajocensis, post sanctissime administratam Ecclesiam ibi honoratus, metu barbarorum in interiorem Galliam transferri debuit, unde Corbolium tandem perductus, summa ibidem veneratione hodienum colitur. Quæ* Bandarido, *Suessionensi, toleranda fuerint, satis explicata sunt.* Auspicius *Aptæ in provincia apud suos meritam venerationem obtinet:* Serenus *vero, Massiliensis, Blanderati in Insubria eo loco habetur ab incolis, ut ejus ibi cultus majora capiat incrementa, pretiosis etiam monumentis expressa.* Berthari, *Carnotensis, vitam, & quæ ad eam spectant, diligenter etiam eruderata invenies: quod idem dici potest de* Gaufrido, *Cenomanensi. Oxomensem, seu Uxamensem, in Hispania Ecclesiam rexit* Petrus, *Monachus, origine Gallus; utrum in cœnobio Saguntino, non satis constat: a Bernardo Toletano ad infulas promotus est, quibus dignissimum fuisse & gesta & signa demonstrarunt. In Germania gloriose floruit* Gundekarus, *Eystettensis, tum in vita, tum post mortem mirum in modum munificus, ut ex ditata Ecclesia & subsecutis insignibus miraculis facile intelliges. Nec minus illustrem suggerit Anglia* Ethelwoldum, *ex Abbate Abbendoniensi Wintoniensis Ecclesiæ Præsulem, cujus miranda gesta fideliter ac satis fuse tradidit Wolstonus, Monachus.* Tertullianus *Presbyter ac Martyr Romæ & Anicii in Gallia celebris est, uti &* Severus, *Presbyter in Novempopulonia Galliæ.*

EX STATU MONASTICO.

Dalmati, *seu* Dalmatii, *Archimandritæ, cum* Fausto, *filio, Monacho, singularis conversio & vita monastica in Fastis Græcis solenniter memoratur. De* Gregorio, *Abbate Nonan-*

tulano, pauca superſunt. Succedit autem latiſſimus campus in geſtis Waltheni, *Abbatis in Scotia, temere confuſi & duplicati, quibus ad rectam normam reducendis labori minime parcitum eſt. Neque facilius fuit ea digerere, quæ Hiberni ſatis liberaliter de ſuo Abbate* Luano, *ſeu* Lugidio, *paulo intricatiora tradiderunt. De* Jonato, *Marchianenſi in Belgio Abbate, dicta ſunt, quæ reperiri potuerunt, omnia; imputent ſibi ſymmiſtæ, quod plura rogati non ſuggeſſerint. Ut numero, præſtantia ac varietate excelluere admiranda magni* Dominici, *Ordinis Prædicatorii digniſſimi Patriarchæ, geſta, ita longiori Commentario operoſe juxta ac diligenter illuſtranda fuerunt. Vitæ inprimis vetuſtiſſimorum ſcriptorum, a recentioribus, non uſque adeo probatis, characteribus ſuis diſtinctæ, ad editionem accurate ſelectæ. Datur Chronologicum totius vitæ compendium. Tum de ſignis, nativitatem prænuntiantibus, de patria, parentibus, pia pueritia, ſtudiis, ac virtutibus, ſermo eſt. Deſcribuntur vita inter Canonicos regulares acta, itinera cum Didaco, Uxamenſi Epiſcopo, certamina cum Albigenſibus toto decennio conſtantiſſime protracta, multisque prodigiis divinitus confirmata, rigore etiam in pertinaces hæreticos eorumque fautores adhibito; qua occaſione de munere Inquiſitoris agitur, itemque de Mariani Roſarii, quod tunc primum inſtitutum fuiſſe dicitur, antiquitate. Elucidatur inſtitutio & confirmatio Ordinis, non una appellatione principio inſigniti, ſed prævalente Prædicatorum nomine. Enumerantur itinera varia diverſis temporibus per Italiam, Galliam & Hiſpaniam, non absque ſtupendis miraculis, nec non viſionibus & eccſtaſibus; adde geſta Segovienſia, & quæ de ſtigmatibus circumferuntur, non neglecto ſacri Palatii Magiſterio. Eruderantur prima duo Ordinis Capitula, digeruntur que reliqua Sancti præclariſſime geſta uſque ad obitum, cujus & facta revelatio memoratur. Ipſa Sancti etiam forma deſcribitur, agiturque de Operibus ejus literariis. Sequuntur ſepultura, elevatio, canonizatio, cultus mire quaquaverſum propagatus, & auctus etiam Soriani. Præcipua ſacra oſſa Bononiæ aſſerta, translatis alio variis*

variis

riis reliquiis; unde & posthuma gloria ex innumeris miraculis hodiedum lucidissime resplendet. Gualterus, *S. Francisci discipulus primus, in Lusitaniam socios deduxit, ibidem Vimarani celebri cultu notissimus. Inter Tertiarios eminuit* Ciccus, *seu* Franciscus, *post duram eremiticam vitam apud Pisaurenses eximia in veneratione.*

EX STATU SECULARI.

Qui hoc die Tarsiæ in Bithynia refertur Eleutherius, *a synonymis distinguitur, martyrio nobilitatus, atque sepulchro & insigni Ecclesia.* Hermillus *& alii ex solis Fastis noti sunt. De* Leo, *seu* Leone, *Viguentiæ in diœcesi Ferrariensi notissimo, plura, quæ ad vitam spectant, enodanda fuerunt; pretiosum depositum etiam Clemens* VIII, *Papa, veneratus est. De* Felice *&* Nicetio, *Martyribus Veronensibus, aliisque, sola superest cultus memoria.* Peregrinum *inter* Mantuam *&* Lucam, *non nisi cultu etiam celebratum, frustra Dempsterus ad regiam Scotiæ progeniem evehere conatus est. De* Justino *puero, Martyre in Territorio Parisiensi, non pauca perperam combinata sunt; securior videtur translationis historia in novam Corbejam Germaniæ.* Friardi *&* Secundelli *singularis in diœcesi Nannetensi veneratio; vita ex ipso Gregorio Turonensi desumta est.* Peregrinus *& socii Cenomanenses non nisi martyrio & cultu celebrantur.* Baumadus, *Tutelensis, Baluzio propemodum debetur.* Nemesii *solum ferme nomen superest.* Felicis, *Gerundensis, gesta laudatissima sunt, cui in martyrio socius* Romanus *adjungitur.* Kinedum *eremitam suggessit Wallia.*

EX SEXU FOEMINEO.

Lydia Purpuraria *ab Apostolo satis laudata est.* Theodota, *cum tribus filiis, antiqua item veneratione gaudet. Acta Suriana a Critici scrupulis vindicantur, iis non neglectis, quæ a Combefisio edita sunt, aliisque paulo brevioribus.* Ia *cum sociis in Perside MM. apud Græcos celebratissima est, quemadmodum &* Eudocia *ibidem gloriose consummata. Neque iis multum postponendæ sunt* Marana *&* Cyra, *Berœæ in*

Syriæ solitudine claræ. Perpetuam, *Romanam, sacra monumenta suspiciunt, ut quæ virum Africanum & filium Nazarium ad fidem perduxerit. Exstetne usquam corpus, inquiritur; nec satis certa ætas, aut mortis tempus.* Fides, Spes, & Charitas, *cum matre* Sapientia, *celebres sunt, non apud Latinos solum & Græcos, sed & apud Coptos, diversis tamen ubique nominibus, quæ ferme appellativa dici possint. De patria, loco martyrii, ætate, & reliquiis, controversa sunt omnia. Sic ex obscuriori sacra Aquilana historia non nisi implexa* S. Justæ *Acta erui potuere, quæ nihilominus satis accommode a nostro Philippo Allegambe disposita sunt.* Mariæ, *dictæ* Consolatricis, *nobilis virginis Veronensis, vita pictis tabulis repræsentatur: ipsa ibidem solennissimo cultu pridem honorata est. Vita porro recte a Bagata describitur.* Sigrada, *vidua sane inclyta, præstantissimorum Martyrum, Guarini ac Leodegarii, mater, nobile Suessionense virginum cœnobium, sanctimonialis facta, virtutibus, sanctitate ac miraculis non parum illustravit. Sic Etheldrita Virgo reclusa apud Anglos nominatissima est. Atque hi sunt præcipui Sancti, quorum Acta, aut breviora etiam elogia, hoc Tomo illustrantur; quo autem die quibusve paginis quærenda sint singula, docet Index Alphabeticus eorundem, toti Volumini præfixus, ætatem porro Chronologicus. Cetera in subjunctis aliis Indicibus quærenda sunt. Frontem vero occupat Tractatus præliminaris Historico-Chronologicus de Patriarchis Constantinopolitanis, parergis hinc inde & antidotis adversus schisma Græcum necessariis apte & abunde communitus, Autore* Guilielmo Cupero.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΠΕΡΙ ΥΨΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑ.

h. e.

DIONYSII LONGINI DE SUBLIMITATE Commentarius; quem nova versione donavit, perpetuis Notis illustravit, & partim Manuscriptorum ope, par-

partim conjectura emendavit, additis etiam omnibus ejusdem Autoris Fragmentis, ZACHARIAS PEARCE, A. M. Regiæ Majestatis a Sacris domesticis. Editio tertia. Accessit FR. PORTI, Cretensis, in LONGINUM Commentarius integer, nunc primum editus.

Amstelodami, apud R. & J. Wetstenios & G. Smith, 1733, 8. Alph. 1 pl. 3.

Quam *Longini* de Sublimitate editionem Londini A. 1724, 4, in lucem jussit prodire Cel. *Zacharias Pearce*, quamve nos suis ornatam laudibus in *Actis* nostris A. 1727 *p.* 157 *seq.* exhibuimus, eam sibi in Batavia typis iterum exhibendam Nobilissimi *Wetstenii* & *Smith* ab eo statim tempore existimarunt. Atque, ut ex aliqua parte sumtibus studiosorum subvenirent, hunc ipsum libellum minori, quam in Anglia editus erat, forma iterum excudendi consilium ceperunt. Cum vero magnam jam partem Opus esset absolutum, idem consilii ipsum quoque Cl. *Pearce* cepisse acceperunt, ut secundis ejus curis aliquanto emendatior prodiret *Longinus*. Itaque in Opere suo continuando tamdiu substiterunt Batavi, quoad nova illa Londini procurata editio in publicum prodiret. Et, quoniam hoc ipsum Opus dimidio amplius prius typis descriptum fuit, quam de Londinensi editione fama in Bataviam pervenerat, factum est, ut in exprimendo textu *Longini* Græco non altera illa & repetita Londinensis, sed prima, a nobis paulo ante commemorata, adhiberetur. Nam in priore hac Londinensi Cel. *Pearce* exhibuit *Manutianam* plerumque lectionem, ipsius suis conjecturis in paginæ cujusque partem infimæ proximam rejectis; in posteriori autem a verbis *Longini* mutandis ipsis & corrigendis non abstinuit, sed, quod antea in Annotationibus legebatur, nunc, mutata vice, in ipsum textum recepit. Quocirca, cum in priori editione sit expressum *n.* 61: *Εμμεν' ἤ μὴν, ὅς τις* ex *Manutio*, in altera jam est, quod quoque *Tollius* fecit, Εμμεν' ἀνὴρ

 ὅστις,

ἔϛις, *n. 63* pro γέλωσας prioris editionis, *Manutium* secutæ; nunc altera habet γελᾶς, *n. 69* pro *Manutiana* lectione, prius exhibita, Ορημι. βομβεῦσεν δ' ἀκοαί μοι, jam demum legitur, Ορημ' ἐπιῤῥομβεῦσι δ' ἀκȣαὶ. Eadem ratione aliis in locis aliter jam leguntur Græca in editione Londinensi posteriori, licet in hac Batava prior fuerit propter causam jam indicatam retenta. Hac igitur in parte, ne quid ex posteriori Editione Londinensi prætermisisse hujus Editores viderentur, mutationes & emendationes, quæ in nova illa reperiuntur, ad finem addiderunt. Et sane nihil est in hac, de qua agimus, editione omissum, quod Cel. *Pearce* in posteriori editione suum esse voluit. Multum veto hanc posteriorem a priori differre editione, cum ex ipso textu Græco aliter expresso, tum inprimis ex Emendationibus vehementer immutatis, cognoscitur. Nam non solum *n. 76* & *78*, quæ fuerant in priore, in hac posteriore editione prorsus sunt omissæ, verum etiam aliæ auctæ, e.g. *n. 56, 59, 72, 73, &c.* aliæ diminutæ, ut *n. 55, 58*, aliæ vero ita mutatæ sunt, ut novæ dici mereantur, sicut *61, 63, 67*. Sic in Annotatione, quæ in priore est editione *80*, in posteriore autem *78*, ad verba *Longini*, Λυμαίνεται γὰρ ταῦτα τὸ ὅλον, ὡσανεὶ ψήγματα ἢ ἀραιώματα, ἐμποιȣ͂ντα μεγέθη συνοικοδομȣ́μενα, τῇ τε πρὸς ἄλληλα χέσει συντετειχισμένα, verba prioris editionis, *Vulgata vox* συνοικοδομȣ́μενα *Manutii est, opinor, ex conjectura, parum vero ille videtur ad sensum loci attendisse*, in posteriore his sunt permutata: *Interim confiteri liceat, me nihil certe habere, quod ad locum tam difficilem emendandum proferam. Vulgata vox* συνοικοδομȣ́μενα *placeret, si MSti faverent*, & additur tandem de novo huic Observationi in fine: *Forte vox* συνοικοδομȣ́μενα *interpretamento fuit voci* συντετειχισμένα; *nam istud* τε *post* τῇ *abest ab omnibus MStis & vetustis Editionibus.* Nos loco *Longini* obscuro levissima literarum mutatione lucem aliquam affundi posse conjectamur potius, quam arbitramur, si ita legatur: Λυμαίνεται γὰρ ταῦτα τὸ ὅλον, ὡσανεὶ ψήγματα καὶ ἀραιώματα, ἐμποιȣ͂ν τὰ μεγέθη συνκοινωνȣ́μενα, κ.τ.λ. & hunc in modum Latine redda-

reddatur: *Hac enim, veluti ramenta aut complementa, ladunt totum illud, quod efficit sublimitates, si commisceantur.* Quocirca nec τὸ ὅλον capiendum erit pro adverbio, nec ἐμποιοῦντα erit pluralis numeri accusativus, quod videtur Cl. *Pearce.* Quemadmodum vero nova hæc Batavorum editio omnia omnino, quæ sunt in posteriore Londinensi, complectitur, sic, cum eidem accedat *Fr. Porti* Commentarius adhuc ignoratus, omnino habet, cur Londinensi etiam alteri proferri possit. Communicavit hunc *Porti* Commentarium ineditum, ipsius *Porti*, aut saltem Græci alicujus hominis, manu, ut videtur ex scriptura literarum Græcarum intelligi posse, scriptum, cum Editoribus Cl. Gymnasii Amstelodamensis Rector, *Isaacus Verburgius.* Quod vero attinet ad verba, e *Crispini* editione *Longini* in Præfatione adducta, quæ quid sibi velint, ingenue se nescire fatentur Batavi, quæque ita se habent: *Adjunximus Dionysium Longinum, -- quem & ipsum pessime habitum ipse Franciscus Portus, Cretensis, olim Ferrariæ Venetiisque veluti redivivum curavit,* his nobis verbis nihil aliud videtur, vel *Crispinus*, vel *Portus* ipse, indicare voluisse, nisi *Longinum* a *Porto*, non editum, nec Commentario illustratum, sed tantummodo, quod ad lectionem, emendatum fuisse. Nullum enim dubium nobis quidem est, quin Commentarius *Porti*, qui hic in lucem est protractus, post *Crispini* editionem conscriptus sit.

QUINQUE LIBRI MOSIS PROPHETÆ in lingua Ægyptia, descripti ac Latine versi a DAVIDE WILKINS, S.T.P.

Londini, typis Guil. Bowyer, 1731, 4.

Alph. 3.

Cum publicata jam ante aliquot annos rariore Novi Fœderis Versione Coptica S. Rev. Autor Rempublicam literariam locupletasset, denuo per aliud æque pretiosum & æstimabile veteris linguæ Ægyptiacæ, cujus apprime peritus est, venu-

venuſto literarum charactere' editum monumentum, Verſionem ſcilicet Pentateuchi, illam ſibi vehementer obſtrinxit. Contulit in eo adornando tres Codices MStos, Vaticanum, Pariſienſem, & Bodlejanum, at, cum omnes quam pluri-mis ſcribarum ſcaterent mendis, earum correctio multum ei negotii fecit, &, cum Bodlejanus maxime integris interdum careret vocibus', eas ex alio Codice ad ſenſum commatis reſtituendum adjecit. De horum MStorum ætate annotavit, quod Vaticanum a *Gabriele*, Monacho, ſcriptum fuerit A.1115 Æræ Martyrum, h.e. A.Chriſti 1319, Pariſienſis vero Regii Codicis, a Cel. *Montfauconio* ſecum communicati, ætatem notare per feſtinationem oblitus eſt, eam tamen proximis, ſi qua typis exſcribet, MStis Copticis Inſeret. Bodlejanus A. 1390 Æræ Martyrum, h.e.A.Chriſti 1674, ſcriptus fuit. Quæ autem in genere ad verſionem Scripturæ Sacræ Copticam pertinent, de iis Viri excellentis Prolegomena, ad Novum Teſtamentum Copticum Capite primo, legi merentur. Sectiones illas, in quas Copti Pentateuchum dividunt, cum eæ medium nonnunquam comma ſecent, ne ſenſum imperfectum reddant, neglexit, ac receptam in Europa Capitum & verſuum diviſionem potius exprimere voluit. Ceterum de ipſa verſione obſervat, quod Græcam verſionem *κατὰ πόδα* tenaciter adeo ſequatur, ut verbum verbo reddere potius, quam ſenſum dictionis Græcæ recte vertere ſtuduerit, quod tribus locis allegatis probavit. Quam ob cauſam verſionem hanc legens, Græcam ſemper ad manus habere debet, ex qua transſcripta eſt, & cujus antiquam lectionem, in locis dubiis & obſcuris confirmat. *Altera* Veteris Teſtamenti Ægyptii *Pars*, quæ in Europam venit, Pſalterium, Danielem, & Prophetas minores, continet, quam, ſimul ac Bibliopolam, vel Mæcenatem, nactus erit, cum Grammatica & Lexico ſuo Copto-Latino in publicum emiſſurum ſe pollicetur. Cui promiſſo ſtare ut queat, eo impenſius optamus, quo plura ejusmodi veteris linguæ Ægyptiacæ ϩⲣⲏⲡⲓⲙ adhuc deficiunt, non inutilia futura. His tamen ut varias lectiones MStorum exemplarium, quæ certe multæ ſunt, nunc omiſſas, addat, Vi-

rum

rum doctissimum rogamus, ac nonnullos errores, quos vel in textu Coptico, vel in versione Latina, nobis deprehendisse visi sumus, alio loco ac tempore proferemus, specimen quoque versionis alius valde diversæ, & haud paulo vetustioris illa, qua usus est Vir Cel. in hac editione, dialecto Sahidica, scriptæ, quam Eruditiss. *Crozius* possidet, ex Viri hujus linguæ Copticæ & Armenicæ mirifice periti indulgentia, aliquando dabimus.

PARIS VAGI ET INTERCOSTALIS HUMANI corporis nervorum investigatio singularis. Expositionem, quam Cl. WINSLOW dedit, cum cadavere comparavit, Observationem recensuit AUGUSTIN. FRID. WALTHERUS, Archiater Regius, & Professor Publicus Lipsiensis.

De origine intercostalis nervi præmittendum erit, neminem Anatomicorum quinti paris surculos, quales ad verum, & ab sexto nervo deductum intercostalem accedere plures ajunt, & quidem ita crassos picturum, aut tanta longitudine ipsos delaturum, aut denique illorum & intercostalis nervi conjunctionis angulum ita absolute quidem exhibiturum facile esse, quemadmodum nihilo minus Cl. *Petitus dans les Memoires de l'Academie des Sciences* A. 1727 fecit. Norunt autem alii, quod lege constanti, ne quidem simile intervallum inter A G & A B aut I. E. D. Tab. *Petiti* Fig. 1, & alia in duabus reliquis Figuris, intra cranium intersint, quod neque super posteriorem duplicaturæ meningis partem, vaginamque, quæ ophthalmicum quinti paris nervum munit, & ab sinu juxta sellam equinam detinet, eminere inter capitis sextum ita factum superiorem, & ophthalmicum inferiorem nervum id spatium anatome videatur; nedum, ut sine perforatione meningis uterque surculus ad intercostalem haud pervenire possit. Deinde vero illi non minus intelligunt, intercostalem verum, scilicet paris sexti nervi propaginem, pergere post ligamentosum vallum, quod petrosum extremum processum, & appropinquans os sphænoidæum nectit, neque majori, quam

ſeſqui lineæ longitudine, vel remotis omnibus videri. Ita demum Anatomici tanta cum obliquitate, ac ſtatim inde cum carotide arteria, ab omni nervi quinti parte intercoſtalem recedere, & abſcondi, tum cognoſcunt, ut ſupra locum C carotidis arteriæ diameter interponatur; quandoquidem, ſi comparetur, qui fingitur locus E & I in intercoſtali, etiam in ſitu naturali, & quidem pollicis dimidii intervallo majori, ab loco I & E in nervo quinto poſterius multo quam in *figuris* viſo abeſſe obſervatur. Noſtra ex obſervatione, multiplici quidem occaſione facta, de Cl. *Petiti* & aliorum animadverſione nonniſi multo tenerius filum unum ſubinde & alterum ſupererit, qualia, ubi quidem in cadavere habentur, communiter ex parte ophthalmica quinti nervi, aut loco nexus hujus atque ſecundi rami, ſcilicet poſterius, & fere ſub nulla memorabili longitudine viſuntur; quo magis duræ matris poſteriorem laminam pertranſire protinus, atque plexum nerveo-arterioſum, in ſinu, ad ſellam equinam & circum carotidem obvium, neque vero immediate nervum, inde ſatis diſtantem, augere intercoſtalem ſolent. Ejusdem etiam notæ filum ipſe nervus intercoſtalis, quod neque aliquando altera ſuæ parte craſſitudinis minus eſt, circiter ſub loco, qui eſt apud *Petitum* ſuperior D, Fig. 1 & 3, ſed poſt ſextum nervum, ad ſellæ equinæ ſinum mittit. Interdum hic quoque ramus, aliquo inde intervallo, ſcilicet, ante originem intercoſtalis nervi, & immediate ab trunco ſexti ablegatur, & memores bene exemplorum ſumus, quibus, tam in uno, quam in altero caſu, ad uſque involucrum optici nervi, ante ejus ingreſſum in oculi orbitam, continuatam propaginem proſecuti ſumus. Atque inter alia, hæ quoque varietates nos monent, conſtantem neque illam Cl. *Petiti* obſervationem eſſe, qua multo quidem tumidiorem ille ſextum nervum eſſe contendit, poſtquam intercoſtalis ad iſtum, ut ipſe arbitratur, acceſſit; etiamſi Cl. *Winslow* huic obſervationi favere quodammodo videatur. Quoad nervus intercoſtalis in ſinu ad ſellam equinam progreditur, tum is, poſt primum & internum verſus carotidem arteriam, fundumque hujus viæ flexum, jam denuo, & cum obliquitate quadam ad anteriorem canalis partem, ac ſubter arteriam quodammodo redit,

redit, & pergit, ſicuti deinceps dicemus. Is hoc brevi itinere, poſituque ſuo, neque ſemel, ſicuti olim obſervavimus, ſed bis in exemplo, in duo prorſus contigua fila ſecernitur, & abit; qualia nihilominus denuo coeunt, ut aciculis diſtincta, notataque experimento cum eſſent, plexum luculenter videndum exhiberent. Natæ hinc duæ quaſi inſulæ apparuerunt, qualem ſingulam majorem *Euſtachii* Tab. XVIII videre eſt; & ex ſuperiori hac inſula redditus fuit ille ramus, qualem ad rete nerveo-arterioſum concedere ſupra diximus. Quæ duplices diviſiones num obſerventur crebrius, aut an ſingulæ quoque viſæ tantam longitudinem unquam in experimento teſtentur, ſub quanta *Euſtachius* rem pinxit, id exquirere ac decernere penes alios Anatomicos erit. At, rete illud nerveo-arterioſum, quod carotidem arteriam obducit, atque cum intercoſtali etiam nervo intra ſinum communicat, imo productionibus eundem fere ad ſui egreſſum e cranio comitatur, id ſurculos arterioſos potiſſimum accipit ab poſteriore carotidis arteriæ ramo; ſcilicet qui ramus ad ſellam equinam, ſurgentis carotidis ex flexu oritur; quandoquidem hujus propagines copioſas tenerrimasque in omni hocce ſinu irretiri pluribus nervoſis fibrillis, id injectionum anatomicarum exercitium nos docuit. Commodum jam erit, nervos ſub capite obvios, & eorum ramos, atque conjunctiones, eo annotare ordine, quo quidem cuncta explicare, opportunum anatome viſum fuit. Atque nervus *Willisii* acceſſorius ſub vena jugulari ſuprema, ab vago tumido, nonoque capitis nervo, & poſtquam cum nono nervo, & decimi *Willisii* priore parte communicavit, verſus tuberoſum transverſæ atlantis apophyſeos finem retrocedere, atque ſuper priorem faciem recti capitis lateralis muſculi oblique deſcendere viſitur. In hoc tranſitu, idem nervus, & quidem in membranaceo ſui ipſius, & laudatorum nervorum, quippe communi adhuc vinculo, ſurculum, ita pariter innexum ad vagum retromittere obſervatur; ſed iſte mox alterum & magis quodammodo conſpicuum ramum edit, qui juxta ſe, & porro, ad ſuperiores colli, & laterales quidem glandulas demittitur; ut neque hoc exemplo ramus ita fuerit obvius, qui

cum vagi ramo interno, & linguali, quippe ab oppoſita vagi parte, & inde jam divertente, congreſſus fuerit, quemadmodum Cl. *Winslow n. 146* id ita docuit. Poſtea vero progreditur acceſſorius ille *Williſii* nervus, & ſub quartæ circiter colli vertebræ altitudine, ſterno-maſtoidæum muſculum, & quidem ab parte hujus externa, perforat; ſed in hac via, atque porro, cum nervis tribus colli ſuperioribus, eorumque variis ramis ipſe coit, partibusque proſpicit, quas Cl. *Winslow n. 147* notavit; denique nervus ad trapezium muſculum pergit. De occipitali nervo, ſeu decimo *Williſii*, conſtat, ſe juxta arteriam vertebralem, quippe ſociam viæ, ſcilicet inter obliquæ atlantis & transverſæ apophyſeos ſedem, locoque ſinuoſo procedere, ſed poſt capitis rectum lateralem muſculum, notabilem ramum demittere, qui ab latere quidem interno iſtius muſculi, & aliquo intervallo ſupra atlantis proceſſum transverſum prodit, ac juxta vagum, nonumque, connexos nervos, quippe cum quibus & ipſe cohæret, circum & ante atlantis transverſum proceſſum deſcendit, denique communicationem cum intercoſtali præſtat, qualem alia quoque occaſione ſumus deſcripturi. Eo igitur ſub capite obvio intervallo, quo quidem occipitis condyli ſuper atlantem eminent, & inferius fornicatum qnodammodo cranium viſitur, ſcilicet, poſt carotidis arteriæ in proprium quidem canalem ingreſſum, jam ab nervo vago, & ab communi exitu e cranio, illico, ac juxta condylum, recedit acceſſorius *Williſii* nervus, ſicut ante diximus; deinde vero eidem vago ſe nonus capitis jungit nervus, qui ex proprio, quod in cranio eſt, foramine lapſus, breviſſima via huc fertur. Igitur obliquo quodammodo deſcenſu hic ad vagi externum latus inde concedit, & arctiori nexu cum hoc nervo adhuc devincitur; nihilominus ſub transverſo atlantis proceſſu, inde, ac ſenſim quidem, is ſe expedit; interim vero mediante brevi teneroque ſurculo, ac membranæ communi intexto, cum vagi nervi trunco ipſe communicat; deinde juxta ſtilo-hyoidæum muſculum idem pergit, & obliquiore deſcenſu verſus linguam promittitur; ſiquidem ad hanc, inter cerato-baſio-gloſſum muſculum, atque

que mylo-hyoidæum illi via patet; quippe juxta hunc transitum viamque, inferior quoque paris vagi lingualis nervus ad linguam procedit. Quicquid de propaginibus quinti paris,& ab se quidem in hac via missis, sed quocunque jure inde repetendis, Cl. *Winslow n. 150, 152*, commemoravit, id omne nos in exemplo, & ab utroque latere, saltem diversis paulo modis, tantum acceptum ab singulo, sed notabiliore ramo, observavimus; qualis nihilominus postea ramus accessione cervicalium nervorum augetur; & melioris causa distinctionis, juguli accessorius, hic noni capitis nervi ramus ab nobis vocatur. Proinde nervus noni capitis paris, ab sinistro corporis latere, & sub altitudine incipientis colli secundæ vertebræ, ramum, quem diximus, valde notabilem edit. Qui inde trium circiter transversorum digitorum latitudinis ab origine intervallo, non in singularem ansam vertitur, ut de dextro docebimus, cum quidem accedente cervicalium nervorum ramo augetur; sed vere uterque implectitur, &,ex confluentibus his cum factus communis est nervus, tum mox redditur inde brevis minorque surculus, qui in musculi omo-hyoidæi vicini inferiorem superficiem desinit; alius verò, & quidem longior, ramus, hinc ad scaleni musculi priorem partem, & usque ad regionem claviculæ subjectam pergit; denique reliquus juguli accessorius surculum brevem ad sterno-thyroidæum musculum mittit, & porro inter hunc atque sterno-hyoidæum ipse ad pectoris limitem defertur. Tantum de illo cervicalium ramo, qui ad perficiendum juguli accessorium nervum convenit, modo dispiciamus. Quare, sub intercostalis nervi atque primi cervicalis conjunctionis loco, ramoque interveniente, postquam superiori loco, & ante atlantis transversum processum, brevior etiam surculus ab ipso vagi nervi trunco externe demissus fuit, & accessit, inde demum, & his ita ante apophysin transversam secundæ vertebræ convenientibus, ab cervicalis nervi priori parte, atque sub illa apophysi, duo fiunt nervi, & ex his, qui crassior est, is externo loco statim cum subjectis paris colli secundi superiore prioreque nervo, & illico post hujus in collo excessum, coit, atque por-

ro circum mastoidæum musculum inflectitur, & ad priorem hujus carnis superficiem pervenit; sed in hac via etiam ipse cum ramis accessorii *Willisii* & tertii cervicalis nervi propaginibus communicavit; verum tenerior,& anterior alter nervus, postquam surculum ad colli glandulas misit, tum secundi cervicalis nervi propagine accedente augetur, indeque factus communis nervus pergit, & cum noni paris nervi ramo, quem diximus, committitur. Ea conjunctio cervicalis nervi & fere reliqua, ab utroque latere ita visa fuerunt; sed ab dextris, vel pollicis humiliore loco, ramus paris noni, capitis nervi, veluti in ansam, & ante jugularem venam, scilicet sub altitudine sextæ incipientis in collo vertebræ, desiit, ut inde in cervicalem illum nervum ipse sine plexus nota rediret, & continuaretur. Ab hac noni nervi ansa rami, laterales duo surculi versus sterno-thyroidæum musculum pectorisque plagam descendunt,& inter hos medius, & major ipse ramus sub omo-hyoidæo musculo ab interno venæ jugularis latere, & supra sterno-hyoidæum musculum pergit.

Plures rationes,& obviæ in utroque colli latere ramorum varietates nos movent,ut discrete de nervo intercostali, ab dextris quidem viso, agamus, deinde vero, & postquam eundem, sicut cum vago,& quidem hujus plexibus,aliterque in thorace communicavit, ad sextam usque costam ipsum prosecuti sumus, ut demum seorsim utrorumque sinisteriorum nobilissimorum subnectamus nervorum tractum; quo quidem omnia describantur, quemadmodum cultro anatomico hæc ita commode pervestigantur; sed ut qualicunque instituto nostro, verum imitabili aliorum quoque Anatomicorum studio, plura in hoc genere suppleantur: ac tandem rerum subtilium & intricatarum doctrina multiplici observatione emendatior fiat. Quare intercostalis nervus, postquam inferiores limites illius sinus, qui ab sella equina nomen sortitur, & in fundo quidem carotici canalis reliquit, tunc oblique versus posteriorem & exteriorem oræ canalis carotici locum porro cedit; & in hac via is sensim duræ matris involucro investitur, exterioreque membrana, & laxiore, simul tanquam valido ligamento

to ad sui exitus locum adstringitur; qua parte extrema carotici canalis, & sub hoc porro ipse visus, magis albidus idem, & firmus, quam quidem in sinu est; denique vero integer, nec fissus in exemplo, & in fila divisus, hoc inferiori loco ipse observatur. Inde vero sensim hic noster nervus, & suo quidem ad transversum atlantis processum descensu, tumidior fit, ac porro ganglii speciem refert, quod inter primæ & secundæ vertebræ processum transversum, & quod inferiori sui parte, quam olivarem dicunt, crassissimum habetur. Id ita ganglion superiori externaque sui parte, ad atlantis, seu vertebræ primæ, transversum processum, duos ex se editos ramos conspicuos, sed juxta se, & inde brevi intervallo denuo arctius junctos, ante vero, quasi ad perpendiculum eductos, præbet videndos; & ex his superior in partem priorem occipitalis nervi, quodammodo post lateralem capitis rectum musculum, ansæ instar, sicut Cl. *Winslow* rem exposuit, desinere observatur, dum alter, qui paulo brevior est, e duobus nervis jugiter demissis contiguisque videtur constare, qui ad sequentem intercostalis ganglii ipsius substantiæ productionem brevem, & crassam, atque inde ab hac continuatum ramum desinunt; qualis proxime in cervicalis primi nervi priorem partem fere ad perpendiculum abit. Qui medius inter ganglion & hunc cervicalem nervum ramus, etiam antequam geminatus ille ramus, quem modo diximus, ad se accessit, surculum externum recepit, quem vagus ante medium transversum atlantis processum demisit; ut hic surculus nervum juguli, quem supra diximus accessorium, quasi augere videatur. Atque externas, sive cervicalium surculorum accessiones, sive propagines intercostalis nervi, ubi modi rimari cœpimus, jam cervicalem secundum nervum haud talem attulisse monemus; sed deinde tertius egregium ramum, inter anticum, rectum capitis, & colli longum musculum, deinde vero minorem alium, e loco diverso, & ante, quam phrenicum iste suppeditaret nervum, pariter exhibuit; qui obliqua nihilominus, valdeque declivi via, ad cervicale, intercostalis nervi inferius ganglion concesserunt, & in ipsum abierunt. Etiam quartus cervicalis nervus,

infra

infra illum tertii rami priorem locum, & quidem breviori via, notabilem ramum detulit, eumque ganglio pariter laudato tribuit, donec major, sed tanto brevior, & duplex visa sexti propago nervi, cum vix in collo prolata deductaque esset, in thoracicum ganglion, ejusque superiorem partem, desierit. Nihilominus ab eodem sexto & quinto cervicis nervo, præterea alii mittuntur duo, teneriores quidem visi, sed post vertebralem arteriam, locoque exteriore & profundiore retegendi surculi; unde factus loco conspicuo e duobus hisce filis communis nervus, jam ad minimum cervicale ganglion, quale ab hoc latere inter id ganglion cervicale inferius & thoracicum, sed aliter, quam ab sinistris res patet, interponitur, demum attingit; & ita potius inter alios nervos, quos deinde commemorabimus, iste ad superiorem mediastini locum, & ante jugularem quidem venam, suo tractu pergit. Tandem septimus cervicis nervus ramum brevem, trium circiter linearum longitudine, educit, thoracicoque ganglio, ab latere externo, eum impertit. Postquam ramos hac nostra anatome obvios proposuimus, quotquot notari ab externa parte intercostalis nervi merentur, jam ab interno latere ab se redditos pariter declaraturi sumus. Sed mittimus superiorem illum vagi nervi & intercostalis ganglii arctiorem nexum & communicationem, qualem alia occasione jam supra commemoravimus. Neque vero tenuiores quoscunque ejus generis laterales ramos exquisiturus Anatomicus membranam temere incidet, quæ cum strictioribus hac colli parte obviis musculis etiam intercostalem nervum pressius tenet: quandoquidem per hanc transparentem obductionem vestigia nervorum, & veluti insularum, atque communicationum, ab se deinde curatius retegendarum, magnam partem quasi legere is poterit. Quare ab olivari tumore supremi ganglii cervicalis duo nascuntur rami, cum intermedio teneriore filo. Ex his primus, qui crassior pro modo suo, ac brevior est, statim in tres surculos dividitur, quorum unus præ ceteris notari meretur. Nam hic pollicis longitudine & distantia ab ceteris progressus, ad ramum tertium vagi, & quidem parte sui una recurvus fertur, & cum eo communi-

municat; nihilominus reliquum nervi, quod ab hac communicatione eſt, id continuatur, & propinqui ex ganglio nati alterius rami una alteraque acceſſione augetur, hinc vero ad thyroidæam glandulam tendit: verum altera illius ſurculi præcipui pars, juxta truncum intercoſtalem, & quidem digiti intervallo progreditur; ubi cum ganglii inferiore ramo, & propinquo filo, de quo medio ante diximus, ſcilicet duorum circiter transverſorum digitorum, ab communi fere omnium origine, intervallo jungitur; & inde novus longiorque nervus prodit. Jam hic novus nervus, etiam in progreſſu ſuo, cum intercoſtali, quippe itineris ſocio, propinquove trunco, & quidem alio intermedio quodam transverſo filo, communicavit; ſed porro, ab hoc laterali ita ſeorſim viſo nervo, ſurculus unus ad propinquum poſterius thyroidææ latus & laryngem conceſſit, ipſeque demum reliquus nervus ſub carotidis arteriæ externo latere, ac ſenſim verſus recurrentem vagi nervi partem appropinquavit, atque in poſterius mediaſtinum, quod ita vocant, ſub arteria aorta deſiit. Præter ea, quæ modo declaravimus, haud plures in exemplo, ab interno latere conſpicui ſurculi ſunt, qui ab intercoſtali quidem trunco, & ſub longiori parte colli, exeunt; etiamſi hæc atque plura apud Cl. *Winslovium* aliter relata legantur, vel ſaltem accipi aliter ab lectore poſſint. Nam pluribus demum Anatomicorum obſervationibus, ac deſcriptarum ſectionum exemplis, & varietates naturæ cognoſci, & abſolutiorem reddi debere doctrinam, id jam ſupra monuimus. Igitur ad ſextæ circiter colli vertebræ locum, & quidem ab latere, incipit ſeptem circiter linearum ganglion; ſed ita mediæ longitudinis & magnitudinis, in gangliorum hujus nervi cervicalium numero viſum. Quod præter unum alterumque tenerum nec memorabile filum, quod vaſis propinquis conceditur, ramum porro ſatis notabilem edit. Is ſuo ad angulum arteriæ carotidis & ſubclaviæ deſcenſu, in duas modo partes dividitur; quandoquidem una, & inferior, ante arteriam aſperam, ſcilicet cum ſub arteria ſubclavia ea pars prorepit, ad teneriorem fert plexum, qualem occaſione ſiniſtri lateris etiam declaraturi

turi ſumus: at minor & altera ejus rami pars, cum nervo, quem recurrentem vocant, pollicis circiter ab hujus origine intervallo coaleſcit. Itaque ab illo cervicali ganglio, quod diximus, intercoſtalis ipſe nervus, vel lineæ longitudine tantum continuatus, ſtatim partem ſui ferme alteram, & anſæ inſtar, circum arteriam ſubclaviam agi jubet; quæ nihilominus intra pectus luculentius viſa thoracico ganglio redditur. Inde vero reliquus, licet, pro hoc diviſionis modo, multo tenerior factus fuerit truncus, tamen, verſus locum pharyngis vicinum, exilem ramum ablegat, qualis vero in pectore, cardiaco inferiori nervo, & deinceps deſcribendo, ſub arteria ſubclavia reſtituitur: de reliquo, ſuperſtes idem truncus ad minimum infimumque cervicale aliud ganglion adhæret. Ab hoc tertio colli ganglio, jam ita in pectoris limine viſo, ſuperior inſignis cardiacus prodit ramus; & is recta primum via, & aliquouſque ad locum thoracici ganglii in ſummo pectore pergit, ubi etiam alter, ac ſimilis quidem cardiacus nervus ab hoc maximæ notæ ganglio pronaſcitur; ut quis propemodum exiſtimaret, inde quoque cardiacum illum ſuperiorem, neque ex minimo ganglio, ortum eſſe; ſed de utrisque cardiacis nervis non ita multo poſt dicemus. Tantum eos obſervavimus propinquos factos, inter ſe medium, & quidem juxta ganglion tranſire ramum jubere, quem antea ab cervicali ſexto & quinto nervo verſus mediaſtinum promitti, & ita poſterius ad arteriam aortam procedere docuimus. Quare jam in thorace, & ab proprio hujus ganglii loco, quoad idem ad primæ coſtæ, & ſubjectæ ſecundæ, extremitatem attenditur, ubi neque quodam ſui in collo exceſſu, id inclinari verſus ſeptimum & ſextum colli nervum videtur, imo vero ſuperiore magis loco, quam commemoratam ante nervi intercoſtalis anſam, redire ad præſens ganglion obſervavimus, tum duo illi cardiaci nervi, quos modo explicavimus, & quidem duobus circiter tranſverſis digitis, ac propemodum ad uſque recurrentis nervi diſceſſum ab vago nervo, divertunt. Sed ante hujus vagi trunci & recurrentis nervi angulum, ipſe illis propior factus vagus,

duos

duos breviſſimos ramos ad utrumque intercoſtalem cardiacumque nervum ſub ſpecie incipientis plexus cardiaci veluti retromittere viſitur; deinde demum, & porro priori loco, magnum quoque cardiacum ramum, ſub illo, quem diximus, angulo, ex ſe edit. Tam vero hic vagi truncus, quam novus cardiacus ejus ramus, porro, & juxta aſperam arteriam, cum utroque intercoſtali cardiaco, mediante nervo intermedio communicant; & poſt ganglion exile, quod hoc loco obvium eſt, in unum nervum priorem utrique intercoſtales cardiaci coaluerunt; ſcilicet, ut ita verſus cor, ac notabili quidem longitudine, nobiliores ex hoc omni plexu, quem modo deſcripſimus, tandem non niſi tres demitterentur nervi, & magis diſtinguendi. Ex his humilior & anterior ille ſingulus eſt, qui ex compactis duobus iſtis intercoſtalibus conſtat; dum ex duobus reliquis nervis ſuperior, & exterior tantum continuatio prioris cardiaci vagi nervi fuit: alter vero poſt intercoſtalium propaginum priorem ac novam, veluti majorem inſulam & communionem, maximam partem ab eodem cardiaco vagi ramo oriri, ſed loco medio, in illorum trium nervorum numero demitti videtur. Qui igitur præſtantiſſimus nervorum plexus ſuperioribus locis ſurculos ad mediaſtinum ablegat; ſed poſtea, & ad cor inde delatis tribus illis melioris notæ nervis, tum laudatus vagi ramus duplex ad partem dextræ auriculæ externam, dexterioremque pulmonem; ſed paulo ſuperior intercoſtalis uterque, licet ſingulus denuo viſus, atque conjunctus, ad vicinam aortæ in corde radicem, auriculæque dextræ partem alteram, demittitur, & pericardium ita luculentius pertranſire viſitur. Eum nervorum plexum, quem modo, utcunque agere expedit, deſcripſimus, appellare cardiaco-pnevmonicum, id doctrinæ cauſa commodum & æquum eſſe exiſtimamus. Et vagi nervi truncus, poſtquam ramum cordis principem ſuppeditavit, jam porro aſperæ arteriæ, bronchiisque, mox in pulmonem dextrum abeuntibus, cum valide adhæret, tum pnevmonicum plexum fibris pluribus ramisque ab ſe demiſſis parat: fine eo, ut, hoc exteriore & poſteriore bronchiorum loco, intercoſtalis nervi quidem conſpicui ſurcu-

li huc convenirent. Neque vero tales ab trunco intercoſtali, ſub ſecundæ tertiæque coſtæ, deinde ſub tertiæ & quartæ altitudine promitti ad partes in medio thorace extantes obſervatur; nihilominus ſub altitudine duarum ſequentium coſtarum intervallorum ſurculi prodeunt, quales ad medias vertebras & gulam omnino concedunt. Verum inter ſextæ & ſeptimæ coſtæ poſtremam partem, & ubi tales ad transverſos vertebrarum proceſſus alligantur, novus & luculentus provenit ex intercoſtalis trunco nervus, imo ſimiles inde ex altero & tertio quartoque viſo intervallo reddit ipſe truncus, quo magis in toto pectore ramorum ſpinalium ſurculis, & in omnibus intervallis coſtarum, auctior is prodiit. Quibus ita ex ſe editis & acceptis, hic ſuffecit, ut plurium coalitione fierent, & tandem ex thorace duo in abdomen inſigniores nervi deferrentur, qui ganglia & plexus ibi præcipue efficerent, quæ alia quidem occaſione & tempore nos deſcribemus. Poſtquam nervi vagi truncus ab pnevmonico plexu evaſit, atque porro hoc dextro corporis latere jam progreditur, tum ramum gulæ minorem, deinde majorem, reddit; de quibus agere commodum magis erit, cum abdominis nervos pariter adjiciemus.

Jam ad loca revertimur, quæ ab ſiniſtris proxime ſub capite ſunt; qua parte ſiniſterior intercoſtalis nervus, ſuperiores quoque externos ramos, ſicut dextri lateris nervus accepit. Tantum inter hos acceſſorios ab quarto cervicali nervo duo ſurculi nati fuere, & quidem in ſinu inter longi muſculi colli radices, quo vertebralis arteria in hoc exemplo ſolito altius ſurrexit, & colli vertebrarum quintum foramen demum ſubiit, iſti deducebantur; & ipſi ſurculi, in laterali ac prorſus exiguo remotiorique ganglio, quod eodem pariter in ſinu hærebat, convenerunt; unde ex plexu laterali teneriore que, & obſcuriore loco viſo, demum rami duo, ac magis conſpicui, facti fuerunt, qui ad intercoſtalis nervi ganglion cervicale, quod fere loco ſimili, ſicut mediæ magnitudinis ganglium ab dextris habebatur, deſcenderunt. Id ganglion haud ita oblongum, ſed potius præ illo ab dextris viſo minus, tamen magis rotundum erat; ac vix notabili ab ſequente alio

gan-

ganglio idem distabat intervallo. Nam huic supponebatur minimum cervicale ganglion, quod propemodum cum thoracico continuum visebatur; & hoc ita thoracicum ganglion, cum extra limites thoracis, parteque insigni in collo eminuit, tum ipsum flexuosum & horizontali situ, in imo collo eadem sui parte visum, jam in reliquam majorem paulo partem, quæ in thorace supererat, ad angulos rectos desiit; ut etiam præfixam quasi appendicem minimum ganglion utcunque repræsentaret. Quod ita parte sui, qua inclinabatur, longe aliter ac de sinistri lateris thoracico ganglio diximus, factum & visum cum esset, hinc superius quoque recepit notabilem sexti cervicalis nervi sobolem, deinde ab septimo id ramum duplicem sibi acquisivit; siquidem unam brevemque, supra flexum, alteram vero propaginem infra eundem, & ab externo latere accedentem sibi junxit. Etiam ab septimo nervo ad pectoris cavum dilapsus quidam surculus est; qui cum ramo primi dorsi nervi cunjunctus, statim sub ganglio, intercostalis nervi trunco redditus fuit. Quorum de gangliorum interioribus ramis antequam loquamur, potius de nervi intercostalis ipsius superioribus propaginibus, quas ille ab parte colli interim, & inter descendendum, reddidit, verba faciemus; ut differentia illarum, in altero latere visarum, clarius elucescat. Nam non nisi singulum ramum cervicale superius ganglion ex majori tumore promisit. Et is vices tripartiti & sequentium, scilicet in latere dexteriori ab ganglio delatorum nervorum haud prorsus sustinuit, sed præter communicationem cum tertio vagi ramo, quam etiam sinistri hujus similis rami surculus stabilivit, uti supra diximus, tantum pharynx inde participavit; quippe nervosis filis, his superioribus locis, fere sicut ab dextris porro partitis. Verum in supplementum novus, non quidem ab latere ganglii interno, sed ab trunco, jam prodiit notabilior ramus. Quanquam enim satis insignem, sub media circiter colli altitudine, truncus nervi intercostalis reddiderit ramum; tamen indivisum ipsum pergere, & perforare colli longum musculum, ansæque instar ita recurvum versus superiorem & priorem locum feri

ri & abſcondi obſervavimus. Quare ſub quintæ demum colli vertebræ altitudine, quaſi ad compenſandum qualemcunque defectum, natura ramum, ſurculis diſtribuendum, inſignemque alterum modo largitur: & hic parte magis interna thyroidææ glandulæ, & pharyngi, his locis deductus proſpicit; ſed inter hæc ſurculum cum recurrente communicantem promiſit, dum continuata ipſius rami pars altera, & longior, ad medium pectus, ſicut deinde dicemus, delata fuit; quemadmodum ab dextris fere ſimilia nervorum fila, ſed aliis ex principiis nata, ferri declaravimus. Verum ab ganglio, quale jam ab ſiniſtris, & quidem loco, quem ab dextris mediæ magnitudinis ganglion occupaverat, modo delatum nobiliorem tertiumque ramum internum vidimus; de quo plura jam dicenda erunt. Tantum prævia ratione obſervamus, quod pone hunc ramum, illa pectoralis propago, qualem ab ſiniſtris quoque explicavimus, jam ab jugulo verſus pharyngem, & ita porro uſque ad arteriæ aortæ arcum, ac poſterius, ſeu inferius mediaſtinum pergat. Deinde monemus, quod ſub hoc ganglio, & quidem ab proximo, ſed præ dexteriori minus diſtincto, ganglio ſcilicet cervicali hujus lateris minimo, nihilo minus rami inde digreſſi anſa, circum arteriam ſubclaviam, ſed brevior multo pronata fuerit, quam quæ ab dextris paulo aliter cognoſcebatur. Verum ille nobilior ramus, quem ganglion cervicale præcedens & medium ſuppeditaverat, jam una ſui parte ante arteriæ aortæ arcum truncumque progreditur, atque ad hunc preſſe annexum, teneriorem plexum, ſed ab cardiaco vero ſatis diſtantem, & inferiorem, cum ſimili oppoſito nervo ſinxit, quem quoque nervum ab dextris animadvertimus; verum altera ejus rami pars ſuperiorem cardiacum nervum conſtituit, ſociumque viæ, ad cordis plagam ferentis, inferiorem, alterumque cardiacum, ſcicicet ex thoracico ganglio pronatum, accepit. Qui alter cardiacus, & inferior ramus, ſurculum ſtatim demittit, qualis nervo recurrenti, poſt breves ambages, hinc denuo redditur. At illi duo cardiaci rami, quippe facti itineris longioris & magis declivis viæ comites, quam quidem ab dextris id ita viſum

erat;

erat, jam porro verſus humiliorem arteriæ aortæ arcus locum, & ubi juxta aſperam arteriam recurrens prodit nervus, imo ad inferiorem uſque ſedem, quam ea eſt, ubi recurrens nervus ab vagi trunco oritur, jugiter tendunt. Eo in memorabili intervallo uterque nervus, qua parte coaleſcit, deinde iterum unus ab altero ſecernitur, & ipſe ramus exterior magis pulmoni ſiniſtro, interior vero cordi potius tribuitur. Verum pollicis inferiore loco, quam quidem ab dextris vagus cardiacum ediderat nervum, hinc ab ſiniſtris, propinquo ad illam novam utriusque intercoſtalis cardiaci diviſionem loco, recurrens demum nervus inſignem cardiacum, & præ ſingulo ex iſtis duobus nervi intercoſtalis ramis paulo craſſiorem reddidit; ſed ita præ dexteriore, qualem ſupra ab vagi trunco ortum vidimus, quodammodo tenuiorem ac breviorem eundem ipſis nihilominus adjunxit. Quibus omnibus verſus proximum cordis atque pulmonis nexum, & quidem ſecus, atque ab *dextris, ſcilicet* ſine ulteriori plexus nota demiſſis, & ad hæc viſcera deductis, ante tranſitum per pericardium ad atras illas glandulas iſti ſubinde adhæſerunt, quales inter hos nobiliores nervos, ipſumque plexum vagi pnevmonicum, & factum hoc in latere prorſus vicinum, interponuntur, ut ita etiam utriusque generis propagines, ſurculis, qui per has glandulas tranſeant, invicem communicare videantur. Nam nervus recurrens porro etiam ad glandularum hanc compaginem, ſed ſtatim poſt ſui ab vago diſceſſum, qui duobus transverſis digitis, illa ab dextris viſa recurrentis origine inferior eſt, jam alterum cardiaco-pnevmonicum ramum, & quidem via perbrevi, demiſit; nihilo minus, loco nonnihil priori, etiam unum alterumque ſurculum tenerum ad auriculam ſiniſtram, quæ proxime ſubjicitur, ille recurrens delegavit. Quibus ita viſis, jam vagi nervi truncus plexum pnevmonicum, ſub recens facta aſperæ arteriæ diviſione, & quidem paulo luculentioribus ramis diſperſis, quam ab dextris res viſitur, ſtruit; deinde, & ubi quis facile opinari poſſet, quaſi vero ab plexu pnevmonico vagi truncus ſuperſtes, jam porro recta mediaque potius via per thoracem ſit deducendus: nihilo minus is ſtatim

tim, cum ab bronchiorum nexu ſolvitur, oblique ad gulam deflectit, &, quaſi circumire eandem deberet, inde abit, & divertit. Id ubi accidit, tum ramum, eundemque ſe ipſo paulo minorem, in proprium locum interim ſubſtituit; & hic ab ſiniſtro latere truncum hac ratione veluti mentitur; quod omne nihilominus ab dextris minime ita fieri obſervatur. Atque ex omnibus, quæ adhuc propoſita fuerunt, major varietas dexteriorum ſiniſteriorumque nervorum, quos in noſtro exemplo inquiſivimus, apparet, quam ut plura neque addi ad ea mereantur, quæ quidem ſatis egregie Cl. *Winslow* expoſuit. Alteram partem Obſervationis nos alio tempore exhibebimus, qua de vagi nervi ramis, qui in collo ſunt, alia ſupplere, alia vero, ſub media pectoris altitudine, in vago & intercoſtali reliquo utrinque viſa adjicere, integrum nobis erit.

GODOFREDI SELLII, J. U. D. EX SOCIEtate Regia Londinenſi, Hiſtoria Naturalis Teredinis, ſeu Xylophagi marini, Tubulo Conchoidis, ſpeciatim Belgici, cum Tabulis, ad vivum coloratis.

Trajecti ad Rhenum, apud Hermannum Beſſeling, 1734, 4. Alph. 2.

Deſideratiſſimum huncce ingenii ſui, bono publico nati, fœtum tandem enixus Autor, expectationi omnium ſatisfaciens, &, quam de ipſo conceperamus, ſpem prolixiſſime adimplens, Reipublicæ literariæ plurimum, famæ ſuæ multum inſerviit, ita, ut, cum ſua ſponte lecturis non poſſit non placere, reticere partem laudis, quam meritus eſt, ne modeſtiæ Doctiſſimi Viri graves ſimus, conſtituerimus, certo confiſi, neminem, ſi ſapit, unam alteramve paginam, quod ſi etiam longum ipſi ſit, totum Opus legendo conſumere, luſtraturum, quin noſtræ ſententiæ, quam deliberato conſilio pronuntiamus, lubens ſubſcribat. Commendabilis eſt Latini ſermonis elegantia & puritate, & ſelectiſſimorum ex optimis quibuscunque Autoribus ſlorum copia dives, liber; nec antiqua ſaltim Græcorum

&

& Latinorum, ſed hodierna etiam Anglorum, Gallorum, Italorum, Batavorum, literatura ſuperbit, quorum omnium unico hoc volumine Commentatorem egit, ita, ut dubium ſit, an rerum apparatum, an, quo omnia diſponuntur, ordinem, mirari debeamus. Analytica uſus eſt methodo, &, quouſque cogitando & abſtrahendo mentis humanæ acumen tendere valet, progreſſus, in pauperculo verme quater centum & octo, quot paragraphi Operi inſunt, invenit ideas, non interrupto ordine ſibi manum porrigentes, quarum una ex altera, legitima & Dialecticis uſitata via, fluat; &, cum mirum eſſe quibusdam poſſet, qui factum, ut in ſterili viſa materia tantam dicendorum ſupellectilem invenerit Autor, deprehendimus, pro augendo Operis volumine peregrini aut a ſcopo alieni nihil admixtum eſſe, imo vero haud raro, ut prolixitatis tædium evitaret, reliquiſſe Autorem in medio ſuſpectas quasdam, vix prævifas, & quas moveri poſſe aliquis dubitaſſet, quæſtiones, eo directas, ut de œconomia & fine animalculi conjecturis, demonſtrationi proximis, certi aliquid conſtare poſſet & definiri. Orditur ab ipſius objecti declaratione, probe gnarus, docente optimo *Bœrhaavio* in Inſtit. med. Prol. *p. 11, oportere incipi a ſimpliciſſimis, cognitu facillimis atque certiſſimis, a quibus deinde pergendum ad ea ſemper, quæ proximo gradu harum conditionum prægreſſa attingunt, atque ita accurate progrediendum ad compoſita, obſcura, difficilia.* Inde externam teredinis ſuæ faciem primo loco exponit: capitis ſingularem fabricam & loricatum robur cum proboſcide ſanguiſugæ æmulo, cornibusque velut ex continuata teſta productis, luculenter tradit, quo intelligi iconum ad calcem Operis adjectarum ſignificatus plenius poſſet. Magnopere vero delectatur motu folliculari animalis, in ore ejus conſpecto, id quod ſententiæ ejus de conformatione teredinis hydraulica inſigne robur addit. Quod loricato corporis initio proximum eſt collum, robore muſculorum prævalidum agnovit, corporis reliqui cute pellucida, per quam non tantum abdominis contenta plena luce tranſparuerint, ſed & data ſit armato oculo plura, his magis curioſa, videndi atque examinandi commoditas. A qua parte inteſtina deſinunt, longior reliquo

corpore cauda initium trahit, in medio depressior, ad latera pulvinata, & ad corpus usque callosum, quod ultima corporis pars est, infarcita, sed inæqualiter, concesso aliquo in eadem, sed indeterminato, vacuo. Media hæc est inter duo corpuscula testacea, pinnæ soleæformes Autori dicta. Magnitudo teredinis aliquando unius puncti, si recens exclusa ovulo fuerit, aliquando unius pedis fuit, quo tempore ad ἀκμὴν devenisse videbitur. Curiosior longe est interiorum partium anatomia; detracta oris cute, cum profluente lympha, glutinis summe pellucidi portiuncula, formam ampullulæ vitreæ efferens, conspecta fuit. Musculi colli propemodum callosi & duritie reliquas corporis partes multum superantis, facta divisione, ductum quendam insignem manifestant, ori & intestino flavo, quod ventriculus est, continuum, siquidem, quod proximum huic est ad dextram situm, pro intestinorum canali, corpora vero albicantia pro ovariis, vasa bina pyramidalia, motum systalticum ac diastalticum exercentia, pro corde animalculi agnosci haud difficulter poterunt. Curiosissima sunt & lectu prorsus jucunda, quæ Capite secundo de numero ovulorum & animalculorum infinite parvorum per teredinem itineribus, familiis, œconomia, disserit. Ea fuit Autoris in observando industria, in numerando exactitudo & felicitas, ut, deprehensis in cubulo definitæ capacitatis sexcentis ovulis, in portione caudæ teredinis, quæ pollicis lati mensuram vix adæquet, judicet inveniri plura ovula, quam homines in octo illis præcipuis orbis christiani emporiis, Londino, Lutetiis, Amstelodamo, Venetiis, Roma, Dublino, Bristolio atque Rhotomago. Computum sic instituit. Materiæ ovula continentis cubulus sexcenta ovula visui clare exponit. Sint duodecim cubuli pro latitudine parallelipedi, quinque pro ejus altitudine, sit longitudo quinquaginta cubulorum Autoris, soliditas parallelipedi erit cubulorum 3000, id est, ovulorum 1874000. Non sufficit infinitus in tam parvo nobis viso corpusculo substantiarum numerus, sed & in singulis peculiarem deprehendit animalculorum rempublicam, quæ in bullula, ovulum dicta, libere fluctuent, & de loco in locum moveantur,

tur, multo magis, si de toto teredinis corpore sermo sit; illud enim non vermem, sed mundum, dixeris, in quo myriades animalculorum definitæ figuræ per intestinorum canalem peregrinantur, constitutis inter se rebuspublicis, siquidem glomeratim circa se ipsa volvi, imo & ad series striatim disponi, haud dubitatis signis oculatissimus Autor cognovit, explosa penitus sententia, qua quis inductus, non animalculi, sed ligni abrasi, portiunculas has esse contendere posset. Quibus egregie declaratis, immensitatis rerum & nostræ mediocritatis memores nos esse jubet. Domiciliorum rationem & habitandi modum, quo teredines mutuæ societatis vinculum in detrimentum lignorum subeunt, eleganti ordine & perspicuo sermone exponit. Ligna palorum, aut navium trabes, hac lue male habitæ, extus nullam manifestam morbi & teredinis latentis faciem præ se ferunt, nec nisi inflicto lignis vulnere hostium castra deteguntur. Sunt tamen prominulæ minutis foraminibus *membrulorum extremitates*, quas cornua dixeris, rubicundæ admodum, quas ad tactum retrahit teredo, & paulo post denuo in lucem emittit. Ab hoc puncto, angusta satis porta, ordiuntur tramitum canales illi, crusta perlacea vestiti, qui teredinem continent, de quorum mensura disputationem cum Cl. *Massueto*, uti solet, modeste instituit. Neque vero vel ligno, vel corpori teredinis, perlacea illa cutis, quæ anfractus exesi ligni investire solet, prorsus adhærere deprehenditur, sed spatium superest animali, quo moveri & opus perficere possit, imo vero, quo aquæ marinæ ambire undique valeant, pro exercenda illa hydraulica actione, qua teredo finem suum intendit. Rationi vero consentaneum, tubulum huncce intus, qua parte corpus contentum respicit, glaberrimum, extus asperiorem esse debere, &, cum arbitrari cum *Massueto* quis posset, debere adultorum crustas duriores, juniorum molliores esse, contrariam Autor defendit sententiam. Annulis constant integumenta illa animalculorum testacea, sed æquales inter se distantias vix observantibus. Ea est animalculorum in opere sapientia, ut, cum respublica sint, nolint sibi mutuas inferre injurias, adeoque sancitam inter se legem, *de non perfringendis* vici-

vicinarum domuum parietibus, religiose servent, ab irruptione in contiguam domum sedulo abstinentes. Inde est quod, quam maxime etiam, alvearis apum in modum, exesum sit lignum, nullibi tamen manifestus sit de canali in canalem transitus. Ad eam tamen tenuitatem redacta est interdistinguens tubulos vicinos paries, ut lamellam, non lignum, diceres, quam equidem hinc inde leviter admorsam deprehendas, quasi perumpere tentaverit in vicinæ domum teredo, sed nihilominus integram, sentiente errorem verme, &, quantum illæsa vicini pariete, cui parcit, potest, absumente. Inde non una eademque est tubulorum directio. Cum enim, ne sese mutuo attingant, caveant, quamprimum nimiam sui viciniam sentiunt, retroflectunt, & inter fila lignorum delati, *ibant qua poterant, qua non poterant, ibi stabant*. Quodsi cui dubium sit, qui fieri possit, ut totius ligni substantia excavetur, quandoquidem transitus ex tubulo in tubulum nullus sit, animadvertat cum Autore, superficiei lignorum ab extra affigi ovula, quibus exclusa unius puncti animalcula in lignum iras exercere suscipiant, inde minutula foramina circa aliquod magnum detegi solent, neque inficiandum est, plures teredines, si, occupato jam loco inter duos tubulos, progredi non possint, labori immorituras, quod mortem oppetere, quam violare legem *de non lædendis vicinarum parietibus*, præoptent. Neque vero una eademque est tubuli teredinem continentis capacitas; amplior est, qua parte caput latet, aut qua parte pinnæ soleæformes sitæ sunt, quod utriusque organi pro œconomia animali maxima debeat esse libertas. Jam fieri aliter non potest, quam ut corruant ad nimiam exilitatem reductæ palorum marinorum fibræ, quo fluctuum impetus, aut sui ipsius molem sustinere nequeant. Multum tamen interest, quibus lignorum speciebus nascantur teredines, siquidem non æquali undique successu grassantur; ad majorem excrescunt staturam in abietinis alneisque lignis, pumilæ sunt & male nutritæ quernarum trabium incolæ, quod durities fibrarum lignearum proventum animalculorum mirum quantum impediat, inde & colorum, pro ratione ligni suscipientis, in tubulo quædam observari

solet

ſolet diverſitas. Nempe aliunde, quam ex ligni ſubſtantia, vix nutriuntur, neque unquam, extra carceres ſuos, libero mari fluctuaſſe vivam & integram teredinem, obſervatum eſt; quam naſcentes ſibi ipſis formaverant domum, eidem immoriuntur, ipſa morte felices, quod, ſicuti ad littora portio ligni teredine exeſi iners jacet, muſcæ genus intra alveolos teredinum, ovula ponat, quibus pronaſcitur vermis annularibus interſectionibus diviſus, quarum ultima duobus cornubus limarum æmulis, progreſſivis & retrogradis, ornatur. Mira eſt muſcæ conditio, in quam vermis, rubente mutatus nympha, degenerat, ſiquidem folle naturali ad os appenſo, quem per vices inflare deprehenſa eſt, ab Autore depingitur. Si ſcire volupe ſit, qualis ſit mechanica lignum ſic artificioſe excavandi ratio, & quibus potiſſimum inſtrumentis ad opus perficiendum utatur beſtiola, magnam lucem fœnerabitur ex Capite quarto, quod curioſiſſimis de cælatura teredinis obſervationibus luxuriat. Videri quibusdam poterat galeatum, & bene munitum, fortibusque hunc in finem muſculis ſuffultum, teredinis caput terebrando & perfodiendo ampliare canalem, verum, cum eadem ligni durities non poſſit ab omnis ætatis teredine juniore æque ac adulta corrodi, inſignis etiam ſit inter laborem & inſtrumentum diſproportio, lubricam hanc ſententiam pronuntiat Autor. Liquoris cujusdam corroſivi exiſtentiam, quamvis videatur a Cl. *Reaumur* in trochis mytulum emollientibus admitti, clarum etiam ſit, ab inſecto lupo non corrodi, ſed emolliri, grana, penitus negat, imo etiam, a circumflua marina aqua, qua tubuli, teredinem continentes, ſemper madent, hunc effectum provenire non poſſe, declarat; inde in eo totus eſt Autor, ut ipſius teredinis vi atque efficacia alveolos ampliari & produci demonſtret, ad legem & normam doctrinæ hydraulicæ, quandoquidem teredo nihil aliud ſit, quam machina hydraulica, quæ aquam marinam alveolis contentam continua ingurgitatione & contra fibras ligneas ejaculatione, pro effodiendo & ampliando tubulo ſuo, applicet, ſiquidem ampullula glutinoſa ore detenta eum ſaltim in finem adſit, quo tenaciter ligneæ fi-

bræ adhærere teredo possit; continuo hoc aquarum appulsu, si quæ sunt lignorum venæ, arteriæ, aut tracheæ, eluuntur, ab alburno liberantur, quo, concesso vacuo, incrementum bestiolæ suo modo procedere, sicque altius penetrare in ligna possit; cujus incrementi tempore, si quæ ossa lignorum sunt, aut clavi etiam, prout ex observatione *Roussetі* elucet, nisi detur ad latera effugium, non desistere a labore & sufflandis aquis teredinem, donec, quæ est aquarum in corpus solidum efficacia, cesserit industriæ durities; de cetero, nisi jam occupatum sit a sociis omne spatium, adeoque necessario contra duriora in lignis ossa sævire debeat teredo, quo tempore, effluente in alveolum resina, vitæ terminum invenit, plerumque, non deserit alburnum teredo, maxime si junior minorisque voluminis fuerit. Quærenti, quid fiat cum scobe ligni exesi, utrum in nutrimentum cedat teredini, respondebit Autor, absonum hoc non esse, quamvis contra Clarissimos Viros, ***Valisnierum* & *Roussetum***, quibus contenta abdominis, si quæ sunt, scobs ligneus esse videtur, declamet, nova usus demonstrationis methodo. Nempe, quicquid in intestinis deprehenditur teredinis, jam non vermis, sed immanis belluæ, id omne, animalcula, motu arbitrario locali gaudentia, esse declarat, quæ in sui nutritionis gratiam commeare huc ex mari, tanquam in diversorium, soleant, iterumque egredi, adeoque tot in commoditatem innumerorum hospitum esse promtuaria, quot striæ in œsophago, glomeres in intestinis, observatur. Sensibus equidem orbas declarat teredines, interim, branchiarum in capite sitarum usum in aliquali respiratione consistere, asserit, quibus, dubium non est, animalculorum introitum exitumque, ne gravis nimis sit corpori exercitus, insigniter adjuvari. Hujus ejaculandarum aquarum peritiæ gnaras esse juniores, etiam ovulo vix egressas teredines, asserit, cum alia lege aditus ad penetralia lignorum ipsis concedi nequeat; neque usus omnino expertes sunt pinnæ illæ soleæformes duriusculæ & ad corneam indolem accedentes, siquidem ampliandorum canalium officium iisdem tribuitur, quandoquidem hunc in finem concessum sit teredini perlaceum illud munimentum

tum

tum, quod laxe ambit, quo interfluens testæ & ligno aqua emollire fibras & ad resistendum moli corporis crescentis ineptas reddere valeat; quo in negotio, maxime, quod annulos conchæ attinet, sicut in omni conchyliorum genere, transspirationi animalis aliquid largiendum esse contendit. Jam cum uberrimus sit teredinis proventus, qua lege generatio contingat, jucundo sermonis genere exponit. Androgynas omnes pronuntiat esse teredines, quod promiscue & lactes & ovula in singulis haud raro detexerit, fieri etiam aliter non possit, quam ut unaquæque sibi sufficiat; quandoquidem communicari inter sese nequeant, nec coitus inter vicinas, mediante caudula, ex mente *Rousseti*, celebrari commode possit. Majo & Junio uberrimus ovulorum proventus est, quæ per membrum callinosum foras egressa, parietibus lignorum fortiter affiguntur, nullo existente metu, ne a fluctibus marinis abripiantur, quandoquidem aliqua sui parte & in determinato aliquo puncto glutine munita sint naturali, quo vel in propiore parenti suæ loco adhæreant, vel in liberum mare emissa, ligna quæcunque obvia arripiant, & in eadem grassentur. In hoc mechanismo infectionis formam consistere arbitratur. Jam in memoriam revocata immensa ovulorum unius saltim teredinis multitudine, cum impossibile sit, vegetare omnia posse, potiorem eorundem partem pro nutriendis parvulis & ob voluminis raritatem invisibilibus pisciculis, in mare emitti largitur. Liceat, quos fines assequi constituerit creator, formata teredine, propriis Antoris verbis *p. 210* declarare: ***Prout nobis innotuerunt, ea fere sunt essentialia: quod ligna submarina resolvendi gratia creata sit, quod eadem omnia sibi vindicet, quod ex iisdem victum sibi paret, quod eadem ad victum incolat, quod ab iisdem indissolubilis existat, quod ipsis solis destinata, quod ex substantia ligni alat animalcula, quod ovulis in usum pisciculorum mare repleat.*** Interim, cum non nisi lignis infesta sit bestiola teredo, qui id fieri possit, ex peculiari quodam instinctu marinorum, his aliisve corporibus data opera adhærendi, declarat, id quod balanorum, mytulorum, ostrearum, solenumque exemplis luculenter demonstrat,

quo

quo ipso infert, si vel maxime velit, non posse nisi lignis adhærere teredinem, cujus adhæsionis modum in glutine naturali, quo ovuli definitum aliquod punctum armatum sit, collocat, non obstante, quod fortuitus ovuli in lignum aliquod illapsus videatur impedire, quo minus, id quod tamen maxime necessarium est, caput teredinis in centro ipso adhæsionis collocetur, cum demonstratum sit, immersionem in ligna prono teredinis capite fieri, quandoquidem, si vel maxime justum situm non indeptum sit ovulum, nihilo secius contentum intus animalculum ligna versus inclinari possit, imo vero non possit non debito modo collocari, si provida natura & mechanismi necessitas competentem capiti in ovulo plagam, glutine postulato, notasse supponatur. Insigni solertia & magna ingenii felicitate, expositis, quæcunque ad œconomiam, vitam, partiumque usum in teredine ullo modo pertinere poterant, ita, ut plurium saltim possibilium etiam quæstionum de hac materia cumulum adduxerit, de onomatologia animalculi sui operosas admodum commendationes instituit, collectis ex omni Autorum ætate, rerum, si quæ de teredine explicari poterant, testimoniis, quo ipso famæ suæ non levius, gratum literatis, officium præstitit. De Thripum familia, quorum coelatura antiquis, annulorum sigillorumque loco, usitata fuit, de Termitum medullas arborum exedentium indole, de Cossis, Ligniperdis, aut Xylophtoris, sic bene commentatus est, ut ultra non posset, maxime vero allaborat, quo clarissimum ex *Theophrasto* locum: *Quæ mari putrescere aptæ sunt arbores, erodi & Teredine solent. Teredo enim non nisi mari enasci potest*: de sua teredine interpretetur. Ut vero in re dubia & incerta, ad quam marinorum classem referenda teredo, quoque potissimum nomine classico insignienda, scientiæ consuleret, primum eandem ex vermium classe eximit, inde ab exsanguibus & zoophytis parum abesse, quod localem motum exercere non possit, declarat; maxime vero conchylii speciem eandem esse contendit; inde, quo appareat conveniens eidem in systemate conchyliorum locus, de methodo instruendi eorum ordines eleganter perorat, & ultimo loco,

loco, ex familia ſolenum eſſe, decernit, quorum claſſem digrediendo illuſtrat, de ſolene arenario & lignorum ſermonem inſtituens, ſiquidem, cum & teredo ſolen lignorum ſit, primus ille inter ſeptem, quem eruditus *Kleinius* deſcripſit, adeoque tubulis congener, conchæ etiam in capite lateribusque teredinis genus tantiſper immutare videantur, collectis in faſciculum, quæ laxe diſputaverat; nomen teredinis *Conchylium marinum tubulo Conchoides* eſſe debere, pronuntiat. Peculiaris inde laboris negotium eſſe arbitratus, exponere, qui fiat, ut improviſo adventu beſtiola hæc quandoque ingruat, inſignem cladem, ſtrage lignorum, edat, incerta hujus ſubitaneæ irruptionis cauſa, ſolicite inquirit in tumultuariam hancce teredinis geneſin; generationem ejus æquivocam, ac ſi ex putredine lignorum ſuboriri poſſit, explodit, multo minus in ea verſatur ſententia, ac ſi ex ovulis aliorum inſectorum marinorum prognaſci teredo poſſit, quamvis videatur ſquillulæ marinæ ligna teredine infecta communiter ſuperhabitanti, aliquid commercii cum xylophago marino intercedere; ſed ſubitanei obortus cauſam in eo quærit, quod demonſtret, minorem eſſe in maribus Batavis hac tempeſtate piſculorum illorum quantitatem, quæ ovula teredinis depaſcere ſolent, adeoque majorem inſecti proventum impedire; huc accedere, quod mutata marium conditio, bitumine, quam aliis retro annis fuerat, nunc abundantior, efficiat, ut ovula, bitumine hoc ſubmarino inducta, facillime adhæreant lignis, id quod alio tempore, ſicubi vel a piſciculis ova conſumantur, vel bituminis marini ſit penuria, contingere non poſſit. Hac data occaſione, ad mentem Comitis *Marſilii* de fluminibus bituminoſis ſubmarinis, itidemque de novo piſcium ortu, multa curioſe admodum diſſerit, certo perſuaſum ſibi habens, potuiſſe ex portubus Galliæ, teredine jam dudum vexatis, ſubterraneo itinere cum fluminibus ingreſſam eandem ad Batavum æquor delatam eſſe, neque, ex arcticis ſaltim maribus, ad mentem *Rouſſeti*, acceſſiſſe hanc beſtiolam, arbitrandum. Jam, perſpecta morbi hujus lignorum indole, & mira ſagacia evolutis rei cauſis, de remediis mali cogitare ſuſcipit, formatis, pro cauſarum differentia,

M non

non aliter, ac medici ſolent, indicationibus. Quodſi deprehenſum ſit, bituminis in aqua marina abundantiam, quo ſcilicet adhæſioni apta reddantur ovula, proventus teredinis cauſam eſſe, aquarum dulcium rivos ad ligni affecti baſin adducendos eſſe ſuſpicatur, imo vero, ſi fieri poſſet, de quo tamen magnopere dubitat, augendos eſſe piſciculorum minutiſſimorum, qui ovula teredinis abſumere ſolent, exercitus, auxiliaribus eorundem copiis non levem fiduciam eſſe poſſe perſuaſum habens. Certos eſſe etiam declaratos teredinis inimicos, ſcolopendram marinam, in teredinis tubulo nidulari ſolitam, ſquillulam marinam, *Springertie* appellatam, ſetam marinam, pulmones marinos *Zeequal*, quibus aliquam teredinem deſtruendi efficaciam largiri videtur. Verum parum hæc omnia in re dubia profectura opinatur. Inde univerſalis cujusdam remedii inveniendi opportunitatem quærit in unguento quodam lethali, quo ſuperficies lignorum inungenda ſit. Verum enim vero, cum metus ſit, ne, quod teredini paratur toxicum, piſcibus etiam, imo hominibus, lethale evadat, tale quid remedii ſuadet, quod teredini ſaltim ſolubile ſit, &, cum vel querni pulveris uſum in britannicis portubus, vel aromatum injectorum medicinam, inutilem prorſus fuiſſe compertum ſit, ſuadet, unguentum craſſius, ſtuppa vel crinibus mixtum, & cura prophylactica palis aut navium lateribus applicandum, ne, fuſa a radiis ſolaribus reſina, inanis ſit & ſterilis laboris ſucceſſus. Uſtulationem lignorum, quo ab infectione immunes eſſe poſſint, nihil profeciſſe declarat; miram tamen in præſervandis a quacunque corruptela lignis virtutem in balſamo Prænobiliſſimæ familiæ *H* * * prædicat, cujus effectum in exſtirpanda teredine non obſcurum fore pollicetur. Quodſi quis annulo ferreo, plumbo munito, vel coriaceo, ad alvei marini ſuperficiem palis circumdato, uti, vel cutem etiam metallicam inducere, ſuſcipiat, nec ſucceſſus ſui expertem fore hanc medicinam, ſpem facit, multo magis, ſi ſelectus quidam lignorum, maxime vero amarorum, habeatur, quibus deprehenſæ ſunt abſtinere teredines. Si quid unquam auxilii, certe a mixtura quadam calcis, olei, ſul-

ſulphuris, ſalium, picis, olei ceti, corticis viridis nucis, colocynthidis, abſinthii, ſperandum erit. Hæc omnia prophylactica ſunt conſilia, therapevtica nulla, aut certe non declarata, niſi forte pali, machinæ cujusdam auxilio pulſibus crebrioribus afflicti, eo nomine liberari poſſint, quod tremor ligni infringere tubulorum corticem valeat, quo ſic moriendi neceſſitas teredini inferatur. Interim, cum periodicum videatur hoc malum, & , uti ſolent inſectorum illuvies, tranſitorium, quandoquidem conſtans aliquod præſervandi ligni remedium ſuppeditari nequeat, conſultum eſſe videtur Cl. Autori, lapide potius, quam ligno, firmare aggeres. Quamvis enim nec ſaxa ſuis hoſtibus deſtituantur, ſintque, quæ ruinam eorum machinantur, pholades ſaxorum, minus tamen intercidunt. Sic felici fine laudabile opus coronat Autor, cui, perennitatem aggeribus reipublicæ ſuæ conciliare annitenti, de nominis perennitate, quam ſibi his aliisque monumentis peperit, gratulamur, *avidi occaſionis*, qua denuo felicia eidem publice augurari valeamus. Ita quidem magnifice de nobis non ſentimus, ut ex noſtro, doctiſſimis Autoris annotationibus accedere aliquid poſſe arbitremur, interim facere non potuimus, quin pro illuſtranda quæſtione, utrum aliquot retro ſeculis teredo in portubus Europæ naves aut ligna deſtruxerit, materiam nec inutilem, nec injucundam, calcis loco adderemus. Accepit haud ita pridem ex Anglia prope *Richmond* Clariſſimus & ſolertiſſimus naturæ indagator, *Linckius*, de quo Lipſia noſtra gloriatur, petrefactum, tubulo conchoides, verum Xylophagum marinum, intra alveolos ſuos cum ligni portione lapideſcentem, id quod nemo, niſi qui teredinis favos nunquam vidit, inficiabiur. Luculentum admodum & pro inſtruendo aptum, lapidis fragmentum, dignum nobis viſum eſt, quod impetrata Domini Poſſeſſoris venia, ære exſculperetur. Utrum navis, utrum pali fuerit portio, parum refert; ligni ſane luculenta extant veſtigia, fibris ligneis cum intermedio alburno manifeſte conſpicuis Fig. 1 A, ſed transverſim excurrentibus. Neque enim ſemper fila lignea ſequuntur teredines, ſed, prout lex de non lædendis vici- TAB. II Fig. 1.

niæ parietibus id postulaverit, per eadem irrumpentes huc illuc deflectunt. Alveoli hinc inde denudati, intra quos Xylophagus delituerat B), crusta sua perlacea & lævigatissima vestiti, adhuc dum superbiunt, ita, ut & annulorum vestigia haud obscure deprehendas C). Ipsa teredo pro sua pelluciditate non poterat nisi in similem sui substantiam verti, inde belemnitis colorem referens tubulum suum D) non tantum undique replet, sed & crustam, quæ eidem & ligno interest, distincte ob oculos ponit E). Corporis in teredine capacitas modo impleta est F), modo vacua G); cute tamen post crustam altera, quæ pellucida est, dum vivit, in analogi coloris lapidem mutata H); quodsi velis imaginationi tantisper largiri, videre ovula similem in modum petrefacta tibi videberis I); quod mirum videri nemini potest, qui numerum ovulorum in teredine considerabit. Propius se invicem attingunt tubulorum canales, qua parte sine dubio irruptionem in lignum fecerant teredines juniores, inde laxius metiuntur iter, prope se ipsas ingressæ, imo etiam circumvolutæ K); Addimus alteram curiosissimi lapidis figuram, eo nomine, ut ipsius teredinis portio quædam visceris interna affabre efficta, in alveolo suo delitescens, ipsa luce clarior appareat cum duabus eminentiis instar vasculorum pyramidalium L); quæ ab Autore in teredine describuntur. Si malis pro verme habere, qui a musca, depasta teredine, gignitur, quo tempore tubercula prædicta fingenda tibi erunt cornua limacum æmula esse, ad mentem Autoris, per nos licet. Quotusquisque est, qui, conspecto lapide, deprehensis manifestis in eodem ligni signis & teredinis tubulis, cum vivo exemplari collatis, quo ipso dubitari nequit, tubulo conchoidem esse, nec mere tubularem, non in eam sententiam incidat, a diluviano tempore, eadem peste ligna corrupta & destructa in portubus Europæ fuisse. Manifeste enim declarat lapis, ligni, ex qua degeneravit, portionem tunc multis in locis sic destructam

TAB. II Fig. 2.

esse,

Th

C
B
G
A
F
D
E

esse, ut vix tenuissima parietum inter contiguos tubulos vestigia M) supersint. Quæ cum ita sint, eo magis verisimilis est Autoris sententia, posse maris conditionem, ejusdemque bitumine abundantiam, proventum teredinis insigniter adjuvare, adeoque cum suas vicissitudines mare patiatur, eodem modo & cessare malum & recrudescere, quod, ne fiat, utque Reipublicæ tam civili, quam literariæ semper bene sit, Deum precamur.

CAUSES CELEBRES ET INTERESSANTES &c.

h. e.

*CAUSÆ FORENSES CELEBRIORES & UTILES dijudicatæ, una cum Sententiis; exhibitæ a M** Advocato Parlamenti.*

Tomi II.

Parisiis, apud Guil. Cavelier, 1734, 12.

Tom. I *Alph. 1 pl. 1*, Tom. II *Alph. 1.*

Ex Præfatione, huic Opusculo præmissa, constat, Autorem constituisse varios exhibere casus, (ita enim vocantur vulgo causæ litigiosæ,) in foro ventilatos, ac sententias de his a Parlamentis latas, subjungere. Qua opera ita defunctus, est, ut hinc multa convertere in rem suam possint homines in judiciis versantes. In hoc quippe Opusculo integri sistuntur processus, narratur causa, insimul, quid partes ligitantes in foro adduxerint, & denique sententia, quæ huic liti finem imposuit, proponitur. Librum in *duos* dividere *Tomos* Autori libuit. In *primo* subsequentes causæ sistuntur: 1) Aliquis, qui se per mendacium pro *Martino Gerrio* venditaverat, exhibetur; 2) mendicans quidam, in prima pueritia adhuc constitutus, & pro filio honestissimæ cujusdam fœminæ civilis ordinis reputatus, sistitur; 3) fœmina quædam in medium adducitur, quæ facundia sua eum, in quem tenerrimo amoris affectu ferebatur, a capitali sententia liberavit; 4) alia quædam sistitur fœmina, convicta de veneficio in patrem & duos fratres commisso, insimulque parricidio in sororem suam attentato. Quæstio hic excutitur, an confessio, eo consilio in scripturam redacta, ut ad confessionarium deferatur, convincere queat reum delicti ipsi imputati. 7) Exemplum proponitur infantis cujusdam, a duabus matri-

bus ſimul vindicati. 8) Narratur, maritum quendam, una cum uxore furti inſimulatum, tandem tamen innocentem deprehenſum. *Tomus ſecundus* duas exhibet cauſas, 1) militis cujusdam, a diverſis Parlamentis diverſa ratione conſiderati; 2) alicujus, propter crimen magiæ ipſi imputatum condemnati.

MISCELLANEA DUISBURGENSIA, AD incrementum rei literariæ omnis, præcipue vero eruditionis Theologicæ, publicata.

Tomi I Faſciculus I & II.

Amſtelodami & Duisburgi, apud A. Wor & J. G. Bœttigerum, 8.

Alph. 1 plag. 1½.

Anno 1732, cujus mentio typographi incuria in utrinsque libri titulo eſt omiſſa, edi cœperunt hæc Miſcellanea, quorum editionem, quamdiu poterit, continuaturus eſt Celeberrimus Duisburgenſis Academiæ Theologus, *Daniel Gerdeſius*, qui *p. 129* eorum ſe profitetur Editorem. Accedit hæc Sylloge pluribus illis variarum, earumque doctiſſimarum, Diſſertatiuncularum Collectionibus, quas noſtro huic ſeculo dedit literata Germania. Habes igitur, Lector, primo in Faſciculo 1) *Jo. Chriſt. Loerſii*, Theologi Duisburgenſis, Schediaſma *de Choſchen, ſive pectorali Pontificis Romani*, ad *Ezech. XXVIII, 12, 13*; 2) *Jo. Henr. Hottingeri*, Theologi Heidelbergenſis, *Notas Theologico-Philologicas in Exodi Caput ſextum*; 3) *H. Reinh. Pauli* Schediaſma hiſtoricum *de Eccleſia Cenchreenſi*; 4) *Frid. Adolph. Lampii* Analyſin exegeticam parabolæ Paulinæ *1 Cor. III, 1-17*; 5) *D. Gerdeſii* Obſervationem exegeticam ad *Phil. II, 17*; 6) Ejusdem Excerpta ex *Alb. Schultens Originibus Hebræis*; 7) Ejusdem Deſcriptionem ſtatus præſentis, ſive Profeſſorum hodiernorum, Academiæ Duisburgenſis, quorum & ſcripta commemorantur ſingula; 8) denique ejusdem *Memoriam Jo. Jac. Huldrici*, Theologi Tigurini, A. 1731 rebus humanis erepti.

Si

Si quis forte hac noſtra recenſione nondum eſt contentus, is ſciat, *prima* in Diſſertatione verba illa Dei *Ezech. XXVIII, 12 ſeq.* capi de Papa Romano, omniaque ibi dicta ingenioſe ad eum applicari: novam etiam *p. 26 ſeq.* proferri interpretationem *numeri beſtiæ 666*, de quo *Apoc. XIII, 18.* In *ſecunda* inter alia docetur, *Exodi VI, 3,* verba capienda eſſe ſenſu interrogativo, atque ita reddenda: *Nonne nomine meo Jehova illis innotui?* In *tertia* oſtenditur, *Cenchreas, Actor. XVIII, 18,* & *Rom. XVI, 1,* memoratas, fuiſſe oppidulum Corintho proximum, eique adjacuiſſe portum percelebrem: deinde probabile redditur, Chriſtianos, Corinthi viventes, egiſſe hic conventus ſuos ſacros, in urbe quippe Corinthiaca non ſatis tutos. In *quarta 1 Cor. III, 13,* per *diem* ſignificari *Lampio* videtur dies extremi judicii; *v. 15* per *ignem* vis purgans & exurens, ut is, qui in doctrina titubaverat, errorem ac ſtultitiam agnoſcat, atque ab iſtis præjudiciis ſanetur. In *quinta* Cl. *Gerdeſius* putat, *Phil. II, 17,* non apparere cohærentiam cum verbis præcedentibus, ideoque plerorumque interpretum expoſitiones hujus loci a vero aberrare ſcopo. Exiſtimat igitur, verba *Pauli* a *Cap. I, 27,* uſque ad *Cap. II, 17,* eſſe parentheſin: quod ſi concedatur, connexionem verſus 17 Capitis ſecundi cum Capitis primi verſu 26 eſſe in propatulo. Jam totum hunc verſum docte explicat ex Antiquitatibus Judaicis.

Cetera hujus Faciſculi mittimus, atque ad alterum adimus, in quo deprehendimus 1) *G. C. Offerhauſii* Diſquiſitionem *de Alpha Apocalyptico;* 2) *Jo. Frid. Miegii* Diſputationem *de Baptiſmo Flaminis;* 3) *Guil. de Water* Diſſertationem *ad Lucæ XII, 58, de Archonte, litium arbitro apud Judæos;* 4) *Jo. Henr. Schrammii* Specimen *Hieroglyphicorum Propheticorum* in vocibus *ablactatus* & *abſinthium;* 5) *Joannis ab Hamm* Obſervationes aliquot Biblicas ad *Geneſin* & *Leviticum;* 6) *Dan. Gerdeſii* Obſervationem exegeticam ad *1 Petr, IV, 6;* 7) Ejusdem Origines Evangelicas inter Salzburgenſes ante *Lutherum;* 8) *Jo. Hornii*, Confeſſoris Bohemi, Præfationem ad Cantica Bohemorum fratrum; 9) Nova literaria Theologica;

10) Ca-

10) Catalogum librorum Theologicorum, maxime exegeticorum, a Proteſtantibus ſuperiori biennio editorum. *Primæ* igitur Diſſertationis Autor diſquirit, cur Chriſtus in *Apocalypſi* vocetur *Alpha*. Tres autem producit ſimilitudines Chriſti cum *Alpha*. Primo, ait, Alpha eſt litera per ſe ſubſiſtens, nec ulla alia litera indiget ad formandum ſonum. Sic & Chriſtus ſua exiſtit virtute, ſuaque ſe ſuſtinet vi, & ſemper fuit, ſemper erit. Deinde Alpha eſt literarum Græcarum prima. Pari modo Chriſtus eſt primus natura, ſermone, operatione, dignitate, cognitione, & loco. Tertio Alpha eſt quaſi vita & anima ejus literæ, cui adjungitur. Ita etiam Chriſtus eſt vita omnium electorum, & ſpiritus totius Sacræ Scripturæ. De ſimili ſignificatu myſtico τȣ̃ ω (vocatur enim Chriſtus α & ω,) alibi ſe dicturum, ſimul promittit Autor Doctiſſimus. Diſſertationis *tertiæ* Autor ſe præbet nobis doctorem novæ interpretationis eruditiſſimum. Scilicet, cum, quis ſit ille ἄρχων, *Lucæ XII, 58*, memoratus, neque *Sigonius*, neque *Goodwinus*, neque *Ligtfootus*, neque alius quisquam, ad liquidum perduxerit, Noſter docet, ſignificari *Archi-Synagogum*, idque pulchre probat, ſimul interpretans veterem quandam Inſcriptionem, quæ *Gudio* videbatur monſtroſa. In ea enim hæc verba reperiuntur: ALFIVS IVDA ARGON ARCOSINAGOGVS Quæ Noſter prave ſcripta eſſe arbitratur pro ALFIVS IVDÆVS ARCHON ARCHISYNAGOGVS. In *ſexta* locus ille tot interpretibus tantisque obſcurus *Petri* de *Evangelio mortuis annuntiato* expenditur, ſtatuiturque, hoc ſibi velle Apoſtolum, hominibus beate defunctis, coram throno ſupremi judicis in judicio particulari comparentibus, hoc Evangelium, hoc eſt, lætiſſimum hunc nuntium, contigiſſe, remiſſa ipſis eſſe peccata omnia, & vitam æternam ipſis conceſſam eſſe in fidei & laborum præmium. *Septima* in Diſſertatione docetur, in terris Salzburgenſibus jam dudum verſatos fuiſſe teſtes veritatis Evangelicæ. E decimo tertio Seculo adducitur Oratio *Eberhardi II*, Archi-Epiſcopi Salzburgenſis, in qua graviter invehitur in Papam, ejusque dominatum, ac mores Babylonicos. Sed cetera præterimus, quippe, ut ipſe Cl. Autor ingenue fatetur, petita pleraque e Cl. *Schelhornii* libello ejusdem argumenti.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXXXIV.

CHRONICON GOTWICENSE, SEU Annales liberi & exempti Monasterii Gotwicensis, Ordinis S. Benedicti Inferioris Austriæ, faciem Austriæ antiquæ & mediæ usque ad nostra tempora, deinde ejusdem Monasterii fundationem, statumque hodiernum, exhibens, ex Codicibus antiquis, membranis, & instrumentis, tum domesticis, tum extraneis, depromtum; pro quorum faciliori intellectu Tomus prodromus, de Codicibus antiquis MStis, de Imperatorum ac Regum Germaniæ Diplomatibus, de eorundem palatiis, villis, & curtibus Regiis, atque de Germaniæ medii ævi pagis, præmittitur, & ea, quæ ad Cæsareorum Regiorumque Germaniæ Diplomatum antiquitatem, materiam, stilum, scripturam, monogrammata, sigilla, subscriptiones, notasque Chronologicas, atque ad palatiorum & villarum Regiarum pagorumque Germaniæ mediæ situm, pertinent, explicantur, & adjectis speciminibus, Tabulisque æri incisis, illustrantur.

Typis Monasterii Tegernseensis O. S. Benedicti, 1732, fol. maj. Alph. 5 plag. 21, cum Tabb. æn. 42.

Post renatas meliores literas, jam diu Viri eruditi in excutiendis Græcorum Romanorumque antiquitatibus, studio

neque inutili, neque injucundo, versati fuere. Quis vero neget, multo majore cum utilitate pariter atque jucunditate operam conferri ad cognoscenda etiam atque illustranda communis patriæ vetusta monumenta atque jura? Ac sane hodie felicibus auspiciis in orbe erudito, & inprimis apud Germanos, floret historia, ad testium idoneorum tabularumque antiquarum fidem repurgata; in rebus memorandis temporis ordo diligentius indagatur; illustrium familiarum origines propaginesque, remotis fabularum commentis, traduntur exquisitius; omnis ævi, ac præcipue medii, Geographia, nec minus insignium gentilitiorum disciplina, quam *Heraldicam* dicimus, in majore collocatur luce, ac Juris Germanici prudentia in dies magis a tenebris & erroribus vindicatur. Ad quæ omnia luculentius illustranda, dici non potest, quantum conferant antiqua Diplomata & sigilla; quibus, si qua alia natio, certe Germania nostra, post tot temporum rerumque conversiones, nihilo minus adhuc abundat. Tantummodo opus est certis quibusdam præceptis criticis, ut vera a spuriis documentis accuratius discernantur. Cui studio, præter aliorum quorundam conatus, insigne lumen prætulit *Jo. Mabillonius*, immortali Opere *de re diplomatica* edito. Sed, sicuti Scriptoris hujus labores utilissimi fere intra limites Diplomatum a *Merovingicæ* & *Carolingicæ* stirpis Regibus concessorum, intraque documenta res Gallicas duntaxat spectantia, substitere, ita dudum Viri quidam eruditi desiderarunt adhuc in Germania nostra *Diplomaticæ artis Systema*, *Mabilloniano* simile, aut majus. Ex eodem ergo S. Benedicti Ordine, præstantium ingeniorum ferace, cui adscriptus erat *Mabillonius*, nunc auspicato etiam prodit, ejusque vestigiis insistit, Reverendissimus *Godefridus*, Abbas Gotwicensis; in quo, dubites, an exquisitæ eruditionis apparatum, præsidiorumque copiam, an industriam incredibilem, an singularem modestiam, itemque luculentum scribendi genus, magis admireris? Hic, etsi ab initio secum constituisset, tantummodo *Chronicon liberi Monasterii Gotwicensis*, in Austria inferiore siti, cui laudabilissime præest, conscribere, attamen deinde magno consilio, & acri confirmatoque animo, huic Operi præmittendam

duxit

duxit diffusiorem, eamque criticam, Codicum MStorum & Diplomatum antiquorum disquisitionem, in qua eam rei diplomaticæ partem, quæ tempora *Carolingica* excepit, neque ab aliis adhuc ex instituto occupata est, illustrandam & ad artis criticæ regulas exigendam, suscepit. Quo fine non tantum Diplomata multa, ex avtographis descripta, ærique incisa, Operi suo inseruit, sed eadem etiam ad certas accuratioris Critices regulas expensa ita interpretari & dijudicare studuit, ut tam externa Diplomatum per singula Secula facies oculis conspicienda sistatur, quam ipsa quoque eorum viscera, imperii videlicet nostri compages, Jurisprudentia Germaniæ domestica, aliqua his affinia, facili negotio deprehendi possint, adeoque non solum ad faciliorem *Chronici Gotwicensis* proxime evulgandi intelligentiam atque usum, sed & generatim ad evidentiorem universæ diplomaticæ, præsertim Germanicæ, doctrinæ cognitionem, via muniatur. Hæc enim Autor & dignitate & eruditione illustris in hoc ipso *Tomo I*, tanquam *Prodromo* totius Operis, unice & magna cum cura sibi pertractanda sumsit. Id autem splendidissimum Opus Augustissimo Romanorum Imperatori, *Carolo VI*, orbis Christiani amplificatori, pacatorique Europæ gloriosissimo, eo æquius dedicavit, quo verius memoratuque dignius refert, Imperatorem clementissimum *de veris Historiæ Germanicæ fontibus, de Diplomatum veterum usu, vi, & autoritate, de instaurandis denique provehendisque optimarum artium studiis, secum, ubi plus vice simplici admissus fuerit, tam docte disserere dignatum esse, ut nunquam, nisi cum maxima animi voluptate atque admiratione, recordari possit, ea ex summo orbis terrarum Monarcha audivisse, quæ non tantum in Principibus ad id fastigii evectis rarissima & vix unquam audita sint, sed ab iis etiam, qui e literatorum cœtu eruditi existimari velint, vix sciantur.* In *Præfatione ad Lectorem* Autor instituti sui rationes, & totius Operis futuri ordinem, atque argumenta, itemque alia quædam ad historiam rei diplomaticæ facientia, copiose eleganterque exponit, simulque docet, cur viam, quam tenuerit *Mabillonius*, quodammodo duxerit deserendam. Cum enim ille artis diplomati- Pag. 1-36.

cæ præcepta sparserit longius, quam Lectoris commodum ferat, hic e contrario omnes regulas, ad quas uniuscujusque Regis, vel Imperatoris Germanici, a *Conrado I* usque ad *Fridericum II*, Diplomata sint exploranda, proprio & uno loco cognoscendas proposuit. Ad extremum vero eorum etiam nomina non sine gratæ mentis significatione commemorat, quorum ope, studio, ac benevolentia, in tanti moliminis opere fuerit adjutus: nominatimque Celsissimæ Illustrissimæque Domus *Schœnborniæ* magna in se suumque Opus merita dignis laudibus prædicat.

Quemadmodum vero Autor universum Opus suum in *tres Tomos* partitus est; ita horum *primum*, veluti *prodromum*, nunc exhibet, eumque literata partitione in *quatuor Libros* sic dividit, ut duo priores Libri *primam Partem*, sive *Volumen*, reliqui duo *Partem alteram*, constituere possint. In *Libro primo Codicum antiquorum*, eorumque manu exaratorum, & adhuc in Germaniæ Bibliothecis extantium, lustricum criticum præmittit, adjectis secundum Seculorum ordinem variis vetustæ scripturæ speciminibus, in æs incisis, additoque ubivis loco, sive Bibliotheca, unde isti libri cum Autore
Pag. 1 seq. fuerint communicati. Hic itaque, proœmii loco, differit de necessitate & utilitate criticæ cognitionis Codicum MStorum, deinde inquirit in causas & origines mendorum, quibus identidem inquinati fuere antiqui Codices, ac satagit exculpare Monachos, quos *Clericus*, aliique, incusarunt, quod humaniorum literarum imperiti, in Codices MStos menda innumera admiserint. Præterquam enim, quod sinistra hæc nota, pro eo, ac par erat, huc usque probari haud potuerit, negari non posse, Monachis Ordinis S. Benedicti emendatos & correctos plurimos deberi libros. Tum notat *Germonium*, & maxime *Harduinum*, qui, contra characteristica, eaque admodum probabilia, cujusque Seculi indicia, omnem vetustorum Codicum ætatem vacillantem dubiamque reddere conati sint. Ut ergo suppeditet notas quasdam atque argumenta ætatis conditionisque Codicum MStorum verisimili ratione cognoscendæ
8. dijudicandæque; primum, *Caput I bujus Libri* generatim agit

agit de facie exteriore Codicum MStorum, nempe de materia & forma ſcribendi, ac more librorum compingendorum, aliisque characteriſmis. Sic, ubi de varia literarum forma & flexu exponit, inter alia commemorat, ſupereſſe adhuc varios libros, *majuſculis Romanis*, iis tamen plerumque ſemiuncialibus, literis perſcriptos; Romano Imperio ad fata ſua quaſi properante, præcipue Seculo ſexto, inductum fuiſſe *Gothicarum literarum* genus; Gothis Italiæ regno exutis, ſucceſſiſſe Longobardos, qui Codicibus Seculi ſeptimi & octavi *literas Longobardicas* intulerint; Imperio Romano ad Francos delato, *ſcripturam Francicam*, ſeu *Franco-Gallicam*, eamque paulo nitidiorem, in Codicibus Seculi noni invaluiſſe; aliud porro antiquitus uſurpatum fuiſſe literarum, earumque tortuoſarum, minutarumque, & mire connexarum, genus, apud *Anglo-Saxones*; cujusmodi characteribus Codices a Monachis Anglo-Saxonicis, in Germania commorantibus, deſcriptos foveat *Cathedralis Bibliotheca Herbipolenſis*, v. g. *Collectanea moralia de virtutibus*, & *Sententiolas ſanctorum Patrum*, aliosque. Unde recte ab *Hikeſio* refutatum eſſe ait *Harduinum*, ſtatuentem, iſtiusmodi characteres haud re vera in vulgari uſu fuiſſe, ſed tantum ab artifice quodam eſſe excogitatos. Ceterum commonſtrat, literas majores aliam plane formam in Codicibus, quam in Diplomatibus, ſcripturaque forenſi, præ ſe ferre. Cum de *compendiis ſcribendi* agit Autor, e Codice aliquo Gotwicenſi Seculi XII profert *notas Grammaticas*, atque *Criticas*, item & *Juridicas*, atque *Militares*; multoque plura de cultu & ornatu Codicum veterum annotat, quæ hic repetere nihil attinet. Poſtea deſcendit ad ſpecialiora, & Codices per ſua Secula diſpeſcit, ac cujusque Seculi characteres proprios, exemplo *Mabilloniano*, indagat, ita quidem, ut, ſcripturis exteris & peregrinis, maxime ſeptentrionalibus, jam prætermiſſis, antiquiſſimas tantum Germaniæ ſcripturas, easque Latinas, in lucem protrahere, atque Codices in Bibliothecis Germanicis ſepultos ſpeciminibus quibusdam illuſtrare, aggreſſus ſit. Itaque *Cap. II* ſub examen vocat Codices quosdam ante Seculum IX ſcriptos; ac nominatim agit de

Pag. 24. 34.

Codicibus *Evangeliorum S. Chiliani; Canonum Apostolorum; Epistolarum S. Pauli; variorum Sermonum & Homiliarum; & Sententiolarum sanctorum Patrum*, qui omnes Codices pervetusti in *Cathedrali sacrario* & *Bibliotheca Herbipolensi* asservantur, & quorum singulorum externam pariter atque internam formam Autor curate describit, atque quinque speciminibus scripturæ *Tabula I* ære exscripta illustrat. Sic
Pag. 36. *Tabula II* alia exhibet specimina, v. g. ex Codice venerandæ antiquitatis Bibliothecæ Tegernseensis Monasterii in Bavaria, qui *Pastorale S. Gregorii, Papæ*, complectitur; præterea e Codice *Homiliarum S. Gregorii, Papæ, in Ezechielem, per B. Hildigrimum I, Episcopum Halberstadiensem*, Seculo VIII conscripto; item e *Libro Moralium S. Gregorii super Jobum Prophetam*, ac *Libro Evangeliorum*, qui habet involucrum, inauratis laminis, iisque antiquissimis, lapillisque variegatis, obductum: quos Codices, aliosque plures, magnæ antiquitatis nomine commendabiles, servat Bibliotheca Monasterii Weridinensis Ordinis Benedictini. Adhæc *Tabulam III* assignavit Autor duobus speciminibus Seculi VIII, ex Bibliotheca *San-Petrensi* Salisburgensium secum communicatis: quorum alterum e *Congesto Arnoniano*, alterum ex *Hieronymi Commentario in tres libros Salomonis*, depromtum est. Illud præclarum vetustatis monumentum, quod dicitur *Congestum Arnonianum*, sive *Donationum Breviarium*, exaratum est ab *Arnone*, Episcopo, anno, quo *Carolus M.* Boica regione potitus est; idemque descriptum *Canisius*, *Gewoldus*, *Dukerus*, & ambo *Mezgeri*, jam evulgarunt. Monumentum hoc Autor ait conscriptum esse in membrana, binis in qualibet facie columnis, liquore atramentario, & in prima pagina ab una tantum membranæ facie consutum esse ad formam rotuli, existente in superiore parte cylindro, in quo membrana ad normam veteribus usitatam possit circumvolvi; utque hujus *Congesti* forma & magnitudo eo accuratius intelligatur, mensuram Archi-
39. tectonicam pedis Salisburgensis eidem apposuit. Hinc *Cap. III* a rudioribus temporibus accedit Autor ad Seculum paulo nitidius, idque IX, utpote in quo & artibus & generi scri-

ſcribendi nonnihil curæ impendi cœperat. Varia hujus Seculi ſpecimina Tabulis ære exſcriptis prodit; ac *Tabula I* quidem e quatuor inſignioribus Codicibus *Bibliothecæ Cathedralis Herbipolenſis*, nempe e *Synodo Nicæna ſecunda*, tempore *Caroli M.* celebrata, ſed ab ea, quæ jam edita eſt, aliquantum diverſa; item e *Conſtitutionibus pro Monialibus in ſacro conventu Aquisgrani* A. 816 perſcriptis; porro ex *Martyrologio Bedæ;* tum ex *Homiliis Cæſarii*, Epiſcopi Arelatenſis; e cujus Codicis primo folio ſimul *Formulam Confeſſionis veteris*, Theodiſco ſermone ſcriptam, Autor profert. Præter hæc, in eadem Tabula ſpecimen prodit ex *Commentatione D. Hieronymi ſuper Matthæum*, quæ extat in Bibliotheca Monaſterii Salisburgenſis S. Petri, item ex *Epiſtola S. Joannis Apoſtoli*, A. 823 ſcripta, quam ſervat *Abbatia Emmeramenſis*. *Tabula II* ex Bibliotheca Gotwicenſi ſcripturam Pag. 43.
Pſalterii Davidici cum Annotationibus B. Hieronymi repræſentat conſpiciendam; e quo Codice etiam produxit *Litaniam*, quæ in multis ab hodierno *Litaniarum* ritu recedit.
Tabula III ex celeberrimo *Arnulphiano Codice Evangeliorum*, 47.
A. 870 ſcripto, qui eſt Abbatiæ Emmeramenſis Ratisbonæ, ſplendidius ſpecimen expromit; neque minus per ſequentia *tria Capita* examinat Codices Seculi X, XII & XIII; ſingulorumque formam, & ductus literarum, interpunctiones, ac ſcribendi compendia, multo ſtudio deſcribit, particulasque & figuras quasdam, inde excerptas, Tabulis ære exſcriptis delineat, docteque illuſtrat. Inter hæc, dum Autor agit de duobus Codicibus Monaſterii Petrini Salisburgenſium, e Seculo
XI, in quibus textus quidam *notis muſicis*, ſupra ſingulas ſyl- 55.
labas ſcriptis, inſigniuntur, eximiam facit digreſſionem de *antiqua Muſica*, inprimis apud Latinos, & in Occidente; quam, quod ad uſum ſacrum attinet, a S. *Gregorio*, Papa, docet eſſe ordinatam, & a *Carolo M.* emendatam, notasque muſicas primum per literas Alphabeti, deinde per varias punctorum & virgularum figuras, ſyllabis ſingulis ſuperne adſcriptas, artemque illam muſicam ſubſequenti tempore rurſus in deterius prolapſam, ſed a *Guidone Aretino*, Ordinis Benedictini

Mo-

Monacho, reparatam, demum Seculo XIV in *choralem & figuralem* dividi cœpisse.

Pag. 73. Sequitur *Tomi primi Liber secundus*, de *Diplomatibus Imperatorum ac Regum Germaniæ*. Ubi quidem, proœmii loco, generatim de *antiquitate*, *avthentia*, ac *varietate*, *veterum Diplomatum*, Autor disserit, commemoratque primum, uti apud omnes cultiores populos, ita & apud Franco-Germanos, fuisse *armaria*, sive *scrinia*, & *archiva*, recondendis Tabulis & Diplomatibus adaptata. Hinc *Balthasaris Bonifacii* Opusculum, de *Archivis* editum, variis, iisque antiquioribus, exemplis & testimoniis supplet, ac contra *Germonium* ostendit, complura omnino de eadem re instrumenta fuisse conscripta. Deinde contra eundem demonstrat, esse utique legitimas antiquitatis notas, quibus collectis & inter se conspirantibus, vera & genuina Diplomatum *avthentia* possit cogno-
82. sci. Quod ad exteriores Diplomatum characteres attinet, observat Autor, usitatam Regibus & Imperatoribus Germanicis scribendi materiam *membranam* extitisse; nusquam inveniri chartam Ægyptiacam, aut aliam materiam; neque vulgo alium liquorem, quam *atramentum*, ab iis esse usurpatum: nisi quod ob majorem Regiæ Majestatis splendorem aliquando *aureus liquor* reperiatur, non in *capitalibus* tantum literis, sed & integris perscriptis Diplomatibus, v. g. in quodam *Ottonis I* Diplomate, quo Ecclesiæ Romanæ jura confirmat, & in *Ottonis II Constitutione dotis* pro Imperatrice *Theophania*; in quodam Diplomate *Henriciano* A. 1014, & *Fridericiano* A. 1152; in literis *Conradi III*, A. 1147 membranæ purpureæ auro inscriptis. Porro annotat, *minii* rarissimum in Diplomatibus apud Francos fuisse usum; apud Germanos nullum prorsus animadverti; *sigilla* utplurimum *cerea*, &, exeunte Seculo X, jam majestatis plena: quamvis & bullas plumbeas aureasque invenire liceat. Quod vero pertinet ad interiora Diplomatum argumenta, ait, antiquam Imperii nostri compagem, & Majestatem Cæsaream, undique in iis conspici, neque commenta quorundam de magnis illis *Archi-Principatibus* in Germania, de *feudis oblatis*, de *jurisdi-*

risdictione territoriali, de *clausis & non clausis territoriis* in priscis temporibus, fide Diplomatum veterum adjuvari; sed patere, præter Ducem, in provinciis extitisse proceres alios, *immediate* Imperatori subjectos, qui hujus nomine judicium ac jurisdictionem exercuerint. Id quod deinceps sigillatim exemplis Franconiæ, Sueciæ, Bavariæ, Saxoniæ, comprobat. Pag. 89.

Jam peculiares characteres Diplomatum Regum & Imperatorum Germaniæ Autor eruditissimus investigat describitque. *Capite* quidem *II Libri II*, a *Conrado I*, Franciæ veræ, nempe Germaniæ, Rege, tractationem auspicatur; cujus Diplomata quinque, unum scilicet Corbejense, & duo Emmeramensia, totidemque San-Gallensia, ex autographis ære delineata oculis subjicit, &, in critico horum examine, exteriora primum contemplatur. In his, cum expendit literarum formam, duplices observat, majores videlicet, sive unciales, & minores. Uncialibus primus versus, sive *linea*, absolvitur. Hæ literæ, oblongis ductibus exaratæ, sunt tenues, acutæ, & minus, quam in posterioribus Diplomatibus, crispatæ. Minutiores literæ, quibus reliquus Diplomatis contextus perscriptus est, itidem subtiles, & calamo satis acuto pictæ apparent, eadem conspicuæ forma, quam alias refert character Romanus minutus. Considerata fere singularum literarum figura, notat porro, in his *Conradinis* Diplomatibus crebrius occurrere *interpunctionem*, designarique per unum duntaxat punctum, post sententiæ finem ad mediam ultimam literam verbi positum; in uno tamen loco tria puncta collocari; literam *i* nunquam notari superne punctulo; literam *y* aliquando sine puncto, aliquando cum puncto, conspici; adhæc compendia scribendi, quæ vulgo *abbreviationes* dicuntur, hic satis frequentes occurrere; neque tamen superius lineola, sed crispato quodam inflexu, plerumque insigniri; diphthongum *ae* in binis Emmeramensibus Diplomatibus nunquam sic conjunctam, *æ*, nec per *e* simplex, aut caudatum ę, scribi; in Corbejensi aliquando separatis literis *ae*, aliquando *e* simplici, exprimi. Allatis aliis quibusdam observationibus, quæ ad orthographiam pertinent, antiquitatem & usum *Monogrammatum* exponit, notatque, monagramma, seu nomen Regis certis literarum im- 95.

plexionibus concinnatum, in subscriptione Diplomatum *Conradinorum* semper in formam crucis effictum conspici, & huic nullas alias, nisi *Conradi* nomen exprimentes, literas adjici; ipsum vero hujus Regis monogramma, Carolingico more, hic etiam immediate poni post vocem, *signum*; & hinc reliquum subscriptionis contextum, *Serenissimi*, vel *Piissimi Regis*, sequi; subscriptioni autem & monogrammati Regis proximam esse *Notarii*, seu *Cancellarii*, subscriptionem, quæ easdem, quas Regia, literas majusculas exhibeat, simulque Cancellarii *signum* referat. A subscriptione transit ad *Sigillum Regium*, de cujus antiquo usu ubi non pauca generatim disseruit, tum sigillatim narrat, sigilla bina *Conradina*, in Corbejensi nempe & Emmeramensi Diplomatibus, *cerea* esse, & quidem ex *cera alba;* quanquam hæc ex diuturnitate temporis lutea esse videatur; ipsa vero hæc sigilla ad dextram membranæ esse annexa, membrana quidem ita incisa, ut decussatim posita videatur integra, deinde cera intrinsecus & extrinsecus scissuræ illi cruciformi, & sigillum intrinsecus ceræ sit impositum, sic, ut cera adversæ & aversæ membranæ cohæreat, ceræ autem in antica parte impressum sit sigillum, relicto aliquo in ceræ περιφερία circulo, seu potius limbo, aut margine. Ratione formæ, *Conradina* sigilla, ut alia omnia antiquiora Teutonica, ait esse orbicularia, seu rotunda, eaque mediocris magnitudinis, quæ *floreni* ambitum vix, vel modice saltem, excedant; referre autem hæc sigilla *effigiem Conradi I*, Regis, & dimidiatam quidem, ac sigillatim in Corbejensi Regem hunc capite nudo, sine lauro, diademate, & corona, imberbem itidem, repræsentari, hastamque regiam gerere, facie oblique in sinistrum latus conversa; in aliis sigillis coronam & vultum hujus Regis paulo aliter exprimi. Similiter Autor e binis sigillis *Conradinis* depingit *Regalia indumenta*, pallium scilicet humeris in dextra parte fibula quadam alligatum, tanquam *veterem chlamydem Regum*, ubi *Wittichindo* appellatur, & tunicam regiam, eamque strictam; itemque lanceam, cum appensa fascia, ac scutum oblongum, & in uno Emmeramensi striis nonnullis variegatum, tanquam

Pag. 99.

Regia illius temporis ornamenta atque insignia; denique ipsam *inscriptionem*, in sigillis apparentem, perlustrat, docetque, eam literis Romanis, qualibus usa sit aurea ætas, nomen Regis exprimere. Tandem ab exterioribus Diplomatum *Conradinorum* ad interiora conversus, primo loco horum stilum expendit, ab *invocationis formula*, istis ipsis Diplomatibus præposita, exorsus; in quibus non aliam, quam hanc, reperit: *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis.* Dehinc, consideratis Regiorum honorum nominibus, sive *titulis*, observavit, pro vera *Conradi* hujus Diplomatum characteristica nota regulaque posse statui, eundem solo Regis titulo cum additamento, *Dei gratia, divina favente clementia, &c.* nunquam vero titulo *Imperatoris*, vel *Regis Romanorum*, *Francorum*, *Germaniæ*, vel *Alemanniæ*, neque pronomine *Nos*, nomini præmisso, usum esse. De *formula denuntiandi*, seu *intimandi*, qua Principes sub ingressum Diplomatis fidelibus suis publice indicant, & *notum faciunt*, quod decrevere, notat Abbas Illustris, etiam *Conradum* hunc, more aliorum Regum, prævio aliquo procemio, unicum liberalitatis suæ scopum designasse *æternam animæ mercedem*, *prosperitatemque regni sui*, v. g. *Noverit omnium, tam præsentium, quam futurorum, industria*, vel *solertia*, *&c.* Sequuntur *tituli honorifici*, quos *Conradus I* cum sibi ipsi, tum aliis, tribuit: dum idem in medio contextu de persona sua locutus, semper numero multitudinis, in Abrinsbergensi vero Diplomate modo plurali, modo singulari, numero utitur, sibique ipse elogium *majestatis*, *regalis celsitudinis*, & *clementiæ*, adscribit: Episcopos & Abbates, itemque Comites, honorifice appellat *venerabiles*, aut *fideles*; non vero *reverendissimos*, & *illustres*. Nec porro idem Rex in Diplomatibus appellasse alios reperitur *Principes*, quatenus sic dicuntur magni territoriorum domini; quamvis extra Diplomata ab Historicis illius ævi *Principes regni* dicantur. Posthæc Autor de reliquis Diplomatum *Conradinorum* argumentis, nempe de rebus, quæ traduntur, præcipiuntur, indulgentur, vel confirmantur, & aliis illius ætatis ritibus juribusque, agit, sigillatimque docet, nec

Pag. 115.
121.
123.

Carolingicis, nec *Conradinis* temporibus, occurrere Diplomă genuinum, in quo integer quidam Ducatus, vel Comitatus, in jus proprium alicui concedatur: cum illo ævo Ducatus Comitatusque nondum extiterint hæreditarii. At non sustinet cum *Papebrochio* negare, jam tunc Ecclesiis Monasteriisque
Pag. 126. jus cudendæ monetæ delatum fuisse. Quod ad modum rerum concedendarum eo tempore usitatum attinet, observat Autor, in *Conradinis* Diplomatibus semper primo pagum, deinde Comitatum, & Comitem, tum locum ipsum, seu rem concessam, denominari, in denominatione autem longam fieri seriem & enumerationem *appendiciarum*. Præterimus alias observationes de singularibus quibusdam vocibus, itemque de formula inhibendi, ad Comites Judicesque directa, ac, quæ exulant e *Conradinis* Diplomatibus, de formulis dirarum, multisque pecuniariis, quæ voluntati Principis repugnare au-
128. suris aliquando denuntiabantur. Tandem occurrit ipsa clausula, *subscriptionem* & *sigillationem* exprimens; qualis e. g. hæc est: *idem scriptum nominis nostri signo, nostraque imaginis sigillo, cum manus nostræ scriptione firmavimus, &c.* In cujusmodi formulis *Conradinis* modo *Sigilli*, crebrius *Annuli*, vox adhibetur. Clausulam excipit ipsa *Regis subscriptio*, qua Regis nomen cum vocabulo *Signi* exprimitur; v. g. *Signum Domini Chuonradi, Serenissimi Regis*, &c. *Chounradus* adeo tunc vocabulo *Domni*, seu *Domini*, *Piissimi*, *Serenissimi Clarissimique*
130. *Regis*, compellatur. Regiæ subscriptioni subjecta statim est *Cancellarii Archi-Capellanique subscriptio.* Sic in *Conradinis* chartis, ubi semper *Archi-Capellanus*, non *Archi-Cancellarius*, nominatur *Pilgrinus*, seu *Piligrimus*, seu *Piligramus*; at *Cancellarius*, sive *Notarius*, A. 912, cum *Salomon*, tum alicubi *Wodelfridus*, sive *Walafridus*, & *Odalfridus*; A. 913 & 914 rursus *Salomon* designatur hunc in modum: *Salomon Cancellarius ad vicem Pilgrimi Archi-Capellani recognovi.* Fuit autem *Piligrimus* ille Archi-Episcopus Salisburgensis, satisque concessit A. 915. At *Salomon* fuit Episcopus Constantiensis, & Abbas S. Galli, vita functus A. 919; cui aliquando absenti, vel aliis rebus impedito, substitutus videtur

Wala-

Walafridus. Denique in sigilli inscriptione simplici nomine designatur *Chuonradus Rex*, nullo addito crucis signo, nec expressa formula: *Dei gratia.* Superest *Chronologia*, tan- Pag. 132.
quam principalis genuini Diplomatis character, quæ continet designationem *anni* & *diei*, quo res gesta & expedita fuit. Ac in *Conradinis* quidem documentis, haud secus ac in reliquis Germaniæ Diplomatibus, anni ab *incarnatione*, sive *nativitate Domini*, computantur, additis numeris *Indictionis*, secundum Constantinopolitanam consuetudinem ab VIII Cal. Octobr. deductis, notatisque annis Regiminis Regii, sub variis quidem, sed in unum congruentibus formulis. Postremo non- 136.
nihil exponitur de distinctione inter *Actum* & *Datum*; quæ voces notis Chronologicis adjiciuntur; itemque de *apprecatione*, sive *voto finali*, horum Diplomatum, quæ varie exprimi solent, v. g. *Actum -- in Dei nomine feliciter, Amen*; vel: *in nomine Domini feliciter, Amen.* &c.

Hæc fere contra morem nostrum copiosius ex tam præclaro Opere excerpere, & quasi promulsidis loco proponere, voluimus, nihil dubitantes, Lectores curiosos ad reliquas partes evolvendas sua sponte excitatum iri. Hanc enim, quam de *Conradinis* Diplomatibus breviter indicavimus, rationem in censendis & interpretandis omnium Regum atque Imperatorum Germanicorum Diplomatibus a *Conrado I* usque ad fatale interregnum, quo post obitum *Friderici II* Germania fuit afflicta, in reliquis hujus Libri Capitibus XVI persequitur Autor Venerabilis, ac Diplomatum cujusvis Imperatoris characteres, tum communes, tum proprios, cum Diplomatibus cæterorum Imperatorum temporumque sic contendit, ut Lector studiosus omnes eas notas collectas quasi uno intuitu conspiciat, quibus genuina ac legitima Diplomata, ante Seculum XIII promulgata, a falsis internoscantur. Adhæc *Archi-Cancellarios* & *Cancellarios* cujusvis temporis diligenter annotat, prætermissos a *Mallincrotio* supplet, neque omittit errores ostendere, si qui in nonnulla Diplomata, vel in nomine, vel in ordine Archi-Cancellariorum, vel in notis Chronologicis, irrepserint. *Diversa insuper Diplomata*, (utimur ipsius Autoris verbis,) *quibus sana; alia*

autem, in quibus vel perplexa, vel omnino falsa, inest temporum ratio, de industria repræsentat, ac, ne cui liberum sit, per causam vitiatæ in quibusdam Chronologiæ, aut alio quocunque inani prætextu, qualibet sine discrimine Diplomata invadere, regulas quasdam statuit, quarum ope vel integritas male affectis restituatur, vel saltem venia concilietur.

Sic, *Parte I Tomi Prodromi* absoluta, sequitur *Pars II*, quæ, duos reliquos complexa Libros, alterum constituit Volu-
Pag.441 seq. men. Scilicet *Libro III* exhibetur *Commentatio de palatiis & villis Regum atque Imperatorum Germanicorum*, quæ Alphabeti ordine, a numero I usque ad CXXVI, recensentur: ut nempe de iis quoque locis in posterum constaret, in quibus Reges & Imperatores nostri sua impertiri Diplomata consueverint; quorum situs ad veteris Historiæ & Geographiæ leges in Tabula depictus, atque in æs incisus, repræsentatur.

527 · 881 seq. Ne vero ad pleniorem Germanicorum Diplomatum illustrationem quidquam deesset, *Libro IV* Autor vastam illam, ut ipse in Præfatione loquitur, & sexcentis difficultatibus obseptam sylvam, amplam scilicet *de Germaniæ mediæ pagis* perquisitionem, aggreditur. Horum enim nomina, quæ in veteribus Diplomatibus scriptoribusque occurrunt, cum ob ingens discrimen, quod inter linguæ Germanicæ dialectos, veteres pariter atque hodiernas, intercedit, vix etiam a doctissimis hominibus intelligantur; gravissimo huic incommodo ut mederetur Autor, antiqua *pagorum* nomina diligenter interpretari, eaque notioribus reddere studuit, ut singulorum situs, conditio, & fata, secundum Alphabeti seriem facile inveniri, & plena Germaniæ, in suas olim provincias, Ducatus, Comitatus, pagosque, tam majores, quam minores, distributæ, cognitio comparari, eaque e Charta ære expressa penitius hauriri possit. Cum vero ob maximam locorum multitudinem *Generalis hæc Germaniæ mediæ Charta* omnibus locis accurate designandis haud sufficeret; singulos illius ævi Ducatus, certe majores, ac scitu magis necessarios, singulis Chartis mandare constituit; ejusque industriæ specimen ad finem Libri III dedit, ubi *Austrasiæ*, seu *Franciæ Orientalis*, *Ducatum*, distincte repræsentavit, reliquos sequentibus duobus Tomis inserturus.

Ut

Ut vero constet, quid adhuc expectandum sit a tam eruditi & de rebus Germaniæ bene merentissimi Autoris industria; quantum quidem e Præfatione hujus Operis intelligimus, id paucis adhuc indicamus. *Tomo* nimirum *secundo* is redivivam veluti repræsentabit *antiquam* & *mediam Austriam*, una cum terminis & limitibus, quibus Styriam versus, reliquasque confines provincias, circumscripta est, addetque vetus fragmentum *Hieronymi Megiseri*, itemque *Chartam Geographicam Marchiæ Orientalis medii ævi*; hinc originem omnemque statum *Monasterii Gotwicensis*, neque minus vitam *Altmanni*, conditoris & fundatoris, & *Chartam Geographicam Bajoariæ*, sive *Noricorum Ducatus*, una cum *Marchiis septentrionalibus supra Anesum* & *Athesin*; pariterque *Ducatum Alemannorum*, ære expressum proferet; subjicietque his *Abbatum Gotwicensium* Historiam; hisque omnibus intexet *Historiam Austriæ*, qua parte ea obscurior adhuc & involutior extat.

Tertius tandem *Tomus Probationes*, h. e. Bullas Pontificias, Imperatorum ac Regum Diplomata, aliorumque chartas, ac vetera documenta, plusquam mille trecenta, complectetur. *Mantissæ* loco, *Sigillorum* ἐκγραφα, ad septingenta, summa fide in æs incisa, ad artem *Heraldicam Germaniæ* illustrandam proferentur. Constituerat quidem Autor etiam nunc ad antiqua *linguæ Theodiscæ* monumenta studium suum convertere, ad recludendas linguæ Germanicæ origines, ejusque cum Sueco-Gothica, Anglo-Saxonica, Runica, & Francica antiqua, aliisque, affinitatem demonstrandam, eumque in finem plura diversorum Seculorum *Glossaria Theodisca*, aliaque monumenta, congesserat, verum, cum hæc tractatio uberior esset, quam ut nunc expediri posset, eam eo usque differet, dum simul *Nummophylacium Gotwicense*, & in eo *Nummos* a *Carolo M.* ac sequentibus Regibus & Imperatoribus usque ad *Magnum Carolum VI*, cusos, typis committet. Sed & in Præfatione spem facit, fore, ut Codicem *Traditionum Laurisheimensium*, ex antiquissimo avtographo descriptum, adjuncto *Chronico Laurisheimensi*, a *Freheriano* multis in locis diverso, evulget. Neminem a rebus patriæ communis tam alienum fore putamus,

mus, quin tam illuſtre de Germania bene merendi ſtudium Autoris Reverendiſſimi maximopere comprobet, & Seculo noſtro de tam eximio immortalique Opere gratuletur, idque, ut feliciter abſolutum integrumque quam proxime in lucem publicam prodeat, vehementer optet: cum facile intelligamus, hunc Autorem non minus luminis decorisque allaturum eſſe Hiſtoriæ reique diplomaticæ Germanicæ, quam Franciæ, ſive Gallicæ, antehac attulit *Mabillonius*.

JOANNIS LAUNOJI, CONSTANTIENSIS, Pariſienſis Theologi, Socii Navarræi, Opera omnia, ad ſelectum ordinem revocata, ineditis Opuſculis aliquot, Notis nonnullis Dogmaticis, Hiſtoricis & Criticis, Autoris Vita, variis monumentis, tum ad LAUNOJUM, tum ad Scripta ipſius pertinentibus, Præfationibus, cuique Volumini affixis, Indicibus locupletiſſimis, aucta & illuſtrata. Acceſſit Tractatus de varia LAUNOJI Librorum fortuna.

Tomi II Pars I & II.

Coloniæ Allobrogum, ſumtibus Fabri & Barrillon, Sociorum, & Marci Michaelis Bousquet, & Sociorum, 1731, fol.

P. I Alph. 9 pl. 1, P. II Alph. 8 pl. 22.

Certi ſumus, *Launoji* Opera omnium, quotquot rerum in orbe Chriſtiano geſtarum ſtudio ducuntur, jam pridem promeruiſſe calculum. Quocirca fidem noſtram, A. 1731 horum *Actorum p. 441* datam, in præſenti liberabimus, *Tomi II* utramque *Partem*, more noſtro, commemoraturi. Invenimus in hoc etiam Tomo lites in Gallia quondam agitatas, quas eadem accuratione & tractandi modo ponderavit *Launojus*, &, quid vera lupinis diſtent, ante oculos expoſuit omnium. Tam vero multa, tamque varia hoc loco nobis exhibentur Opuſcula, ut in infinitum noſtra proceſſura ſit recenſio, ſi ad minu-

minutissima quæque esset descendendum. Idem jam ante nos agnovit ac fassus est Cl. Editor in Præfatione: quæ cum elegans rebusque valde accommodata sit, multum nos adjuvabit. Occurrit statim initio amplissima Dissertatio *de negantis argumenti autoritate.* Sunt, qui ex negantibus nihil colligi posse affirmant. At poscit sibi dari *Launojus*, in iis, quæ ex conditione facti, ex usu, & traditione, pendeant, rationem istam maxima valere virtute. In omni, quæ instituitur, quæstione de antiquitate ac novitate rei disceptatur, &, si absit antiquitas, argumenta negantia proferuntur. Atque hac neganti, ut dicitur, ratiocinatione, tota, quanta quanta est, *Launojani* ædificii moles, tanquam cardine volvitur & revolvitur. Nec ad res tantum historicas, sed etiam ad dogmata fidei, accommodat eam. Tota hæc Dissertatio exemplis e Sacra Scriptura, Conciliis, Partibus ac Theologis, illustrata est, quibus manifestum redditur, e neganti propositione modo ajentem, modo negantem, non invita ratiocinandi arte, duci posse conclusionem. Per duodecim annos nemo se huic objecit scriptioni; tum vero A. 1661 *Joannes Baptista Thiersius* eam sumsit convellendam. Sed nihil attulit, quod arcem rei *Launojanæ* moveret. Dum vero toties Autori diem dicit, ac si solis scriptoribus æqualibus, aut tantum non paribus, assequendum contendat, in eo verba sibi dedit. Gravius enim est ac majus aliquid, quod postulavit *Launojus*, *silentium* nimirum, quod *ducentorum plus minus annorum æstimari* possit. At, juvenum more, exultat *Thiersius*, mala fide agit, secum ipse pugnat, jocis & calumniis insectatur *Launojum*, id quod hic pluribus verbis in opposita illi & A. 1662 evulgata Dissertatione luculenter commonstravit. Nec vero siluit *Thiersius*, sed biennio post *Defensionem* edidit *adversus Launoji Appendicem*, quam vero *Philippicam* in *Launojum* dixeris. Quocirca hic sprevit leviores *Thiersii* rationes, & vanas sine viribus iras, quas in ipsum in singulis fere paginis evomuerat.

Sequuntur varia Opuscula, quæ de origine fidei Christianæ apud Gallos, de utroque *Dionysio* Atheniensi & Parisino, de *Maria* item *Magdalena* & *Lazaro*, & aliis, quæ huc perti-

P

tinent, rebus, conſcripſit Autor Celeberrimus. In quibus eo, quod multos variis temporibus adverſarios nactus erat, eadem ſæpius inculcare coactus eſt. Noſtrum erit, quo mens *Launoji* valeat, verbis non ita multis ſignificare. Quod attinet ad *Originem Fidei in Galliis*, non exeunte primo Seculo, quæ *Irenæi* & *Tertulliani*, aliorumque, opinio eſt, ſed tertio medio Seculo, enatam eam *Launojus* arbitratur, celebre iſtud Turonenſis *Gregorii* ac *Sulpicii Severi* eam in rem excitans teſtimonium. Eo quoque conſilio *Cypriani* Epiſtolam ad *Stephanum*, & libellum Epiſcoporum Provinciæ ad *Leonem*, tanquam ſpuria ſcripta, rejecit. Verum ad priorem ſententiam Clariſſimus acceſſit Editor, eamque multis, iisque haud Præf. pag. 4 ſeq. ſane contemnendis, corroboravit argumentis, quorum meditatam lectionem curioſo Lectori commendamus.

Ex Opuſculis, quæ *Magdalenæ*, *Marthæ*, *Lazari*, *Maximini*, in provinciam appulſum declarant, id, quod caput cauſæ eſt, excerpere juvat. Hos nave, ſine remigio, incluſos in Provinciam appuliſſe, ante inventam reliquiarum epocham, nullum certum ſupereſt, quo probetur, monumentum. Dominicani hujus Autores traditionis ſunt, eamque, quo placeret populo, multis exornarunt fabulis. Hic cum *Launojus* Sanctorum reliquias haud ſatis reveritus eſſe videretur, ad calcem librorum de *Magdalena* Tractatum adjecit *de Cura Eccleſiæ pro Sanctis & Sanctorum reliquiis, ac ſacris officiis ab omni falſitate vindicandis*. Hac in re quemadmodum vera a falſis ſegreganda ſint, eum docere, res ipſa loquitur. Inprimis lectu digna ſunt, quæ de duabus reliquiarum capſis Roma advectis, ac in xenodochium Petræ - Salinæ Pariſiis
205. transferendis A. 1668 enarrantur. Variæ hic exſtant *de duobus Dionyſiis, Athenienſi ac Pariſino*, Diſſertationes, in quibus plurima occurrunt, Eccleſiarum Gallicanarum origines declarantia. Negavit *Jacobus Sirmondus*, hunc utrumque *Dionyſium* pro uno eodemque habendum eſſe, idoneis eam in rem uſus rationibus, cujus & ipſa Diſſertatio hic præfigitur. Sed multos in alia omnia abeuntes, præter opinionem, nactus *Sirmondus*, ſilendi demum conſilium cepit. Itaque conſultum ratus

ratus *Launojus* eſt, amici eruditi orare cauſam. In eorum, quos adverſarios *Sirmondus* habuit, tum fuit numero *Milletus*, aut, neſcimus quis, larvatus *Benedictinus*, A. 1642. Huic autem *Launojus* eodem ſatisfecit anno. *Milletum* tuitus eſt A. 1643 *Hugo Menardus*, quem vero *Launojus*, formis denuo deſcripta A. 1660 diſcuſſione *Milletiana*, ſatis acriter caſtigavit. Quibus locis uti fidei in Gallis ſuſceptæ originem præclare declaravit, ita, dum Epiſtolam inter *Cyprianicas* 68, ad *Stephanum* A. 254, ſecundum *Pearſonii* calculos, aut A. 256, ſi major fides *Petro de Marca* in Epiſt. ad *Valeſium p. 31*, exaratam, ſpuriam eſſe ait, hæc eum fefellit opinio; id quod & Cl. Editoris indicat Præfatio. Pag. 457. 21 ſeq.

His deſcriptis ac fuſius explanatis, quatuor alia occurrunt Opuſcula. *Primum Vitam Dionyſii Areopagitæ* exponit. Unum hic loci docte monet Editor, Thracem ab *Launojo Areopagitam* minus recte vocari. 24. Is enim *Cæſareus*, cujus autoritate nititur, *Nazianzeni Gregorii* frater non videtur viris eruditis nonnullis; quanquam ita opinetur *Launojus*. *Chryſoſtomus* Athenarum civem eum diſerte appellat, cui magis in hac cauſa credendum; præſertim cum Senatoria ipſius dignitas iſtam confirmet opinionem. *Alterum* de *libris ejus* fert judicium. Conſtat hodie inter doctos homines, *Dionyſii*, Areopagitæ, haud eſſe libros, qui ipſius nomine honeſtantur. Citantur in iis *Ignatii* Epiſtolæ, & Apocalypſis, ut Canonicus liber, adducitur. Sed *Areopagita* ſub *Domitiano* Martyrii palmam obtinuit. Itaque *Ignatianas* non potuit legiſſe Epiſtolas, anno quippe decimo *Trajani* ſcriptas. Apocalypſis vero multo ſerius inter Canonicos libros relata fuit. In his iisdem Codicibus publica ſolenniſque Baptiſmi adminiſtratio, ſæviente tunc Imperatorum furore, commemoratur, & fumantia per Miſſæ ſacrificium conſpiciuntur altaria; id quod per tria priora Secula ignotum fuit: quin etiam Monachi longo poſt tempore nati recenſentur. *Tertio Vita & Miracula Dionyſii Pariſini* continentur. In Diſputatione *de Veteribus Baſilicis Pariſienſibus*, quæ *quartum* occupat locum, multa leguntur egregia, quæ ad Hiſtoriam pertinent Gallica-

 nam.

nam. Etsi *Hadrianus Valesius* eam referendam suscepit, *Henricus* tamen *Salvalla* in Gallicum convertit sermonem. In animo forsitan habuit in suis Antiquitatibus illam Parisiensibus inserere, typographi autem, qui eas edendas curarunt, mutilam ac truncam ediderunt. In *judicio super Chifletii Dissertationem de uno Dionysio* nihil novi dixit *Launojus*, idque fassus est ipse. Argumentum Dissertationis *de Victorino, Episcopo & Martyre*, levius est, quam ut ampliorem desideret enarrationem. Explorat hic enim, utrum *Victorinus*, cujus veneratio in Ecclesiam Pictaviensem circa A. 1630 introducta est, Pictaviensis, an Petavionensis, seu Pitabionensis in Pannonia, dici debeat. Appendicis loco adjecit nonnulla *de quinque Victorinis*, nimirum de *Victorino*, *Praxeana* hæreseos defensore, Petaviensi, Afro, Massiliensi, ac denique *Victorino Lampadio*, Oratore. At vero Massiliensis Rhetor non est *Victorinus* nominandus, sed *Claudius Marius Victor*; ut ex *Riveti*, Benedictini, Specimine Historiæ Literariæ Galliarum, in decimo Volumine Bibliothecæ Gallicæ *p. 199* edito, præclare monet Cl. Editor in ampla, quam præmi-
Pag. 27. sit, Præfatione.

Duplex hinc sequitur Dissertatio *de Autore vitæ S. Maurilii, Andegavensis Episcopi*, e MSto Andegavensi erutæ, & *de S. Renati Historia*. *Gregorio* vitam *Maurilii* haud esse assignandam, multis idoneis rationibus firmavit *Launojus*, in quibus altera, sexta & octava, præ ceteris alicujus numeri sunt. *Renatum Andegavensem* usquam exstitisse, aperte negare non ausus est, sed rationes tamen ejusmodi attulit, ut nemo non videat, hunc pro fictitio ab eo habitum. Subjicitur *Apologia* pro *Nefingo*, primo hujus nominis Andegavensi Antistite. Ac denique Judicium *de Hadriani Valesii* Disceptatione, quæ de *Basilicis* inscribitur, hanc finit *Partem*.

In *secunda* hujus ipsius Tomi *Parte* cum nimis multæ recenseantur controversiæ a *Launojo* disceptatæ, has quidem ex iis singulares daturi sumus. Exstat hic ejus *Dissertatio de Recta Nicæni Canonis VI, prout a Rufino explicatur, intelligentia.* Scilicet sextus Nicænæ I Synodi Canon a multis

tis jam inde annis magnas inter cœlestes animos lites movit. *Rufinus* eum explicuit, isque *Lib. X* Historiæ *Cap. VI* ita se habuit: *Ut apud Alexandriam & in orbe Romæ vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum solicitudinem gerat.* Condendi Canonis *Meletius*, Lycopolitanus Episcopus, præbuit occasionem. Erat olim Alexandriæ receptum, ut civitatis Antistes per Ægyptum, Lybiam & Pentapolin, Episcopos, Presbyteros, ac Ministros alios, institueret, aut certe instituendos permitteret. Hunc autem morem pervertit *Meletius*, & in singulis Provinciis ac regionibus Episcopos & alios Ministros, invito & recusante *Petro*, Alexandrino Præsule, ausus est ordinare. Schisma hoc *Meletianum* Synodus deletura Nicæna eum sanxit Canonem, qui, si rem bene putes, nihil est aliud, nisi exceptio Canonis quarti & quinti, in quo Metropolitarum jura suis finibus circumscribuntur; unaquæque Provincia suum habere Metropolitam, quisque autem Metropolita unam tantum Provinciam sortiri debet. Sextus igitur Nicænus Canon docet, hanc communem regulam ad illustriores tres Metropolitas, Romanum, Alexandrinum & Antiochenum, haudquaquam pertinere. Atque hanc etiam opinionem tuetur *Launojus.* Alexandrinum inprimis atque Romanum Pontificem Nicæna Synodus I inter se componit. Romanus Episcopus Metropolitæ jura in Ecclesiàs exercebat suburbicarias, quæ a regionibus suburbicariis, intra quarum fines Ecclesiæ ditioni ejus subjectæ continebantur, ducebant nomen. Ex his igitur Provincia efflorescebat Romana, quæ Metropolitam unum, Romanum Antistitem, agnoscebat. In ea solus Episcopos aliosque Ministros ordinabat, aut ordinari permittebat. Extra Romanam vero Provinciam civitates quædam, ut Thessalonica & Salona, ita Romano Episcopo subjiciebantur, ut vel Præfecturam in iis haberet vicariam, vel Episcopos crearet. Quod ad Alexandrinum attinet Antistitem, is per Ægyptum, Lybiam, Pentapolin, Episcopos & alios Ministros ordinabat, aut ordinandos curabat. Extra has Provincias, nonnullæ quoque civitates erant, in quibus Alexandrinus Episcopus Metro-

 poli-

politæ obibat munia; at intra Romanam Provinciam Metropolitæ Romani continebantur jura. Deinde Alexandrinus Metropolitanos ſibi ſubjectos habuit, ſed nomine tantum, quia, inconſulto Alexandrino Præſule, Epiſcopos conſecrare haud poterant, & Alexandrinus Antiſtes, inconſultis Metropolitanis, Epiſcopos, &, inconſultis Epiſcopis, Presbyteros ac Diaconos conſecrare & inſtituere potuit. Romanus autem nullos habuit Metropolitas, quibus inconſultis, Epiſcopos in ſua Provincia inſtitueret, ſed plures habuit Epiſcopos, quibus inconſultis, Presbyteros ac Diaconos creare poterat.

Perſpicuum eſt, conſtatque inter omnes, *Auguſtinum* de *Concilio Plenario* ſæpiſſime locutum, in quo collatum ab hæreticis Baptiſmum probatum, ejusque repetitionem interdictam eſſe, contendit. Hoc igitur *Concilii Plenarii* nomine Arelatenſe, A. 314 habitum, deſignari, *Launojus*, *Sirmondo* duce, arbitratur, quorum & *Albaſpinæus* & *Petrus de Marca* adoptarunt opinionem, cui Diſſertationem ſuam *de vera notione Plenarii apud Auguſtinum Concilii in cauſa rebaptizantium* inſcripſit *Launojus*. Ab his etiam Editores Benedictini Operum *Auguſtini* ſuam haud ſejunxerunt ſententiam. Cum vero inter univerſalia Concilia Arelatenſe I non poſſit numerari, variis *Launojus* exemplis probat, univerſale ac *plenarium* dici poſſe eo, quod fere omnes Occidentis Epiſcopi ad illud conveniſſent. Jam vero nihil erat uſitatius, quam ut Africani Concilii univerſalis ac plenarii appellationem cuique tribuerent Concilio, quod Provinciali numeroſius erat. Ubi tamen cum cura penſandum erit, id quod Clariſſimus oſtendit Editor, nec Arelatenſe nec Nicænum Concilium eam definiiſſe controverſiam de recipiendo omnium Baptiſmo hæreticorum, qui Trinitatem invocant, & ſacro fonte utuntur. In Nicænam vero Synodum I nomen illud *plenarii Concilii* commodiſſime quadrare, vero eſt ſimile. *Joannes Nicolajus* in hanc *Launojanam* debacchatus eſt Diſſertationem, Nicænæ Synodi cauſam acturus. Sed ejus furorem ac petulantiam *Launojus* nova ea de re conſcripta coercuit Diſſertatione. In has duas, quas in gratiam Arelatenſis Concilii edidit ille, ſcriptiones

Præf. pag. 35 ſeq.

nes

nes *Jo. David Occitanus* Observationes haud ſane ſpernendas luci expoſuit publicæ. Sed *Launojus* nil intentatum reliquit, quo eidem ſatis faceret. In Diſſ. *de Autore vero Profeſſionis Fidei* probat, eam *Hieronymo* & *Auguſtino* perperam tribui, & uni vindicat *Pelagio*. Antiqua fabula eſt, *Brunonem*, Carthuſiani Ordinis conditorem, voce cujusdam Canonici & Doctoris Pariſini mortui & in feretro decumbentis perterrefactum, in ſolitudinem abiiſſe. *Launojus* hanc decimo quinto Seculo natam fabulam, & a *Gerſone* confictam, judicavit. Sed majorem veri ſpeciem ea, quam Cl. Editor aperit, fabulæ habet origo. Hanc ortam Coloniæ, conjectura ducitur. Namque A. 1070 ſanctus Anno, Colonienſis Epiſcopus, accepto ab *Alexandro II Cæſarii*, Martyris, brachio, Colonienſibus narravit, *Andream* quendam Romæ jam mortuum, & in feretro jacentem, exclamaſſe, ſe debere piæ erga *Cæſarium* venerationi, quod pœnas alternas effugiſſet. At vero A. 1084 Carthuſianus Ordo cepit initium. Itaque probabile eſt, portentum iſtud Coloniæ vulgatum, poſtea novis coloribus exornatum, ita, ut, quod Romæ geſtum erat, Pariſiis accidiſſe fama tulerit, quo *Brunoni* in ſolitudinem ſecedenti miraculi rumor accederet. Pag. 40.

Adſunt porro *de Simonis Stochii viſo, de Sabbathinæ Bullæ privilegio, & de Scapularis Carmelitani Sodalitate*, quinque Diſſertationes. Fingitur nempe, virginem *Mariam*, præ manibus Carmelitarum veſtem geſtantem, *obtuliſſe ſe Simoni Stochio, eique dixiſſe, hoc erit tibi & cunctis Carmelitis privilegium. In hoc moriens, non patietur incendium.* Hanc narratiunculam, una cum ipſa celeberrima *Bulla Sabbathina*, ab *Joanne* XXII conceſſa, inter fabulas retulit *Launojus*. Verum *Scapularis Carmelitani* ſodalitatem cautius deſcribit, atque haud ſegniter exponit, quid *Clementis VII* Diploma quoddam, ac *Pauli V* Decretum, præſcribant. Diſſertationem illam, A. 1675 editam, in qua eximia *antiquitatis ſacræ & ſacrorum Canonum* elucet peritia, *electa* item *Romanorum Pontificum quinquaginta duo Decreta, quibus, in divini juris & Synodi Chalcedonenſis Obſervationem, Simoniam confinxerunt*, magni ſemper Viri fecerunt eruditi. Inſertus eſt Tractatus lectu perquam

quam utilis *de Cura Ecclesiæ pro miseris & pauperibus*, Parisiis 1663 in lucem editus. Ostendit *Launojus*, antiquam fuisse celebrem illam bonorum Ecclesiasticorum divisionem, quarum una Episcopo, altera Presbyteris & Clericis reliquis, tertia pauperibus, quarta denique instaurandis referendisque Basilicis, tribuitur. Dissertationi *de vetere ciborum delectu in jejuniis Christianorum*, historia quædam causam dedit. A. 1649, interclusis Sequanæ, Matronæ atque Oesiæ, portubus, accidit, ut initio quadragesimæ, rerum celebrando jejunio necessariarum penuria creverit. Ob eam causam Parisinus Episcopus Lutetiæ A. 1649 d. 18 Febr. Diploma confecit, quo certis quibusdam diebus carnium usum concessit. Cum autem non declararet, se jejunii lege eos solvere, qui carnibus uterentur, quæstio inter multos coorta est, utrum, ex quo in locum quadragesimalium ciborum carnem substituit, jejunii lege solvantur carne sobrie usi. Hos jejunii lege teneri, *Launojus* censuit. Ad finem hujus scriptionis duo expendit, *quæ* nimirum *olim fuerit in omnibus Ecclesiis Judæos & infideles sacro ritu abluendi disciplina.* Si quis ea ponderet, quæ *Chilperici, Zisebuti*, Hispaniarum Regis, & *Caroli M.* ætate gesta sunt, patet inde, invitos sacro fonte tinctos esse. Ultimo denique loco *de Ecclesiæ traditione circa solenniores Baptismi dies* exponit *Launojus.* Varias hujus moris assignat epochas. Baptismus tum Romæ, tum in Galliis, sacris tantum Paschæ & Pentecostes diebus, administratus est publice solenniterque. In Africa vero etiam Epiphaniorum die susceptus est, in Oriente apud Germanos; Natali Domini die apud Hibernos & Hispanos; in Galliis etiam die Joanni Baptistæ sacro. Has omnes Dissertationes refutandas suscepit *Nicolajus*, sed, si ab iis discesseris, quæ de Baptismo Judæis & infidelibus invitis non dando commentatus est, nihil fere, quod alicujus sit momenti, in medium protulit.

RADULPHI CUDWORTHI, THEOL. D. & in Academia Cantabrigiensi Professoris, Systema Intellectuale hujus Universi, seu de Veris naturæ re-

rum

rum Originibus Commentarii, quibus omnis eorum Philosophia, qui Deum esse negant, funditus evertitur. Accedunt reliqua ejus Opuscula. JO. LAURENTIUS MOSHEMIUS, Theol. D. Sereniss. Ducis Brunsu. a Consiliis rerum Sanctiorum, Abbas Cœnobiorum Vallis S. Mariæ & Lapidis S. Michaelis, reliqua, omnia ex Anglico Latine vertit, recensuit, variisque Observationibus & Dissertationibus illustravit & auxit.

Tomi II.

Jenæ, sumtu Viduæ Meyeri, 1733. fol.
T. I Alph. 13 pl. 19, T. II Alph. 7.

Quem sua lingua vestitum, simul ut editus est, mirifice adamarunt Britanni, quem aliæ cultioris Europæ gentes certatim suspexerunt & veneratæ sunt, quem denique omnes, quotquot eruditam ornant civitatem, sermonis Anglici minus periti, latine vertendum tot ferventibus votis exoptarunt, *Cudworthum*, eum nuper illo indutum habitu in lucem prodire jussit Ven. *Moshemius*, Theologus longe celeberrimus, cui ob excellentioris doctrinæ apparatum, acrem judicandi vim, indefessamque industriam, antefertur hodie nemo, pauci pares putantur. Dignus omnino erat *Cudworthus* tanto interprete; dignus vero & hic tam eximio Viro, quem interpretaretur. Nos jam, partibus nostris rite functuri, in eo elaborabimus, ut &, quæ ad ipsum *Cudworthi* Volumen pertinent, & quæ de Latina versione atque accessionibus dici merentur, commemoremus, quo ex ingenua recensione nostra, qui judicio arte limato valent, cum fiducia perspicere queant, qualenam huic Operi pretium statuendum esse videatur. Ætas *Cudworthi*, qui superiori Seculo de Academia Cantabrigiensi & universa Ecclesia Britannica præclare insigniterque promeritus est, in ea incidit tempora, quibus *Thomas Hobbesius*, homo acutus, at subdolus, vafer, & erga Deum resque divinas impius ac profanus, arcem religionis

per cuniculos movere & subruere connitebatur. Magnam sibi hic homo existimationem apud aulicos & rerum non nimis gnaros loquacitate sua ingeniique subtilitate collegerat. *Cudworthus* igitur id sibi potissimum credebat esse datum, ut perniciosum hunc & capitalem pietatis omnis hostem omnibus nudaret præsidiis, atque de fama ista dejiceret & deturbaret. Multos tum *Hobbesius* expertus est adversarios, eosque egregios & ingeniosos, in quibus *Jo. Bramballus* præ ceteris commemorandus est: sed doctiorem num habuerit, qui & eruditionis copia, & ratiocinationum robore hominis coercere valuerit petulantiam, merito dubitatur. Fato & necessitati inter Britannos omnia ista ætate tribuebat *Hobbesius*. Ad hujus igitur hominis, & eorum, qui ab eo sunt, & una cum religione Deum esse sublatum volunt, perfidiam debellandam & enervandam, hoc Opus exaravit *Cudworthus*, & *Systema Intellectuale hujus universi*, vocabulis ex schola, quam magni fecit, *Platonica* sumtis, inscripsit. Absolvitur istud *quinque Capitibus*, magna do-
Pag. 1 seq. ctrinæ copia elaboratis. In *primo* de illo Philosophiæ genere disputatur, quod corpusculis individuis utitur; ex quo qui fataliter omnia, quæ fiunt, definita esse volunt, & necessitatem rerum omnium ex ipsa materiæ constitutione eliciunt, athei
68 seq. homines opinionis suæ præsidia petunt. In *secundo* cuncta, quæ ex Philosophia petere solent athei ad confirmandam & stabiliendam impietatem suam, præsidia & argumenta expli-
96 seq. cantur. In *tertio* exhibetur introductio ad confutationem argumentorum, quibus pugnare solent, qui Deum esse negant: in qua variæ Atheismi formæ ac species sigillatim enarrantur, atque de natura genitrice disputatio instituitur.
197 seq. *Caput quartum* notionem Dei declarat, atque multis docet, eos, qui hanc notionem Dei, quatenus unitatem etiam Dei continet, propterea natura omnibus innatam esse negant, quoniam tot olim populi plures Deos coluerunt, vehementer falli. Hinc sapientes olim omnes unum summum Deum professos esse, ostenditur ibidem, veterumque populorum religio & Deorum cultus uberius explicatur, quo Christianæ religionis natura tanto postea melius declarari queat. *Caput* denique

que *quintum*, idemque ultimum, & in quinque *Sectiones* distinctum, confutationem exhibet amplissimam Philosophiæ eorum, qui Deum esse negant. Elucet in hoc Opere immensa tam antiquitatum Hebræarum, quam Græcarum, linguarum eruditarum, Historiæ veterum Philosophorum & Christianorum, aliarumque rerum, hisce cognatarum, scientia. *Cudworthus* interiorem Philosophiæ, artium Mathematicarum, Metaphysices, & artis ratiocinandi, peritiam, quam sibi comparaverat, ad causam religionis agendam excellenter convertit, & nodos ab impiis hominibus objectos solerter ingenioseque explicavit. In Philosophia partes eorum consectabatur, qui *mechanici* atque *corpusculares* vocantur, quorum opes variis modis auxit & confirmavit. De Deo vero, de mentibus, de geniis, de primis rerum notionibus & exemplis, de omnis denique humanæ sapientiæ initiis, *Platonis*, atque eorum, qui recentiori ab eo erant ætate, philosophabatur more. His ita deditus addictusque erat, ut eorum non solum in opiniones, sed & ipsa verba, jurasse videatur. Id vero seculi, quo in Britannia erudita vixit, unice attribuendum vitio erat. Ejus enim ætate, qui in Academia Cantabrigiensi *Hobbesii* sententiis omni ingenii viriumque contentione sese objiciebant, omnes *Platonis* accensi erant amore, ipsiusque Philosophia nihil iis carius sanctiusque erat. Ex libris scriptisque *Cudworthi* difficulter probabit *Thomas Burnetus*, ipsum in Theologia partes eorum juvisse, qui *Latitudinarii* appellantur, & quorum princeps facile est *Guilielmus Chillingworthus*. Is enim, placere sibi communem & receptam doctrinam, semel, iterum, ac sæpius fatetur, atque etiam profitetur, & præ se fert. Vulgaris Reformatorum dogmatis de absolutis Dei decretis odium tanto altius in animum ejus sese insinuaverat, quod *Hobbesium*, cujus fundere copias moliebatur, videret eo ad nefarias suas & omni pietati ac religioni noxias doctrinas valde abuti. Duæ inprimis partes hujus Operis criminationibus & variis litibus atque controversiis occasionem dederunt. Altera est *de natura genitrice* Dissertatio. Cum *Petrus Baylius* aptam hanc magis ad Atheorum causam

Pag. 737.
1206.

ſam juvandam & fulciendam, quam debilitandam & convellendam, nil dubitaret affirmare; *Jo. Clericus* ei ſemel & iterum occurrendum eſſe ratus eſt. Altera *de Trinitate Chriſtiana & Platonica Digreſſio*, quo ſanctior & excelſior eſt, eo plus Viro invidiæ paſſim creavit. *Sociniani*, & *Sabelliani* recentiores, quin illi etiam inprimis, qui *ſubordinationem*, quam vocant, in divina Trinitate tuentur, ex *Cudworthianis* opibus nuditatem ſuam tegere laborarunt. His autem ſatisfecit *Thomas Wiſe*, Anglus; cujus quidem laudandum conſilium, quod caſte, nec invitis ſacris literis, de tribus in Deo perſonis & ſenſiſſe & docuiſſe *Cudworthum*, copioſe disputavit: at hoc tamen lectoribus haud plane ſtupidis & inertibus apparebit, propendiſſe ipſum in partes eorum, qui gradu tres in divina natura perſonas ſejungunt. Ut adeo eadem ipſi ſententia fuerit de Trinitate, quæ noſtra memoria *Samueli* fuit *Clarckio*, inclyto magnæ Britanniæ Theologo & Mathematico. Induxit, id quod evidens eſt, in hunc errorem magnum hominem nimius *Platonici* dogmatis amor. Hæc brevis, at illuſtris, commemoratio ſufficiet haud dubie, ut, qui eruditione plane ſingulari & incomparabili confertum *Cudworthi* Syſtema nondum norunt, ſanum hinc ferre judicium valeant. Iſto autem labore tanto libentius defuncti ſumus, quanto nos certiores exploratio reddidit, nullum adhuc locum *Cudwortho* in *Actis* hiſce noſtris aſſignatum eſſe.

Jam de Latina Verſione, Emendationibus & Acceſſionibus, quas Venerandi ac Celeberrimi *Moshemii* curæ atque induſtriæ orbis debet eruditus, quantum ſatis eſt, & omni, qua docet, accuratione dicemus. Exploratum habebat Interpres magnus, per univerſum orbem literatum famam nominis *Cudworthiani* vagatam. *Abrahamus Hinckelmannus, Jo. Alb. Fabricius, Jo. Clericus*, meritis eum laudibus jam diu ornaverant. Quærebant Galli & Germani hominem, qui aut Gallice, aut Latine, verteret Opus. Sed vota diu, quo caderent, non habebant. *Jo. Clericus* vero, cum plane aliquam ejus verſionem in deſperatis haberet, luculentiſſima idcirco & ampliſſima ex eo excerpta Gallico ſermone cum literatis communi-

municare operæ ſibi pretium facturus videbatur. Hoc autem indice cupiditatem magis curioſorum incenderat hominum. Inter Gallos *Franciſcus Bourdelinus*, Academiæ Regiæ Inſcriptionum & elegantiorum literarum Socius, Gallica civitate voluit *Cudworthum* donare. Sed fata virum in medio laboris curſu oppreſſerunt. Ex Germanis *Henricus Ittershagenius*, Scholæ Tennſtadienſis Collega olim quartus, *Cudworthi* librum latine vertendi cepit conſilium: ſed rebus mortalium mature idem exemtus, deſtinata perficere non potuit. Verum flagitavit *Cudworthi* Syſtema interpretem, qui cum eo de copioſa, eaque excellentiori, doctrina certaret. Atque hunc ſane nactum eſt in *Mosbemio*. Is omnes, quæ & orationi *Cudworthi*, & rebus ab eo declaratis, adhærent, difficultates feliciter ſuperavit, &, quo literatæ civitati verſionem vere Latinam, hoc eſt, puram, elegantem, perſpicuam, & *Ciceronis*, *Lucretii*, *Senecæ*, *Quintiliani*, quos conſuluit & in auxilium vocavit, dictioni omni ex parte conformem, exhiberet, nil intentatum reliquit. Innumera veterum ſcriptorum, Græcorum & Latinorum, loca ad teſtimonium dicendum citavit *Cudworthus*, libro, capite, pagina, ſilentio prætermiſſis. Hæc exhibuit Venerabilis Interpres in ſubjectis multo ſæpius ampliſſimis annotationibus, loca deſignavit, quin verſiones etiam *Ficini*, *Serrarii*, *Beſſarionis*, *Pacii*, & aliorum, Latinas male compoſitas correxit. Vidit etiam ſagaciſſimus Vir, in multos identidem errores incidiſſe *Cudworthum*, multa item parcius, quam rei gravitas deſideraret, delibaſſe, quædam etiam ex ætatis ſuæ opinionibus, poſterorum poſtea perſpicacitate emendatis, diſſeruiſſe. Quo igitur caveret *Mosbemius*, ne magni hominis autoritate laberentur alii, Annotationes uberiores & Diſſertationes adjecit elaboratiſſimas. Huc pertinet ea, in qua ſolvitur hæc quæſtio, num Philoſophorum a vera religione averſorum aliquis mundum a Deo ex nihilo creatum eſſe docuerit? Eodem loco habenda ejusdem de turbata per recentiores *Platonicos* Eccleſia Commentatio, multo, quam antea eſt edita, locupletior & emendatior, quæ inter adjecta minora *Cudworthi* Opuſcula invenitur. Horum nunc dabimus

Pag. 957 ſeq.

mus inſcriptiones. Unum eſt, de æterna & immutabili rei moralis, ſeu juſti & honeſti, natura liber. Alterum, de vera notione cœnæ Domini liber ſingularis. Tertium, de Conjunctione Chriſti Eccleſiæ in typo. Hæc omnia Latine vertit, Notisque ac Præfationibus auxit *Moshemius*, cui & *Joannis Clerici* ad *Cudworthianam* contra eos, qui negant, ex nihilo ulla ratione fieri poſſe aliquid, Sectionem Obſervationes eruditas inſerere viſum fuit. Ut adeo, incredibili *Moshemii* labore effectum ſit, ut antiquæ Philoſophiæ, quam recentiores etiam conſectati ſunt ſapientes, Theologiæ item, Hiſtoriæque tam Philoſophicæ, quam Eccleſiaſticæ, locupletiſſimum in hoc *Syſtemate* theſaurum civitas & erudita & Chriſtiana poſſideat, quod nunc *Cudworthiano-Moshemianum* jure meritoque dicendum. Plus etenim in hoc Opere laboris Venerabilis exhauſit Abbas, quam multis videbitur, atque ipſe initio cogitarat. Dimidia pars ejus eſt, longæque Diſſertationes interjectæ apparent de religione Perſarum, Ægyptiorum, de origine mali ex *Platonis* mente, de *Pythagoræ* ſymbolis, & materiariis antiquis, & aliis rebus ejusdem generis: in quibus haud ſane pauca, quæ præterita ſunt ab aliis, dixit, jamque ſeſe non tantum *Theologum*, ſed *Philoſophum* quoque *eximium*, eſſe, literato declaravit orbi. Legi meretur præmiſſa ab ipſo eruditiſſima Præfatio, in qua de vita, fatis, libris, meritisque *Cudworthi*, nec non de ſuis moleſtiſſimis conatibus, large effuſeque prælocutus eſt. Ex his vero perſpicuum eſt, duplicis generis acceſſiones eſſe illas, quæ ex *Moshemii* manarunt calamo. Emendavit & correxit, quæ *Cudworthus* deliquit. Nemo eruditorum, qui Britanniam, ſigillatim Academiam Cantabrigienſem, hodie illuſtrant, hoc indigne feret ſtudium, non ſine inſigni humanitate atque modeſtia ubivis peractum. Tum vero etiam varia ipſe argumenta ex diverſis humanæ eruditionis partibus omni virtute & copia explicavit & declaravit. Horum nullum ejusmodi eſt, ut inſigni careat utilitate. Docti cujuscunque generis homines quamplurima hic, ſiquidem acumine valent, quæ in uſus convertant ſuos, venabuntur. Nihil in his *Cudworthianis* ac *Mos-*

Pag. 952 ſeq.

hemianis cogitationibus ac divinationibus usquam legitur, quin severiorem rerum sub sensum haud cadentium adjuvet meditationem. Quod & *Cudworthus* & *Moshemius* minoribus interdum ambagibus cogitata sua patefacere potuerant, id quidem vacat dubio. Neuter autem rerum, quas pertractat, dignitati consulturus brevior esse potuit. Ampliores *Moshemii* Observationes non in levioris momenti rebus, aut inanibus plane quæstiunculis enodandis versantur, verum & sibi, & haud vulgaribus, de quibus agit, rebus satisfacturus ille, currenti stilo modum non valuit ponere, & ingenii fœcundissimi impetum cohibere. Neque ab eo, quod hodie ornat, munere Theologico hic sejunctus erat labor, ex quo fructum capiunt literæ tam sanctiores, quam profanæ. Quid? quod is etiam, qui in profanas inde literas redundat, sanctiora contingit studia magna affinitate. Rerum, quæ hic proferuntur, eruditarum notitia nemo accuratior Theologus his nostris carebit temporibus, quibus omnis generis ornamentis instructi prodeunt Dei & religionis hostes. Hujus igitur caussam excellenter acturi Theologi, haud vulgaribus præsidiis circumvallati esse debent. Sicut autem non sine singulari fructu *Moshemianæ* leguntur copiæ: ita & suavitate & cultu orationis, rerumque varietate, temperatæ & conditæ sunt eædem. Nullum est dubium, quin, si res, nisi a necessitate & pondere jussus, augere in lucris excellentissimus posuisset Interpres, innumerabilia potuisset adjicere. Censet post *Petrum Gassendum* Vir magnus, quem interpretatus est, omnes, quotquot inter Philosophos Orientales, Græcos & Latinos, si a paucis quibusdam discesseris, aliquam nominis famam sibi pepererint, Philosophiæ illi, quam *corpuscularem* nominant, addictos fuisse, eamque diu ante *Democritum* viguisse. Non pauci meritissimi Viri eandem receperunt & probarunt sententiam. At non levis hoc in negotio exoritur difficultas. Veteres tantum non omnes a *Leucippo* & *Democrito* hujus origines Philosophiæ ducunt: at vicissim alii sine negotio citari possunt testes, iique minime dubii, quorum firmat autoritas, ante hos dudum fuisse alios, qui, corpusculis in auxilium voca-

vocatis, rerum naturalium caufas & rationes reddere conati fint. Hæc disjuncta erudite quidem & fagaciter in concordiam redegit *Cudworthus*. Sed verifimilius eft, eos, qui ante *Leucippum* & *Democritum* rerum naturam in corpufcula individua partiti funt, hifce atomis qualitates addidiffe, *Democritum* vero & *Leucippum* principes omnibus qualitatibus ifta nudaffe corpufcula, propterea que atomorum primos autores fuiffe vocatos. Deinde naturarum quoque *plafticarum* feu *genitricium* hiftoriam contexere ad noftra ufque tempora pertinentem potuiffet, quæ ad lites, inter acutiffimos Viros, *Jo. Clericum* & *Petrum Baylium* acerbe agitatas, & e nobis fupra memoratis, dirimendas, multum attuliffet momenti. Nec minor fe ei de celeberrimis veterum carminibus, quæ *Theogonia* dicuntur, exponendi campus aperuit, in quo copiofiffimum ejus ingenium excurrere valuiffet. Graviora reftabant argumenta, in quibus cum cura quadam & folertia ei verfari licuiffet. *Cudworthus* tria *Platonicorum* principia, &, quousque Chriftianorum de tribus in Deo perfonis dogmati aut faveant, aut adverfentur, explanavit. Multis ejus placuit opinio: in alia vero omnia permulta abierunt magna in civitate Chriftiana nomina. Hoc quidem extra litem pofitum eft, atque cum ex ipfo *Platone*, tum ex recentioribus ejusdem fectatoribus, enucleate ac diftincte poteft demonftrari, ignaros ftili *Platonici* celeberrimos homines multa hic ex ingenio fuo confinxiffe, maximoque difcrimine tria *Platonicorum* principia, tresque Chriftianorum in Deo perfonas, disjungi. Non fane tres ὑποςάσεις, fed tres animi fui notiones, trium principiorum defignabant appellatione. Ipfi pofteriores *Platonicæ* difciplinæ receffus hoc docent, idemque & mos difputandi & infolita hujus familiæ corroborat oratio. Peropportuna hic in veram *Nicænorum Patrum* de Trinitate divina fententiam inquirendi occafio fe offerebat. Sunt, qui horum doctorum in fummam pæne invidiam de Deo adduxerunt opinionem. Hos nimirum exiftimant non tam tres in uno Deo perfonas, quam tres divinas naturas fub unum genus fubjectas, aut tres potius Deos inter fe æquales, introduxiffe. Iis, qui fic

ſic ſentiunt, & ingenio & eruditione præſtantibus Viris, *Dion. Petavius*, *Stephanus Curcellaeus*, atque hic noſter inprimis *Cudworthus*, ſe præbuere duces. Sed doctrina quarti & quinti Seculi conſulenda, Philoſophia tum temporis recepta exploranda, ipſi *Patrum* libri accurate legendi, & non quædam tantummodo loca, ſed omnia eorum dicta, quibus cum hoc, tum alia dogmata, explicant, inter ſe diligenter ſtudioſeque conferenda ſunt. Non etenim eo antiqui illi doctores vacant errore, ut ſanas non ubivis dicendi formas adhibeant. Cum in *Arianos* & *Sabellianos* prodeunt armati, paſſim de tribus divinis perſonis ita loquuntur, ut tres ab illis Deos æquales & pares induci credas: iidem, cum adverſus Deorum cultores & alios pugnant, non ſecus ſæpenumero ſe gerunt, ac ſi omnem in divina natura diſtinctionem e medio tollerent, & Chriſtum, Servatorem noſtrum, infra Deum omnium parentem & conditorem locarent. Commune hoc eſt priſcorum hominum vitium, ut iis ſæpiſſime loquendi modis animi ſui ſenſa declarent, quæ vix ſanum admittere ſenſum videntur. Itaque non ante, quam tota eorum cum Philoſophia, tum Theologia accurate inſpecta, decernendum, quamnam illis tribuere doctrinam oporteat. *Patres* tunc *Nicanos* ita deformes haud eſſe, ut recentioribus quibusdam eruditis, nil, niſi quod magni Viri judicant, ratum habentibus, videatur, ii demum optime cognoſcent, qui ſuo dicta ratione officio facient ſatis. Perſpicient hi, rebus omnibus diligenter circumſpectis, veterumque locis cum cura expenſis ponderatisque, *Nicanis Patribus* idem, quod *Auguſtino*, accidiſſe, qui, cum contra *Manichaeos* diſputat, ita negligens ſui eſt, ut *Pelagianus* Lectoribus minus cautis videri queat: quoties contra cum *Manichais* certamen adiit, tam parum in uſu verborum ſuis proſpicit & conſulit rationibus, ut a *Manichais* propius abeſſe videatur. Hæc ſi, qua virtute & copia fieri debet, perſecutus Venerandus eſſet *Mosbemius*, inſigni omnino beneficio eruditam ſibi devinxiſſet civitatem. Quocirca publico eum nomine imploramus, ut hæc & alia, quæ in Præfatione deſignavit ipſe, argumenta alio tempore, plus otii nactus, elaboret, nec, quæ meditatus eſt de

illis & obſervavit, terræ ſecum mandari patiatur. Sunt enim hæ res ejusmodi, ut plurimum hinc emolumenti res ſacra & literaria captura ſit. Hoc eidem conſilio cumulatiores & robuſtiores animi corporisque vires, ac diuturnam lucis uſuram, precamur.

Quod reliquum eſt, nitidiſſime deſcriptus fuit liber, & omni cura proviſum, ne operarum incuria deformaretur & ſuis ornamentis ſpoliaretur. Verum, ut vel levior aliqua macula, pulcherrimo corpori adſperſa, facilius incurrit in oculos, quam in deformi corpore craſſiora vitia, ita in hac etiam elegantiſſima Operis vaſtiſſimi forma errores nonnulli, quos diligentia eorum, qui emendationi ejus præfuerunt, non potuit impedire, curioſis & ſagacibus oculis ſine negotio patebunt. Sed his iisdem nihil quoque facilius erit, quam ut eos, ſi qui etiam alicujus momenti eſſe videantur, emendent, & vel hac re, quantum ſtudioſi æquitatis ſint, teſtentur. Laudem interim meretur eximiam *Jo. Fridericus Wuchererus*, S.S. Theol. & Phyſices Profeſſor in Academia Jenenſi longe celeberrimus, quod literis vocabulisque, quibus conſtat Volumen, inſigne præſtitit officium, &, cunctis, antequam formis exprimerentur, cum cura exploratis, nihil eorum temere præterire paſſus eſt, quæ limæ nonnihil deſiderare ipſi viſa ſunt. Librum, id quod poſtremo loco monendum, finiunt contexti Autorum & rerum Indices.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΛΟΓΟΙ ΕΚΛΕΚΤΟΙ,

h. e.

DEMOSTHENIS SELECTÆ ORATIONES.

Ad Codices MStos recenſuit, textum, Scholiaſten & Verſionem plurimis in locis caſtigavit, Notis inſuper illuſtravit, RICARDUS MOUNTENEY, Coll. Regal. apud Cantabrigienſis. Socius.

Cantabrigiæ, typis Academicis, 1731, 8.
Plag. 18.

Juven-

Juventuti cum *Demoſthenis*, Oratorum facile principis, Orationes quasdam in manus dare conſtituiſſet Cl. *Mounteney*, id ſibi inprimis negotium datum eſſe exiſtimavit, ut faciliorem adoleſcentibus viam brevioremque ſummi Oratoris elegantiam ac gravitatem cognoſcendi aperiret. Nam licet, *Hieronymus Wolfius* egregiam omnino in emendando, interpretando, atque illuſtrando *Demoſthene* operam olim collocaverit, deterret tamen pleroſque juvenes a lectione tanti Oratoris partim *Wolfiani* Voluminis moles, partim ejusdem in bibliopolarum tabernis raritas. Cumque præterea editionem hanc, a *Wolfio* procuratam, non numeris omnibus abſolutam, ſed ſuis paſſim nævis laborantem deprehenderet Doctiſſ. Editor, huic malo remedium quoddam adhibendum eſſe cenſuit. Eidem quidem rei alii jam mederi ſtuduerunt, & *Demoſthenis* editiones breves & ſuccinctas concinnarunt. At, quoniam illæ brevitate ſua pæne nimia placent magis, quam proſunt, omni deſtitutæ interpretationum Commentariorumque luce perquam neceſſaria, aliam in edendo *Demoſthene* rationem iniit Cl. *Mounteney*, qua dulci etiam utile auſpicato admiſceatur. Quibus de cauſis quatuor tantum Orationes *Demoſthenis*, *Philippicam I*, & tres *Olynthiacas*, ex reliquis ſelectas omnibus, eruditæ juventuti exhibuit, ita quidem, ut nec mole ſua ſtudium legendi reſtinguerent, nec brevitate ſua legentibus negotium faceſſerent. Dedit autem ſedulo operam, ut textum Græcum, quoad fieri poſſet, quam emendatiſſimum ederet, cui ſingulis paginis Scholiaſten antiquum ſubjecit. Et, quanquam *Morellianam* editionem præcipue expreſſit, non tamen dubitavit nonnunquam ab ea recedere. Quam in rem adhibuit Codices MStos quorum unus fuit *Iſaaci Voſſii* olim, & nunc in Leydenſi Bibliotheca aſſervatur. Duos pariter ex Bibliotheca *Bodlejana*, alterum *Guilielmi Landi*, alterum *Baroccianum*, uſurpavit. Nec illas lectiones, quas tum *Pithæus* Codici ſuo, tum *Benenatus* editionis ſuæ margini ex novem MStis, a *Morellio* collatis adſcripſerat, penitus neglexit, ſed easdem hinc inde Annotationibus ſuis inſeruit. Poſt Orationes & Scholia Græce exſcripta locus eſt aſſignatus interpretationi Latinæ. Quam uti

Pag. 271. 281.

retinendam duxit a *Wolfio* adornatam, utpote quæ ſatis fida imperitiorum uſibus commodiſſime omnium inſervire poſſet, ſic eandem plus vice ſimplici vel corrigendam ſibi ſumſit, vel
Pag. 230, illuſtrandam. His denique omnibus ſuccedunt Annotationes
235, 236. in has ipſas Orationes non *Wolfii* ſolum, ſed & *Tourrelli*, quas ex Gallicis fecit Latinas. Ipſe vero Cl. Editor utrisque ſuas Obſervationes partim addidit, partim oppoſuit, ubi id neceſſe viſum fuit. Nam non ſolum ab utroque Viro doctiſſimo nonnunquam in expoſitione diſcedit, ſed etiam ex *Meurſio*, *Sigonio*, aliis, ea adjecit, quæ ad antiquitates accuratius tenendas faciunt. In ipſis autem verbis tam *Demoſthenis* quam Scholiorum antiquorum licet multa autoritate, quos adhibuit, Codicum manu exaratorum a prioribus. Editoribus minus accura-
256, 337. te exhibita emendaverit, ſuas tamen conjecturas ſatis habuit in Annotationibus referre, & lectorum judicio ſubjicere. Præeunte etiam eodem *Tourrello*, vulgarem Orationum ordinem ad rationes Chronologicas immutavit, ita, ut primum appareat *Philippica I*, deinde *Olynthiaca*, vulgo ſecunda, tum *Olynthiaca*, vulgo tertia, & denique *Olynthiaca*, vulgo prima. His vero omnibus acceſſerunt Obſervationes Criticæ in Commentarios vulgo *Ulpianeos*, quas cum Editore communicavit *Joannes Chapman*, Colleg. Reg. apud Cantabr. Socius. Duo ſibi inprimis Autor Eruditiſſimus in his Obſervationibus evincere propoſuit, quorum alterum eo redit, ut demonſtret, Commentarios in *Demoſthenem*, qui vulgo *Ulpiano* adſcribuntur, non eſſe *Ulpiani* Rhetoris, ſed multo recentioris ætatis. Alterum autem eo pertinet, ut oſtendat, vitam *Demoſthenis*, quæ *Plutarchi* nomen vulgo præ ſe fert, eundem habere Autorem, quem ipſi illi Commentarii in *Demoſthenis* Orationes. Interim, quamvis in Annotationibus, quæ acceſſerunt, Cl. *Mounteney* pauca ſint, ſi quidem ulla, tradita, quæ ad genium linguæ ex ipſis fontibus aſſerendum valent, multa tamen vel ex aliis repetita, vel ab ipſo Autore addita, in iisdem reperiuntur, quæ ſententiam *Demoſthenis* egregie illuſtrant, viamque adoleſcentibus facere poſſunt, ad ſenſus Oratoris plenius percipiendos.

SE-

SECTIONUM CONICARUM ELEMENTA, methodo facillima demonstrata, in usum Juventutis Academicæ, Autore L. TREVIGAR, A. M. Aulæ Clarensis Socio.

Cantabrigiæ, typis Academicis, apud N. Prevost & A. Vandenhœk, & apud J. Crownfield, Bibliopolas Londinenses, 1731, 4 maj.

Alph. 1 pl. 1, cum Tabb. æn. 12.

Quanta sit Sectionum Conicarum in Mathesi utilitas, abunde constat, ut adeo utile sit, prostare quoque Compendia, quibus ad eorum cognitionem absque ambagibus deducantur tyrones. Quamobrem, cum *Philippus de la Hire* Opus præclarum de Sectionibus Conicis edidisset, methodo veterum Geometrarum demonstratum; in usum juventutis Academicæ Compendium inde confecerat *Jacobus Milnes*. Etsi autem demonstrationes, ad methodum veterum compositæ, haud contemnendam afferant Mathematum cultoribus utilitatem; haud tamen negari potest, eas & majore tædio, & longiore temporis impendio addisci, quam si cum recentioribus calculo analytico utaris, quo propositionum subsidiariarum numerus ingens eliminatur, & ad faciliorem intelligentiam reducuntur, quæ alias, a tyronibus præsertim, difficulter intelliguntur. Quamobrem, cum *Hospitalius* in Opere analytico de Sectionibus Conicis methodum geneticam cum analytica conjunxerit, atque adeo doctrinam utilem plurimum facilitaverit; inde Noster excerpsit, quæ ad theoriam hanc faciunt. Ne tamen a tyronibus multo plus temporis in iis addiscendis impendendum sit, quam rei vel natura exigat, vel dignitas postulet; quæ obscurius & confusius ab *Hospitalio* proponuntur, ea meliori ordine Autor dispofuit, ut in Geometria vel mediocriter doctus, & in Algebra vel parum versatus, prima & præcipua Sectionum Conicarum Elementa sine nimio sudore percipere possit. Librum sextum *Hospitalii* de Sectionibus Conicis in solido

ſolido conſideratis omiſit, quod non alia contineant, quam quæ in anterioribus jam alio modo fuerant demonſtrata. Cum vero deeſſent nonnulla in Opere *Hoſpitaliano*, quæ ad intelligendum Opus Principiorum *Newtoni* ſcitu neceſſaria ſunt; hunc defectum ex *Apollonio*, *Milnio*, aliisque, ſupplevit. Appoſuit quoque nova quædam theoremata de circulari Sectionum Conicarum curvatura, quæ apud Scriptores Conicos nullibi leguntur, addiditque methodum latiſſimæ utilitatis, quemadmodum ex *Newtoni* Principiis conſtat, proprietates omnes parabolæ ex ſimilibus ellipſeos vel hyperbolæ proprietatibus derivandi.

M. FRIDERICI WILHELMI STÜBNER *Demonſtratio veræ menſuræ virium moventium.*

1) Agant vires V v per tempora D d, dum producunt effectus E e. 2) Vis eo eſt major, quo major effectus ab eadem intra idem tempus producitur. Seu: Effectus intra idem tempus præſtiti ſunt viribus producentibus proportionales. Si fuerit $D=d$, erit $V:v=E:e$. 3) Quo majus eſt tempus, per quod vis eadem vel æqualis operatur, eo majorem illa producit effectum. Seu: Effectus ab æqualibus viribus producti ſunt proportionales temporibus, in quibus producuntur. Si fuerit $V=v$, erit $D:d=E:e$. 4) Virium ratio componitur e directa ratione affectuum & inverſe temporum, per quæ agunt, dum effectus ſuos producunt. Seu: Eſt $V:v=Ed:eD$. Nam ſi vis V in tempore D præſtat effectum E *per num.* 1, præſtabit intra idem tempus vis v effectum $Ev:V$ *per num.* 2. Porro ſi vis v in tempore D præſtat effectum $Ev:V$ *ex demonſtratis*, eadem in tempore d præſtabit effectum $dEv:DV$ *per num.* 3. Eſt adeo $e=dEv:DV$ *per num.* 1 & $eDV=dEv$: unde patet propoſitum. 5) Effectus virium V v corpora M m celeritatibus C c moventium ſunt motus in his corporibus a viribus iſtis excitati. Hinc, ſi motus ſeu lationes corporum horum dicantur

tur $L\ l$, erit $E : e = L : l$ *per num. 1.* 6) Motuum' quantitates ſunt impetibus corporum motorum proportionales. Eſt adeo $L : l = CM : cm = E : e$ *per num. 5.* 7) Eo rapidius agit vis, quo minus tempus conſumit in producendo effectu. Seu: Rapiditates actionum a viribus exercitarum ſunt in ratione reciproca temporum, quæ actionibus impenduntur. Hinc ſi virium $V\ v$ rapiditates in agendo dicantur $R\ r$, erit $R : r = d : D$ *per num. 1.* 8) Quo rapidior celeriorque motus a vi producitur, eo rapidius agit vis movens. Seu: Celeritates motuum productorum ſunt proportionales rapiditatibus actionum a viribus producentibus exercitarum. Hoc eſt: $R : r = C : c = d : D$ *per num. 7.* 9) Tempora, per quæ vires agunt, dum effectus ſuos, motus ſcilicet corporum, producunt, ſunt reciproce proportionalia celeritatibus, quibus corpora mota feruntur. $D : d = c : C$ *per num. 8.* 10) Vires moventes ſunt in ratione compoſita celeritatum productarum & impetuum corporum motorum. Nam $V : v = \overline{E : e} \times \overline{d : D}$ *per num. 4* $= \overline{E : e} \times \overline{C : c}$ *per num. 8 & 9* $= \overline{CM : cm} \times \overline{C : c}$ *per uum. 5 & 6* $= C^2M : c^2m$. Id quod erat demonſtrandum.

LEVENSBESCHRYVING VAN BEROEMDE EN geleerde Mannen, &c.

h. e.

BIOGRAPHIÆ VIRORUM ILLUSTRIUM ac eruditorum. Adduntur occaſus hominum celebrium recentiſſimi, & nova memorabiliora alia.

Tomi IV.

Amſtelodami, apud Adrianum Wor & Hæredes Onder de Linden, 1730 & 1731, 8 maj.

Singuli Tomi conſtant Alph. 2, cum Iconibus variis.

Dignam

Dignam certe civium suorum & exspectatione & plausu, quem meretur, operam susceperunt clarissimi aliquot in Batavis doctrina ac ingenio Viri, dum animum adjecerunt primum ad elaborandum vernaculo Belgis sermone partitimque typis vulgandum *Biographias Virorum illustrium ac eruditissimorum* variorum ordinum, ætatum, terrarum & gentium. Viguit ista semper apud cultissimos quosque orbis populos consuetudo, ut præclaræ mortalium virtutes, in publicos quondam patriæ usus expromtæ, post illorum fata, laudatissimo utique instituto, literis mandarentur, justisque cohonestarentur elogiis. Qua re adeo & pietati, ipsorum memoriæ debitæ, satisfactum, & posterorum etiam utilitati, ex præstantium exemplorum sedula contemplatione atque imitatione resultanti, quam maxime consultum esse, nemo diffitebitur temere. Usurpatum hoc prisca ætate Græcis & Romanis, & frequentatum idem recentiori tempore politissimis Europæ nationibus. Uni fere Belgæ ad hunc usque diem negligentiores fuisse deprehenduntur in tradendis scripto sua lingua summorum & pietate & literis Virorum Vitis. Quamvis enim negari non possit omnino, exstare Belgico sermone istiusmodi Commentationes, vel primitus ita elaboratas, vel aliunde abs interpretibus traductas, una plures; hæ ipsæ tamen, si ad aliarum gentium, Germanorum maxime atque Gallorum, in argumento simili industriam contendas, paucissimæ longe exsistunt & vix in numero haberi merentur. Supplere itaque hunc defectum pro virili parte instituerunt doctissimi hujus *Sylloges Biographicæ* conditores collectoresque, gratiam se non plane nullam a gentilibus suis inituros confisi, si & illis, qui Græca & Latina, aut exterorum alia quævis idiomata, haud adeo callent, variæ fructuosæque lectionis, cujus cupidissimi sunt inter Belgas plerique, materiam luculentam suppeditarent, vernaculoque ipsis sermone proponerent non indigenarum tantum, sed & exterorum, non hujus tantum ævi, sed & præteritorum temporum, homines meritis atque eruditione insignes. Inter deliberandum, quonam potissimum ævo scriptionis telam quam commodissime ordirentur, visum tandem fuit, ab

ab illa inde tempeſtate auſpicium capere, qua, quod ſcribunt ipſi, medias inter ignorantiæ atque impietatis, quibuscum miſerrime conflictari ante aliquot Secula & Eccleſiam & Rempublicam oportuit, tenebras, exorta paulatim ſunt in utraque lumina, quæ emendationi tum doctrinæ divinæ pariter ac humanæ, tum morum, Seculo demum XVI ineunte plenius erumpenti, præluſerunt. Neque tamen in purioris tantum cultus inſtauratoribus vindicibusque Autorum diligentia ſubſiſtet; quin & aliorum ſubinde rationem ſe habituros eſſe promittunt, qui variis, gravioribus pariter atque amœnioribus, ſcientiis illuſtrandis excolendisque perennem nominis famam conſecuti ſunt; immo vero ne illi quidem penitus omittentur, qui ex ipſa veritatis oppugnatione ſui memoriam quodammodo protulerunt. Hujus igitur inſtituti rationes cum ita ſint comparatæ, veluti diximus, quod a nobis hoc loco fieri & ſperare & poſtulare poterunt noſtri Lectores, amplius fere eſt nihil, quam ut curatum illis, quemadmodum de Cl. *Niceronii* ſimili Opere facere identidem conſuevimus, Indicem exhibeamus Virorum, quorum hiſtoria ſingulo quoque Volumine continetur. Hoc iis poterit demum uſui eſſe atque commodo, qui de comparanda ſibi unius atque alterius notitia exquiſitiori curioſi, illam hoc Compendio, curate tamen ac jucunde, expoſitam offendent. Iſtud adhuc monemus in anteceſſum, unumquemque *Tomum* in *quinque* iterum peculiares *Partes* diſpeſci, & ſingulari rerum maxime commemorabilium Elencho concludi, veſtibulum vero cujuslibet elegantiſſima icone, cum ſubjecta ipſi Belgicis verſibus Επιγραφῇ, ingenioſa ut plurimum atque elaborata, exornari.

Age vero, in rem præſentem veniamus. *Tomi* itaque *I Pars I* ſiſtit Vitas *Berengarii*, qui Seculo XI ſua de præſentia non reali, ſed figurata, corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna ſententia innotuit; *Petri de Bruis*, a quo *Petrobruſianis* odioſum quondam nomen indiderunt Pontificii; *Henrici*, Monachi cujusdam Toloſani, & *Petri* denique *Abælardi*. *Pars II* exhibet Vitas *Arnoldi de Bres*, & *Petri Waldi*, a quo *Waldenſes*, teſtium veritatis, & *Hiſtoriam Inquiſitionis*. Conti-

 nuatur

nuatur hæc materia *Parte III*, & ſubjungitur notitia *Roberti Groſthead*, Epiſcopi Angli, *Lothardi Waltheri* & *Wiclevi*; quod idem fit *Parte IV* de Hiſtoria *Joannis Huſſi* & *Hieronymi Pragenſis*. Concludit hunc Tomum *Pars V*, cum Memoria *Joannis Ziskæ*, cujus virtus bello *Huſſitico* innotuit, & *Gobelini Perſonæ*, teſtis itidem veritatis.

Tomi II ſumma hæc eſt. Scilicet *Partem I* integram abſolvit notitia *Laurentii Coſteri*, quem primum omnium artis Typographicæ inventorem exſtitiſſe, operoſe adſtruitur, hujusque rei gloria Harlemenſibus Belgis contra negantes Germanos & Gallos quomodocunque vindicatur. *Pars II* & *III* deſtinantur *Hiſtoriæ Academiarum*, ſeu, ut vulgo vocant, *Univerſitatum*, per univerſam, qua cultior eſt, Europam & olim & recentiori tempeſtate inſtitutarum; quo loco, veluti egregia plurima in medium afferuntur, ita tamen univerſa non adeo vel liquida, vel firma, deprehendimus, ut acquieſcere in ſingulis momentis poſſint curioſi argumenti hujus inquiſitores. Poſt hæc *Parte IV* Vitæ *Poggii Bracciolini*, Florentini, *V* autem *Laurentii Vallæ*, ſtudioſe recenſentur. Ceterum *Tomo* illo *II* & ſequentibus in hoc diſceſſum aliquantiſper fuit a prioris inſtituto, quod ad calcem cujusvis Faſciculi ſubnectantur *Nova Academica*, Diſſertationum, Promotionum, & ſimilis generis, in Academiis Belgicis recentiſſime habitarum enarrationem complexa.

Auſpicium *Partis I Tomi III* faciunt Biographiæ *Antonii Panormitæ*, & *Joannis Regiomontani*. Sequuntur *Parte II* Vitæ *Thomæ a Kempis*, & συγχρόνȣ ipſi *Joannis Brugmanni*, Monachi ex Minoritarum Ordine, qui magnas ſuo tempore turbas Amſtelodami excitavit. *Parte III* enarratur Hiſtoria Cardinalis *Beſſarionis*, & *Julii Pomponii Læti*; *IV Theodori Gazæ* & *Joannis Pici*, Mirandulæ Comitis; & *V* denique *Joannis Joviani Pontani*.

Tomum IV evolventibus primo ſtatim loco occurrit elaboratiſſima de *Joanne Weſſelo*, *Gansfort* cognominato, narratio. Mox *Parte II* legitur Vita *Rudolphi Agricolæ*; *Parte III* Vita

Vita *Hieronymi Savanorolæ*; *Parte IV* Vita *Ulrici Zwinglii*; & postremum *V* Vita *Martini Lutheri*.

Nova illa memorabiliora, in titulo promissa, atque *occasus hominum illustrium*, Principum puta exterorum & summorum in Belgarum Republica Virorum, obitus, mutationes item in Statu tum Politico, tum Ecclesiastico, subinde in eadem facta, quantumvis grata utraque non possint non accidere Lectoribus Belgis, nos tamen, qui *Eruditorum Acta* condimus, minus tangunt. Istud interim silentio a nobis prætermitti nefas fuerit, passim hic etiam solerter admodum atque curiose describi vitas Virorum doctrina scriptisque illustrium, qui postremis demum annis e vita excesserunt; quorum elenchum similiter huc referre operæ pretium existimamus. Enimvero leguntur *Tomo I* Vita *Joannis Fabricii*, *Joannis Harduini*, *Caroli Schaaf*, *Gottlieb Wernsdorfii*, *Christiani Thomasii*, *Jo. Caroli Spiessii*, *Friderici Adolphi Lampii*, & *Jacobi Lenfant*; *Tomo II* Vita *Jo. Andreæ Danzii*, *Jo. Henr. Helcheri*, Medici Vratislaviensis, *Richardi Steele*, *Nic. Hier. Gundlingii*, *Jo. Franc. Buddei*, *Lucæ Schrœckii*, atque *Thomæ Crenii*; *Tomo III* *Joannis Kanoldi*, Medici Vratislaviensis, qui perperam, licet constanter, hic *Ranoldus* scribitur: *Joannis a Marck*, Theologi Lugdunensis, *Danielis Clerici*, & *Joannis Kahleri*; & *Tomo IV* Vita *Jacobi Fruitier*, Theologi Roterodamensis, *Isaaci Newtoni*, *Jacobi Saurin*, *Simonis Friderici Hahnii*, *Friderici Ruyschii*, *Joannis Hübneri*, & *Theodori* denique *Hasæi*; qui omnes fere & singuli meritis suis in eruditam civitatem amplissimi hoc consecuti sunt, ut vel nuda nominis appellatione abunde cognoscantur. Libet, antequam calamum omnino deponamus, speciminis gratia adhuc recensere, quæ *Tomo II* de *Thoma Crenio* commemoraverunt Viri Clarissimi, quod paucis inter eruditos illa perspecta existimemus, qui tamen plus forte vice simplici de illo inaudiverunt. Et principio statim incertus est admodum ipsius locus natalis. Sunt, qui ex Marchia Brandeburgica ortum duxisse perhibeant; cum alii Hungariam *Crenio* patriam adscribant, quod publice fecit inter alios *Caro-*

lus Arndius, Professor demum Rostochiensis, in *Bibliotheca Politico-Heraldica Selecta;* quam tamen posteriorem persuasionem falsam esse contendunt, qui *Crenio* superstiti adhuc familiaritate fuerunt conjuncti. Hoc contra exploratum omnino habetur, non verum istud ipsi fuisse nominis, sed virili demum ætate adscitum, & cum *Thomæ Theodori Crusii* appellatione commutatum. Literis interim mature admodum operam dedit, & linguarum, Latinæ & Græcæ, immo vero etiam Orientis idiomatum, Historiæ porro, Philosophiæ, ac doctrinæ sanctioris, notitiam non omnino proletariam sibi comparavit. Præter alias Germaniæ Academias, in Vitebergensi atque Giessensi præcipue studia ipsum coluisse, argumentis non inficiandis constat, quarum in postremam annum circiter 1669 delatus, & *Petri Haberkornii*, Professoris, patrocinio suffultus, postquam pro more Dissertationem de *Angelorum intellectione* ex cathedra publica propugnavisset, Philosophiæ & liberalium artium disciplinas per modicum tempus privatim exposuit. Inde ad munus sacrum in pago quodam Ducatus Cellensis, *Blumenhage*, obeundum vocatus, non multo post in Hungariam superiorem abiit, & Rector Scholæ Eperiensis, liberæ & Regiæ illius Provinciæ urbis, a Confessioni Augustanæ addictis constitutus, hanc etiam provinciam post breve itidem intervallum, ignotum, qua causa, iterum deposuit. Non ignoramus varia de illo in vulgus sparsa, a ψευδωνύμῳ etiam scriptore, qui *Severini a Clamoribus* larvam sumsit, (vero autem *Ernesti Martini Plarrii* nomine venit,) singulari *ad Amicum de Vita, studiis & moribus Th. C. Epistola*, Amstelodami A. 1706, in 4, impressa, acerbius quondam objecta, atque *Crenium* inter alia desertæ ob alterius femellæ amorem legitimæ uxoris, & hinc fugitivum, accusatum fuisse; quod tamen in medio merito relinquimus. Hoc interim expeditum est, *Crenium*, postquam Germaniam ultro citroque peragravisset, Roterodami primum, & mox Lugduni Batavorum, consedisse, victumque sibi formandis privatim ad humaniora studia puerorum ac juvenum ingeniis comparavisse; quo ipso tempore, quod supra jam monitum est, avitum cognomentum *Crusii* in *Crenii* appella-

pellationem transmutavit. Hæsit posteriori loco triginta plus minus annis, vitamque ibi tandem A. 1728 octogenario proximus privatam conclusit. Tranquille hanc & in literario otio transegit inter libros suos consenescens, quorum ingentem numerum, minutiorum maxime atque rariorum, undiquaque mira cum solertia congesserat. Dignum notatu est, quod hac occasione referunt Autores Clarissimi, *Bibliothecam Crenianam* & numero & delectu præstantissimas quasque & amplissimas Bibliothecas, quod quidem minutiora illa, quæ diximus, & rariora Schedia attinet, immo ipsam illam Celeberrimi nuperque defuncti Theologi Bremensis, *Frid. Adolphi Lampii*, superavisse, quæ tamen vix parem in hoc genere habere vulgo existimabatur. Addunt iidem, cum tandem Octobri mense ejusdem Anni auctio de illa publica Lugduni instituenda esset, qui Catalogi editionem curaverat, in præmissa Præfatione publice *indigestam molem Bibliothecam* hanc *Crenianam*, & quidem ex vero, appellitasse, quæ & sordidæ titulum non secus promeruisset, siquidem omnes illius fere libri spurcissimo habitu in emtorum manus pervenissent. De hoc interim quomodocunque fuerit comparatum, istud ipsi denegari laudis nequire arbitrantur, excelluisse *Crenium* in cognitione literaria atque libraria; omnigena scriptorum lectione polluisse; neque demum libros frustra collegisse, aut soli sibi, quod invidia multorum fit, servasse, sed in publicos plurium usus diffudisse liberaliter. Testantur hoc vulgatæ successive ab ipso passimque propriis Animadversionibus illustratæ, variorum Opusculorum Συλλογαὶ, tum Roterodami, tum Lugduni editæ. Pertinent ad hunc censum *Consilia & methodi aureæ studiorum optime instituendorum*, tribus Tomulis in 4 Roterodami A. 1692, 1696 & 1699 impressa, & quinquaginta quinque omnino scriptis hujus argumenti constantia, quæ inter autem uno plura pretii levioris occurrunt, quæ sine quodam piaculo, intelligentiorum arbitrio, omitti penitus potuissent. Pertinent huc porro *Animadversiones Philologicæ & Historicæ, novas librorum editiones, Præfationes, Indices, nonnullasque summorum aliquot Virorum labeculas notatas excutientes,*

tes,

tes, Roterodami A. 1695, 4. Plus quam ſatis titulo huic ſatisfeciſſe *Crenium* Noſtri judicant, & liberiori quandoque calamo illuſtrium in literis heroum, *Eraſmi*, *Camerarii*, *Bezæ*, *Caſauboni*, *Vorſtii*, *Heinſii*, *Grotii*, *Voſſii*, *Seldeni*, *Gatakeri*, *Huetii*, aliorumque, hallucinationes ac παρωράματα annotaviſſe. Pertinent denique huc quinque *Faſces Exercitationum Philologico-Hiſtoricarum*, inter Annos 1697 & 1700 typis exſcripti, & aliud *Syntagma* minoris molis, *Chriſtophori Helvici Elenchos Judaicos*, *M. Antonii Probi Orationem de Monarchia Regni Iſraelis*, & *Raphaelis Eglini*, Tigurini, *Captivitatis Babylonicæ Hiſtoriam*, complexum. Notæ ſunt inſuper in vulgus *Diſſertationes Crenianæ de libris ſcriptorum optimis*, & *de ſingularibus ſcriptorum*, *de furibus* item *literariis*, & *Annotationes in paſſionem Dominicam*. Dum in Germania adhuc commoraretur, edidit *Explicationem trium priorum Pſalmorum*, & ſub nomine *Dorothei Sicuri* (unde literis pauliſper trajectis *Theodori Cruſii* cognomentum apparet,) alia duo Schediaſmata; unum *de Prudentia Eccleſiaſtica*, alterum *de Origine Atheiſmi in Romana & Proteſtantium Eccleſiis*, inſcriptum.

GOTTLOB AUGUSTI JENICHEN, PHIL. & Jur. D. De Priſco Javoleno, JCto incomparabili, & præcipuo Seculi ſui ornamento, Diſſertatio ad FRIDERICUM OTTONEM MENCKENIUM, Jur. & Phil. Doctorem.

Lipſiæ, apud Jo. Chriſtianum Langenhemium, 1734, 4. Plag. 4½.

Nemini cuiquam ex antiquis JCtis profecto magis triſte atque acerbum fatum accidit, quam *Priſco Javoleno*, JCto ſua ætate ſine controverſia doctiſſimo, de quo vel plane nihil conſignarunt literis Viri docti, vel pauca & proletaria comme-

me-

memorarunt, vel ſolum horrendum *Plinii* carmen, quo illum in dubiæ ſanitatis hominum numerum cenſumque retulit, recitarunt. Operæ itaque pretium fecit Cl. *Jenichius*, Collega noſter conjunctiſſimus, qui hac Diſſertatione non ſolum de vita, doctrina, moribus, diſcipulis, & libris *Javoleni* præcepit, verum etiam vindicem calamum ſtrinxit adverſus improbum & maledicum *Plinium*, qui tam immiti & inhumana cenſura *Javolenum* præter jus fasque notavit. Complectitur hæc Diſſertatio, quam *Friderico Ottoni Menckenio*, Amico ſuo, conſecravit Autor, multa nova, ſingularia, & quæ fruſtra quæſiveris apud alios, ut non injucundum fore ſperemus, ſi potiora ſelectioraque Diſſertationis hujus Capita breviter ſtrictimque indicaverimus. Patriam *Javoleni* in Italia quærendam eſſe cenſet, & contra *Hottomannum*, qui ad peregrinos homines eum temere ablegat, diſputat. Magna diligentia recenſet *Priſcos* veteres, qui vel in legibus, vel marmoribus, vel priſcis Autoribus reperiuntur. Sed, qui ſummam induſtriam adhibuit *Priſcis* indicandis, quos leges vel marmora oſtendunt, non eadem ſolicitudine nobis verſatus eſſe videtur in ceteris *Priſcis*, quorum mentionem faciunt antiqui Scriptores. Fallimur, aut ſolos illos *Priſcos* ſua commemoratione dignos judicavit, qui præ aliis majorem excellentioremque nominis gloriam famamque conſecuti fuerunt. Alias profecto non omiſiſſet *Marium Priſcum*, cujus memoriam ſervavit *Plinius L. II Ep. 11 & 12*, *Stillonium Priſcum*, cujus notitiam eidem *Plinio L. III Ep. 9* debemus, *Helvidium Priſcum*, cui diſertam ſapientiam tribuit *Autor Dialogi de Orat. Cap. V n.* 7, & cujus perſæpe in libris ſuis meminit *Tacitus*, *Priſcum Fauſejum*, cujus immoderatam ambitionem perſtringit *Martialis Lib. I Epigr. 112*, cujus avaritiam reprehendit idem *Lib. VII Ep. 47*, & cujus mentionem injicit idem *Lib. VIII Ep. 1*, *Lib. IX Epigr. 5*, & *Lib. XII Ep. 92*, *Terentium Priſcum*, qui Autore *Martiale L. IX Ep. 79* librum de conviviis ſcripſit, & cum quo *Lib. X Ep. 3*, *Lib. XII Præf. Ep. 1, 4 & 14* blande amiceque loquitur; & pro cujus reditu *Lib. VIII Ep. 44*, & *Lib. XII Ep. 62* pia captaque vo-

ta

Pag. 15, 17. ta nuncupat *Martialis*. Sed e diverticulo in viam. Jucundæ utilesque Obſervationes ſunt, quibus poſt Ill. *Heineccii* curam *Salvii Juliani*, *Javoleni* diſcipuli, vitam il-
17. luſtrat. Inprimis placuit nobis illa obſervatio, qua *Julianum* ſub primis Divorum fratrum Imperii annis naturæ reddidiſſe debitum ſatis clare atque aperte oſtendit. Neque pœnitebit quemquam legere ea, quæ pro integro, incorrupto, & perpetuo mentis vigore *Javoleni* argu-
20. 24. menta protulit *Jenichius*. Nugatur certe *Plinius*, quando *Javolenum* emotæ mentis hominibus improbe & illepide annumerat. Primo unus teſtis *Plinius* hoc dixit. Secundo ſuſpectæ & ſubleſtæ fidei teſtis eſt *Plinius*, quem inſanus erga *Paulum Paſſienum* amor, & immane in *Javolenum* odium, ad hanc fabulam excogitandam impulit. Tertio nequaquam verba *Javoleni*, quibus *Paulianorum* carminum recitationem deprecatus eſt, inſani quidquam continent. Nolebat enim Vir gravis, ſeverus, & negotioſus, aliena Carmina, quæ ab aliis immodico pretio redimere, & pro ſuis recitare ſolebat *Paulus*, quemadmodum id ante *Javolenum* jam *Martialis* & *Juvenalis* indicaverant, audire, & augere juvenilem alienis plumis ſeſe exornare cupientis, libidinem. Quarto & ipſe ſibi contradicit *Plinius*, illaque officia tribuit *Javoleno*, quæ profecto nemo adminiſtrare poterit, cujus mens extra
25, 26. ſedes ſuas evagatur. Accurate quoque definit Autor, quo tempore in aliam vitam ſe receperit *Javolenus*, eundemque ſub ultimis *Trajani* imperii annis fatis conceſſiſſe probat, illorumque ſententiam, qui ipſum ad *Antonini Pii* uſque imperium vixiſſe affirmant, argumentis certiſſimis refellit. Tacemus ceteras, quibus *Javoleni* ſui vitam ornavit, Obſervationes, Tibique, Lector, Opuſculum bonæ frugis plenum magnopere atque vehementer commendamus, utque ſimili induſtria aliorum, quos priſca tulit ætas, ſummæ exiſtimationis JCtorum fata & merita e ſuis protrahere tenebris pergat, ipſum Cl. Autorem modeſte rogamus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXXXIV.

EXPEDITIO HISPANICA APOSTOLI S. Jacobi Majoris asserta, & ex S. Paulo Apostolo confirmata, Dissertatio Historico-Critica. Accessere Appendices tres: 1) de Æde Cæsaraugustana, a Columna dicta, per S. Jacobum constructa; 2) de gravissima autoritate Breviarii Romani; 3) Sylloge Autorum omnium gentium omniumque ordinum, qui expeditionem Hispanicam S. Jacobi Majoris asserunt; Autore EMMANUELE CAJETANO SOUSA, Clerico Regulari, Regiæ Majestati a Consiliis, Bullæ Sanctæ Cruciatæ Pro-Commissario Generali Apostolico, & Regalis Academiæ Quinqueviro Censore.

Tomus I.

Ulyssipone Occidentali, ex prelo Joseph. Anton. a Sylva, 1727, fol. Alph. 9 pl. 21.

Musas sacras, literarum & historiæ cumprimis amantissimas, ad ipsa columnarum Herculearum marisque Atlantici confinia domicilium suum renovasse, tum læti intelligimus, tum ex Opere præsenti, quippe locupletissimo teste, edocemur. Genius seculi a Regum Procerumque pendet ac for-

matur arbitrio, studioque. Lusitani culturæ literarum sidus novum ex Augustissimi Regis clementissimo in Musas amore repetunt, meritoque deducunt. Hoc ipsum agnoscit Operis hujus Venerabilis Autor, siquidem is Dissertationem suam, quæ est instar copiosi Voluminis, Augustissimo Principi, *Joanni V*, Lusitanorum Regi, inscripsit, eidemque initia Evangelii per Lusitanam sparsi, ac summa *Jacobi* merita, exponit. Laudibus simul gravissimis effert *Mariam*, Christi matrem, eamque *cæli terraque reginam*, ac patronam, a Rege *Joanne IV* in tutricem regni adscitam, appellat. *Carolum Magnum* singulari religione in *S. Jacobum Majorem* fuisse, addit. Si hoc ipsum nititur loco *Turpini*, qui habetur *Cap. III de gestis Caroli Magni & Rolandi p. 68*, causa dicta est. Libro præfixæ sunt approbationes Academicorum Regiorum, & Autoris admonitio, qua docet, sese autoritatem non nisi humanam scripto suo tribuere. Argumenta pro expeditione *Jacobi* Hispanica, plenissimo de sinu prolata, effecerunt, ut tres Appendices Tomum Operis constituant. Nunc ad rem ipsam properamus. In Præfatione occasio scriptionis, expositio tituli, divisio Operis, & ratio methodi stilique, enarrantur. Ven. Pater *D. Hieronymus Conta-*
Pag. 4. *dor de Argote*, Clericus Regularis, & Regalis Academiæ Socius, A. 1722 edidit *Dissertationem*, Lusitanice scriptam, *de Adventu S. Jacobi in Hispaniam, comprobato autoritate Doctoris maximi, S. Hieronymi*, quæ exstat in Collectione Actorum Regalis Academiæ eodem Anno. Præterea *D. Joannes de Ferreras* ante duodecim annos, & quod excurrit, *Dissertationem pro*
5. *expeditione Hispanica S. Jacobi* juris publici fecit, & pro ea resumsit arma in *Dissertatione Apologetica de Prædicatione S. Apostoli Jacobi Zebedæi in Hispania. D. Augustinus de la Roca* eodem fine edidit *Discursum circa duas Disserta-*
6. *tiones, Ulyssipone editas, de Adventu S. Jacobi in Hispaniam.* Nomen Autoris est personatum. Alius, qui *D. Andreæ Duranæ* nomen sibi sumsit, Opusculum edidit ejusdem argumenti, quod est inscriptum: *Defensa de la venida, y Predicacion de Sant Jago el Mayor en Espanna.* Ex horum scriptis se profecisse, Autor, modestiæ laudibus ornandus,

haud

haud diſſimulat. Poſt prologum deſcendimus ad tractationem ipſam, quæ in tres Partes, ac duo Parerga, Epilogumque; Partes rurſus in Sectiones, Sectiones in Aſſertiones, diſpeſcuntur. Inprimis Lectori Autor perſuadet, expeditionem *Jacobi* Hiſpanicam eſſe honorificam cœlo & terræ, decoram Luſitaniæ & Hiſpaniæ, honorificam Eccleſiæ militanti, cœlo, ipſi Apoſtolo, *S. Paulo*, Eccleſiæ triumphanti, ſanctiſſimæ virgini *Mariæ*, Chriſtoque. Dein oſtenditur, expeditionem illam non obſtare literis ſacris, ſpeciatim Actibus Apoſtolorum, loco martyrii *Jacobi*, Epiſtolæ *Pauli* ad Romanos, tempori diviſionis Apoſtolorum, præcepto Chriſti, *Euſebio.* Præcipue nervos intendit Autor omnes, ut traditionem de mora Apoſtolorum, Hieroſolymis per duodecim annos continuata, evertat, eoque conſilio examinat teſtimonia *S. Thraſeæ*, Martyris, *S. Apollonii*, Martyris, *Clementis Alexandrini*, Pontificum *Leonis I* & *Gregorii I, Innocentii I, Gregorii VII, Clementis VIII,* nec non Patrum, nominatim *Auguſtini, Venantii Fortunati, Adonis Viennenſis, Petri Venerabilis.* Reſpondet porro ad ea, quæ proferri ſolent contra illam *Jacobi* expeditionem Hiſpanicam ex monumentis Hiſpaniæ, MSto Toletano, quod *Garcias Loayſa* produxit, & Cardinalis *Baronius* fide ſua dignatus fuit, ex Magiſtro *Yſia*, ex diſſidio Autorum Hiſpaniæ circa itineris momenta, aliisque capitibus. Hinc regeruntur nonnulla ad ſilentium antiquorum, ſacri Codicis, Conciliorum, Martyrologii Romani, Græcorum, Latinorum, ac ad clamorem recentiorum, expeditionis fidem elevantium. Inprimis ad teſtimonium *Miſſalis Gothici*, quod a *Joſepho Maria Thomaſio*, Cardinali, editum fuit, nonnulla reſpondentur. Hoc ipſo Autor impedimenta ſibi progreſſuro ademta eſſe credit, ac inde argumenta promit ajentia per totam partem tertiam. Hiſpaniam mature Chriſto dediſſe nomen, ex *Irenæi* Libro I adverſus Hæreſes *Cap. III* pateſcit. *Jacobum* in Hiſpania Evangelium Pag. 531.
promulgaſſe, teſtis eſt *Origenes Homil. XII in Geneſin.* Apoſtoli enim ab exceſſu *Stephani* Protomartyris per orbem diſ- 533.
pergi cœperunt, i.e. anno quarto & trigeſimo Æræ vulgaris, Autore *Gregorio Nyſſeno* in Sermone de *S. Stephano.* Autor vi-

tæ *S. Heliodori* in Actis Sanctorum *Tom. I* d. 3 Julii *pag. 649 C.*
Pag. 536. Episcopos de Galliæ confinibus tradit *Jacobum* vocasse suum prædicatorem in precibus, ad *Theodosium Magnum* directis. Regeruntur simul ab Autore nonnulla ad Objectiones *Conra-*
537. *di Janningi*, *Joannis Baptistæ Sollerii*, & *Joannis Pinii*, Continuatorum *Bollandi*, qui Autorem vitæ *Heliodori* fabulis refertum & recentiorem esse perhibuerant. *Hieronymus* in *Epistola ad Antonium de modestia Tom. II Opp. p. 218 edit.*
548. *Froben.* Hispaniam ab Apostolis Evangelio collustratam prædicat. Quod repetit in *Comment. ad Cap. XXXIV Es. v. 12.* Octa-
564 seq. vum Calendas Augusti, i. e. 25 Julii, esse festum translationis ossium *Jacobi* in Gallæciam diem, Autor comprobare nititur ex *Martyrologio Romano* ad eum diem, ex Autore *Sermonis XXV ad Fratres in eremo*, exhibiti inter Opera *S. Augustini* in Appendice *Tom. VI* edit. *S. Maur.* ex Opere *Comitis Sancti Hieronymi pag. 1049*, ex *Martyrologio*, quod *Hieronymi* esse tradiderunt *Cassiodorus*, *Beda*, *Walfridus Notkerus*, aliique, ac edidit *Franciscus Maria Florentinius* A. 1668 fol. porro ex *Calendario S. Romanæ Ecclesiæ*, edito ab *Edmundo Martene Tom. V Thesauri Anecdotorum*, ac ad Seculi V initia ponendo. Fatendum tamen est, in hisce ne verbum quidem de expeditione *Jacobi* Hispanica commemorari. *Paulum* Hispanis nuntiasse Christi doctrinam, vix negari potest. Nam id distincte habetur in Martyrologio Romano ad
574. diem 22 Martii, ac ipse obiit ἐλθὼν ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως, uti autor est Clemens in *Epistola ad Corinthios §. 5 p. 148 seq. Tom. I Cotelerii.* *Pearsonus* rite intellexit Hispaniam per *occasus terminum*, respectu ad locum, in quo *Clemens* scribebat, habito. At hoc non obstat, quo minus *Jacobus* ibidem Evangelium docuerit, dummodo testimoniis id evincatur locupletissimis. Hoc ut præstet Autor, provocat ad locum *Hieronymi*, exponentis *Cap. XI v. 14 Esaiæ.* Si locum ipsum evolvamus, duo ibi traduntur: unum est, quod Apostoli, toto orbe dispersi, Evangelium prædicarint, cummaxime per *plagam Occidentalem, quæ Oceani ambitu clauditur;* alterum est, quod *Paulus* ad Hispanias quoque delatus sit navibus. Quid

hinc

hinc pro *Jacobi* expeditione Hispanica colligi queat, Lector facile odoratur. Sed nec hoc Autorem ipsum fugit. Qua de causa diligentiam in conquirendis testimoniis aliis collocat. Provocat eo nomine ad Autorem, cujus scriptum reperitur inter Opera *Chrysostomi Tom. II p. 522* edit. Antwerp. A. 1614. Is Pag. 593.
enim, *Petrum, Joannem*, & *Jacobum* per Occidentem docuisse, fatetur. Ne intelligas *Jacobum Alphæi*, timet *Antonius Caracciolus;* quare in *Controversia de Accessu S. Jacobi ad Hispaniam n. 26 p. 49* edit. 2 monet, hunc perpetuo Ephoriæ Hierosolymorum præfuisse. Noster addit, ab *Anonymo* illo dici, *Jacobum* cum *Petro* & *Joanne* ab Orientalibus fuisse ejectos, quod in *Jacobum Alphæi* non quadret. Suspicamur inter hæc, *Anonymum* hypothesi suæ serviisse, qua inductus, ritum Occidentalium a nonnullis Apostolis erat derivaturus. *Caracciolo* tamen subscribit *Michael Erce Ximenes* in libro *de Prædicatione S. Jacobi in Hispania P. I Tract. IV Cap. IV n. 2 f. 95*. *Dupinius Anonymum* illum credit fuisse *Severianum*, Episcopum Gabalitanorum, Gallum. Nam Gabali exstiterunt in Gallia, Episcopatus vero postea translatus est
ad Ecclesiam Mimatensem, testibus *Hadriano Valesio* & *Dionysio Sammarthano*. In Concilio Bracharensi *Cap. III* legi- 596.
tur, *Petrum Ratiastensem*, Apostolum Hispaniæ, a *Jacobo*, 598.
Domini consanguineo, in Hispaniam missum. *Macedo* in *Diatriba de adventu Jacobi in Hispaniam Cap. XV* de eo Concilio dubitat cum Magdeburgensibus, *Baronio*, *Natali Alexandro*, & *Sebastiano Tilemontio*. Illud contra vindicat *Franciscus Leitaon Ferreira*, Academicus Lusitanus, in Dissertatione pro hoc Concilio. Autor tamen largitur, exemplaribus, quæ nunc de illo Concilio habemus, deesse antiquitatem debitam. *Licinianus*, discipulus *Augustini*, in Episto-
la (*) ad *Vincentium*, Episcopum, de *Jacobo Majori*: *Ex Hi-* 600.
spania reversus est Hierosolymam. *Leo I Magnus* ab hac sententia non est alienus. *Licinianus* dicitur obiisse A. 583. Autor

(*) Apud *Ægidium Gonzales de Avila* in *Theatro Ecclesiastico Tom. I p. 305.*

ipse non fidit ejus testimonio, dubitans, an Epistola illa sit genuina. *Isidorus*, Hispalensis Episcopus, præses Concilii quarti Toletani, expeditionem *Jacobi Majoris* Hispanicam pro-
Pag. 602. pugnat in libro *de Ortu & Obitu Patrum Cap. LXXXI.* Librum illum *Isidoro* abjudicat *Baronius* ad A. 816, adjudicant contra *S. Braulion*, coævus vitæ *Isidori* Scriptor, & *S. Ildephonsus*, defunctus A. 667, ac Ven. *Beda* (*) cum *Sigeberto Gemblacensi*. *Bedam* ideo laudavit *Marchio de Mondexar* in Diss. *Predicacion de Sant Jago en Espanna Cap. II f. 116. Cap. XXII f. 131, & Cap. XXVI*, qui contra *Natalem Alexandrum Isidoro* librum laudatum assignat *Cap. XX.* Est, qui *Caput LXXI* ac sequentia *Isidoro* assuta autumat, siquidem eum *Jacobum*, cui tribuit Epistolam Catholicam, in Hispaniam is tradiderit profectum, cum tamen idem *Isidorus* eam Epistolam
606. tribuerit *Jacobo Minori* in *Etymologiarum Lib. VII Cap. IX.* Varia hic in adversum admonet Autor Venerabilis, eruditionem solidam spirantia. Mirum dictu est, *Jacobum*, *Isidoro* teste *Cap. LXXI* libri *de Ortu & obitu Patrum*, sepultum fuisse in *Marmarica*, cum indubie humatus sit Hierosolymis. Et undenam dicuntur ossa *Jacobi* in Hispaniam translata, ni-
609. si Hierosolymis? At Autor erudite ostendit, exstitisse *Marmaram*, urbem Syriæ Euphratensis seu Comagenæ, cujus Rex *Antiochus Herodi Agrippæ* fuerit amicissimus. *Isidorus* por-
614. ro *Paulum* dicit *vocatione novissimum, prædicatione primum.* Sed hoc Noster de magnitudine laboris exponit. *Isidorus Cap. LXIX* testatur, *Paulum* in Hispania nuntiasse Christi doctrinam. At hæc diluuntur distinctione inter prædicationem
615. *Pauli*, nullis regionibus circumscriptam, & præconium reliquorum Apostolorum, certis terris determinatum. Hinc Au-
619. tor producit testimonium *S. Braulionis*, defuncti A. 646, ex Vita *Isidori*. Locum primo ursit *D. Joannes de Salazar* in *Tr. Apologetico de Prædicatione S. Jacobi in Hispania Cap. VIII p. 83*, & dein *Fr. Augustinus a Sancta Maria* in Diss. *de Adventu & prædicatione S. Jacobi n. 41.* *Braulionem* excipit

(*) In *Retractatione ad Acta Apostolorum Cap. I.*

pit teſtimonium *Juliani*, Archi-Epiſcopi Toletani, defuncti Pag. 622.
A. 691, e Commentario ſuper *Nahum*, quem Noſter adverſus *Natalem Alexandrum*, & alios, *Juliano* vindicat. Succedit *Beda*, qui in *Excerptionibus Patrum, Tom. III Opp. col. 485 Jacobo* Hiſpaniam ſortito obtigiſſe refert. At Excerptiones il- 629.
las *Bellarminus* & *Poſſevinus* indignas *Beda* cenſent ob nænias corraſas & vetularum fabellas. At ſtilus & modus colligendi cadit utique in *Bedam*, plus lectionis & eruditionis, quam judicii & critices habentem, judice *Dupinio*. Addit Noſter vindicias poſt *Dupinium* ampliſſimas. Sequitur *Martyrologium Blumanum*, in Codice Monaſterii *S. Petri Wilembergenſis* ſcriptum, editum a *Franciſco Maria Florentinio* cum 643.
Martyrologio Lucenſi, ubi *p. 1055* legitur : *Jacobus, filius Zebedæi, frater Joannis. Hic ad Spaniam & occidentalia loca prædicat, & ſub Herode gladio caſus occubuit.* Succedunt teſtimonia S. *Beati*, Presbyteri Libanienſis, Martyrologii Gelonenſis, a *Luca d'Acherio Tom. XIII Spicilegii* editi, ubi verba Martyrologii *Blumani* repetuntur; porro *Freculphi Lexovienſis Tom. II Chron. L. II Cap IV*, *Walafridi Strabonis* ex Poemate *de Templo Deiparæ*, *S. Notkeri Balbuli*, A. 912 defuncti, e Martyrologio, quod, cum condiſcipulo *Henbano* in cœnobio *S. Galli* compilavit, *Siſnandi*, Epiſcopi, circa annum 914 viventis, *Calixti II*, evecti ad ſolium ſummi Pontificatus A. 1119, *Ottonis Friſingenſis* Chron. *Lib. III Cap. V*, *Metelli*, Tegerſeenſis, *Tom. III Mabillonii p. 663*. Poſtea 658 ſeq.
Autor depromit teſtimonia ex monumentis a quarto inde Concilio Lateranenſi uſque ad Concilium Tridentinum. Tan- 669 ſeq.
dem hiſce ſubjicit teſtimonia temporum, quæ a Concilio Tridentino effluxerunt. Recenſentur etiam nomina eorum, qui *contra Hæreticos Magdeburgenſes & lucifugas*, (ita eos vocat Autor,) expeditionem *S. Jacobi* Hiſpanicam propugnaverunt, nominatim *Ambroſii Morales*, *Cæſaris Baronii*, *Bartholomæi* 681 ſeq.
Laurentii, qui A. 1591 Cæſarauguſtæ edidit librum, inſcriptum: *Indice de los Autores, que tratan de la venida de Sant Jago a Eſpanna.* His adjunguntur *Petrus Hieronymus Cenedo*, *Jacobus Valdeſius*, *Didacus de la Mota*, qui A. 1604 Pinciæ edidit

edidit librum *de Adventu S. Jacobi in Hispaniam*, in 8, Hispanice, *Christophorus de Castro*, *Franciscus Padilla*, *Joannes Fernandes de Velasco*, qui A. 1605 Pinciæ edidit *dos Discursos, en que se defiende la venida, y predicacion del Apostol Sant Jago en Espanna*, *Michael Martines a' Villar*, *D. Didacus de Castillo*, *Joannes Mariana*, & *Franciscus Suarius*, Granatensis, Jesuitæ, *D. Maurus de Castella' Ferrer*, *D. Sancius Davila & Toledo*, *Franciscus Jesu & Xodar*, aliique.
Pag. 737. Sectam dubitantium de certioribus quibusvis ab orco erupisse Seculo XVI, Autor dictitat, qui robur insigne traditioni de
743 seq. expeditione *S. Jacobi* Hispanica promittit ex traditione populari, familiari & pia, Ecclesiasticaque, nec non ex Breviariis Lusitaniæ, Bracharensi & Eborensi, porro Hispaniæ, nomina-
769. tim ex officio *Mozarabo* seu *Isidoriano*, Codice officiorum de Sanctis Toletanis, & Breviario Romano Ecclesiarum Galliæ, Italiæ, nominatim Capuanæ, Lucensis, & Comensis, ac aliarum. Profecto, si testimonia primorum quinque Seculorum tam distincta, quam postremæ ætatis, forent in promtu, lite
833 seq. supersederent haud ægre Viri eruditissimi. In parergo primo ostenditur, in Gallæcia esse fontem aquæ saluberrimæ, decurrentis de saxo, quod *S. Jacobus* baculo percusserit, ut hoc
843, seq. miraculo comprobaret Evangelii doctrinam. Parergo secundo inquiritur in criteria traditionis veræ, sed falsitatem infringentia magis, quam veritati congruentia. Non demimus fidem traditioni, quæ institutis & testimoniis locupletissimis omnium Seculorum radiat, inprimis ejus, quo res ipsa contigit, imo proximi. Sed, ubi fides Virorum ætate suppariium
850 seq. ac propiorum debita deest, tum malumus cauti, quam creduli, videri. Habet tamen Autor, quæ hic quoque multa cum verisimilitudine doceat. Revelationibus privatis porro corroborare studet expeditionem *Jacobi* Hispanicam. At, si eæ invicem repugnent, causa est conclamata. Quis? quæso, singulas annotavit, ut de pugna dubitari queat? Suffigitur Epilogus, & sphalmatum Index, qui, *Callixtum* semper esse scribendum, inter alia commonefacit.

JOANNIS LAUNOJI, CONSTANTIENsis, Parisiensis Theologi, Socii Navarraei, Opera omnia, in quinque Tomos & decem Volumina distributa.

Tomi III Pars I & II.

Coloniae Allobrogum, sumtibus Fabri & Barrillot, Sociorum, & Marci-Michaelis Bousquet & Sociorum, 1732, fol.

Alph. 12 pl. 20.

Pergimus in praestantissimis Cel. *Launoji* Operibus brevi recensendis, quorum hic Indicem quendam exhibebimus *Tomi tertii*. In hunc *Tomum*, qui est Operum *tertius*, ea omnia collegit Cl. Editor, quae *Launojus* de Monachorum Privilegiis scripsit. In *Parte prima* hujus *Tomi* primum locum occupat *Inquisitio in chartam immunitatis, quam Germanus, Parisiorum Episcopus, suburbano monasterio dedisse fertur*. Descripsit initio hujus Inquisitionis chartam illam *Launojus*, qua Germanus Monasterium suburbanum *S. Vincentii*, nunc *S. Germani a Pratis*, ab omni Episcopali autoritate liberum declaravit, eamqne spuriam esse & adulterinam, viginti quatuor momentis commonstravit. Quae quidem argumenta, cum *Robertus Quatremarius*, Benedictinus, confutanda sibi sumsisset, *Launojus*, adumbrata hujus responsionis imagine, pressius vestigia adversarii insecutus est, &, iterum descripto *Germani* falso privilegio, momenta Inquisitionis novis argumentis stabilivit, ac Benedictini Objectiones copiosius refutavit. Ipsa *Assertio Inquisitionis* hujus *quatuor* constat *Partibus*. *Prima* referuntur Privilegia duo, unum *S. Germani*, Parisiensis, alterum Castelliensis Monasterii, excerptum ex Epistola XLII *S. Bernardi*, atque ex Lib. III de Consideratione. *Parte secunda* Assertionis momenta Inquisitionis primum, sextum, septimum, octavum, nonum, decimum tertium, decimum quartum, decimum sextum, & vigesimum ter-

Pag. 1 seq. 25 seq. 38 seq.

tertium, repetuntur, & variis denuo argumentis munita, ab ex-
Pag. 90 seq. ceptionibus adversarii vindicantur. *Tertia Parte* Assertionis momenta Inquisitionis secundum, tertium, quartum, quintum, decimum, undecimum, duodecimum, decimum quintum, decimum septimum, decimum octavum, decimum nonum, vigesimum, vigesimum primum, & vigesimum secundum, non referuntur solum, sed magis etiam magisque confirmantur.
115 seq. *Quarta* assertionis *Parte* alia ac diversa rerum momenta, quæ ad hanc controversiam pertinent, pertractantur, & inter alia *Hugonis*, Sangermanensis Monasterii Abbatis, testimonium pro immunitate ejusdem monasterii refertur & infirmatur, *Innocentii III* ad *Robertum*, Sangermanensis Monasterii Abbatem, Epistola exhibetur, & subreptionis accusatur, adscripta *Chlodoveo primo* immunitas *S. Petri Vivi*, Senonensis Episcopi, Privilegia duo subdititia vel saltem interpolata esse probatur, *Aimoini*, Historiæ Francorum Autoris, locus & tem-
190 seq. pus afferuntur. Hanc Assertionem sequitur *Examen privi-*
320 seq. *legii S. Germani, Parisiensis Episcopi*, atque hoc excipit *Inquisitio in chartam fundationis & privilegia Vindocinensis Monasterii*, quod *Gottfridus*, Comes Andegavensis, condidit A. 1040, quodque Sanctissimæ Trinitatis appellatur. Inter invicta, quibus hæc charta supposititia dicitur, momenta in Præ-
11 seq. fatione hæc inprimis refert Cl. Editor: quod in ea *Gottfridus* doceat, se Romam profectum fuisse, cujus tamen itineris Autores æquales vel suppares nullam mentionem fecerint, siluisse omnino Andegavense MSt. & Malleacense Chronica, in quibus multa de Comitibus Andegavensibus referantur: quod subscribant *Benedictus* & *Clemens*, Romani Pontifices, quasi *Vindonici* fuissent, qui tamen in Gallias nunquam ve-
410 seq. nerint, &c. Succedunt Observationes septendecim in primum *Urbani V* Privilegium *S. Victoris*, Massiliensis, Benedictini, quo ab omni Episcopali autoritate monasterium ac territorium immune & liberum credatur, cui subjungitur aliud *Urba-*
429 seq. *ni V* Privilegium, quod *S. Victorini* Benedictini excogitasse in Præfatione dicuntur, septem Observationibus a *Launojo* e-
444 seq. versum. Hæc subsequitur Inquisitio in Privilegia Præmonstratensis Ordinis, ubi cum ex uno *Alexandri V* Privilegio ab

Epi-

Epiſcopali autoritate libertatem & exemtionem hauriant Præmonſtrantes, in id evertendum maxime *Launojus* incubuit. In Opuſculo, quod inſcribitur: *Capituli Laudunenſis Eccleſiæ jus apertum in Monaſteria Præmonſtrantium Diœceſis*, Pag. 606 ſeq.
cum variis argumentis, tum teſtimoniis, demonſtratur, Laudunenſe Capitulum in Præmonſtrantes autoritatem habere. *Pars ſecunda* hujus *Tomi* continet Examina quorundam Privilegiorum. 1 ſeq.
Cum enim Capitulum & Canonici *S. Martini*, Turonenſis, Epiſcopalis autoritatis immunes ſe dicerent, atque ea de re mota eſſet controverſia, Procurator Regis tanquam ab abuſu ad Senatum Pariſienſem provocavit. Canonici pluribus ſe tegebant Privilegiis, quorum veritatem explorat *Launojus*, atque nihil ex iis colligi poſſe demonſtrat, etiamſi vera forent, invocato tum Gallicanæ, tum Romanæ, Jurisprudentiæ auxilio. Privilegium *Adeodati* falſum ideo eſſe dicitur, 16 ſeq.
quia incarnationis Dominicæ, Pontificis, & Imperatoris, anno caret, & ad omnes Galliarum Epiſcopos ſcribitur, cum tantum una cauſa agatur Epiſcopi Turonenſis: quod in eo mentio fit pacti inter Monachos *S. Martini* & *Crotberum*, Turonenſem Antiſtitem: cujus tamen pacti avtographum non habeatur. Hinc confictum hoc *Adeodati* Privilegium conjicit *Launojus*, propterea quod *S. Martini* Monachis hujus generis fraudes ſunt familiares. Quam in rem deſcripſit falſum quoddam Privilegium ab Tullenſi ſecunda Synodo conceſſum. Epiſcopi autem, qui inſtrumento ſubſcripſiſſe dicuntur tam nominibus, quam numero, differunt ab iis, qui Concilii Canonibus ſubſcripſerunt. Maximam vero hujus *Partis* partem occupat *Inquiſitio in privilegium, quod Gregorius* 90 ſeq.
monaſterio S. Medardi dedit. Privilegium hoc dicitur datum VII Cal. Junii Anno ab incarnatione Dominica 594 indictione XI. At inter MStos *Gregorii VII* Codices non reperitur, eumque latuit. Sine dubio ejus mentionem feciſſet, non oblitus Auguſtodunes Xenodochii Privilegium, cum in utroque reperiatur eadem anathematis formula adverſus Reges alioſque Principes. In prioribus *Gregorii* editionibus ad calcem *Libri XII* adjectum fuerat Privilegium, nec niſi *Sixti V* tempore editione Romana locum in altero libro obtinuit. Hinc ſubditi-

Pag. 133 seq. lium colligit Privilegium *Launojus*. Susceperat hoc quoque Privilegium propugnandum *Quatremarius*, Benedictinus, quem refutaturus ille, Assertionem edidit suæ Inquisitionis tribus Partibus constantem. In hoc libro ea, quæ ad Privilegia exemtionesque pertinent, tam docte pertractasse dicitur, ut vix quidquam desiderari possit. Præf. 18.

S. AUGUSTINI, EPISCOPI HIPPONENsis, ad OPTATUM, Episcopum Milevitanum, de Natura & origine animæ Epistola secunda. Accessit ejusdem S. AUGUSTINI Epistola de Pœnis parvulorum, qui sine Baptismo decedunt, scripta ad PETRUM & ABRAHAM. Prodeunt nunc primum ex Bibliotheca liberæ & exemtæ Ordinis S. Benedicti, Abbatiæ Gottwicensis.

Viennæ Austriæ, apud Jo. Adam. Schmidium, 1733, fol. Plag. 7.

Epistolas hasce duas, antehac nondum editas, cum orbe erudito communicat Ven. Abbas Gottwicensis cœnobii, *Godefridus*, suæque in partem lætitiæ vocat Reverendissimum & Illustrissimum Dominum *Dominicum Passioneum*, Archi-Episcopum Ephesinum, *Clementis XII* ad Augustissimum Imp. *Carolum VI* cum facultate Legati de latere nuntium, cui utramque Epistolam dedicavit. Opera *Augustini* dudum formis publicis descripta prodierant, nominatim Basileæ A. 1505 per *Joannem Amerbachium*, ibidem A. 1529 cura *Desiderii Erasmi* typis *Frobenianis*, A. 1577 ex typographia *Plantiniana*, A. 1689 Parisiis cura Monachorum Benedictinorum e Congregatione *S. Mauri*, Amstelodami recusa A. 1700 cum Auctario, & quidem studio *Joannis Clerici*. Nihilo secius hæ duæ Epistolæ nondum formis publicis fuerant expressæ. In præsens haud licet Pontificiis dubiam de *creatione animarum* amplecti sententiam. Ipsi enim statuunt, ipsas in dies e nihilo creari,

creari. ac singulas singulis infundi hominibus. Lites de peccato animæ innato Theologos plerumque habuere solicitos, & ipsæ semper arctissimo vinculo quæstionem de animarum origine attigerunt. Creationem suadet simplicitas animæ; propagationem animarum ingerit doctrina de labe innata. Neutri veritati repugnat natura animæ. Ad propagationem propendet *Augustinus*; creationem præferebant *Hieronymus*, Stridonensis, *Optatus*, Milevitanus, aliique. *Augustinum* mordebat scrupulus ille, quomodo animæ non ex Adamo veniant, & tamen ex illo justam sortem damnationis trahant, nisi ad remissionem peccatorum perveniant renascendo. Scripsit *Augustinus* A. 914 *Libros quatuor de Anima & ejus origine*, quorum primus est ad *Renatum*, Monachum, alter ad *Petrum*, Presbyterum, reliqui duo ad *Vincentium Victorem*. Porro insignem de *Origine animæ hominis* ad *Hieronymum* dedit librum, quo, *Pelagianos* refutaturus, non approbat illam *Hieronymi* opinionem, docentis, *singulas animas novas nascentibus fieri*. Rescripsit *Hieronymus*, sed, quo minus opinionem suam tueretur argumentis, angustiis temporum fuit exclusus. *Optatus* inde, Milevitanus Episcopus, de argumento hoc spinoso ad *Renatum*, Monachum, Cæsaream Mauritaniæ literas dedit. *Renatus* & quidam *Muresse* eam ob causam petierunt ab *Augustino*, ut sententiam suam expromeret. Rescripsit *Augustinus* A. 418 Epistolam satis amplam, secernens certa religionis Christianæ dogmata a quæstione ipsa, in qua modestissime sese gerit exponenda. Biennio post alteram rescripsit *Optatus* Epistolam, quæ periit, & qua opinatio de creatione animæ denuo fuit propugnata, tanquam recepta & antiqua. Respondit *Augustinus* admodum humaniter in ea Epistola, quæ hic in dias luminis profertur auras, suam de origine animæ ignorantiam aperte confessus, ac, certum quid in hac controversia statui posse, negans, asserens tamen, a negantibus traducem eousque certa & perspicua e sacris literis testimonia nondum fuisse adducta. Tres *Augustini* de hoc argumento exstitisse ad *Optatum* Epistolas, patet ex *Fulgentii Lib. III de Veritate Prædestinat. & Gratiæ Cap.*

 18.

18. Secundam Epiſtolam Ven. Autor, & evocatus in ſuppetias perquirendarum membranarum veterum *R. P. Bernardus Pezius*, de Republica literaria immortalem in modum meritus, A. 1732 adulta æſtate invenerunt in Codice Bibliothecæ Gottwicenſis membranaceo, cujus ſcriptio ad Seculum XII referenda. In Codice eodem poſt ſecundam *Auguſtini* ad *Optatum* Epiſtolam ſupererat alia, æque inedita, ad *Petrum* & *Abraham*, quos Præſul Hipponenſis *dominos dilectiſſimos & ſanctos filios* vocat, quosque prædicat eo, quod ſic inſtituerant vitam, qua Deo ſerviebant, ut legendis ſcriptis ipſius, adverſus Pelagianos Ethnicosque concinnatis, vacarent. Pluſcula quæſierat uterque ex *Auguſtino*, inprimis an parvuli, qui nihil male vivendo addiderint ad originale peccatum, ante ſuſceptum Baptiſmum defuncti, a Deo condemnentur. Hoc ipſum & in reſponſoria hac & alibi *Auguſtinus* promte conſtanterque affirmat, eo quod non credentes condemnentur. De cetero, ſeſe ad omnia jam pæne in Opuſculis ſuis reſpondiſſe, addit, differens nonnihil de ſuo *de Civitate Dei* Opere, cujus XIV Liber enodatas propoſiturus ſit quæſtiones, quas uterque in Epiſtola ſibi enodandas propoſuerat. Gratulamur tantis Viris tam felicem de publico bene merendi occaſionem, & exoptamus, ut complures Bibliothecarum ſcrutatores eadem queant exſultare.

CHRISTFRIEDI WÆCHTLERI, JCTI ET Advocati Dreſdenſis quondam Celeberrimi, Opuſcula Juridico-Philologica rariora, in unum Volumen collecta; cum Præfatione CHRISTIANI HENRICI TROTZII, JCti.

Trajecti ad Rhenum, apud Jacobum van Lanckom, 1733, 8. Alph. 2 pl. 8.

Veros JCtos, qui non tantum verba, ſed vim ac poteſtatem legum tenent & rimantur, ad emendationem earum raro, niſi ſumma id exigat neceſſitas, devenire, cum non

non minus JCto turpis sit multitudo earum, quam Medico funerum, in confesso est. Quare nec mirari subit, cur Vir doctissimus masculæque Jurisprudentiæ promovendæ studiosissimus, *Christianus Henricus Trotzius*, Opuscula Juridico-Philologica rariora B. *Wachtleri* studiose magnoque pretio hactenus ab eruditis conquisita, uno Volumine typis iteranda curaverit. Si qui enim sunt, qui animum forensi opera fessum solida legum cognitione & interpretatione sine multa ac varia emendatione oblectari & refici, ac eruditis suis scriptis aliis inservire, allaboraverunt, sane inter eos non infimo loco erit nominandus *Wachtlerus* noster, cujus Elogium vide sis in his *Actis A. 1733 Mense Februarii p. 91 seq.* nec non in pererudita, quam Doctiss. *Trotzius* hisce Opusculis præmisit, Præfatione, ex qua abunde elucet, meruisse hæc, ut nova veste donata junctim in conspectum proferrentur eruditorum. In principio autem, præmissa Dedicatione, causas satis graves, reverentiam Præf.
pios erga defuncti manes, & Operum raritatem pariter ac præ pag. 1-4.
stantiam, indicat, quæ eum commoverunt, ut *Wachtleri* præclara hæc Opuscula luci publicæ exponeret. Adjecit insuper candide 5-8.
& honorifice nomina eorum, qui ei, communicando rariora hæc scripta, adjumento fuere, ac copiose eruditis probat, consilio, non impetu, ad Opuscula hæc edenda se accinxisse, præsertim cum hæc Opuscula sparsim in lucem emissa, neque ab ipso Autore, vel ab alio quocunque, unquam junctim recusa, & singulari Volumini mandata sint, cum tamen secundum *Symmachi* sententiam quodam pacto societatem laudis affectet, qui aliena benedicta primus enuntiat. De Vita & 9-34.
Scriptis *Wachtleri* eleganter & docte in pauca congessit ea, quæ notatu erant dignissima. Et, ne lateat Historia Operum &, quæ inde in rem literariam redundatura videtur, insignis utilitas, eam quoque paucis enodavit.

Horum 1) est a *p. 1-190* Tractatus *de Evictionibus*, quem Autor A. 1680 Dresdæ in 4 luci exposuit sub titulo; *Recitatio singularum legum Tit. D. de Evictionibus, ubi illustratio textuum per continuam paraphrasin unice tentatur*; qui liber ab eruditis unanimi consensu exceptus ac approba-

tus

tus est, uti hoc commendationes laudesque *Caspari Ziegleri*, *Gothofredi Schilteri*, & *Gundlingii*, in Præfatione adductæ, indubitate testantur. Eo autem gratior hic Tractatus fuit, quod exemplo *Cujacii*, *Duareni*, *Alciati*, *Brunnemanni*, aliorumque, ad singulas leges commentatur, & argumentum hoc per se amplissimum est, ac per omnes fere contractus longe diffusum. In ipso hoc autem Tractatu non tantum Viros inclytos, *Georgium Frantzkium*, qui *Caballinum* & *Donellum*, uti ipse fatetur in Præfatione ad Lectorem, Commentario ad Pandect. præmissa, præeuntes habuit, verum etiam *Nicolaum Burgundium*, aliosque, qui de Evictionibus scripsere, secutus, &, quæ ab illis vel pro gravitate materiæ non accurate satis tractata, vel plane intacta relicta, supplevit, vel, si quid humani passi sint, fideliter correxit, eosque in viam rectam deduxit. Rarius Autorem falcem Criticam in hanc messem injecisse, de sola legum analogia, vero earum sensu, & ratione, tantum solicitum, recte judicat Cons. *Trotzius*, quædam ad Criticam spectantia sub finem Præfationis adjiciens, ut vel iis faciat satis, qui hæc desiderant, vel ut ostendat, nunquam adeo bene subduci posse rationes, quin ætas, ratio, & altior studiorum cura, iis aliquid addat aut detrahat. Notulas denique ipsius *Waechtleri*, quæ in calcem Operis olim in vet. edit. conjectæ, textui jam subjicere satius duxit. 2) Sequuntur a *p. 191 - 337* *Notæ ad Gerardi Noodt, JCti & Antecessoris quondam in Academia Lugduno-Batava, Probabilium Libros tres*, A. 1681 Vitembergæ in 8 editæ, quarum nonnullas anno præcedente Dissertationi suæ Inaugurali ad Librum primum Probabilium jam junxerat Autor. Quæ ipsa Dissertatio, uti in Præfatione, Notis his præmissa, indicat, occasionem hujus Scripti præbuit. Ita autem se ubivis gessit, ut modesti & candidi Critici nomen mereri videatur. Vel ideo autem hic nobis laudandus est *Waechtlerus* cum Viro erudito in Miscellaneis Observationibus in *Aut. vet. & recent. Vol. III Tom. I p. 113*, quod vivum vegetumque *Noodtium*, inque flore juventutis constitutum, aggressus sit, neque ut *Anonymus*, ceu putat Cl. *Barbeyracius* in *Eloge de Mr. Noodt, p. 61* libri, cujus titulus: *Recueil de*

Præf. pag. 36 - 41.

de Discours sur diverses matieres importantes; quem ideo humani quid hac in re passum esse, demonstat *Trotzius*. Notis hisce *Wachtleri* iteratis editionibus quædam reposuit *Noodtius*, quædam monitus tacite emendavit. Sic in prima Probabilium editione in Inscript. *Lib II Cap. 12* erat: *Sensus ejus capitis novus ac verus. Et aliter, ac solent, exposita l. 75 §. ult. de V. S. item l. 11 §. 1 & 2, l. 30 §. 1 de Act. emt.* quæ ultima verba in sequenti omisit. Ex quibus & iisdem similibus luculenter constat, non fuisse, ut adeo invisum *Wachtleri* nomen haberet *Noodtius*, quod exprimere in scriptis suis dedignaretur. Post *Wachtlerum* se opposuisse *Noodtio* Amplissimum *Bynckershœkium*, *Ulr. Huberum*, aliosque, commemoratur; hinc jam singulis Capitibus hercifcundo novas Notas superaddere non difficile fore censet *Trotzius*, cujus rei ideo infra specimen quoque dedit. Denique præstantiam hujus Operis in eo potissimum consistere tradit, 1) quod nova sint, quæ proponat, argumenta; 2) quod Opus Basilicorum cum legibus Romanis comparaverit; 3) quod Codicis Florentini exemplar, vel Codices, ad exemplar illud evulgatos, secutus, antiquas lectiones tuitus fuerit, & a vi majore defenderit. Has Notas excipit 3) a *pag. 337 - 390 Libellus*, seu *Διάσπασμα de vetere Jure enucleando ad Nicetam Spilium*, Argent A. 1684 in 12, excusus, ubi *Nicetam Spilium*, (cujus verum nomen fugit Autorem, eum tamen *Vincentium Placcium* non fuisse *p. 370* probat,) & Ill. *Godofr. Guil. Leibnitium*, qui per literas initiales G. G. L. L. indicatur, novum & meliorem ordinem Corporis Juris suadentes, a *p. 366* usque ad finem refellit, præmissa compendiosa explicatione Tit. Cod. de Veteri Jure enucleando. Varia hic suppleri & illustrari posse ex Ill. *Ludwigii* Comment. ad Inst. & Cl. *Conradi* Notis ad *Laur. Theodori Gronovii* Historiam Pandectarum avthenticam, seu ad Epistolas tres, *Justiniani*, Imperatoris, Pandectis & Codici præmissas, putat Doctiss. *Trotzius*: sed ipsum *Wachtlerum* in *Actis* hisce A. 1713 *Mense Maji p. 205* decem & novem Capita Operis *Gronoviani* pulchre ad examen revocasse, & crisin *Gronovii* rejecisse, vel dubiam reddidisse, Præf. pag. 41 - 44.

X quo

quo Lectorem remittit, indeque etiam habuisse Cl. *Conradi* & *Wielingium*, quo nuperrimas suas editiones ornare potuissent. Ceterum haud immerito inter pia desideria reponenda esse censet, quæ *p. 382* in fine *Waechtlerus* his verbis proponit, *Et gaudebo*, dicens, *si & Nicetas Spilius distinctum ac secretum a positivis legibus Jus Romanum meditatur, eo animi proposito, ut eruantur ex omni textu propositiones innatæ*. Hoc ipso enim fecisset id, quod & Vir hac in re præstantissimus *Sam. Pufendorfius* in Præfatione alteri editioni J. N. & G. præmissa, commendavit verbis: *Unde meo judicio magnopere expediret, succinctum Indicem formare in libros*
Præf. *Juris Romani, quo indigitentur, quæ ibi ad Jus Naturæ,*
pag. 44-54. *quæque ad positivum spectent*. 4) Sequuntur *Miscellanea quædam Autoris, ex his Actis excerpta*, a *pag. 391* usque ad finem Ordinem in his servavit temporum Noster, simulque se excusat, quod recensiones & excerpta Actorum tantum exscripserit, cum ipsa illa Autoris autographa, quæ hactenus habere non potuerit, in posterum daturus sit, quod & sperandum & optandum. Erudita hæc esse omnia & valde curiosa, contra Viros Celeberrimos & in re literaria illustres conscripta, quorum nonnulli, quos recenset, *Waechtlerum* responsione dignati sunt tam in his *Actis*, quam & alibi; rem facturos esse gratissimam & eruditis & librario pollicetur, si, qui nomen suum hæc inter Miscellanea inveniunt, *Tomo II* responsiones quasdam jungere velint. Tandem & illarum recensionum, quæ sine nomine ad *Acta* contulit *Waechtlerus*, accuratum subjecit Catalogum, præsertim quod hisce Opusculis jungere illa supervacaneum esse duxit; nec non Epistolarum & Excerptorum, quæ in fronte nomen Autoris exhibent, quo una, ut dicunt, fidelia duos dealbaret parietes, & Lectoris judicium de futuris his provocando, & ejus laborem in argumentis illis recensendis nimium quantum levando.

54. Ut vero eruditi sciant, qualem utilitatem ex *Tomo II Waechtlerianorum* Opusculorum sibi promittere possint, & quid bonæ spei reliquum sit, & hæc communicat scilicet; 1) Continuationem ex *Actis Eruditorum*; 2) Dissertationem Autoris inauguralem de re difficillima in Jure, ad *Ulpiani L.*

5 §. 2

5 §. 2 D; *Commodat.* & *L.* 23 *D; de R. J.* five de gradibus culpæ in contractibus, cujus occasionem & contenta accurate recenset. Præf. pag. 54-59.
3) Lectionem cursoriam ad *L.* 7 *D;* de Pactis, Vitebergæ in Auditorio JCtorum die Promotionis habitam. 59-61.
Wæchtlerum analytice hanc Legem per singulos Paragraphos resolvisse, verum ubivis sensum verborumque vim indagasse, Criticis Observationibus hinc inde adspersis, Conf. *Trotzius* sigillatim & fusius deducit. 4) Orationem solennem, eodem die 61.
Promotionis habitam, de immortalitate boni legislatoris, quam in partes diducit, & occasionem dicendi declarat. 5) Ipsas inte- 62.
gras Epistolas, ab Autore Dresdæ diversis temporibus editas, quas simul indicat. Accedet his Epistola de Numero jurium in re, ad Virum Celeberrimum, *Schwendendærferum*, Dresdæ A. 1682 excusa. Scripta est contra Ill. *Thomasium*, qui sex falsa in Dissertatione *Wæchtleri* notaverat in Specimine, cui titulus: *Vindiciæ pro dominio contra servitutem*, quod Appendicis loco Dissertationi *de Philosophia Juris ostensa in doctrina de Obligat. & Act.* Lipsiæ A. 1682 habitæ, junxerat. 6) *Anonymi* 63.
recensionem succinctam eorum, quæ Patres Concilii Tridentini pro veritate Evangelica dixerunt, secundum Historiam *Sfortiæ*, Cardinalis *Pallavicini*, Lipsiæ stanno *Breitkopfiano* A. 1730 excusam, cujus recensionis Autorem *Wæchtlerum* esse, primus hic publicavit *Trotzius*, & nos, quibus id certo constat, confirmamus. Claudent agmen 7) *Wæchtlerianorum* Lectiones 64.
Grotianæ, quarum *Liber primus* Lipsiæ prodiit A. 1680 in 12, & *secundus* Vitebergæ A. 1682 in 12. Quocirca confutat judicium Autoris Bibliothecæ Juris imperantium sibi ipsi contrarium. Et tandem, uti in superioribus jam diximus, erudita 65-70.
quædam, quæ passim apud veteres recentioresque interpretes de vera lectione legum observaverat, Tit. de Evictionibus, nec non Notis contra *Noodtium* & Miscellaneis, superaddidit quæ legi merentur. Plura etiam de altera parte Tit. II *Lib. XXI D. de duplæ stipulatione*, quæ ad adminicula emtionis refertur *l.* 72 *D. de contr. emt.* a nemine adhuc professa opera pertractata, eaque limatiora in *Tomo II* propositurum se promittit; quem eruditi avide expectant, quemadmodum præsentem *Tomum I* jam exceperunt.

OBSERVATIONES IN PROSPERI AQUITANI Chronicon integrum, ejusque LXXXIV annorum cyclum; & in ANONYMI cyclum LXXXIV annorum, a MURATORIO editum; nec non in ANONYMI Laterculum Paschalem centum annorum, a BUCHERIO editum.

Amstelodami, apud Jo. Boom, 1733, 4.
Alph. 2 pl. 2.

Tres in hoc Volumine Tractatus comprehenduntur, ab Autore *Anonymo* editi. Quorum unus inscribitur: *Observationes in Prosperi Aquitani Chronicon integrum, ejusque LXXXIV annorum cyclum.* In hujus Tractatus *Parte priore* Chronici *Prosperiani* Codices manu exarati, ac variæ editiones typis impressæ, recensentur, & virorum doctorum de eo judicia exponuntur; atque, hoc Chronicon integrum, a *Labbeo* editum, esse genuinum *Prosperi Aquitani* Opus, adstruitur. Deinde *Prosperi* Canon Chronicus, ab Adamo usque ad Tiberii annum XV constituitur; & ejus recapitulatio in *Tiberii* annum XV, ut & altera in Consulatum *Theodosii XIV* restituitur & explicatur; & passionis Christi annus, juxta *Prosperum*, in *Tiberii* anno XV figitur & vindicatur. Denique genuini *Prosperi* Consules restituuntur. In ejusdem Tractatus *Parte posteriore* de cycli LXXXIV annorum fine & initiis, quæ in *Prosperi* Chronico notantur, agitur, *Prosperum*que fuisse verum hujus cycli Autorem, contra *Bucherium* probatur. Porro, qualis ille cyclus fuerit, indagatur: cyclus *Prosperianus*, a *Bucherio* constructus, itemque cyclus Paschalis LXXXIV annorum, a *Norisio* editus & illustratus, expenditur, & contra hunc Autorem demonstratur, Romanam Ecclesiam tempore *Leonis*, Papæ, vero illo usam esse cyclo *Prosperiano*, non autem illo, quem ex *Anonymi* fastis edidit *Norisius*. Qua occasione etiam agitur de *Dionysii* cyclo lunari, quem accepit a Computistis Orientalibus, qui æram mundi Constantinopolitanam instituerunt, & de embolismi in hoc cyclo ratione: de embolismo in Enneadecaeteride Alexandrinorum, & de initio anno-

annorum in hoc cyclo, non a luna Paſchali, ſed a luna menſis Thoth apud Ægyptios, aut a luna menſis Septembris apud Græcos: de *Dionyſii* Epactis lunæ, & ejus concurrentibus, ſive Epactis ſolis, quas ex Cyrilli XCV annorum cyclo deſumtas, in ſuum totidem annorum cyclum tranſtulit: item de *S. Maximi*, Monachi & Martyris, computo Paſchali: nec non de iis apud *Bedam* locis, in quibus teſtari videtur, cycli decemnovennalis annos initium ſumere a neomenia menſis Paſchalis. Quibus tandem tria Diagrammata cycli LXXXIV annorum ſubjunguntur, quorum unum a *Noriſio*, reliqua duo ab Autore noſtro ſunt conſtructa. Sequitur Tractatus alter, ſive *Obſervationes in Anonymi LXXXIV annorum cyclum, a Muratorio editum.* Hunc cyclum Paſchalem, a librariis male habitum, explicat & corrigit Autor, atque methodum Latinorum Paſchalem ex eo detegere ſatagit. Deinde eundem, ut eſt a *Muratorio* editus, proponit, adjunctis correctionibus, & harum correctionum rationibus. Denique diagramma addit, cum lunationibus a luna menſis Januarii ad lunam menſis Paſchalis, & cum duplici ſerie annorum Chriſti, quarum altera ab A. 298, altera ab A. 382 deducitur, licet hunc cyclum non citius, quam A. 382, a Romana Eccleſia receptum fuiſſe, Autor arbitretur. Reſtat Tractatus tertius, qui inſcribitur: *Obſervationes in Anonymi Laterculum centum annorum Paſchalem, a Bucherio editum.* In hoc Laterculo cyclum Paſchalem LXXXIV annorum, quo Romana Eccleſia jam inde ab A. Chr. 312, & forte jam inde ab A. 293, uſa fuit, latere putat Autor noſter, quod variis rationibus probare contendit. Eaque occaſione cyclus ille LXXXIV annorum, quo antiqui Britones, Picti, & Scoti, ſeu Hiberni, uſi ſunt, ex veterum ſcriptis exponitur, & *Uſſerii* de hoc cyclo, ejusque autore *Sulpicio Severino*, ſententia ad examen revocatur: porrò de cyclo LXXXIV annorum Judaico fuſe agitatur, ab eoque cyclum Eccleſiæ Romanæ multum differre oſtenditur. Subjunguntur denique cum ipſe Laterculus Paſchalis, *Bucherii*que correctiones marginales, & variæ lectiones, ex editione *Eccardi*, tum diagramma cycli LXXXIV annorum, juxta hunc Laterculum diſpoſiti.

OPERE FISICO-MEDICHE, &c.

i. e.

OPERA PHYSICO-MEDICA, IMPRESSA & manu exarata, Equitis ANTONII VALLISNERII, collecta ab ANTONIO, ejus filio.

Tomus II.

Venetiis, apud Sebast. Coleti, 1733, fol.
Alph. 6, Tabb. æn. 56.

De *primo* horum Operum Volumine, de Vita Autoris incomparabilis, de instituto filii Editoris, *Mense Jan.* hujus Anni mentionem fecimus. Nunc *alterum* prodiit Volumen, quod quinque Tractatus *Vallisnerii* complectitur. Quorum unus Observationes exhibet de constitutione verminosa & epidemica, equos in Ducatu Mantuano & territorio Veneto infestante, itemque de lue bovina, & generatim de vermiculis pestilentialibus. Certis enim vermibus, majori copia in corpore animalium propagatis, horumque intestina, vasa, & humores pervagantibus, ejusmodi lues universas attribuendas esse, non dubitat *Vallisnerius*. Idemque animalcula, quæ equos tunc temporis in Italia afflixerunt, eorum figuram, partes præcipuas, mutationemque in chrysalides & muscas, quæ sub equorum caudis adhærescentes, ovula sua intestinis ingerere consueverant, quam accuratissime describit, ac Schematismis illustrat. Additæ sunt huic Tractatui aliæ nonnullæ Observationes; de muliere ingentem vesicularum copiam enixa; de teredinibus naves & ligna in mari arrodentibus, quorum animalculorum ovula mari prope littus innatare, ac deinde navibus adhærere, ostenduntur; de vitello monstroso; de foraminibus in aculeo Scorpionis Africani; de rara quadam locusta; de fungis e meninge humana natis; de flore aloes Americanæ; de arcano lenticulæ palustris semine, atque admiranda vegetatione; de

de generatione & ovis anguillarum; de insectis quibusdam marinis. Sequitur præclarum Autoris nostri Opus de generatione hominis; de quo in *Supplem. Actor. Tom. IX Sect. IV p. 156* satis copiose disseruimus. Tertium locum occupat Tractatus de corporibus marinis, quæ sub montibus reperiuntur. De quibus rebus, itemque de constitutione telluris tempore diluvii, ante & post illud, ita disputat Autor, ut plerasque doctorum hominum opiniones afferat ac refellat, terram post diluvium montosam ac minus fertilem factam esse neget, de cetero nihil definiat, ignorantiamque suam ingenue fateatur. Quartum Opus complectitur varias Observationes, ad Historiam Medicam & Naturalem spectantes: & quintum denique agit de usu & abusu potus & balneorum calidorum atque frigidorum. Illud *Mense Nov.* A. 1726 *p. 495* hoc *Mense Majo* A. 1727 *p. 221* recensuimus. Itaque nunc nihil addendum videtur.

AN ESSAY CONCERNING THE NATURE of Aliments, and the choice of them, &c.

h. e.

TENTAMEN CIRCA INDOLEM ALIMENTOrum, eorumque selectum, secundum diversas corporum humanorum constitutiones; quo varii effectus, commoda & incommoda diætæ animalis aut vegetabilis explicantur. Altera Editio; cui accesserunt Regulæ practicæ diæteticæ variis humani corporis morborum constitutionibus accommodatæ, per JOANNEM ARBUTHNOTH, M. D. Collegii Medicorum & Societatis Regiæ Socium.

Londini, typis J. Tonson, 1732, 8.
Alph. 1 pl. 5.

Plinius, cum ea, quæ ad rem escariam pertinent, in Libros Historiæ suæ naturalis conferre vellet, Libri XX proœmio, quantum laborem hoc ipso susceperit; declarat: *Maxi-*

Maximum hinc naturæ opus ordiemur, & cibos suos homini narrabimus. Eodem animo & majori felicitate negotium aggressus est Clarissimus citati Operis Autor, omnium alimentorum naturam & selectum, secundum diversas corporis humani constitutiones faciendum, cum declaratione commodi aut incommodi, quod ex animalium & vegetabilium diæta enasci solet, expositurus. Altera hæc est editio, regulis practicis diæteticis, ad varias morborum corporis humani constitutiones accommodatis, auctior. Plurima Opusculo eleganti insunt, jam alibi ab Autoribus antiquis æque ac recentioribus, *Hippocrate de victu acutorum*, quo Cnidiæ scholæ illius temporis de selectu ciborum dogmata recensentur, *Galeno* in Libro de alimentis, inde a *Sebizio, Bruyero, Nonio, Francisco Bonamico*, aliisque, declarata, plurima etiam ad mentem neotericorum scripta. *Primo Capite* variæ mutationes recensentur, quas alimenta subeant, priusquam ad sanguinem transeant, adeoque de manducationis necessitate, salivæ indole, aliisque actionibus, quibus solida fluidioribus mixta in chylum mutantur, erudite disserit Autor; atque in eo maxime versatur, ut vexatissimas circa doctrinam de digestione opiniones illustret. Saliva laudabilis sanguinis pars, quæ, si salivatione provocetur, non nisi sanguis putredine absumtus existit. Salivæ tantum deglutimus, maxime inter dormiendum, quantum cibi capere solemus; sunt, qui post comestam panis libram totidem salivæ deglutiunt. Digestio fit per modum attritionis in stomacho, tunicis ejusdem in cibos sic agentibus, ut emulgeatur, quicquid laudabilis inest, accedente saliva & humore œsophagi. Liquor stomachi acris quidem est, sed non acidus, nisi in statu morboso: totum vero negotium ad leges chymicas fermentationum & putrefactionis vegetabilium, qua tota eorundem forma abolетur, redit. Utriusque bilis, cysticæ & hepaticæ, efficacia in dissolvendis alimentis sese exerit. Inde voracissimorum animalium bilis quam maxime abundat, cujus acrimonia temperatur liquore pancreatico. Hoc humore & qui paulo post, transeunte per vasa lactea chylo, ex glandulis mesarrhaicis accedit, virtus nutritii

tritii ſucci mirum quantum exaltatur, atque ipſius tranſitus ad ſanguinem ratio, in motus periſtaltici actione oſculorumque in vaſis lacteis apertura, conſiſtit. Neque vero omnis chylus per vaſa lactea utriusque generis, ductumque thoracicum, tranſit, ſed dantur ſeparatæ quædam viæ, prout in avium genere, id quod ob celerem potulentorum, aquæ maxime chalybeatæ, tranſitum ad renes & veſicam, fieri debere ſuſpicatur. Sanguificationis primarium organon ſunt pulmones, id quod tum aliis, tum hoc maxime argumento probat, quod tantum ſanguinis ad pulmones transferatur, quantum toti corpori ineſt, quo ipſo aeris effectum, & duplicem preſſionem, hinc a pulmonibus, illinc a corde, in ſanguinem, intra pulmones agentem, quo chylus ſubigatur, primo loco ponit, ſiquidem etiam vitia pulmonum nutritioni vitium inferre ſoleant. Cum autem ſola pulmonum actio ſufficiens non ſit pro immutando chylo, ſiquidem ex venæ ſectionibus patet, eundem aliquando in ſanguine candidum adhuc conſpici, arterioſi ſyſtematis proprius & communis a corde impreſſus motus, negotium inſigniter adjuvat, maxime quod preſſio oborta intra minimas arteriolas, plenariam chyli mixtionem neceſſario producat. Quid vero cum hepate fiat, cujus quædam partes arteriis, ipſo Autore fatente, carent, non declarat. In vaſorum autem elongatione, & a mollitie ad ſolidiorem ſtatum tranſitu, nutritionis formalitatem conſiſtere declarat. Cur novus quotidie chyli affluxus requiratur, eam eſſe rationem, addit, quod alioquin, uti in animalibus fame enectis fieri ſolet, quæ delirantia moriuntur, ab alcalinarum partium acrimonia fibræ cerebri male habeantur. Objectum nutritionis primarium debere eſſe vegetabilia, plurimis argumentis evincere conatur: quandoquidem ea principiorum in partibus animalibus, quibus veſcimur, diverſitas non ſit, qualis in ſuccis plantarum obſervatur, oleoſis, reſinoſis, dulcibus, acidis, variorumque ſaporum, alcalinis, volatilibus, ſale eſſentiali impraegnatis, terreſtribus, balſamicis, quo ipſo clarum eſt & nutritias & medicamentoſas inſimul eſſe poſſe plantas in uſum tractas, maxime vero id præſtare farinas ſeminum, quorum ſingulorum criterium exhibetur,

fructusque maturos, aut olera, reliquasque plantas ſucculentas & aromaticas, vim ſtomachi ſale ſuo oleoſo aucturas, maxime ſi per decoctionem, aut infuſionem, aut fermentationem, qua vinoſi liquores fiunt, vegetabilium forma tantiſper alteretur, & digeſtioni hoc ipſo ſubveniatur. Minus commodi nutritioni afferunt partes animalium, ob ſalium volatilium abundantiam, quorum abuſu facile morbos contrahere cum ebullitione junctos poſſunt carnivori homines. Interim tamen animales partes animalibus facile aſſimulantur, & inter alia obſervatu curioſum eſt, ob fibrarum brevitatem facilius digeri piſces, inde prolificos plerumque eſſe marium accolas. Humorum animalium facile princeps eſt lac, & nutritioni, cum chylus jam elaboratus ſit, cumprimis inſervit, maxime recens natis; inde lac nutricum, qualis indolis eſſe debeat, exponit, integritatem ejus in colore albo, nec ad flavedinem inclinante, in conſiſtentia debita, & ſapore dulciſſimo, quærendam affirmans, nimiam nutricum diætam accuſans, qua, abſtinendo ab acidis, vino, cereviſia, aliisque, haud raro in urinoſum ſaporem lac convertatur. Ut autem conſtet, quid mutationis afferre poſſint humoribus noſtris, maxime vero ſero, varii generis ſalia, eorundem actionem mutuam, & quid exinde ſubſecuturum ſit, experimentis edocet. Ex his aliisque, erudite prolatis, oſtendit Autor, maximam ineſſe alimentis medicamenti vim. Aſſumi antacida, aut quæ alcalini ſalis abundantiam ſupprimant, quæ diluant, urinæ profluvium excitent, aliaque hujus generis alimenta, ſiquidem etiam domeſticis Coffee, Thee & Chocolatæ potionibus haud obſcura adjuvandi & movendi virtus inſit. Id quod ut plenius cognoſcatur, atque ſelectus alimentorum inſtitui legitimo modo poſſit, conſtitutiones corporum humanorum ediſcendas imperat: utrum laxitate aut ſtrictura & elaſticitate nimia fibræ laborent, utrum ſanguine nimium impleantur vaſa, acidumne prædominet, aut alcalinæ & volatiles, aut muriaticæ partes humoribus noxam inferant. Quod ſi quis generales fingere diætæ ſervandæ regulas ſuſceperit, niſi ſinguli corporis exactiſſimam cognitionem habeat, malo conſilio id fieri, pronun-

nun-

nuntiat. Quamvis autem alimenta utriusque generis, & vegetabilia, & animalia, modo salutaria, modo noxia, corpori humano futura sint, rationibus tamen ex Anatomia adductis declarat, carnivorum decere esse hominem, quamvis plurimum intersit, cognoscere, quid in omni morbo singulis conveniat, in cujus rei gratiam saluberrimarum rerum exempla ubertim adjiciuntur.

MUSÆ, QUÆ JAVANENSIBUS PYSANG, politissimæ & inter congeneres principis Plantæ, Descriptio & Icon, ex horto CASPAR-BOSIANO, Lipsiensi, quem proventu suo beavit, nobis cum communicata.

Insigne horto *Caspar-Bosiano*, plantarum rariorum cultura jam dudum celebri, ornamentum, nec leviorem spectantibus jucunditatem, attulit planta, superiori seculo nostris terris incognita, & quam culturæ nostræ assuescere fecit industria, Musa, nobilissima terræ soboles, quam staturæ proceritas, foliorum venustas, & singularis prorsus crescendi fructumque moliendi consuetudo, commendabilem reddunt. Jam sæpius aliquot retro annis spem adolescendi fecerat planta, casu aut soli sterilitate negotium impediente, cum superiori demum anno, mense Septembri, ex pluribus unum exemplar magno conatu, & insueta celeritate, sex & dimidium pedem altum, ad fructus ferendi negotium sese accingeret. Sparsis ad latera foliis, ad sensum fere incrementa sumere dixisses plantam; ea erat vegetationis virtus & efficacia, donec, stirpe decem pedes, toto habitu sedecim, alto, folioque maximo ejusdem cum stemmate longitudinis existente, & duos pedes lato, frugiferum caulem, qui, uti solent bulbosæ, radicis & totius plantæ centrum est, moliri inciperet. Magna fuit omnium admiratio, nec minor eruditorum floris fructusque indolem cognoscendi cupiditas, fueruntque, qui publicæ utilitatis rem fore, si exacte describeretur uterque, qualis apud nos observata TAB. III.

 sit

ſit ejus conditio, judicarent. Factum id eſt felici ſucceſſu, nec minori fiducia, æquum laturam de conatu, compendiariam rei hiſtoriam condendi, judicium, literariam rempublicam. Antiquioribus notiſſima temporibus planta Aſiæ ſaltim Africæque terras incoluit. Inde *Plinii* induſtriam ſubterfugere non potuit, a quo ſic ſatis bene deſcripta habetur (*) Arbor Pala, pomo & ſuavitate præcellentior, quo ſapientes Indorum vivunt. Folium alas avium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum. Fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, ut uno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palæ, pomo, Arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionum *Alexandri M.* termino. Eſt & alia ſimilis huic, dulcior pomo, ſed interaneorum valetudini infeſta. Edixerat *Alexander*, ne quis militum ſuorum id pomum attingeret. Explicat de Muſa locum *Alpinus*, & poſt eundem *Horti Malabarici* Autores, quamvis dubium cuidam eſſe poſſit, cur alas avium imitari dicantur folia, niſi, quod a coſta rigida folium dividente, pennarum æmulo ordine, nervi aut tracheæ ad marginem excurrant. Eadem ab avium pennis deſumta ſimilitudine negotium explicat *Hans Sloane* in Hiſtoria naturali Jamaicæ *Tom. II p. 141*: *The leaves, when they firſt come out, are whole, but afterwards by the wind are crack'd and cut into very narrow parts, imitating ſomewhat the feathers of births, as far as the middle ib, to which they ſtik, looking as if they were pinnæ.* Folia, quo tempore primum prodeunt, integra ſunt, verum poſtea, ventis diſcerpta, in tenuiſſimas partes diſſecantur, imitata tantiſper avium pennas, ad mediam uſque coſtam, cui inhærent fibræ, non aliter, ac ſi pinnæ eſſent. *Theophraſtus Ereſius* eandem plantam haud obſcure innuit, a quo in palmarum genere recenſetur, folio ceteris ampliore, & fructu longe majori, magnitudine mali punici & figura oblonga, quæ deſcriptio cum altera Muſæ ſpecie, quæ fructu eſt ad rotunditatem accedente, non male convenit. Sequuntur hanc ſententiam *Geſnerus* & *Caſpar Bauhinus* in Pinace, & palmis accenſent noſtram, utpote qui methodi minus ſtudioſi fuerint, ſufficere, quo palma ſit, arbitrati, quod florem fructumque, in theca latentem, ante eru-

(*) *Nat. Hiſt. Lib. XII Cap. 6.*

eruptionem racemi inſtar gerat, & quod ſtirpe gaudeat foliorum ſtratis conſtante, indigni propterea, qui male habeantur a Neotericis. Arabum maxime tempore inclaruit planta, inde ab *Avicenna*, *Rhaſi*, *Serapone*, inter medicinas relata, cujus fructus thoracis pulmonum renumque cruciatibus ſolatium afferre crediti ſunt. Mirum ſane eſſe nemini poteſt, quod familiaris admodum Arabibus medicis fructus hic Ægypti Aſiæque incola, fuerit, utpote qui peritiam artis vel ex alexandrinæ vel bagdadenſis ſcholæ penetralibus hauſerant. Inde plurium Autorum induſtria, quotquot ſpecioſiſſimam plantam patrio ſolo naſcentem viderant, vel relatam ab aliis acceperant, deſcripta & penitus evoluta fuit, a quibus variis hinc inde nominibus inſignita deprehenditur. Antiquius, poſt Pala *Plinii*, Muſæ nomen nullum eſt, Arabicæ originis, nec latinæ, uti videtur *Franciſcano* cuidam, quem ridet *Cluſius* in *Exot. Hiſt. Lib. II p. 229*, quod Muſis digniſſima ſit, & in earundem honorem ſic appellata. Inter exotica nomina Sinenſium, Javanenſium, Malabarorum, quibus hanc plantam appellitant, prout leguntur apud *Horti Malabarici* Autores *Tom. I p. 20*, *Tala*, *Quelli*, *Kely*, *Pa-cyao*, obtinuit apud noſtrates & communis uſus eſt appellatio *Piſang*, quamvis & alia paſſim habeantur apud Autores. Sic enim legitur: Muſa caudice viridi fructu longiore falcato, anguloſo. *Hans Sloane Cat. Jam. p. 189* Muſa, *Muntingii* Phyt. F. 4 & 5 Banana, Banantes, Ficus Judica, *Munting, p. 26 & 83* Ficus Indica & Sinica Boym Flor. Sinenefi, Lit. B. Dudaim Ludolphi. Obtinet apud Anglos nomen *Plantain-Trees*, autoritate *Dampieri* & *Sloane*; reddit laudatus *Sloane* denominationis rationem. *It is called plain from the largeneſs of the leaf*, a latitudine foliorum nomen obtinuit. Plura ſcire cupientibus de nomenclatura plantæ ſupellectilem dabunt, præter *Hortum Malabaricum*, loco citato, *Jonſtonius Hiſt. Nat. de Arboribus Lib. II p. 140*, *Dalechampii Hiſt. gen. omnium plantarum Lib. XVIII Cap. 74*, *Guilielmus Piſo* de Indiæ utriusque re naturali & medica. Ea eſt plantæ venuſtas & foliorum maxime pulchritudo, ut mirum eſſe nemini debeat, quod omnium fere vel itinerariorum

vel botanographorum oculos animosque attraxerit, utpote quam præstantia corporis primo inter vegatibilia loco stare posse nemo facile inficiabitur. Indigena est Asiæ Africæque provinciis, inde ab *Alpino* per Ægyptum, a *Rauwolfio* per Syriam, a *Mandelslo p. 216* apud Congenses, & *p. 219* in Capitis viridis Insulis, a *Linschotto* & *P. Labbat* apud Guineenses, detecta & descripta, &, si *Sloanio* fides est, ex Canariis Insulis & Guineæ regionibus ad Insulas Oceani, utriusque Indiæ terras, ob fructus dignitatem delata, siquidem apud Amboinenses in Insula Madagascar Maldivensibus etiam & Antillibus Insulis, a *Rochefort*, *Purgas*, *Dampier*, aliisque, quorum Catalogum vide apud *Sloane p. 147*, ita abundat, ut & victui hominum & brutorum & aliis quamplurimis usibus œconomicis inservire soleat, siquidem pani conficiendo aut aliis ex arte culinari, deliciis destinari fructus, itemque pabulum elephantibus præbere, aut utensilium variorum, mapparum, linteolorum, pannorum etiam sepulchralium, loco adhiberi folia penes Africæ aut Indiarum populos, probatissimorum Autorum testimonio constat. Quæ si tantopere prædicantur in planta, quæ vulgaris est in natali loco, quid nobis agendum, quibus felicitatis loco æstimandum, peregrinum hospitem in horto nostro ad singularis staturæ, quam majorem in patria vix indipiscitur, majestatem, & singularem fertilitatem, educasse. Postquam enim in horto Viennensi Serenissimi Principis *Eugenii* A. 1731, inde in celeberrimo horto Carolsruhano Serenissimi Principis Baden-Durlacensis, quem Statorem & Vindicem veneratur Botanica, A. 1712 floruisse, fructusque maturasse, deprehensa est planta, tertio loco nos ejusdem honoris compotes factos gloriamur, dubii forte, utrum nostra prædictis proceritate foliorumque mensura superior non extiterit. Equidem, cognita jam indole plantæ, dubium non est, alias juvenes, quæ adultæ, jam decrepitæ, & ablato fructu morti vicinæ proles sunt, simili successu florituras, sicut & aliæ quamplurimæ rariores plantæ, sua, qua proveniunt, facilitate fere contemtum sui pepererunt. Interim nostræ, quæ prima, postquam aliæ plures industriam culturæ eluserant, Floram Lipsiensem

ensem proventu suo ornavit, statuendum est æternitatis monumentum, recensitis, quæ a prima juventute ad ἀκμὴν usque observari in Musa feliciter succrescente soleant. Utrum arbor, an frutex, an herba sit, si durationem & ætatem plantæ consideres, dubium quibusdam esse poterat, promiscue certe ab Autoribus inter herbas recensetur. Nostro tamen judicio, cum non tam staturæ, quo arbor aliquod vegetabile existat, sed fibrarum lignearum in stirpe, habenda sit ratio, brevitas etiam vitæ, quam vivit, vix perennium classi interesse permittat hanc plantam, annua habenda erit planta testimonio *Sloane*, qui sic pronuntiat: *Every three cut down dies and others always are coming out from the Roots as Suckers and grow up in a years time to the due bigness, have fruit and then die, others succeeding.* Singula arbor abcissa moritur, aliis semper ex radice succedentibus. Nostra autem, quam impatienter fert, terra, quam magna etiam cura ejus culturæ suscipiatur, altero demum anno adolescit. Si radicem intuearis, ad tuberosarum classem tantisper inclinat. Est ea, plurimis laminarum stratis composita, uti solent bulbosæ, satis ampla pro magnitudine plantæ & fibris ad basin donata, pulpa constans alba succoque viscido prægnante, quam rubella undique lamina, in primum folium sese explicans, ambit. Inde totius stirpis, quæ radici proxima est basis, eundem in modum rubicunda apparet. Accedente incremento motuque vegetabili intrinseco, folia, quæ sese mutuo ambiunt, non aliter, ac chartæ convolutæ, explicantur, unumque ex altero procedit, quo ipso totus trunci habitus arundinaceus & foliosus est, nec, proprie loquendo, vel corticis, vel ligni, vestigia apparent. Cumque tota plantæ statura non sit nisi folium ex folio excrescens, quo singuli folii terminus statuatur, sapienti instituto factum est, quod singulo folio membranacea reticularis textura intersit, non aliter ac in palmis, quarum textura itidem mere foliosa est, contingere solet. Centrum stirpis, quod ex media radice inter volumina foliorum adscendit, est caulis florum fructuumque ferax, tracheis venisque succo vegetabili quam maxime plenis constans, qui extra stirpem suum denique prominens,

nens, & a pondere fructuum deorsum inclinans, racemum format, qui per internodia &, uti Botanicis loquendi mos est, per verticillos, pulcherrimam prolem emittit. Sicut singula folia abscissa, aut ferro saltim saucia vegetabilem succum ubertim plorant, ita, qui magnæ arteriæ instar est caulis, abscissus animam quasi corporis sui, cum uberrimo profluente humore, effundit, qui liquor acidus est, acris, adstringens, & cultrum qui immergitur, vitriolica nigredine inficiens. Manifestum id est indicium, vim & efficaciam vegetationis & incrementi omnem ad fructus faciendi negotium tendere, dicam plura, fructum jam effictum, sicut embryo est in ovulo materno, in centro radicis, quod a caule frugifero constituitur, præexistit. Quid mirum adeo, si tota plantæ radix hinc in fructum, inde in folia mutata, prorsus intercidat. Singularis prorsus est in hac planta succum terræ attrahendi facultas, peculiaris etiam radicularum, seu fibrarum, quæ ex bulbo propendent, conformatio, quod, quo aridiores relinquantur per intervalla, eo avidius liquorem affusum per irrorationem deglutiant, imo vero experientia constet, humidius habitas plantas prorsus intercidisse; inde siccatas omnino radices plantæ, in Angliam transmissas, succrevisse testis, est sæpius laudatus *Sloane*. Ratio etiam existit, cur cineribus ubertim misceatur in patrio solo terra incremento Musæ inservitura. Est in aere, fervente etiam maxime cœlo, humidum, quod bibula salium corpora sponte intrat, mollique suo nec præcipiti ad radicularum ostia appulsu plus efficit, quam crudior copiosius affusa aqua, cujus flumen ineptum prorsus est, quod a plus quam capillaribus vasibus intus suscipiatur. Mirati sæpe sumus, cur planta Musæ in juventute sua, si vitium contraxerit, mutilari impune præscindi quoad summitates suas possit, tantum etiam & abesse, ut damnum exinde suboriatur, ut majores potius increscendi vires acquirat, & denique ratiocinando deprehendimus, eo tempore, quo mutilatur, & putrescente sui parte privatur planta, non attingi, aut male haberi frugiferum caulem, imo vero, quo minus succi vegetabilis in folia emittitur, eo plus incrementi futurum in centro plantæ, quod omnium

omnium ſtratorum foliaciorum, quibus conſtat, ultimum, emergit. Singularis prorſus eſt foliorum per intervalla proventus, priusquam ultimum adoleſcentiæ terminum planta attingat. Quamprimum ex radice novum germen prorumpit, quo tempore abſcedente a majore radice novo bulbo, tumor excitatur embryonem in ſinu ſuo fovens; duo vel tria foliola apparent, nonnihil criſpa, inde, uti ſolent gramina & cannæ, medium folium, convolutum hactenus, impetrata libertate, expanditur, donec, ubi mediæ ætatis fuerit, duodecim fere pulcherrima folia conſpiciantur. Exareſcunt autem inferiora, & vel ſponte emaciantur, inde eſt, quod foliis deciduis hanc plantam *Mathiolus* deſcribat, vel artifice manu exſecantur, quo ſtirpi elegantia quædam & venuſtas concilietur. Inſignem, accepto vulnere, auſteri ſucci quantitatem plorat; illa enim eſt vegetabilis humoris copia, ut, ne vaſa crepent, aut extra debitas vias contingat illuvies, transſpirationi ſenſibiles in margine foliorum poros deſtinaverit natura, ſiquidem guttulæ ſubadſtringentes & mucaginoſæ, fere ſemper exſudant; accedit, quod folium unumquodque recens, ſeri quantitatem, ubi excreſcit, effundat. Mirum ſane non eſt, cur tantus ſit fructuum proventus in patrio ſolo, ut victui hominum & brutorum ſufficiat, ſi vis atque impetus circuli humorum omnis per caulem frugiferum, qui vas eſt cellulis innumeris, ſed ad ſenſum patentibus, pervium, ad ſummitatem tendit, nec deſinit folia hinc inde ſpargere arbor, donec flos cum fructu cauli frugifero inhærens appareat; quo tempore, uti in palmarum genere, quæ res etiam occaſionem palmis annumerandi hanc noſtram dedit, ſpathæ in conſpectum prodeunt florem fructumque continentes. Conſtant illæ binis ſemper foliis rubicundis, quorum ſingula ſingulum fructum continent, cum e contrario in palmarum genere omnis racemus unica ſpatha, (liceat termino *Sloanii*, rem apte exprimente, uti,) concludatur. Racemus ille floris & fructus ſpecioſiſſimus eſt, & in ſummitate ſua plurimis foliolis rubicundis ornatur, qui cum pondus fructuum vix ſuſtineat, declinat, ita ut fracturam ſui minari videtur. Gloriati ſumus tre-

decim maturos, & duodecim immaturos obtinuisse fructus cujus spectaculi jucunditate, ad insignem, qua in patria terra luxuriare describitur fertilitatem animum advertimus. Plures uno racemos ad mentem *Parkinsoni* efflorescere, nec Autorum nec nostra avtopsia comprobatur. Duo certe nobis hic agenda restant, nempe curatior floris fructusque consideratio; quamprimum spathæ illæ rubicundæ defluvium patiuntur, flos super fructum existens conspicitur, ipso fructu jam satis adulto & sex pollicum latitudinem æquante, quo clarum est, florem tempore priorem fructu non existere, sed, uti mos est plerumque illis, quibus calyx mutatur in fructum, supernasci, siquidem ejus pistillum & stamina sic alte in substantiam fructus radices agunt, ut hoc ipso evadant non decidua. Ipse flos fructus causa & comes, nobis idem visus est, quem *Sloane*, quo nemo alius plantam nostram curatius descripsit, optime explicat. Tribus aut duobus petalis constat, deciduis & perianthio suo inclusis. Structura eorundem tenerrima est, membranaceæ texturæ, quam ex luteo rufescentes striæ ad longitudinem perambulant, & cum magnitudine inter se conveniant petala, situs tamen ratione, quem irregularem admodum obtinuerunt, anomalis sunt accensenda. (A) Danda sane est opera, ne cum petalis confundatur perianthium, (B) quod regulari quidem laciniarum suarum positu ab anomalia recedit, singulare tamen hoc habet, quod ex cortice fructus emergat adeoque nec defluvium patiatur, quod calycis ipsius foliosa sit expansio. Non defuerunt ex Autoribus, qui a *Plumierio* inducti pro flore estimaverunt perianthium, negligentiores petalorum, diversæ prorsus structuræ, quæ intra pomœria hujus primi foliolorum ordinis conspiciuntur. Imo, si magnitudinem, figuram, colorem, qui sanguineus fere est in perianthio, maxime vero defluvium consideres, dubium supererit nullum, eam quæ immota & non decidua per omne fructificationis tempus ad maturitatem usque, superest, floris partem, pro involucro saltim floris non pro flore ipsa habendam esse, quod constantis sit observationis in plantis quarum calyx mutatur in fructum, perianthium tanquam calycis partem

TAB. IV.

TAB. IV

tem, non decidere. Ipſe adeo flos potiſſimum conſiderandus eſt, maxime notabilis, quod alternatim, modo perianthio antedeſcripto gaudere, modo eodem carere, deprehendatur. Accedit, quod flos, qui perianthio deſtitui viſus eſt ab obſervatore (C), non niſi dipetalus & prorſus anomalus ſit, heterogeneis etiam figura petalis conſtet, cum alter intra perianthium latens tria petala ſubrotunda, excavata & in ſummitate uniformia (D) obtinuerit. Præter autem, quod flos alter dipetalos ſitu foliolorum inſigniter diſcrepat, ipſorum petalorum diverſa a ſe invicem exiſtit forma, cum alterum fere rotundum ſit & minus cuſpidatum, (E) alterum vero longum & tribus apicibus, quibus duæ cuſpides breviores ſubſunt, exornatum (F). Nihil impedit inſignis illa florum ſuper eandem plantam differentia, quo minus idem omnino fructus futurus ſit, id quod rarum eſt & in paucioribus generibus reperiundum. Eadem porro eſt in utriusque generis flore piſtilli ſtaminumque conditio. Singularis eſt piſtilli indoles, eo, quod ex fundo totius fructus, quo loco verticillatim petiolo communi adhærent cum aliis vicinis, exſurgat, totúmque fructum medium ad ſummitatem uſque perambulet (G); quandoquidem non niſi per vim ſeparari a fundo, cui inhæret, poteſt (H). Eadem prorſus eſt ratio ſtaminum, quæ quaterna, aliquando quina eſſe ſolent, quorum rudimenta profundius jacent. Si enim ſegmentum fructus, quod perianthio floris vicinum eſt, accurate conſideres, (I) deprehendes, ordines fibrarum duriuſcularum pedetentim in ſtamina ipſa deſinere, quæ clavorum inſtar ſummitati fructus infixa ſunt, (K) adeoque immota remanent, nec defluunt, quantum in noſtro exemplari obſervare licuit, quamvis diverſa fructuum figura ſit in Icone Malabarico. Fructus ipſe jam ſatis adultus eſt, quo tempore apparet, ſiquidem coævus cum flore exiſtit, duodecim vero pollicibus major eſſe deprehenſus non eſt, quadrangularis figuræ, & omnino cucumeris inſtar incurvus, quæ ratio eſt, cur *Muſa fructu cucumerino* ab Autoribus dicatur. Dictum jam alibi eſt, plures ex eodem petiolo fructus ſubnaſci; fieri etiam ſolet, ut monſtroſa plantæ fœcunditate, ge-

 melli

melli fructus & coaliti obſerventur, ob nimiam corporum contiguitatem. Mira ſane eſt arboris fertilitas uſusque œconomicus prorſus ſigularis. Si enim proventus eſt, qualis ab horto Malabarico loco citato depingitur, mirum non eſt, cur ſingulari induſtria ab Æthiopiæ, Guineæ, Indiarumque populis excolatur, ita, ut ſylvas Muſarum obvias undique deprehendere Autorum teſtimonio, liceat. Fructus per medium ſectus varias exhibet meditandi commoditates; cortex per maturitatem ſua ſponte dehiſcit (L), qui non tantum omni, qua patet, ambitu ſeparatus eſt a pulpa, ſeu fructus viſceribus, ſed & ſapore adſtringente ab interna partium dulcedine plurimum differt. Vaſa vegetabilem ſuccum vehentia ad oculum in eodem apparent, maturitatis etiam ſigna haud obſcura deprehenduntur in fructu, ſi flavum colorem induxiſſe deprehenditur. Animadvertit *Sloanius* in patria terra virides fructus ab incolis domum auferri, & maturitatem judicari, ſi flavi facti fuerint. Nobis, qui, niſi re prorſus declarata, pronuntiare noluimus, viſi ſunt maturi eſſe, cum flavedine gauderent citri fructuum æmula, quo tempore pulpam guſtavimus dulcem, pomorum Porſtorfianorum inſtar. Soliciti maxime fuimus de inveniendo ſemine, quod tantæ tamque magnæ plantæ par eſſet, &, ſi dicendum, quod res eſt, nullum invenimus. Sentit nobiscum *Muntingius*, diſſentiunt *Boerhaave*, aliique. In quatuor ſegmenta (M) pulpa dehiſcit, ſicut ſtaminum numerus quaternarius eſſe ſolet; inde eſt, quod inter Luſitanos ob crucis venerationem cautum ſit, ne quis cultro fructum diſſecet, verum in omni fructus ambitu ſemina, quæ tantam plantam decerent, invenire non potuimus. Fallunt oculum in recenti, pulpæ diviſiones, reticulari modo factæ, quo ipſo cucumerina ſemina ineſſe credi poſſent. Verum evaneſcit cum maturitate omnis ſemina deprehendendi fiducia. Hoc unicum largimur, eſſe in pulpa punctulorum nigricantium minimorum ordines, qui ſemina minuta mentiuntur (N), ſed quotusquisque eſt, qui neſciat, pro ſtatura uniuscujusque plantæ conveniens eſſe debere ſeminis volumen, quod, reſpectu ad tam parvula ſemina habito, nullum eſt in noſtra? Inde definire contra fide

de dignissimorum Autorum sententiam non audemus. Gloriamur obtinuisse literas a Magnifico *Heuchero*, Archiatro & Consiliario Augustissimi Regis nostri & Professore Vitembergensi, quibus oculatissimus ille Botanicus in *fructu Musæ Viennensi*, a Principe *Eugenio* transmisso, nigriuscula sed minuta semina vidisse se profitetur. Eadem est *Sloani* sententia. Poterunt, quarum nobis expectatio est, plurium plantarum proventus rem obscuram planiorem reddere. Hoc unicum profitemur, sicut dantur plantæ, quæ, quod radice luxurient, uti hæc nostra, seminibus carere possunt, ita parum interesse, utrum, prout in ficu, perfecta sint semina plantæ, cujus radix stolones copiosissimas, bulbosarum instar, emittens, seminis defectum supplere possit. Magnum collaturi sunt in communem scientiam beneficium curiosi, quibus uberiora de hoc negotio meditandi occasio subnascitur, si observationes nostras suis vel corrigere vel corroborare, non dedignabuntur. Liceat nobis, exemplo *Jacobi Bontii* inductis, qui plantarum suarum, quas singulas descripsit, memoriam carmine condidit, hæc de elegantissima planta, Musa, tum ea, quæ fructu est cucumerino, tum ea, quæ rotundiore existit & caule maculato, describente *Pluckenetio Alm. p. 245*, hæc corollarii loco addere:

Æthiopum terris sabulo nutrita calente
Transiit ad populos Indum Gangemque colentes;
Desine mirari Lector: jam frigidus Arctus,
Proceram gignit, flores fructusque ferentem,
Quos dapibus Regum dignos dijudicat orbis.

WILH. ERN. EWALDI, V. D. M. ALTONAviensis, Emblemata sacra miscellanea.

Lipsiæ & Altonaviæ, apud Jonam Korte, 1732, 4.
Alph. 1 pl. 16, cum fig. æn. 1.

Ad Scripturæ Sacræ cognitionem apprime est utile, metaphoras ac allegorias, in prophetiis sæpius adhibitas, rite intelligi. Quare sacrorum Emblematum expositio labor est suis utique laudibus condecorandus. Ad eum autem dextre ac feliciter

citer perficiendum, non tantum linguarum & antiquitatum peritia requiritur, sed adsit etiam necesse est acumen ingenii in excogitando acre,& excogitata aptis coloribus exornandi dexteritas, nec non vehemens quædam mentis vis, de iis, quæ nobis constant, verissime judicandi. His omnibus egregie instructum esse Cl. Autorem, hæc testantur Emblemata, in quibus ipsum satis erudite ac feliciter versatum esse, Lector facile animadvertet. Non enim, quod Reformatorum multi solent, typos ac sensus mysticos pro arbitrio fabricandos, sed in sacris his mysteriis versandum caute ac circumspecte, putavit. Ea de causa viginti quatuor selegit loca Scripturæ, ex quibus non illatum, sed innatum,& ab ipso Spiritu Sancto adhibitum Emblema accuratiori pervestigatione comprehendere studuit. Non dubitat quidem, fore nonnullos, qui in his quædam ex antiquitatibus sacris & profanis longius petita existiment, quam ut ad locum præfixum quadrarent, sperat tamen, si non hujus, aliorum certe Scripturæ locorum, in quibus idem occurrat Emblema, & ad idem alludatur, illustrationi ejusmodi prolixiorem Symboli enucleationem inservituram. Divisit autem Emblemata sua in *duos Libros*, quorum uterque *duodecim* continet *Exercitationes*.

Pag. 1-13. *Libri primi* Exercitatio I agit de Clypeo Symbolo Dei, ad illustrandum locum *Gen. XV, 1*, ubi clypeorum qualitates & varios usus ex Scriptura & Antiquitatibus sacris & profanis
14-24. deducens, ad nostræ salutis sponsorem applicat. Exercitatio II de anima in pulvere mystico respicit locum *Ps. CXIX, 25*: *Agglutinata est pulveri anima mea*. Ubi docetur, hærere in pulvere, esse Symbolum 1) fragilitatis vitæ; 2) corruptionis peccaminosæ; 3) judiciorum divinorum & angustiæ; 4) contemtus & ignominiæ; 5) luctus & doloris; 6) pœnitentium, & 7) supplicantium; imo tam victos, quam luctatores, & mortuos, in pulvere hærere dici, & sic vario sensu animam pulveri agglutinatam sistit. Nos quidem unius dicti non nisi unicum admittimus sensum literalem, & hic, suffragante totius versus contextu, sermo est de mortalitate nostra, cui opponitur speranda secundum verbum Dei vivificatio alia: *Licet adhæreat pulveri vita mea, me tamen vivifica secundum verbum*

verbum tuum. Minime tamen in Cl. Autore operosiorem pulveris Symboli illustrationem improbamus. Exercitatio III de vexillo, Messiæ Symbolo, est ad *Cant. V, 10: Candidus & rubicundus est dilectus meus, constitutus in vexillum a myriadibus.* In his verbis allusionem ad columnam nubis & ignis Cl. Autor deprehendit, de qua non minus, quam de veterum vexillorum qualitate & usu, copiose disserit, eleganterque omnia ad Christum applicat. Exercitatio IV de luna, Ecclesiæ Symbolo, ad *Cant. VI, 9,* respicit, ubi luna plena est pulchritudinis Ecclesiæ Symbolum, quando Spiritus Sancti donis est plenissime collustrata. Exercitatione V de Sepulchris dealbatis, hypocritarum Symbolo, ad *Matth. XXIII, 27,* Cl. Autor animadvertit, duplex inesse mysterium, primo, Pharisæos ob hypocrisin & mores personatos comparandos esse parieti dealbatæ, deinde hos fore publicum in Ecclesia Christi scandalum, quod Apostoli, sut Sacerdotibus N. T. non minus cavendum esset, quam Sacerdotibus V. T. cavendum erat sepulchrum. Exercitatio VI est de Aquilis ad cadaver congregatis, Symbolo Romanorum, Judæos, ac barbararum gentium Anti-Christum devastaturorum, ad *Matth. XXIV, 28.* Exercitatione VII de Stridore dentium, Symbolo pœnarum infernalium, ad *Matth. XXIV, 51,* Cl. Autor illud agit, ut ostendat, non respici in loco illo ad famelicum, aut frigus ingens, sed ad Tophet, seu vallem Hinnon, ubi Molochi cultus olim celebrabatur, & liberi in fornace candente huic idolo immolabantur. Nititur autem contextus circumstantiis. Stridor dentium conjungitur cum tenebris exterioribus & camino ignis *Matth. XIII, 42.* Jam vero Tophet erat vallis 1) extra Hierosolymas; 2) tenebricosa; 3) in qua ad comburenda cadavera & inquinamenta perpetuus erat ignis. Damnatorum itaque stridor dentium est Emblema desperationis, livoris & invidiæ, iræ & indignationis, horroris ac metus, murmurationis & impatientiæ, conviciorum denique ac blasphemiarum in gehenna. Exercitatione VIII de tenebris exterioribus, Symbolo pœnarum infernalium, ad *Matth. XXV, 30,* iterum putat ad Tophet alludi. Exteriores enim vocari tenebras, quia locus ille horridus extra Hierosolymas prope vallem Kidron situs fuerit, ubi cadavera

Pag. 25-39. 40-59. 60-70. 71-84. 85-93. 94-103.

vera

ra projiciebantur insepulta, & omnia impura comburebantur.
Pag.104-111. Exercitatione IX de sputo in faciem Christi conjecto, ut illusionis Symbolo, ad *Matth. XXV, 30*, docetur, sputum in aliquem missum denotare summam ignominiam, contemtum & fastidium, quo
112-122. Christum ut regem præcipue illusissent. Exercitatio X de cornu salutis, Symbolo Messiæ, ad *Luc. I, 69*, demonstrat, alludi ad cornua
123-136. altaris, ad quæ timentes vitæ suæ confugiebant. Exercitatio XI de securi ad arborum radicem posita, Symbolo judicii divini in Judæos per Romanos exercendi, ad *Luc. III, 9*, sic agit, ut securium materiam, præparationem, qualitates, & varios usus in re domestica, militari, forensi, ac victimarum cæsione, ostendat. Exer-
137-148. citatio XII de potu sanguinis Christi mystico & symbolico, ad *Jo. VI, 55*, eruit analogias typicas inter merita Christi & sanguinem sacrificiorum V. T. qui per Sacerdotes in vase excipiendus, varie spargendus, & ad fundum altaris effundendus erat. Potum vero sanguinis Christi de viva meritorum Christi per fidem applicatione explicat.

149-159. In Emblematum *Libro secundo* Exercitatio I est de Somno, mortis Symbolo, ad *Jo. XI, 11.* Elegans est locus, quem ex *Augustino* adducit: *Mortuos dormientes appellare Scripturæ veracissima est consuetudo, ut, cum dormientes audiamus, evigila-*
160-168. *turos minime desperemus.* Exexcitatio II de primogenito ex mortuis, Symbolo Christi, ad *Col. I, 18*, docet, alludi ad primogenitos V. T. qui erant typus Messiæ, cui competebat principatus & sacerdotium, & qui se pro fratribus sua morte sanctificabat. In explicatione phraseos ἐκ νεκρῶν historiam trucidatorum ex Ægyptiis & servatorum ex Israelitis primogenitorum in subsidium
169-177. vocat. Exercitatione III de α & ω, nomine Christi mystico, ad *Apoc. I, 8*, putat Autor, his literis præcipue ad Scripturam Sacram
178-188. respici, cujus α & ω, i.e. totum argumentum sit Christus. Exercitatione IV de lachrymarum abstersione mystica, ad *Apoc. XII, 17*, Cl. Autor supponit, nullum lachrymis &, quæ illas provocant, miseriis locum relictum iri in ultimis Ecclesiæ militantis temporibus, post toleratas gravissimas Anti-Christi persecutiones, & post conversionem Judæorum ac gentium ultimam. Sed tali restrictione ad ultima Ecclesiæ militantis halcyonia nobis non opus videtur,

detur, cum ea nondum necessariis evicta dentur argumentis, & Cl. Autor ipse concedat, Deum in emphasi post hanc vitam in paradiso cœlestis gloriæ omnes lachrymas abstersurum. Exercitatione V de Iride circa caput angeli, ex *Apoc. X*, 2, ostendit, Symbolum majestatis esse iridem, quam Diis & Deabus veteres tribuerint. Comparationem etiam instituit inter *Mosen* ex Sinai caput radians deportantem, & inter Christum N. T. mediatorem. Exercitatione VI de Serpente, antiquo Symbolo Diaboli, ad *Apoc. XII, 9*, docet, sic pravissimam diaboli naturam, ejusque pessimas qualitates, optime exprimi. Exercitatione VII de quiete mortuorum a laboribus mysticis, ad *Apoc. XIV, 13*, sic differit, ut, amplissimam laborum significationem meditando, etiam ad peccata, pœnas, ærumnas, defatigationes animi & corporis, ipsumque agonem, respiciat. Exercitatione VIII de montibus in Babylone mysticis, ad *Apoc. XVI, 20*, observat, montes esse rerum publicarum ac regnorum Symbolum. Quod si itaque dicatur, insulas fugisse, & montes non fuisse repertos, tunc alludi ad terræ motus, quibus sæpe montes corruant, & sic pervertenda Anti-Christi regna depingi. Exercitatione IX de navibus Babylonis mysticis, ad *Apoc. XVIII, 17*, quæ Cl. Autor proponit, redeunt ad allegorias, ex re nautica desumtas, quibus status Anti-Christi Ecclesiasticus adumbrari potest. Exercitatione X de fluvio chrystallino, donorum Spiritus S. Symbolo, ex *Apoc. XXII, 1*, suffragante contextu, allusionem ad paradisum terrestrem observat. Nec in genere tantum docet, fluvium esse Symbolum Spiritus S. sed speciales etiam rationes ex aquarum in fluviis abundantia, earumque multiplici fœcundandi, potandi, purificandique virtute, adducit. Exercitatione XI de visione faciei divinæ symbolica, ad *Apoc. XXII, 4*, metaphoram illustrat a more Regum orientalium, quorum majestas manifestabatur tantum servis, coram ipsorum thronum constitutis. Id igitur hic innui ostendit, servos Dei tandem in cognitione, amore, cultu, honore, & communione Dei intimioris fore admissionis. Exercitatione XII de nomine Dei in frontibus servorum Dei mystico, ad *Apoc XXII, 4*, observandum existimat, servis olim nomina dominorum in frontibus fuisse inscripta, militibus quoque ducum nomina, & sacerdotibus nomina

Pag. 189-193. 194-211. 212-222. 223-238. 239-259. 260-273. 273-286. 286-293.

 Deo-

Deorum; & ſic ex inſcriptione nominis Dei ſervos Jehovæ ſeu Dei in æternum viventis intelligi. Cum Cl. Autor ſpem fecerit hunc laborem continuandi, exoptatiſſimos ipſi ſucceſſus apprecamur.

NOVA LITERARIA.

Londini publici juris facta eſt ſcheda, inſcripta: *Propoſals for printing by ſubſcription* D. Engelbert Kæmpfers *Travels into Moſcovy, Perſia, and the Eaſt-Indies: published from his original Manuſcripts, now in the poſſeſſion of Sir* Hanns Sloane. *By* Cromwell Mortimer, *M. D. Secretary of the Royal Society, and Fellow of the College of Phyſicians.* De hac Deſcriptione Itinerum D. *Engelberti Kæmpferi* Subſcriptionum ope typis committenda inibi ſequentia nuntiantur. Conſtabit Opus hoc præſtantiſſimum tribus Partibus, quarum prima iter Moſcoviam, indeque in regna Caſanum & Aſtracanum per mare Caſpium in Perſiam uſque, atque in hoc regno ad uſque urbem regiam, Aſpahanum (*Iſaphan*), ſuſceptum ordine enarrabit; ſecunda curatiorem utiliſſimamque deſcriptionem hiſtoricam Perſici regni aulæque ſub regimine imperantis Schach *Solymanni*, patris Schach *Huſſein*, exhibebit, tertia denique profectionem Aſpahano Schiraſium, urbem ex propinquis ruderibus Perſepoleos, ob *Alexandri M.* ſpurcum amorem exuſtæ, potiſſimum claram, adque loca alia non minus celebrata, Gamron, ſeu Bendarabaſſi, Maſcatti, oras Malabaricas, Ceylanum & Javam Inſulas, inque hac Bataviam, celebre Batavorum emporium, feliciter peractam renuntiabit. Annectetur huic tertiæ Parti Appendix, itineris rationem traditura, quo revertebatur *Kæmpferus* Batavia Amſtelodamum. Si adeo tres hi libri conjungantur cum deſcriptione itinerum, ab eodem *Kæmpfero* in Siamenſe regnum atque Japonenſes Inſulas factorum, a D. *Scheuchzero* edita, quæ ab harum rerum peritis communes undique tulit plauſus; plena atque omnibus numeris perfecta enumeratio narratioque fide digniſſima omnium peregrinationum ſolertiſſimi hujus Viri tenebitur, cujus egregia doctrina, de qua inter omnes abunde conſtat, non ſinit nos dubitare, fore, ut non niſi notatu maxime digna, & quæ cum utilitate omnis eruditionis

tionis conjuncta sunt, in ejus Diariis memoriæ prodita legantur. Quam spem insigniter confirmat studium Viri perspicacissimi ac celeberrimi, *Mortimeri*, quod hisce Diariis in lucem publicam & dias reipublicæ literariæ auras proferendis impendere laudabiliter secum constituit. Neque enim ab eo ipso nisi optima quæque expectare licet iis, qui ejus merita paulo norunt penitius. Seriem narrationis *Kæmpferianæ* is quidem non interturbabit suas admiscendo meditationes, nec illi quidquam interseret, nisi quod ex ipsis *Kæmpferi* MStis Annotationibus depromtum sit; tamen, ne quid e silentio Editoris capiat detrimenti respublica erudita, eo provisum est, ut peculiaribus & a textu *Kæmpferiano* separatis Annotationibus suam sententiam de rebus gravissimi momenti edicturus sit, sicque auctario insigni hunc eximium librum ornaturus. Tomis duobus in forma non complicata constabunt tres hujus Operis Partes, quibus ducentæ plagulæ, cum quinquaginta foliis figurarum æri insculptarum, continebuntur. Nitore chartæ & typorum elegantia liber hic non erit deterior, nuper quæ prodiit, *Historia Japanica*: quæ, quod ad externum attinet habitum, cum placuerit omnibus, constitutum est, eosdem huic impressioni adhibere typos, & chartam æque puram. Exemplar formæ consuetæ duabus, formæ vero regiæ quatuor Guineis constabit subscribentibus.

Pergratum eruditis nuntium fore non dubitamus, ineunte hoc ipso mense Aprili venum ivisse apud *Perachon* & *Cramer*, Bibliopolas Genevenses, Tomum primum *Maximæ Scriptorum Ecclesiasticorum Bibliothecæ*, jam dudum publicis votis expetitæ. Ea hunc titulum præfert: *Magna Bibliotheca Ecclesiastica, sive Notitia Scriptorum sacrorum & Ecclesiasticorum veterum ac recentiorum; in qua ordine Alphabetico continentur cujuscunque religionis ac sectæ Scriptores, qui Christianæ religioni vel patrocinati sunt, vel adversati; simul & Concilia omnia; Pontifices Romani, eorumque Vitæ, Scripta & Bullæ; Religiosorum Ordinum Fundatores, &c. Omnia ab orbe condito ad nostra usque tempora*, Coloniæ, 1734, fol. Qui primum huncce Tomum, totius Operis velut specimen, lustrare voluerint, his ad ipsos Bibliopolas, aliosque in præcipuis Europæ urbibus celebriores, aditus

patet. Interea pergunt in cœpto labore operæ, ut Tomi ceteri, quamprimum fieri potuerit, bono publico in lucem proferantur. Iidem Typographi Genevenses habent sub prelo, intra paucos menses praediturum, *Jo. a Kahl*, sive *Calvini*, Lexicon Juridicum, cum Additionibus, nec non *Jo. Petri Fontanellæ* Decisiones Senatus Cathaloniæ, cum Additionibus, item *Petri Garciæ* Tractatum de Beneficiis, cum Additionibus, & *Franc.* Cardin. *Manticæ* Tractatum de Conjecturis ultimarum voluntatum. Paucis vero abhinc mensibus ediderunt *Caroli Musitani* Opera medica, cum Additionibus, *Ludovici Postii* Tractatum de Subhastatione, cum Additionibus, & *Feliciani de Oliva* de Foro Ecclesiæ Opus magnum.

Quod huc usque tot votis, tantoque desiderio, nequicquam expetitum novimus, *Systema Chronologiæ, scrupulis temporum Sacræ Scripturæ eximendis, nodisque expediendis, vel omnibus, vel plerisque, sufficiens*, hoc tandem aliquando paratum preloque proximum esse, Reipublicæ Literariæ, non sine singulari animi voluptate, nunc publice annuntiamus. Autor Systematis, *Alphonsus des Vignoles*, Academiæ Regiæ Scientiarum Berolinensis, ex illius institutione, Socius, & Classis Mathematicæ Director, jam dudum inter doctos celeberrimum nomen, Vir non minus propter ætatem venerabilis, (nam quartum & octogesimum annum superavit,) quam propter profundam & solidam in rebus Chronologicis scientiam maximopere suspiciendus videtur. Hic tantus Vir Opus eximium, florente ætate in Gallia inchoatum, annis triginta deinde intermissum, & tandem quasi postliminio resumtum, per annos duodecim circiter continuis laboribus & meditationibus absolvit, adeoque, cum nullis subsidiis destituatur, perspicacique ingenio, & tenacissima gaudeat memoria, vastum pelagus, multis scopulis horridum, & voraginibus periculosum, bono omine ingressus, ac felicissimo successu emensus est: quod & ipsi Autori, & omnibus literarum sacrarum studiosis, jure merito gratulamur. Scripsit Opus sermone Gallico, fecitque ei titulum: *Chronologie de l'Histoire Sainte & des Histoires etrangeres, qui la concernent, depuis la Societé d'Egypte jusqu'a la Captivité de Babylone, par* Alphonse Des-Vignoles. Sæpenumero evenit, ut libri longo intervallo desiderati votis

mi-

minus ſatisfaciant, &, cum magna minentur, extricent nihil; ſed de hoc præclaro Chronologiæ ſacræ Opere nihil ſatis magnificum prædicare poſſumus, quippe quod omnem expectationem longiſſime vincet. Ejus recenſionem prolixam a nobis Lectores hic non expectent: tum quia ab inſtituto noſtro, qui tantum Operis promulgationem in nos ſuſcepimus, illud alienum arbitramur, tum quia ipſe Cel. Autor aliqualem *Ichnographiam Bibliothecæ Germanicæ T. III Artic. IV* inſerendam curavit. Breviſſimis tamen, ut Lectorum aviditatem accendamus; argumenta Capitum indicabimus, pauca deinde de methodo, & rebus curioſiſſimis, per totum Opus ſparſis, diſſeremus. Sex omnino *Partibus* abſolvitur hæc *Chronologia Hiſtoriæ Sacræ*, quarum quælibet in minores *Sectiones* & *Paragraphos* pro diſcrimine argumentorum diſpeſcitur. In *Præfatione*, quæ *Parti I* præfigitur, occaſionem Operis, rationem, inſtitutum, methodum, ac fata, Autor enumerat. Deinde *Parte I* rem ipſam aggreſſus, non in *Anno mundi conditi*, tanquam vago & nullis characteribus determinato, ſed in *Anno Exodi*, uti certo & indubitato, principium numerandi figit; & ab hoc, continuo veſtigia Sacræ Scripturæ premens, ſenſim progreditur, & annos claris verbis expreſſos colligit, annos videlicet *Moſis*, *Joſuæ*, *Seniorum*, *Servitutum*, *Judicum*, *Heli*, *Arcæ*, *Samuelis* ſolius, *Samuelis* & *Saulis*, *Saulis* ſolius, *Davidis*, *Salomonis*. Difficultates qualescunque obvias propius contemplatur, &, collatis Chronologorum ſolutionibus, optimam vel novis argumentis ſtabilit, vel ex ſuo ingenio dubiis ſatisfacit. Colligit autem ab *Exodo* uſque ad jacta *Templi* fundamenta annos 648, qui numerus cum diſſentiat a loco vexatiſſimo *1 Reg. VI, 1*, ubi ſcribitur, anno ab Exodo 480 Templum cœptum eſſe conſtrui, Autor difficultatem ſumma cura ponderat, & tandem ſingulari conjectura nodum ſolvit, quæ multis quidem audacior videbitur, ſed quam exiſtimamus ab Autore ipſo derelictum iri, ſi majori veriſimilitudinis ſpecie aliquis ἐναντιοφανείαν ſuſtulerit. *Parte II* exactiſſima *Tabula Harmonica Regum Judæ*, *Iſraelis*, *Babyloniæ*, & *Perſiæ* ad *Darium Hyſtaſpis* præmittitur, in qua anni Regum cum annis Periodi Julianæ, Exodi, Æræ Nabonaſſareæ, Olympiadibus, & Annis ante Chriſtum, continua ſerie exquiſita & accurata diligentia combinantur. Quæ ipſa Tabula facem toti huic Parti præfert, in qua Autor Regum Judæ ac Iſraelis tempora ordine & ſigillatim perluſtrat, & minimos etiam ſcrupulos Lecto-

 rum

rum animis evellere conatur. Itaque in exordio certas regulas constituit, inter quas hæc sane maximi momenti haberi debet: *Annum postremum, sive emortualem, Regis & Annum primum Successoris in unum eundemque Annum incidere.* Per quam regulam, quam Scripturæ S. constanter observari Autor ostendit, plus quam centum difficultates, quæ mirifice torserunt Chronologos, nebulæ instar evanescunt. Omnes enim menses superflui hac ratione absorbentur, & calculus annis integris per totam hanc periodum perficitur. Habes itaque hac Parte seriem Regum Judæ & Israelis penitus evolutam & extricatam, habes tempora Vaticiniorum *Ezechielis*, elucidationem *Dierum 390*, & *Dierum 40*, quibus idem Propheta *iniquitatem domus Israelis & domus Judæ ferre* debebat; Historiam obsidionis *Hierosolymæ* ad dies suos & menses redactam, *Excidium* ejusdem urbis, & *Captivitatem Babylonicam.* *Parte III* Ven. Autor Chronologiam suam per *Characteres Chronologicos*, a Sacra Scriptura suppeditatos, confirmat. His characteribus, sive notis, quibus diversa tempora a se invicem distinguimus, accensentur *Novilunia, Plenilunia, Eclipses, Æquinoctia, Cycli, Periodi, Æræ*, sive *Epochæ.* Itaque Autor in principio demonstrat, *Annum*, quem fixerat, *Exodi*, respondere *Anno Per. Jul. 3069*, qui est *Annus ante Christum 1645.* Hoc admirabili ratione ex Historia *Paschatis*, ex *Principio Anni Judaici & Ægyptiaci*, ex *Plenilunio*, & *Æquinoctio* ejusdem anni, ex *Sabbato* & *itinere* Israelitarum, ostendit: nec existimamus, annum alium repertum iri, in quo tot characteres concurrere possint. Ibidem evincit, diem non *vesperi* olim, sed *mane*, incepisse, mutationem *Calendario* Judæorum inductam exponit, agit de Annis *Sabbaticis & Jubilæis*, & clarissime monstrat, suæ Chronologiæ omnes Sabbaticos & Jubilæos, quotquot huc usque observati sint, exactissime convenire. *Parte IV Historiam exoticam*, videlicet *Tyriorum, Syrorum, Ægyptiorum*, & *Assyriorum*, cum Historia sacra confert, quatenus videlicet huic a rebus exoticis lux aliqua affundi potest. In limine *Tabula Chronologica* reperitur, in qua Regum *Tyri, Syriæ, Ægypti, Mediæ* item ac *Assyriæ*, anni cum annis *Periodi Julianæ* & Regum Judæ comparantur. In Capite de *Tyro* hujus celeberrimæ urbis originem, antiquitatem, & conditionem, Autor describit, ac litem diremisse videtur, quam Viri doctissimi de *Tyro* ac *Palætyro* moverunt. Deinde duos *Catalogos Regum Tyri*, ex *Josepho* excerptos, examini subjicit, & cum Historia sacra conciliat. Reges Syriæ ab *Adadezero* ad *Rezinem* ex Historicis sacris ordine disponit, ostenditque, obscuram hanc esse partem Historiæ, cui ex fragmento *Nicolai Damasceni* parum vel nihil lucis affulgeat. Ex Historia *Ægyptiaca*, omnium confusissima,

nihil

nihil depromsit hoc loco præter *Dynastiam* XXI ad XXVI, easque beneficio Regum in Sacris memoratorum, *Sesaci, Zerachi, Soi, Thearconis, Nechaonis, & Hophra*, illustrat, & cum annis *Periodi Julianæ* conjungit. Prolixior est in Historia *Assyriorum & Medorum* enucleanda, ubi, recensitis veterum ac recentiorum sententiis, huic Monarchiæ, quam propter difficultatem pauci, præter *Nicolaum Abramum*, tetigerant, præclaram lucem affundit. *Pars V* tota *Babyloniis* ac *Persis* ad finem Captivitatis Babylonicæ destinatur. Itaque statim ab initio *Æram Nabonassaream* prolixe declarat Autor doctissimus; deinde de *Canone Ptolemæi*, quo Catalogus Regum Babyloniæ exhibetur, eorumque anni ad Æram Nebonassari applicantur, data opera disceptat, de ejus editionibus, autore, & methodo, disquirit, ejusque autoritatem ab omnibus objectionibus vindicat. Reges deinceps in Sacris obvios exsequitur, & præcipue res gestas *Nebucadnezaris* ad tempora sua reducit, de illius successoribus, quantum satis est, monet, inprimis de Dario Medo, quem Astyagis, ultimi Medorum Regis, fratrem fuisse ostendit. Occasione autem *Cyri* autoritatem *Herodoti*, in ejus Historia, *Xenophonti* præfert: & in Dario Hystaspis filio finem Captivitatis & finem hujus Partis constituit. *Pars VI*, quæ inscribitur de *Anni veteris forma*, continet examen traditionum Chronologicarum, ex ultima antiquitate repetitarum. Hic ergo differitur de *Diei, Mensium, & Anni* origine, de *Annorum* ratione ante *Diluvium*; diluvium serie Chronologica disponitur, ejusque annum dierum 360 ἀκριβῶς fuisse, demonstratur; anni *Chaldæorum* antiquissimi ex *Callisthene, Beroso, Diodoro, Hipparcho, Cicerone*, evolvuntur; *Ægyptiorum* tempora & antiquissimæ dynastiæ obscuritate liberantur; *Periodi Sothiacæ* sive Canicularis origo docetur; Bellum *Trojanum, Olympiades, Annus Romanus, Romuli* nativitas, & *Annus Romæ conditæ*, suis annis per certos characteres assignantur: & hac ratione Autor vastum illud temporum intervallum, tot tricis impeditum, felicissime superavit. Multi quidem mallent hunc præstantissimum librum Latino, quam Gallico, idiomate legere; sed Autori visum est vernacula lingua uti, tum ut facilius & felicius mentem suam exprimeret, tum quoniam existimavit, vix esse aliquem eruditorum, qui sermonem Gallicum ignoraret. Methodum ubique sequitur planam, stiloque utitur tam perspicuo & claro, ut, modo quis leviter tinctus sit primis Chronologiæ principiis, & in Periodo Juliana non plane hospes, Autorem assequi, ejusque argumenta intelligere valeat. Cum autem ad hunc scopum unice collineat, ut ex profundissimis tenebris, quibus immersa erant, tempora & Epochas, in Sacris memoratas, extraheret, lucique meridianæ exponeret, fundamentum toti Chronologiæ substernit Historiam Sacram, & cum illa res exoticas conciliat, quod egregie in toto Opere præstitit. Ne autem in sterili hoc, ut videtur, labore Lectoribus tædium obreperet, doctis excursionibus, observationibus criticis & historicis, defessum Lectorem singulis fere paragraphis recreat & permulcet. Insignem denique hujus Chronologiæ sacræ utilitatem spectemus. Principio innumera fere loca S. S. obscuriora dilucide explanat, non solum quibus anni vel tempora indicantur, sed & alia huc usque minus commode ab interpretibus intellecta. Huc pertinent e. g. quæ Autor disputat *de Itinere & via Israelitarum per Mare rubrum, de Institutione*

Pa-

Paſchatis, de Principio anni apud Judæos, de mutatione Calendarii, de Anno Jubileo, de Feſto Jerobeami, de Ezechielis diebus 390 & 40, de urbe Tyro, de Captivitate Babylonica, de rebus geſtis Nebucadnezaris. Porro aliis plurimis Scriptoribus, præcipue Chronologicis, errores evelluntur, corruptis locis medela affertur, defectus supplentur & reſtituuntur; *Joſephi, Euſebii, Syncelli, Scaligeri, Petavii, Marshami, Uſſerii, Pezronii*, & celebriorum noſtri ævi Chronologorum, hypotheſes ſub incudem vocantur, & vel confirmantur, vel ſolidis argumentis refutantur. Porro hujus ope Chronologiæ facultas datur *Annales Sacræ Hiſtoriæ* quam accuratiſſimos conſtruendi. Multis tentatum nequicquam Opus nulli quidem melius ſucceſſit magno *Uſſerio*, ſed, quam ſæpe lectores deſtituat, Ven. *Vignolius* exemplis plurimis clariſſime demonſtravit. His autem jactis fundamentis, & remotis tot obſtaculis, ædificium faciliime ſuperſtruetur. Tandem hæc *Sacra Chronologia Hiſtoriam* ſanctam *Veteris Teſtamenti* extra omnem dubitationis aleam conſtituit. Hinc enim diſcimus, admirabilem intercedere Sacris Scriptoribus cum profanis conſpirationem. Quicquid *Herodotus, Xenophon, Diodorus Siculus, Ptolemæus*, alii plures, de rebus Babyloniorum, Aſſyriorum, Tyriorum, gentium exterarum, veri ſcripſerunt, illud conſentit cum eo, quod Scriptura de iisdem gentibus commemorat, adeo quidem, ut ex hoc Volumine mirifica lux Hiſtoriis gentium affulgeat. Sacrum Codicem ſi auferas Hiſtoriæ, Cimmeriæ tenebræ in rebus priſcorum relinquentur. Itaque, ſi Cel. *Vignolius* tantummodo in hunc finem laboraſſet, ut veritatem ſacræ Hiſtoriæ novis argumentis doceret, ſatis amplum diuturni laboris & longarum lucubrationum præmium retuliſſe cenſendus eſt. Et hæc quidem de laudatiſſimo hoc Chronologiæ ſacræ Opere generatim nunc dicta ſufficiant. Quemadmodum itaque Reipublicæ literariæ intereſt, ne ejusmodi theſaurus ulterius intra parietes privatos deliteſcat, ſed, ut fœtus, cui fingendo & formando tot annos tantumque olei impendit Cel. Autor, quantocyus, ſuperſtite Parente, in lucem prodeat, laudandum maximopere cenſemus conſilium *Ambroſii Haude*, celebris Regiæ Berolinenſis urbis *Bibliopolæ*, qui æquiſſimis conditionibus, lege ſubſcriptionis, ejus publicandi in ſe laborem & operam ſuſcepit. Pollicetur adeo, ſe curaturum, 1) ut totum Opus literis novis & elegantiſſimis Typographiæ *Breitkopfianæ*, quæ Lipſiæ eſt, in charta puriſſima & nitidiſſima, forma, quam vocant, *quarta majori*, duobus Tomis, excudatur. Specimen typorum & chartæ folio ſigillatim excuſo exhibetur. 2) Ut *Tabulæ Chronographicæ* & *Geographicæ* una cum Autoris *effigie* æri pulchre inciſæ Operi adjiciantur. 3) Ut illud omnibus numeris abſolutum autumno Anni hujus 1734 ad nundinas Lipſienſes tradi poſſit. 4) Ab altera parte Bibliopola poſtulat a quovis ſubſcribentium pretium totius Operis *quatuor imperiales*, pro Germanis, aut octo florenos Hollandicos pro extraneis, quibus ſolutis, Syngrapham quilibet accipit, cujus ope promiſſo tempore exemplar a Bibliopola repetere poſſit. 5) Si quis exemplar deſideret chartæ majoris, ſive auguſtæ, is quinque imperiales cum dimidio præſtet, aut undecim florenos Hollandicos. Termini autem ſubſcriptionum ſunt ab initio hujus anni ad Hebdomadem Paſchatis proxime inſtantis. 6) Pecunia absque ſumtu Bibliopolæ tranſmittenda eſt, utque nulli deſit opportunitas ſubſcribendi, celebriores per Europam Bibliopolæ, quorum nomina indicare ſupervacaneum ducimus, hanc in ſe operam ſuſcipient.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXXXIV.

THE NATURAL HISTORY OF CAROLINA, Florida, and the Bahama Islands, &c.
HISTOIRE NATURELLE DE LA CAROLINA, la Florida, & les Isles Bahama, &c.
h. e.
HISTORIA NATURALIS CAROLINÆ, Floridæ, & Insularum Bahama, qua Icones avium, animalium, piscium, serpentum, insectorum, & plantarum, speciatim vero arborum sylvestrium, fruticum, aliarumque plantarum, nondum descriptarum, vel male apud Autores delineatarum, continentur, cum descriptionibus, Anglico Gallicoque idiomate. Accesserunt Observationes de aere, aqua, & locis; cum annotatis de agricultura frumenti, leguminum, radicum, &c. Omnibus præfixa est nova & correcta Charta Geographica regionum, de quibus agitur. Per MARCUM CATESBY, Regiæ Societatis Socium.

Tomus I.

Londini, sumtibus Autoris, 1731, fol. ch. reg.
Alph. 4 pl. 8, cum æn. fig. 100.

Magnam oculis jucunditatem Iconum elegantia, quæ coloribus ad vivum illustrantur, nec minorem animo oblectatio-

nem parit regiæ formæ & ad luxuriem usque elegans Liber, qui floridissimarum Americæ Orientalis regionum historiam condere exorsus est. Ipse Autor, ex quo peragrandi hasce Britannorum ditiones commoditatem nactus est, ipse delineandi peritia probe imbutus, sedulam navavit operam, ne quidquam omitteret eorum, quæ Operi suo venustatem conciliare possent. Equidem ultro fatetur, primo, quod susceperat, itinere parum negotii peractum fuisse, quod voluptati saltim suæ, non vero utilitati publicæ, studere tunc susceperit. Verum reducis in Angliam amici, inter quos immortalis *Sherardus*, amici applausibus ita excitarunt industriam, ut serio, easdem terras revisurus, proposuerit sibi, Historiam naturalem locorum condere. Quo successu usus sit in negotio, titulus Libri declarat; plura enim illis, quæ observata sunt, & quorum partem saltem præsens Volumen exhibet, exigi aut expectari a rerum naturalium studioso vix poterunt. Sicut illi, qui animo observandi proficiscuntur, acutiores habere solent oculos, ita, cum altera vice magno æquore veheretur Autor, plura fortasse, quam cum primum diversa mente Carolinam peteret, detexit; jucundissima enim sunt, quæ de piscatu delphinorum, quo piscibus volantibus insidiari solent, de lusu phocarum, belloque cum carchariis gesto, enarrat, negari etiam nequit, mirari neminem satis posse, quod medio fere inter Africam & Americam loco terrestres aves aquas circumvolitare deprehensæ sint. Multo magis ex voto cessit labor, cum per Carolinæ planities, montesque, qui orbis terminum figunt, vagaretur felicissimus plantarum maxime volucriumque indagator, quarum insimul historiam sic pepigit, ut eadem pagina planta elegans cum volucri, aliquando etiam cum pisce volucris, aut cum planta marina avis conjuncta, prout analogia id postulaverat, conspiciatur. Redux in Angliam Autor propriis sumtibus, quamvis benevolentiam eorum, qui conatus adjuverunt, non reticeat, magnum Opus condere suscepit, quod ipse artis chalcographicæ peritissimus esset, eo felicior, quod splendidissimis coloribus difficilem alioquin rerum cognitionem insigniter sublevaverit, fassus tamen, viriditatem, ruborem, aliosque colores, in debito gradu, quo in planta vel volucri deprehensi fuerant, imitari se non potuis-

potuisse, imo vero necessarium non esse, dummodo de charactere aliquis dubius esse non possit. Methodo equidem nulla neque in volucribus, neque in plantis, ordinandis usus est; interim nihil omisit eorum, quæ plenissimam cognitionem in mente Lectoris gignere possunt, ita, ut in declaratione avium, ponderis naturalis, latitudinis, quæ expansis alis est, longitudinis, rostri, oculorum iridis, pedum, plumarumque, exactissimam mentionem fecerit; quid? quod & singulæ avis mores, vivendi rationes, prædamque, descripserit quam plenissime. Nomina avium ex convenientia cum nostris imposita sunt, retentis aliquando patronymicis, si prorsus novum esse genus intellexerit. In plantarum declaratione, prout ingenue fatetur, usus est studio *Sherardi*, quo exponente, ex *Bannistero*, *Plumierio*, *Pluckenetio*, convenientia nomina data sunt, vera, ubi de flore & fructu simul constitit, probabilia saltem, ubi fructus tantum aut floris habitus perspici potuit. Minus cognitæ stirpes a similitudine cum nostratibus definiuntur, ut *Alni folia*, *Prunus buxi folio cordato*: *Quercuum* & *Bignoniarum* insignis est diversitas: *Acacia Abruæ folio* prorsus singularis est: *Smilaces* varii generis exhibentur, nec desunt vulgatiores nostrates, *Ornithogalum minus flore luteo*, quas mireris apud Americanos inveniri. Magnopere delectantur curiosi *Elemi* arbore, quæ terebinthinæ species est, & *Sassafras*, cujus utriusque Icon ingenue exhibetur. *Tulipifera*, quæ jam nostris etiam in hortis feliciter succrescit, sic delineata est, ut elegantius non possit. Quid plura? Gratulamur Autori, gratulamur genti, quæ tanto cive gloriatur, de felici laborum successu, eidem vitæ, valetudinis & indefessi studii perennitatem, ne spe tanta, quam de eo concepit, orbis literatus decidat, apprecati.

EXPEDITIO HISPANICA APOSTOLI S. Jacobi Majoris asserta; Autore EMMANUELE CAJETANO SOUSA, *Clerico Regulari, Regiæ Majestati a Consiliis, Bullæ Sanctæ Cruciatæ Pro-Commissario Generali Apostolico, & Regalis Academiæ Quinqueviro Censore.*

Tomus II;

Complectens tres Appendices ad priorem Tomum, quibus accessere Indices IV utriusque Tomi.

Ulyssipone Occid. ex prelo Joseph. Ant. a Sylva, 1732, fol. Alph. 8 pl. 8.

Denuo hic Tomus Regi Augustissimo, *Joanni V*, inscriptus fuit. In Appendice Ven. Autor rem asserere aggreditur, per septendecim Secula constantem, nempe sacram ædem a *S. Jacobo Majore* ad ripam Iberi fluminis constructam, &, sub nomine Augustissimæ Virginis ad Hispaniam adventantis, ipsius jussu, Numini æterno dedicatam: ædem, non a gentilibus, non ab Hæreticis, non a Mauris unquam impetitam, a maximis Pontificibus, magnis Regibus, populisque plurimis cultam per longissimam annorum seriem, sed tandem hac ferrea ætate a morosis Criticis oppugnatam. Verba recensemus Autoris ipsa. Index Appendicis est: *Mater admirabilis.* Hoc enim cognomen *Mariam Jacobo* revelasse, ipse credit. Præmisit *Tomo II Propylæum*, quo expeditioni Hispanicæ *Jacobi* robur addere, eamque ex S. Apostolo *Paulo* confirmare contendit. Edito enim *Tomo priori*, neoterico Adversario placuit in Opere, Lusitanice scripto, argumenta Ven. *Sousæ* convellere. Opus fuit inscriptum: *Voz da Verdade*, i. e. *Vox veritatis.* Respondet *Sousa* unum & alterum. Primo contendit, nil attulisse novi Adversarium, sed repetiisse argumenta, jam ante in Dissertatione Historica, Latine scripta, allata, quæ in *Tomo I* sint diluta. Secundo confecit *Indicem Harmonico-generalem*, Indici universali præmissum, ut pateat, quantum Adversarii Dissertatio Latina & Opusculum Lusitanicum consonent. Laudat inter hæc Jesuitæ Rev. *Guilielmi Cuperi*, Antwerpiensis, unius e Continuatoribus Operis Bolandiani de Actis Sanctorum, librum, cui titulus: *Vindiciæ breves pro Hispanica S. Jacobi prædicatione*, sibique gratulatur de extranei consensione, ac summam Operis *Cuperiani* recenset. *Cuperus* quoque in neotericum Adversarium sua direxit tela. Contra *Vocem Veritatis* emissa quoque est scriptiuncula Hispanica: *Crisis de las proposiciones del Opusculo intitulado* Voz de la Verdad *en lengua Portugueza.* Credimus nihilominus, litem hanc ad Historiam Ecclesiasticam planius intro-

Pag. 917.

spi-

ſpiciendam, & acumen criticum in dies exercendum, eſſe accommodatiſſimam. Ita enim digladiantur diſſentientes, ut humanitate & argumentis invicem certent. Quæ certamina nunquam non fructuoſa fuerunt. Sed redimus ad Appendicem primam. Ædem Marianam Cæſarauguſtæ, a Columna dictam, ab Apoſtolo *Jacobo Majore* fundatam eſſe ad ripam Iberi fluminis, eſt res tanta, ut altiſſimo ſilentio prematur non ſolum a Sacra Scriptura, ſed etiam ab Autoribus antiquis in iis Pag. 920.
Voluminibus, quæ nunc ſincera & non interpolata exſtant. Quare Autor facile prævidet, traditiones, ſera ætate demum credi cœptas, a peritis rei hiſtoricæ haud immerito explodi, præcipue ſi eæ ab hominibus fuerint exortæ, qui examine caruerunt veritatis, ac hypotheſibus domeſticis, ex errore manantibus, laborarunt. *Tertullianus* ad traditionem, per ætatem unius Seculi continuatam, cur non provocaret? At, ubi *Hieronymus* ex traditione ad terebinthum Abrahami, Chebrone poſitam, provocat, merito fides ei denegatur. Abeſſe omnino debent Critici, ubi fidem iis rebus conciliare nitimur, quibus certum & ſtabile deeſt teſtimonii fundamentum. Negari equidem non poteſt, ædem illam glorioſæ Virginis Mariæ Cæ- 922 ſeq.
ſarauguſtanam eſſe vetuſtiſſimam & celebritate maxime ſpectabilem. Sunt, qui eam reputant pro prima Eccleſia in Hiſpania. Inde colligunt porro alii, conſtructionem ejus ad tempora Apoſtoli *Jacobi* eſſe referendam. Dolendum eſt, templa exeunte demum Seculo tertio a Chriſtianis fuiſſe conſtructa, idque ab Hiſtoricis firmiſſime eſſe evictum. Traditionibus eſſe habendam fidem, docet Autor exemplo veſtigiorum Chriſti, in monte Oliveti ab eodem impreſſorum, quæ vindicare conatur contra *Georgium Hornium*, quem vocat 929 ſeq.
Hæreticum Lutheranum, cum nemo facile ignoret, illum fuiſſe Doctorem publicum Eccleſiæ Reformatorum. Quantum acceſſionis veritas ex appellationibus moleſtis, & criminibus in Autores defunctos congeſtis, accipiat, ſatis eſt exploratum. Exſtat Cæſarauguſtæ columna jaſpidea in ſacra æde, in qua dicitur glorioſa Deipara *Jacobum* allocuta. Ad eam Autor 933 ſeq.
provocat, tanquam monumentum fide digniſſimum. Adſciſcitur traditioni pondus ex copia conchyliorum bivalvium, quæ

 vocan-

vocantur *cape sante di Santo Giacomo* Italice. Sed, ea alibi quoque existere, quis negabit? Cum iis ibi inventi sunt baculi, *S. Jacobi* insignia. Omittimus argumenta alia allata, quæ malumus apud Autorem legi ipsum, & ab Hispanis examinari, si iis fuerit licitum. *Baluzius* certe nonnulla vidit in con-
Pag. 1113. trarium. *Natalis Alexander Tom. I p. 159 Hist. Eccles.* traditioni fidem denegavit, cui assensit nuper Criticus politissimus, mutuatus vim a silentio undecim Seculorum, a morte *Mariæ*
1123 seq. paulo post adscensionem Christi in cœlos facta, quam veteres dixerunt *assumtionem*, a forma imaginis *Mariæ*, quæ super columnam colitur, ad prototypum non quadrantis, a forma calceamentorum, Ebræis non congruentium, a paupertate *Jacobi*, ab humilitate Mariæ, coronatum caput indubie aversatæ. Reponit Autor ea, quæ popularibus maxima ex parte satisfacient suis. Succedit Appendix secunda, complectens *Syntagma*
1145 seq. *de gravissima autoritate Breviarii Romani, novissime recogniti* jussu *Urbani VIII*, quo traditio de *Jacobi Majoris* ex-
1202 seq. peditione Hispanica continetur. Reguntur diversa in dissentientes, & Breviarii fidem solicitantes. Est tamen extra dubitationis aleam positum, *Nicolaum Antonium*, Scriptorem Hispanorum gravissimum, in *Bibliotheca veteri Hispana Tom. I Lib. V Cap. 1 n. 16*, fateri, certam fidem historicam Breviariis non inesse. *Antonius* laudat consentientes *Ludovicum Vivem*, *Melchiorem Canum*, *Papyrium Massonum*, & *Ambrosium Morales*, Viros summos, & judicio non prorsus destitutos. Breviarium porro Romanum sæpius est immutatum, sæpius est expurgatum & recoctum. *Urbanus VIII* jussit inde historiam de causa secessus *S. Brunonis* in eremum tolli, quam egregie perscripsit *Joannes Launojus* in Libro *de vera causa secessus S. Brunonis*, quem refutare contendit *Joannes*
1214. *Columbus*, Jesuita, in *Diss. de Carthusianorum initiis.* Credit Autor, causam illam e Breviario fuisse expunctam, instante Capitulo Ecclesiæ Parisiensis, quia extiterit, qui suspicaretur, illum infelicem accusatum, judicatum, & damnatum, fuisse Doctorem illius Academiæ, vel Canonicum in eo Capitulo. Octo peccata exprobrantur Breviario *Urbani VIII*, inprimis Baptis-

mus

mus *Constantino M.* a *Sylvestro* Romæ collatus, de quo jam ipsi Pontificii partim dubitant. Ad singula respondet Autor & docte & copiose. Ad argumentum negativum infirmandum iterum iterumque excurrit. *Papebrochium* morosis annumerat Criticis. Appendix III repræsentat Syllogen Autorum omnium gentium omniumque Ordinum, qui Expeditionem *S. Jacobi Majoris* asseruerunt. *Bartholomæus Laurentius* recensuit ejusmodi Autores 70, *Ferdinandus de Oxea* 80, alii plures. Sunt, qui 470 & 480 protulerunt. Insignem nubem hic quoque communicatam, merito stupemus. Vere igitur Abbas Gallus, *Langlet du Fresnoy*, in *Methodo studendi Historiæ Tom. IV Art. 134 p. 336* dixit, Hispanos versari circa duos magni momenti Articulos, unum de expeditione *S. Jacobi*, alterum de Apparitione Matris Admirabilis. Syllogen Autorum excipit Index locupletissimus. Celebranda est Ven. Autoris indefessa lectio, industria adamantina, & ardoris summa vis in propugnandis iis, quæ genti suæ perquam probantur. Pag. 1220. 1233 seq.

JOANNIS LAUNOJI, CONSTANTIENSIS, Parisiensis Theologi, Socii Navarræi, Opera omnia, in quinque Tomos & decem Volumina distributa.

Tomi IV Pars I & II.

Coloniæ Allobrogum, sumtibus Fabri & Barrillot, Sociorum, & Marci-Michaelis Bousquet & Sociorum, 1732, fol.
Alph. 13 pl. 14.

Primo loco in *Tomi quarti Parte prima* comparet liber *de Scholis celebrioribus, seu a Carolo Magno, seu post eundem Carolum, per Occidentem instauratis.* Notum est, *Launojum* id sibi in hoc libro propositum habuisse, ut varios Autorum locos, qui de scholis Galliæ, Italiæ, Angliæ, Germaniæ, Belgii, egerunt, illustraret, & originem scholæ Parisiensis cumprimis investigaret. Deinde vero in id incubuit, ut fabulas, per speci- Pag. 1 seq.

ſpeciem amplificandæ atque illuſtrandæ *Caroli M.* gloriæ confictas, annotaret. Ipſe tamen *Launojus*, his fabulis deceptus,
Pag. II. Præf. pag. I. *Danielem*, Regem Angliæ, nobis tradit, ita, ut Cl. Editor in ſubjecta Annotatione recte miretur, eum non animadvertiſſe, *Carolum Magnum* ibi *Davidem* appellari. Atque inter has fabulas de *Carolo M.* referenda ſine dubio videtur Cl. Editori narratio in *Danielis Hiſt. Gall. Tom. I p.435*, ubi refert, *Alcuini* conſilio *Carolum Magnum* Academiam quandam inſtituiſſe, in quam ingenioſiſſimis & eruditiſſimis Aulicis allectus fuiſſet, & in quibus Academicis congreſſibus cum aliis communicaſſet, quæ ex lectione veterum Scriptorum hauſiſſet: quin etiam Academicos antiquorum ſcriptorum, quibus potiſſimum delectarentur, aut Heroum nomine ſe decoraſſe, & *Alcuinum*, qui in Epiſtolis ſuis hæc ſingularia doceat, *Flacci* nomen, quod erat nomen, *Horatii*, uſurpaſſe, nobilem quendam, *Angilbertum* nomine *Homerum*, *Adelardum*, Corbejenſem Abbatem, *Auguſtinum*, *Riculphum*, Moguntinum Epiſcopum, *Damætam*, *Carolum* ipſum *Davidem*, appellari voluiſſe. Hæc ingenioſe excogitaſſe *Danielem*, judicat Editor, & ſomnia hominis, qui res antiquas ad recentes exigit, propterea quod in *Alcuini* Epiſtolis hac de re nulla fiat mentio. Alterum locum
174 ſeq. in hac Parte occupat liber *de varia Ariſtotelis fortuna in Academia Pariſienſi, extraneis hinc inde adornata præſidiis*, A. 1653 primum editus; de quo quidem libro, omnibus noto, multa dicere ſupervacaneum foret. Hunc ſequuntur *Con-*
246 ſeq. *ſiderationes occaſione approbationis, conceſſæ ad edendam Hiſtoriam Hoſpitalium Ordinis S. Spiritus, Gallice editæ*, aliaque Opuſcula, quæ ad notam, quam Pariſienſis Facultas duabus propoſitionibus, ab *Ant. Arnaldo* prolatis, inuſſit, ſpectant,
289 ſeq. & in quibus de *Janſenii* doctrina agitur. Sequitur *Regii Navarræ Gymnaſii Pariſienſis Hiſtoria*, quæ in tres Partes diſtributa eſt, primaque in libros tres, qui complectuntur Gymnaſii originem, ſtatuta, diſciplinam, variis temporibus inductam, ſtudiorum ordinem, Theologiæ cathedrarum fundationem, nomina Grammaticorum, Artiſtarum, & Theologorum, ab A. 1342 uſque ad A. 1640. In ſecunda Parte Elogia Regiæ Navarræ habentur, in tertia denique centum & triginta quatuor

tuor Scriptores, Scriptorumque vitæ & Operum Indices recensentur. Primum Scriptores Navarrici Socii exhibentur ab A. 1300 usque ad A. 1676, inter quos eminent *Gerso, Clemangius, Almainus, Spencaeus*, atque *Sanctesius*. Deinde vitæ exponuntur Navarricorum Sociorum, qui bene acta vita potius, quam scriptis, inclaruerunt.

In *Parte secunda bujus Tomi* primo loco legitur *Dissertatio, continens judicium de Autore librorum de imitatione Christi*. Rogatus A. 1649 a *Roberto Quatremario*, Benedictino, *Launojus*, quid ipsi videretur de Autore librorum de imitatione Christi, ad eum misit argumenta, quibus probari posse credebat, *Thomam a Kempis* eorum Autorem non esse, eosque melius vindicari *Joanni Gersoni*. Quam *Launoji* Dissertationem eodem anno edidit *Quatremarius*, eamque confutandam suscepit A. 1650 *Joannes Fronto*, Canonicus Regularis Sangenovefanus. *Launoji* rationes præcipuæ eo redeunt, vocare Autorem in exemplum Monachos, nominatim Cistercienses, & Moniales, cum tamen tempore, quo *Thomas Kempensis* vixit, omnes prorsus Monachi & Moniales a vitæ religiosæ rigore deflexissent. Deinde *Thomam Kempensem*, qui fuit Clericus, in aliis suis Operibus in exemplum adducere Clericos Regulares, quod non æque factum sit in libris de imitatione Christi. His adjiciuntur alia monumenta, nullo ordine servato, quia sero in typographorum manus pervenerunt; quæ denique excipiunt quædam selectæ scriptiones tam pro *Launojo*, quam contra *Launojum* editæ. In his legitur *in librum Magistri Joannis Launoji, Theologi Parisiensis, qui inscribitur, regia in matrimonium potestas, Observationes, Autore Theologo Parisiensi*, editæ Lovani, sive Parisiis, A. 1678, 4. Autorem harum esse Observationum *Jacobum Leullerium*, Facultatis Parisiensis Theologum, etiam nunc viventem, Sancti *Ludovici* in insula Parisiensi parochum, ex adjecta Editoris Annotatione discimus. Apparet hic porro *Tractatus de impedimentis matrimonii*, cujus Autorem *Jacobum Bolæum*, Doctorem & Socium Sorbonicum, Ecclesiæ Metropolitanæ Decanum, tradit nota Editoris subjecta. His denique subjiciuntur *Launojana*, seu Collectio eorum omnium, quæ ad *Launojum* ipsiusque scri-

Pag. 7 seq. · 149. · 302. · 337.

pta pertinent, concinnata a Doctiss. Editore. In tres Partes hæc *Launojana* divisa sunt, quarum prima complectitur Commentarium de vita *Launoji*, Epitaphium ejusdem & testamentum; altera agit de varia *Launoji* librorum fortuna; tertia denique comprehendit varia, eaque rariora, de eodem hoc argumento Opuscula, e.g. Elogium *Joannis Lannoji*, Londini A. 1685, 12, editum: *Rolandi Maræsii* Epistolam ad *Joannem Launojum*, censuram Facultatis Theologiæ Aquensis in librum *Joannis Launoji*, qui inscribitur Disquisitio disquisitionis de *Magdalena Massiliensi* advena, & Edictum Senatus Aquensis contra hanc ipsam Disquisitionem: Epistolas & Scripta Apologetica *Norberti Caillieu*, in Facultate Parisiensi Doctoris Theologi, nec non Archi-Monasterii Præmonstratensis Prioris: Ecdicum *Gregorii*, Papæ, adversus *Joannem Launojum*, *Ludovico Nubleo*, Doctori utriusque Juris, & Advocato in Senatu Parisiensi: *F. Richardi* Epistolam, continentem notas in margine libri sub titulo Assumtionis Mariæ Virginis vindicatæ, minio efformatas, Duaci apud Cornelium Vanbookh, 1672, 12, *p. 32*: *Joannis Launoji* Epistolas aliquot, ab *Georgio Serpelio* editas, in Præfatione, quam attexuit Dissertationi *Launojanæ*, de vera causa secessus *S. Brunonis* in eremum, editæ Francofurti A. 1720, 4: *Georgii Serpelii* Invitationem ad rarissimorum *Launoji* Opusculorum editionem nitidissimam, subscriptionibus promovendam, Ratisponæ, impensis *Joannis Zachariæ Seidelii*.

OPERE FISICO-MEDICHE, &c.

h. e.

OPERA PHYSICO-MEDICA, IMPRESSA & manuscripta, Equitis ANTONII VALLISNERII, collecta ab ANTONIO, Filio.

Tomus III & ultimus.

Venetiis, apud Sebastianum Coleti, 1733, fol.
Alph. 5, cum Tabb. aliquot æneis.

Cum nuper præclarissimorum horum Operum priora duo Volumina recensuimus, tum nec tertium, idemque ultimum,

mum, quod noviſſime prodiit, ſicco pede prætereundum videtur. Complectitur illud primo loco *Lectionem Academicam* Cel. *Vallisnerii ſuper origine fontium*, quam cum Annotationibus ipſius Autoris, variorumque doctorum hominum literis, Diſſertationibus, atque Obſervationibus, A. 1726 in lucem edidit *Gaſton Joſephus Georgius.* De cujus ſcripti argumento & præſtantia cum in *Actis* noſtris *Menſe Novembr. A.* 1726 jam ſatis ampla facta ſit mentio, in præſentia nihil addendum arbitramur. Sequitur *Collectio variarum Obſervationum, ad Hiſtoriam medicam & naturalem ſpectantium;* quæ pleræque ex Actis Academiæ Naturæ curioſorum, atque ex Diariis Eruditorum Italicis, in hunc locum translatæ ſunt. Quædam, antea non editæ nunc primum comparent. Nonnullæ etiam aliud argumentum habent, quam medicum aut phyſicum. Agitur enim, exempli cauſa, de patria & rebus Cardinalis, *Sebaſtiani Pighini*, Regienſis; de vita Com. *Beatricis Papafavæ Cittadellæ*, quæ mortua eſt *Patavii* A. 1729, annum agens ætatis tertium ſupra centeſimum; de inſcriptionibus quibusdam ſepulchralibus, aliisque rebus oppidi *Scandiani*, & Domini ejus, Comitis *Matthæi Mariæ Bojardi;* de Planisphærologio novo, invento a Dom. *Facini;* de ſerie Regum Mogol; de eo, quod Scriptores Itali lingua Italica uti debeant. Pergimus ad *Tentamen Hiſtoriæ medicæ & naturalis*, quod nihil aliud eſt, quam Lexicon Reale Medico-Phyſicum, a Cel. *Vallisnerio* inchoatum, ſed non perfectum. Augere tamen illud aliquando in animo habet Cl. horum Operum Editor, *Antonius Vallisnerius, Antonii* noſtri filius. Idemque Præfationem huic Operi ſatis amplam præmiſit, in qua de præſtantia & variis argumentis hiſtoriæ naturalis diſſerit. Hujus tres potiſſimum ſive ætates, ſive ſtatus, diſtinguit: quorum uno antiquos Scriptores Græcos & Latinos ad *Plinium* uſque complectitur: alterum ad *Baconem de Verulamio* extendit: tertium denique a *Gœdartio & Suammerdamio* exorditur, hanc ſuam diviſionem exemplo hiſtoriæ inſectorum maxime illuſtrans. Reliqua ſunt quatuor Opuſcula, quorum ſatis erit hoc loco inſcriptiones commemorare. Primum *conſilia quædam me-*

dica exhibet, quorum longe major foret numerus, ſi univerſa colligere Doctiſſ. Editor voluiſſet ac potuiſſet: alterum *Epiſtolas* varii argumenti comprehendit: tertium inſcribitur: *Correctiones quarundam Obſervationum Cl. Redi*: ultimum denique locum occupant *Concluſiones Phyſico-Medicæ, quas ſub auſpiciis Illuſtriſſ. D. ac Viri Cl. Antonii Valliſneri &c. expoſuit, & coram almo Philoſophiæ ac Medicinæ Doctorum Collegio defendit, Senis in Aula Comitiorum, A.* 1725 *Leo Bernardus Pagliai, Senenſis Academicus Phyſiocriticus.*

AN ESSAY CONCERNING THE EFFECTS OF AIR on humain bodies, &c.

h. e.

TENTAMEN CIRCA EFFECTUS AERIS IN corpore humano; per JO. ARBUTTHNOT, M. D. Collegii Regii Medicorum Londinenſis & Edinburgenſis, & Regiæ Societatis, Socium.

Londini, typis J. Tonſon, 1733, 8.
Plag. 15.

Magna ingenii felicitate uſus eſt Autor in declarandis aeris, cauſarum non naturalium principis, in corpus humanum effectibus. Aerem appellat fluidum ſubtiliſſimum, terram undique ambiens principale inſtrumentum poſt magnetiſmum & gravitatem ſpecificam generationis, accretionis, reſolutionis, cujus legibus vegetabilia, mineralia, terreſtria, aquatilia, ſuſtineantur. Aer terræ vicinior ejus effluviis, maxime vero aquæ, impraegnatur. Inde eſt, quod corpora bibula aeris aquam attrahant. Sic calculum ſuppeditat, ex uncia ſalis tartari uncias quatuor olei tartari per deliquium fieri, quod augmentum aquæ ex aere acceſſioni debeatur: quod ſi ſuperior aeris regio nebuloſa fuerit, quæ nos cingit athmoſphæra, reſpectu corporum noſtrorum ſiccior dicenda erit, innubilo vero aere, humidiores particulæ nos propius ex opinione Autoris ambiunt, atque ef-

fluviis

fluviis terrestribus vario modo miscentur, id quod clarum est ex diversa roris indole, pro differentia locorum, siquidem observationibus chymicis constat, eundem modo volatilem esse, ita, ut vasa vitrea, quibus incarceratus fuerat, disruperit, modo fixiorem, & cujus salia iridis in modum resplendeant, modo instar gelatinæ glutinosum, aut fœtidum: accedit, quod vegetabilia transspirando aerem effluviis suis adimpleant, nec mineralia suis vinculis ita contineantur, ut non aliquid transspiret, quo ipso fit, ut varia salium, acidi, aluminosi, aliorumve, partes in aere oberrare deprehendantur, imo etiam animalium corpora exhalationes suas aeri communicent. Quid? quod ovula insectorum, aut insecta ipsa, nobis imperceptibilia in aere oberrent. Horum effluviorum in aere ut moderata sit temperies, phænomena aerea, pluvia, nives, gelu, æstus, venti, tonitrua, efficiunt, quibus omnibus accommodata corporibus nostris athmosphæra redditur. Interim, cum pro locorum conditione, ob effluviorum & accidentium, quibus aer alterari solet, diversitatem, varia esse debeat aeris mixtura, inde, pro hac differentia vario modo corpora ab aere hic vel alibi afficiantur, oportet. Inde non tantum ab insectorum e. g. locustarum illuvie, & cadaveroso post mortem earundem odore, pestifera mala excitata fuisse, infert, sed & declarat, etiam secundum naturam, si tranquillus semper nec ventis agitatus esset aer, ab effluviis trium millium hominum insimul viventium pestem oboriri posse. Non autem a miscela saltem aeris vario modo afficiuntur corpora, sed & ejusdem elasticitas, quæ in singula bullula aerea totius aereæ athmosphæræ æqualis densitatis gravitati resistere posse prædicatur, non uno modo in corpus agit. Aer in respiratione, latenti intra vasa humani corporis aeri, æquilibrante modo, resistit, & ab eodem afficitur, nec minus efficaciæ habent qualitates aeris, maxime calor, qui si esset æqualis, aut superior calori vitali, qui ad 92 & 94 gradus in homine sano æstimatur, cum in calidissimis regionibus eo usque caliditatis aer non perveniat, vivere in eodem humana corpora non possent; interim, pro varia caloris elevatione, corpus vario modo patitur, maxime vero in

transſpiratione auctiore vel imminuta, prout aeris conditione pori affecti fuerint, accidit, ut per poros patentes aer ipſe intus ſuſcipiatur, de quo dubitare nemo poteſt, cum denſiora aere corpora, mercurius, cantharides, ſubire maſſam ſanguinis conſpiciantur, comprobatum etiam ſit *Keilii* experimentis, octodecim unciis graviora facta fuiſſe corpora, ſaltem ab aere poros ſubeunte. Aeris ipſius, pro altitudine ſui, ſubtilitas, corporibus humanis gravis eſt, ſiquidem teſtimonio *Joſephi d'Acoſta* conſtet, in quodam Peruano monte, a frigoris inſolentia vomitu corripi corpora, mortua etiam a putredine præſervari. Ut vero theoreticæ, quas paſſim hoc eleganti Opuſculo tradit, regulæ experimentis ſuis conſtent, variarum regionum aerem examinat, ejusdemque in corpora ſubjecta operandi efficaciam exponit. Exempli loco ipſi eſt aer Ægyptiorum, qui, quamvis ob putridarum exhalationum, ſtagnantibus hinc inde Nili paludibus, effluvia noxius eſſe debeat, a duplicis æſtatis efficacia ſic corrigitur, ut ad provectiorem ætatem homines regionis pervenire deprehendantur.

VARIOLARUM ANTIQUITATES, NUNC PRIMUM e Græcis erutæ a JOANNE GOTHOFREDO HAHN, Philoſ. & Med. D. & Natur. Curioſ. Socio. Accedit de MESUÆ SYRI Scriptis ad Cel. FABRICIUM Epiſtola.

Brigæ, imprimebat Gothofr. Trampius, 1733, 4.
Plag. 19.

Cl. *Hahnium*, alibi jam in his *Actis* cum laude nobis commemoratum, non obſtante copioſa, eaque feliciſſima, qua in urbe patria inclaruit, praxi, evolvendis curatius antiquorum monumentis aliquid impendere temporis, fructusque lucubrationum ſuarum publico impertire, voluptati ſibi ducere, elegans hæc, cujus jam ſummam exhibere ſtudemus, de antiquitatibus variolarum diſquiſitio abunde teſtatur. Argumentum ſibi, uti a multis tentatum, ita a nemine adhuc perfectum, delegit, neque

neque magno diſſentientium numero a conſilio ſe avocari paſſus, manifeſtis rem omnem documentis comprobavit. Communis erat Medicorum, primi etiam ordinis, opinio, primam variolarum mentionem ab Arabicis artis ſalutaris Scriptoribus injectam eſſe, indeque novam hanc labem illorum demum temporibus exortam eſſe arguebant, vix alias a Græcis, in delineandis morborum characteribus perquam accuratis, omittendam. Ii etiam, qui aliqua ſe deprehendiſſe hujus morbi apud Græcos veſtigia putabant, per exanthemata & phymata, frequentius ab iis memorata, variolas quoque denotari aſſerebant. Uti vero, generalia hæc nomina pluribus morbis, aliquam in cute excretionem molientibus, competere, variisque adjectis epithetis determinata, interdum etiam de variolis intelligenda eſſe, non negat, ita his tamen ſolis tribui non poſſe facile patet; cumque variolarum hiſtoriæ in febribus omnino quærendæ ſint, ſub initium ſecundi morborum epidemiorum libri tandem variolas nomine *ἀνθράκων* ſeu carbunculorum ab *Hippocrate* deſcriptas deprehendit. Locus, quem fundamenti loco reliquæ tractationi præmiſit Cl. Autor, hic eſt: Ἄνθρακες ἐν κρανῶνι θερινοί; ὗεν ἐν καύμασιν ὕδατι λάβρῳ δι᾽ ὅλου. Ἐγένετο δὲ μᾶλλον νότῳ. Καὶ ὑπεγίνοντο μὲν ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες, κνησμὸν ἐνεποίεον. Εἶτα φλυκταινίδες ὥσπερ πυρίκαυστοι διανίσταντο, καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα καίεσθαι ἐδόκεον. Hunc omnino locum de nullo alio, quam varioloſo, interpretandum eſſe morbo, defendit, ſiquidem hoc ipſo libri principio de febribus agat *Hippocrates*, interque hos carbunculos, tanquam morbum ordinarium referat, in ſpecie etiam exanthematicas hic recenſeat, puſtulæ etiam variolarum veſiculis, ab aqua fervida excitatis, egregie reſpondeant, &, quæ mox ſubjicit de abſceſſibus confertim uno impetu erumpentibus, depreſſis, declivibus, non ſufficienter ad corporis habitum propulſis, differentiam inter diſtinctas & confluentes ſatis ante oculos ponant. Cum vero huic explicationi potiſſimum obſtet, quod, carbunculorum nomine audito, peſtem denotari cenſeant plerique, ſecundo Capite hoc tollere præjudicium laborat. Neque enim ulibi carbunculos pro peſtis ſigno ab *Hippocrate* habitos, ſed omnem

Cap. I.

§. 4 ſeq.

II.

Cap. II.

mnem morbum, quam primum communis factus est omni-
§. 19 seq. bus, pestem illi dictum, monet: quod e tertio epidemiorum libro, ubi pestis Atheniensis describitur, illustrat; ubi simul Cel. *Freindii* sententiam, quod hic neutiquam de peste sermo sit, refellit, collatisque *Hippocratis* de hoc morbo, & *Thucydidis* de peste Atheniensi, relationibus, eas sibi exacte convenire do-
22 seq. cet. Etsi vero eodem libro carbunculorum mentionem injiciat, eos tamen satis a peste distinguit. Ita enim pergit: *Aliæ*
25. *insuper etiam febres viguerunt. Carbunculi æstate multi &c.* ubi pariter carbunculorum descriptio variolis per omnia quadrat. Quodsi plures quis ex *Hippocrate* variolosorum historias desideret, eas sub generali phlyctænarum nomine *Lib. IV §. 23 & Lib. VII §. 114 seq.* satis perspicuas reperiri, o-
Cap. III. stendit. His ex *Hippocrate*, tanquam antiquissimo artis salutaris Scriptore, stabilitis, reliquorum Græcorum ad *Galenum* usque consensum demonstrat, atque *Aretæum* carbunculum nullibi pro pestilenti ulcere habere, sed inter reliqua cutis vitia & ulcera crustosa, quales sunt variolæ in declinatione, referre, innuit. Qua pariter ratione *Dioscorides* de iisdem agit; ubi si-
30. mul monet Cl. Autor, malignas inprimis & confluentes carbunculorum nomine Græcis venire, distinctas vero generali pustularum nomine indicari. Inprimis vero in sententia confirmatus est eleganti descriptione, quam *Herodotus*, Lyciensis, Medicus primo & secundo Seculo florens, dedit, quam vel nostris temporibus magis exactam vix exhiberi posse, censet. In-
Cap. IV de ad *Galenum* accedit, atque ejus descriptionem, quam in me-
§. 34 seq. thodo medendi de carbunculis exhibet, per omnia membra excutit, eandemque ad variolas spectare docet; eos enim ad tumores ulcerosos refert, atque in benignos & malignos dividit, prout nunc variolas solemus. Imo varia morbi stadia a *Galeno* indicata egregie conveniunt; in primo enim pustulam adesse, eaque rupta, ulcus fieri, quod in tertio stadio crustosum evadat, ostendit; confluentes etiam, imo tertiam quandam speciem, his pejorem, ubi tota cutis in unam veluti bullam, absque ullis interstitiis, elevetur, notat; atque circumjectam cutem inflammari monet. Ea quoque, quæ de co-

lore

lore carbunculorum rubente, nigricante, & ſplendente, nec non de febre, inſeparabili carbunculorum comite, habet *Galenus*, optimo jure variolis applicari, evincit Cl. Autor. Inde ad Arabes, apud quos variolarum nomen primum auditum, accedit, qui tamen de iisdem neutiquam tanquam morbo novo agunt, ſed pleraque a Græcis deſumſerunt. Uti enim præcipuis eorum Scriptoribus plagii nota ita adhæret, ut, ſi vel ea, quæ ex ſuperſtitibus Græcorum libris hauſta apparet, demas, pauca illis propria remaneant; ita in hoc pariter variolarum argumento idem obſervari, aliquos etiam, quod Græcis ſua debeant, fateri, oſtendit. Sic enim *Aaronem*, antiquiſſimum Arabum Scriptorem, de variolis, tanquam morbo recepto, loqui, & nunc anthracum, nunc variolarum, nomen adhibere, neque, quæ de variolis nigris & viridibus addit, a Græcorum colore λευκῷ & ὑποπελίῳ differre, docet. Inprimis vero *Meſuen Syrum* & *Joannem Serapionem* totam *Galeni* deſcriptionem ad verbum fere ſuis ſcriptis inſeruiſſe patet, addito ſolum variolarum nomine. *Rhaſes* vero, Arabum *Galenus*, in Tractatione de variolis ſæpius *Galenum* citat, atque *Haly*, Abbas, aperte dicit: Variolam antiqui carbones dixerunt ambuſtos, Græci filias ignis vocant. Denique, ut parallelismum hiſtoriæ variolarum apud Arabas & carbunculorum apud Græcos eo magis reddat manifeſtum, *Avicennæ* deſcriptionem, quæ inter reliquas maxime perfecta videtur, appoſitis ad latus Græcorum huic reſpondentibus locis, ſubjungit Cl. Autor. Etſi hic acquieſcere potuiſſet, declarato Græcorum & Arabum in hiſtoria morbi conſenſu, ad confirmandam tamen ulterius ſententiam, eadem methodo Græcos in ſanandis carbunculis, & Arabes in medela variolarum, per omnia earum ſtadia uſos eſſe, evincit. Venæſectionem ante eruptionem *Galenus* & *Paulus* inter Græcos commendant ad lipothymiam uſque, quos imitantur inter Arabes *Rhaſes*, *Haly Abbas*, & *Avicenna*; inde regimen frigidius utrique ſuadent, alvique ſubductionem, ad præcavendum, ſi fieri poſſit, malum; ad quam intentionem noſtris etiam temporibus dirigendum animum præcipit Cel. *Boerhaave*, cum maxime conſultum ſit, in incunabulis veluti jugulari hoſtem, tantas

Cap. VI. — §. 55. — 59. — 63, 65. — 66. — Cap. VII. — §. 70 ſeq.

§. 73 seq. saepius strages edentem. Si vero eruptio evitari non possit,
maturationem promovere student Graeci, partim remediis, quae
modice reprimendo etiam digerant, quod ex *Galeno* repetunt
Serapio & *Mesue*, partim vapore sive fotu adhibito, quod
consilium ex *Dioscoride* desumsisse videtur *Avicenna*. Pari ra-
tione in separandis crustis & aperiendis variolis Graecos imi-
Cap. VIII tatos esse Arabes, docte persequitur Cl. Autor. His ita dedu-
§. 78 seq. ctis, quid Latini de carbunculis & variolis tradant, disquirit,
atque ex antiquioribus *Plinium* & *Celsum* adducit, qui omni-
no carbunculi nomine pessimum variolarum genus, ustione
propterea tollendum, denotare videntur, benignas vero vario-
86. las pustularum nomine designat *Celsus*. Post illos sub unde-
cimi demum Seculi finem *Constantinus Africanus*, Arabum
Medicinam in Italiam introducens, de hoc morbo aliqua tra-
didit, qui primus diversis locis nunc de carbunculis, nunc de va-
riolis loquens, errori late postea diffuso, ac si distincti essent bini
hi morbi, occasionem dedit; unde postea etiam anthrax & car-
bunculi pro diversis habiti, sensimque variolae pro novo
morbo venditatae, carbunculi vero Graecorum pestis signum
91 seq. perperam constituti sunt. Detecta sic erroris origine, ali-
qua etiam de cicatricibus variolarum addit, de quibus antiquos
nihil attulisse multi putant, indeque ignotas illis fuisse variolas
colligunt: quarum tamen mentionem ab antiquis Graecis aeque
ac Latinis Scriptoribus injectam esse, adductis pluribus locis,
testatur, quorsum inprimis ἐῤῥακωμένα πρόσωπα *Dioscoridis*
referenda putat, Latine per consutas facies exprimenda, atque
cicatrices illas malignarum & confluentium variolarum apte
denotantia. Uti vero hactenus allata solicitam atque cum
exacto judicio institutam veterum artis medicae Scriptorum
lectionem abunde testantur, ita non minus in iis, quae ad noti-
tiam horum historicam pertinent, versatum esse Cl. Autorem,
testatur annexa ad Virum Cel. *Jo. Alb. Fabricium* Epistola
de veris *Mesuae Syri* scriptis non deperditis, sed sub *Jani Da-
masceni* nomine conservatis. *Mesues Syrus*, Medicus non in-
fimi inter Arabes ordinis, Seculo octavo florens, ab aliis etiam
Jani Damasceni nomine salutatus est, unde sequentibus tem-
poribus distinctos his nominibus viros designari creditum, at-
que

que scripta *Mesuæ Syri*, sub nomine *Jani Damasceni* in vulgus nota, vel pro deperditis habita, vel inter juniorum Medicorum, quorum tres *Mesuæ* nomine noti, libros perperam quæsita sunt. Hunc igitur errorem ut refelleret Cl. Autor, primo bina hæc nomina uni competere *Mesuæ* evincit, inde vero scripta, *Jani Damasceni* nomine edita, genuinos illius fœtus esse probat. Ea enim, quæ de *Mesuæ* vita apud *Leonem*, & de *Jano Damasceno* ab *Abulpharajo* memorantur, adeo sibi conveniunt, ut ad duos omnino distinctos viros eadem simul omnia pertinere, vix videatur verosimile. Neque leviora sunt, quæ de scriptis *Jani Mesuæ* assignandis, certiorem reddunt Cl. Autorem argumenta. Omnia enim, quæ *Mesuæ* tribuuntur encomia, his quoque *Jani* scriptis denegari nequeunt, ut merito pro primo Medicinæ Arabicæ Systemate habeantur; præterea multa in ipsis scriptis de vita Autoris momenta occurrunt, ad *Mesuen* pertinentia; deinde *Rhases* & *Avicenna* multa ex *Jani* scriptis loca adducunt, illa vero *Mesuæ* tribuunt; denique par librorum numerus, ad triginta septem excurrens, utrique assignatur; etsi enim septem solum *Jani* prostent, reliquorum tamen in his ipsis subinde mentio fit, quorum partem forte in *Mesuæ Junioris* libris quærendam conjicit, etsi nonnulla sequiori ævo his a juniore quodam admixta sint. Sed, dum hæc in summam redigere conamur momenta, ne obscuri fiamus, merito veremur. Quare Lectores harum disquisitionum amantes ad ipsum elegans Cl. Autoris Schediasma remittimus.

TAVOLE GNOMONICHE PER DELINEARE OROlogj a Sole, &c.

h. e.

TABULÆ GNOMONICÆ, DELINEATIONi Horologiorum Sciatericorum inservientes, quæ consentiant cum Horologiis Italicis, sonitu campanæ pulsæ horas indicantibus, una cum aliis Tabulis, eidem fini &

aliis usibus destinatis, quarum calculos subduxit JOANNES LUDOVICUS QUADRI, Academiæ Instituti Scientiarum Bononiensis Adscriptus.

Bononiæ, ex officina typographica Lælii a Vulpe, 1733, 4.
Alph. 1 pl. 5, cum Tabb. æn. 6.

Quoniam methodus delineandi Horologia Sciaterica, quæ e principiis Trigonometricis petita est, multis modis antecellit methodum nude Geometricam, propterea quod in hac multæ lineæ ducendæ sunt, quæ post Horologii descriptionem nullius usus & delendæ sunt, quibus in illa commode carere possumus, illaque ob præceptorum simplicitatem, Tabulis, quarum calculus jam ante ductus fuit, facile adjuvandam, minus hac erroribus, inter operandum ob linearum ducendarum grandem numerum subrepere solitis, exposita, &, quæ a Geometriæ penitioris ignaro dextre exerceatur, aptior est; consilium cepit Autor exantlandi semel tædiosi calculi labores, quo aliis talia Horologia descripturis ea tædia identidem devorasse necesse non esset. Similem jamjam laborem, qui in se susceperit, habent Itali *P. Colombonum*, sed, præter difficultatem potiundi Tabulis, ab illo exputatis, quæ, quia communi plausu exceptæ sunt, citius, quam æquo animo ferre possunt hujus scientiæ amatores, se Bibliopolarum tabernis subduxerunt, institutum, quod secutus ille est, a nostri Autoris scopo in eo dissidet, quod ille indicationi horarum solarium servierit, quæ Italorum more inde a solis occasu numerari per diem consueverunt: hic vero Horologia, campanæ sono horas elapsas significantia, respexerit, quæ ex usu Italiæ dimidiæ horæ intervallo post quotidianum solis occasum computari incipiunt, vulgares ideo dictæ. Sunt quidem solum ad Bononiensem Poli altitudinem $44°30'$ comparatæ Autoris computationes, verum & locis aliis adhiberi tuto possunt, quorum altitudines Poli non adeo multum differunt a Bononiensi. Præcepta, quibus

quibus innititur Tabularum supputatio, ipse Autor ex aliis Scriptoribus de arte Gnomonica repeti debere monet ab iis, qui a theoria non satis instructi fuerint. Hinc, quæ ab initio hujus libri præcipiuntur, theoriam supponunt; praxi juvandæ fere solum conducunt; & expeditiorem Tabularum, ab Autore operose computatarum, usum in describendis Horologiis quibuscunque commonstrant, qui nitori planorum conservando, in quibus descriptio confieri debet, securitati in operando & ab erroribus immunitati, facilitati denique jucunditatique, haud parum consulit. Exposito adeo signorum, quibus in Tabulis suis compendii sectandi spatiique chartæ lucrandi causa uti necesse habuit Autor, significatu, ope illarum horizontalia Horologia describere docet, deque variis modis ducendi in plano horizontali lineam meridianam, altero communiter noto, altero ope ephemeridum solarium atque per Tabulas altitudinum & azimuthorum solis, unica intercedente observata longitudine umbræ gnomonis, perficiendo, de Horologiis verticalibus per Tabulas suas facilius designandis, de exploratione declinationis muri cujusdam a linea meridiana, tum ope acus magneticæ, tum ope semicirculi in gradus suos divisi instituenda, de stilo, umbram projecturo, Horologiis descriptis commode & rite infigendo exponit. Tandem Tabulæ ipsæ sequuntur, libri maximam partem occupantes, de quibus quoniam, quod ad ipsum institutum attinet, cum Tabulis, a *Jo. Gauppio* in Gnomonica Mechanica universali, Augustæ Vindelicorum A. 1711, 4, typis excusa, & a P. *Bernardo Grubero* in Horographia Trigonometrica, A. 1718 Pragæ prelo impressa, suppeditatis, conveniunt, nisi quod hi alias, quam Italicas, horas, locaque, quorum altitudo Poli a Bononiensi differt, respexerint, plura in medium adducendi labore supersedere possumus: id unicum adhuc monuisse satis habentes, præfixas *Francisci Mariæ Zanotti*, Secretarii Academiæ Scientiarum Bononiensis, ad Autorem literas abunde consensum plausumque tum singulorum, tum universæ Academiæ, hisce Tabulis attributum, confirmare, ob quas communi suffragio earum supputatori, quasi in laboris suscepti & perlati solatium, concessum fuit Privilegium, utendi in posterum titulo Socii hujus Academiæ.

Pag. 1 - 19.

25 - 220.

ORATIO DOMINICA CHALMYCCICE VERSA, quam, cum pronuntiatione & interpretatione verbali, Petropoli Lipsiam ad Collectores Actorum Eruditorum transmisit GERHARDUS FRIDERICUS MÜLLERUS, *Academicus Imperatorius Petropolitanus, & Regius Londinensis.*

Non dubitamus, quin eorum futuri sint multi, qui grato animo accipiant lectissimum hoc linguæ peregrinæ, nec adeo in his terris cognitæ, specimen, unde cognoscere quodammodo linguæ hujus, barbaræ genti propriæ, rationem possint, nec non pronuntiandi modos, & literarum, quibus utuntur Septentrionales illi Tatari, characteres intelligere. Est hæc TAB. V. scire & in Tabula contemplari jucundum, etsi molestum forsan addiscere, & scribendo, vel pronuntiando, exprimere. Clarissimo *Müllero*, cujus factum est liberalitate, ut hæc ad nos venerint, gratulamur familiarem linguæ vel aspectu ipso tam horridæ usum, speramusque, fore, ut hujus ope præstantissimas multas Antiquitatum Septentrionalium reliquias, suis huc usque tenebris sepultas, in lucem aliquando revocet, & in orbis eruditi, illarum cupidissimi, proferat conspectum.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE, &c.

h. e.

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERrimorum in Republica literaria Virorum inservientes. Accedunt Catalogi librorum, a singulis scriptorum, de iisque judicia.

Tomus XVII & XVIII.

Lutetiæ Paris. apud Briassonium, 1732, 8.
Tomus quisque habet plag. 18, & totidem plag. dim.

Per-

TAB. V ad Nov. Act. Erud.
A. 1734 M. Majo. p. 214.

introducas

Pergit Vir Doctiſſimus magna induſtria contexere Virorum ingenio clarorum hiſtoriam. Et *prior* quidem *Tomus* cum vitam, tum Indicem ſcriptorum habet *Henrici Corn. Agrippæ*, m. A. 1535; *Chriſtophori Longolii*, m. A. 1532 d. 11 Sept. *Gilberti Longolii*, m. A. 1543 d. 13 Maji; *Dionyſii Gothofredi*, m. A. 1622 d. 7 Sept. *Theodori Gothofredi*, qui, prioris filius, deſerta, quam a patre acceperat, religione, Romano-Catholica in caſtra transgreſſus, beate vixit in Gallia, magnis a Rege affectus beneficiis ac honoribus, mortuus in Germania Monaſterii, quo miſſus erat ad negotium pacificationis adjuvandum, A. 1648 d. 30 Octobris; *Jacobi Gothofredi*, (qui *Theodori* fuit frater,) de cujus vita perparum proditum eſt poſteritatis memoriæ, m. A. 1652 d. 24 Junii; *Dionyſii Gothofredi*, (qui fuit filius *Theodori*, æque, ut hic, functus Regii Hiſtoriographi munere,) m. A. 1681 d. 9 Junii; *Joannis Savaronis*, m. A. 1622; *Joannis Chapeavilli*, cujus potiſſimum Hiſtoria Eccleſiæ Tungrenſis, Trajectenſis, & Leodienſis, vel potius Sylloge monumentorum veterum illuc pertinentium, eſt memorabilis, m. A. 1540, menſe Majo; *Ludovici Guicciardini*, (qui *Franciſcum* habuit patruum,) m. A. 1589 d. 22 Martii; *Modeſtæ Pozzo*, Latine *a Puteo*, m. A. 1592 d. 2 Novembris. Docta hæc mulier, A. 1555 Venetiis nata, adeo valuit memoria, ut, quod ſemel audierat, poema, imo totam concionem ſacram, repetendo, recitare poſſet. Fuit præterea & artis pictoriæ & Muſicæ perita. Ac ſuperſunt ejus Poemata Italica. Marito uſa eſt *Philippo de Georgiis*, in urbe Venetiis Advocato generali. Sequitur hinc vita *Caroli Rivierii Dufrenii*, Scriptoris Comici, m. A. 1724 d. 6 Oct. *Jo. Henr. Heideggeri*, m. A. 1698 d. 18 Januarii; *Jacobi Sirmondi*, m. nonagenario majoris A. 1651 d. 7 Oct. *Lucæ Tozzi*, (cujus Opera Medica Venetiis A. 1721 prodierunt in quinque Voluminibus in 4.) m. A. 1717 d. 11 Martii; *Gentiani Herveti*, m. A. 1584 d. 12 Sept. *Jordani Bruni*, in rogo m. A. 1600 d. 17 Febr. *Jacobi Philippi Bergomenſis*, m. A. 1520 d. 15 Junii; *Joannis Bauhini*, m. A. 1613; *Caſparis Bauhini*, qui prioris frater fuit, m. A. 1624 d. 5 Dec. *Caroli Paſchalii*, m. A. 1625 d. 25 Dec. *Joannis Bodini*, m. A. 1596;

1596; *Hieronymi Fracaſtorii*, m. A. 1553 d. 6 Aug. de quo uberrimam Commentationem *Frid. Ott. Menckenii*, Collegæ noſtri, recenſuimus in his *Actis* A. 1731 p. 198 ſeq. *Guilielmi Barclaji*, m. A. 1605; *Joannis Barclaji*, m. A. 1621 d. 12 Aug. *Erycii Puteani*, m. A. 1646 d. 17 Sept. *Hilarionis de Coſta*, m. A. 1661 d. 22 Aug. *Petri Ærodii*, m. A. 1601 d. 21 Julii; *Conradi Gesneri*, m. A. 1565 d. 13 Dec. *Claudii Pocqueti*, m. A. 1726 d. 31 Maji; ac denique *Andreæ Duditbii*, m. A. 1589 d. 23 Februarii.

Alterius Tomi primum locum occupat Vita *Joannis Racinii*, Poetæ dramatici clariſſimi, m. A. 1699 d. 22 Aprilis. Operum ejus, duobus in Voluminibus ſæpius editorum, editiones Pariſinas, etiam illam, quæ A. 1728 prodiit, fœdas & mendoſas eſſe, docet Cl. Autor: Amſtelodamenſem vero anni 1722, & Londinenſem anni 1723, quavis laude dignas pronuntiat. Sequitur Vita *Michaelis Pocciantii*, Monachi Servitæ Florentini, m. A. 1576 d. 6 Junii. Scripta ejus ex Cl. Autoris judicio non ſunt magni pretii: inter quæ cum notiſſimus ſit *Catalogus Scriptorum patriæ Florentinorum*, etiam in hoc multorum omiſſam eſſe mentionem, docet, de iis vero, qui laudantur, afferri perpauca. Succedit Vita *Richardi Stanyburſti*, Hiberni, m. A. 1618; *Joannis Baptiſtæ Gellii*, ſartoris (non ſutoris) Florentini, tam ſimul imbuti literis, ut & receptus ſit in Academiam *Humidorum*, & libros plures bonæ notæ ediderit, m. A. 1563, (errant quippe, qui anno 1568 ejus mortem adſcribunt,) menſe Julio; *Auguſtini Niphi*, cujus emortualis annus incertus eſt; *Antonii Godelli*, Epiſcopi Graſſenſis, cujus *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, quinque Tomis conſtans, excidit manibus doctorum, ex quo *Fleurii* prodiit labor ſimilis, m. A. 1672 d. 21 Aprilis; *Petri Caſanovæ*, m. A. 1652 d. 31 Oct. *Franciſci Michaelis Janiſſonii*, m. A. 1730 d. 18 Aug. *Jani Breukbuſii*, m. A. 1707 d. 15 Dec. *Galtierii Charletoni*, vel potius *Charltoni*, m. poſt annum 1695; *Iſaaci Caſauboni*, m. A. 1614 d. 1 Julii; *Merici Caſauboni*, m. A. 1671 d. 14 Julii; *Andreæ Villaderii*, m. A. 1638 d. 3 Auguſti; *Chriſtiani* (non *Chriſtophori*) *Longomontani*, m. A. 1647 d. 8 Oct. *Eduardi Herberti*, Baronis Cherburii, m. A. 1648 d. 20 Aug. *Roberti*

berti Morisoni, m. A. 1683 d. 10 Nov. *Ludovici Cousini*, m. A. 1707 d. 26 Febr. *Jani Dousæ*, m. A. 1604 d. 8 Oct. & filii cognominis, m. A. 1597 d. 21 Dec. ac ceterorum filiorum, qui libros ediderunt, *Georgii*, *Francisci*, & *Theodori*; *Guilielmi Burtoni*, m. A. 1657 d. 27 Dec. *Leonardi Fuchsii*, m. A. 1566 d. 10 Maji; *Samuelis Pufendorfii*, m. A. 1694 d. 26 Octobris: in cujus vita quæ Cl. Autor vel omisit, vel erravit cum Germano Biographo, quem se profitetur secutum esse, unde emendari queant, indicavimus in his *Actis A 1727 p. 522.* Vita hinc sequitur *Joannis Alphonsi Borelli*, m. A. 1679 d. 31 Dec. *Mauritii Hylaretti*, m. A. 1591; *Claudii Francisci Fraguierii*, m. A. 1728 d. 3 Maji; *Hieronymi Magii*, m. A. 1572 d. 27 Martii; *Bilibaldi Pirckheimeri*, m. A. 1530 d. 22 Dec. *Joannis Jacobi Boissardi*, m. A. 1602 d. 30 Oct. *Joannis de la Fontaine*, de quo paulo post plura dicemus; *Severini Pinelli*, Chirurgi Regii, m. A. 1619 d. 29 Nov. *Lucæ Tansilli*, militis ejusdem, & Poetæ Comici, m. A. 1571; *Jacobi Waræi*, Hiberni, & rerum Hibernicarum Historici copiosissimi, m. A. 1666 d. 1 Dec. *Henrici Meibomii*, mortui A. 1700 d. 26 Martii; & ultimo loco *Joannis de Labadie*, singularis sectæ conditoris, cujus & *κυρίαι δόξαι* hic recensentur, m. A. 1674.

Non veremur, ne Lectoribus nostris ingratum sit futurum, videre hic descripta sermone Latino, quæ patrio Cl. Autor memoriæ prodidit de Galliæ Æsopo, (nam non ingenio solum, sed moribus etiam, fuit alter *Æsopus*,) *Joanne de la Fontaine*. Natus is A. 1621 d. 8 Julii in Castro Theodorici, quod Campaniæ oppidum est, patre sylvarum præfecto, annum agens undevigesimum adscriptus est Congregationi Oratorii, sed, adversante genio, (libertatis enim amans erat, & certas vivendi leges refugiebat,) nondum elapso biennio, rursus inde excessit. Quo facto, pater suo se munere abdicavit, successorem nactus hunc filium: qui quidem eo viginti amplius annos functus est, sed ita negligenter, ut appareret, nec hoc vitæ genus esse naturæ ipsius conveniens. Ducta uxore, alienam potius, quam suam, voluntatem sequens, cum ea, quippe quæ pulchritudini

junctam habebat asperitatem morum & contumaciam, minus commode vixit. Quare sæpius ab ea discessit, dissimulata tamen ægritudine animi, donec tandem plane deserta ea Lutetiam se contulit, totosque ibi annos consumens, non rediit, nisi cum aliquid vendere vellet suorum bonorum, ut haberet, unde viveret. Etsi enim bona patria ipsius vitæ sustentandæ poterant sufficere, tamen nec ipse, nec uxor, uterque scilicet carens œconomica prudentia, iis recte utebantur. Facultas ipsius poetica postero tempore ipsi comparabat & vitæ subsidia, & magnos Patronos. Etsi enim ad annum vitæ vigesimum secundum provectus nihildum tenebat artis poeticæ, tum tamen, prælecta sibi forte Oda quadam *Malherbii*, ita captus est ejus dulcedine, statim ut animum adjiceret lectitandis hujus Poetæ carminibus, eaque memoriæ mandaret, & per sylvam ambulans jucunde recitaret, imo & sui ingenii vires experiretur imitando. Admonitus inter hæc ab amico quopiam, ut *Horatium* quoque, *Virgilium*, ac *Terentium*, assidue legat, non solum paruit consilio, sed etiam tam bonos deprehendit hosce triumviros, ut nativum eorum candorem inaffectatamque simplicitatem longe anteferret *Malherbianis* ornamentis. Factus hinc Poeta, nominisque consecutus celebritatem, beneficiis subinde affici cœpit a Viris principibus. Ceterum, cum nec inde satis suppeteret ad honeste vivendum, accidit, ut matrona quædam, nomine *Sablieria*, domum suam eum reciperet, perque viginti annos, quæcunque opus erant, ipsi large suppeditaret. Amabat ea non solum Philosophiam, verum etiam Poesin, &, cum videret, Poetam nostrum non esse idoneum ad curandam rem suam familiarem, matris loco ei esse statuit. Aucta ipsius gloria, cum illustris ille *Colbertus* excessisset vita, Gallica Academica eum cooptandum duxit in suum Collegium, & dandum *Colberto* successorem. Impedimento vero fuerunt aliquot ipsius carmina minus verecunda, quo minus totum illud clarissimum Collegium huic assentiretur consilio. Et, quanquam plurium suffragiis eligeretur, minor tamen Collegarum pars avertit ab ipso Regis, cujus est, assensu suo electionem confirmare, benevolentiam. Nec vero

ro hic ſibi defuit Noſter. Per aulicam enim matronam quandam, ſuam patronam, ad Regem miſit Poemation, cujus poſtremus verſus hanc habet ſententiam: *Eſto, quaſo, Rex, qui es. Ita non vereor, ne aliter, quam opto, res eveniat.* Diſtulit tamen Rex ſententiam ſuam in illud tempus, quo, alio loco vacuefacto, *Boilaus* ipſi offerebatur in idem Collegium adſciſcendus. Tum enim Rex ita fatus eſt ad Academicum illum, qui *Boilaum* totius illius Academiæ nomine Regi commendabat: *Recte elegiſtis Boilaum, ſed & Fontanum volo a vobis recipi. Is enim (ita certe promiſit,) in poſterum ſapiet.* Ita d. 2 Maji A. 1684 Noſter factus eſt Academicus. Defuncta, quam ſupra laudavimus, *Sablieria*, *Sanctevremontius* ei ſuaſit, ut veniret in Angliam, a proceribus nonnullis liberaliſſime ſuſtentandus. At, cum nec in Gallia deeſſent ipſi nutritores, permanſit in patria, quæ, dimiſſo tanto Viro, & dolorem & ignominiam erat acceptura haud mediocrem. A. 1692 Decembri menſe cum gravem incidiſſet in morbum, *Poujetus* quidam, ſacri ordinis vir, ad ipſum, ſuæ quippe diœceſi ſubjectum, venit, & de religione pietateque ad ipſum verba fecit. Fuerat adhuc *Fontanus* nec impius, nec pius, hoc eſt, non fovebat pravas de religione ſententias, ſed nec majorem, quam ceterarum rerum omnium, religionis ac virtutis Chriſtianæ habuerat rationem. Dici enim vix poteſt, quam vacuus omni cura fuerit. Nunc vero juſſus a *Poujeto* dicere ſuam de religione ſententiam, hæc verba edidit: *Non ita pridem legere cœpi Novum Teſtamentum, ac deprehendi, eſſe hunc optimæ notæ librum. Optimus, inquam, ſane liber eſt. Aſt uni ejus doctrinæ de æternitate pœnarum infernarum aſſentiri nondum potui. Neque enim conſiſtere mihi poſſe videtur cum iſta doctrina bonitas Dei infinita.* Duodecim tamen dies cum conſumſiſſet ſacerdos oppugnandæ huic Poetæ dubitationi, victor evaſit, eique perſuaſit, omnia ſacri Codicis dogmata eſſe veriſſima. Præterea fidem dedit *Fontanus*, ſe poſthac ex præſcripto ſacri Codicis victurum, &, ut pie moriatur, anniſurum eſſe. Facta deinde peccatorum univerſæ ſuæ vitæ confeſſione, cum *Poujetus* exigeret, ut Comœdiam, quam brevi

editurus erat, in ignem conjiceret, ſimulque promitteret, ſe publico ſcripto deteſtaturum fabulas ſuas, ad corrumpendos lectorum animas idoneas, utrumque quidem fecit, ſed nonnullam poſtea agens hujus pœnitentiæ pœnitentiam. Interim invaleſcente eum in modum morbo, ut ſalus ipſius deſperaretur, impertitum ei eſt ſacrum viaticum, quod vocant, d. 12 Februarii A. 1693. Quod antequam acciperet, hunc habebat ſermonem ad *Poujetum*, & ad aliquot Academiæ Collegas, quos vocari juſſerat: *Domine* Poujete, *rogavi Academiam Francicam, ut e ſuo Collegio mitteret huc aliquot, qui teſtes eſſent ejus, quod nunc facturus ſum. Satis conſtat, compoſitum eſſe a me libellum fabularum turpium. Equidem eum conſcribens non ſenſi, tam eſſe eum noxium. At poſtea edoctus veriora, nunc agnoſco, librum iſtum eſſe deteſtandum. Pœnitet proinde me ſcripſiſſe eum, rogoque & Deum & Eccleſiam & te, Reverende* Poujete, *& vos, Collegæ Academici, & quotquot præterea hic eſtis, ut mihi ignoſcatis. Vellem, Opuſculum hoc nunquam a me contextum eſſe: vellem, id eripere poſſem e manibus hominum. Illud promitto ſancte in præſentia Dei, os meum nunc intraturi, nunquam me conſenſurum, id ut vendatur typisque exſcribatur. Abdico etiam fructum, quem percipere poſſem e nova ejus editione, quam quidem nunc adornari in Hollandia paſſus ſum. Quod ſi Dei beneficio convaluero, publice, quod nunc facio, faciam, &, quod reliquum eſt mihi vitæ, inter exercitia pœnitentiæ conſumam, quantum quidem per vires corporis licebit, & artem poeticam non exercebo, niſi componendis carminibus piis.* Ipſo hoc die Dux Burgundiæ ſua ſponte, nullius inſtinctu, (id quod in puero duodecenni permirum,) Poetæ noſtro muneri miſit quinquaginta (*Louis d'or*) Ludovicianos, dicens, ſibi perplacere promiſſum *Fontani* ante meridiem factum; iniquum vero ſibi videri, ipſum eo promiſſo reddi pauperiorem: hac igitur ratione ſe cavere, ne damnum ipſi ſua promiſſio afferat. Nec tamen ultimus hic fuit ejus morbus, ſed ex eo tempore vixit biennium, redditusque ſanitati, quam ſanctam privatim fecerat promiſſionem, eam publice repetiit in conſeſſu Academiæ, ſimul præle-

prælegens versus Gallicos, quos tum confecerat de morte, deque extremo judicio. Reliquum suæ vitæ curriculum confecit in domo *Herwartiæ*, spectatæ probitatis matronæ, quæ non minoribus eum, quam antea *Sablieria*, affecit beneficiis. Cum in eo esset, ut hymnos Ecclesiasticos Latinos redderet versibus Gallicis, novo correptus morbo, vitæ finem imposuit d. 13 Martii A. 1695 septuagenario major. Ipse sibi scripserat dudum Epitaphium, quod e Gallico ita transtulimus:

Fontanus hic jacet, Poeta nobilis,
Curis carens, & omnibus bonis carens,
Quæ non futuri providus consumserat.
Bona illa scilicet esse semper censuit
Pretii bona haud magni. Egerit quid, scire vis?
Partem alteram vitæ peregit dormiens,
Parte altera otiosus exegit nihil.

Reliquit unum filium imparis ingenii, postea admotum vili cuipam muneri in oppido Tricassium. Superest, ut naturam hominis describamus. Per omnem vitam e moribus ejus eluxit simplicitas, & ea quidem, quæ prope accederet ad infantiam. Imo vere dixeris, eum toto vitæ suæ tractu mansisse infantem. Candidus erat, credulus, tractabilis, & facilis, carens ambitione, carens iracundia, carens avaritia, semper aliud ex alio agens, nulli rei diutius inhærens, solam sequens voluptatem, vel potius otium. Si faciem vidisses, non judicasses, magni hominem ingenii esse. Præ se enim ferebat speciem hominis ridiculi & stupidi, oculos gerebat pæne semper contractos, nullam habebat morum elegantiam. In conversatione erat pisce magis mutus, & mentem in omnia alia convertens, haud attendebat iis, quæ dicebantur. Invitatus aliquando ad convivium a quodam, qui clarum hunc Virum penitius nosse, & colloquio ejus frui cupiebat, statim condixit, & statuto tempore adfuit. Verum inter prandium altum tenebat silentium, totus intentus cibo & potui, tantum capiens cibi tantumque potus, quantum suffecisset quatuor aliis. Facile igitur patiebantur convivæ, eum sermone abstinere, cum os ejus alio labore esset occupatissimum. At, cum sperarent, ipsum, finito

prandio, verba facturum esse, præter opinionem tam alto capiebatur somno, ut vix ante finitam horam expergisceretur. Sed nec tum respondebat exspectationi convivarum. Totus enim meditationi nescio cui immersus, corpus videbatur habere inanimatum, cunctis admirantibus, & *Fontanum* in *Fontano* requirentibus. Interdum tamen, cum esset inter sodales suos, disertus satis erat, leporisque ostendebat plurimum. Subinde etiam hominibus misero versantibus in statu consilia dabat salutaria, ipse suus consiliarius pessimus. Inter Scriptores superioris ævi maximi faciebat *Rabelæsum* & *Marotum*, ac priorem contendebat ingeniosiorem fuisse *S. Augustino.* Veteres vero inter Scriptores ipsi in deliciis erant *Plato* & *Plutarchus*, quos legebat assidue. Ipsius inter Opera primum locum tenent *Fabulæ Æsopiæ*, plenæ facilitatis, leporis, ingenii, simplicitatisque. *Facetiæ* quoque ejus tam sunt probatæ Viris doctissimis, ut earum elegantiam assequi nemo credatur posse. Edidit *Evnuchum*, Comœdiam, A. 1654; *Narratiunculas metricas*, quarum duo Volumina prodierunt Amstelodami A. 1685, 8, & A. 1700, & Lutetiæ A. 1695 & 1721; *Fabulas in versus redactas*, quarum optima editio Hagensis A. 1700, quinque constans minoris formæ Voluminibus; & alia Opera, conjunctim edita, licet titulus præferat Antwerpiam, Lutetiæ A. 1726 in tribus formæ quadratæ Voluminibus, nitidissime exscriptis.

JOANNIS CHRISTOPHORI HARENBERGI Disquisitio conjecturalis de Colore Argevan, Argeman, Argevana.

§. I. Qui olim ad solem orientem fixerant fortunarum sedes, mirifico in id ferebantur studio, ut magnificentiam & oculos fulgore colorum vario proderent pascerentque. Reges & summates illam præcipue delectationem splendidam cordi habebant. In conjuge Regis illius Babylonii, qui hortos pendulos in aera eduxit, cupiditas illa tanti erat roboris, ut virides variosque sylvestrium deliciarum honores, quibus ipsa assue-

assueta erat ab ineunte ætate, averet continuo oculis habere subjectos. *Dejocis* opus, *Ecbatana*, caput Mediæ, huic pronuntiato exemplum præbet luculentissimum. Ut enim nunc ea omittam, quæ de exstructione hujus oppidi copiose scribit *Herodotus*, & ut paucula pro testimonio ex *Lib. I Cap.134* afferam, varietas colorum in pinnis murorum, duntaxat jam in censum veniens, efficit. De hac Autor ille laudatissimus: *Singulæ minæ suis atque hunc in modum distinctis fulgent coloribus. Nempe primi ambitus pinnæ colore sunt albicanti, secundi nigro, tertii purpureo, quarti cæsio, quinti sandaracino.*

§. II. Color Sandaracinus a purpureo distinguitur, quia dilutior & perlucidior. De *Sandaraca Plinius Lib. XXXIV Cap.18: Invenitur & in aurariis & in argentariis metallis, melior, quo magis rufa, quoque magis virus redolens, ac pura friabilisque.* Idem sandaracham ad colores nativos factosque refert. Sandaracinus nativus fit ex sandaracha illa fossili; factitius seu adulterinus ex cerussa paratur. *Plinius Lib. XXXV Cap.6: Fit & adulterina* sandaracha *ex cerussa in fornace cocta. Color debet esse flammeus. Pretium in libras asses quini. Hæc si torreatur, æqua parte rubrica admista, sandycem facit. Pretium in libras dimidium ejus, quod sandarachæ. Nec sunt alii majoris ponderis. Inter factitios est & Scyricum, quo minium sublini diximus. Fit autem sinopide & sandyce mistis.* Intexere hæc loco *Herodoti* enodando placuit, ut innotesceret simul, quid sit שׁשׁר *Scyricum Jer. XXII, 14.* De quo *Plinius* alibi *Lib. XXXIII Cap.7* jam differuerat, subjiciens suæ de minio tractationi: *Hoc ergo adulteratur minium in officinis sociorum: item Scyrico. Quonam modo Scyricum fiat, suo loco dicemus. Sublini autem Scyrico minium, compendii ratio demonstrat.* Voci שני substituitur כרמיל *carmil*, fossile minium, ex כרה & מיל μιλτος. Confer *Exod. XXVIII, 5, 6, 8, XXXIX, 2, 5, 22, 23, 28, 29, XXXVI, 8,* cum *2 Par. II, 6, 13. III, 14.* Quid igitur est שֵׁשׁ מָשְׁזָר? Est *byssinum Scyrico infectum.* Quando etiam *Scyricum* שׁשׁר inunctioni ac picturæ ædium tribuitur *Jer.*

Jer. XXII, 14, Ez. XXIII, 14, tunc *minium Scyrico sublitum* intelligitur. Mos ille inducendi parietes & facies ædium variis coloribus, uti vel ex *Dejocis* exemplo conſtat, fuit regius & Orienti peramicus. Conf. *Prov. XXXI, 21,* & *Muſei Bremenſis P. I Diſſ. 8.*

§. III. In veſtimentis exornandis populi Orientales variegatis coloribus fuerunt uſi, imo abuſi ſæpius. Veſtes *Joſephi* & *Thamaris* id ipſum loquuntur. Vide *Gen. XXXVII, 3, 2 Sam. XIII, 18.* Utriusque horum amicula ſuperiora vocantur כְּתֹנֶת פַּסִּים. Vox פס *particulam, portionem, fruſtum, fragmentum,* notat. *Buxtorfius* in *Lexico Talmudico p. 1772:* פסס eſt diſſipari, in partes comminui, *Pſ. XII, 2.* Syrus Interpres, quem ad quartum rejicio Seculum, *portionem,* κλῆρον, ſic vocat *Matth. XXVII, 35:* ܘܟܕ ܙܩܦܘܗܝ ܦܠܓܘ ܠܒܘܫܘܗܝ ܒܦܣܐ *Et, cum in crucem ſuffixiſſent illum, diviſerunt veſtimenta ejus pro parte,* pro rata portione. Si partes veſtimenti ſunt ejusdem coloris, & apte ſatis conſutæ, apparent illæ tamen inſtar continui. At, ubi ſtriæ diverſi coloris in eodem texto inſunt, repræſentatio oculis partes ingerit, & apparentem continui ſeparationem. Veſtis igitur partium eſt eadem ac verſicolor, πολυμιτος, ποικιλος. Applaudit *Joannes Chriſtophorus Wichmannshauſen* in *Philologematis octo ſelectioribus §. I,* ubi ſic diſſerit: *Talares ejusmodi & manicatas veſtes more priſcarum gentium, ad ſolem orientem incolentium, fere verſicolores fuiſſe, hoc minus eſt, quod dubitemus, quo clarius ævi prioris monumenta teſtantur, variegatas pictasque veſtes ab iſtis populis eſſe in deliciis ac honore, prorſus ut principum virorum magnatumque propriæ, nec plebejis licitæ, crederentur.* Huc refero *auream ſpiram,* cujus apud *Juvenalem Sat. VIII v. 207* fit mentio. Hæc enitebat in veſte ſaliari & variegata. Confer *Octavii Ferrarii Elect. II, 16.*

§. IV. Succurrit alius locus ex libro primo *Democriti Epheſii* de *Templo Epheſiæ Dianæ.* Locum debemus *Athenæo,* cuſtodi ſcriptorum veterum fideliſſimo, *Lib. XII Cap. 259 p. 525.* Tradit autem *Democritus* hæcce: Τα των Ιωνων ιοβαφη

και

καὶ πορφυρα, και κροκινα ρομβοις ὑφαντα. Αἱ δε κεφαλαι κατ' ισα διειλημμεναι ζωοις (a). Και Σαραπεις μηλινοι και πορφυροι, και λευκοι, οἱ δὲ ἁλεργεις και Καλασιρεις Κορινθιεργεις. Εισι δε αἱ μεν πορφυραι τετων, αἱ δε ιοβαφεις, αἱ δε ὑακινθοι. Λαβοι δ' αν τις και φλογινας και θαλασσοειδεις. Ὑπαρχεσι δε και Περσικαι Καλασιρεις, αἵπερ εισι καλλισαι πασων. Ιδοι δ' αν τις φησι και τας καλεμενας Ακταιας, ὅπερ εςι και πολυτελεςατον εν τοις Περσικοις περιβλημασι. Εςι δε τετο σπαθητον ισχυος και κεφοτητος χαριν. Καταπεπλαςαι δε χρυσοις κεγχροις. Οἱ δε κεγχροι νηματι πορφυρῳ παντες εις την εσω μοιραν ἁμματ' εχεσιν ανα μεσον. *Dalechampius*, passim emendandus, hæc ita reddidit: *Vestes Ionum sunt purpurei coloris & violacei* (b): *tum etiam crocea, rhombis intextis: capita vero distincta animalibus, æqualiter collocatis. Sarapæ sunt luteæ* (c), *& purpureæ, & candidæ; cæruleæ vero & Calasires Corinthi tinctæ. Sunt quidem inter eas aliæ purpureæ, aliæ violaceæ* (d), *aliæ hyacinthinæ. Interdum flammeæ, interdum glaucæ* (e). *Sunt etiam* (nempe Ephesiis) *Persicæ Calasires omnium elegantissimæ: & inter ea vestium genera conspiciuntur etiam, quas vocant littorales. Hoc est indumentum maximi pretii apud Persas, summa impensa textile, ut firmius sit & levius, aureis milii granis conspersum, quæ versus interiorem vestem media sui parte filo purpureo aptata vinciuntur.*

§. V. Sarapes dicuntur μηλιναι ex μηλε, *malo*. Medi vero per *malum* intelligebant excellentiori significatu *malum citreum*,

(a) *Casaubonus* pro ζωοις mavult legere ζωναις, *striis*, seu *zonis*.
(b) Verte: *Sunt ærugine tincta & purpurea.*
(c) Ex malo Medico.
(d) Coloris æruginei.
(e) Reputaverit illas sane aliquis & flammeas & marino colori similes.

trum, quod erat Mediæ frequentissimum. Videatur *Virgilius* in *Georg. II v. 126 seq.* & *Athenæus Dipnos. Lib. III Cap. 42 p. 83 seq.* Locum *Virgilii* egregie exponit *Leopardus Cap. 6, 8.* Conf. *Plinius* H. N. *Lib. XII Cap. 3.* *Thyen* vocari *citrum*, tradit *Oppius* apud *Macrobium Saturn. Lib. III Cap. 14.* Hoc ipsum quoque probatur *Plinio Lib. XIII Cap. 16.* Color malis citreis est ex viridi flavus seu luteus. Quare μηλινον est *flavum viridi admixtum:* & μηλιζειν est reddere colorem flavum viridi mixtum. Σαραπεις *Pollux* vocat Σαραγας. Ipse enim in *Onomastico Lib. VII Cap. 13 p. 340* in hunc modum: Ὁ δε Σαραγης Μηδων τι φορημα, πορφυρους, μεσολευκος χιτων. *Sarages est Medorum amictus purpureus, & tunica albo colore in medio distincta.* Calasires Persicæ ac vestes Ionum fuerunt variegatæ, in quibus figuræ animantium eminuerunt. Similiter *Cherubim*, seu כרבים, in aulæis sacris Mosaicis fuerunt animalium fortissimorum figuræ, quibus tutela ac robur angelorum, populum Dei cingentium, significabatur. Ipsæ hæ figuræ per rhombum poni solebant, ideoque *kyrbîn*, seu axem quadrangularem, repræsentabant. *Casaubonus*, qui in loco *Athenæi* pro Ζωοις mavult legere Ζωναις, fide Codicum ac ratione solida destituitur. Sed ritus gentium & exempla ipsa lectionem receptam vacillare haud sinunt. *Calasiris* videtur dicta ab Ægyptiorum militibus, ex equo pugnantibus, quibus *Calasirum* cognomen adhæserat. *Hesychius:* Καλασιρις, χιτων, πλατυσημος η ἡνιοχικος και ἱππικος χιτων. Ενιοι δε λινουν και ποδηρη χιτωνιον. *Galasiris est toga laxissima, aut aurigarum, aut equestris. Nonnulli sic vocant lineam ac talarem togulam.* Idem *Hesychius* de Sarapi: Σαραπις, περσικος χιτων, μεσολευκος, ὡς Κτησιας. *Sarapis, toga Persica, in medio albus, ut Ctesias docet.* Descriptio convenit cum *Sarage Pollucis.* In utro mendum scripturæ est statuendum? Malim *Athenæi* inhærere lectioni vulgatæ, siquidem eam confirmat *Hesychius.* De vestibus Actæis meditanti occurrit locus *Julii Pollucis* de *Candy, Lib. VII Cap. 13 p. 339:* Περσων μεν ιδια, Κανδυς και Αναξυρις, και ἡν κυρβασιαν, και κιδαριν, και πιλον καλουσιν.

Ὁ δε

Ὁ δε Κανδυς ὁ μεν βασιλειος, ἁλιπορφυρος. Ὁ δε των αλλων, πορφυρυς. *Perſarum geſtamina propria ſunt Candys & caliga, & ea, quam cyrbaſiam vocant, & cidarim, & pileum.* Cyrbaſiam vocari כַּרְבְּלָה, patet ex *Dan. III. 21. Heſychius*: Κυρβασια, ορθη τιαρα, ταυτη δε οι Περσων βασιλεις μονοι εχρωντο και κορυφη αλεκτορος. Cum igitur tres illi, in furno Babylonico illæſi, confeſſores vincirentur in cyrbaſiis, ſarapibus, & pileis, ac ita in fornacem conjicerentur ardentem; facile patebat, eos pro rebellibus ac novatoribus rei ſummæ fuiſſe habitos, eamque ob cauſam in aliorum ludibrium ornatu regio circumdatos. Candys ἁλιπορφυρυς videtur eſſe Ακλαια, ſiquidem marinus color ad littora eſt ex viridi cœruleoque mixtus, quem noſtri vocant *Seegrün, Meergrün.* Candys ex communi purpura erat militum geſtamen. *Heſychius*: Κανδυς, χιτων περσικος, ὁν εκπορπυνται οι ςρατιωται. Candys ſane non ſemper fuit purpurea, ſiquidem *Xenophon* Candyas a togis purpureis diſtinguit. Veſtitus *Darii Codomanni* ita a *Curtio Lib. III Cap. 3* delineatur: *Cultus Regis inter omnia luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium albo intextum erat -- Cidarim Perſæ regium capitis vocabant inſigne; hoc cærulea faſcia, albo diſtincta, circuibat.* Tunica illa purpurea eſt illa *Sarapis*, ſeu *Sarages*, ſiquidem utrique illud μεσολευκον, ſeu *medium albo intextum*, tribuitur. Hæc fuit illa veſtis Medica, quam *Cyrus* ſumſit. Ea vero fuit μηλινη, i. e. referens colorem ex viridi flavoque mixtum (§. 5).

§. VI. Rex Macedoniæ, *Alexander Magnus*, imperio Perſico potitus, ritus Medicos Perſicosque veſtiarios imitabatur. *Arrianus Lib. IV p. 168* autor eſt, ipſum, mutato patrio habitu, veſtem Perſicam cidarimque regiam ſumſiſſe. At quis ille fuit habitus Perſicus, a Medis impetratus? *Xenophon* in *Cyri pædia Lib. VIII p. 257* de *Cyro*, primo Perſarum Rege: *Elegit ſtolam Medicam & ipſe ferre, &, ut familiares ea induerentur, perſuaſit. Hæc enim viſa eſt ei occultare, ſi quis defectum aliquem haberet in corpore, præterea ea indutos & pulcherrimos & maximos oſtendebat.* Togæ hæ dictæ ſunt Sarapes, ni Sarages. Talares fuiſſe eas & promiſſas, ex loco

Xenophontis intelligitur. *Democritus* oftendit, eas non unius fuiffe coloris; fuiffe eas *μηλινους*, i. e. ex viridi flavoque conflatas, plerumque, idem docet. An vox *argevan* fit eadem ac *farages* feu *faraphes*, & *faragues*, judicent alii. *Byffus* certe *amorgina* fuit viridis, trahens aliquid ex flavo: & appellatio Orientalis שֵׁשׁ אַרְגָּן i. e. *byffus amorgina*, videtur contracta in vocem unam *farages* feu *faraphes*.

§. VII. Vox אַרְגָּמָן redditur a *Targumifta Onkelofo* per אַרְגְּוָנָא. In libris Paralipomenorum & Mofe conftanter *Targumifta* unam vocem, illam priorem, fubftituunt illi alteri. Unde apparet, non differre vocis utriusque poteftatem. *Hefychius: Αμοργις, καλαμη τις, εξ ης ενδυμα γινεται, η υφασμα, η χιτων. Amorgis eft caulis quidam, ex quo veftis fit, aut textum, aut tunica. Julius Pollux Lib. VII Cap. 17 p. 242 & Cap. 13 p. 339 Hefychio* congruit. *Stephanus de Urbibus & Populis* docet, *Amorginam tunicam* fic dici ab *Amorgo* infula, prope Cretam fita, & *colorem* per eam defignari certum. *Euftathius* in *Comment. ad Dionyfii Periegefin p. 76* addit, colorem illum fuiffe *ελαιοχροον*, *oleaceum*, i. e. viridem ex flavo. *Amurca*, *αμοργη*, notat fecem olivæ viridem. Unde patet, voce ipfa denotari colorem viridem.

§. VIII. Pro voce ארגמן legitur אַרְגְּוָן *2 Par. II, 6*, adduntur que colores *Carmil* & *Tcheleth*. Interpreti futuro *Nebucadnezaris* infomnii promittitur veftis regia, conflata ex אַרְגְּוָנָא *Dan. V, 7*, & מניכא, *μανιακης*, *monile*, *torques*. Exinde apparet, ftolam ex colore viridi, qualem præbebat byffus amorgina, fuiffe geftamen regium penes Medos, Babylonios, & Perfas. Color variegatus in œconomia Mofaica Deo fuit probatus. Veftes Aaronidarum erant quatuor coloribus infignes *Exod. XXVIII, 5, 6, 8, XXXIX, 2, 5, 22, 23, 28, 29*, nec non aulæa decem *XXXVI, 8*, imo velum interius ac exterius *v. 35, 37*. Velum utrumque *Salomo* fimiliter fieri curabat *2 Par. II, 6, III, 14*. In baltheo fummi Sacerdotis iidem elucebant colores, qui fymbolum erant Chrifti, lumbos *irida* cincti, *Ezech. I, 27, 28, Apoc. IV, 3*. Quare patet, regios miniftros fummi Regis, Dei, regio colore fuiffe ornatos.

tos. In œconomia enim Mosaica repræsentatur Theocratia; in Christi satisfactione, tanquam gratiæ omnis divinæ fundamento, fundata.

§. IX. At cui usui hæc inserviunt? Quodnam emolumentum propositum est harum vocum enodationi? Quis finis harum tricarum? Nonne nostrum est, tantopere scrutari Codicem sacrum, ut vocum quoque singulares significatus sint obvii & in potestate? Succurrit tamen usus nobilior. Videtur quibusdam abfuisse œconomia Christi ab œconomia cultus divini Mosaici. Prætexitur errori ratio ex silentio *Mosis*, quippe qui dicere ac docere omiserit, quod sacrificia & sacerdotium Leviticum sint typus Christi, & salutis per sanguinem Christi obtinendæ. Sed typus ipse coloribus quatuor spectabilibus expressus est. Ipsi enim *iridem* repræsentabant, signum clementissimi solii Messiani, *Ezech. I, 27, 28, Apoc. IV, 3.* Si *argeman* notat colorem viridem ex flavo, cetera sunt in expedito. Nam colores, cœruleus, seu glastinus, amorginus, sinopicus, ac miniaceus, seu profunde rubicundus, delinearunt speciem iridis. Iridem posuit Deus in signum gratiæ, a *Noacho* impetratæ per sacrificium. Num Deus delectatur sola bestiarum destructione & jugulatione? Vultne eas conservari omnino, (ni sint noxiæ,) aut usibus humanis cedere? At qualis quantusque usus ad hominem profluit ex jugulatione & concrematione bestiæ? Subsuit videlicet ratio altior, nempe typus sacrificii Christi, quod animam nostram conservat. Hoc ipsum clarissimo Symbolo fuit expressum, dum *iris* delineata in Oeconomia Mosaica toties fuit obvia totiesque repetita. Quod ipsum si a veritate non abhorret, usu suo hanc tractationem non carere, existimo.

JOSEPHI ANTONII SAXII, SS. AMBROSII ET Caroli Oblati Collegio & Bibliothecæ Ambrosianæ Præfecti, Epistola ad Amicum, pro vindicanda Formula in Ambrosiano Canone ad Missæ sacrum præscripta: Corpus tuum frangitur, Christe.

Mediolani, ex ædibus Palatinis, 1731, 8.
Plag. 1½.

Formula illa cum Pontificio dogmati de integro ac non fracto Christi corpore, in quibuslibet scissæ hostiæ particulis residente, repugnare videatur; Autori e re sacra visum est, eam exponere, & cum veritate, quam ipse pro tali habet, conciliare. Ritus enim hic nonnullis *Ambrosianorum Hæresis* per jocum appellatur. At ipse cupientibus abrogationem formulæ regerit, morem eum inductum & servatum esse a Viris doctis, integris, sanctis, & catholicis, & a quavis eam censura curiæ Romanæ perstitisse immunem. Monet, de consecrato Christi corpore vocem *fractionis* adhibitam fuisse a *Paulo 1 Cor. X, 16*, *Chrysostomo Homil. 24* in hunc locum, Christo, & Concilio A. 1059 contra *Berengarium* coacto. Concilio huic morem gestura Mediolanensis Ecclesia formulam illam videtur liturgiæ suæ inseruisse. Missale enim *Ambrosianum*, 700 habens annos, confractionis illa caret formula. Inducta eodem tempore allevatio hostiæ & calicis statim post prolata consecrationis verba. Fractionem hanc cum integritate corporis Christi ita Autor conciliat, ut eam referat cum *S. Thoma* ad species Sacramentales, quæ per consecrationem non sint amplius species panis, sed corporis Christi, ob Concilium Tridentinum Sess. XIII. Post *Berengarium* damnatum in ipsa Ecclesia ferbuerunt lites, utrum in Symbolo & specie tantum, an in ipso Christi corpore fiat fractio, uti patet ex *Jo. Mabillonii Tom. III Analectorum veterum p. 450*. Adduntur plura loca, quibus illa fractio dominici corporis comprobatur, inprimis ritus Romanus, Græcus, & antiquus Gallicanus. Ut adeo telorum acies sit hebetata, quibus formula illa fuit attentata & collabefacta.

NOVA LITERARIA.

Mediolani haud ita pridem opera Viri diligentissimi, *Philippi Argelati*, Societati Palatinæ a Secretis, prodiit *Operum Sigonii Tomus tertius*, de quo optime cognoscent Lectores ex Programmate, quod idem *Argelatus* nuper publicavit,

vit, & liberaliter ad nos transmisit, dignum utique, quod huc transscribatur integrum:

Tertius clarissimi Caroli Sigonii *Operum Tomus, nuper inter horrendos bellicorum tormentorum strepitus absolutus, e typis Mediolanensibus in vulgus prodit, vixque mihi persuadeo, potuisse me per justam animi trepidationem datam fidem absolvere. Sed, quacunque sit fortunarum mearum alea in hac temporum difficultate, id præ ceteris toto virium nisu studiisque omnibus curabo, ne cuiquam nomen meum minus aliquando gratum sit futurum. Quæ itaque in hujus editionis causam jam ante promiseram, præstiturus hodie, fortasse præter expectationem hominum, in literaria Republica sisto, & quæ fuerit in concinnando eo Tomo diligentia, eruditis Lectoribus paucis exponam. Majorem ipsius partem occupant res inclytæ patriæ meæ, Bononiæ, quas* Carolus *ipse* Sigonius *ex mandato publico collegerat, & aureo suo stilo descriptas æternitati consignavit. Expetebat a me caritas erga parentem, & obsequii perpetui cultus, imo vero proprius propemodum amor id sibi quærebat, ut, cum recudendi essent* Sigoniani *libri, eos præ ceteris exornarem, quibus Respublica Bononiensis est argumentum; cumque ob imbecillitatem ingenii mei non liceret, per antiquitatis tenebras, ut ita dicam, inoffenso pede incedere, quod mihi impossibile cognovi, per alios agendum curavi. Cives itaque Bononienses ad capessendam hanc operam excitandos mihi proposui, quibus frequentior earum rerum notitia, & commodior veterum monumentorum apparatus, sine quo vix aliquid utilitatis expectandum erat a studiis literatissimi cujusque viri. Nec multis mihi opus fuit cum duobus Clariss. Viris, pari mecum studio erga communem patriam affectis. Hi sunt* Alexander Macchiavellus, *in Bononiensi foro Advocatus, J. U. D. Colleg. Publicus in patrio Archi-Gymnasio divini Juris Interpres, & Academiæ, quam Institutum Scientiarum vocant, Socius, atque admodum Rev. P. D.* Carolus Constantius Rabbius, *ex Augustiniana Congregatione, Lombardiæ appellata, Lector eximius, quorum primus Historiam, alter Libros de Episcopis Bononiensibus exornandi laborem*

rem in se suscepit, & uterque ita feliciter opus implevit, ut vix in posterum ceteris relictum putes aliqua in parte hujus argumenti spicilegium. Et sane, quod ad Cl. Macchiavellum *attinet, is Notis perpetuis libros sex Historiarum* Sigonii *est prosecutus, quas pro more nostro in calce cujuscunque pagellæ impressimus, atque ita in* Sigonium *is animadvertit, ut nihil ad adstruendam ei fidem e synchronis documentis prætermiserit, vel, si aliquando eum in chronicis notis peccasse contendat, id, quam fieri potuit, modestissime, productis testibus, evincat. Is tandem, occasione veterum factorum, recentiorum Bononiensium rerum narrationem inseruit opportunis locis, ea diligentia, ut optime de patria sit meritus, & perennem sui memoriam cum ipso* Sigonio *sit inter cives habiturus. Præterea, quod pluribus in regnis, ne dicam urbibus, anxie desideratum, frustra non raro tentatum est, is apprime perfecit. Monetarum scilicet Bononiensium exegesin, e vetustis Historicorum monumentis collectam, primo a majoribus suis, mox ab eo ad nostra usque tempora productam, eamque data occasione ad calcem Libri III* Sigonianæ *Historiæ, Appendicis loco, posuit. Tandem, quia* Sigonius *decennii quidem spatium ab anno scilicet 1257 ad 1267, saltu quodam nimis celeri, silentio præterivit,* Macchiavellus *ex aliorum Scriptorum, ac publicorum Actorum, fide lacunam implevit, & Supplementum addidit, quo rerum narratio continua sit & absoluta. Quanti fuerit vetustiora scrinia perlustrasse, in tanta potissimum patriæ nostræ calamitate, quæ variis bellorum fluctibus, & factionum intestina discordia, sæpe sæpius agitata, variisque dominis parere assueta, fortunarum suarum Scriptores repetitis rapinis & incendiis amisit: quanti, inquam, fuerit, rudera in arena semisepulta collegisse, atque in primævum decus restituisse, ii bene norint, quos antiquitatis amor ad similia impellit investiganda, atque ii me melius debitas Cl.* Macchiavello *laudes præstabunt. Hoc unum significabo, quod specimen industriæ ipsius exhibeat. Usus est ut plurimum Calendario honorifico perpetuo Archi-Gymnasii Bononiensis, ejusque Academiæ, A. 1280 edito, & ad nostra tempora*

ra deducto, in quo res ab anno usque 1000 referuntur, ob eamque rem apprime quadrat continuandæ Sigonianæ *Historiæ, cui finis in A. 1267, atque illud etiam in tui, Lector humanissime, gratiam, Appendicis loco, post* Sigonianam *Historiam impressum volebat. Sed, cum ex Ambrosiana Bibliotheca dono Cl. ac Doctiss.* Saxii, *Præfecti, Dissertationem habuerim, ab eodem* Sigonio *scriptam, cui titulus* de Studiis Bononiensibus, *editionem dicti Calendarii post eam Dissertationem, additis ejusdem* Macchiavelli *Annotationibus, Deo dante, inter alia inedita nostri Autoris Opera, concinniorem atque opportuniorem ad locum amandatam volui. Et, quoniam in recudendis* Bononiensium Historiarum *libris, a* Sigonio *scriptis, usi sumus non prima editione, quæ vivo adhuc Autore ex Bononiensibus typis in lucem publicam venit, sed altera Hanoviana, (constat enim,* Sigonium *expoliendis iis libris accuratiorem limam adhibuisse, novamque illorum editionem præparasse,) causas novi consilii, ni fallor, investigasse me puto, indicium monstrante fortuna, quæ censuras in editos eo tempore memoratarum historiarum libros facile perituras obtulit, dono ornatissimi Viri, qui ad humanitatis eximiæ officium hoc etiam addidit, ut ab eo nominando abstinerem, ne videatur laudationem quæsivisse. Censores habuit* Sigonius *Eminentiss.* Hugonem, *Cardinalem S. Xisti, qui, ad fastigium Romani Pontificatus evectus,* Georgius XIII *est appellatus, ex Excellentissima* Boncompagnorum *gente, ac Eminentiss.* Sirletum, *& eruditissimum* Amaltheum. *Istorum Virorum censuras post exemplum Bononiense descripserat manu sua* Sigonius *aliquot in foliis, quibus etiam responsiones notaverat, exemplumque illud pluribus in locis correxerat. Hæc omnia erudito Viro communicata, is tanti fecit, ut digna publica luce judicaverit, atque in ordinem redegerit, quo novæ huic editioni responderent. Has itaque censuras, & subjectas cuique responsiones, coronidis loco ad eam Historiam apposuimus, nonnulla præfati, quæ hic repetere minime vacat. Sed juvat me adversus insurgentes aliquorum voces, quas propemodum auribus accipio, hoc loco retundere. Ii namque vitio mihi vertent, quod Bononiensis homo de Archi-Gymnasii nostri*

Gg *præ-*

præstantia servanda non satis curaverim, postquam in hisce Sigonii *responsis evulgandis non animadverterim, aliquid ab ejus calamo excidisse, quod sit dignitati ejus aliquando detracturum. Imo vero animadverti, ac, serio perpensa re, in eam veni sententiam, ut, quæ* Sigonius *obiter olim pronuntiaverat, libere proferrem, quo lucidius appareret, eum, quando ex proposito causam exegit, quod in recitata Dissertatione de Sudiis Bononiensibus procul dubio fecisse dicendus est, pro antiquitate ac præstantia celebratissimi Archi-Gymnasii nostri viriliter pugnasse. Præterea, utcunque acre fuerit* Sigonii *judicium, & doctissimi hominis nomen aliquibus imponere potuisset, non est ejusmodi causa nostra, quæ soli inhæret Historiæ, ut ab opinione hominum lædi possit. Præstabat itaque instituto meo, quod* Sigoniana *scripta prosequitur, in communem literatorum hominum utilitatem ea omnia, quæ invenire potui, sincera fide in medium afferre, quam per inhonestam fraudem meo civiumque Bononiensium desiderio inutiliter assentiri. Verum satis de me, atque aliorum opinione. Ad censuras eas redeo, de quarum origine nihil habeo, quod dicam. Frustra enim* Sigonii *& aliorum varias Epistolas perlegi, ut rei gestæ narrationem cognoscere possem. Quod ex conjectura certum asseverare posse mihi videor, id est, quod ex earum occasione* Sigonius *repetitæ lectionis historiam nobis tradiderit, ut initio dicebam; & sane primam editionem atque censuras cum nupera conferenti, conjectura nostra probabitur. Atque his novis omnibus ornamentis patriam historiam auxi; sed, quoniam ad eam præcipue spectabant etiam* Sigoniani *alii libri* de Episcopis Bononiensibus, *pari cura de iis bene mereri volui, neque me melius posse credidi, quam si Cl. Virum Adm. Rev. P. Lectorem,* Carolum Rabbium, *quem honoris gratia nominavi, ad eum laborem invitarem. Noverant enim literati homines, quam sit in Ecclesiastica Historia exercitatissimus, in scribendo politissimus, quodque in hujusmodi studiorum specie plurimi faciendum, quantum ei splendeat lucerna Criticer, ac bonæ literæ oleant. Is itaque libros eos perpetuis Notis, brevibus quidem, sed succo plenis atque utilitate, pari modo exposuit,*

vit,

vit, plura ad exactiorem Chronologiæ rationem revocans, plura vero ex probatis quibusque Scriptoribus ac monumentis patriis de suo supplens, ac demum alia, quæ ad ritus moresque Bononiensis Ecclesiæ spectant, distinctius explicans, quam a Sigonio, *ad alia properanti, sit factum. Quo novo ipsius labore satis Ecclesiæ nostræ dignitati consultum puto, accedente potissimum editioni huic nostræ serie vitarum ceterorum Archi-Episcoporum a* Gabriele Palæoto, *in quo* Sigonius *scribendi finem fecit, ad Eminentiss. usque* Prosperum Lambertinum, *qui hodie nostram Ecclesiam, virtutum cumulo, severitate Christianæ disciplinæ, ac bonarum literarum cultu florentem, feliciter moderatur, & in longum ævum esse moderaturum ex corde precor. Habent hæ vitæ,* Sigoniano *stilo & judicio proximæ, eundem Autorem* Rabbium, *quem* Sigonius *ipse laborum socium probasset. Ad Ecclesiasticam pariter Historiam spectabant vitæ Sanctorum plurium Bononiensium, a* Sigonio *scriptæ, easque diligentissime collectas opportunis locis attexuimus, quod & fecimus de Vita* Laurentii Campegii, *S.R.E. Cardinalis, ab eodem* Sigonio *fusiori calamo scripta, ne quid aliunde petendum esset. Atque his Bononiensibus rebus nostris in hoc Tomo finem fecimus, post quas locum dedi Scholiis iis, quibus Autor noster Livianam Historiam maximo cum renascentis Latinæ linguæ emolumento emendavit. Quæ Scholia, nemo negaverit, facem ceteris omnibus prætulisse, qui in illustrandis Livianis libris insudarunt. Textum* Livii *consulto prætermisi, ne in vastam nimis molem excresceret editio nostra, superfluamque duxi novam ejus Historici editionem iis, quibus ubique aliæ præsto sunt. Sola itaque Scholia exhibui per ordinem digesta, indicatis ad singulos libros diverso charactere Livianis verbis, ad quæ referuntur. Cumque non ignorarem, ea Scholia causam dedisse literariis jurgiis, quæ* Sigonium *inter &* Glareanum *acta sunt, nihil, quod ad eas controversias cognoscendas attinet, omittendum duxi, propterea que Scholiis iis præmisi ejusdem* Caroli Sigonii *Epistolam, qua* Bernardino Lauredano *consilium suum aperuit,*

cum primum ea Scholia vulgavit, & alteram Glareani, *quæ de* Sigonio *queritur, cetera, ut mox referam, appositurus. Interea locus dandus erat* Consulari Chronologiæ, *ab ipso Autore nostro incredibili studiosorum commodo composita, unde præcipua contentionum capita oborta sunt, eaque rei species me ad Doctiss. P. D.* Josephum Mariam Stampam *ab editis Operibus literariæ Reipublicæ commendatissimum, revocavit; utpote qui plurimum polleat in ratione temporum emendanda, ob exquisitam sacræ ac profanæ antiquitatis notitiam, ut si liti dirimendæ profuturum aliquod invenire posset. Nec mea me fefellit opinio. Is enim, collatis inter se* Fastis Consularibus, *a* Sigonio *editis, tam ex* Livio, *quam ex* Fastis Capitolinis, *iisque in septem Tabulas relatis, imprimendas eas curavit ea forma, ut una columna Livianos Consules, altera Capitolinos, in eadem linea descriptos comparatosque, sub oculos ponat, nonnullis opportunis in locis ab eo notatis; atque ita cognovit, se* Caroli Sigonii *causæ plurimum profuisse, additis præcipue* Vindiciis *ejusdem adversus Detractorum suorum argumenta, quas dictis Tabulis subjecit, cum suis Observationibus, quæ propugnandæ* Sigonianæ *Chronologiæ optime prosunt. Eandemque industriam adhibuit in recensendis Livianorum Scholiorum* Defensionibus, *a* Sigonio *editis, adversus dictum* Glareanum & Robortellum, *quibus clauditur* Sigoniana *hæc circa Livianos libros disceptatio. Erant hæc equidem jam ante vulgata, sed, præterquam quod variis in locis dispersa legebantur, tot tantisque scatebant erroribus, ut ea restituisse potius, quam emendasse, necesse fuerit P.* Stampæ *doctissimo. Quæ, in unum hodie collata, novaque luce aspersa, gratissima tibi, Lector humanissime, futura non dubito. Continet præterea Tomus iste primum* Sigonianum *fœtum, vitam nempe P.* Scipionis Æmiliani, *editam quidem ipso inter vivos agente, sed raram ætate nostra, imo rarissimam. Cui Operi nonnulla præfari volui, quod sciam, idem argumentum ab* Antonio Bendinello *tractatum, qui per summam injuriam adolescenti doctissimo gloriam præripere nisus est, primusque invidiæ stimulos in eum convertit, quæ mox*

apud

apud alios in apertam rabiem descivit. Ea de causa Bendinellum *cum* Sigonio *contuli, & locos præcipuos exegi, meaque tenuitatis conscius, eruditis Viris Observationes meas perlegi, quos inter præfatus P.* Stampa, *qua non animadverteram, supplevit, quaque minus ei probata sunt, ad libellam revocavit. Alii me melius rem cognoscent; id certe unum, quod præ ceteris optabam, satis monstrasse puto, nempe quæ fuerit* Sigonio *judicii acies ab ipso ætatis flore ac studiorum initio. Librum claudit Vita* Andreæ Doriæ, *sive* ab Auria, *Melphiæ Principis, ab eodem* Sigonio *scripta, quæ typis impressa circumfertur. Cumque in ea perlegenda notassem, Autorem nostrum, qui fere par ætate* Andreæ *fuit, & plura oculis atque auribus accepit, rationem temporum non adeo exacte servasse, ac ferme nullibi expressisse, gratum Lectoribus futurum credidi, si a Scriptoribus ejusdem ævi annos & rei gestæ rationes repeterem, quod ex libris* Uberti Folietæ *&* Jacobi Bonfadii, *aliisque rerum Genuensium Scriptoribus, abunde hausi; atque, ut novi aliquid ad eam Historiam exornandam producerem, hæc ex Tabulis publicis Genuensibus, & ex Bibliotheca Ambrosiana, annuente humanissimo atque doctissimo* Saxio, *habui:* 1) Pacta conventa, a *Carolo V*, Imperatore, obsignata A. 1528 d. 11 Aug. 2) Pactorum prorogatio, & additio A. 1530 d. 10 Martii. 3) Sponsalium contractus inter *Marcum Antonium de Carreto, Andreæ Doriæ* privignum, & Dominam *Joannam, Antonii de Leyva,* Principis Asculani, filiam; & donatio Principatus Melphitani, ab eodem *Andrea* memorato privigno suo facta, cum Approbatione *Caroli V*, Imperatoris. 4) Animadversiones quædam, ad historiam conjurationis Fliscorum spectantes, *Anonymo* Autore, ex MSto Codice Bibliothecæ Ambrosianæ, signato f. R. *n. 95.* 5) Ultimæ Tabulæ Principis, *Andreæ Doriæ*, una cum Codicillis ejusdem. 6) Reipublicæ Decretum pro erectione Statuæ *Jo. Andreæ Doriæ. Indicem postremo summa cum diligentia composui, non rerum tantum notatu dignarum, sed familiarum Italicarum omnium, quarum in hoc Tomo facta est mentio quacunque in parte libri, nec non Urbium, Pagorum, Montium, Flumi-*

 num,

cipis, Libri duo, quos *Philippus Argelatus*, Bononienſis, nonnullis Animadverſionibus & Documentis, adhuc ineditis, ad eandem Hiſtoriam pertinentibus, illuſtravit.

Prodiit in Belgio, quod chartarum typorumque ratio ſuadet, libellus ita inſcriptus: *Sapientia Hyperborealis, ſeu Specimina literaturæ Barbaro-Scythicæ, quam noſtro tempore Viri quidam illuminatiſſimi voce ac ſcriptis certatim illuſtratum eunt; Autore* Alexandro Agricola; *cum Notis* Anonymi; *edente* Alexicaco Philomuſo, *qui & Præfationem adjecit.* A. 1733, 8, pl. 6. Satyra docta illa ſane, & ab ingenio non mediocri, ut videtur, profecta, ſed eadem mordaciſſima, qua perſtringuntur Viri aliquot in Belgio viventes, quorum unus Dominicas perpeſſiones *Diatribe Etymologico-Philologico-Critica*, alius *Senecam Tragicum, Terentium* alius, ipſum alius *Ciceronem*, cum Notis ediderunt: quorum commiſſa pariter & omiſſa, ea inprimis, quæ in legem Pediam peccata ſunt, ex carminibus, apud nos vix cognitis, nunc ſerio, nunc per ironiam, nunc Latina puraque oratione, nunc ad obſcurorum virorum exemplum efficta, nunc verſu libero, nunc parodia, nunc ſoluta denique oratione, exagitantur. Ita ſane excepit, quisquis Autor eſt Satyræ, Viros, in quos ſtrinxit calamum, uti nemo forte, qui eam legerit, arbitraturus ſit in poſterum, injuriam uni alterique illorum factam, qui ab his *Actis* noſtris non ea, quæ expectaverant fortaſſe, præconia retulerunt: ſed modeſtiam potius horum *Actorum* agnituri ſint ipſi, de quorum fama literaria hic luditur, qua ſibi ſatisfieri tum non patiebantur. Moderatius hic dici quædam potuiſſe, fatebitur forte ipſe Autor; ſed forte occinet nobis illud vulgare: *Aliter hæc ſacra non conſtant.* Virtutis amabiliſſimæ admonere illum poteſt ignoratus illi & exprobratus ob eam cauſam *Verburgio Bartholomæus Merula*, a quo editum *Ovidium* Venetiis A. 1516, fol. Amici alicujus noſtri Bibliotheca ſervat; & quædam forte alia. Ingenioſum nobis videtur, quod in ipſo titulo libelli pectinis, ſeu ſtrigilem dici malis, imago, inter carduorum frutices poſita, hæc adſcripta verba habet: *Purgat & ornat.*

Certiores facimus Lectores noſtros, his ipſis diebus prelo noſtro exiiſſe *Tomi I Supplementorum ad Nova Acta Eruditorum Sectiones I, II, & III.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXXIV.

MUSEUM FLORENTINUM, EXHIBENS insigniora vetustatis Monumenta, quæ Florentiæ sunt; cum Observationibus ANTONII FRANCISCI GORII, *Publici Historiarum Professoris.*

Tomus I & II.

Florentiæ, ex Typographia Mich. Nesteni & Franc. Moücke, 1731 & 1732, fol. maj.

Tom. I Alph. 2 pl. 18, fig. æn. 100, Tom. II Alph. 2 pl. 9, fig. æn. 100.

Præstantissimi hujus Operis, *Joanni Gastoni*, Etruriæ Magno Duci, dedicati, Autores Editoresque esse aliquot Florentinos Equites, avito generis splendore nobilissimos, juvandisque optimis artibus maxime deditos, ipse Cel. *Antonius Franciscus Gorius* in Præfatione, *Tomo I* præmissa, verbis luculentissimis fatetur. Et, quemadmodum illi huic antiquitatum Syntagmati titulum fecerunt *Museum Florentinum*, quod insigniora veterum artificum opera; quæ in celebrioribus Florentinis Cimeliothecis, ac præsertim in Mediceo Thesauro, asservantur, in unum collecta exhibeat, & Observationibus illustrata, ita Doctiss. *Gorius* totum hoc Musei Florentini Opus decem Voluminibus absolvere decrevit, ita tamen, ut singulis nullus assignaretur numerus, etsi unumquodque Volumen incisis æri Tabulis centum, vel etiam pluribus, ubi necesse erit, constabit. Primo Volumini addixit Cel. Autor Gemmas antiquas, opificio & eruditione insignes, Virorum illustrium & Deorum imagines exhi-

exhibentes, & in ſecundum Volumen conjecit gemmas item perinſignes, & quidem tum, quæ Scalptorum nomine, vel Græca vel Latina epigraphe, ornatæ ſunt, tum, quæ religionis, pacis, & belli, ſtudia veteremque Hiſtoriam & Mythologiam, illuſtrant. Volumen III marmorea ſigna, ſive ſtatuas, Deorum, Dearumque, & hominum illuſtrium, producet, quæ maximam partem eximia ſunt veterum Sculptorum magni nominis opera. Volumen IV nunquam antea juris publici factas complectetur Cæſarum Auguſtorum, Auguſtarumque, & Virorum illuſtrium, protomas, ex quibus abſoluta eorum effigies ſpirantesque vultus animo facilius concipi poterunt. Volumen V proferet ahenea omnia Deorum, Dearumque, ſimulacra & ſigilla elegantiora, compluribus ſymbolis peculiaribus ornata, aliaque hujus generis ex ære ſculpta opera. Volumina VI, VII & VIII ſelectiora & præſtantiora depromenti numiſmata, adhuc inedita, eaque inprimis, quæ in Mediceo Gazophylacio reperiuntur, ſervato ordine & magnitudinum forma. Tandem Volumen IX & X Pictorum, toto orbe celebriorum, qui ſe ipſi pinxerunt, artemque pingendi ad ſummum gloriæ faſtigium evexerunt, iconas exhibebit. Deſumentur hæc omnia non ſolum ex Mediceo Cimeliarchio, de cujus origine, progreſſu ac præſtantia, paulo agit copioſius in Præfatione Tomi primi Cel. *Gorius*, verum etiam ex aliis dactyliothecis Florentinis, inter quas eminent *Strozii* Forani Principis, Marchionum *Riccardiorum*, *Niccoliniorum* Comitum *ex Gherardeſca*, Nobilium *Cerretaniorum*, Senatoris *Philippi Bonarroti*, Nobilium *Gaddiorum*, & Marchionis *Guadagni*. &c. Atque hæc quidem generatim de *Muſeo Florentino* ſufficiant. Accedimus nunc ad *Volumen I* & *II*, quæ jam ad manus ſunt, propius.

Volumen I Tabulis æri inciſis abſolvitur centum, quæ in quatuor ſunt Claſſes digeſtæ, ut ordo, quoad fieri poſſet, obſervaretur. Claſſis I exhibet Tabulis XXIV imagines Imperatorum, Cæſarum, Auguſtorum, Auguſtarumque, & Virorum illuſtrium. Claſſis II profert imagines Regum, Reginarum, & Heroum, Tabulis XVI inciſas. Claſſis III Philoſophorum, Oratorum,

torum, Poetarum, Musarumque, imagines, Tabulis XI expressas, continet. Classis denique IV imagines Deorum, Dearumque, Tabulis XLIX diligenter delineatas exponit, ex quibus magna omnino lux accedit Historiæ veterique gentium Mythologiæ, multique antiqui Autores earundem gemmarum eruditione, quam continent, mire illustrantur.

Volumen II itidem Tabulas æri incisas habet centum, quæ iterum in quatuor Classes distributæ sunt, quarum I exhibet Tabulis XXIII antiquas Gemmas, nomine insignes Scalptorum, qui sunt *Agathopus*, *Allion*, *Amphoterus*, *Aspasius*, *Aulus*, *Carpus*, *Cnæus*, *Epitynchanus*, *Hyllus*, *Onesas*, *Pigmon*, *Plotarchus*, *Quintus Alexa*, *Scylax*, *Seleucus*, *Solon*, *Teucrus*. Has sequuntur illæ Gemmæ, quæ præter aposphragisma incisas præferunt aliquot literas, vel Græcas, vel Latinas, vel etiam peregrinas, quæ ut plurimum nomen ejus viri, qui Gemmam annulo insertam gestavit, per compendium indicant, vel epigraphen boni ominis, vel occultas Notas continent, quibus pro amuleto ad avertendum fascinum usi fuerunt. Atque in his non paucæ etiam Gemmæ proferuntur, Diis donatæ, vel claris viris, vel athletis victoribus in certaminibus, vel aurigis, qui palmam obtinuerant in Circensibus, præmio datæ, vel etiam ad amicos missæ in Saturnalibus, aut natali die, aut in nuptiis. Classis II Tabulis XXIX primum refert Gemmas, quæ a Cel. *Gorio Homericæ* dicuntur, quod res gestas heroum repræsentant, qui ab *Homero* laudantur, & Poetarum principem non illustrant magis, quam ab ipso illustrantur. Deinde comparent Deorum, Dearumque, imagines, ex quibus complures ad *Homeri* mentem procul dubio scalptas esse, arbitratur Autor. Classis III Tabulis XXXIV expressas Gemmas complectitur, quæ præsertim Romanam Historiam exornant. Unde Romæ primordia, Viri illustres, milites, sacrificia, ludi Circenses, Gymnici, Scenici, intelliguntur. Classis IV Tabulis XIV continet signa cœlestia & Gemmas symbolicas, quibus ethnicæ superstitionis cultores, vel fausti ominis causa, vel ad declarandum memorandumque horoscopum suum, vel pro amuletis, aut ludicris cælaturis, usi fuerunt.

Gemmarum, quæ in his *duobus Tomis* habentur, omnium antiquarum seriem, ordinem, & dispositionem, fecit *Sebastianus Blanchius*, Præfectus Reg. Cimeliarchii Magni Ducis Etruriæ, qui in Classibus, modo recensitis, nihil sibi fecisse reliqui videtur adornandis & accurate disponendis. In subjecta singulis Gemmis tessera, ut ab Autore vocatur, primum annotatum est genus scalpturæ ejusdem Gemmæ. Nam, si anaglyphum est, *exscalptum* appellatur gemmæ opus, pervulgato sermone, *Cammeo*. Sin vero cavis ductibus incisum est, *inscalptum* dicitur, hoc est, *in taglio cavo*, quibus Gemmis veteres ad obsignandum ut plurimum usi sunt. Deinde in eadem tessera notatur qualitas Gemmæ, utrum scilicet imago exscalpta, vel inscalpta sit Chalcedonio, an Jaspidi, an Sardæ, an Achatæ, &c. Tum etiam per singulas notas apparet nomen Dactyliothecæ, unde gemmæ singulæ productæ sunt. Subjecta denique linea ejusdem Gemmæ figuram, altitudinem nempe & latitudinem, indicat. Ubi vero linea deest, indicio id est, allatum iconismum magnitudine & forma sua prototypam sculpturam æquare. Cum autem per loci brevitatem & angustiam commode fieri non posset, ut in eadem subjecta tessera prolata imago, cujusnam sit, & quid referat, describeretur; Observationes paulo copiosiores Doctiss. *Gorius*, statuit post Tabulas æri incisas, singulis Voluminibus rejectas, exhibere. In his Observationibus non solum judicium fert imaginum, sed & earum exhibet descriptionem, Virorumque illustrium mores ac res gestas ex Historiæ penu brevissimis describit. Singulis Tomis, quo Lectorum commoditati consuleretur, subjectus est Index rerum, quæ in antiquis Gemmis observantur.

JOANNIS LAUNOJI, CONSTANTIENSIS, Parisiensis Theologi, Socii Navarræi, Opera omnia, in quinque Tomos & decem Volumina distributa

Tomi V Pars I & II.

Coloniæ Allobrogum, sumtibus Fabri & Barrillot, Sociorum, & Marci-Michaelis Bousquet & Sociorum, 1731, fol. Alph. 16 pl. 8.

Inte-

Integer hic *Tomus quintus*, isque ultimus, Epistolis *Launoji* dicatus est, quæ una cum Præfatione D. *Guilielmi Saywell*, ex editione Cantabrigiensi, A. 1689 evulgata, hic exhibentur. De quibus igitur hoc minus dicendum nobis esse existimamus, quod jam copiosius de his ipsis Epistolis Cl. Editor egit in Præfatione satis longa, huic Tomo præmissa. Sæpius hic discedit a *Launojo*, eumque notat. Sic eum non bene Pag. 9.
philosophatum ait in Epistola septima *p. 60*, quando non Capuensis modo Concilii, sed etiam Delegatorum a Concilio judicum, autoritatem Romani Pontificis autoritate superiorem exhibitam, ac *Siricium* respondentem tanquam privatum Theologum scripsit. Sic demiratur, *Launojum* suffragatum 31.
fuisse Decreto *Alexandri VII* ad Lovanienses, in quo inconcussa tutissimaque dicuntur *Augustini* dogmata, quippe qui sibi persuadet, nunquam *Launojo* probatam fuisse doctrinam de prædestinatione & gratia, quia causæ *Augustinianæ* de componendis per Episcopos aut Concilia Ecclesiasticis negotiis favebat. Interim tamen operæ pretium nos facturos speramus, si quædam de iis *Launoji* Epistolis, quæ nunc primum editæ sunt, quæque in hujus *Tomi Parte secunda* leguntur, dixerimus. Prima Epistola e MSto Codice, quem Editori com- 777 seq.
modavit R. P. *de Latenay*, Carmelita, qui olim fuit a sacris Confessionibus Eminentissimi Cardinalis *d'Estrées*, exhibetur, in qua *Launojus* Tridentini Concilii utilitatem prædicat, collatis inter se Nicæna & Tridentina Synodis, ostendit, longe plura in Ecclesia commoda ex secunda, quam ex prima, evenisse, & *Marcum Antonium de Dominis*, & fratrem, *Paulum*, acriter perstringit. Secunda, quæ ex eodem Codice MSto vul- 783.
gatur, probat, tempore Concilii Constantiensis nullum fuisse indubitatum Papam, & ex Actis Concilii infertur, *Gregorium XII* notiorem fuisse Pontificem, quam *Joannem XXIII*, aut *Benedictum XIII*. Tertia e MSto Codice *S. Germani a Pratis* 789.
sistitur, qua *Launojus* investigat, quænam sit Facultatis Theologicæ Parisiensis sententia de contritione, confessione & satisfactione, variosque affert textus librorum, quos hæc Facultas approbavit, qui tamen in damnandis *P. Seguenotii* quibusdam

 pro-

Pag. 806. propositionibus secum pugnant. Quarta, quæ ex Bibliotheca Ducis *de Coislin*, Episcopi Metensis, Regii Ordinis Commendatoris, repetita est, ad *Ludovicum Bailium*, Pariensem Theologum, data est, qua contra hunc *Bailium*, qui ex *Innocentii III* quadam Epistola concluserat, a Pontifice vetitum esse, ne Scriptura in Gallicum idioma verteretur, demonstrat, ibi tantum edici, ne Laici prædicent, occulta conventicula faciant, & Sacerdotes reprehendant. Quinta ad *Nicolaum Nigrum*, Theo-
815. logum Parisiensem, e Codice ipsius Autoris MSto, quem Editori Vir eruditus ea lege commodavit, ut nomen ejus non appellaretur, desumta est. In ea *Launojus*, recensitis quibusdam Criticæ legibus, probare nititur, in duobus Tridentinæ Synodi Canonibus, ubi facultas constituendi impedimenta, matrimonium dirimentia, Ecclesiæ tribuitur, Ecclesiam sumendam esse non pro Ecclesiasticarum personarum cœtu, sed pro collectione fidelium, idque contendit, ut Christianis Principibus vindicet constituendorum impedimentorum, matrimonium diri-
820. mentium potestatem. Sexta, ex eodem MSto descripta, ad *Ludovicum Cusinum*, Numanorum Judicum Præsidem, data est, qua, variis allatis exemplis, ostenditur, Romanos Pontifices acrius tuitos esse *Theodosianam* legem de non jungendis matrimonio consobrinis, quam ipsi seculares Principes propugnarunt, variæque adduntur Observationes de quibusdam factis illustribus, ubi modo laudantur, modo vituperantur, Romani
827. quidam Pontifices. Septima, ex eodem MSto Codice, demonstrat, secum pugnare *Bellarminum*, dum hinc affirmet, *Gregorium I* dispensasse cum Anglis circa matrimonia in gradibus prohibitis, & illinc fateatur, non posse Papam condere legem civilem, vel confirmare, vel infirmare leges Principum, cum
830. non sit ipse Ecclesiæ princeps politicus. Octava, ad *Franciscum Bonum*, e Bibliotheca *Ludovici d'Aquin*, Forojuliensis primum, postea Sagiensis, Episcopi prodit, in qua *Launojus* ostendit, multa, quæ traduntur a Tridentina Synodo *Sess. XXIV Cap. I* de reformatione matrimonii, pertinere ad matrimonium, non quatenus Sacramentum, sed quatenus est contractus
3. civilis. Nona, ex eadem Bibliotheca, ad *Hieronymum Sambovium*,

vium, probatur, *Clementem IV* in Diplomate, quo *Henrico*, Regis Navarræ fratri, dat vacationem gradus quarti consanguinitatis, pro sacris canonibus allegare, quæ non sint, nisi Edicta Principum, cum hæc re vera ad civilem magis, quam ad Ecclesiasticam, potestatem pertineant. Tomum hunc non solum, ut reliquos, Index rerum & verborum memorabilium claudit, sed accessit etiam Index locorum Scripturæ Sacræ, quæ in hisce duobus Epistolarum Voluminibus vel illustrantur & explicantur, vel rei notæ accommodantur.

HISTORIE VAN CORSICA &c.

h. e.

HISTORIA CORSICÆ, IN QUA SITUS ET indoles Insulæ hujus, ejusque incolarum, una cum variis status publici mutationibus, ac rebus, vel in Insula hac, vel occasione ejus, ab antiquis inde temporibus usque ad hæc nostra gestis, accurate describuntur.

Amstelodami, apud R. & J. Wetstenium & W. Smith, 1732, 8. Alph. 1 pl. 10½.

De Corsica, Insula Italiæ notissima, non reperitur vulgo in doctorum hominum Bibliothecis, nisi *Philippi Cluverii*, de Sardinia & Corsica antiqua libellus, Italiæ ejus antiquæ subjunctus, sed & postea separatim excusus, & magnis quoque Corporibus Scriptorum Italiæ insertus, sed in quo præter Geographicam, qua de situ & ratione illius ex vetustis Scriptoribus exponitur, descriptionem, in qua hodiernam ejus faciem ægre agnoscas, frustra alia requiras. Rarius invenitur *Antonii Petri Filippini*, Archi-Diaconi Marianæ, (coloniæ, quondam a Mario deductæ, cujus hodie non nisi rudera supersunt,) de rebus Corsorum Historia, qua, quæ *Joannes della Grossa*, *Petrus Antonius Monteggiani*, & *Marcus Antonius Ceccaldi*, memoriæ prodidere, novem libris in lucem protulit, quatuor addi-

additis, quibus filum narrationis eorum ad ſua uſque tempora produxit. Typis impreſſa eſt in Gallia, Turnonii ad Rhodanum, A. 1594. Ex hac potiſſimum ſua hauſit *Anonymus*, cui librum hunc debemus, qui nec alios tamen, ſive veteres, ſive recentiores, Scriptores, qui, aliud agendo, res Corſorum attigere, neglexit, ut ſitim civium ſuorum, Hiſtoriæ Corſorum, de quibus toties in tabulis novarum rerum publicis legerunt, penitius cognoſcendæ cupidorum, levare poſſet.

Tractationem ſuam ordiendam haud immerito duxit a brevi Inſulæ totius deſcriptione, qua faciem ejus, regionumque & locorum omnium ſitum, naturam, commoda ac proventus, incolarum indolem, linguam atque ingenium, ſtatum item Eccleſiaſticum civilemque, generatim explicat. Mirum eſt, Chorographiam non ſtipaſſe eum mappa Geographica accuratiori, qualem in Præfatione haud immerito deſiderat, & vel ex *Filippino*, de quo diximus, facili negotio peti poſſe agnoſcit. Quod ad incolas attinet, inter cetera obſervat, lingua eos uti nec Græca, nec Latina, nec Itala, ſed ex tribus his aliisque mixta, minime tamen infœcunda, aut ſignificandis cum emphaſi conceptionibus animi inepta. In ipſa Hiſtoria *Anonymi* no-
Pag. 301. ſtri Corſorum vox *cala*, quod eſt, *occide*, reperitur, quæ cujus originis ſit, vix ſatis patet. Eruditioni linguarumve externarum ſtudio parum eos tribuere obſervat, ipſosque adeo ordinis Eccleſiaſtici viros tanta laborare imperitia, ut in monaſteriis viginti quinque ac pluribus, quæ Inſula alit, vix unum & alterum reperias qualicunque literarum tinctura imbutum. Ignorantiæ hujus filiam, ſuperſtitionem, tantam vulgo deprehendi, ut, cum divinationi in univerſum ſtudeant magnopere, tum id genus illius, quæ ex inteſtinis pecorum abdita rimatur, etiam-
457. num ſectari nihil vereantur. Ceterum, ſi, quod *Anonymus* noſter notat, Corſi hoc tempore, quo, Genuenſium imperii pertæſi, novis rebus ſtuduere, inter alia, quæ, ut arma ponerent, poſtularunt, petiere, ut Academia, de qua condenda jam ſuperioribus temporibus agitari conſilia cœperint, in Corſica conderetur, patet ſane, erectiora iis non deeſſe ingenia, atque aliis longe cauſis, quam indoli eorum, deberi, qui vitio iis datur, litera.

terarum doctrinæque politioris neglectum. Sed, ut ignorantia Corsorum excusari fortasse potest quodammodo, ita non æque ferenda in illis segnities, rapacitas, perjuria, odia æterna, quæ exercent, atque ad seros posteros transmittunt, quanquam hæc ipsa videntur ex uno illo fonte ignorantiæ manare, qua, ut vidimus, laborant. Utcunque sit, fortitudinis iis laudem nemo abjudicaverit, quam & Doctiss. Autor iis in ipsa Historia relinquit, tametsi nullam ejus hoc loco mentionem putavit faciendam. Nam & Genuenses Corsica pro seminario, unde milites, quibus patriam tutarentur, desumerent, usos observat, & notum aliunde est, quam strenue Corsi non tantum in patria sua, sed & alibi conducti stipendiis, ut in Gallia, rem gesserint. Pag. 440.

Sed ad Historiam ipsam progredimur, ab antiquissimis inde temporibus usque ad hæc nostra laudabili studio contextam, & lacunis quidem suis non carentem, sed tamen lectu jucundam, & rerum varietate grata Lectorum animos distinentem. De primis Corsicæ incolis nil certi constat; coloniam eo quingentis sexaginta vel septuaginta ante Christum natum annis deduxere Phocenses, conditores urbis Alaliæ quondam, postea Aleriæ, sed, cum deprædationibus maritimis omnia infesta redderent, sedem rursus mutare coacti. Successere, qui eos solum vertere coegerunt, Hetrusci & Carthaginenses, maritimas Insulæ hujus partes sibi potissimum vindicantes, montana atque interiora incolis nativis obtinentibus. Carthaginenses, quos vicinos ferre non poterant, duce *L. Cornelio Scipione* aggressi Romani, Aleriam, atque alia quædam loca, quæ illi tenebant, sibi una cum Nicæa, Hetruscorum urbe, subjecerunt. Missis inde Roma *Tiberio Gracebo*, *Spurio Carvilio*, aliisque, in Provinciam demum una cum Sardinia redacta est Corsica, quam &, frustra Insulas has altero bello Punico solicitantibus Carthaginensibus, missis Prætoribus rexere, seditiones ac turbas, subinde ortas, mature comprimentes. Coloniæ inde novæ, Marianam atque Aleriam, autoribus Mario, unde & Marianæ nomen, & Sulla deductæ, pacatiora omnia reddidere, paruitque Corsica, sedes plerumque exulum Romanorum, atque

36 seq.

38.

39 seq.

41 seq.

inter alios & *Seneca*, Philosophi, una cum Sardinia sub uno rectore Romanis, dum, *Constantino Magno* Imperii gubernacula tenente, Corsis peculiares dari cœpissent, qui eam Insulam usque ad sexcentesimum circiter annum post Christum natum Romano Imperio servarunt.

Floruit eo temporis intervallo apud Corsos Christiana religio, de cujus initio tamen & progressu altum in hoc libro silentium, dum *Lanza Ancisa*, præpotens Maurus, ex Hispania una cum *Halyo*, doctore Mahumedano, Corsicam ingressus, incolas non tantum in potestatem suam redegit, sed & Mahumedana imbuit superstitione, regioque titulo usus, regnum ad posteros transmisit, ex quibus quintus & postremus, *Nugulo*, tempora *Caroli M.* attigit. Eam partem Historiæ, quæ ducentos prope annos complectitur, vix leviter perstringit Autor, ad sequentia tempora progressus, quibus *Hugo Columna* & *Guido Savellus*, notissimi Romanorum, Corsicam Christianis Christianæque religioni, ejecto *Nugulo*, restituere, supremum ejus dominium Pontifici Romano, cui & decimam partem non tantum fructuum, sed & liberorum, Corsi aliquamdiu persolvere, asserentes. *Hugo Columna* ex iis Comes inde Sardiniæ salutari cœptus, qui exturbandis Saracenis & revocandæ postliminio Christianæ fidei triginta sex annos insumsit. Dignitatem eandem obtinuit filius, *Blancus*, rebus adversus *Nugulum*, de quo diximus, *Abdallam*que, filium ejus, prospere gestis inclytus, eamque ad posteros transmisit, ex quibus non nisi *Henricum* Autor brevissimis commemorat. Quo violenta morte exstincto, turbisque inde coortis, Corsi a *Gregorio VI* auxilium petiere, a quo *Marchio Massæ di Maremma* missus, quam non sine multo labore pacaverat, Insulam septem annis rexit. Sub filio imperium, recens partum, quod Insulam omnem complectebatur, ad angustos terminos redactum est, potioribus ejus partibus distractis, quas peculiares sibi domini vindicarunt: residua portiuncula *Marchionatus* titulo ad posteros utcunque pervenit. Inter hæc Genuenses, bellum cum Pisanis gerentes, Bonifacium, urbem maritimam freti, quod Sardiniam a Corsica dirimit, a *Bonifacio* quodam, navarcho Pisano-

Pisanorum, conditam, astu cepere; insulani vero, perpetuis turbis exagitati, denuo ad sedem Romanam confugerunt, quæ, cum varios iis rectores misisset, Corsis parum probatos, denique pertæsa gentis, Corsicam, tanquam feudum Ecclesiæ Romanæ, Pisanis obtulit sub *Urbano II*, cujus Diploma ea de re Pag. 63.
Florentiæ hodie asservatur. Pisani eam non integro Seculi spatio tenuere, cum insulani, atque ipse ille, qui Pisanorum nomine patriæ præerat, *Giudiceus della Rocca*, summam rerum Genuensibus, quibus Bonifacium ac tractus Vallensis parebat, detulerunt. Sed Pontifex Romanus, *Urbanus IV*, cui, quod tueri non poterant, jus suum in Corsicam pariter ac Sardiniam Pisani reddiderant, utramque Insulam *Alphonso*, Regi Arragoniæ, feudi nomine concessit. Is, Sardinia potitus, Corsicam non æque vindicare sibi potuit, Genuensibus ibi sua tuentibus, qui inter turbas, subinde ortas, rem vario successu gessere. Ab Republica imperium ad privatos rediit, *Mabonæ* nomine notos, quorum quinque cum essent numero, *Leonellus Lomellinus* postea ex iis solus Comitis dignitate Corsicæ præesse cœpit. Sed & alios ea tempestate Comites hæc Insula habuit, ut *Vincentellum Istriensem*, Arragoniæ Regis auspiciis & nomine Corsis imperitantem, *Simonem de la Mare*, *Paulum della Rocca*, *Giudiceum Istriensem*, qui dum turbas daret, ad obsequium Pontificis Romani, *Eugenii IV*, rediere Corsi, Genuenses dominos denuo agnoscere jussi a *Nicolao V*, sed vario nihilominus imperio districti. Quo statu rerum, ut olim *Mabonæ*, ita nunc *Mensariorum S. Georgii*, tum florentissimæ Societati, se suaque submiserunt, quæ cum ab A. 1453 usque ad 1562 Corsis, quos & Mediolanenses interea, post *Tomasinus Fregosus*, ac denique Galli, tota prope Insula capta, obnoxios habuere, utcunque imperitasset, dominationem postliminio sibi Respublica vindicavit anno, quo diximus, eamque strenue defendit adversus *Sampieri*, filiique, *Alphonsi*, molitiones, usque ad A. 1560, quo *Alphonsus* Corsica excessit, Gallis militaturus, inter quos virtus eum sua usque ad præfecti summi castrorum, quem *Mareschallum* vocant, dignitatem evexit.

71, 77 seq. 87. 97. 102. 122. 134 seq. 137, 145. 154. 169, 176, 263. 384.

Pag. 435. vexit. Quod dum memorat Autor noster, mirum est, reticuisse eum novissima illius fata, pœnas quippe perduellionis luituri haud dubie sub Rege, *Ludovico XIII*, nisi mors opportuna eum fortunæ ludibrio subtraxisset. Insequenti tempore, ab anno inde 1582 ad 1725, quid gestum in Corsica sit, frustra hic quæras; nihil enim accidit, quod Scriptoribus externis memoratu dignum magnopere videretur, quos unos hac ex parte consulere in tanta Historicorum domesticorum penuria Autor noster potuit. Quod ad recentissima tempora attinet, veretur ipse in Præfatione, ut, quæ de turbis, in Corsica ortis, ac postremo ope Cæsarianorum militum compositis, in medium attulit, Lectoribus per omnia satisfaciant. Potius existimat, in posterum certiora nos de iis rescituros: adhuc enim qui de iis memoriæ prodiderint, nec statum Insulæ, nec nomina locorum, mire quippe nonnunquam depravata, perspecta satis habuisse.

Johann Heinrichs von Falckenstein Nordgauische Alterthümer ꝛc.

h. e.

JO. HENR. FALCKENSTEINII ANTIQUITATES Nordgavienses, in quibus de primi Nordgaviensis Episcopatus, Aureatensis, originibus, & Episcopali successione, usque ad nostra tempora agitur.

Tomus I.

Francofurti & Lipsiæ, apud Jo. Georg. Lochnerum, 1733, fol. Alph. 3 pl. 15, cum fig. æn. pluribus textui inspersis, & Tabb. 10, & Mappa Geographica.

Qui nuper Codicem Diplomaticum Antiquitatum Nordgaviensium, cujus recensum in *Actis M. Nov. A. 1733 p. 489* instituimus, in lucem emisit Ill. *Falckensteinius*, idem nunc ad ipsas scribendas Antiquitates Nordgavienses, bonis avibus, accessit. Vere atque ex animo gratulamur Historiæ studiosis honorificum illud, quod de præstabili Autoris doctrina

ctrina

ctrina tulit, testimonium aequus & peritus ingeniorum aestimator, Divus *Jo. Antonius*, Aureatensis Ecclesiae Antistes. Is enim, cognitis exploratisque egregiis *Falckensteinii* dotibus, eum A. 1718, nihil tale cogitantem, inter Aulae Consiliarios sponte sua recepit, amplissimis beneficiis auxit, & gravissimis negotiis adhibuit. Noster, cum, neminem quemquam Episcopatus Aureatensis historiam exposuisse, illaque, quae vel *Philippus*, undequadragesimus Aichstattiensis Ecclesiae Praesul, de vita *S. Wilibaldi* literis consignaverat, vel *Bruschius* & *Gretserus* in commentaria retulerant, ad justam Historiam minime sufficere, animadverteret, ipse manus admovit operi longo atque difficili, nullo subsidiorum auxilio adjutus. Sciagraphiam igitur Operis universi confecit, eandemque censurae *Jo. Antonii*, cujus supra mentionem fecimus, tradidit. Annuit voluntati *Falckensteinii* Clementissimus Princeps, & ad perficiendum utilissimum opus illum graviter sapienterque cohortatus est. Verum in medio operis progressu vita excedebat A. 1725 *Jo. Antonius*, & luctuosissima morte sua mirifice perturbabat Autoris animum. Is nihilominus, cum lachrymarum satis dedisset piis Principis manibus, ipsa operis difficultate alacrior factus, vehementissime in opere coepto permansit, & pertinaci industria eo rem redegit, ut jam primam Operis Partem in manus emtorum, feliciter superatis difficultatibus, quae ipsi objiciebantur, omnibus tradere potuerit. Capitibus LXV vitas Episcoporum accuratissime descripsit, & praecipua notatuque digniora eorundem fata exposuit. Pri- Pag. 2.
mus Episcopus fuit *S. Wilibaldus*. Is in Anglia, patre *Ri-* 3.
chardo, ineunte Seculo octavo natus, cum in tenera juventute morbo lethali correptus, omnisque longioris vitae spes praecisa esset, sanctae crucis aspectu pristinae sanitati restitutus, Deoque in tam ingentis beneficii memoriam a parentibus dicatus consecratusque fuit. Mox in monasterium Waltheimense ad 4.
capessendum literarum cultum delatus, libris sacris evolvendis se dedit, praecipue coelestis vatis, *Davidis*, cantibus adeo delectatus fuit, ut omnes memoriter recitare valeret. Omnia praeterea Christianae pietatis opera diligentissime exercuit. Ob

quæ singularia insignis vitæ sanctimoniæ exempla Abbas Monachique in summo honore habuerunt eundem, & exquisita veneratione prosecuti fuerunt. Ut itaque hisce illecebris sese subduceret, & in crucis schola se bene exerceret, molestum iter Romam suscepit, & patrem, *Richardum*, & *Wunibaldum*, fratrem, ut cum ipso in viam sese darent, gravissima oratione permovit. Sed, patre mortalium erepto rebus, & fratre, cum adversa valetudine conflictante, Romæ relicto, cum paucis comitibus Hierosolymam contendit. Dura & minus secunda in hoc itinere fata expertus est. Saraceni, crudelissimi &

Pag. 7. infensissimi Christianorum hostes, Emessæ in iniquissimam servitutem abduxerunt illum, in qua pereundum fuisset ipsi, nisi Hispani mercatoris precibus adjutus, in libertatem rediisset. Recepit se postea in monasterium, in monte Cassi-

9. no situm, cujus Monachi *S. Bernhardi*, quam ante suum ex patria discessum assumserat, regulam sequebantur, & per integrum decennium & literarum studia excoluit, & perplurima virtutis experimenta in hoc monasterio edidit. Suasu Sacerdotis, Romam repetiit, ubi humaniter exceptus a Pontifice, *Gregorio III*, & ab illo in Germaniam ad *S. Bonifacium* missus fuit, ut in paganis ad puriora sacra convertendis salutarem

10. operam ipsi navaret. A. 739 *Swiggero*, Comiti Hirschbergensi, persuasit, ut, volente & consentiente *Utilone*, Bajoariæ Duce, illam terræ partem, quæ hodie nomine Episcopatus Aureatensis venit, *S. Bonifacio* in redemtionem animæ trade-

11. ret, quam *Wilibaldo* confestim cessit *Bonifacius*. Sed, cum via arboribus, frondibus & virgultis inclusa esset, funditus illas evertit, & monasterium ibi ædificavit. Undique ab omnibus Germaniæ angulis confluebant homines, qui, *Wilibaldina* fama excitati, non ita procul a monasterio domos exstruebant, quorum diligentia civitas paulatim condebatur, quæ a succisis quercubus Aichstadtii nomen accepit. Nondum eo tempore

12. Clericus initiatus erat *Wilibaldus*. Quapropter ordines ipsi dedit *S. Bonifacius*, quo anno vero, res dubia & incerta est. Si conjecturis credimus, anno 740 eum ordines recepisse, &

13. anno sequente Episcopum consecratum fuisse, verosimile videtur.

detur. Multum illius judicio tribuit *S. Bonifacius*, & in conferendis beneficiis Ecclesiasticis, in judiciis habendis, in templorum consecrationibus, & functionibus ceteris, ejus potissimum consilio operaque usus est. Inde invidendum illud privilegium ipsi concessit, ut, sede Moguntina vacante, vicem Archi-Episcopi gererent Episcopi Aichstadtienses, in celebratione Synodi aut Concilii a dextra Archi-Episcopi sederent, & in absentia ejus Præsidis munere fungerentur. Tandem A. 786, uti probabile est, ad plures abiit *Wilibaldus*, quem postea in Sanctorum receperunt numerum Pontifices. Sequitur *Caput II*, quod de parentibus, fratribus, agnatis, cognatisque *Wilibaldinis Sectionibus* novem agit. In Sectione I *S. Richardus*, in II *S. Wunibaldus*, in III *S. Walburga*, in IV *S. Bonifacius*, in V *S. Deocharus*, in VI *S. Sola*, in VII *S. Sebaldus*, in VIII *S. Stilla*, in IX ceteri Episcopatus Aureatensis Divi tutelares comparent. Oppido, dum hæc legimus, & facinora illa, quæ contra omnem fidem illis Aichstattiensibus tutelaribus, quos pie, integre & illibate vitam transegisse facile credimus, Autor tribuit, attoniti miramur, in mentem veniunt verba, quibus *Mariana Lib. VI Rerum Hispanicarum Cap. VII Tom. I p. 211 edit. nov.* in ejusmodi insolitorum miraculorum fabricatores invehitur: *Quid inanius, quam fabulosis commentis velle Sanctorum Virorum laudes vitamque illustrare? Quid religionis sinceritati mendacio exitialius?* Sed redeamus in viam. In reliquis quatuor & sexaginta Capitibus ceterorum Episcoporum vitam tradit Autor. Sequemur eundem, &, si quid memoratu dignum perpetraverit unus ex Episcopis, in rem convertemus nostram. Post *Wilibaldum* ad gubernacula Aureatensis Ecclesiæ accessit *Gerochus*, *Aganus*, *Adalungus*, *Altunus*, *Otkarius*, *Godeshalcus*, *Erchanboldus*, *Udalfridus*, *Starchandus*, *Reginoldus*. Hic vir doctissimus, trium linguarum peritissimus, Musicus excellentissimus, & tribus *Ottonibus*, Imperatoribus, carissimus fuit, a quibus insignia Privilegia in Episcopatus sui emolumentum consecutus est. Vitam *S. Wilibaldi*, *Nicolai* & *Blasii*, nitidissime scriptam posteritati reliquit. Excipit *Reginoldum Megenzochus*, *Gun-*

Pag. 14.
15.
16.
86.

Gundakarus I, Waltherus, Heribertus, qui, nobilis genere, nobilior moribus, egregie literatus fuit, & in pangendis versi-
Pag. 102. bus nullum parem suo tempore habuit. Exstant adhuc sex Hymni Ecclesiastici, mira carminis elegantia compositi. Suc-
109. cessit *Gotsmannus, Gebhardus I*, qui incredibili fortunæ beneficio ipsam Pontificalem infulam impetravit, &, *Victoris II* nomine adscito, per tres annos Ecclesiam Romanam gubernavit. *Henricus III*, Imperator, tanto amore illum ob raram in rebus Civilibus & Ecclesiasticis pertractandis dexteritatem complexus est, ut nullum arduum atque difficile negotium sine ejus arbitrio susciperet, & nulla nisi sola nominis Impe-
III. ratorii prærogativa *Gebhardum* præcederet. Pontifex creatus, saluberrimas contra detestandum Simoniæ crimen, (res enim eo pervenerat, ut ipsa Pontificia dignitas venalis esset,) & bona Ecclesiastica alienantes, leges promulgavit. Concilium Florentiæ congregavit, & per plurima bona & jura, quæ nimia priorum Pontificum socordia sedi Romanæ erepta fuerant, sibi strenue postliminio quasi vindicavit. Venimus nunc
115. ad *Gundackarum II*, qui Antecessorum vitam resque gestas literis consignavit, illorumque imagines depingendas, & in Ecclesia Capitulari Aureatensi collocandas curavit. Humiliter & demisse de se sensit, seque miserum peccatorem & minimum fratrum *S. Wilibaldi* vocavit. Post hunc locum oc-
132, 133. cupant *Udalricus I, Eberhardus I, Udalricus II, Gebhardus II, Burchardus*, homo simplex, negligens, ignavus, a *Conrado I*, Imperatore, Ecclesiæ per vim atque potentiam obtrusus, & ob scelerata facinora post quatuor annorum regimen Episcopali dignitate exutus, uno verbo, immanissimum & fœdissimum Ecclesiæ Aureatensis monstrum, *Conradus I, Egilolphus,*
139. *Otto*, ad cujus laudem pertinet, quod singularem in ministerio Deo præstando zelum ostenderit, & primus & ultimus in Ecclesia fuerit, *Hertwicus, Fridericus I, Henricus I, Henricus II,*
148. *Henricus III, Fridericus II.* Sapientissimus hic Princeps præclaras in literis, sigillatim in Juris prudentia, progressiones fecit. Jus Cancellariatus sedis Moguntinæ, & jus sedendi a dextra Archi-Episcopi, quod ipsi denegare audebant Ecclesiæ Hildesien-

desiensis, Paderbornensis, & Wormatiensis, Episcopi mascule si- Pag. 175.
bi asseruit, quod jus *Marquardo I* A. 1323, & *Friderico IV* A. 185.
1401, ab Archi-Episcopis Moguntinis denuo confirmatum fuit.
Sequitur *Henricus IV*, post cujus obitum Capitulum articulos 152.
quosdam constituit, quos novo Episcopo præscriberent, *Engelbardus*, *Hiltbrandus*, qui A. 1268 Synodum convocavit, in qua 188.
contra illos pronuntiavit, qui jus Advocatiæ in Episcopatu prætendebant exercebantque, *Reymbotus*, *Conradus I*, *Joannes I*,
Philippus, Princeps solide doctus, qui non solum ingenti cum 171.
applausu verba ad populum ex suggestu fecit, Theologiam in monasterio suo docuit, verum etiam ad summos in Theologia honores, rem tunc temporis pæne inauditam, & miraculo comparandam, adspiravit. Sedem Episcopalem post illum tenuerunt *Gebbardus III*, *Fridericus III*, *Henricus V*, *Albertus I*,
Berchtholdus. Prava & impia tunc consuetudo regnabat, ut, 189.
quando Clerici vita fungerentur, aut in lecto emortuali, morti vicini, decumberent, illi, qui aderant, illius res mobiles & bona, tanquam res derelictas, occuparent, ea quidem impudentia, ut ægroto etiam agentique animam Clerico lectos subtraherent, & vix tantundem relinquerent, ut honestæ sepulturæ tradi posset. Ortum debebat hæc nefaria consuetudo legibus sacris, quæ Clericos intestabiles reddiderant. Horum illicitis importunissimorum hæredipetarum artibus frenum injecit *Berchtholdus*, & singulare statutum A. 1364 condidit, ut Clerici liberam nullisque regionibus circumscriptam de rebus suis inter vivos & mortis causa per testamentum legata, fideicommissa, aut aliam quamcunque voluntatem, disponendi vim potestatemque in posterum haberent, illorumque voluntas rata, firma inviolataque esset, neque ullis juris subtilitatibus subverteretur. Accedimus ad *Rabnonem*, sive *Rabanum*, *Fridericum IV*, *Joannem II*, *Albertum II*, *Joannem* denique *III*, vivum spiransque absolutissimæ perfectissimæque virtutis exemplar. Ingenio excellen- 203.
tissimo, eloquentia incredibili, fuit. Juris utriusque Doctoris jura & privilegia merens obtinuit, & Decretorum canones studiosæ juventuti Viennæ, publico stipendio conductus, explicuit. Imperatoris, *Alberti*, Cancellarius fuit, & Imperatoris nomine

 in

in Concilio Basileensi, stupentibus omnibus, peroravit. Omnia vigilantis Episcopi munia fideliter atque solicite explevit. Civium supplices querelas clementissime audivit. Erga pauperes & sortis acerbitate aliqua oppressos se vere munificum atque liberalem exhibuit, & neminem quemquam tristem a se dimisit. Si equo animi recreandi causa veheretur, & e longinquo aliquem ad se advolantem conspiceret, etiam in mediis imbribus nivibusque sistebat gradum, donec miseri ad eum accederent, quos amplo viatico adjutos benignissime recreabat. Parca tenuique mensa utebantur, &, quoties cibum sumeret, librum aliquem sacrum sibi prælegendum curabat. Voluptati ebrietatique deditos internecino odio prosequebatur. Veritatem adeo amabat, ut ea, quæ aliis promiserat, tam sancte servaret, ac si jurejurando confirmasset. Nunquam in tota vita vel jocum, vel mendacium, vel obscœnum verbum aliquod, dixit. Singulis binis annis Synodos diœcesanas habuit, in quibus ipse præsidebat, & Clericorum monita
Pag. 205. lubens volensque admisit. Judæos ex universo Episcopatu ejecit, severeque edixit, ne subditi ejus pecuniam, aut aliam quamlibet rem, a Judæis mutuo acciperent. Ludos, & omnem sumtum, & luxuriam, in conviviis graviter prohibuit. Ordinem processus judiciarii conficere in animum induxerat; sed mors tam egregia salutariaque consilia prævertit. Libros *de Comparatione vitæ activæ & contemplativæ*, *de Constantia*
207. *ad virgines S. Walburgæ*, edidit; *Vitus* quoque *Ammerpachius* duo Epistolas ejus publici juris fecit. *Æneas Sylvius*, qui inter Pontifices Romanos sub *Pii II* nomine inclaruit, prolixa elegantique Epistola Episcopalem dignitatem ipsi gratulatus est, eidemque, antequam huic muneri præficeretur, librum *de Curialium miseriis* inscripsit. Per plurima Decreta Synodalia promulgavit, quorum unum de abrogatione abusuum in Ecclesia, alterum de anniversaria confessione, salutares præceptiones continet. Progredimur ad *Wilhelmum*, *Gabrielem*,
227. *Christophorum*, *Mauritium*, *Eberhardum II*, *Martinum*. Hic luculentum boni Pastoris elogium reportavit. Cum enim gravis pestilentia per urbem Aichstattiensem incideret, domosque funeribus repleret, parochum, qui infectos adibat ipse

inse

infectus, ſæpe ad ſe advocavit, & tum conſilio, tum ſolatio, ipſi præſto fuit. Atque, cum Aulæ Proceres ipſum ab imminente periculo dehortarentur, ita illis reſpondit: ſe non mercenarium eſſe, ſed cum ſuis & vivere, & mori, velle. Collegium *Wilibaldinum* ædificavit, & quinque Profeſſoribus tredecimque Alumnis ſtipendia & alimenta aſſignavit. Primus hujus Collegii Præſes fuit *Robertus Turnerus*, Vir multifaria doctrina clarum atque illuſtre nomen conſecutus. Hoc Collegium, *Turneri* morte penitus collapſum, *Jo. Chriſtophorus*, undeſexageſimus Epiſcopus, reſtituit, & humaniores literas, Dialecticam, & Theologiam moralem, in eo doceri juſſit, qui quoque Gymnaſium inſtituit, & de neceſſariis ſumtibus ipſi liberaliſſime proſpexit. Claudunt Epiſcoporum Aureatenſium numerum *Caſparus*, *Jo. Conradus*, *Jo. Chriſtophorus*, *Marquardus II*, *Jo. Eucharius*, *Jo. Martinus*, *Jo. Antonius*, quem exquiſitiſſimis ſelectiſſimisque elogiis ornat Autor, &, qui ad hunc uſque diem Eccleſiam Aureatenſem regit, *Franciſcus Ludovicus*. Ultimum Operis Caput de Pro-Epiſcopis Aureatenſibus breviter ſtrictimque præcipit. Sed non ſola hujus Operis dos eſt, ut vitas Epiſcoporum tradat, verum etiam ſingulas Synodos, Concilia, & res in Germania commemoratu dignas, recenſet, ut facile unicuique pateat, quam vario vaſtæ & diffuſæ lectionis apparatu acceſſerit Ill. Autor ad hoc Opus ſcribendum, & quam bene omnibus diligentis & accurati Hiſtoriarum Scriptoris partibus defunctus fuerit. In fine locupletiſſimi copioſiſſimique Indices comparent.

Pag. 231.

COMMENTARII ACADEMIÆ SCIENTIARUM Imperialis Petropolitanæ. Tomus III, ad Annum 1728.

Petropoli, typis Academiæ, 1732, 4 maj.
Alph. 2 pl. 13, Tabb. æn. 24.

In *Claſſe Mathematica* novam proponit *Hermannus* rationem deducendi regulam, jam paſſim traditam, pro centro oſcillationis penduli cujusque compoſiti. Deducit autem eandem

dem ex natura motus gravium in arcubus circularibus, adeoque ex principiis maxime genuinis. Inventam regulam generalem, quæ eadem eſt cum *Hugeniana*, applicat ad oſcillationes linearum curvarum, tam in planum, quam in latus, agitatarum, ſuperficierum atque ſolidorum, ſed ita, ut in formulis generalibus ſubſiſtat, nec ad exempla deſcendat. Addit deinde nonnulla de centro oſcillationis aquæ in ſiphone oſcillantis; atque ſic demonſtrat, quæ absque demonſtratione propoſuerat *Joannes Bernoulli* in Tomo II Commentariorum, virium vivarum conſervationem demonſtraturus. Secundo loco comparent *Joannis Bernoulli* Meditationes de chordis vibrantibus, cum ponduſculis æquali intervallo a ſe invicem diſſitis, ubi nimirum ex principio virium vivarum quæritur, numerus vibrationum chordæ pro una oſcillatione penduli datæ longitudinis. *Maierus* novam quandam proponit Arithmeticam figuratam. Conſiderat enim naturam ſerierum numericarum poſſibilium omnium, quæ eodem modo generantur, quo ſeries numerorum figuratorum generari ſolent, ita, ut vulgo ſic dicti numeri figurati ſub iſtis, tanquam ſpecies ſub genere, comprehendantur. Vocat autem ſeries iſtas collectivas. Sit ſeries numerorum æqualium 3, 3, 3, 3, 3, &c. - - Aſſumatur numerus quicunque, veluti 5, continua additione terminorum primæ ſeriei formetur ſeries 5, 8, 11, 14, 17, &c. - - erit ſeries aſſumta numerorum æqualium ſeries primi ordinis, altera inde formata ſeries ſecundi ordinis. Aſſumatur jam alius quicunque terminus primus 5, & continua additione, ut ante, formetur nova ſeries 5, 13, 24, 38, 55, &c. - - initio facto ab additione termini ſecundi ſeriei antecedentis ad primum aſſumtum; erit ea ſeries tertii ordinis. Et hoc pacto progredi licet in infinitum. Natura illarum ſerierum explicata, earundem ſummationem docet: unde etiam ſummationes potentiarum, tanquam caſus ſpecialis, deducuntur. Ceterum, cum communis Arithmetica figurata ſterilis ſit, nec uſum aliquem hactenus repererit; Noſter novæ ſuæ Arithmeticæ uſus non contemnendos docet. Etenim, ſi æquationes Algebraicæ contineant radices integris numeris æquales, ope ſerierum collectiva-

ctivarum eas detegi posse, monstrat: si vero fuerint numeri irrationales, eorum limites eorundem auxilio investigari posse, monet: sed, quoniam labor nimis molestus est, ab hoc usu explicando abstinet. Alterum illarum serierum usum in theorematis universalibus adornandis ostendit, quando scilicet ex pluribus formulis specialibus universalis conficienda, numeris, qui quantitatibus indefinitis adhærent, difficulter ad universalitatem revocandis. Tertium denique usum in interpolationibus accuratius faciendis monstrat. Usum secundum illustraturus, propositiones aliquot cyclometricas, partim novas, partim nova methodo elicitas, exhibet. Dat nimirum generale theorema chordarum pro arcubus multiplis & submultiplis. Ex hoc deducit æquationem generalem pro lateribus figurarum regularium. Tandem rectificationem circuli novam ex præjactis fundamentis colligit. Nimirum, si radius circuli fuerit r, & p denotet terminum quemlibet præcedentem; erit series pro peripheria circuli $6r + \frac{1^2 p}{2.3.4} + \frac{3^2 p}{4.5.4} + \frac{5^2 p}{6.7.4} + \frac{7^2 r}{8.9.4} + \frac{9^2 p}{10\ 11.4}$ &c. Hæc series ita appropinquat, ut quilibet terminus numerum prodeuntem una nota augeat. E. g. si quinque termini summentur, & sit $r = 1$; erit peripheria $= 6.2830$. *Daniel Bernoulli* methodum universalem proponit determinandi curvaturam fili, a potentiis, quamcunque legem inter se servantibus, extensi, atque ita promovit theoriam, qua olim catenaria, velaria, lintearia, elastica, aliæque curvæ, erutæ fuerunt. Cum *Jacobus Bernoulli* curvam laminæ elasticæ incurvatæ primus determinaret, eam gravitatis expertem supponebat. Nec aliam hypothesin assumsere, qui postea idem argumentum tractarunt. Sed in rerum natura non existunt nisi laminæ elasticæ graves. *Eulerus* itaque solvit Problema de invenienda curva, quam format lamina utcunque elastica, in singulis punctis a potentiis quibuscunque solicitata. *Daniel Bernoulli*, cum Venetiis ageret, formulas quasdam universales pro summis numerorum integrorum inveniendis

communicaverat cum Nobili quodam Veneto, qui eas deinde cum aliis ipſius meditationibus ſub titulo Exercitationum Mathematicarum ediderat, quemadmodum conſtat ex *Actis A. 1725 p. 113.* Ignorabat tunc temporis, ſeries iſtas jam adhibitas fuiſſe a *Keplero*, ac deinde a *Dominico Caſſini* imo eas a *Montmortio*, *Moivrao*, *Goldbachio*, & *Nicolao Bernoulli*, patrueli ſuo, ſub facie multo generaliori exhibitas, eaque ab ipſis præſtita fuiſſe, quæ fieri poſſe, ipſemet tunc nondum putabat. Monitus itaque a patrueli ſuo, earum ope ſolvi problema ſectionum angularium ſine infinite parvis, aut ſeriebus indefinitis, argumentum ruminando incidit in nova theoremata, quæ ſub titulo Obſervationum de ſeriebus, quæ formantur ex additione vel ſubtractione quacunque terminorum, ſe mutuo conſequentium, exhibet. Uſum doctrinæ monſtrat in methodo nova inveniendi radices omnes cujuscunque æquationis affectæ, tam numericæ, quam algebraicæ. *Krafftius* curvas quasdam altioris generis conſiderat, quæ facile deſcribi poſſunt. Prodeunt autem iſtæ curvæ eodem modo, quo ſectiones conicæ motu continuo apud *Hoſpitalium* deſcribuntur, ſi directricium loco ſumantur lineæ curvæ pro lubitu. Nemo ignorat, viam breviſſimam ab uno puncto ad alterum in plano eſſe lineam rectam; in ſuperficie ſphærica eſſe circuli maximi arcum, jam olim demonſtravit *Theodoſius*. Cum ex literis *Joannis Bernoulli* intellexiſſet *Eulerus*, ipſum inveniſſe univerſalem æquationem, quæ ad lineam breviſſimam determinandam cuique ſuperficiei accommodari poſſit; ipſe quoque hoc Problema ſolvit, quamque reperit, ſolutionem *Actis* hiſce inſeri curavit. Idem novam proponit methodum innumerabiles æquationes differentiales ſecundi gradus reducendi ad æquationes differentiales primi gradus. Conſiſtit ea in idonea ſubſtitutione quantitatum exponentialium pro indeterminatis. Hoc enim artificio eas reducit ad alias ſecundi gradus, in quibus, vel utraque, vel ſaltem alterutra, indeterminata deficit: quas deinde per methodos, Geometris jam exploratas, ad differentiales æquationes primi gradus reducere licet. *Leutmannus* explicat, quomodo theoria de pondere argenti cupro mixti inveſtigando

ad

ad praxin deduci possit ope suæ bilancis, quam a loco inventionis *Petersburgicam* appellat, & in Tomo II Commentariorum descripsit. Singularibus exemplis praxin confirmat, monstrato usu in nummis argenteis examinandis, præsertim antiquis e Museo Imperatorio. Constat, tubos sclopetorum cochleis intus excavari, ut globus quoad directionem a recta parum deflectat, quoad vim corpus resistens fortius feriat. Ut finis obtineatur, necesse est, helices æquabili plane gyro tubo induci, gyrumque exacte parallelum servare. Docet itaque *Leutmannus*, quomodo sulci cochleati ad datam distantiam tubis sclopetorum recte inducantur. *Goldbachius* tandem de terminis generalibus serierum agit. Intelligit autem per terminum generalem seriei formulam, quæ per quantitatem quandam variabilem X, æqualem exponenti termini quæsiti, exhibet ipsum terminum quæsitum seriei, ut, si terminus generalis sit X^2+X+1, & quæratur terminus decimus seriei, habebitur $100+10+1=$ termino quæsito 111. Usum ejus præcipuum esse monet in interpolandis serierum terminis, sive in exprimendis per seriem terminorum valoribus, qui exponenti cuivis non integro respondent.

In *Classe Physica* monstrum Casanense & Petropolitanum describit *Duvernoi*. Illud erat monocephalum bicorporeum. Caput duabus cervicibus insidebat, vultus versus humerum prospiciebat, duæ conspiciebantur auriculæ in situ ordinario, duæ in occipite, sed mutuo coalitæ & cœcæ, in medio ventre perfecta concretio pectorum apparebat, & in imo ventre consimilis junctio observabatur ad umbilicum usque. Hoc erat bicephalo-monocorporeum, in quo defectuum excessuumque admirabilis permixtio oculos spectantium animumque haud parum afficiebat. Utrumque cultro Anatomico subjecit, & ad structuram internam spectantia annotavit, ex quibus haud obscure colligitur, monstra ista generata fuisse ex concretione duorum fœtuum in unum. *Bülffingerus* Dissertationem de Thermometris, eorumque emendatione conscripsit, quæ hic legitur. Id autem potissimum agit, ut ostendat, quomodo Thermometrum *Drebbelianum* ope barometri ad eum statum re-

ducat, quo calor hodiernus ad hesternum, vel alium quemcunque, referri potest, ut recta ad rectam. Jubet nimirum tubum tenuem & phiala instructum *A B C D* dividi in partes capacitate æquales, & cum capacitate phialæ comparatas: quod quomodo fieri possit, in adjecta nota declarat. Ex *A* in *B* esse debet aer, sed in *Bb* Mercurius, in *b* per *c* usque ad *D* aer, cum atmosphæra communicans. Jam, cum supponat, manente eodem impedimento, volumina esse elateribus sensibiliter proportionalia, & elaterem augeri in ratione caloris; effectus dicto modo inter se comparabiles se reperisse confidit, ubi ope barometri effectum a gravitate atmosphæræ pendentem separavit ab eo, qui a calore proficiscitur. Ad calculum absque difficultate instituendum demonstrat theorema, effectus caloris esse in ratione composita directa voluminum aeris & gravitatis atmosphæræ. Cum thermometrum Autoris simul manometrum esse videatur; hac data occasione monet, vulgaria manometra hoc laborare defectu, quod lubricus sit transitus a densitate aeris conclusi ad densitatem extremi. Existimat enim, aerem, vaporibus inquinatum, mutare densitatem, cum eadem maneat inclusi, ubi in eodem statu barometrum & thermometrum vulgaria persistunt, vaporibus trans vitrum non patente via. In Supplemento ostendit, quomodo idem instrumentum usui barometrico inservire possit, si Mercurius in situ tubuli horizontali occupat spatium aliquot pollicum. *Daniel Bernoulli* Dissertationem suam de actione fluidorum in corpora solida & motu solidorum in fluidis continuat. Agit autem de motu corporum horizontali in mediis resistentibus perfecte fluidis, & generales quasdam de resistentia fluidorum commentationes adjicit. *Mery* in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum Parisinæ asserit, aerem sanguini, pulmones transeunti, misceri. *Bülffingerus* vero ex quibusdam experimentis, ope antliæ pnevmaticæ in pulmonibus a se factis, colligit, aeri in tracheam ingresso, nullas in venam patere vias, neque illum sanguineæ pulmones transeunti massæ permisceri in bullulis; experimenta vero *Meriana* admixtas habuisse bullulas ex accidente, quod & in suis aliquibus factum. Idem *Bülffingerus* experimentis con-

TAB. VI Fig. 6.

confirmat effectum caloris vel frigoris subitaneum in expansionem, vel contractionem vitrorum. Constat nimirum, si bullula vitrea thermometri Florentini immergatur aquæ calidiori, primo instanti descendere in tubulo liquorem, & deinceps demum adscendere. Illud phænomenon ex aucta vitri capacitate deduci solet. Atque hanc causam genuinam tuetur experimentator. *Gmelin* describit radios articulatos lapideos, quos in confiniis templi cujusdam Finnici prope pagum *Slowianka*, 29 leuc. Russ. Petropoli distantem, reperit. Istiusmodi radios quoque exhibet *Volkmannus* in Silesia subterranea, itidemque *Helwingius* in Lithographia Angerburgica. *Buxbaumius* docet, multos fungos propagari per radices, atque adeo esse plantas perennes. Idem describit periclymenum humile Norwegicum, & Observationes nonnullas circa quasdam plantas Ingricas communicat. Tandem Observationes quasdam Anatomicas excipiunt Disquisitiones Physicæ de Tubulis Capillaribus, a *Jacobo Jurino* ad Academiam transmissæ, ut ejusdem Commentariis insererentur. *Bülffingerus* nimirum, cum in Tomo secundo sententiam de hypothesibus, quibus adscensus spontaneus fluidorum in Tubulis Capillaribus explicatur, diceret; suam quoque de *Juriniana* ferebat sententiam. *Jurinus* itaque suas eidem opponit exceptiones, ad quas in Notis adjectis respondet *Bülffingerus*. Inter Observationes Astronomicas primo loco occurrunt Observationes eclipsium Satellitum Jovis A. 1729, 1730 & 1731, a Cl. de *L'Isle* factæ ope telescopii Anglicani catadioptrici. Speculum ejus metallicum majus diametrum fere quinque cum dimidio digitorum habet, & focus quatuor pedibus, decem digitis pedis Paris. distat. Lens ocularis vitrea quoad focum quartam digiti partem non superat, ita, ut telescopium res objectas ducenties, & quod excurrit, augeat. Sæpissime Jovi integram speculi majoris aperturam concessit & percepit, quod intimus Jovis satelles spatio quartæ partis unius minuti primi circiter prius emerserit in hoc telescopio, quam in alio communi 13 vel 15 pedum longitudine. Secus accidit in immersionibus, quas 15 minutorum secundorum spatio & amplius tubo hoc reflectente prosequi poterat, cum in telescopiis ceteris eas videre non amplius posset. Simile

 mile

mile propemodum ipsi evenit in Observatione eclipseos satellitis secundi; in tertio autem differentiam longe majorem adesse animadvertit. Frater ejusdem exhibet Observationes primi Satellitis Jovis, habitas Archangelopoli, ac inde deducit differentiam longitudinis inter Archangelopolin & Petropolin, octo graduum cum semisse, differentia horaria minimum existente 34 scrupulorum primorum. Idem ex altitudinibus meridianis solis atque fixarum determinat latitudines variorum locorum Imperii Ruthenici. Latitudines, quas determinat ex iteratis sæpius Observationibus, sequenti laterculo inclusas videre licet.

Nomina locorum:	*Latitudo:*		*Nomina locorum:*	*Latitudo:*	
Archangelopolis	64°	34′	Somma	64°	16′
Cola	68	54	Colmogorod	64	15
Kildunum	69	22	Ostiouga	60	46
Candalax	67	10	Nova Totma	60	9
Koveda	66	43	Vologda	59	20
Kieritte	66	18	Caryapolium	61	29
Kiemi	64	58	Nova Ladoga	60	7

MEDITATIONES THEORETICO-PRACTICÆ de Furore Hæmorrhoidum internarum, methodice conscriptæ a JUSTO ARNOLDO GULICH, Medicinæ Doctore. Editio altera, priori auctior.

Lugduni Batavorum, apud Conradum Wishoff, 1733, 8 maj.

Plag. 14.

Quam olim in Academia Lugdunensi inauguralem habuit Dissertationem Cl. Autor, eandem, mutata paulisper forma, quodammodo auctiorem, nunc denuo publicæ luci exponit. Neque nos dubitamus, gratum hoc Opusculum perque acceptum iis fore, qui Medicinam *Boerhaavianam* amant, veritatesque etiam medicas ex confirmatis principiis demonstra-

ri,

ri, & concatenata serie tradi, cupiunt. Non infelix enim Cl. Autoris in demonstrando argumento suo fuit periculum, quando methodum vere naturalem, quam vulgo Mathematicam vocant, consectatur, ita tamen, ut, prætermissis externis, interiora tantum ejus methodi retinenda putarit. Qua de causa, cum sæpius, demonstrationis leges expleturus, ad prima cognitionis humanæ principia, Logicas nimirum & Ontologicas doctrinas, recurrere necesse habuerit, notiones atque propositiones *Wolffianas* semper in usum vocat, hujusque Philosophiæ præstantiam, atque in Medicina quoque, ad majorem certitudinem evehenda usum, novo exemplo ostendit. Quas vero ab aliis mutuatur experientias, propositionesque medicas, jam satis demonstratas, eas tantum non omnes Illustri debet *Boerhaavio*, cujus etiam libros frequenter allegat. Et, quanquam, ne quid jam de medicationis ratione dicamus, in qua omnino non cum Autore peræque consentimus, adversus nonnulla ipsius demonstrationis momenta censor aliquantum acrior quædam moniturus esset, hæc tamen ipse prævidit satis, atque propterea ab idoneis atque sinceris rerum æstimatoribus veniam sibi pollicetur, quod rigori severæ demonstrationis non in omnibus exacte satisfecerit; quam, iniquus admodum esset, qui non ipsi impertiretur. Utinam vero plures ejus imitarentur diligentiam, eoque conjunctis viribus laborarent, quo Medicina, in salutem hominum nata, definitionibus vagis & non determinatis, experientiis dubiis, si non plane falsis, propositionibus incertis, nec demonstratis, parum præterea inter se cohærentibus, tandem aliquando liberaretur. Sed videamus argumentum ipsius libelli, *quinque Capitibus* circumscripti. *Primum* eorum historiam morbi sistit, omnia nimirum morbi nascentis perfectique symptomata, observationes in cadaveribus eo demortuorum, quæve salutaria in eo, & quæ exitiosa esse solent. Quorum omnium causas perquisiturus, methodo analytica procedit, secundum quam effectus, sive phænomena, assumuntur, ex quibus, cum aliis veritatibus, in subsidium vocatis, si phænomena sola non sufficerent, in causas horum effectuum inquiritur, ac proinde *Cap. 2*, quod Ætiologicum

inſcribitur, demonſtraturus, quidnam ſit illud, quod contineat rationem ſufficientem, cur phænomena ad actum deducantur, cum hæc ſola non ſuffecerint, opus eſſe exiſtimavit, ut principia adhuc alia in medium advocentur, definitiones nimirum, axiomata, experientiæ indubitatæ, propoſitionesque ab aliis jam demonſtratæ, eoque conſilio varia ex Phyſica, Matheſi, Logica, Metaphyſica, Philoſophia etiam Morali, & Medicina, repetit, ex iisque, convenienter connexis, theoriam morbi explanat. Nemo, ut opinamur, rerum intelligens, id a nobis requiret, ut ex his, perpetuo nexu inter ſe colligatis, & ſtrictius propoſitis, nonnulla excerpamus. Summa tamen omnium eo redit. Quando in ſubjectis ſtrictioris corporis habitus, fluxus hæmorrhoidalis internus inſtat, primum oritur in vaſis aliqua obſtructio, præcipue extremis arteriæ hæmorrhoidalis internæ finibus. Quoniam, nata hac obſtructione, præſenteque reniſu, vis cordis, ſanguinem projiciens, ſtatim major non fit, hinc eadem ab initio ſenſim minor, hinc ſyſtole & diaſtole arteriarum, atque pulſus etiam debilior redditur, vis vitæ magis minuitur, atque, depreſſa ea, calor etiam decreſcit, & extrema refrigeſcunt. Propter hanc refrigerationem ſanguis arterioſus & venoſus circa cor accumulatur; unde vis cordis, adeoque etiam vis vitæ, antea jam depreſſa, magis adhuc minuitur. Inde pulſus arteriarum crebrius intermittit, debilitasque & gravitas magis perſentiſcitur; &, quoniam pulſus arteriarum crebrius per totum corpus intermittit, inde æger ſæpius tremorem ſentit; &, quoniam ſimul friget, frigus vero cum tremore junctum horripilationem abſolvit, hinc horripilatione infeſtatur. Quoniam per congeſtiones ſanguinis ad cor hoc ipſum ad crebriores motus irritatur, hinc pulſus deinceps celerior obſervatur, & in febrem incidit ægrotus. Cum vero hac ratione ſanguis majori impetu ad arterias cerebri, minus reſiſtentes, propulſetur, is liquidum nerveum in cerebro ſecretum per nervos cardiacos majori vi in cor urgendo, fortiorem cordis ſyſtolen, pulſumque majorem, debiliori ſuccedentem, & vim vitæ ante depreſſam ſenſim reſuſcitat. Et, quoniam vis vitæ reſurgit, etiam frigori ſenſim

ſim imminuto calor ſuccedit, eandemque ob cauſam ſanguis etiam celerius movetur, hincque vis vitæ magis adhuc augetur, atque ob hanc cauſam iterum celeritas ſanguinis ſucceſſive intenditur, tum in toto corpore, tum inprimis per vaſa extremis arteriæ hæmorrhoidalis internæ finibus obſtructis vicina, hincque etiam calor tum in toto corpore, tum præcipue circa os ſacrum & in ano augeri debet. Quoniam ſanguis contra tubulos obſtructos majori celeritate, hinc & majori impetu impingit, exinde in ano levis dolor, ſive pruritus ſentitur, & a perpetua hac irritatione teneſmus oritur, impetusque ſanguinis, quo fertur ad hæc vaſa obſtructa, naturalem excedit, pulſusque pedetentim fit fortior & velocior. Inde inteſtinum rectum inflammari debet, & febricula abit in febrem inflammatoriam. Inflammatio enim Noſtro appellatur obſtructio canalis convergentis circa finem, cum impetu ſanguinis arterioſi rubri in canalem obſtructum, naturali majore. Et, quoniam rectum & colon ab una eademque arteria, nempe meſenterica inferiori, arterias ſuas recipiunt, inflammatio quoque per magnam coli partem proſerpit. Quoniam in parte inflammata rubor eſt & pulſatio, hinc inteſtina dicta rubra ſæpius poſt mortem comparuerunt, & pulſatio circa os ſacrum percipi ſolet. Quia, quo magis in febribus inflammatoriis vis vitæ increſcit, ſanguis ad ſubeundum coagulum proclivis, ſive, ut Noſtri verbis utar, compingibilis & concreſcibilis, eo viſcoſior evadit, patet ratio, quare ſanguis, ejusque ſerum, in hoc morbi ſtadio eam indolem induat, ut e vena miſſum, duram, craſſam, rigidamque pellem effingat. Quia pulſus in arteria durus eſt, in quam e corde ſanguis inflammatorius magna vi evibratur, in hoc morbo pulſus major & fortior in durum tandem degenerat. Ob auctam quoque vim vitæ calor in toto corpore in æſtum tranſit. Ob auctam vero ſimul inflammationem circa os ſacrum magis ſentiri ſolet, ubi pruritus quoque in acutiſſimum fixum & ardentem dolorem mutatur. Quoniam vis vitæ aſſiduo augetur, hinc urina ſenſim parcior, acrior, rubicundior, fœtidior, redditur, ſitis etiam augetur. Ob inflammationem cavitas duorum inteſtinorum inſigniter minuitur.

nuitur. Et, quoniam ob eandem inflammationem secretio muci intestinalis impeditur, hinc excrementa exsiccantur & indurantur, alvus obstruitur, fecibusque & flatibus exitus praecluditur. Quia musculi abdominis convelluntur, intestinum vero rectum fortiter constringitur, ut nec fecibus, nec flatibus, exitus pateat, contenta intestinorum, quae a superioribus ad inferiora progredi debebant, jam ab imis versus summa retrogrado motu moventur, hinc borborygmi & tormina oriuntur, & tandem, ubi exitum superne non inveniunt, vomitus, ructusque. Ob auctum dolorem sitimque vigiliae perpetuae affligunt. Cum ob tractum arteriolarum, membranae tympani inservientium, circa centrum insertum dilatatio ab impetu sanguinis vi irruentis, circa centrum omnium maxime vigeat, consequens est, ut manubrio mallei, cum eodem centro arcte cohaerenti, sub quavis arteriae diastole tremor sonorus imprimatur, per reliqua auditus ossicula in scalam vestibuli, indeque ope chordularum in concentum harmonicum tensarum, ad sensorium commune deferendus. Et, quia systole atque diastole arteriarum in membrana tympani celeriter se invicem excipit, etiam compressioni aeris in tympano subita ejus expansio succedit. Sed, si aer compressus subito expanditur, iterum comprimitur, iterumque expanditur, motus ejusdem oritur tremulus, hic vero constituit sonum. Ergo in aegroto nostro sonus nascitur, qui per foramen rotundum in scalam tympani delatus, & cum priori, in scalam vestibuli delato, confusus, sensorio communi tinnientem fremitum offert. Ob crebriorem vomitum vertigo etiam accedit. Et, quia aeger objecta videt in gyrum rotari, quae immota quiescunt, & sonum audit, extra aures suas non existentem, in eodem perceptiones generantur, quibus objecta externa non respondent, indeque judicia & ratiocinia nectit, quae objectis externis pariter non respondent. Hinc delirare dicitur. Quae tamen causa, a vertigine & sono aurium repetita, an sufficiat generando delirio, nos quidem neutiquam videmus. *Caput III*, semioticum, signa expromit, ex quibus morbus praesens cognoscitur, tum & futura ejus resolutio, gangraena, suppuratio, scirrhus, cancer & carcinoma.

phre-

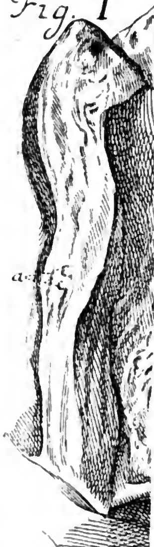
phrenitis & apoplexia, & ex his mors, præsagiri queat. *Caput IV*, Therapevticum, tam contra obstructionem, quam contra auctum sanguinis impetum, pugnandum esse, præcipit. Hinc 1) impetum sanguinis ita moderari decet, ut naturalem non multum excedat, atque eundem 2) infra naturalem minuere necesse est, ubi signa phrenitidis, vel apoplexiæ futuræ, vel jam præsentis, adsint; 3) si inflammatio adhuc est recens, expedit etiam, impetum sanguinis infra sanitatem subito deprimere. Et 4) Obstructio & auctus sanguinis impetus simul tollantur, nec licet horum alterutrum tantum auferre, intacto altero. Quæ qua ratione perficienda esse putet, fusius persequitur. Totam autem medendi methodum ipse brevissime *p. 187* contraxit, quæ, ipsius Autoris verbis repetita, hoc modo se habet: *Sumo agrum, qualem phænomenographia exhibet. Huic 1) ante omnia legitimo modo mittatur sanguis; tum 2) sedeat in aere humido & subfrigido reddito, quietus, &, quamdiu fieri potest, erectus, artubus interea, si opus id fuerit, leviter ligatis; 3) ter de die sedeat per semihoram nudatis clunibus in sella, ad modum latrinæ perforata, cui suppositum est vas capaciusculum, ut vapor lata superficie exhalare queat, repletum decocto ex aqua & mollientibus parato, & cum subquadrupla aceti calidi portione mixto, cujus vapor exhalans ad nudatos clunes accedat, ut extremum intestini recti inflammatum successive laxetur, &, inflammatione resoluta, minus constrictum eidem vapori etiam ad reliquam partem inflammatam ad eundem ibi effectum præstandum accessum concedat; 4) si, sanguinem nimio impetu gaudere, ex signis nimis auctis deprehenditur, fiat eodem tempore pediluvium ex eodem decocto, cujus vapor simul accedat ad totum corpus nudatum, ut vasis laxatis per oscula venarum absorbentium in superficie epidermidis bibula ipsi sanguini communicatus sanguinem vicosum diluat, & specifice graviori aquosiorem substituat. Ut igitur omnis vapor corpori applicatus retineatur, corpus linteo cerato ita tegatur, ut corpus ægri cum sella, cui insidet, & utroque vase intra idem linteum hæreat, nec extra illud, nisi caput, emineat. Attamen 5) idem*

vapor,

vapor, vel ei similis, inspiretur, mediante infundibulo, clausis naribus in pulmones, ut vasa ibidem relaxet, & per radiculas venæ pulmonalis in cavas bronchiorum vesiculas patentes absorptus sanguini admisceatur; 6) intermedio tempore utatur somno, quamdiu possibile est, protracto, cibo, potu, utroque sæpius, & pauca copia simul, ne magna quantitate assumti, febrim augeant, sed parva sanguini admixti connubium ejus felicius ineant. Medicamenta vero propinentur ex iisdem, ut vasa laxentur, & sanguis viscosus diluatur & resolvatur. Symptomata, si qua urgent, paricularitér curanda sunt. Atque horum compescendorum rationem *Caput* denique *quintum*, palliativum, indicat. Affectus animi igitur vel ratiocinando, vel animum ægroti divertendo, vel somno, per opiata prudenter excitato, sopiantur. Dolori occurritur per remedia diluentia, lubricantia, emollientia, evacuantia, præcipue balneum vaporis, aut cataplasma ex herbis emollientissimis in lacte coctis, cui insidet ægrotus, vel venæsectionem, vel opiata interna. Ad vomitum compescendum itidem opiata exhibeantur. Siti medetur omnis ea curandi ratio superius ex Autore adducta, inprimis potus, & balneum vaporis. Ad vigilias eadem remedia prosunt, quæ sitim exstinguunt, dolorem mitigant, affectus animi sedant, vomitum compescunt, & impetum humorum a cerebro avertunt. Denique cautiones quasdam de recto opiatorum usu subnectit. De inflammatione autem in suppurationem versa nihil Autor commemorat, quod de hæmorrhoidibus furentibus tantum tractare instituit. Si vero hæmorrhois furens in suppuratam abiit, non amplius furit, adeoque ad hanc Commentationem non pertinet.

COMMERCIUM LITERARIUM, AD REI MEDICÆ & Scientiæ Naturalis incrementum institutum, quo, quicquid novissime observatum, agitatum, scriptum, vel peractum est, succincte dilucideque exponitur.

Norim-

TAB.
Fig. I
a

Norimbergæ, ſumtibus Societatis, 1731 & 1732, 4.
Alph. 3, Tabb. æn. 3.

Quanquam de utiliſſimi hujus Commercii conſultationibus, & Semeſtri priori A. 1731, jam tum in his *Actis* noſtris partim *Menſe Januario*, partim *Decembri* ejusdem *Anni* nonnulla commemoravimus; non ingratum tamen Lectoribus fore putamus, ſi, cum reliquis, quæ per alterum Semeſtre, annumque proxime conſecutum, prodierunt, prius etiam Semeſtre nova nunc opera recognoſcatur. Tantum vero abeſt, ut, quæ olim de inſtituti hujus conditione & ſcopo, omnibusque, quæ ad intelligendas ejus rationes pertinent, quantum ſatis erat, retulimus, non ſine tædio repetere nobis ſit animus, ut potius, momenta quædam præſtantiora ex eodem expromere, conſtitutum habeamus. Tria vero cumprimis inibi aguntur, ut cum nova, quæ ad res Medicas, Phyſicas, & Technicas, virosque iis ſcientiis cumprimis deditos, aliquo modo attinent, enarrentur, tum ejusdem argumenti Librorum & Diſſertationum Academicarum conſpectus & ſumma exhibeatur, denique variæ Obſervationes Medicæ & Phyſicæ afferantur. De illis nihil jam dicemus, quoniam plerorumque librorum mentio in his Commentariis noſtris jam extat; neque etiam de iſtis, quoniam nunc novitatis gratiam exuiſſe videntur, & fortaſſis aliunde jam conſtant, neque in tanta etiam copia commode aliquis ſelectus habetur. Has itaque ſolas brevibus indicare operæ pretium erit. Anni itaque prioris digniores has notamus Obſervationes ex Hiſtoria naturali, de experimentis, quibus pulverem pyrophorum, alias phosphorum *Hombergii* dictum, eadem ratione igneſcere, qua calx viva madefacta incaleſcit, luculenter evincitur *p. 213*, de mirabili fulminis effectu *p. 258*, de inſolita erucarum ex luteo videſcentium multitudine *p. 265*, de duobus phænomenis lunaribus, hoc anno obſervatis, ut & de acus magneticæ declinatione, præſenti anno immutata, *p. 308 ſeq.* de adamantibus Weſtphalenſibus, & terra bituminoſa tractus Hanoverani, *p. 315*, de Halone Solis *p. 325*, de turffis *p. 348*, de aurora boreali *p. 353, 365, 386, 403*; ex Botanica,

de pseudoorchide & dracunculo palustri, sive radice arundinacea *Plinii*, *p. 60*, de aloe Africana caulescente perfoliata, glauca, & non spinosa, *p. 91*, de morsu ranæ Dod. & Stratiot. aquat. Lugd. *p. 164*, de Cereo peruviano in Consult. *p. 14*, & in Commerc. *p. 202* & *393*, de Androsace alpina minima *p. 380*, de Xeranthemo Valesiaco fl. clauso *p. 395*; ex Anatomia, de tegumento peculiari membranæ tympani fœtuum *p. 13*, de ovario novo Nabothiano *ib.* de methodo præparata Anatomica in liquoribus asservandi *p. 68*, de tribus fœtibus leporinis extra uterum repertis, sine ulla connexione membranarum, & funiculi umbilicalis vestigiis, *p. 211*, de nervorum quorundam situ, eorundemque mutuo nexu, *p. 234*, de anatome gemellorum, anteriori corporum parte concretorum, *p. 337*; e Physiologia, de experimento fortuito duplici, ortum pinguedinis & œdematis illustraturo, *p. 35*, de partu trigeminorum *p. 117*, de habitu castratorum *p. 236*, de graviditate putatitia *p. 241*, de fœmina per integrum lustrum adhuc gravida *p. 316*, de digestione ventriculi succo quodam dissolvente absoluta *p. 323*; ex materia Medica, de olei Cajeput historia & viribus *p. 3*, de aquarum salubrium Heilsbronnensium effectu *p. 99*, de effectu medicinæ cujusdam antipodagricæ *p. 172, 179*, de *Dippelii* medicina lithontriptica *p. 179*, de sale amaro fontis, cui nomen est *Wilhelms Glücks-Brunnen*, alioque fonte vicino, *p. 250*, de usu sedativi liquoris antispastici & confortativi a *Carlio* inventi, & usu pilularum polychrestarum in pulveribus, pulvere antiquartanario *Mederi*, *p. 257*, de effectu Solani furiosi *S. Belladonnæ p. 332*, de effectibus herbæ Solani officinarum acinis nigricantibus in cibum incaute assumtæ *p. 372*, de Mercurii dulcis efficacia & usu *p. 410*; e Chymia, de oleo Talci vero *p. 21*, & animadversione in hanc Observationem *p. 84*, ejusque dilucidatione *p. 273* & *387*, de regulo antimonii medicinali compendiosissime parando *p. 74*, de monitis ad hanc Observationem *p. 132*, de reguli antimonii medicinalis, ejusque tincturæ, usu, *p. 233, 306*, de novo phosphoro *Morini p. 242, 282*, de usu tincturæ sulphuris, & de sulphure *Gmelini p. 305*, de tinctura antimonii ex tempore conficienda *p. 322*, de spiritu & sale ex anthropentero *p. 324*, de binis exemplis, transmutationis metallo-

tallorum possibilitatem confirmantibus, *p.339.348*, de antihectico poterii albissimo *p. 355;* ex Pathologia, de epilepsia morsu propagata, *p. 29*, de hæmorrhagia narium menstrua, partu tandem emendata, *p. 59*, de polyposo concreto in vena iliaca dextra, ædematis causa, *p.75*, de carbonum exhalationibus noxiis *p. 108*, de morbo intricato, dolorificis symptomatibus complicato, cum historia sectionis, a morte institutæ, *p.125*, de fœtu septem mensium avtochire, *p.155*, de cordis mala confirmatione in puella, frigoris vehementia exstincta, *p. 188*, de varicibus *p. 196*, de urina verminosa *p.211*, de effectibus spiritus vini nimium assumti, *p.218*, de nimia abstinentia ab omni alimento humido, durante graviditate, *p.222*, de rhevmatismo brevi tempore sublato, enatis pustulis, sero acri repletis, *p.245*, de peculiari morbo epidemico Uffenheimensi, *p.265*, de hæmorrhagia enormi dentium *p. 266*, de febribus pleuriticis, & intermittentibus epidemicis, *p.281*, de utero osseam naturam adepto, item pilis repleto, *p. 238*, de ægro cataleptico-paralytico, ejusque anatome, *p. 330*, de morsu canis rabidi *p. 356*, de anatome juvenis phthisi exstincti, & exemplo infelicis venæsectionis, *p. 366*, de puero cataleptico ex vermibus, *p.385*, de tremore peculiari totius corporis *p. 395*, de calculosis concretionibus, per alvum excretis, *p 401;* ex Therapia, de optimo & probatissimo præservativo a lipothymiis, quæ a venæsectione oriri solent, *p.149*, de cura asthmatis peculiaris *p.347;* ex Chirurgia, de excrescentia squamoso-carnosa ex ulcere dysenterico in intestino recto *p. 28*, de ulcere scirrhoso in pudendis fœminæ cujusdam feliciter curato *p.43*, de miranda vulneratione a tormenti manuarii improvisa explosione *p. 219*, de fœtu perfecto mortuo, in partu caput & brachium dextrum antevertente, *p.252*, de cura vulnerati per medium sternum, & de sectione cujusdam fœminæ, quæ unica percussione, super costas recepta, illico exspiravit, *p. 281*, de fistulæ in collo curatione *p.305*, de cura vesicæ urinariæ in fundo vulneratæ *p.323*, de polypo narium *p.355*, de infelici eventu curationis sympatheticæ, in hernia scrotali tentatæ, *p. 356*. Itidem vero posterioris Anni variæ exstant, eædemque commemorabiles, Observationes, & quidem ex Historia naturali, de tempestatibus singulorum mensium A. 1732, Autore *Doppelmaie-*

maitre, ad finem cujusvis mensis relatæ, de anatome & structura vegetabilium *p. 73* & *268*, de frigore hiemis A.1731 *p.137*, plantis sanguisugis *p. 161*, de corona lunari *p.185*, de arboribus annosis *p.211*, de terræ motu Parmensi *p.226*, de meteoro quodam *p. 289*, de ebore fossili vero *p.405*, de teredine marina Belgica *p.409*; ex Botanica, de Aloe Americana Juccæ folio *Commelini p. 65*, de Saxifraga Alpina habitu Androsaces villosæ *p.96*, de Veronica Alpina Bugulæ facie, calice villoso, *p. 300*; ex Anatomia, de variis rebus Anatomicis *p. 259*, de ovario novo Nabothiano *p. 284*; ex Physiologia, de puella recens nata, mensium fluori obnoxia, *p.84*, de partu gemellorum inæqualis perfectionis *p.123*, de fœtu vivo post alium mortuum quarto die excluso *p. 165*, de dentibus renascentibus, & mensibus in vetulis, *p.211*, de partu gemellorum diverso tempore subsecuto *p.211* & *276*, de hermaphroditis *p.283*, de quinquagenaria gemellas parturiente *p.307*; ex materia medica, de analepticis euporistis *p. 50*, de ambræ gryseæ ortu *p.116, 293*, de experimentis cum succo Belladonnæ *p. 121*, de antipodagricis & anthartriticis *p.133*, de Antimonii crudi usu interno *p.179*, de Mercurii sublimati efficacia in movenda salivatione *p.245*, de antihydropicis *p. 322*; e Chymia, de oleo Talci *p. 35* & *370*, de eodem oleo Anglic. *p. 355*, de tinctura antimonii *Schneideri p.100, 307* & *315*, de methodo præparandi sperma antimonii & turpethum minerale *p.115*, de spiritu ardente ex lacte equorum *p.162*, de tinctura magnesiæ Opalinæ *p.178* & *195*, de phosphoro *p. 189*, de tinctura coralliorum dulci *p.234*, de eadem perlata *p.20* & *370*, de cadmia fossili *p.297*, de salis communis diversitate *ibid.* de ferro ex carbonibus fossilibus parando *p.298*, de gypso ex glacie Mariæ parando, & ad infusiones Anatomicas adhibendo *ibid.* de vitriolo antepileptico *Stisseri p.334*, de menstruo Beeriano & Agricolæ *p. 372*; ex Pathologia, de morbis epidemicis Coburgensibus & Norimbergensibus variis locis, de ægroto ex colica & cephalalgia subito cœco facto, atque curato, *p. 10*, de febre epidemica quartana hyemis A. 1730 *p. 29*, de sudore particulari, mediam abdominis regionem instar zonæ ad palmæ latitudinem perfundente, *p.43*, de morbis epidemicis Neostadii ad Ayssum *p.52*, de asthmatica ab aere frigido suffocata *p.*

63,

63, de pinguedine in ventriculo a potu frigido congrumata *p.65*, de exulceratione veficæ urinariæ & uteri *p. 69*, de Vampyrifmo *p.82,139,170,219,234,250,291*, de fœtus monftrofi a placentæ uterinæ fcirrhecentia præmatura exclufione,five abortu,*p.155*,de fluxu aquarum in gravidis *p.182*,de febribus epidemicis Jenenfibus *p. 162* & *299*,item Ifenacenfibus *p. 193*, de morbo quodam epidemico Uffenheimenfi *p. 204*, de fœmina aquis fuffocata *p. 206*, de fceleto fœtus viis infolitis exclufo, & morbillis,Guelpherbyti epidemice graffantibus, *p. 212*, de febre purpurata epidemica Kaufſbyriana *p. 332*,de acu incurvata ex improvifo fine ullo infecuto damno deglutita *p.228*, de fectione in corpore Sereniffimi Ducis Solisbaco Palatini inftituta *p. 276*, de labio leporino *p. 242*,de nævis maternis, & gravidarum imaginationis vi,*p. 298*,de hæmorrhagiis vetularum ex neglecta venæfectione *p.324*,de caufa cœcitatis fixæ,& periodicæ,ut & vifus dimidiati,*p. 333*,de morte fubita ex alapa inflicta *p. 340*, de apoplexia febribus intermittentibus fenum fuperveniente, & apoplexiis in genere,*p. 345*, de phthificorum urina *p.346*,de morte fubitanea ex aperta per incifionem paronychia fuppurata *p.347*, de caufa plicæ Polonicæ *p. 363*, de nephrithide, morbo endemio Viennenfi, & fiftula renali,*p.364*, de tremore totius corporis univerfali ex febre male curata *p. 365*, de morbo fpafmodico & convulfivo cum deliriis & veternofitate ex inordinato fluxu menfium *p.373*, de calculo fublinguali *p.386*, de caufis epilepfiæ *p. 416*; ex Therapia, de fcabiei humidæ curatione a potu Thee nimio impedita,*p. 11*, de cura lactea,& podagricis hæreditariis finiftre & dextre tractatis,*p.28*,de quartanarii,incongrue tractati, morte *p.30*, de damnis pellentium in partu difficili *p.78*,de fpontanea fanguinis ventilatione *p. 137*, de podagræ cura *p. 244*; ex Chirurgia, de horrenda & lethali calvariæ fiffura falvis ad fenfum capitis integumentis *p.269*,de fphacelo inteftini coli per abfciffionem curato *p. 364*. Ne vero plane ἀσύμβολοι hinc difcedamus,nonnulla fpeciminis loco afferre placet. In prioris Anni Semeftri primo *p. 4*, ex fide Viri cujusdam honefti, & in India Orientali per aliquot annos verfati,de oleo Cajeputi refertur, derivari nomen ejus a *Kaie*,quod album, & *Put*, quod lignum fignificet; deftil-

latione enim ex tali ligno elici; inventum autem esse Germani cujusdam, *Wittneben* dicti, qui Concionator olim Aulicus Ducis Guelpherbytani, *Rudolphi Augusti*, fuerit, post hujus autem obitum, incertum, quo fato, ad Bataviam Indiæ delatus, sedem ibi constituerit, viri integerrimi, rerumque Physicarum & Chymicarum studiosissimi, quique cum viris eruditis per omnem Indiam atque Chinam commercium literarum frequentissimum colat. Quæ si ita se habent, refellitur vulgaris nostratium persuasio, quod ex semine oleum hoc fiat, quod alia etiam ex ratione improbabile videtur. Oleum odorem præ se fert aromaticum fortem, fragrantem, initio gratum, pedetentim subterebinthinatum, tandem sabinæ digitis contritæ similem, quam diutissime durantem. Sapor aromaticus ad roris marini oleum quam proxime accedit, aut ad aromaticum camphoræ oleum, quod e radice cinamomi in India paratur. Limpidum est, & aliquantulum subflavescens, utique in vitro non omnino repleto, nec accurate obturato, diutius servatum. Ceterum sinceri ac genuini olei ea est virtus, ut a guttula unica, temporibus illita, morsicatio in oculi cantho interiori lachrymarumque proventus oriatur. Insignes illas facultates, ab aliis jam collaudatas, utique in eo quærendas esse asseruit, præterea in somno abigendo, ebrietate præcavenda, febribus pestilentialibus avertendis, lepra Indorum, Lazaryn appellata, quæ generi hominum, quod Mestices vocatur, propria est, percuranda, colica, hydrope, multum collaudavit. Si secunda vice vomitu rejiciatur, rem ægroti conclamatam esse, Indi existimant. Ex sua Collegarumque Observatione memorat Cl. *Gezius*, in convulsionibus capitis particularibus, epilepsia vehementiori a morsu canis rabidi, catalepsi, & externe in odontalgia serosa, mirificam virtutem exseruisse. Eodem in Semestri traditur Observatio Cel. *Schulzii* de regulo antimonii medicinali compendiosissime præparando. Scilicet antimonii partes quatuor, tenuissime pulverisatæ, misceantur, nitri optimi crystallini probe depurati, & in pulverem redacti, parti uni. Crucibulo frigido indita hæc mixtura, prunis imponatur. Mox, ubi mediocrem calorem persensit, deflagrare incipiet. Sponte desi-

desinente deflagratione, crucibulum jam refrigeratum, frange, & exime materiam pumicis instar spongiosam, atro-rubentem, fragilem, ac levem, quæque tritura facili in pulverem tenuissimum abit; ejus drachmam dimidiam & amplius sine ullo metu exhibere licet. Si vero, finita deflagratione, materiam igne fortiori ad fluorem urgeas & effundas, minus porosam, & regulo medicinali sine sale communi facto similem, nancisceris. Eodem Semestri *p.52* Cl. *Trew* memorat, sibi, cum in ovarium Nabothianum inquireret, elegantissimum sulcorum ordinem duplicem in parte postica prædictæ cervicis in conspectum venisse, sic, ut interjecta per medium longitudinis parva quasi columella sulci frequenter in utroque latere oblique adscenderent, prætereaque in sinu cujusvis plura ostiola, setam facile ad lineam circiter admittentia, apparerent. Atque hæc in omnibus, qui ad manus erant, uteris, in spirituoso liquore asservatis, apparebant. Anno autem 1732 *p.285*, ita idem de his sulcis: Uterus cingaræ post diuturnam in spiritu frumenti rectificato macerationem denuo examinatus, tantum quidem expectationi satisfecit, quantum ad utrumque columellæ, sive eminentis lineæ longitudinalis, in parte postica cervicis sitæ, latus complures omnino sulcos nudo conspiciendos præbuerat oculo, ex transverso oblique adscendentes, sed qui profunditate pariter, ac longitudine sua, valde exigui erant, etsi ostiola ductuum excretoriorum copiosa satis paterent. Eodem tempore alius uterus vetulæ sexagenaria majoris eodem in loco, eademque directione, sed in ipso jam recenti statu, tractus sulcorum, ductuumque excretoriorum hiatus, quam clarissime ostentabat. Ipsa horum ductuum ratio ex Figuris erit clarior, quibus autor eosdem illustravit, a nobis eam ob causam hic repetitis. Sed sufficiant hæc speciminis loco ex hoc Commercio, quod neminem legisse forsan pœnitebit. Varia quidem varii circa hoc institutum monuerunt, quæ Autores ipsi in Præfationibus suis passim adducunt, atque ita respondent, ut vel locum iis relinquant, vel modesta confutatione satisfaciant. Ipsi etiam quam maxime exoptant, ut Viri docti atque experientes ad talia maxime conferenda moveantur, quæ praxi

Medicæ

Medicæ lucem clariorem subinde affundere queant; deinde ut in commemorandis chronicorum morborum casibus historia cujusque morbi cum symptomatibus diligentissime conscribatur, utilesque adjungantur indicationes & remedia, atque ea omnia enumerentur, quæ ad cognoscendum morbum ratio & experientia tribuere valeant; ut vero eadem hæc & alii Medici præstent, eodemque in casu, quid sentiant, quidve consilii habeant, quidve curationis instituendum putent, aperiant, & ad usus omnia publicos accommodent; tertio ut Medicina & Historia naturalis Observationibus illustretur solidis atque utilibus, sive plane novis, sive olim jam cognitis, at obsoletis, aut perperam descriptis, nunc vero correctis; ut nimirum, præter rariora illa, Observationes etiam recenseantur frequentiori experientia confirmatæ, & sua se utilitate commendantes, & in aphorismos, vel monita generalia, facile mutandæ. Et, quoniam eorum, quæ mittuntur, numerus quotidie augetur, decretum est, si ita placeat Lectoribus, per singula Trimestria, vel Semestria, vel quotannis, Supplementorum Tomum addere. Ita in paginis per hebdomadem evulgandis unice, ceteris omissis, nova propria exhibebuntur; relationes variæ, utiles quidem per se, verum aliis, plus necessariis, locum præripientes, vitæque curricula, Tabulæ Meteorologicæ, Observationes fusiores, recensiones Diariorum, in Supplementa rejicientur, simulque etiam tales librorum recensiones exprometur quæ alias intermittendæ fuerant; nec minus etiam, quæ ad illustrandam supplendamque Medicinæ & Physicæ Historiam cujuslibet anni post longum temporis intervallum ad notitiam ipsorum venient, hac ratione repetentur; ac denique spatium supererit, pluribus Diariis & novis literariis copiosius recensendis, ut ita minori temporis, sumtuum, & laboris, impendio, quicquid ad rem Medicam & Naturalem pertinet, simul intelligatur, quam si ejus causa integræ Ephemerides pervolvendæ essent. Quod quidem consilium æquis Lectoribus maxime probatum iri, plane non dubitamus.

Explicatio Figurarum:

TAB. VI Fig. 1. *Fig. 1* exhibet iconem uteri muliebris in vegeta adhuc ætate constitutæ, antica sua parte longitudinaliter dissecti, atque in recen-

recenti suo statu considerati, utpote in quo absterso muco copioso, hic obvio, præter exiguas rimulas, nullæ prorsus conspiciebantur excavationes. In ipsa tamen substantia dissecta hinc inde occurrebant corpuscula globosa solida variæ magnitudinis, *a a* glandulis persimilia.

Fig. 2 uterum pari modo dissectum, sed aliquandiu jam spiritui frumenti rectificato commissum, sistit, qui columellam *b b* & sulcos *c c* eleganti manifestant ordine. TAB. VI Fig. 2.

Fig. 3 alium uterum, eadem ratione præparatum, refert, in quo non solum columella & sulci, verum etiam ductuum ostiola, omnium optime discerni queunt. Fig. 3.

Angenehme, curieuse und nützliche Nachrichten von Physical- und Medicinischen, auch dahin gehörigen Kunst- und Literatur-Geschichten, 2c.

h. e.

MISCELLANEORUM PHYSICO - MEDICO - MAthematicorum, editorum a D. ANDREA ELIA BÜCHNERO, Instit. Med. P.P. Facult. Med. Assessore, & S. R. I. Med. Nat. Curios. Collega, integer Annus 1729.

Erffordiæ, apud Carol. Frid. Jungnicol, 1733, 4. Alph. 4 pl. 8, Tabb. æn. 2.

Cel. *Büchnerus*, cui collatum ex merito, post *B. Ettmülleri* nostri obitum, Actorum Nat. Cur. directorium gratulamur, in his quoque Miscellaneis Physico - Medico - Mathematicis colligendis edendisque strenue pergit, ex quibus, ad A. 1729 spectantibus, aliqua, more nobis recepto, specimina repetere visum est. Inter Observationes Meteorologicas, præter consueta Diaria, tempestatum mutationes indicantia, præ ceteris eminent Observationes Barometricæ, in monte *S. Gothardi*, supremo Europæ apice, institutæ, a Cel. *Scheuchzero* communicatæ, & cum iis, quas Tiguri fecit, per totum annum collatæ; cumque mons hic limitaneus regionum cis, & trans, Alpinarum, imo & ventorum, ac tempestatum, dici mereatur, experimenta, pro

vera ejus altitudine determinanda ab eodem suscepta, *p. 46* recensentur. Ab eodem Cel. Viro communicata legitur *p. 43* relatio horrendi terræ motus, in Helvetia Mense Januario contingentis: neque minorem attentionem meretur *p. 479* descriptio tempestatis, Trecentæ in Italia Mense Augusto obortæ, ubi, post fulgura grandinemque insigni copia cœlo delapsam, fumus terra elevatus, atque sub specie ignis volantis per regiones adjacentes dispersus, omnia obvia partim evertit, partim incendio vastavit. Quicquid mutationis in cœlo contigit, ex acutissimorum Astronomorum Observationibus hic relatum legitur, quorsum eclipsis lunæ totalis *p. 103* & *501*, eclipses Satellitum Jovis *p. 368*, parrhelia *p. 201* & *435*, corona lunaris *p. 101*, paraselinæ *p. 102*, iris noctu visa *p. 301*, conjunctio Jovis & Martis *p. 508*, spectant. Cumque his temporibus phænomenon illud, quod auroræ borealis nomine insignitur, frequentius, quam olim, apparuerit, occasione insignis illius, quod d. 16 Nov. conspectum est, *Christfriedi Kirchii*, Astronomi Berolinensis, *Jo. Frid. Weidleri*, Prof. Mathem. Witteb. *Jo. Gottlieb Krausii*, Prof. Histor. Witteb. aliorumque Astronomorum celeberrimorum, accuratæ non solum relationes, sed & doctæ de hujus phænomeni causis disquisitiones, integræ adductæ sunt. Frigus hoc anno insigne variæ testantur undique concurrentes querelæ, hancque hiemem illo, qui A. 1709 frigore omnia adurebat, nihil mitiorem fuisse, Observationes, thermometro utroque anno a Cl. *Jo. Adamo Kulmo* Dantisci factæ, atque hic uno conspectu exhibitæ, comprobant: unde non mirandum, inter morbos, a tempestatis injuriis ortos, varios a frigoris noxa, uti febres catarrhales inflammatorias *p. 37*, hæmorrhagiarum anomalias *p. 152*, similesque, inductos commemorari. Frigore inde remittente, glacieque ac nive copiosa liquatis fluviorum inundationes multis locis novas dedisse turbas, *p. 253* legimus. Inde, procedente æstate, magna cicadarum caterva Silesiam peragravit, ut patet ex *p. 441*. Multæ quoque erucæ, similiaque insecta magnam, agris arboribusque passim noxam intulerunt, quorum tota familia, tempus modusque generationis, varius color & figura, accurate annotata, *p. 624* recensentur. In Botanicis attendenda relatio de diversis arboribus exoticis

san-

ſanguinem draconis officinarum exhibentibus, occaſione draconis arboris, Viennæ in Celſiſſimi Principis *Eugenii* horto florentis, compoſita *p. 445*, nec non curioſa Obſervatio de plantis meteorophytis, quæ tempeſtates nunc totius anni, nunc dierum proxime inſequentium, certis ſignis indicare perhibentur *p. 562.* Inprimis vero notabilis viſus eſt naturæ luſus in regno minerali, cujus *p. 369* mentio injicitur, de ſilice, formam cranii humani exacte referente, ita, ut ſuturæ etiam & foramina, in illis conſpicua, hic appareant, cujus propterea ectypum Lectoribus noſtris exhibere operæ pretium duximus. Fig. IV monſtrat oſſa cranii a latere dextro. A os frontis, B os bregmatis, C os occipitis, D proceſſus mammillaris, E os temporis a naturali ſitu aberrans, F ſutura coronalis, G ſagittalis, H Lambdoidea, I ſquamoſa, K foramen in orbitæ medio, per quod nervus opticus exit, L introitus meatus auditorii, M orbita oculi, N oſſis jugalis pars, O os naſi, P ſinus pro articulatione maxillæ inferioris, Q os quarti paris maxillæ ſuperioris quaſi mutilatæ. Fig. V exhibet cranium vertici incumbens. A os occipitis, B foramen, per quod medulla oblongata cedit in ſpinalem, C pars inferior oſſis temporum, D os baſilare, EE os jugale, quod deficit uſque ad lineam utrinque ductam, F proceſſus mammillaris, GG foramen pro ſinu laterali duræ meningis, HH ſinus oſſis temporum pro articulatione maxillæ inferioris, II foramen, per quod arteria carotis intrat ſpecum oſſeum. Obſervationum Medico-practicarum magna copia ſingulis Menſibus exhibetur. Præter enim morbos epidemicos, ab aere derivandos, variis in locis annotatos, caſus etiam ſingulares recenſentur rariores, *p. 53* de mania periodica cum epilepſia & vomitu, *p. 58* de carcinomate oculi ſectione curato, *p. 176* de ſudore cadaveris, ejusque cauſis, *p. 316* de mola glanduloſa membranacea, *p. 486* de morbis ex terrore ortis, *p. 512* de vera tabe dorſali a nimia venere; variæ etiam ſectiones nunc fœtuum monſtroſorum *p. 116* & *773*, nunc morbis defunctorum, ut pleuritici *p. 49*, morte ſubita exſtincti *p. 775*, inſeruntur,

TAB. VI Fig. 4.

Fig. 5

tur. Ut alia nunc silentio prætereamus, quæ Lectoribus non minus jucunda ac utilia fore speramus.

JOANNIS LAURENTII MOSHEMII DISSERTAtionum sacrarum Syntagma.

Lipsiæ & Gorlizii, apud March, 4, 1733.
Alph. 4 pl. 16.

Cum multæ eruditorum Virorum Dissertationes, variis temporibus scriptæ, peculiaribus Voluminibus comprehensæ fuerint, præsentium quoque Collectio inter eas merito locum habet, quia non celeberrimo solum S. R. Autoris nomine, ac singulari doctrina, se commendant, sed & multis modis emendatæ, nec paucis accessionibus locupletatæ & illustratæ, prode-
Pag. 7-132. unt. Harum *primæ tres* Theologum non contentiosum sistunt, quæ de prudentia in controversiis Theologicis adhibenda, egregias omnino Observationes, circa phrases & locutiones, circa methodum, ac disputandi rationem, circa hæ-
134-332. resin, & errores aliis imputandos, complectuntur. *Quarta* magni momenti argumentum, prolixe & selecto cum eruditionis apparatu pertractat, nempe de eo, quod justum est circa sacrorum librorum ex profanis Scriptoribus interpretationem & emendationem, cui, præter Supplementa, in nova hac edi-
335-403. tione Vindiciæ contra malevolos Censores adjectæ sunt. *Quinta* recentioris Sociniani, *Artemonii*, seu *Samuelis Crellii*, opinio de raptu Christi in cœlos refellitur, ac in ea varia, tam ad vitam & scripta hujus Adversarii, quam dogma ipsum,
407-514. pertinentia, adduntur ac confirmantur. *Sexta*, de pœnis Hæreticorum, nec ex S. Literis, nec sana ratione, nec antiquis doctoribus, probandis, contra *Stephanum Javorskium*, Archi-Episcopum Rezaniensem & Muromiensem, inclytum inter Ruthenos virum, gravibus ac ponderosis argumentis agit.
520-573. *Septima*, de vi argumenti, quod a tuto ducitur, in controversiis sacris, docte & ingeniose disquirit, idque nihil in hominis intelligentiam, plus voluntatem magis commovendam, ad accuratius examen religionis instituendum, posse asseritur. His
580-620. Dissertationibus S. Rev. Autoris venusta Oratio, de Christo Theo-

Theologo unice imitando, cum munus Theologiam publice docendi susciperet, recitata, subjungitur, & finis, per disceptationes *Kingii* & *Moylii*, de legione Fulminatrice, Latine versas, ac Notis stipatas, imponitur. Optamus autem, ut *secunda* ejus Dissertationum Ecclesiasticarum *Pars* lucem adspiciat, qua fusius de controverso admodum hoc miraculo, & ad Christianam religionem firmandam idoneo, commentabitur.

Pag. 623-891.

Kurtze Einleitung zur Wappen-Kunst, &c.

h. e.

BREVIS INTRODUCTIO AD HERALDICAM scientiam, & modum insignia Familiarum Illustrium interpretandi, qua exemplis perspicuis illustrantur omnia, tribusque idiomatibus, vernaculo, Gallico, & Latino, explanantur.

Petropoli, apud Cæsaream Academiam Scientiarum, 1731, 4.
Plag. 16½, cum Tabb. æn. 37.

Liber hic, Augustissimi *Petri II*, dum viveret, usibus, quemadmodum ex Dedicatione ad Illustriss. Comitem, *Ernest. Jo. Bironium*, supremum Cubicularium Magnæ Imperatricis Russorum, Ordinumque Andreæ, albæ Aquilæ, & Alexandri, Equitem, præmissa, patet, destinatus, præcepta Heraldices scientiæ generalia complectitur, quæ insignibus rite cognoscendis interpretandisque viam sternunt. Divisus est in *duas Partes*, quarum *prior* undecim, *posterior* duodecim Capitibus constat, tametsi illa una serie omnia connumerantur. Inserendæ suis locis accedunt Tabulæ triginta septem æneæ, quibus uno se obtutu sistit, quod sine plurimis verborum ambagibus describi non potest. Laborem hunc perutilem summa perspicuitas commendat, quæ tanta est, ut tirones etiam, nulla hujus artis notitia imbuti adhuc, præcepta ejus nullo inde negotio haurire possint. Provectiores, præter concinnam, quæ erotematica est, methodum, allicient ad evolvendam hanc Introductionem notæ, quæstionibus subjectæ, quibus fusius nonnulla

& curatius Autor Consultissimus, *Jo. Simon Beckenstein*, J. U. D. persequitur.

NOVA LITERARIA.

Amstelodami in officina *J. Wetstenii* & *Guil. Smith*, nec non *Janssonio-Waesbergiorum*, primi subsellii librariorum, Opus paratur, omni ex parte illustre & magnificum, rerumque naturalium divitiis instructissimum, de quo satis sit dixisse, simile in hoc doctrinarum genere, sive corticem, sive nucleum spectes, nihil unquam prodiisse. Ejus en rubrum: *Locupletissimi rerum naturalium Thesauri accurata Descriptio, & Iconibus artificiosissimis Expressio, per universam Physices Historiam; Opus, cui, in hoc rerum genere nullum par exstitit. Ex toto terrarum orbe collegit, digessit, descripsit, & depingendum curavit* Albertus Seba, *Etzela-Oostfrisius, Academiæ Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curiosorum Collega, Xenocrates dictus, Societatis Regiæ Anglicanæ, & Instituti Bononiensis, Sodalis.* Opus universum *quatuor* constabit *Tomis*, in folio, ut ajunt; quorum *primus* exquisitissimam dabit Collectionem Foliorum, Fructuum, Radicum, &c. arte singulari præparatarum, & in Sceleta redactarum; tum Plantarum peregrinarum, non vulgarium; dein & Animantium rarissimorum, inter quæ eminent cumprimis Volatilia; & præterea Canes, Feles, Glires, Mures, Sciuri, &c. alati; atque Aves, tam Orientalis, quam Occidentalis Indiæ, longe rarissimæ, una cum suis pleræque nidis, mira varietate conspicuis. Accedent & inusitata nobiles pictura Serpentes, Lacertæ, Crocodili, Iguanæ, Chamæleontes, Dracones volantes, Salamandræ, *Gekko* animalia, Glires, Mures, Bufones varii, majores & minores, alienigeni, hosque inter & qui *Pipal* vocantur; Ranæ, partim prægrandes, partim minusculæ, quarum generatio, & inaudita hactenus metamorphosis retrograda e Ranis denuo in Pisces, &c. ad oculum ostendetur. *Tomus secundus* & numero & varietate stupendas comprehendet species Serpentium, Viperarum, Lacertarum, e variis orbis terrarum partibus conquisitas, majores, & mino-

nores, quarum & gignendi modus & Anatome adjungetur. Intermiſta ſimul plurima Vegetantia exotica, & multa Lapidum, Animalium, Medicatorum, ſpecimina, &c. jucundum utili ibi pulchre ſociabunt. *Tertius Tomus* ampliſſimas, Maris potiſſimum, divitias pandet, Conchyliorum nempe, Echinorum, Stellarum, Fruticumque marinorum, Coralliorum, Muſcorum, Fucorum, & aliorum, quæ mare profert, ſpongioſorum corporum, exempla & rariſſima & numeroſiſſima. Mineræ dein, nativis gravidæ metallis, hic ſiſtentur pretioſiſſimæ, & erutorum de telluris gremio Lignorum, atque Conchyliorum, &c. in lapides mutatorum, & Lapidum, tam terreſtrium, quam marinorum, ſpecies ſingulares. Ad *quartum* denique *Tomum* reſervabitur congeries ſane ſplendidiſſima Inſectorum omnis generis rariſſimorum, induſtria & ſumtibus immenſis e quibusvis regionibus collectorum, quæ & numero rurſum & varietate quemque delectabunt. Singula autem, hactenus recenſita, præter alia plurima, quæ ſpeciatim enumerare nimis longum foret, iconibus artificioſiſſimis, nativam cujusque magnitudinem & habitum exprimentibus, ſecundum ſpecimina, quæ Autor poſſidet, accuratiſſime deſcriptis & æri inciſis, tam vivida ob oculos ponentur, ut vel Celeberrimus in Academia Lugduno-Batava Profeſſor, *Hermannus Boerhaave*, nullum huic Operi unquam hoc in rerum genere par exſtitiſſe, non dedignatus ſit publice teſtari. Quin & ſua ſingulis hiſtoria, & quæ de indole eorum, tam propria obſervatione, quam ex indicio fide dignorum hominum, didicit Autor, nova plurima, ſcitu digniſſima, adjicientur, Latino & Gallico idiomate, in eadem ſimul pagina, expoſita. Ne vero & Belgarum illi, qui neutram harum linguarum callent, incomparabili hocce Opere careant, pauca quædam exemplaria Latino ſimul & Belgico ſermone imprimenda curabuntur. Charta, qua univerſum Opus typis deſcribetur, Librarii utentur tali, qua non eſt vel forma major, vel aſpectu elegantior; ejusque partim integris, partim dimidiis, ut vocant, foliis Tabulæ conſtabunt. Textus vero literarum typis ſelectiſſimis, & qui oculis ſint gratiſſimi, deſcribetur. Nec eorum

rum

rum porro, quæ Operi exornando requiruntur, quidquam prætermittetur. Editioni maturandæ obstabit nihil; cum Tabulæ æneæ omnes paratæ sint, & integer jam Tomus primus prelo exierit. Quod tanto majori his, qui talia amant, incitamento esse poterit, ut conditionibus, statim enarrandis, nomina subscribant. Tomus quilibet ultra centum fere continebit Tabulas æneas, cum dimidiis, tum integris, foliis impressas; ipse vero textus quinquaginta circiter philyras implebit. Accedent dein & tituli & ornamenta necessaria. In constituendo Operi pretio æquitatis se studiosissimos præbent Bibliopolæ, & unumquemque Tomum, figuris abundantem elegantissimis & magnifice exsculptis, *Florenis Belg. 40* vendent, sed iis saltem, qui nomina sua dederint intra præfinitum tempus, hacque simul conditione superaddita, si forte contingat, (uti haud adeo exacte id determinari hactenus potest,) tres Tomos posteriores singulos, vel Tabulas æneas, vel philyras, typo literarum impressas, aut plures, aut pauciores, continere, quam modo in Tomo primo designavimus, pretium modo statutum cujusvis Tomi, plus, aut minus, continentis, ad normam computi, supra dati, auctum, vel diminutum iri. Subscribentes præter *Flor. 40*, pro primo Tomo exsolvendos, insuper *Flor. 10* pro secuturis simul numerabunt; pro reliquorum vero singulis deinceps *Flor. 40* persolvent, excepto ultimo, a cujus pretio prænumeratis *Flor. 10* subtractis, non nisi *Flor. 30* solvendi supererunt. Subscriptio fieri poterit ad Calendas usque Septembres hujus Anni 1734, apud celebriores quoscunque, tam in Belgio, quam exteris in regionibus, Bibliopolas, & Lipsiæ quidem apud *Casparum Fritschium*, & *Jacobum Schusterum*. Tomus primus, utpote jam paratus, subscribentibus illico, soluto pretio, *50* nimirum *Florenorum*, tradetur: alter vero Cal. Februarii sequentis Anni 1735, & sic deinceps eodem mense, singulis annis, unus Tomus certissime prodibit. Illi vero, qui nomina sua non dedere, & tamen post tempus, subscriptioni præfinitum, elapsum Opus sibi comparare volent, pro Opere integro *Flor. 225*, sive pro singulis Tomis *Flor. 56*, absque ulla deductione, numerare tenebuntur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXXXIV.

THESAURUS JURIS ROMANI, CONTInens rariora meliorum Interpretum Opuscula, cum Præfatione EVERARDI OTTONIS, JCti, & Antecessoris. Editio secunda.

Tomi IV.

Trajecti ad Rhenum, apud Jo. Brodelet, 1733, fol. maj. Tom. I Alph. 9 pl. 1, Tom. II Alph. 9 pl. 6, Tom. III Alph. 10 pl. $13\frac{1}{2}$, Tom. IV Alph. 9 pl. 20.

Et olim aliquando ab omnium temporum nationumque JCtis diu expectata, ardentissimisque votis expetita, præstantissimorum quorumcunque, quæ in Juris arte heroes reliquerunt, Opusculorum συλλογή. Et, cum non ita dudum auspiciis & providentia Ill. *Bynckershœckii*, cura & vigiliis Cl. *Everardi Ottonis*, in vulgus exiret præstans ille Juris Civilis Romani Thesaurus, eo, quo nunquam liber quisquam, plausu exceptus, communia omnium suffragia tulit, adeoque se omnibus probavit, ut a prima Editione ne unum quidem lustrum integrum effluxerit, cum ejus exemplaria in librariorum tabernis nequicquam quæri, &, sicubi offenderentur, immodico pretio venire cœperint. Quæ si ita sunt, quam gratiam ab earum rerum intelligentibus iniisse censendi sunt Viri Clarissimi, & sua quisque laude non defraudandi, quorum non modo consilio, opera, & sumtibus, effectum est, ut

Opus aureum nunc rursus venale prostet, sed qui etiam id sibi negotium dederunt, ut nova hæc Thesauri ἔκδοσις tam chartæ characterumque nitore priori nihil cederet, quam iis, quibus bonus liber censeri solet, dotibus & prærogativis illam multopere anteiret, atque elegantior utique, & emaculatior, & integrior, imo auctior quoque & locupletior, in dias luminis aures prodiret. Quod ut ne quis ex eorum, qui repetitam quamcunque editionem auctiorem correctioremque non salutare piaculum habent, more & consuetudine dictum, aut dicis gratia a nobis prolatum, existimet, age, in rem præsentem veniemus. Qui enim *Tomum primum* Thesauri hujus *A. 1726 p. 107*, *alterum A. 1727 p. 55*, *tertium A. 1728 p. 385*, *quartum A. 1730 p. 224*, plenius nos recensere meminimus, officio nunc nostro satis defuncti erimus, si nova potissimum libri auctaria, &, quibus hæc se ad posteros commendet editio, accessiones, aut ex iis, quæ nos antea forte prætermisimus, potiora, latius persecuti fuerimus. Et, quod ad chartæ quidem splendorem, formarum, quibus Opus exscriptum est, æqualitatem & elegantiam, externasque alias ejus virtutes, pertinet, ea nunc latius a nobis commemorari, nihil opus est, propterea quod vel primum intuenti sua sponte occurrant, neminique, nisi cæcutienti forte, aut invito, obscura esse, aut displicere possunt, sed, quod non nisi cum cura inspicienti apparet, in eo fidem haberi æquum est Cl. Editori, qui non tantum ex iis, quæ in prima Editione solicite sublatæ erant, labeculis, nullas denuo irrepsisse, sed & sexcentas forte, quæ illam adhuc inquinaverant, alias nunc a medicante manu exemtas sublatasque esse, idque cummaxime in *Fornerii*, *Suerinii*, *Marcilii*, *Perrenonii*, *Zoannetti*, *Prateji*, *Freheri*, *Catharini*, *Osii Aurelii*, *Godofredi* etiam, in scriptis factum fuisse, affirmat. Sed, quæ prima Editionis novæ dos est, JCtus Celeberrimus, *Everardus Otto*, quibus quemque Tomum instruxit, bonæ frugis, multiplicisque doctrinæ plenas Præfationes, hinc inde emendavit, atque auxit, libros plenius recensuit, suum cuique statuit pretium, & non tam, quæ de singulorum argumentis ab otioso homine dici poterant, quam quæ post aliorum curas dicenda superesse videbantur, annotavit.

Quo

Quod ſpeciatim ad *Tomum primum* attinet, præter alia, quæ minoris momenti ſunt, & duobus verbis, aut totidem verſibus, conſtant, prioris Præfationis Supplementa, ad *l. 18 de acquir. & om. hæred.* obſervat Vir Cl. verba: *Libro ſingulari regularum Pomponio Marcellus probat*, ita eſſe accipienda, Pag. 18.
non ut *Ulpius Marcellus* a *Pomponio* in hoc loco laudatus allegatusque ſit, ſed ut hic in *Pomponii* Librum Notas ſcripſiſſe intelligatur, quod & temporum rationi ex aſſe convenit, & tanto propius ad verum accedit, cum, in *Julianum* quoque ejusmodi Notas eum ſcripſiſſe, ex aliis legibus conſtet. Quæ paulo poſt in priore Præfatione de *Servio Sulpitio* monita e- 24.
rant, ea nunc pleraque hoc loco ſuſtulit Cl. *Otto*, fallimur, aut ideo, quod profeſſa opera *Sulpitii* Vitam concinnavit, & Tomo Theſauri quinto exhibebit Vir eximius. *Vindii* tamen, 26.
vel, ut alii, meliorum Codicum ope adjuti, nomen reſtituere, *Ummidii Quadrati*, JCti, nomen & memoriam ex tenebris eruit, & plurima luce colluſtrat. Et cummaxime laudabili 27.
fructuoſaque, qui his ſacris operantur, omnibus opera, Conſulatus nonnullorum maxime controverſos, *Quartini*, puta, *Oſtorii*, *Scapulæ*, *Senecæ*, *Juventii Celſi*, aliorumque, latius, verum cuique Conſuli nomen, calculoque cum cura poſito, quantum ob monumentorum penuriam, Faſtorumque incertitudinem, fieri potuit, ſuum cuique annum aſſignat. Quæ cum omnia, occaſione ab *Auguſtini* de nominibus propriis τȣ Π Florentini Capitibus prioribus ſumta, attulerit, iis largum omni- 32.
no diverſorum, quæ in *Auguſtini Cap. V* occurrunt, & olim pleraque intacta relicta ſunt, nominum ſpicilegium ſubnectit, idque variis ex interioris literaturæ penu depromtis Obſer- 35.
vationibus illuſtrat. Impudenti viragini, quæ ſuo coram Prætore latratu effecit, ut prætorio Edicto illa, & advocatorio munere fœminæ ad unum omnes, interdicerentur, ut Noſter docte monſtrat, *C. Afrania* omnino nomen fuit, &, cum Viri quidam celebres, *Afraniam* huic Edicto cauſam dediſſe, adverſus *Ulpianum* negent, propterea quod pro ſe, non æque pro aliis, poſtulaverit, mulierem potius impudentiæ & impolitiarum ream eſſe, quam *Ulpianum* neſcio cujus oſcitantiæ ar-

guendum esse, doctus Editor existimat. Non progressa olim ultra quintum *Augustini* Caput Præfatio, reliqua ipsius, ac ce-
Pag. 40. teros hujus Tomi Libros, sicco pede prætererierat, nunc vero simul ficta illa technica nomina, *κοινὰ ὀνόματα* nostri vocant, quibus cives peregrini, servi, fœminæ omnes, quarum nomen verum incertum est, vel ignoratur, compellari solent, ad *Cap.*
42. *VI* enarrat omnia, & ad *Cap. VII* provinciarum, regionum, urbium, quarum est in Pandectarum libris mentio, nomina summo digito attingit, & simul, quo loco aut numero reliqua, quæ in Sylloges hujus volumen migraverunt, Opera habenda & æstimanda sint, sigillatim recenset. Quorum cum nos recensum antea egisse meminerimus, id nunc solum addimus, *Catharini* Librum Observationum, qui conjecturarum quarundam sine ordine & numero farraginem olim exhibuit, nunc, id quod & in *Ferrandi Adduensis* duobus Explicationum Libris factum est, Capitum numeris distinctum atque Lectorum usui magis accommodatum esse.

Accedimus nunc ad *Tomum secundum*, curiose lustraturi, quid opis adjumentique inde sperare queat melior Jurisprudentia.
13. Ad *Lib. I Cap. 25 Selectionum Gulelmi Fornerii* observat Eruditiss. *Otto*, falli peregrie *Fornerium*, quando apud *Alfenum* in *l. 15 de publican.* legem *Censoriam*, i.e. decretum Censorum, & conditionem, in locatione vectigalis propositam, intelligit, pro *Cæsar* legens *Censor*. Sed hic omnino præferenda est communis lectio, propterea, quod *Cæsar* in ordinatione insulæ, a *Cæcilio Metello* jam expugnatæ, ejus vectigalia locaverit, & Censoris more præscripserit, ne quis præter redemtorem post Idus Martias cotem ibi fodere aut eximere au-
14. deret. *Lib. II Cap. 2 Fornerius l. 12 §. 1 de Usu & hab.* quam inter damnatas recte utique retulerunt veteres, illustrat. Quoniam enim usuario pomis, fœno, olere, & lignis, uti permittitur, ineptum videbatur, usum foliorum caducorum a *Nerva* ei denegari. Ut itaque dirimeret litem, arbitriumque præstaret *Fornerius*, folia, quorum mentionem *Nerva* injicit, unguenta maximi pretii, ex foliis confecta, interpretatur. Quid ad hæc Cl. *Otto?* Loqui ipsi videtur *Nerva* de usu fundi vulgari,

gari, adeoque de fructibus communibus, pomis, oleribus, frumento, oleo, vino, quæ tantum distant a foliis barbaricis & foliatis, quantum Roma, ubi *Nerva* scribebat, ab infelicibus Novæ Zemblæ Insulis. Proinde in *Galvani*, *Broei*, *Jani a Costa*, *Merillii*, & *Ravardi*, sententiam discedit, qui Græcos φύλλοις, i. e. foliis, legere contendunt. Hæc enim ad pastum pecoris æstivum, vel hybernum, eximebantur, & magis usui boum erant, quam hominum. Atque hæc ratio est, cur, usus servitute plene nondum descripta, *Nerva*, usuarium foliis non usurum, putaverit, quamvis in foro *Cassii*, *Sabini*, *Labeonis*, & *Proculi*, sententia prævaluit, maxime si testamento usus fundi relictus esset. Unde Græci in Basilicis foliorum usum concedunt, licet *Justinianus* in *§. 4 I. de Usu & hab.* improbatam *Nervæ* sententiam tantum retulerit, cetera vero ex *Ulpiano* nobis supplenda reliquerit. Parentis, *Gulelmi*, vivam spirantemque imaginem in scriptis suis exprimit *Radulphus Fornerius*, in quem illius singulares & eximiæ ingenii animique dotes auspicata atque fortunata μετεμψυχώσει commigraverant. Male, si *Ottonem* audimus, *Lib. II Cap. 12 Rerum* Pag. 16.
quotidianarum motum arboris in *l. 7 de Serv. urb. præd.* per transplantationem, translationem & ademtionem arboris explicat, ut idem sit, ac dicimus, movere Senatu, ordine, & quemadmodum sylvæ moveri dicuntur. Optime rem definiverunt *Zoannettus*, *Balduinus*, & *Cujacius*, qui ad vegetationem crescentis arboris motum istum retulerunt. Etenim circulatio liquoris vitalis efficit, ut quotidie nova veluti arbor fit, &, quæ olim luminibus non offecerat, nunc, mutato statu, officiat, qua significatione, præter *l. 26 §. 2 de Acq. rerum dom.* & *l. 76 de Jud.* præstantissimi quivis ex Græcis Latinisque Scriptoribus utuntur. *Lib. II Cap. 13* ex vero exponit *For-* 17.
nerius, qua ratione fundi, vel ædium, ususfructus pars dominii censeatur, ut *Juliani* & *Modestini* in *l. 6 de Usufr. ear. rer.* & *l. 19 de Usu & usufr. leg.* opinionem defendat, qui, legato uni fundo, alteri ejus fundi usufructu, ambo illos in usufructu concurrere, recte statuerunt, quam veritatem Cl. *Otto* contra iniquam *Chrysostomi*, *Autumni*, *Grænewegenii*, &

 Le-

Pag. 18. *Leuwenii*, cenſuram fortiter tuetur. Eodem *Lib. II Cap. 20* illam maxime arduam atque perdifficilem quæſtionem de ordine cauſarum in judicio tractandarum attingit, in qua explicanda perplurimi Viri docti fruſtra laborarunt. *Radulphus*, voculam *ita* in *l. 1 C. de Appell.* non comparationis & ſimilitudinis vim habere, ſed ordinem temporis notare, cum Græcis exiſtimat, ut idem ſit *poſt*, *poſtea*, *deinde*. *Otto* noſter, *Jacobi Gothofredi* conjecturæ ſubſcribit, qui particulam *ita* per illico & conſequenter interpretatur. Diſſidium, quod inter *l. 1 & 37 C. de Appell.* eſt, ut tolleret *Radulphus*, monet, poſſeſſionem notare proprietatem, idque verba finalia indicare. Sed fortius argumentum *l. 5 §. 1 ad L. Jul. de vi publ.* præbet. *Lib. III Cap. 11 Juliani* verba, binis locis ab *Ulpiano* recitata, ſub examen revocat. Suſpecta videntur *Fornerio* in *l. 5 §. 3 ad L. Aquiliam* verba: *ut oculus ei perfunderetur*, itidemque in *l. 13 §. 4 Loc. ut ei oculus effunderetur*. Illa enim nativæ ſermonis Romani caſtitati pulchritudinique repugnare cenſet, & uſitatiore vocabulo *effoderetur* legendum decernit. Alia longe ſententia ſedet Cl. *Ottoni*, qui hunc in modum pronuntiat. Si *Ulpianus* utroque loco cetera *Juliani* verba nobis integra dediſſet, ſine mora in *l. 13 Loc.* vocabulum *perfunderetur* pro *effunderetur* ſubſtituiſſet, quoniam hoc *Julianum* in *l. 5 ad L. Aquil.* uſum fuiſſe conſtat. Nunc, cum in *l. 13* magis ſententiam *Juliani*, quam verba retulerit *Ulpianus*, nihil temere mutandum, ſed *Julianum* improprie, effundere oculum, pro *eluſcare*, *viſu orbare*, ſcripſiſſe cenſet. Quod ſi durior videtur phraſis oculos effundit, mavult Cl. *Otto offunderetur*, unica litera mutata, quam effoderetur, *Livii*, *Taciti*, & ceterorum optimæ notæ Scriptorum adjutus teſtimonio, qui hanc vocem
19. de oculis ſemper uſurpant. *Lib. III Cap. 28* illam JCtorum crucem, *l. 69 pro Socio*, explicat, & Parentis, *Gulelmi*, conjecturam, qui pro *epulis* ſubſtituerat *empolas*, vel *empulas*, docte atque prolixe confirmat. Neque hanc conjecturam penitus probat Cel. *Otto*, ſed, poſt allatam perplurimorum Juris Autorum ad hanc legem medicinam, *Ulpianum* nundinarum ſignificatum obſcuriorem, quo Socii mercatores uſi

usi fuerant, aliis vocibus Latinis clarius exposuisse, opinatur. Aliquam laudem merentur, qui *Radulphum* excipiunt, *Josephi Nerii* Analectorum libri. Majori forsitan digni, si ipsius conjecturæ firmiori stabiliorique fundamento nonnunquam innixerentur. Sic enim sat infeliciter *Lib. I Cap. 27* verba Pag. 20.
apud *Cajum*, in circulo manumittere, in universum omnes, nullo nominatim appellato, libertate donare, explicat. Posteaquam enim Lege Fusia Caninia modus positus esset nimiæ & profusæ morientium inprimis liberalitati, intra certum numerum continebatur manu mittendi licentia. Si quis igitur intra numerum quorundam nomina circulo inscripserat, omnes liberi fiebant, ast, si numerum excesserat, nullus liber erat, quia nesciebatur, quis primus sit. Eodem *Libro Cap. 31*, vix ferri 22.
posse, contendit, ab iis, qui jus Quiritium tractant, quod *Plinius* in *Panegyr. Cap. 38* scribit: *Vim legemque naturæ semper in ditione parentum esse liberos jubere.* Singulare enim id jus fuisse Civium Romanorum, quod nulla alia gens habuerit, *l. 3 de his, qui sui.* Sed, ex *Ottonis* judicio, *Plinius* voce ditionis intelligit speciem imperii, quæ magis sit autoritas, quam potestas & ἐξουσία, quod conductis probatæ fidei Autoribus late copioseque confirmat. De ceteris, qui hanc Syllogen constituunt, Scriptoribus, cum jam olim sententiam abunde dixerimus, nihil proferre attinet, sed paucis ad *Tomum tertium* pedem promovemus; in cujus fronte comparent *Jacobi Gothofredi* Quatuor fontes Juris Civilis, nobile & perenne felicissimi ingenii *Gothofrediani* monumentum. Et quis est vel leviter imbutus a literis, qui ignoret *Gothofredum*, & immortalia ejus in literas elegantiores, & masculam præcipue Jurisprudentiam, merita? cujus incredibili beneficio magis pulchram atque decoram faciem nacta est illa, & ornatior, splendidior, emendatior, magnificentior exstitit. Neque repertus est quisquam, qui loco suo movere ausus fuisset illas, quas ex amplissima vastæ eruditionis diffusæque lectionis supellectile, ad melioris Jurisprudentiæ incrementum, protulerat, sententias, præter Ill. *Bynckershœckium*, & Cl. *Ottonem*, qui quasi nati factique esse videntur ad id, ut meritissimæ *Gothofredi* laudi conjecturis suis detrahant, & errores le-

vissi

viſſimos ipſi exprobrando, laureolam ſtudioſe affectent. Luculenta hujus rei veſtigia reperies in elaboratiſſima hujus Tomi Præfatione, in qua propoſitum ſibi habuit Cl. Editor, recalcitrare *Gothofredo*, & divortium facere a ſententiis ejus, ſive bene, ſive male, prolatis. Fatemur ingenue, hominem fuiſſe *Gothofredum*, erraſſe nonnunquam, & in illa Critices parte, quæ emendandis Autoribus occupatur, plerumqne infeliciter eſſe verſatum. Id tamen vix tolerari poterit, omnem occaſionem te quærere avide, ut officias Viri ſummi gloriæ, eundemque de principe, quem, ſuffragantibus applaudentibusque ſupremæ caveæ JCtis, meruerat, loco deturbes atque dejicias. Decem Capitibus de Legibus XII Tabularum, de earundem dotibus atque nævis, de Decemvirorum æquitate & prudentia, ſigillatim diſputaverat Cl. Editor, quibus in hac repetitæ prælectionis Editione duo de novo adjecit, primum nimirum & octavum Caput, in quibus tum ea, quæ ad Hiſtoriam duodecim Tabularum pertinent, perſequitur, tum præcipua harum Legum capita pererudite illuſtrat. Sed adeo breviter ſtrictimque, ut, ſi quædam in medium afferre vellemus, integra *Ottonis* verba nobis adſcribenda eſſent. Nec eſt, quod aliquid, poſt ea, quæ olim diximus, moneamus de reliquis hujus Tomi Autoribus; ſed potius læti, & portum jam anhelantes, ad quartum incomparabilis hujus Collectionis Tomum nos convertimus. Singularis *Mureti* opinio eſt, quando, legem Regiam ab *Ulpiano* in *l. 1 de conſt. princ.* eam vocari exiſtimat, quam *L. Flaccus*, Interrex, tulit de *Sulla*, Dictatore perpetuo, qua ei ſummam plane & regiam poteſtatem permiſit, ut omnia, quæcunque feciſſet ille, rata eſſent. Renovatam eam poſtea eſſe in *C. Julio Caſare*, cum Dictator perpetuus fieret, deinde in *Auguſto*, & ſequentibus, cum Imperatores perpetui crearentur, donec, exſtincta Senatus ac populi autoritate, ſine illo inſtrumento Princeps poſſet omnia. Cl. *Otto Jo. Frid. Gronovii* ſententiam amplectitur, qui legem Regiam fuiſſe dicit inſtrumentum Imperii, quod ſub *Auguſto* natum, & ſub ſingulis Principibus deinde repetitum auctumque ſit, donec illud, firmata magis Principum poteſtate, & odio Regii

Pag. 7 ſeq.

nomi-

nominis cessante, sub *Antoninis* Lex Regia palam appellaretur. Quam opinionem tum aliorum Scriptorum, tum novo, & ante ipsum nemini viso, *Dionis Cassii* loco comprobat Cl. *Otto*, illumque contra acerbam & immitem *Gravii* censuram, qui *Dionem*, quid sit legibus solvere, ignorasse, nimis confidenter atque audacter decernit, mascule tuetur. In *Theodori Marcilii Collectis & Interpretamentis Legis XII Tabularum* multa improbat Doctiss. *Otto p. 257.* Caput Legis Decemviralis ex
Ciceronis Philipp. II Cap. 28 profert: *Illam suam suas res sibi habere jussit ex XII Tabulis, claves ademit, foras exegit*, quam lectionem etsi *Victorius*, *Muretus*, *Charondas*, *Hottomannus*, *Cujacius*, & *Contius*, probent, nihilominus novum Caput de divortiis non videri propositum fuisse Lege XII Tabb. *Otto* Pag. 10.
noster arbitratur. *Pag. 263 Marcilius* conjicit, Decemviros 11.
de perpetua fœminarum tutela Caput tulisse, quia *Cicero* & *Livius* ad instituta majorum referunt, quod fœminis ne privatam quidem rem agere sine autore licuit, propter sexus imbecillitatem, & rerum forensium ignorantiam. Cl. *Otto* tempora illa majorum sub Regibus quærit, quorum complura instituta deinde, mutata Reipublicæ forma, in mores abierunt, licet in Leges XII Tabb. non essent relata; qua occasione
vexatæ & obscuræ legi 9 de *L. Pomp. de Parricid.* lucem 12.
affundit clarissimam. Quando *Marcilius p. 301* ex lege De- 14.
cemvirali mutuatitiam esse censet legem apud *Ciceronem Lib. II de LL. Perjurii pœna divina exitium, humana dedecus esto*, quia idem *Tullius Lib. III de Off. Cap. 31* ait, leges in XII Tabb. indicare, majores nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurando arctius esse voluisse; *Otto* noster illius natales ex moribus populi Romani sapienter ingenioseque repetit. Plura non addimus, propterea quod unicuique ex luculentis hisce, quæ dedimus, speciminibus facile patet, quam præclare munere suo denuo defunctus sit Cl. *Otto*, & quam singularem gratiam inierit ab harum literarum studiosis. Nos vere atque ex animo gratulamur Amplis. *Ottoni* decus illud, quod indefessa industria, & elegantissimis ornatissimisque Præfationibus sibi peperit, eundemque per publica commoda ro-

gamus, obtestamurque, ut quintum præstantissimæ hujus Collectionis, cujus spem nobis fecit lætissimam, Tomum in lucem conspectumque omnium propediem proferat, & novo hoc & insigni beneficio sibi mirifice obstringat masculæ elegantiorisque Jurisprudentiæ cultores.

SACROSANCTA CONCILIA, AD REGIAM Editionem exacta, quæ olim quarta parte prodiit auctior studio PHILIPPI LABBEI & GABR. COSSARTII, Soc. Jesu Presbyterorum, nunc vero, integre insertis STEPHANI BALUZII & JOANNIS HARDUINI Additamentis, plurimis præterea undecunque conquisitis Monumentis, Notis insuper ac Observationibus, firmiori fundamento Conciliorum epochas præcipue fulcientibus, longe locupletior & emendatior exhibetur, curante NICOLAO COLETI, Ecclesiæ S. Moysis Venetiarum Sacerdote Alumno.

Tomus XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, & XXI.

Venetiis, apud Sebastianum Coleti & Jo. Baptistam Albrizzi, Hieron. Fil. fol.

Tomus XIV ab A. MCCXLIII ad A. MCCCX, 1731. Alph. 8 pl. 8.

Tomus XV ab A. MCCCXI ad A. MCCCCXIII, 1731. Alph. 7 pl. 22.

Tomus XVI ab A. MCCCCXIV ad A. MCCCCXVIII, 1731. Alph. 8 pl. 1.

Tomus XVII ab A. MCCCCXIX ad A. MCCCCXXXIX, 1731. Alph. 7 pl. 21.

Tomus XVIII ab A. MCCCCXXXVIII ad A. MCCCCXXXIX, 1732, Alph. 8 pl. 5.

Tomus XIX ab A. MCCCCXXXVIII ad A. MDXLIX, 1732. Alph. 7 pl. 22.

Tomus

Tomus XX ab A. MDXLV ad A. MDLXV, 1733.
Alph. 8 pl. 2.

Tomus XXI ab A. MDLXV ad A. MDCCXXVII, 1733.
Alph. 10 pl. 13.

Cum inter Tomos horum Conciliorum nuper recensitos ultimus fuerit *XIII*, ordo omnino postulat, ut nunc fiat a *XIV* initium. Ab eo igitur incepturi, reliquos, qui prodierunt, omnes conjungemus, atque adeo totius Operis præstantissimi recensionem tandem absolvemus.

Tomo XIV ad A.1244 ex *Aguirre* sufficitur Concilium Tar- Pag. 37.
raconense præside *Petro Albalatio*, Archi-Episcopo, hoc ipso
anno celebratum; ex quo pariter refertur ad A.1246 Concilium 107.
Ilerdense, eodem præside celebratum. A. 1247 memoratur 109.
Concilium Coloniense, pro electione Imperatoris agitatum.
A. 1249 ex *Hansizio* affertur Concilium Muldorfense, a *Philip-* 121.
po, Archi-Episcopo Salisburgensi, celebratum. A. 1250 & 1251 123.
interjicitur Concilium Eboracense, de ornamentis Ecclesiæ a
Waltero Gray incerto anno celebratum, quemadmodum il-
lud ex MSto Codice Bibliothecæ *Cotton.* ediderat Collector
Anglicanus. A. 1255 leguntur Constitutiones Synodales Va- 209.
lentinæ Diœcesis sub *Andrea de Allalato*, Episcopo Valentino,
primum ab *Aguirre* editæ. A. 1260 narratur Synodus Cy- 249.
pria sub *Germano*, Amathuntis Episcopo, & summo Græco-
rum in Insula Cypro Antistite, ab *Allatio* laudata. A. 1267 ex 371.
Martene Statuta dudum edita per bonæ memoriæ D. *Jaco-*
bum, Ebredunensis Ecclesiæ quondam Archi-Episcopum, &
ceteros Archi-Episcopos Comitatus Provinciæ, quæ inter alia,
voluerunt & præceperunt infra suam civitatem Digniensem
& Diœcesin ab omnibus observari, sufficiuntur. A. 1268 nunc 375.
primum Statuta Synodalia Claromontensis Ecclesiæ sub *Gui-*
done de Turre, Episcopo Claromontensi, ex vetusto Codice
MSto Bibliothecæ Collegii Parisiensis Societatis Jesu, qui Co-
dex, ex sententia peritorum ejusdem, atque hæc ipsa Synodus,
ætatis est, in lucem eduntur. A. 1268 Concilium Londinense, 401 seq.
ab *Othobono*, Card. Sedis Apostol. Legato, celebratum, restitui-

tur, quod perperam A. 1269 Parisiensis Continuator, Collector
Pag. 444. vero Anglicanus A. 1248 attribuit, docente id in nota ad hoc
675. Concilium *Gabr. Cossartio.* A. 1279 affertur ex *Lunigii Spicileg.*
Eccles. Synodus Vratislaviensis a *Thoma*, Vratislaviensi Episco-
793. po, celebrata. A. 1284 ex *Hansizio* adducitur Synodus Pata-
viensis, a *Godefrido*, Episcopo, in Monachos quosdam Alta-
896. henses, celebrata. A. 1286 ex *Martene* Concilio Bituricensi non
897. addenda solum, verum etiam ejusdam Statuta contra exemtos
1107. subjiciuntur. A. 1287 sufficiuntur Constitutiones Domini *Cœ-
lestini*, Legati in Lombardia, quibus præmissa est brevis Obser-
1185 seq. vatio *Ludovici Antonii Muratorii.* A. 1290 nunc primum
affertur ex amplissima Bibliotheca Illustrissimi Archi-Episcopi
Remorum Coadjutoris, *Mauritii Tellerii*, Concilium Nugaro-
liense, ab Auscitanæ Provinciæ Episcopis, præside *Amaneo de
Armaniaco* hujus nominis secundo, hoc ipso anno celebratum,
1192. cui adjecta est Observatio *Gabr. Cossartii.* A. 1294 Concili-
1211. um Salmuriense, jam editum in metropoli Turonensi, & ite-
1247. rum collatum cum MStis, exhibetur. A. 1296 legitur ex *Ugel-
li Italia sacra* Concilium Gradense, in quo plura tum ad di-
sciplinam Ecclesiasticam, tum ad divinorum officiorum ritus
& Clerici mores pertinentia, sancita sunt, & Synodus Torcella-
na, in qua prædicti Gradensis Concilii Constitutiones promul-
1419. gatæ sunt. A. 1310 refertur Concilium Trevirense ex tribus
MStis Codicibus, uno Ecclesiæ Metensis, altero Collegii So-
cietatis Jesu Metensis, & tertio Conventus Cœlestinorum Me-
tensis.

111. *Tomo XV* A. 1312 duplex ex *Aguirre* memoratur Concilium,
alterum Tarraconense, præside *Guilelmo*, Archi-Episcopo in
113. causa Templariorum, alterum Salmaticense, præside Archi-
Episcopo Compostellano celebratum, quibus ad A. 1313 subjun-
gitur Concilium apud B. Mariam de Prato, quod ex duplici
211. MSto *Bigotiano* primum edidit *P. Bessin.* A. 1320 traduntur
Acta Concilii Adanensis Armeni, jussu *Constantini*, Patriarchæ,
& *Oscini*, Regis Armeniæ, propter unionem Ecclesiæ Armenæ
273. cum Romana celebrati. A. 1323 habetur Concilium Parien-
se, a *Guillelmo de Meloduno*, Senonensi Archi-Episcopo, & suf-
fraga-

fraganeis pro Jurisdictione Ecclesiastica & disciplina celebratum, ex Codice MSto Victorino antea a *Ludov. Bail* editum, nunc denuo cum MSto collatum. A. 1326 ex Synodalibus Pag. 333.
Remensis Ecclesiæ MStis affertur Concilium Silvanectense, a *Guillelmo de Bria*, Archi-Episcopo Remensi, & ejusdem Provinciæ Coepiscopis, celebratum. A. 1327 ex MStis duobus 41.
Collegii Parisiensis Societatis Jesu nunc primum editum habetur Concilium Rossiacense, ab *Arnaldo*, Burdegalensi Archi-Episcopo, cum suffraganeis hoc ipso anno die Mercurii post Festum B. Hilarii hiemalis celebratum. A. 1336 Concilium 499.
apud castrum Gonterii a *Petro*, Turonensi Archi-Episcopo, & suffraganeis factum iterum ex MSto Collegii Parif. Soc. Jesu affertur. Inter A. 1336 & 1337 legitur Concilium Avenionen- 511.
se, a trium Provinciarum Episcopis in Monasterio S. Rufi celebratum, nunc primum editum ex MSto Codice Ill. Archi-Episcopi Remensis Coadjutoris, *Mauritii Tellerii*. A. 1363 791.
refertur Concilium Andegavense, a *Simone*, Turonensi Archi-Episcopo, cum suffraganeis celebratum, ex metropoli Turonensi & MSto Viri Cl. *Ægid. Menagii*. A. 1368 Concilium 833.
Vaurense, a trium Provinciarum Episcopis celebratum, ex Codice MSto Illustriss. *Franc. Bosqueti*, Monspeliensis Episcopi, editum, reperitur. A. 1398 sistuntur Acta tertii Concilii Regis & Ec- 1003.
clesiæ Gallicanæ, Parisiis celebrati, in quo decreta subtractio obedientiæ *Benedicto XIII*, quemadmodum illa edidit *Chastenet* ex MSto Victorino. A. 1409 Concilio Aquilejensi in Austria, 1103.
pro tollendo Schismate per *Gregorium XII*, Papam, celebrato, 1110.
adjiciuntur Animadversiones *F. Jo. Franc. Bernardi Mariæ de Rubei*, Ordinis Prædicatorum. A. 1410 ex *Aguirre* repe- 1379.
titur Concilium Salmaticense, & A. 1412 ex eodem Concilium Hispalense, præside Patriarcha Ecclesiæ Hispalensis Administratore, coactum. In Appendice ad hunc Tomum invenitur duplex Concilium Beneventanum, quorum alterum habitum est A. 1331 a *Monaldo*, Archi-Episcopo, alterum vero A. 1378 1387.
ab *Hugone II Guidardo*, Archi-Episcopo, utrumque ex Card. 1423.
Ursini Synodic. Benevent. arcessitum.

Tomo XVI continetur celeberrimum Concilium Constantiense, ita suppletum, ut nulla facile sit ejus sessio, cui non
Pag. 9. accessio quædam facta sit. Nec ei solum præmittitur Præfatio ex prima Editione, *Hagenoæ* A. 1500 facta, sed etiam Schedula quædam ex MSto Vindobonensi, quæ *Joanni XXIII*, Pontifici, in generali Congregatione, die Jovis 14 Novembr. A.
15. 1414 eodem Papa præside habita, proximo die ante sessionem
26. publicam fuit proposita. Sessioni I accesserunt ex MSto Vindobonensi de duobus Pontificibus, *Gregorio XI*, & *Benedicto XIII*, blande invitandis ad spontaneam cessionem Schedula, præsentata per *Petrum de Alliaco*, Cardinalem Cameracensem, Cardinalibus, deinde *Joanni XXIII*, Papæ, in generali Congre-
29. gatione, conclusiones Cardinalis Cameracensis cum quibusdam Additionibus, & declaratio in principio proposita, absentiam duorum Pontificum, *Gregorii* & *Benedicti*, non obstare Tractatibus Concilii, Legatosque eorum ad Concilium esse
30. admittendos, ac in eo audiendos a Cæsare, Schedula, oblata per
44. Legatos pro *Gregorio XII* Papatu abituro, Schedula de cessio-
46. ne oblata *Joanni*, Papæ, per Concilium, & Avisamenta denique, oblata in natione Germanica in Constantiensi Concilio, quando fuit via cessionis contendentium omnium de Papatu
54 seq. tractata. Sessio II aucta est nonnullis ex MSto Victorino, quibus continentur petita Concilii, & ad ea Responsiones d. 16 Martii factæ per os Papæ, & prius per os D. Cardinalis Flo-
59. rentini in palatio Apostolico, & Epistolis *Joannis*, Papæ, tum ad *Sigismundum*, tum ad Regem Franciæ, ex MSto Vindobo-
64 seq. nensi. Sessioni III addita quædam sunt ex MStis duobus *D.*
69 seq. *a Schelstrate;* Sessioni IV ex Codice MSto Lipsiensi, ex
76. MStis *D. a Schelstrate;* Sessioni V iterum ex MStis *D. a*
86. *Schelstrate*, & ex MSto Brunsuicensi. Sessioni VI accessit ex
100. MSto Brunsuicensi Epistola Academiæ Parisiensis ad *Sigismun-*
101. *dum*, Cæsarem, in Concilio existentem, & Epistola Legato-
104 seq. rum Universitatis Parisiensis, Constantiæ existentium, ad *Carolum VI*, Regem Francorum, & quædam ex MSto Victorino.
114. Sessio VII aucta est nonnullis ex MSto Brunsuicensi, & ex
116, 117. MStis quatuor *D. a Schelstrate*. Sessio VIII quibusdam ex MSto

MSto Victorino. Sessioni IX adjecta est ex MSto Brunsui- Pag. 136.
censi Epistola Universitatis Parisiensis ad Cæsarem *Sigismun-*
dum; Sessioni X ex MStis quatuor *D. a Schelstrate* quædam; 145.
Sessioni XI ex MSto Victorino nonnulla, ex quo etiam aucta 206 seq.
est Sess. XIII. Sessioni XVII addita est ex MSto Codice Helm- 221.
stadiensi Epistola Concilii ad Bohemos, & ex eodem Sessioni 280 seq.
XVIII accessit Epistola Concilii Constantiensis ad *Sigismun-* 286.
dum, Cæsarem, de rebus Hussitarum, & ex MSto Cæsareo de 291.
salvo conductu *Hussonis*; Sessioni XX ex duobus MStis *D. a* 330.
Schelstrate Epistola *Francisci*, Narbonensis Episcopi, ad quin-
que Cardinales de unione inita cum obedientia *Benedicti XIII*,
& ex MSto Cæsareo libellus novem assertionum *Joannis Par-* 392.
vi; Sessioni XXI ex MSto Cæsareo Vindobonensi Dorr. circa 464 seq.
hoc tempus in Concilio explicata quæstio, quid fuerit realis obe-
dientia *Gregorii XII*, Papæ; Sessioni XXXVIII protestatio Car- 690.
dinalium contra reformationem, electioni Pontificis præmitten-
dam, d. 9 Sept. A. 1717 edita a *D. a Schelstrate* ex MStis Ro-
manis; Sessioni XLII quædam ex MSto Brunsuicensi accesse- 717.
runt; Sessioni XLIII ex MSto Parisiensi Bibliothecæ *S. Victo-* 729 seq.
ris copia certarum Constitutionum, in Concilio generali Con-
stantiensi factarum, quæ fuerunt præsentatæ in Curia Parla-
menti Regii Parisiensis per Dominum *Martinum*, Episcopum
Atrebatensem, A. 1418 d. 10 Junii, sed non acceptatæ per
eandem curiam. Ipsi Concilio generali Constantiensi subji- 793 seq.
citur Appendix, ubi, quæ suis locis supra inserta non sunt, ex-
hibentur.

Tomo XVII A. 1415 sufficitur ex *Bollando* Concilium Nova- 11.
gradense in Lituania, in quo *Phociey*, Metropolita Kijovien-
sium, depositus est. A. 1416 quædam dubia proposita in Co- 15.
mitiis Ecclesiasticis Provinciæ Tolosanæ circa quædam puncta,
tractata in Concilio Cleri Gallicani, Parisiis hoc anno habito,
afferuntur ex *Martene*. A. 1422 ex *Bessin* memoratur Conci- 83.
lium Provinciale, apud Vernonium exeunte Januario, vel ineun-
te Februario, A. 1422 de mandato Regis celebratum, ad depu-
tandum ad Concilium Papiense, Senas postmodum translatum.
A. 1430 ex *Martene* repetitur Concilium Narbonense, hoc ipso 185 seq.
anno

Pag. 217 seq. anno habitum. A. 1431 incipit Concilium Basiliense oecumenicum, sub *Eugenio IV* celebratum, cujus quidem Sessionibus ipsis hic accessit novi nihil, in Appendice tamen nova, eaque altera, non spernenda leguntur additamenta, quae in *Labbeana*
1325. Editione frustra quaesiveris. Nam ibi ex *Martene* afferun-
1330. tur Oratio *Philippi*, Archi-Episcopi Turonensis, habita in Concilio Basileensi; literae Synodi Basileensis ad *Joannem*, Ab-
1331. batem Bonaevallis, apud Ruthenos; Bulla *Eugenii IV*, lecta in
1332. Congregatione generali d. 17 Sept. A. 1434; litera Regis Arragonum, missa in Concilio, lectaque in Congregatione gene-
1334. rali die Veneris; Epistola *Henrici*, Anglorum Regis, ad Con-
1335. cilium Basileense; Oratio Reverendi in Christo Patris, D. *Ambrosii*, Generalis Ordinis Camaldulensis, in Concilio Basileensi habita d. 7 Cal. Septembris, cum ab *Eugenio IV*, Rom. Pontif. ad Concilium missus esset Orator A. 1435, nunc primum eruta ex Codice MSto *num. 55* Bibliothecae praestantissimi Viri,
1343. *Jo. Baptistae Recanati*, Veneti Patricii; Exhortatio Cardinalis Salinensis Legati, qui fuit *Jordanus Ursinus Romanus*, eruta ex MSto Bibliothecae Augustinianorum Patavii per Fratrem, *Sylvestrum Meranum*, nunc primum typis vulgata munere
1353. laudati modo *Recanati*; Epistola Concilii ad *Joannem*,
1355. Episcopum Salzburgensem, ex *Hansizio*; Oratio praeambula Responsionibus Deputatorum, sive hujus Concilii ad Articulos Bohemorum per Dominum Abbatem Cisterciensem ex
1371. *Hommey Supplem. Patrum*. A. 1438 exhibetur Synodicon Venetum *S. Laurentii Justiniani*, Proto-Patriarchae Veneti, jussu ex vetustis praedecessorum ejus & Patriarcharum Gradensium Constitutionibus A. 1438 consarcinatum, quo ipso Tomus hic concluditur.

Tomus XVIII complectitur Historiam & Acta generalis Florentinae Synodi omnia, nec huic Editioni hoc in Tomo quid-
539. quam accessit praeter Graecorum Confessionem de verbis consecrationis & transsubstatione, a *Bessarione* expositam in Con-
540 seq. cilio Florentino, ex *Mabillonio* repetitam, cujus accedunt in illam Observationes.

21. *Tomus XIX* haec maxime accessere, in aliis non obvia. A. 1440 Concilium Aschaffenburgense a *Theodorico*, Archi-Episcopo Mogun-

Moguntino, hoc anno, menſe Auguſto, celebratum, ex *Schmidii Diſſ. de Conciliis Moguntinis.* A. 1451 Concilium Mo- Pag. 113.
guntinum ex *Lunigio.* A. 1456 Concilium Salisburgenſe, a 163.
Sigismundo, Archi-Epiſcopo, hoc anno celebratum, ex *Hanſizio*, cui præmittuntur conqueſtiones variæ, poſtulationes, interrogationes, informationes, a Diœceſibus Salisburgenſis Provinciæ Concilio prohibitæ, ad Acta ejusdem Concilii quodammodo exhibenda. A. 1457 Concilium Avenionenſe a *Petro* 183 ſeq.
Albanenſi, & *Alano S. Praxedis*, Cardinalibus, Apoſtolicæ Sedis Legatis, celebratum, ex *Martene.* E quo etiam adducun- 287.
tur antiqua Statuta Synodalia Eccleſiæ Æduenſis A. 1467. A.
1470 Concilium Beneventanum, d. 24 Aug. a *Corrado Capycio*, 367.
Archi-Epiſcopo, habitum ſufficitur, quemadmodum illud ex exemplari, in Archivo metropolitano aſſervato, edidit Card. *Urſinus* in *Synodico Beneventano.* A. 1473 Concilium Ma- 381.
dritenſe, præſide D. *Roderico de Borgia*, Cardin. Legato, celebratum, ex *Aguirre* refertur. A. 1489 Concilium Mag- 433.
deburgenſe ab *Alberto*, Archi-Epiſcopo, celebratum, in quo etiam Provincialia prædeceſſorum ſuorum Statuta reformat, 495.
ex *Lunigio* habetur, & ex eodem A. 1490 Concilium Salisburgenſe, ab *Henrico*, Archi-Epiſcopo, celebratum. A. 1509 539.
Concilium Avenionenſe ex *Martene.* A. 1511 Convocatio Con- 563.
ciliabuli Piſani, tam per Cardinales ſchiſmaticos, quam nomine *Maximiliani*, Imperatoris, & *Ludovici*, Galliarum Regis, 565.
edita, memoratur. A. 1512 Concilium Hiſpalenſe, præſide Archi- 579.
Epiſcopo, D. *Didaco Deza*, celebratum, ex *Aguirre.* Literæ Maronitarum ad *Leonem X*, ex Bibliotheca *Latini Latinii* Vi- 1003.
terbii, in Eccleſia Cathedrali a *Dominico Magno*, Melitenſi, Roma transmiſſæ. A. 1522 Concilium Rotomagenſe, a *Georgio II*, 1071.
cum ſuffraganeis, celebratum, ex *Beſſin* affertur. A. 1527 ex 1095 ſeq.
Martene repetitur Concilium Lugdunenſe, celebratum ad imponendum ſubſidium pro liberandis regiis liberis, ab Imperatore detentis, ad reprimendam hæreſin *Lutheranam*, & reformandos Cleri mores. A. 1528 Concilium Bituricenſe Provin- 1141.
ciale, præſide *Franciſco Turnonio*, Archi-Epiſcopo, d. 21 Mart. in quadrageſima adverſus dogma *Lutheri* ejusque ſequacium,

ad reformationem morum, nec non pro decimarum solutione, habitum, sufficitur, ex veteribus chartis, pæne situ obsitis, descriptum.

Tomi XX maximam partem efficit Tridentinum Concilium Oecumenicum, quod ex Editione Lovaniensi repetitum hic exhibetur. Accedit vero Appendix, ea continens, quæ nec in hac ipsa Editione, nec in Collectione Puteanorum fratrum,
Pag. 1103. exstant, *Pauli III*, Papæ, Bullam, quæ supplicationes, seu processiones, pro celebratione Concilii indicit, ad jejunia adhortatur,
1105. ac plenariam indulgentiam largitur: ejusdem Epistolam tam ad Episcopos & Abbates aliquot Helvetiæ, quæ monet, ne diu-
1106. tius differant proficisci ad Concilium, quam ad Helvetios, quæ hortatur, ut religionem retineant, & promovendo Concilio al-
1108. laborent; concionem R. P. Fratris *Bartholomæi Carranza de Miranda*, Hispani, Ordinis Prædicatorum, habitam ad Synodum Tridentinam prima a Dominica Quadragesima A. 1546:
1117. Orationem *Alphonsi Salmeronis*, Theologi de Societate Jesu, in Concilio Tridentino die festivitatis Divi *Joannis*, Evange-
1127. listæ, A. 1546 habitam: Orationem ad idem Concilium *Joannis Baptistæ Campegii*, Bononiensis, Majoricensium Episcopi,
1133. de religione tuenda: Orationem *Ludovici Majorani*, Gravinatis, Canonici Ordinis Lateranensis, de optimo Reipublicæ statu, ad Patres in Concilio Tridentino missam, una cum ejus-
1150. dem Epistola, qua hanc Orationem *Herculi Gonzaga*, Concilii Tridentini Præsidi, nuncupavit, & Gonzagæ responsione ad il-
1152. lam: Apologiam indictionis Concilii Tridentini, factæ a *Pio IV*, Pontifice, adversus *Joannem Fabricium Montanum*, Autore *Gasparo Cardillo Villalpandeo*, Hispano Segobiense, Docto-
1216. re Theologo: Orationem Fr. *Antonii Pagani*, Veneti, Minor. Observant. ad Tridentini Concilii Patres pro Ecclesiæ re-
1236. formatione: Orationem *Jacobi Ferrausii*, Valentini Doctoris Theologi, in festo assumtionis sacræ Dei genitricis *Mariæ* ad Patres in hoc Concilio habitam. Habentur tamen in hoc
1265. quoque Tomo nonnulla, huc nunc primum relata. Sic A.
1449. 1557 sufficitur Concilium Viennense ex *Martene*. Eadem ratione adduntur Orationes in Concilio Cameracensi ad Patres habitæ,

habitæ, quæ in Editione Parisiensi *Ludovici Odespuni*, Turonensis, desiderantur, e. g. Oratio per *Franciscum Ricardotum*, Episcopum Atrebatensem, per *Rogerum Varlerium*, Sacræ Theologiæ Doctorem, per *Joannem Carthenium*, Carmelitam, Theologiæ Professorem, per *Matthæum Galenum Vestcappellium* habita. Pag. 1456. 1468. 1474.

Tomo XXI quæ præcipue memorari merentur, sequentia fere sunt. A. 1570 affertur ex *Harduino Gregorii III*, Papæ, Bulla contra propositiones *Michaelis Baji*. 610. A. 1581 exhibentur Decreta Synodi Provincialis, habitæ Rothomagi sub *Carolo*, Cardinale Borbonio, civitatis Avenionensis & S. R. E. de latere Legato, Archi-Episcopo Rothomagensi, Primate Normaniæ. 617. A. 1582 Synodus Memphitica ex *Tomo II* Apparatus sacri ad Bibliothecam selectam *Antonii Possevini*, atque ex Annalibus Ecclesiasticis *Henrici Spondani*, refertur. 681. A. 1583 Decreta Synodi Provincialis Turonensis, partim Turoni mense Majo, partim Andegavi mense Septembri, hoc anno habitæ, a sede Apostolica correcta & approbata, adducuntur. 805. A. 1585 celebratum Mexici Concilium præsidente *Petro Moya de Contreras*, Archi-Episcopo Mexicano, Romæ confirmatum d. 27 Octobris A. 1589, narratur. 1015. A. 1590 legitur Concilium Provinciale Tolosanum, quod *Franciscus de Joyosa*, S. R. E. tituli Sanctissimæ Trinitatis in monte Pincio Presbyter Cardinalis, habuit. 1269. A. 1599 Diamperiense Concilium Provinciale, ab Archi-Episcopo Goensi in oppido Diamper, quod est in Asia prope civitatem, quæ dicitur Sancti Thomæ, habitum, recensetur. 1427. A. 1624 Concilium Provinciale Burdigalense, a *Francisco*, Cardinale *de Sourdis*, Archi-Episcopo Burdigalensi, Aquitaniæ Primate, mense hujus anni Septembri habitum, refertur. 1539. A. 1642 Concilium Constantinopolitanum hoc ipso anno contra *Calvini* dogmata Græce & Latine reperitur. 1629. A. 1672 Synodus Hierosolymitana, sub Patriarcha *Dositheo* adversus Calvinistas celebrata, Græce iterum & Latine exhibetur. 1657. Universæ huic Collectioni splendidissimæ colophonem imponit Concilium Provinciale, Ebreduni mensibus Augusto & Septembri A. 1727 habitum. 1909.

Johann Heinrichs von Falckenstein Nordgauische Alterthümer ꝛc.

h. e.

JO. HENR. A FALCKENSTEIN ANTIQUITATES Nordgavienses, in quibus de vera Episcopatus Aureatensis facie exponitur.

Tomus II.

Francofurti & Lipsiæ, apud Jo. Georg. Lochnerum, 1733, fol. Alph. 5 pl. 10.

Aggredimur nunc alterum *Falckensteiniani* Operis Tomum, in quo veram Episcopatus Aureatensis faciem scite atque eleganter delineat atque repræsentat Autor. *Sex Capita* hunc *Tomum* constituunt. *Caput I de Capitulo Aichstattiensis Ecclesiæ Cathedralis, & Principum, Comitum, Baronum, & Nobilium, qui locum aliquem inter Canonicos obtinere possunt, familiis*, præcipit. Varia hic affert Ill. Autor de voce Capituli, Canonicorum, Præpositorum, cetera. Inter alia, Canonicos
Pag. 4. olim *Gottesjunckern* vocatos fuisse, observat. Longa & operosa probatione gentilitiæ nobilitatis defungi debent, qui ad Canonicatum Templi Cathedralis Aichstattiensis adspirant.
5 - 8. Non solum enim sedecim majorum, qui nullo vago & illicito concubitu sese contaminarunt, & intra decimum gradum Juris Civilis neque cives fuerunt, neque civitatis jus exercuerunt, imagines ostendere, verum etiam quatuor vetusta progenie nobiles hoc sacra jurisjurandi religione confirmare debent. Jucundum erit antiquitatum patronis legere nomina & monumenta sepulchralia Præpositorum, Decanorum, Scholastico-
9 - 18. rum, Cantorum, Custodum, Cellariorum, & Canonicorum hodiernorum, quorum memoriam ex mediis vetustatis parieti-
18 - 285. nis eruit *Falckensteinius*. Inprimis Genealogiam familiarum, quæ Canonicatuum Aichstattiensium capaces sunt, laudabili industria confecit, & summa, quam adhibuit, accuratione Antecessores suos longissime superavit. De *Rixnero*, celebri il-lo

lo torneamentorum Scriptore, annotat, & illos fallere, qui omnem plane fidem ipsi abjudicant, & inter nugatores doctosque impostores referunt, & illos suaviter errare, qui nimium tribuunt ipsi, ejusque dicta, tanquam divina oracula, venerantur. Mediam itaque opinionem amplectitur, & non plane contempendum esse *Rixnerum*, sed non temere credendum esse illius assertis statuit, & hunc canonem ponit: Quamcunque familiam, cujus *Rixnerus* meminit, fundatam habere intentionem, usque dum aliquis contrarium probet, &, eandem illo, quo *Rixnerus* librum suum edidit, tempore nondum exstitisse, solide evincat. *Albrechtum de Eib Margaritam Poeticam, librum de re uxoria, de mortis præparatione, & Epistolas,* Pag. 54.
posteritati reliquisse, commemorat. *Georgius de Gemmingen,* vir in sacris & elegantioribus literis mirifice doctus, Doctor 71.
& Professor Juris utriusque, Philosophus & Rhetor clarissimus fuit, atque, conscriptis *Orationibus de machinis bellicis, de ratione duelli, de cura militum,* & *Annotatiunculis pro Confessoribus,* quæ Opera *Eucharius Hennerus* Spiræ typis imprimenda curavit, insignem nominis famam sibi peperit. Quantum poesi valuerit, versus, quibus *Jacobi Wimphelingii Elegiacum de immaculata conceptione B. M. Virginis* assensione sua comprobat, luculenter testantur, quos in Lectorum gratiam apponere haud pigrabimur:

Qui cecinit Christi genitam sine crimine Matrem,
Illius in labiis mella fuisse putes.
Ut numeris cunctos, ita vincit carmine vates,
Qui procul a vitio Virginis ossa probat.

Ex eadem Gemmingensi prosapia prodiit *Julius Henricus de* 72.
Gemmingen, Orator eloquentissimus, & libro, cui titulus: *Fasciculus Myrrhæ & Aromatum, ex passione Domini collectus,* celebris. *Christophorus Franciscus de Hutten,* Episcopus Wurceburgensis, antiquissimos aliquos libros ex Bibliotheca Capituli 100.
Wurceburgici, quos rusticani belli tempore majores abdiderant, ex latebris suis in lucem protraxit, & incredibili hoc beneficio doctos viros sibi immortaliter devinxit. Inter hos erant *Codex Theodosianus*, pulchre eleganterque scriptus,* ipsi-

que Tusco Pandectarum volumini æquiparaendus, cujus colla-
tionem novis Codicis *Theodosiani* Editoribus minime negligen-
dam esse arbitramur, *Ecclesiastes*, literis quadratis exaratus,
Pauli Epistola, literis Longobardicis veteribus cursoriis, in qui-
bus literæ initiales singularem plane figuram repræsentant,
Dialogi & Homiliæ Divi Gregorii, Liber Bedæ de temporibus,
cum marginalibus historicis; ejusdem *Martyrologium*, *Soli-
loquia Augustini*, *Juvenalis*, perbelle scriptus, & perplures
Pag. 109. alii Codices, raritate sua commendabiles. De *Jo. Egolpho de
Knæringen*, Episcopo Augustano, eum prudentia, singularique
eloquentia & doctrina floruisse, libros nonnullos ex Latino in
vernaculum idioma transtulisse, literas & literatos mirifico a-
more fovisse, Bibliothecam Ingolstadiensem condidisse, & in
majus illius incrementum *Glareani* Bibliothecam suo ære re-
153. demtam illi donasse, observat. *Matthæus*, *Comes de Pappen-
heim*, *Chronicon Australe* apud *Freherum Tom. I Script.
Mogunt.* & de origine familiæ suæ Commentarium, compo-
suit. Misera Seculo XVI Germaniæ erat conditio, ubi
potatores & helluones immane regnum exercebant. Permo-
222. vit hoc *Joannem de Seckendorf*, ut filium *Casimirum* sese obli-
gare cogeret, se intra proximos sex annos nulli neque plenos,
286-294. neque semiplenos, cantharos, velle præbibere. *Caput II de Ca-
295-317. pitulis collegiatis Episcopatus Aureatensis* agit. *Caput III
Decanatus rurales, in Episcopatus Aureatensis Diœcesi sitos*,
318-410. sistit. *Caput IV Cœnobia, Monachis & Virginibus sancti-
monialibus alendis destinata*, complectitur. Inter doctas mu-
321. lieres insignem locum meretur *Rilindis*, Abbatissa Monasterii
Bergensis, quæ sæpe carmine lusit. Recitabimus versus, quos
virgini vestali cœnobii sui dicavit:

Vos, quos includit, frangit, gravat, attrahit, urit
Hic carcer mæstus, labor, exilium, dolor, æstus,
Me, lucem, requiem, patriam, medicamen & umbram,
Quærite, sperate, scitote, tenete, vocate,

Alio tempore sequentes versiculos composuit:

O pie grex, cui calica lex, est nulla doli fex:
Ipse Sion mons, ad patriam pons, atque boni fons,

Qui

Qui via, qui lux, hic tibi sit dux, alma tegat crux.
Qui placidus ros, qui stabilis dos, virgineus flos,
Ille regat te, commiserans me, semper ubique.

Refert quoque Autor, Episcopum Aureatensem perpetuum Academiæ Ingolstadiensis esse Cancellarium. Pag. 410. *Caput V Geographice* describit *Episcopatum Aureatensem.* In Bibliotheca Episcopali, quemadmodum docet Autor, inter alios Codices reperitur Codex Biblicus, figuris exornatus, & pergamenus, in quo Monachus Dominicanus conspicitur, qui aqua lustrali *Salomonis* templum inaugurat. Egregium & novum errorum a pictoribus commissorum exemplum! *Capite VI Vasallos Episcopatus Aureatensis* breviter atque confuse recenset, & simul universo Operi finem lætissimum imponit, de quo, si Delineationem veteris Nordgaviæ & Codicem Diplomaticum computaveris, nullum in tota Germania Episcopatum tam insigni cura solicitudineque elaboratum exstare, præter Aureatensem, Ill. Autor vere gloriari potuit.

418.

VINDICIÆ ARBORIS GENEALOGICÆ Augustæ Gentis Carolino-Boicæ ab ipso Autore vindicatæ contra Satyram PALIGNESII, cum Appendice succincti Responsi ad Autorem OTTONIS FRISINGENSIS defensi.

Monachii, typis Mariæ Magdalenæ Riedlin, viduæ, 1732, fol. Alph. 4.

Illustris Autor ante triennium, & quod excurrit, hodiernorum Bavariæ Principum ab *Arnulfi*, Imperatoris, filio, *Arnulfo Malo*, derivationem vindicare aggressus est. Inde nactus adversarium *Palignesium* qui non sine eruditionis apparatu demonstrandum putavit, familiam *Carolingicam* Ducum Bavariæ in *Ludovico*, filio *Arnulfi*, Imperatoris, defecisse, hodiernæque conditorem esse *Luitpoldum*. Jam in eo est Ill. *de Wilhelm*, 27. ut *tot annorum laborumque partum suum*, id est, Vindicias arboris suæ, vindicet, & falsitatis errorisque gravissimi in multis convincat *Palignesium*. Mittimus more nostro alterius in alterum

alterum dicacitatem, tunc etiam, cum modestiæ speciem induit, satis vehementem & acerbam, ea solum, quæ ad causam pertinent, attingentes. *Primis octo Capitibus* negat Autor, noviter a se in gratiam Principum inventum hoc Schema Genealogicum, quippe quod jam dudum receptum, & ab Autoribus gravissimis fuerit approbatum, nempe a *Trithemio*, quem Vindiciarum suarum inter alios pæne antesignanum vocat, a *Cuspiniano*, a Chronicis Schirensibus, & ab *Onuphrio Panvinio*. Singulorum in genere autoritatem contra *Palignesium* multis testimoniis probat, & de Chronicis Schirensibus ait, scripta esse A. 1283, quo superstites adhuc Duces Schirenses ignorare non potuerint, utrum a *Luitpoldo*, an ab *Arnulfo*, Imperatore, duxerint genus. Inde a *Cap. IX* regulas *Palignesii* de autoritate testium examinat. Primum ille autoritatis locum tribuerat coævis, præsentibus oculatisque testibus. Addit Noster: modo scripta eorum sint genuina, non interpolata, modo testes sint bonæ fidei, non creduli, non cupiditate aliqua permoti. *Palignesius*, quæcunque a recentioribus sine antiquiorum testimonio citraque eorum tam inter se, quam cum rerum natura & serie, consensum afferuntur, fide indigna & fabulosa esse, censuerat.

Pag. 43 seq. Respondet Autor, ita eum evertere omnem recentiorum autoritatem, qui non semper sua firmare soleant antiquis testimoniis. Porro *Palignesii* regulam: *Traditio rei gestæ tempore, cujus nullus exstat Scriptor, pro non facta vel incerta*

Cap. 10. *habenda*, Noster plane ex cerebro confictam pronuntiat, & contrariam opponit: *Traditio rei gestæ tempore, cujus nullum certum habemus Scriptorem, si tamen post CC vel CCC annos graves Autores, & unus saltem, aliis etiam refragantibus, rem ita factam asseveranter asserant, fidem omni jure*

11. *meretur*. De loco *Reginonis*, quem primarium suæ sententiæ adduxit *Palignesius*, monetur, incertum esse, ubi finierit *Regino*, & quinam Continuator, quonam tempore, locum adje-

12, 13. cerit. *Otto Frisingensis* in hac causa pro teste iniquo & suspecto habetur, & verba ejus: *ad tempus*, ita explicantur: defecit *ad tempus* gens Carolina in dignitate Imperatoria, *non perpetuo*

P. I p. 27. in sua stirpe. Id quod jam in Vindiciis. Carpitur Defensio *Arenbe-*

Arenbeckii, & hujus occasione pluribus ostenditur, Hungaros ab initio Seculi X habuisse Reges. Castigatur *Palignesius*, qui Genealogiam hanc spe præmii, aut per adulationem, in lucem protractam dixerat, simulque nova testimonia in rem suam cumulat Cl. Autor, nempe ex *Dietbelmi Zelleri* Vitis Imperatorum, & Regum, Tiguri A. 1558 editis, & quam latissime ex *Khevenhilleri* Annalibus. Porro Autor, testimonium Chronici Schirensis defensurus, has regulas suppeditat & firmat: 1) *Scriptores Seculi XIII, XIV & XV, plerumque in suis Genealogiis non docent gradum, sed tantum lineam successionis, ideoque unam aut subinde plures personas intermedias transsiliunt;* 2) *Scriptores coævi & solertes sæpe nepotes cum filiis, filios cum nepotibus, confundunt;* 3) *Tantum fidei Scriptoribus, etiam imperitis, adhibetur, quantum non gravantur suspicione falsitatis.* Quod ad tabulas Schirenses attinet, fatetur Autor, eas nonnihil posterioris ævi esse, ita tamen, ut rem ipsam, ex antiquioribus scriptis & traditionibus desumtam, coloribus sua ætate usitatis depictam exhibeant. Insignium usum in clypeis jam ante Sec. XI apud Germanos viguisse, ostendit variis argumentis. Inter alia probat, antiquissimos Germanos scuta coloribus distinxisse, ut gentem a gente, familiam a familia, discernerent. Ergo memorari scuta nigra Ariorum, ergo familiarum & propinquitatum turmas & cuneos: scuta item iis fuisse jure quodam gentilitia, ex quo summæ infamiæ & piaculi, scutum in prælio perdidisse. Ex Decreto electionis *Ludovici IV* in Regem Romanorum, quod Autor Vindiciis inseruit, verba: *de alto & generoso sanguine Divorum Regum natum*, intelligenda statuit, non ratione maternæ originis, sed quod *Ludovicus* certa omnium Principum opinione inter posteros *Caroli M.* referretur. Ceterum *Palignesius* traditionem de hoc stemmate cum iis comparaverat traditionibus, quæ olim fidem merebantur, nunc vero jam pridem explosæ sunt, e. g. de *Cyriaco* Pontifice, de Baptismo *Constantini M.* ejusque donatione, de Trojæ excidio, &c. Et, sicut ille copiosior iis in rebus fuerat, ita respondendum sibi accuratius ad singula putavit Ill. *de Wilhelm*, & totus est

Cap. 14 seq.
17.
18.
19.
Pag. 123.
Cap. 20.
P. II p. 130.

Cap. 21. in infirmanda hujus argumenti negativi efficacia. Hinc do-
22,23,24. natio *Constantini* videtur ei minimum corrupta & interpola-
25,26. ta, non omnino falsa. Hinc Trojam vere excisam docet.
27,28,29. Hinc *Homeri* fidem defendit. Hinc verum situm Trojæ fu-
31,32,33. sius demonstrat, aliasque *Palignesii* objectiones, ex Historiæ dubiæ momentis desumtas, refellit.

Quibus ita præmissis, incipit Ill. Autor progredi ad id, in quo cardo rei vertitur, & confutare *Palignesii* argumenta de Imperatoris *Arnulfi* filiis, *Arnulfo Malo*, & *Wernhero*, nullis.
35. Probat enim, potuisse eos existere, etiamsi nulla eorum habita sit mentio in Conventu Forcheimensi, quia forte pater iis providerat jam antea in Conventu aliquo Procerum Bajoariæ, ra-
Conf. Vind. tione Provinciarum in Regno Orientali. Item fuisse eos ab
P. II p. 124 *Arnulfo* genitos, adhuc Duce, nondum Rege, ideoque in Con-
seq. ventu Forcheimensi non habitos legales & idoneos ad successionem regni, ubi spes erat accipiendi heredis regii ex altera uxore, jam Regina. *Agnetem* fuisse uxorem legitimam *Arnulfi*, sed non legalem, quod eam clanculum duxisset, ne sibi hoc matrimonio, propter simultates Francorum cum Græcis, viam ad Imperium præcluderet. Eleganter docet, pro lege olim a Proceribus Imperii tam Orientalis, quam Occidentis, fuisse observatum, ut filii in purpura, patre, jam Rege, & matre Regina nati, jure successionis potiores haberentur illis, qui
Conf. Vind. ante regnum in lucem prodiissent. Atque hanc ob causam
P. I p. 50. *Arnulfo Malo* & *Wernhero*, natu majoribus, prælatum fuisse *Ludovicum Parvulum*. Denique *Palignesius* verum Ducatum *Luitpoldi* probaverat ex eo, quod æquales Scriptores testentur, *Arnulfum*, Ducem, fuisse filium *Luitpoldi*, ejusque in
Cap. 37. Ducatu successorem. Respondet, *Luitpoldum* fuisse quidem Ducem Bavariæ, sed limitaneum atque militarem, non feudatarium, idque his potissimum rationibus evincit: 1) quia *Luitpoldus* suscepisse dicitur Ducatum superstite adhuc Imperatore *Ludovico*, Principe indubio Bavariæ, quippe quam *Carolus M.* & Successores, *Arnulfus* præcipue, metu Ducum, per se regere soliti erant. Ergo *Luitpoldum* non nisi nomine Regis, tanquam Ducem militarem, præfuisse; 2) quia non exstant tabulæ conces-

cessio-

cessionis Regiæ, vel electionis, a Proceribus factæ; 3) quia *Luitpoldus* obiit A. 907, *Ludovicus* autem demum A. 911 vel 913, adeoque vivo legitimo herede non potuit ille fieri Bavarorum Princeps; 4) quoniam in monumentis habetur, *Arnulfum* successisse patri *Luitpoldo* in Ducatu, nempe militari illo, non in Ducatu Bavariæ, & præterea hic *Luitpoldus* filius accurate ab *Arnulfo Malo* distinguitur. Hæc fere habuit Ill. Autor, quæ *Palignesio* responderet, si qua ulterius contra se in publicum protrudantur, omnia, tanquam responso indigna, silentio damnaturus. Pag. 281.

Jam excusserat Autor, ut ait, arma *Palignesio*, ex arena profugo, cum alius athleta, qui se *Baronem de Bransdorf* nominat, stantem adhuc in armis & strenuum invasit. Huic dicam scribit, & Epistolam ejus examinat, in qua denuo incisam voluit arborem Genealogicam Carolino-Boicam. Carpit primo affectatam ab eo elegantiam linguæ Latinæ, &, adjecto Catalogo barbarismorum, ostendere studet, eum obscurorum virorum æmulum oppido felicem. Probat inde, quod jam in Vindiciis instituerat, 1) *Ottonem Frisingensem* amori & odio indulsisse nimium, cum de familia Principum Bojorum commemorat. In æstu enim animi concitati narrare ad A. 955 ea de Comitibus Schirensibus, quæ manifestæ tunc veritati repugnabant, scilicet *plerosque* omnes, *latrocinis inservientes, miseram vitam mendicando transegisse*, cum tot opulenta Monasteria fundarint, & virtutibus nobilitati sint. Affert ex *Pithœi* editione *Ottonis Frisingensis* locum longe diversissimum, & secundum rei veritatem jussu ipsius Præsulis moribundi commutatum. 2) Ait, lacunam, in *Reginone* expletam, a *Bransdorfio* non satis intelligi; & tandem 3) *Bransdorfium* male fingere aliena manu in *Andreæ*, Presbyteri, Chronicon inserta, quæ ille de *Arnulfo Malo* & *Wernhero* tradidit.

286, 317 seq.

296 seq. Conf. Vind. P. I p. 18 seq.

Pag. 311 seq.

OBSERVATIONES DE FEBRIBUS, PRÆcipue intermittentibus, & ex earum genere continuis, deque earum periculis ac reversionibus prænoscendis,

& præcavendis, per medelam tempestivam, efficacem, adæquatam, candide & perspicue propositam; ad Viros clarissimos & experientissimos, Autores Commercii Literarii Norimbergensis, occasione Problematis de febribus intermittentibus soporosis & apoplecticis, scribebat PAULUS GOTTLIEB WERLHOFF, D. *Magnæ Britanniæ Regis Medicus Aulicus.*

Hannoveræ, typis & impensis Jo. Christoph. Ludolph. Schulze, 1732, 4.

Alph. 1 pl. 21.

Merito quodam suo, nec sine animi voluptate, in Annales nostros referimus elogium *Werlhoffiani* Operis, externa quidem mole non magni admodum, rerum tamen præstantia doctrinæque copia gravis. Pridem jam Cl. Autor constitutum habuit, Observationes meditationesque suas de febribus intermittentibus, morbisque inde generatis, in Systema aliquod theoretico-practicum colligere, & doctrinam de hoc febrium genere, illarumque medelis, prout eam quidem animo complexus est, ordine pertractare. Sed, cum partim ob argumenti gravitatem, partim negotiorum multitudinem, Opus hoc post aliquod demum tempus in lucem proditurum esse videatur, nonnulla etiam ipse observaverit, in quibus alienam experientiam ad confirmandam illustrandamque propriam exquirere dudum exoptavit, nuper autem peropportune contigerit, ut in Commercio Literario Norimbergensi Problema aliquod de observandis, prænoscendis, curandisque febribus quibusdam intermittentibus, post quartum, quintum, vel sextum paroxysmum ex apoplexia subito exitiosis, proponeretur, hanc occasionem non dimittendam ratus, breviorem Epistolam de hoc argumento ad Cl. Collectores dare instituit, ipsis Speciminibus inserendam. At vero cœptum semel Opusculum in hanc, quam nunc præ se fert, molem, ultra eorum Schediasmatum spatium, invitante sensim argumenti ubertate, excrevit. Et, quam-

quamvis initio, nomen suum alieno velo tegere, Cl. Autori constitutum, eoque consilio tota jam Opella scriptione & typis absoluta esset, amicorum tamen monitis, aliisque rationibus, victus, consilium postea mutavit. Nec videmus nos quidem, quare id non mutaturus fuisset, quandoquidem, id ipsum Opus *Werlhoffiano* nomini singulari fore decori & ornamento, quilibet intelligentes, & ab invidia præconceptisque opinionibus alieni Lectores ingenue fatebuntur. Tractat enim argumentum generi humano utilissimum, idque tanta diligentia & doctrina, quanta nos quidem omnes libellos medicos scriptos esse, quam maxime cuperemus. Certe, si observationes accuratissimas, easque complures, plane novas, de hoc febrium genere, aliisque, cogites, Cl. Autorem ad candorem fidemque in observando veterum quam proxime accedere, lætus videbis, sed, ultra hanc laudem, quanquam ea maxima omnino est, progredi ipsum, initio vix putabis. At, si theoreticas simul veritates cum de rebus aliis, tum de periodis typisque febrium, hic propositas, animo contuearis, ipsum theoriis ejusmodi addictum plane, & philosophari potius domi uæ, quam multum temporis observationibus dare clini.i., tibi persuadebis. Adeo ubique excellit, sui semper similis. Ne quid de varia illa & amplissima lectione, nec de amœnitatibus, ex omni humaniori literatura condimenti instar repetitis, dicimus. Observationes potissimum generaliores, nempe quæ in plerisque, similiter laborantibus, æque responderunt, annotavit, sexcentorum narratione exemplorum, nisi ea supervacanea esse & nauseosa videretur, roboranda. Particulares passim observationes immiscuit, sed eas solum, in quibus singulare aliquid a ceteris notatum est. Regulas ex observationibus repetitis, & generatim similiter succedentibus, constituit, distincteque inculcavit, additisque exceptionibus circumscripsit. Inprimis vero etiam corticem peruvianum, gravibus non inter Medicos tantum, sed abjectissimam quoque plebem, cavillationibus & injuriis expositum, tam egregie ab ejusmodi calumniis vindicavit, idque remedium divinum omnino & ex communi Medicorum, vere experientissimorum, a longo inde tempore per regiones

constitutionesque plurimas stabilito, iis in rebus consensu, suisque observationibus, sub legitimo usu cum ad curandos morbos alios, tum ad sanandas febres, certissimum æque ac tutissimum & innocentissimum esse, tam docte accurateque ostendit, ut patronus Quinquinæ, qui causam ejus oret, & adversarios tam feliciter profliget, magis idoneus obtingere vix posse videatur. Si qui vero adhuc divinum illud beneficium calumniari, & suspectum reddere, & Medicos ægrotosque, quantum fieri potest, ab usu ejus absterrere amant, veretur, ne isti tandem Deo, medicinæ datori, difficulter rationem reddituri sint, vel vanæ timiditatis, vel præfractæ in morborum impetu permittendo temeritatis, immitisque in omittendo miserorum ægrotantium levamine pertinaciæ, ni abunde moniti, meliora acceptare, aut acceptata candide profiteri, aut saltim, donec usum multiplicem ab abusu distinguere cognoverint, tacere, discant. Addidit, quæ majorem fere Operis partem efficiunt, ubique Annotationes, textui subjunctas, quibus judicia, experimenta, & amœnitates, ex aliis Autoribus conquisitas, admiscuit, varias etiam hic illic, data occasione, alienas quidem aliquo modo a proprio tractationis argumento, sed præstantissimas tamen, & experientia confirmatas, veritates medicas per digressionem explicuit, sententias & conjecturas theoreticas, pro sentiendi libertate, omnibus permissa, interspersit, Illustrisque *Stahlii*, & plurium ejus asseclarum, placita, ea tamen, qua in ejusmodi controversiis decet, modestia, confutavit. Et, quanquam ipsemet stili negligenter labentis nævos sua pro modestia excusat, is tamen tantum a barbarie, quæ plerisque nostrorum temporum Medicis in arte sua placet, abest, ut potius dictionis nitore hoc Opusculum longe commendabilius reddiderit. Postquam hæc generatim de hoc Opere præfati sumus, nunc quoque potiora ejus momenta hic repetamus. Cum-
Sect. I que in *sex* abeat *Sectiones*, *prima* earum affectus notitiam,
§. 1. pericula, signa, causas, exponit. Perniciosus ille, qui febribus nonnunquam inopinato supervenire solet, & de quo hoc libro præcipue agitur, affectus, sopor nimirum ille profundissimus, apoplexiæ nomine vocatus, carus dici meretur, ut ex da-

ta

ta hujus morbi definitione satis patet. Quanquam vero tam a veteribus, quam recentioribus, Medicis, magno numero recensitis, ejusmodi febres jam commemorantur; Cel. Autor tamen inprimis in statu epidemio novissimo inde ab A. 1726 & 1727, quibus omnium generum febres tam frequentes habuerunt circuitus, in intermittentium verarum paroxysmis, veternum annotavit profundissimum, haud raro, ubi invasit, perniciosum, & veræ apoplexiæ immedicabilis nomine dignum. Unde quidem perspicuum est, de laudibus febris, ejusque indole perpetuo tuta, & quasi sacrosancta, nostro hoc ævo tam operose decantatis, non adeo magnifice sentiendum, meritoque iis, qui de noxis & imposturis febrifugorum vociferantur, noxas earum febrium & imposturas ad animum esse revocandas, quas Autor, eundo per omnes intermittentium classes, commonstrat, *Hippocratis*que sententiam, qua niti vulgo solent salubritatis patroni, vindicat, & egregie illustrat. Oritur autem ille sopor utplurimum in tertianis, vel quartanis, inciditque in tertium primariæ accessionis paroxysmum, sive in diem morbi quintum, aut ubi accessiones valde anticiparunt, quartum. Pulsus in plerisque frequens est, in quibusdam rarus & tardus, exantlato paroxysmi tempore naturalis, in multis durus & intermittens animadvertitur. Ceterum caro hoc correpti, sine omni sensu & motu jacent, ut nec digitum moveant, & sola respiratione, ore hiante, singultim, & cum stertore facta, a mortuis distinguantur. Nonnullis prima statim vel altera talis accessio exitio fuit. In aliis, quando desinebat paroxysmus, solvebatur, ita tamen, ut obtusiores tum quoque sensus viderentur, neque plane integri, & quodam quasi stupore præoccupati. At sub ingressum novi paroxysmi, iterum sopore plerumque, sæpe apoplexia insanabili, affecti, sub iis ipsis rarius post aliquot demum dies exspirarunt, nonnullis, advocato mature satis Medico, ab instante paroxysmo & mortis periculo vindicatis. Unica enim, cum morbo diu conflictata, sine medicamentis cum sanitate rediit in gratiam. Signa autem, e quibus tam grave malum instans prænoscitur, a Nostro hæc recensentur: 1) in primo vel secundo paroxysmo, vel, ubi serius

Margin: §. 2. 3. 4. 5. 6.

ſerius malum invadit, præcedentium acceſſionum aliqua, profundior naturali ſomnus, 2) urina craſſa, coloris intenſi, ſubfuſci, lixivii, in quibusdam ad nigrorem vergentis, cum innatante quaſi pinguedine aliqua, valde etiam fœtens, & præſertim cum frequenti micturitione, & dyſuria, aut ſtranguria, prodiens, 3) ſanguis vena ſecta floridus plerumque, & ſatis æquabilis, ſed copioſiſſimo ſero virideſcente perfuſus; interdum variegatos colores oſtendit; aliquando ſeri pars viſcidior ſuperius in liquamen gelatinæ inſtar coierat, in fornicem quaſi elevata, pars autem ſeri cum intermixtis grumis ſanguinis, patellæ adhærentibus, inferius fluctuavit; 4) dolor hypochondriorum; 5) cardialgia gravis; 6) ex cauſis antecedentibus medicamenti purgantis, etiam lenioris, uſus, ſine expectata aut præſtita coctione, & non bene judicatis orgaſmi & vergentis naturæ indicationibus; 7) potus & remedia ſpirituoſa & calida; 8) corpus ſenile cholerico-melancholicum, ſcorbuto calido affectum, bilioſum, & ſuccis craſſis, acribus, & ad putredinem vaporiferam pronis, plenum, nervis & viſceribus, cerebro inprimis, ac hepate, debilioribus inſtructum, menſium & hæmorrhoidum, aut aliorum excrementorum, capiti minantium, turbis anomalis obnoxium, ſcabie & ulceribus male ſanatis corruptum, & gravibus diætæ vitiis, ex quibus ſucci craſſi, & vaporibus ſulphureis mixti, generantur, bilis anomaliæ foventur, & robur viſcerum enervatur, afflictum. In tertianis ejusmodi epidemiis cum ex aliis ſignis, tum ipſa etiam ſectione, patuit, bilis præcipue officinam, craſin, & directionem, valde fuiſſe vitiatam.

Sect. II. *Sectio ſecunda* curationem remedio certo & opportuno tempeſtivam indicat. Id vero remedii certi tutique genus corticem chinæ eſſe monet. Quippe ex aliorum æque, ac ſuis, multiplicibus experimentis, tam perſuaſum habet Cel. Autor, quam quod in toto artis medicæ ambitu maxime, hujus medicamenti particulas humano corpori ſano, æque ac innocentiſſimum quodvis medicamentum vegetabile, moderate amarum, & aromaticum, ſubadſtringens, innocuas eſſe, neutiquam autem per ſe nocivas, aut venenatas.

3. Hinc totus eſt in eo, ut probet corticis innocentiam, & ab objectio-

jectionibus, suspicionibus, & injuriis aliorum, vindicet. Sed & §. 4.
alia simul remedia febrifuga secura enumerat, morbosque, qui- 5 seq.
bus convenit cortex, quibusve minus congruit, exponit. *Se-* Sect. III.
ctio tertia medicinam, tum habitu & praeparatione corporis,
tum electione, dosi, continuatione, efficacem, exhibet. Quan- §. 1.
quam, in tempore parandam esse medicinam, Cl. Autor recte 2.
inculcat, nihil tamen in paroxysmo non admodum soporoso
moliri decet, nisi ut febris pro circumstantiarum ratione con-
sueto modo tractetur. Ubi aegrum sopore jam aut apoplexia
oppressum reperit, apoplectici instar affectus, sed cum febre
juncti, curavit morbum vesicatoriis pluribus, ad carpos, nucham,
& ipsi capiti raso admotis, venaesectione justa, scarificatione, hi-
rudinibus, sternutamentis ex elleboro albo, vel turpetho mine-
rali, frictionibus, aliisque notis excitantibus & epispasticis, exe-
untis maxime paroxysmi tempore. Postquam condocuit, 3.
quomodo cortex eligendus comparatus esse debeat, & noti-
tiam ejus externam copiosam atque exquisitam tradidit, ubi il- 4.
le locum habet, exeunte, & in intermissionem, imo vel remis-
sionem satis notabilem, terminato paroxysmo, facta vel omissa
pro indicationibus evacuatione, drachmam integram ejus in
pulverem redacti tertia vel altera quavis hora exhibitam abs
se esse, commemorat, quocunque modo minus nauseoso de-
glutiri commode potuit, ut uncia una aut etiam amplius in ac-
cessionum intervallis assumta, vel penitus instantia symptoma-
ta averteret, vel minueret certe, & periculum amoliretur. Ubi
deinceps larga copia, & sine correctione, dandum esse corti-
cem disputavit, singularem exhibendi medicaminis methodum
ita enarrat: Datum pro re nata felicissime est medicamen-
tum, vel solum, vel additis, aut interpositis succo nasturtii a-
quatici, & inde paratis, potu Thee, Cafe, spiritibus & sali-
bus volatilibus acidis, alcalinis, mediis, qui & venenis soporife-
ris adversantur, & corticis virtutem intendere creduntur *Ra-
jo*, *Pitcarnio*, *Hoffmanno*, *Mangetto*, *Cohausio*, & aliis.
Redeunte forsan paroxysmo, qui, si recte fiunt omnia, teste
multoties repetita experientia, levior & periculi expers futurus
est, non nisi quae temperant & reficiunt, dare licebit, omisso

tantisper cortice, donec accedat declinatio. Regimen & διαφόρησις, quæ æque ac διύρεσις & aliæ excretiones naturæ roboratæ viribus expeditius a cortice succedere solet, justo in moderamine servari debet. Paroxysmo & sudore penitus exantlato, removenda sunt lintea, halitu febriculoso inquinata, quæ mutatio deinde etiam ad plenam usque sanitatem eo tempore repeti debet, ea cum cautione, ut lintea probe siccata, &
§. 5. alii forte homini sano per noctem adhibita, usurpentur. Declinante accessione, repetendus est statim cortex, nullaque alia medicina, nisi quid urgeat, interpolatus, in notabiliorum paroxysmorum intervallis tertia vel quarta quavis hora dandus, neque desistendum est prius, quam paroxysmi fugati sint penitus, & æger cum sanitate in gratiam rediisse videatur, adjuvante optima diæta, &, quamprimum fieri potest, moderato
6. motu in aere liberiori puriorique. Quæ porro deinceps conveniant, persequitur, simulque symptomatum, a febriculosi protei reliquiis, & ægri constitutione, dum fit medicatio, exortorum, e. g. hæmorrhoidum cœcarum, tenesmi, alvi adstrictionis, aurium tinnitus, surditatis, temulentiæ, rhevmatismi,
7. tussis, dolorum, diarrhœarum, passionum hypochondriacarum, scorbuti, febris lentæ, &c. curationem explanat, exempla simul
8. aliquot abs se curatorum febrium soporosarum refert, & ad extremum, si quid a febre relictum est, id non fraudibus corticis imputandum esse, monet, eosque satis refellit, qui cortici
Sect. IV. imposturam tribuere non verentur. *Sectio quarta* de prænoscendis & præcavendis febribus recidivis agit, & medelam
§. 1. ostendit ordine & repetitione adæquatam. Quanquam certum est & indubitatum, febres, china curatas, nonnunquam reverti; redeunt tamen ex ingenio suo, redieruntque semper ante usum chinæ introductum, quod probatissimis omnis ævi observationibus constat, ut nunc etiam alia quacunque via tractatæ facile post aliquot tempus vires recipiunt; e contrario autem aliquando vel chinæ usu, vel alia methodo, depulsæ penitus cessant, nunquam reversuræ. Cumque febres recidivæ in veras, ubi ad integritatem actionum redierat æger, vel nothas, ubi morbidi motus non penitus cessarant, dividantur;

hæ

hæ a qualibet naturæ vel artis ope imperfecta frequentissime contingunt, illæ vero fiunt vel post febres sua indole recidivas, quacunque ex curatione desiverint, vel post eas, quæ diuturniores futuræ remedio interceptæ fuerant, quod materiam profundius latentem & immaturam, sed sponte deinde renascentem, attingere uno curationis filo non potuerit; quamvis, si id justo tempore repetatur, reversio certo præpediri possit. Vulgaris igitur est, sed manifestus, error, quo ipsi remedio recidivæ febres, quasi ipsi aquæ incandescens incendium, imputantur. Quam febrem recidivam postquam ab ipsa §. 2.
febre sæpius oriri ulterius deduxit Cl. Autor; non esse præstantiorem ad hos reditus præcavendos medicinam contendit, 3.
quam ut prima febris primo quoque tempore, ubi tuto id fieri potest, usu corticis fugetur; eoque continuato, ad omnium functionum integritatem æger perducatur. Quamvis vero 4.
etiam post febres soporosas novus insultus aliquando redierit, is tamen fuit cari & apoplexiæ metu vacuus, & sat facile sanabilis, ac longe plerumque priori mitior. Tempus reditus ex causis extraordinariis est incertum. Cum vero post integre restitutam corporis œconomiam a medelis plane abstinuit æger, neque sontica quadam causa præmature morbum revocavit, multiplici experientia cognitum est Cl. Autori, febres ex tertianarum genere recidivas longe plurimas aliquo secundæ hebdomadis die, sive post quartam lunaris mensis partem ab omissa remedii assumtione, contigisse, atque, si ope naturæ aut artis rursum evanuerint, semel, vel aliquoties sæpe, præterea pro morbi statusque epidemii ingenio alternis semper hebdomadibus, reversas esse, vel molimina saltim satis manifesta ostendisse. Imo id ipsum sub aliis interdum circumstantiis contigit, suo etiam modo in quartanis & quotidianis veris ita se habet. Quæ omnia aliarum quoque observationum, quamvis ea obscurius significent, consensu confirmantur. 5.
Idcirco, quando cortex id efficit, ut ad delendam febrem nihil superesse videatur, desinit Cl. Autor illum exhibere, & libenter quidem circa phaseos alicujus lunaris tempus. Inde vero 6.
omittitur omnis medicatio per hebdomadem accurate unam,

ſive ad proximam circiter lunæ phaſin, quod tunc ſuperflua foret. Octavo autem die, ubi ſenſus febris adhuc abeſt, omnibusque per totam hebdomadem conſecutis, corticis uſus continuatur, non prohibente menſium hæmorrhoidumque fluore. Securius ad primum vel ſecundum uſque poſterioris hebdomadis diem medicatio portenditur, quam ante ſtatutum tempus ab ea abſtinetur. Si qua fuerit febris tertiana ſimplex, vel duplex vulgaris magis chronica, & quæ typum adſciverit conſtantem, ſufficit doſis ad ſcrupulum unum, aut drachmam dimidiam, aut integram, aut duas, pro morbi indole, ſingulis, aut alternis, pro typi ratione, diebus, per totum octiduum exhibita, bihorio forte ante illud tempus, vel eo ipſo tempore, quo paroxyſmus expectari debuiſſet, ſi perduraſſet febris. In iſtis vero morbi præcavendis reverſionibus, ubi periculi inſtantis cauſa, & typo ad tertianæ duplicis, vel multiplicis, & inſtabilis, naturam prono, propinatur cortex, non ſemel aut bis ſolum minutis maxime doſibus tractari debet febris reditura, ni ſupprimatur ex ſuo ingenio, ſed potius quinquies aut ſexies ſcrupulus unus, aut drachma media, aut ter in die, vel bis certe, integra drachma exhibeatur, aut robore fere par alicujus decocti, infuſi, vel extracti, doſis. Eodem deinceps modo, ſi morbus præſertim pertinax & chronicus, ex ſui ingenii vel corporis ratione, futurus fuiſſe videtur, & regimen haud omnino exquiſitum ſperare licet, & conſtitutio epidemica vel contagium ad inducendas febres inclinat, iterum iterumque per hebdomadem conquieſcere, & per alteram vel octiduum medicamento uti, oportet. Tunc autem, victo ſubiti periculi & ſoporis, inflammationisque, & continuæ febris, periculo, infuſum etiam vinoſum, ad *Talbotii* vel *Sydenhamii* ſaltim mentem paratum, egregie conducit. Quodſi ſub hoc uſu repetito motus quidam febriculoſi cooriantur, qui tamen non aliud remedium, quam continuatum ejus ad exitum uſque hebdomadis uſum, poſtulant, neceſſe eſt, ut, poſtquam rurſus per hebdomadem unam intermiſſa fuit medicina, altera inſequenti eadem repetatur, neque ab ejusmodi alternis vicibus ceſſetur prius, quam alternæ morbidorum motuum vices per ſuas hebdoma-

domades redire penitus desinant. Atque hæ regulæ ceteris etiam, quæ febrem domant, remediis, salibus præcipue amaris, conveniunt, & in præservandis quoque recidivis quotidianis, quartanisque, locum habent, modo non alterna, sed tertia quavis hebdomade repetatur medela prophylactica, quod Noster pluribus declarat. *Sectio quinta* nonnulla de constantia effectuum, & securitate methodi, subnectit. Quippe hanc adeo securam reperit Cl. Autor, ut, paucissimos ex plurimis hac methodo absoluta persanatis sub gravibus etiam causis febrem denuo passos esse, observarit, dum alii innumerabiles, quos natura, vel ars minus certa, sanitati restituit, sub hoc statu epidemio novos insultus frequentes, graves, difficiles imo sæpius sine cortice vix tollendos, sustinuerunt, etiamsi causa gravior allegari vix potuit. Hæcque securitas & salubritas per nubem testium Medicorum, scilicet ex omnibus Provinciis præstantissimorum, corroboratur, atque apparens quorundam dissensus, & incongrua doseos censura, itemque præparationis & expectationis laudatio, & opinio de motibus sine materia demum sistendis, sub examen revocantur. Cumque de quorundam dissensione vera & hæsitatione, variis ex causis orta, melior spes superfit, nasutuli & artis medicæ ignari monentur, ne sua sapientia, & de corticis damno persuasione, alios a salutari usu detineant, experientia nonnullorum experientia veri nominis recte convellitur, absoluta cura, reliquias neque a febre, neque a remedio, metuendas esse, sed sanitatem potius, & robur viscerum, egregie augeri, docetur, & medicamenti denuo innocentia permultis exemplis, ex propria experientia desumtis, declaratur. *Sectio* denique *sexta* observationes & conjecturas ætiologicas de modo, quo operatur remedium, typisque, & periodis, proponit. Recte inculcatur, perperam illi vim mere adstringentem tribui, sed multa potius ante excutienda esse, quam virtus ejus eruatur. Putat vero Doctiss. Autor, remedium hoc particulis leniter adstringentibus, tonum fibrarum atque nervorum, inprimis ventriculi, intestinorum, ductuumque, & glandularum, eo pertinentium, & evidentissime quidem vasorum biliariorum, quin imo latius disseminata virtute, reliquorum etiam vasorum & viscerum totius

§. 7. Sect. V. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Sect. VI. §. 1.

totius corporis roborare, eademque vi tonica & balſamica craſin chyli, ſanguinis, & humorum, inde derivatorum, bilioſi maxime, pancreatici, & ſimilium, nimis exſolutam coercere, particulis temperate amaris, ſaponaceis & aromaticis digerere, abſtergere, & quaſi bilis vices gerere, & hanc inertem vel vapore corruptam, ac alios humores, ſimiliter vitiatos, chylumque inprimis corrigere, earundem vero particularum ſulphure leniter anodyno, quod amara & aromata & balſamica habere ſolent, fibras & nervos demulceri, minores præſertim, & a contactu terreæ & ſalinæ fixioris ſubſtantiæ remotiores, & qui neque inſigni ſpaſmo actu conſtringantur, neque niſu, vim remedii ſuperante, ad eum proxime inclinant; tonum pariter ſenſumque nervoſiorum partium alicubi, in ventriculo præcipue, & ubi ſalium excretiones peraguntur, ſtimulari ſale earundem particularum medio fixiori, &, quod in ſinu ferunt, volatili oleoſo, quamvis id haud omnino corpore eliciatur; iisdem quoque ſalibus, & ipſa laxiori partium vaſorumque majuſculorum, & exquiſitiori ſenſu pollentium tonica adſtrictione, leniter deinde aperiri obſtructas vias, relaxari vaſa minora remotiora, & minus ſenſu prædita, & ſuccos aliquantum viſcidiores incidi, atteri, promoveri, fluidioresque reddi. Ex his forſan explicari debet potentia remedii manifeſta in curandis febribus aliisque morbis. Si cui vero hæc non ſufficiant, omne erit perfugium in virtute illa celebratiſſima febrifuga ſpecifica, cujus ope materia febrilis certiſſime, ſi reliqua recte ſe habent, corrigatur & ſubjugetur, & iſta plerumque, qua naturæ niſus eſt, via exterminetur; pro varia vero & imperfectiori medicatione afficiatur plerumque, ſed diverſo & imperfectiori effectu. Illud vero mirabile eſt, quod natura humana in febribus ſeu typis & periodis diurnis, ſeptimanis, ſive octonis, menſtruis, annuis, quaſi ad legem naturæ univerſi ita adſtringat, ut in horographicos aſtronomicosque calculos juraſſe videatur, quod latius eleganterque deducit Noſter & probat. Cauſæ hujus rei obſcuriſſimæ, nec dum detectæ, habentur. Novas Cl. Autor conjecturas hic affert, dignas utique, quas non prætereamus. In ipſa, quæ humano generi com-

munis

munis eſt, craſi ſanguinis, aut etiam in fibris motricibus, eſt aliquod connatum, & perpetua cum externo aere communicatione ſuſtentatum, elementum, ubique fere ſimile, aereum, elaſticum, quod arcte intextum eſt texturæ naturali fluidarum ſolidarumque corporis partium, earumque compage coercetur, ne oſcillatione ſua & niſu elaſtico alios, niſi ſalubres & naturales, motus, aut fervores, facile cieat. Illud ipſum, ſi qua de cauſa expandatur nimium, & ſui juris plus juſto fiat, ultra craſeos humorum æquilibrium, ſi præſertim inquinetur a particulis peregrinis, vel male moveatur, eum orgaſmum inducere valet, qui fervorem hunc typicum repræſentet, hanc naturæ luctam, cum eo, quod alienum eſt, quam febrim vocamus. Illa ipſa materia elaſtica humani corporis ob intimam immixtionem pars, pars tamen etiam eſt purioris & ſubtilioris athmoſphæræ aereæ, & hujus motus naturales & adventitios ſequi amat per mechanicam homogeneorum & connexorum rationem. Eoſdem forte magis minuſque accurate ſub ſtatu febrili ſequitur, & oſcillante ſuo motu periodos & typos regulares qua tales inducit, ſed qui diverſi evadant, neceſſe eſt, pro admixtæ materiæ alienæ, pro aucti, imminuti, preſſi, relaxati, elateris diverſa ratione, & proportione ad humores fibrasque corporis, quæ itidem ſingula mechanico motu & niſu nativo gaudent. Hi typi, hæ periodi ſervant eapropter plerumque ſuo modo reſpectum ad naturalem illum, & ſecundum ſolis & lunæ periodos, ad horas, dies, hebdomades, menſes, annique tempora, ordinatum athmoſphæræ totius, præſertim qua purioris, motum perpetuum, fluxumque & refluxum, quem tot ac tanta effluvia terraquea, inferiori aeri immixta, turbare penitus non poſſunt, licet diverſo modo afficiant, & mutent, uti etiam aer noſtro corpori intus admixtus varias mutationes a partibus ipſius corporis, & a peregrinis ſæpe inquinamentis, patitur. Quod vero aliæ atque aliæ febres alios atque alios typos, ſibi accurate reſpondentes, habeant, cauſa eſt materialis, & corporea, non moralis, quæ motum febris cujuslibet naturali conſecutione ciet, eaque materia craſin & elaſticam vim habere debet ſingularis generis, quamdiu typum

typum sibi peculiarem excitat. Nascitur illa forsan a peregrina impuritate aquosa & aerea, ex aquis in variam, lixivam, sulphuream, & vaporosam, fortassis etiam verminosam, putredinem stagnatione & elateris expansione, & motu partium intestino, resolutis, hausta infeliciter vel in cibis sumta, vel ex pariter corruptis alicubi ipsius corporis succis, aut ipsius partibus solidis, oriunda. Talis materies pro diversa sui & corporis, & ambientis aeris, constitutione ad orgasmum diverse febrilem excitandum prona fieri potuerit, si certis tum visceribus & fibris, tum sanguinis, ceterorumque humorum partibus se profundius insinuet, atque partes quidem solidas in obeundo munere turbet, humores vero varia ratione corrumpat, & aerem internum æquilibrio moveat. Ex hac deinde motus & mixtionis & æquilibrii turbatione, atque ita ex conjunctione & proportione specifica præternaturalis illius humoris cum aliquo naturali, qui ex sua indole jam ad motus quotidianos, tertianos, quartanos, magis aptus sit, & ex motu præter naturam hinc necessario mechanice consequente, continentem cujusque febris paroxysmi symptomatum, periodi causam oriri, probabile esse videtur. Neque enim vana omnino veterum est sententia, a bile tertianas, a parte sanguinis magis terrea & salsa quartanas, quotidianas ab hac ac pituita simul fieri, & serosos salinosque humores moveri solere quotidie, bilem saponaceam flavam & amaram fervidiorem tertio, atram salsam & austeram graviorem quarto die, sicubi inquinentur maxime, & restagnent, & incitentur. Fieri autem illa cuncta videntur ad Mechanices & Hydrostatices regulas, ad quarum normam contingit tum generatio cujusvis materiæ febrilis, tum quies ejus typica, nisi tunc motus potius insensibilis est, & commotio denuo notabilis, exaltatio, & orgasmus accessioni excitandæ sufficiens, & reliqua, quibus febriles motus absolvuntur.

§. 2. Causæ autem illorum intervallorum, quatenus siderum periodis diurnis, septimanis menstruis, annuis respondere, & horas, dies, hebdomades, menses, numerare videntur, quærenda forsan est in proportione materiæ febrilis, aerisque elastici, qui illius, ut omnium in corpore humorum, partem

tem

tem constituit, ad aerem athmpsphæricum. Atqui hic non solum vaporibus terraqueis tempestatibusque mutatur, verum etiam oceani instar regulares siderum circuitus sequitur, & ventum exinde generalem ab Oriente in Occidentem excitat, ut quotidiana solis maxime periodus fert, imo ipsos fluxus & refluxus ordinatos, quamvis sensibus haud obvios, patiatur, necesse est, per dierum, mensium, & anni, mutationes mutandos, ad mechanicum solis, vel terræ potius, & lunæ, motum, quæ sidera ætherem inter & terrarum orbem per ordinatas periodos quotidie per singula puncta semel sua corpora interponunt. Ne quid dicatur de effectibus hanc in rem ceteris manifestioribus quotidianæ annuæque solis periodi in aerem corpusque nostrum. Ut adeo non solum subtilior aer constanter ita typice moveatur, sed & venti & tempestates, aliaque meteora, aliquem semper suo modo respectum ad hanc generalem motionem servent. Qualis respectus in corpore etiam humano, pro diversis ejus partibus, quarum motus per structuram & texturam longe magis exquisite regulares sunt, & quæ aerem subtiliorem includunt, justa proportione servari debere videtur. Et, postquam objectiones forte excogitan- §. 6.
das diluit Cl. Autor, plures deinde periodos & circuitus in statu sano & morboso sine febre attingit, inprimisque ad periodi menstruæ naturalis in fœminis rationes explicandas multa, eaque egregia, subministrat, quæ tamen hic, ne justo longiores simus, repetere non vacat. Deinde, ubi consensum practicum 8.
cum theoria mechanica & organica, quas leviter diversas esse ostendit, indicavit, egregie explicat, quid per naturam humanam conservantem, sanantem, errantem, indicantem, intelligi debeat. In epicrisi monet, has suas observationes non ad 9.
hujus theoriæ, sed experientiæ, tribunal esse vocandas, multaque de vitæ studiorumque rationibus subjungit. In Addendis denique agit de præstantissima corticis virtute in sphacelo curando, sæpius jam in hoc libello tradita, nunc vero pluribus exemplis confirmata. Quod superest, vitam, bonamque valetudinem, & inprimis honestum otium, Cl. Autori comprecamur, ut non solum affectum de febribus intermittentibus Opus

ſyſtematicum ad colophonem perducere, ſed pluribus etiam limatiſſimis libris gloriam artis medicæ aſſerere & tueri, queat.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE &c.
h. e.

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERRIMOrum in Republica literaria Virorum inſervientes. Accedunt Catalogi librorum, a ſingulis ſcriptorum, de iisque judicia.

Tomus XIX.

Lutetiæ, apud Briaſſonium, 1732, 8.
Plag. 18, & totidem pl. dim.

Satis hic ſit eorum deſiderio, quibus cognoſcere volupe eſt vitam & ſcripta *Ambroſii Camaldulenſis*, qui, *Emanuelis Chryſoloræ* diſcipulus, Latina multorum librorum, a Græcis Eccleſiæ doctoribus ſcriptorum, verſione, inprimis Latina interpretatione *Diogenis Laertii*, clarum conſecutus nomen eſt, factus etiam Ordinis ſacri Camaldulenſis Generalis, m. A. 1439 d. 21 Octobris; *Helenæ Lucretiæ Cornaræ*, m. A. 1684 d. 2 Julii; *Jo. Petri de Valbonnays*, ſcriptoris *Hiſtoriæ Delphinatus*, m. A. 1730 d. 2 Martii; *Olai Borrichii*, m. A. 1690 d. 30 Oct. *Marci Battaglini*, m. A. 1717 d. 15 Sept. Epiſcopi Cæſenatis; *Thomæ Jameſii*, m. A. 1629 menſe Auguſto; *Jani Cordeſii*, cujus nomen ſua Bibliotheca fecit nobile, m. A. 1642; *Joach. Camerarii*, m. A. 1574 d. 17 April. *Franc. Mothæi Vayerii*, m. A. 1682, anno ætatis octogeſimo quarto ſuperato; *Petri Guillebaldi*, ſive *Romualdi*, m. A. 1667 d. 29 Martii; *Petri Daneſii*, m. A. 1577 d. 23 April. *Degorei Wheari*, m. A. 1647 d. 11 Aug. *Hippolyti Julii Pileti Meſnardierii*, m. A. 1663 d. 4 Junii; *Bernardini Ochini*, qui falſo traditur eſſe conditor Ordinis Capucinorum, m. A. 1564; *Martini Lipenii*, m. A. 1692 d. 6 Nov. *Joannis Bruyerii*, Scriptoris *Characterum moralium*, m. A. 1696 d. 10 Maji; *Nicodemi Friſchlini*, m. A. 1590 d. 29 Nov. de cujus vita ſcriptisque non ita pridem prodiiſſe Cl. *Car. Henr. Langii*, Gymnaſii

mnasii Lubecensis nunc Sub-Rectoris, Commentarium luculentissimum, addimus; *Christiani Hugenii*, m. A. 1695 d. 8 Junii; *Joach. Frid. Felleri*, Lipsiensis, m. A. 1726 d. 15 Febr. *Engelberti Kampferi*, m, A. 1716 d. 2 Nov. cujus *Historia Japonensis*, e Germanico in Anglicum & Belgicum sermonem traducta, prodiit A. 1727 & 1729; *Hermanni Conringii*, m. A. 1681 d. 12 Dec. *Antonii Fabri*, m. A. 1624 d. 1 Martii; *Claudii Fabri Vaugelasii*, m. A. 1650 mense Februario; *Q. Marii Corradi*, m. A. 1575; *Sebastiani Corradi*, m. A. 1556; *Hugonis Grotii*, m. A. 1645 d. 28 Aug. *Jacobi Goari*, m. A. 1653 d. 23 Sept. *Jo. Isaaci Pontani*, m. A. 1640, & *Guil. Xylandri*, m. A. 1576 d. 10 Februarii.

Libet paucis hinc repetere vitam *Petri Danesii*. Natus is A. 1497 Lutetiæ, totum se juvenis dedit literis humanioribus, nactusque Græcis in literis magistros *Jo. Lascarem*, & *Guil. Budæum*, usque adeo profecit, ut A. 1530 a Rege, *Francisco I*, crearetur Professor linguæ Græcæ: quo in munere discipulos habuit *Amiotum*, *Billium*, *Brissonium*, & *Auratum*. A. 1546 Legatus missus est ad Tridentinum illud Concilium: ad quod & Orationem habuit, paulo post editam. Hinc factus est præceptor *Francisci II*, ejusdemque deinde Confessarius: tum A. 1557 Episcopus Vaurensis. A. 1562 iterum abiit Tridentum, in eoque Concilio Episcopo cuidam Italo, Galli cujusdam Episcopi querelas de curiæ Romanæ abusibus hac voce excipienti, *Gallus cantat*, hunc in modum nervose respondit: *Utinam ad hujus Galli cantum excitaretur Petrus, & fleret amare!* Ibidem ursit concessionem calicis in sacra Cœna: quanquam nullo successu. Oratione eum funebri laudavit *Gilbertus Genebrardus*. A. 1533, alieno adscito nomine, emisit *Plinium majorem*, & quidem diligenter emendatum. Opuscula ejus A. 1731 conjuncte sunt edita Lutetiæ. Addimus nos, vitam *Danesii* etiam persecutum esse *Amelotum de la Houssaie* in *Commentariis historicis & literariis*, Amstelodami A. 1722 editis, & quidem in *Tomi secundi p. 189 - 208*. Nec prætermittendum nobis videtur Elogium *Jul. Cæs. Scaligeri*, ita *Exerc. 307 Sect. 15* disserentis: *Pe-*

trus Danesius, modestissima prudentia, summo judicio, maximis operibus, ea molitur, quæ præsentis seculi fidem, posteritatis omnem superent exspectationem.

ALBUM BAVARIÆ IATRICÆ, SEU CATALOGUS celebriorum Medicorum Bavariæ, ab Anno 1450 in hodiernam usque lucem continuatus, studio & labore FRANC. JOS. GRIENWALDT, Med. Doct.

Monachii, typis Riedlinianis, 1733, 8.
Plag. 10½.

Ex *Præfatione* discimus, in *Bibliothecis Medicis*, quas concinnarunt *Schenckius*, *Spachius*, *Lindenius*, *Lipenius*, *Beughemius*, *Mangetus*, alii, perraram esse mentionem Medicorum Bavariæ; in *Melch. Adami* vero *Vitis Germanorum Medicorum* vix unum e Bavariæ Medicis produci, *Laurentium Gryllum*. Quæ res Cl. Autorem permovit, ut eorum *scripta*, quotquot reperire potuit, (*vitas* enim eorum describendas permittit aliis,) referret hunc in *Catalogum*, eumque publicæ luci exponeret. Quod insigni futurum esse credimus laudi Cl. Autori, præsertim cum, ut ipsemet docet, Bavaris adhuc non fuerit moris, vitas civium suorum ingenio clarorum describere, ac *Valentinus Rotmarus*, cujus *Vitæ Theologorum & JCtorum Ingolstadiensium* A. 1581 prodierunt, successorem in hoc scripturæ genere habuerit neminem. Instare vero nunc non exiguam Historiæ literariæ messem in Bavaria, inde conjicimus, quod (& hoc ex Præfatione hac didicimus,) inde ab A. 1722 usque ad A. 1728 edita fuerunt Monachii *Nova Literaria Bavarica*, ita inscripta; *Parnassus Boicus, oder Neueröffneter Musenberg, worauf verschiedene Denck- und Lesswürdigkeiten aus der gelehrten Welt, zumahlen aber aus den Landen*

den zu Bayrn, Abgehandelt werden. Ceterum *Catalogus* hic, Alphabetico contextus ordine, ſubinde adjectas gerit Annotationes Biographicas. Nos clariores (certe in Bavaria clariſſimos) Medicos Bavariæ inde producemus in medium, quorum nonnulli ſunt adſcribendi polygraphis. Sunt ii *Jo. Agricola*, Profeſſor Ingolſtadienſis, m. A. 1570; *Jo. Joach. Becherus*, m. A. 1685, cujus tantum illi libri hic loci nominantur, quos edidit Monachii; *Jo. Lonæus Boſcius*, m. A. 1585; *Leonardus Fuchſius*, ob Lutheranam religionem delatus Tubingam; *Malachias Geigerus*; *Laurentius Gryllus*, m. A. 1560, cujus vita, ab ipſomet luculenter expoſita, *p. 41-61* exhibetur; *Wolfgangus Hæverus*, m. A. 1647; *Edmundus Hollyngus*, m. A. 1612; *Cyriacus Lutzius*, qui in captivitate (fuit enim a Turcis captus,) libros conſcripſit aliquot; *Jo. Jacobus de Maphais*, m. A. 1676; *Albertus Menzelius*, m. A. 1632; *Thomas Mermannu*, m. A. 1612; *Raymundus Mindererus*, m. A. 1621; *Jo. Adamus Moraſchius*, adhuc Profeſſor Ingolſtadienſis, isque πολύγραφος; *Jo. Bapt. Neeff*, ejus adhuc Collega; *Ferdinandus Sagittarius*, m. A. 1647, *quo* (ut ait Poeta *Jac. Baldius*,) *non major in orbe tabaci helluo*, & cujus in cadavere non cerebrum exſiccatum, uti Ulmenſis quidam Medicus ſcripſit, ſed cor ex toto tabidum, deprehenſum fuit; *Phil. Jac. Schœnfelderus*, m. A. 1685; *Franciſcus Ignatius Thiermairius*, (quod nomen & *Aventino* fuit, illi Bojorum Hiſtorico celebratiſſimo,) Profeſſor Ingolſtadienſis, cujus plurima ſcripta, partim edita, partim ad prelum ſubeundum parata, hic memorantur; *Jo. Jac. Treylingus*, adhuc Profeſſor Ingolſtadienſis, *Carolus Ferdinandus Vacchierius*, m. A. 1729; *Jo. Menradus de Vorwaltern*, m. A. 1724; *Jo. Albertus Wimpinæus.* Noſter in exitu libri hujus pollicetur, ſe libellum, nondum editum, *F. I. Thiermairii de Ortu & progreſſu Facultatis Medicæ Ingolſtadienſis*, brevi editurum, eumque non modo illuſtraturum eſſe Annotationibus, verum etiam ad hanc noſtram ætatem continuaturum: ſimul indicans, ſe nunc verſari in elaborando libro ſingulari *de aquis medicatis Bavariæ*.

NOVA LITERARIA.

Collecta magna labore Concilia in lucem proferre curarunt eruditi quamplurimi; eorum vero industria tam felices exitus non habuit, ut omnia eruere atque explorare potuerint. E cujusque Collectoris spicilegio crevit postremi amplissima seges. *Merlinus* provinciam illam primus suscepit, cui postea successit *Crabbus*, decessorisque Collectionem auctiorem fecit. *Crabbum* secutus est *Surius*, majore opum vi beatus, quem tamen superavit *Binius*. *Labbeus* autem eos omnes Collectores vicit, obscuravitque, edita Conciliorum amplissima Collectione. Præter ea, quæ marte suo investigavit, Synodos in lucro apposuit, quas in Opera sua induxere *Ughellus*, *Marca*, aliique. Ab A. 1671 Scriptores aliquot, *Cotelerius* nempe, *Bollandus*, aliique, Ecclesiastica monumenta in lucem edidere, atque inter ea Synodis locum vindicarunt. Ceteri singularia quædam Concilia in unum corpus abire jussere. *Baluzius* non modo *Galliæ* Narbonensis Concilia A. 1668, novæque Collectionis Conciliorum Tomum primum A. 1683 juris publici fecit, verum etiam nonnulla Miscellaneis attexuit. Cardinalis *Saens d' Aguirre* Conciliorum Hispaniæ longe curiosam maximamque Collectionem vulgavit. *Bessinus* Normanniæ Concilia congessit. Tanta opum accessione, non magnæ difficultatis fuit *Harduino*, ampliorem conficere editionem Conciliorum, quam absolutam magis fecisset, si, acceptis e variis Europæ regionibus Conciliis, atque iis, quæ a Collectoribus modo memoratis mutuatus fuerat, latentes apud diversos Ecclesiasticos Scriptores Synodos adjunxisset, tritum a *Labbeo* iter emensus. *Coletus* denique Venetiis Conciliorum amplissimam Collectionem in lucem protulit; *Labbeanam* merito adoptavit, edita ab *Harduino* Concilia addidit, doctas Scriptoris celebris observationes in rem suam convertit, nec non Concilia, Synodaliaque Statuta, descripsit, quæ *Martenus*, ceterique id genus eruditi, in monumentorum Collectiones invexere. Quamvis Conciliorum varii Collectores laborem non contemnendum perfecerint; additamenta tamen multa superesse, certissimum est. In Gallia Vir quidam eruditus, cujus nomen adhuc ignoramus, præ manibus habet quamplurima Concilia, Synodosque, aut hactenus ignotas, aut inedi-

ineditas, vel in Conciliorum Collectionibus desideratas. Quantum ad Synodos attinet, eas solum repræsentabit, quæ ante A. 1300 habitæ fuere, *Labbei* vestigia secutus. E gravissimis illis Additamentis ortum illi est Supplementum edendi consilium. Cum vero *Labbeana* Conciliorum editio vulgatior sit, eruditorumque manibus tritior, constitutum est ipsi, ab *Harduino, Coleto*que, juris publici facta Concilia adjungere iis, quæ ipse primus exploravit. Hæc omnia monumenta Notis illustrabuntur, quibus orationis obscuritas depellatur, atque lectionibus variis, quas e manu scriptis, aut editis, Codicibus libavit. Ex iis omnibus efflorescet Supplementi Pars prima, rerum accurato Indice locupletata. Verum, Collectionis *Labbeanæ* Conciliorum Supplementum imperfectum confecturum fuisse se, existimasset, si monumentis iis colligendis duntaxat studuisset. In animo ergo habuit, illud multo utilius efficere, Collectionem integram accurando atque emendando. Quamobrem, deposito censoris supercilio adversus omnes Conciliorum Collectores, laude sua non fraudandos, nihil ipsi antiquius fuit, quam orationis contextum castigare, plures interpretationum locos ad genuinum sensum revocare, omissos supplere, qui nempe in manuscriptis, aut primum editis, Codicibus reperiuntur, locutiones denique proprias restituere, quarum loco intrusæ fuere peregrinæ. Eam ob causam editos Codices contulit MStis, quos consulere licuit. Eo etiam diligentia ejus spectavit, ut typographici errores emendarentur, qui, ut notum est, orationis sensum obscurum, atque menti impervium, efficiunt. Hac una via genuinam reperias *textuum* lectionem, atque monumentorum constat utilitas. Præter laboriosum illum conatum, in loca difficiliora Notas composuit, quas plerisque Conciliorum Collectoribus promisisse satis fuit. Vix ullæ unquam *Labbei* Notæ lucem adspexere, quamvis ad eas Lectorem nonnunquam remittat. *Sirmondus*, egregiis Notis concinnandis par atque idoneus, si quis unquam fuit, iis carere non est passus Concilia Galliæ, quas *Labbeus* postea *Harduinus*que in Collectiones suas transtulere. Ceteri vero Conciliorum Synodorumque Editores Notas pauciores inseruerunt. *Harduinus*, Observationes, quarum necessi-

necessitatem bene callebat, supplere se posse, judicavit, si rerum
accuratum Indicem conficeret, in quo ad minuta quæque de-
scenderet: at ex eo Indice natum est Notarum desiderium. Hæc
autem inprimis enodanda sibi proposuit novus Editor, quæ per-
tinent ad Conciliorum epochas, ad regiones, ubi habitæ fuere, eo-
rum cogendorum occasionem, ac difficultates, in Canonibus ob-
vias, quæ peritiorum criticen exercuere. Eorum labore profecisse
se fatetur, propriasque adjunxit Observationes. Ut virili pro parte
difficultates omnes enuclearet, Indicem quendam adornavit
barbarorum, obscurorum, ignotorumque verborum, quæ in
authenticis Conciliorum tabulis occurrunt, indicatis variarum
collectionum paginis. Certus autem redditur verborum sensus,
interpretatione, vel e penu ipsius, vel e Doctorum Commentariis,
hausta. Id sedulo curarunt primi Editores, ut in Præfationi-
bus, aut paginarum oris, annotarent Archiva, Bibliothecasque, e
quibus depromserant, quæ in lucem jam tum proferebant. Hinc
eorum vis autoritasque constabat, lectorique copia fiebat ad
fontes recurrendi, e quibus hauserant; successores autem no-
tulas illas, quamvis necessarias, sprevere; cui incommodo oc-
currere cupiens, eorum omnium Conciliorum, quæ in Colle-
ctionibus diversis continentur, Indicem confecit, additis Archivorum
& Bibliothecarum nominibus, e quibus descripta fuere. Correctio-
num, variarum Lectionum, Catalogorum, congeries Supplementi Par-
tem alteram absolvet. Quanquam in iis disponendis ad *Labbeanam*
Collectionem respexerit, atque eam ob rem diversas Observationes
exegerit ad ordinem Tomorum paginarumque Collectionis eruditi
Jesuitæ; interea, ut Supplementi utilitas etiam in eos redundaret, pe-
nes quos est alia quæcunque Conciliorum Collectio, *Crabbi* nempe, *Su-
rii, Nicolini, Binii, Harduini, &c.* illud etiam ipsi curæ fuit, ut cujus-
cunque Collectionis paginas indicaret, ad quas Concilia, ac proinde
Notæ, Correctiones, Lectionesque diversæ respondere debent. Multum
eruditis debere se profitebitur, si Observationes suas impertiri ipsi ve-
lint. Bibliopolarum interposito ministerio, Parisiis *Briassoni*, Ge-
nevæ *Fabri* & *Barilloti*, qui Supplemento edendo sumtus impendent.
Ne autem bis emantur peculiares Conciliorum Collectiones, in
Gallia editæ, cavebunt Bibliopolæ, ne in Supplementum inducatur
Baluzii Volumen inscriptum: *Nova Collectio Conciliorum.* Si tamen
aliter videatur eruditis, eorum sententiæ facile Bibliopolæ accedent.
Supplementum autem edetur iisdem typis, eadem forma, ac magnitudi-
ne, quam *Labbeana* Collectio; atque exemplarium paucior erit nume-
rus, quæ minori pretio ab iis ementur, qui ea mature sibi reservata
volent. Nullum autem exemplar charta magna edetur, nisi expresse
postulatum. Ut Supplementi utilitas melius dignoscatur, accuratus il-
lius prodromus quamprimum juris publici fiet.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXXXIV.

LOCUPLETISSIMI RERUM NATURALIUM Thesauri accurata Descriptio, & Iconibus artificiosissimis Expressio, per universam Physices Historiam; Opus, cui in hoc rerum genere nullum par exstitit, ex toto terrarum orbe collegit, digessit, descripsit, & depingendum curavit ALBERTUS SEBA, Etzela-Oostfrisius, Academiæ Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ Curiosorum Collega, Xenocrates dictus, Societatis Regiæ Anglicanæ, & Instituti Bononiensis, Sodalis.

Tomus I.

Amstelodami, apud J. Wetstenium & Guil. Smith & Jansonio-Waesbergios, 1734, fol. maj.

Alph. 2, Tabb. æn. III.

Majorne fit felicitas, qua terræ marisque conventum in Museo suo indixit Cl. Autor, an animus major, quo tantum Opus condere aggressus est, imo vero an amplior inge-

nii fertilitas, qua historiam rerum naturalium uberrimam tradit, dubitare omnino fas est visurum & lustraturum hæc naturæ spectacula, prodigia, monstra etiam & portenta, quæ in orbis eruditi conspectum producuntur. Solent quidem in Bibliothecis asservari, magnoque pretio haberi, *Oligeri Jacobæi*, *Olai Wormii*, *Kircheri*, *Calceolarii*, *Valentini*, aliorumque, Musea, splendida fortasse illa ætate, qua vixerant, visa, & amplus Tabularum *Vincentianarum* Elenchus; verum parum abest, quin credamus, sicut certum est, ad hanc gloriam neminem hactenus adspirasse, ita simile vix futurum, ubi feliciter ad finem perductum fuerit, id quod non speramus, sed confidimus, splendore & apparatu Opus. Sufficit libro, quod *Boerhavio* placere meruit, nec alia, quo vendibilis fiat, indiget hedera; ea tamen futura erat veritatis, etiamsi hunc clypeum non tulisset, sicut, ferre posse, gloriæ cedit, apud omnes efficacia, ut calumniæ parum, laudis vero, nisi penes æmulos, rerumque, quæ tractantur, ignaros, plurimum, inventurus sit, etiam in Deorum conviviis prælegendus, liber. Non desunt, quibus cum Autore intercedit necessitas, & quibus, amicitia ejus frui posse, magno in pretio est, quorum scilicet ocularis inspectio, sicut vere *Xenocrates*, quod ipsi nomen est, id est, hospitalitatis strenuus cultor, esse prædicatur, de rerum, quæ depictæ jam animo admirationem pariunt, copia, ordine, &, quam contra annorum injuriam salvam obtinuerunt, integritate, nos certissimos fecerunt. Exsuperat omnem, quam conceperamus de edendo libro, expectationem rei successus, merenturque præter lucrum, quod ipsis opulentissimum auguramur, nominis famam Editores, quorum prætoriis sumtibus effectum est, ne diutius languesceret spe, votorum impatiens, orbis eruditus. De methodo rerum suarum instituenda nec cogitavit, nec cogitare poterat Autor, evitaturus rixas vanasque contentiones, quæ ex præoptata quadam ordinum classiumque instruendarum ratione plerumque suboriri solent. Aliter *Jonstonus* sentit, aliter *Rajus*, aliter de plantis pronuntiat *Bœrhave*, aliter Gallorum, aut Germanorum, Italo-

Italorumve, scholæ. Quid faceret? Classicum caneret, pomumque Veneri adjudicaret, videretque suam decennali obsidione cingi Trojam? Acquievit, quam casus tulerat, ordinis digestione, sicut solent, qui aleæ jactu, aut sorte, non judicio, controvertentium lites componunt. Idem est Cel. *Bœrhavii* de hac re in Præfamine judicium. Rerum ipsarum elegantiæ, descriptionis industriæ, hoc ipso, quod vegetabilia animalibus mixta eadem Tabula conspiciantur, nihil decedit, invertuntur plerumque, qui nimis ordinantur, rerum conceptus, maximamque inivit undique gratiam Cl. *Seba*, dato nobis promte Thesauro, quem, priusquam in classes redactus fuisset, decennium forte expectassemus. Interim, quantum ejus fieri potuit, similia similibus adjudicata esse, deprehendimus. Magnus ipsi est foliorum, radicum, fructuumque, arte *Ruyschiana* evisceratorum, numerus, quorum Catalogum Tabula I-VI tradit, felix auspicium laboris regni vegetabilis evolutione facturus. Ipse hujus Sceletopœiæ vegetabilis insignis est artifex, &, qua enchiresi illuc deveniri possit, in Schediasmate ad Academiam Leopoldinam, cujus meritissimus est Socius, peroravit. Succedunt plantæ integræ, exoticæ æque ac indigenæ, rariores, quas, affabre exsculptas, ad mentem *Horti Batavi* denominatas tradit, studiosus antiquæ veritatis cultor, quo factum, ut in descriptione Ficoidum, nomine *Mesembryanthemi* ad mentem neotericorum, utpote præter necessitatem allato, minus delectatus, illud prorsus omiserit. Ericas, quas Tab. XX exhibet, capenses, acutissime ex flore urceolaris figuræ quadrifido, calyce etiam tot segmentis diviso, judicavit. Eadem est in ceteris judicii maturitas, siquidem *Breynii*, *Commelini*, *Pluckenetii*, aliorumque, nomina solertissime apponit, probe gnarus, nomina, ex autoritate majorum imposita, in re herbaria plus valere illis, quæ nimia sui fiducia a novaturientibus excogitantur. Sequitur glirium muriumque familia, inter quos eminent, qui agrii, seu sylvestres, ex descriptione *Meriana*, apud Americanos appellantur, quorum στοργὴ & impensus catulorum amor prædicatur, quos scilicet, dorso matris adhærentes, in fugam secum

abripiunt, qui, ne ex genere *Philandri*, seu *Opassi*, esse viderentur, quamvis non levis utrinque intercedere deprehendatur differentia, sedulo ab ejusdem societate divelluntur, cujus scilicet Tabulæ XXXVI explicatione singularem nutriendorum catulorum industriam prædicat, quos singulari, in abdominis cute existente, sacculo secum aufert, intra quem soboles, fugiente matre, se recipit, ita fabrefactum, ut claudi atque recludi commode possit, donec grandiorem factam mater abigat. *Myrmico Leonis*, seu *Myrmicophagi*, gliris, rapina formicarum viventis, non minus curata est descriptio, cujus variæ Icones cum descriptione ex *Marggrafio* exhibentur. *Ichneumones*, seu *Vulpeculæ*, quas varias sistit, non male loco, quem obtinuerunt, conveniunt, cum ex gliris familia esse manifeste deprehendantur. Eminent de cetero inter quadrupedia curiosa Musei *Sebani* tres simiolarum species, *tardigrada* ipsi dicta, *Cynocephala*, & quam *caput mortuum* appellat, &, sicut quadrupedium volantium studiosissimus fuit Collector, ita, præter Vespertilionum Americanarum varias species, etiam Glirem volantem Tab. LVI, duas Sciuri volantis species, canem etiam Ternatanam volantem Tab. LVII, exhibet, quæ utrum male a nostratibus Felis volans appelletur, eo nomine dubium esse poterat, quod fortasse neutrum sit animal; parum sane est differentiæ inter felem canemque volantem, qui eadem Tabula LVIII exhibentur, Vespertilionum ordini eo magis accensenda animalia, quo certius apparet, ex mammellarum, superiore in loco existentium, protuberantia, perinde esse cum Vespertilionibus. Apri Indiæ Orientalis, quem Apro-Cervum appellat, integram figuram Tab. L apponit, cujus capita sceleta facta in plurimis curiosorum Museis observantur. Asmodillus ipsi alius est scutifer, alius squammatus, quem diabolum Javanicum appellat. Inter serpentes, variis in locis exsculptos, eminent Ammodites Tab. XXXVI, qui serpens idololatrarum, aut ejus species, est, *Abgott-Schlange* vulgo, serpentibus phyticis, Tab. LXII recensitis, forte annumerandus; Nintipolonga Tabulæ XXXVII, quæ, cum dentibus armata deprehendatur, utrum ad

vipe-

viperas referenda, dubium fecit; Cobræ de Capello ſpecies Tab. XLIII, ad cujus familiam colubros vittatos, qui perſpicilli figuram in cervice gerunt, refert. Serpens Americæ arborea, (quorſum etiam dryina Tab. LXXXIV referenda,) quæ Tabula LIII exiſtit, cum ſocio Aſmodillo ſquammato, ſeu Diabolo Tojavonico, quandoquidem ejus pullis veſcitur, magni æſtimanda eſt. Dubium ſupereſt nullum, prodituros ſequentibus Tomis vel ſerpentum, vel viperarum, ordines, ſuis deſcriptionibus illuſtres, quandoquidem illa Hiſtoriæ naturalis pars curioſos cumprimis exercet. Tabula LIX ad LXVIII avium Icones exhibet e Manucodiatarum, Pſittacorum, Ardearum, Merularum, Picarum, Fringillarum, aliarumque, familia. Phœnicopterus Tabulæ LXVII ille idem eſt, quem *Catesby* delineatum dedit. Nidi avium cum Colubridis & Aranei Surinamenſis ex recenſione *Merianæ* ultimo inter avium ordines loco adducuntur, ex quo ſcilicet aquatilium, amphibiorum, & inſectorum, ſeriem orditur. Prolixus eſt in recenſenda Ranarum, quarum fortaſſe rariores adhuc ſpecies ipſi ſuperſunt, & Bufonum hiſtoria. Perplacet Bufo cornutus *Virginianus*, Tabula LXXII exhibitus, cum rana maxima *Virginiana*, certo perſuaſis, ob nominis ſaltem analogiam ranarum piſcatricium Icones admixtas eſſe, utpote quæ ex aquatilium pinnigerorum, ſeu piſcium, ſunt familia. Curioſa omnino ſunt, quæ de transmutatione piſcium in ranas, harumque retrograda in piſces metamorphoſi, ediſſerit, ſicut omnes hujus mutationis ætates, vel in Amboinenſibus, vel noſtratibus, ranis ad normam modumque *Merianæ de inſectis Surinamenſibus* ſedulo collegit. Equidem vulgare illud eſt experimentum, quo exuviis ſuis caudiformibus prodire ranulas conſtat, ſicut etiam id ipſum in Amboinenſibus uſu venit; verum, ranas denuo in piſces abire, prout hujus rei rationem in Americanarum ranarum Ichthyometamorphoſi Tabula LXXVIII reddit, id ſane curioſum eſt, & ulteriore ſcrutinio dignum. Elegans eſt Lacertarum ſeries, quas coronidis loco Tomo hoc primo recenſet, ita quidem, ut agmen ducant lacertæ macrocephalæ arboreæ,

Chamæleontes, quarum muſcas aucupandi, lingua ejaculata, ratio clare & perſpicue adducitur. Succedunt Cordyli caudatæ & caudiverberæ; inde ſtrumoſi cum criſtatis, Lequani dictæ, ſeu ophiomachi, *Streit-Schlangen*, ſubſequuntur, quarum elegantiſſimæ depinguntur ſpecies. Eminet inter omnes caudiverbera Tab. CI, quamvis dubium adhuc eſſe poſſit, genuinane ſit Hydra Hamburgenſium Lernæa, quæ Tabula CII Eptacephalus depingitur. Plurimum valent ingenium & naturæ æmuli artifices, qui ex Raja dracones volantes effingunt, cur ex capitibus catulorum maris affabre junctis, nam dentes capitisque forma optime conveniunt, ſuperinducta pelle Crocodili, appenſisque ſerpentis exuviis, Hydram efficere non tentarent? Crocodilorum geneſin ex ovo, exacte deſcriptam, magni facimus, nec dubium eſt, Crocodili Ægyptiaci & Americani differentiam in roſtri forma conſiſtere, quod his productius, illi compreſſius eſt. Commendatiſſimum cupimus Opus illis, qui Muſeorum Collectores ſunt, quorum apparatui Catalogi loco inſervire Liber poterit, &, quam magno pretio etiam conſtare videri poſſit, etiamſi ſplendor ille regius non eſſet, deliberato tamen animo, male parci ſumtibus, ſi quis eundem ſibi comparare nolit, vitam, ſanitatem, laboris conſtantiam, Cl. Autori inſimul comprecati, pronuntiamus.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB Anno Æræ Chriſtianæ D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Sereniſſimi Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit, & Præfationibus auxit.

Tomus XXII.

Mediolani, ex Typographia Societatis Palatinæ, 1733, fol. Alph. 7, Fig. 2.

Fervent in medio bellorum æſtu Societatis Palatinæ prela; nec adhuc ipſam hanc urbem, quæ omnium maxime Gal-

Gallorum nuper invasionibus patuit, suus Apollo reliquit. Auget id maximopere famam Sociorum, qui, cum minime videantur a calamitate publica integras servasse fortunas suas, haud quidquam tamen animum remiserunt ab amplificando, quantum in ipsis esset, patriæ honore. Adjuvit laudatissimos conatus *Muratoriana* industria, impatiens moræ omnis, & *Archimedea* illi similis, inter medios hostes circulis suis exturbari nesciæ. Suscepit præsentis *Tomi* patrocinium Eminentiss. Ecclesiæ Purpuratus, *Annibal Albanus*, cui & dedicatus est a *Philippo Argelato*, primum inter Socios Palatinos locum tenente. Quos hic legis Scriptores, etsi numero non multi, tamen selecti sunt, &, qui posteris innotescant, dignissimi. Primum hic locum Socii dederunt *Tristani Caraccioli*, *Patricii Neapolitani*, *Opusculis historicis*. Pertinent hæc ad illustrandam Neapolitanæ Reipublicæ Historiam, nec, post complures alios, qui regionis hujus fata exposuere, Scriptorem hunc absque fructu leges. Opuscula numero octo habes, quorum 1) exhibet *Vitam Joannæ I*, *Reginæ Apuliæ*; 2) *Vitam Serzanis Caraccioli*, *magni Seneschalli*; 3) *Joannis Baptistæ Spinelli*, *Cariati Comitis*, *Vitam*, *ad Ferdinandum*, *illius filium*; 4) *de Varietate fortunæ libellum*; 5) *de Inquisitione Epistolam*; 6) *Genealogiam Caroli I*, *Siciliæ Regis*; 7) *Ferdinandi*, *qui postea Rex Aragonum fuit*, *Historiam*, *ejusque Genealogiam*; denique 8) *Nobilitatis Neapolitanæ Defensionem*, *ad Legatum Reipublicæ Venetæ*. Transscripta hæc ex Codice Illustriss. Principis *Torelli*, ex ipsa *Caracciolorum* gente oriundi, cum Cel. *Muratorio* communicavit Cl. *Constantinus Grimaldus*, Augustissimo Imperatori in Neapolitana ditione a Consiliis, vir in omni doctrinarum genere eruditissimus. Non conjungenda cum his Doctiss. Editor putavit scripta hujus *Tristani* reliqua, docte quidem satis & eleganter scripta, quin ita comparata partem maximam, ut Neapolitanis rebus fœnerari aliquam lucem possint, at tædio futura Lectori, magnum jam scriptorum *Caraccioli* cumulum ante oculos habenti. Scripsit autem, præter hæc ipsa, quæ modo nominatim indicavimus, *Tristanus Disceptationem*

quan-

quandam priscorum cum junioribus de motibus suorum temporum; *Orationem ad Alphonsum juniorem*; *de Inconstantia*; *de cujusque vanitate in loquendo*; *Epistolam de statu Civitatis Neapolis*; *Plura bene vivendi præcepta ad Filium*; *de Funere Ferdinandi I Epistolam*; *de Vita Autoris pauca quædam*; *Joviani Pontani Vitam brevem*; *Didonis Reginæ Vitam*; *Penelopes castitatem & perseverantiam*; *Quid sit in tot variis artibus junioribus amplectendum*; *Opusculum ad Marchionem Atellæ*; *de Sororis obitu*; *de Concordia, & de ineundo conjugio*; *Ordinem servandum a militibus Hierosolymitanis in electione magni Militiæ Magistri.* Cel. Editori magno labore constitit *Opusculorum*, quæ primum hic luce donantur, editio, propterea quod Codex ille *Torellianus* loco non uno multum esset corruptus, & Lectorem posceret ingeniosum, artisque Criticæ peritum, nec ex ceteris Codicibus, eadem quippe labe infectis, quidquam peti medelæ posset. Emendanda igitur hic multa fuerunt *Muratorii* partim, partim *Grimaldi*, ingenio, multa etiam, quæ desperata prorsus videbantur, suis sordibus relinquenda. Quod vero ad Autorem ipsum, hunc gravem Editor, & sermonis Latini elegantia amabilem, prudentem etiam, & virtutibus, quæ decent Historicum, instructum, dicit. Sed fore nonnullos suspicatur, qui assentationi nimium dedisse dicant *Tristanum* in illa *Joannæ I Apologia*, fœminæ quippe plurimorum Scriptorum testimonio in scelestissimis habendæ, & turpissimis criminibus notatæ. Sed meminisse hos jubet, non temere negandam fidem esse Scriptori, ætati *Joannæ* proxime viventi, & illarum rerum probe gnaro, multa etiam non tam negari a *Tristano*, quam excusari saltem. Prodiit Autor Seculo XV illustrissima *Caracciolorum* gente, ad hoc usque tempus antiquum servante decus suum, Neapoli annum circiter 1439 natus. Incidit ejus pueritia in illa tempora, quibus Neapolis in ditionem cessit *Alphonsi I*, Aragonum Siciliæque Regis. Patrem habuit *Joannem*, in Regia Camera *Summariæ* munere functum, sed tenuis fortunæ hominem, etsi prolis admodum fœcundæ, quippe natorum quatuor, pluriumque filiarum, parentem. Quæ causa fuit, cur

Trista-

Tristano adhuc juveni major rei domesticæ, quam studiorum equestrium, aut literarum, cura fuerit. Non enim nisi matura satis ætate ad elegantiores artes animum convertit, &, quæ pueri in scholis addiscere solent, prima Grammaticæ elementa jam fere senex cœpit memoriæ mandare. Ubi faventem satis Apollinem expertus, intra breve tempus gradum ad altiora fecit, & diligenti partim veterum Autorum lectione, partim propria ingenii exercitatione, nullius ductu magistri, tantam nactus est sermonis Latini copiam, ut inter *αὐτοδιδάκτȣς* omnium felicissimos suo jure sit numerandus. Uxor ei *Cicella Piscicella* fuit, ex qua filiam genuit, nomine *Liviam*, nuptam *Joanni Baptistæ Spinello*, *Cariati Comiti*, cujus hic vita, a *Tristano* descripta, legitur. Sed, uxore hac præmatura morte exstincta, novas *Caracciolus* cum fœmina ignoti nominis nuptias contraxit, quæ filiorum quatuor totidemque filiarum parentem fecit. Superstites filios non nisi duos habuit, quorum natu major, vivente patre, ex gente *Caracciolorum* uxorem duxit. Annum, quo ex hac vita excessit *Tristanus*, non indicant illius Seculi Scriptores, colligit tamen ex ipsius *Vita Spinelli Muratorius*, non ultra annum 1517 ipsi ætatem productam. *Opusculis Tristani* adjunctos vides *Annales Forolivienses ab A. 1275 ad A. 1473*, Autore scriptos *Anonymo*, nec antehac unquam editos. Hos ut nunc primum in lucem proferret Cel. Editor, factum est singulari humanitate Comitis *Brandolini de Brandolinis*, Patricii Foroliviensis, qui Codicem horum Annalium pervetustum *Muratorio* liberaliter utendum concessit. Noluit Autor, inotescere posteritati nomen suum, sed, *famam suam in obscuro versari*, ipse nos in Præfatione docet; vixit tamen, si quid valet *Muratoriana* conjectura, circa annum 1485. & consarcinasse potius, quam scripsisse, historias videtur. Nam diversa prorsus eorum, quæ hic leguntur, facies est, &, quæ usque ad A. 1300 gesta in Romandiola, ac præsertim Forolivii, narrantur, facile depromta putes ex antiquiore quodam Chronico, cujus & in margine Codicis sæpissime fit mentio; quæ vero inde ab initio Sec. XIV ad annum usque 1375 commemorantur, non nisi ex Scriptoribus

Bononienſibus congeſta ſunt, ſcatentque adeo erroribus multis, aut obſcura ſunt partem maximam; tum curatius ediſſeruntur rerum ab A. 1375 ad 1473 geſtarum momenta, etſi ſub ipſam Operis calcem ſtili aliquantum immutati veſtigia appareant. Ab ipſo Opere reſecare ea, quæ partim ad antiquiſſima Forolivienſis civitatis tempora ſpectabant, utpote incerta ac fabuloſa, partim aliunde melius cognoſci poterant, conſultum duxit Editor, ut adeo, quæ publicantur hic, ſelecta ſint diligenter, & ſuum Lectori uſum ſpondeant. Ceterum animadvertit *Muratorius*, idem, quod aliis Scriptoribus uſu veniat, ut neſciant accurate ſatis Forum Livii a Foro Julii diſtinguere, ipſi horum Annalium Autori accidiſſe, idque exemplo *Cornelii Galli*, Poetæ, oſtendit, quem Noſter cum pauciſſimis Forolivienſem, plerique alii Forojulienſem dicunt. *Annales Forolivienſes Anonymi* ſubſequitur *Anonymi Diarium Parmenſe ab A. 1477 ad A. 1482*, mutuo acceptum olim Cel. Editori ex Bibliotheca Comitis *Franciſci Torelli*, jam A. 1731 ex hac vita egreſſi. De Autore hujus *Diarii* certi nihil conſtat; conjicit tamen Doctiſſ. *Muratorius*, fuiſſe hunc *Jacobum Caviceum*, Virum illius ætatis non ineruditum, firmans conjecturam ſuam argumentis non omnino ſpernendis. Quisquis fuerit Autor, illud ex lectione *Diarii* apparet, virum honeſtum fuiſſe, ac prudentem, gnarumque rerum. Si ex titulo rem æſtimes, levia hic & minuta quæque expectes, quæ prætermitti ſolent ab Hiſtoricis, exhibentibus Hiſtoriarum elaboratiores Commentarios. Sed ex hoc *Diario* meliora longe & locupletiora petas. Utitur enim ſermone Autor, qui delectare facile Lectores poſſit, &, omiſſis, quæ ſunt momenti levioris, res notatu digniſſimas commemorat. Sed dolendum, in ſerie narrationis lacunam animadverti, quam cum aliunde ſupplere non licuerit Editori, vel mutila hæc grato animo ex manu ejus accipi, fas putamus. Finem huic Tomo imponunt *Vitæ Ducum Venetorum*, *Italice ſcriptæ, ab origine urbis, ſive ab A. 421, ad A. 1493*; *Autore Marino Sanuto, Leonardi filio, Patricio Veneto.* Petita hæc ſunt Cel. Editori ex Codice perantiquo, quem ſervat Ducum Eſtenſium Bibliotheca.

Et

Et ſuo jure hæ *Vitæ* publica donandæ luce videbantur, cum ad ſupplenda *Andreæ Danduli* & *Raphayni Careſini Chronica* nihil his ipſis aptius veniri poſſet. Nam, poſt *Danduli* laborem, omni laude digniſſimum, huic Hiſtoriæ præ ceteris omnibus, quibus Venetorum res geſtæ ſunt conſervatæ, palma præcipua debetur. In narrando uſus eſt Autor fide monumentorum, partim quæ omnibus patent, & vulgo æſtimantur plurimi, partim quæ adhuc in tenebris latent, & ſingularia multa, parum huc uſque nota, continent. Horum inſignem copiam in Præfatione collegit Editor, ut Scriptori ſuo famam & autoritatem conciliaret. Inprimis quæ ab A. 1100 ad 1493 commemorantur, magnam Autoris induſtriam teſtantur, cum antiquiora non careant fabulis ſuis. Si de tempore quæras, quo ſcripſit hos Commentarios *Sanutus*, ex *Jacobi Philippi Bergomatis Supplemento Chronicorum* apparet, ſaltem ante annum 1503 compoſitos. Præterea mentionem facit Cel. Editor Epiſtolæ, ab *Aldo Manutio* ad hunc *Sanutum* datæ, & in fronte editionis *Operum Ang. Politiani*, quam curavit *Aldus*, collocatæ, ubi de *Vitis* his *Ducum Venetorum* ſcriptum ſit honorifice. Sed addit *Muratorius*, incertum eſſe annum, quo *Aldina* hæc *Operum Politiani* editio in lucem exierit. Nos vero miramur, hæc tam confidenter ab eo affirmari, cum vulgo notum ſit, & ultima libri pagina, *Regiſtrum* antecedens, ſat clare doceat, Venetiis A. 1498 editum. Credat id uni ex nobis *αὐτόπτῃ Muratorius.* Ex quo patet, jam ante A. 1498 Opus hoc cura *Sanuti* abſolutum. De vita & doctrina Autoris, reliquisque ejus ſcriptis, diligenter tradidere *Voſſius*, *Sanſovinus*, & ille ipſe, quem modo diximus, *Bergomas*. Vixit Seculo XV & XVI, anno, ut videtur, 1522 adhuc ſuperſtes. Fuit & alius quidam *Marinus Sanutus*, cognomento *Torſellus*, ſub initia Sec. XIV clarus, quem *Seniorem* dicere poſſis, & ex libro, quem ſcripſit *de Secretis fidelium crucis*, A. 1611 Hanoviæ typis *Wechelianis* edito, omnibus notum putamus.

LA BOLLA D'ORO DE'FANCIULLI NOBILI Romani, &c.

 i. e.

i. e.

BULLA AUREA INFANTUM NOBILIUM, & alia libertinorum, apud Romanos; variæ item Animadverfiones de priscis Maufoleis, nuper demum detectis, duplici Commentatione breviter propofitæ ac dilucidatæ, Autore FRANCISCO DE FICORONI, *Academico Regio Parifienfi & Meffanenfi, &c.*

Romæ, apud Antonium de Roffi, 1732, 4.
Plag. 10, cum aliquot Fig. æn.

Nobiliffimus fcriptionis hujus Conditor non tantum ex penitiori exquifitiorique antiquarum rerum intelligentia, fed & præfertim ex inftructiffimo prifcæ fupellectilis Mufeo, quod miris fumtibus fagacique induftria pridem fibi comparavit, infigni nominis fama claret inter fuos. Jam & inter exteros amplius inclarefcet duplici hoc, quem manibus tenemus, Commentariolo, ubi utriusque fummam & fuccum, licet ftrictim, more noftro, tradiderimus harum deliciarum ftudiofis. *Prior* Difquifitio argumentum difcutit, cujus quam frequens exftat apud veteres Scriptores commemoratio, tam rara apud recentiores illorum explanatores declaratio reperitur; ut operam adeo atque oleum in illo enarrando haud perdidiffe dicendus fit jure doctiffimus *Ficoronus*. Bulla eft, de quo agit; ornamentum infantile quondam apud Romanos, fed diverfum pro diverfa geftantium conditione. Hi illius ufum, uti plura alia, ab *Etrufcis* mutuati effe deprehenduntur, autore eodem, qui & urbis perhibetur, *Romulo*. Is primus filium ex Herfilia, Sabina virgine, fibi conceptum, *Hoftilium* nomine, *bulla aurea* & *prætexta* cohoneftaviffe legitur apud *Macrobium* Saturn. *Lib. I Cap. 6.* Et, quemadmodum, eodem tefte, infecutis temporibus *Bulla* facta fuit *geftamen triumphantium*, ita *Tarquinius Prifcus* Rex gnatum fuum, quarto decimo anno inimicum occidentem, eadem donavit libera-

beraliter. Idem instituisse proditur, ut *Patricii duntaxat*, hoc
est, Senatorum filii, *Bulla aurea uterentur, quorum patres Cu-*
rulem Magistratum gessissent, aut meruissent equo. Egregium
hoc certe incentivum fuerat pueris nobili loco natis, ut imita-
rentur virtutem patriam, armisque in patriæ commodum stre-
nue gerendis mature adsuescerent; ubi viderent *nobili* illo,
quod *Statius* vocat, *pectoris auro* se vulgo exemtos, atque a
plebe secretos. Singulare est similis generis exemplum *M.*
Æmilii Lepidi, de quo refert *Valerius Maximus Lib. III Cap. 1*,
quod *etiam tum puer, progressus in aciem, hostem interemis-*
set, servasset civem, ejusque tam memorabilis operis index
suo tempore adbuc perstiterit in Capitolio statua bullata, & *in-*
cincta prætexta, Senatusconsulto posita. Prodidit nummum
in suo *de Familiis Consularibus* Opere *Vaillantius*, in memo-
riam gestæ hujus rei olim procusum, & *Lepidi* honori dedi-
catum, sed *Bulla aurea* carentem, aliisque reportatæ præ-
claræ victoriæ insignibus. Servat vero alium similem argen-
teum, eundemque rarissimum, Cl. *Ficcoroni* Museum, his omni-
bus instructum, cujus & iconem, ænea tabula expressam, dedit
Autor, unde decerptam curate nos quoque hic repræsentare TAB. VII Fig. 1.
pretium operæ existimamus. In facie nummi adversa appa-
ret caput fœminæ diademate cinctum, palmæ ramo retro col-
lum posito; quam fœminam vel *Clementiam Deam*, quæ in alio
itidem *Æmiliæ gentis* nummo conspicitur manifeste, vel *Vene-*
rem, ex ingenio *Vaillantii*, interpretari possis, nisi malis dicere,
Victoriam significari, palmamque esse tantum artificis, qui
procudit nummum, insigne, cujus generis plura subinde peri-
ti deprehendunt. Aversa Pars intuentium oculis offert spe-
ciem equestrem *Lepidi triumphantis*, capite ad Heroum mo-
rem denudato, induti prætexta ad talos defluente, & gestantis
Bullam auream, de collo dependentem, regentisque sinistra
freno equum, dextera autem portantis hastam longam, inni-
xam humero, in cujus apice galea hæret & scutum, spolia
inimici in prælio occisi, hac addita Epigraphe:

M. LEPIDVS AN. XV. PR. H. O. C. S. id est:
Marcus Lepidus annorum quindecim, prætextatus, hostem
occi-

occidit, civem servavit. Servantur & hodienum istiusmodi *statuæ bullatæ,* molis licet haud admodum ingentis, Romæ in Virorum illustrium palatiis atque hortis. Primus, quod existimat Autor, talis *Bullæ infantilis* imaginem ære delineatam vulgavit *Causeus* in *Museo,* quod inscripsit, *Romano*; alteram vero, haud ita pridem in tumba quadam casu detectam in via Prænestina, quarto ab Urbe lapide, propriam sibi acquisivit Noster, eandemque & hic affabre depictam legentium sistit curiositati, addita explicatione eruditissima. Deponere illam consueverunt pueri nobiles Romani una cum prætexta, quando sumebant virilem togam; unde *Propertius Lib. IV Eleg. 1.*

Mox, ubi Bulla *rudi* dimissa est aurea *collo*
Matris, & ante Deos libera sumta toga;

& *Persius Satir. V*:

Cum primum pavido Custos mihi purpura cessit,
Bulla*que succinctis laribus donata pependit*;

& postea Diis, vel Laribus, consecrare: quemadmodum, *Bullas aureas Tiberii* Imp. Bajis adhuc in fano quodam asservatas suo tempore exstitisse, memorat *Suetonius.* Duravit iste mos integer stante Imperio Romano nobiles pueri ita *bullatos* incedere, quod *Cicero* & *Juvenalis* dicunt, donec, illius viribus sensim sensimque attritis, & tantum non exhaustis, in auri locum, quo purissimo constabant illæ veteres, argentum, immo & aliud metallum ignobilius, succederet, forma etiam minor longe prisca adoptaretur, &, quod veri Nostro videtur simillimum, *Zenone* imperante, penitus exspiraret. Finito demum bello Punico secundo, *concessum* quoque est, teste *Macrobio,* loco citato, *ut Libertinorum etiam filiis, qui ex justa duntaxat matrefamilias nati essent, togam prætextam & lorum in collo pro* Bullæ *decore gestarent*; cum quo conspirat *Asconius* in tertiam Verrinam *Ciceronis, Bullam,* scribens, *suspendi in collo infantibus ingenuis solere auream, libertinis* scorteam. Exhibet similiter Autor noster typis æneis figuram ejusmodi infantis *libertini* nudi, soloque collo *Bullam coriaceam,* sive *pelliceam,* ostentantis, qua & nos Annales nostros

exor-

TAB.VII ad No

[illegible] quæ & nos Annales nostros

exor-

exornari volumus. Animadvertis enimvero Lector *Tab. VII Fig. 2 ſtatuam pueri*, ſi calceolos demſeris, toto corpore plane nudi, inſidentis modo ſituque valde gratioſo baſi rotundæ, tenentisque una manu aviculam, ſive columbulam, altera pilam luſoriam, ex corio, quod juncturæ produnt, conſutam, ac præferentis vultum pueriliter hilarem. De collo ipſi pendet globulus paulo aliena, quam qui ex auro compoſiti ſolent, forma elaboratus, &, uti videtur, ex *pelle corio*ve contextus, qualem deſcripſit *Juvenalis Satir. V v. 165*, verbis: TAB. VII Fig. 2.

- - - *Quis enim tam nudus, ut illum*
Bis ferat, Hetruſcum puero *ſi contigit* aurum,
Vel nodus tantum, & ſignum de paupere loro?

Obſervat denique ſub finem Noſter, fœminas quoque Romanas *Bullis* collum exornare ſolitas fuiſſe, ſed minoribus illis, unaque pluribus, nec ex *auro*, vel *corio*, elaboratis, ſed ex varia materia, interdum & gemmis conſtantibus; coronidisque loco hanc in rem apponit Inſcriptionem ex *Boiſſardo* fœminæ, *Bullam* ſuam Divæ *dedicantis*, ſequentem:

IVNONI. PLACIDAE
CONSERVATRICI. AVGVSTAE
CLAVDIA. SABBATIS
BVLLAM. DD
ADDIT. ET. SCYPHVM. ET
TRIPODEM. FORTVNAE. AVG.

Jam & *poſterioris* Diſſertationis rationem vel paucis habeamus, quæ non minus anteriori delectis Obſervationibus abundat. Tangunt illæ potiſſimum *Mauſolea*, quæ priſci ingentibus ſumtibus, numeroque fere infinito, ad latera viarum publicarum, ab urbe Roma ad omnes mundi plagas deducentium, ſuorum defunctorum honori & quieti exſtrui curaverunt. Equidem & hoc argumentum non intactum plane reliquerunt in ſcriptis ſuis antiquitatis conſulti; Noſtrum tamen, qui aliquot abhinc annis detectionis ſimilium monumentorum plurium præſens ac curioſus interfuit ſpectator, quorundam poſtea & redditus poſſeſſor, plura de *Mauſoleorum* vera conſtitutione ocularis edocuit contemplatio, quam tritum fuerat hactenus

nus atque doctorum hominum calamis celebratum. Jucunde hinc de eorundem structura ac mole admirabili, utplurimum & pretiosa, (marmor enim & porphyrus nonnunquam adhibebantur,) si quidem illustrium virorum reliquias conderent, multa docet; de *Cameris sepulchralibus, urnarum* receptaculis, inibi positis, haud proletaria affert in medium; deque *urnis* ipsis, tum combustorum corporum cineribus, tum varia monilium, annulorum, inaurium, &c. supellectili aurea onustis, disserit. Inter alia, non semper cineres, sed quandoque & cadavera demortuorum integra abs se reperta, confirmat, simulque promittit, editum iri aliquando aliquam suam Commentationem de *antiqua lucerna sepulchrali ex metallo materiam continente incombustibilem*, quam Græci ἄσβεστον, Romani autem *linum vivum* dixerint; itemque aliam *de personis scenicis & figuris comicis.* Utramque ut propediem absolutam publicis usibus ne invideat Vir eruditissimus, ingenio ipsius & doctrina capti, serio illum obtestamur.

COMMENTARII ACADEMIÆ SCIENTIArum Petropolitanæ.

Tomus III.

Conf. *Nova Acta Erud. Anni* præsentis *Mens. Jun. p. 259.*

De his, quæ ad Classem Mathematicam & Physicam pertinent, nuper vidimus; superest, ut, quæ ad Historiam
Pag. 295 seq. & Criticam spectant, expediamus breviter. Apparet primo
351 seq. loco Viri Cel. *T. S. Bayeri Chronologia Scythica vetus*, demor-
389 seq. sos sapiens ungues. Succedunt ei *Memoriæ Scythicæ, ad Alexandri M. ætatem deductæ*, eodem Autore concinnatæ. Idem subjecit *Elementa literaturæ Brahmanicæ Tangutanæ Munga-*
428 seq. *licæ.* Additæ sunt ultimo loco *Observationes Astronomicæ*, Autore *J. N. de L'Isle* in specula Petropolitana Astronomica factæ. De singulis paucula pro ratione instituti nostri dabimus. *Herodoti* autoritatem Cel. *Bayerus* secutus, ponit, majo-

majores Scytharum a Caucaso Armeniæ, primo austrum, postea orientem, petiisse, ita, ut a sinistris haberent littora Caspia, denique deflexisse borapelioten, & in orientalibus Volgæ regionibus consedisse: hic vero illam inconditam & dispersam multitudinem, mille annis ante *Darii Hystaspida* expeditionem Scythicam, anno periodi Julianæ 3200 in unam rempublicam coiisse, duce *Targitao*, dictos Scolotos, i.e. rerum dominos, divisos autem in populum Paralatarum, Auchatarum, & Catiarorum, seu Traspium. Tum, Cimmerios tenuisse oras Cisvolganas ad Borysthenem usque & Tiram, addit: Scolotos vero, vexatos ab Issedonibus, trajecisse Volgam, &, pulsis Cimmeriis, non modo has terras, ab Issedonibus relictas, occupasse, sed invasisse etiam superiorem Asiam, & a fama artis sagittandi a Græcis dictos esse Scythas, i. e. Sagittarios. Obiter notamus, eos vocari a *Jeremia* שקרים *Cap. I, 11.* Indicatur, Μαιῶτιςὶ apud *Theocritum Idyll. XIII v. 55* esse idem ac Σκυθιςὶ. *Justinus*, ex *Trogo Pompejo* sua componens, falsa prodidit de gentis Scytharum prodigiosa antiquitate. Scythæ enim ipsi gentem suam dixerunt omnium novissimam, teste *Herodoto Lib. IV Cap. 5.* De *Hercule*, gentis autore, insulsa procuderunt coloniæ Græcorum, circa Pontum habitantium, qui *Herculem* & *Hyllum*, filium ejus, colebant religiose. *Diodorus Siculus*, partim *Herodotum*, partim alios, secutus, monstrum peperit, invicem repugnans. Tempore *Ardyis*, Lydorum Regis, Cimmerii, a Scythis pulsi, per Caucasea claustra Cherrhonesum magnam, seu Asiam minorem, petierunt, Sardes occuparunt, & Cherrhonesum Sinopicam tenuerunt. *Alyattes*, *Ardyis* nepos, Cimmerios omni expulit Asia, teste *Herodoto Lib. I Cap. 6, 15, Lib. IV Cap. 12.* *Crœsus* ad Halyn usque arma victricia protulit. *Cyaxares*, Medorum Rex, armis Scythicis succubuit. Scythæ regionem ultra Ephraten occuparunt, Palæstinam invaserunt, & ibi a *Psammiticho*, Ægyptiorum Rege, muneribus mitigati sunt. *Cyaxares* hospites vastatores rursus ejecit. Hæc & cohærentia ex *Herodoto* Noster copiose edisserit. Porro successionem Regum Mediæ, Lydiæ, & Ægypti, ex *Herodoto* idem explicat; *Diodorum Siculum*,

Pag. 296. 297. 299. 301. 316. 317. 318. 320 seq.

cujus βασιλικὰς διφθέρας *Josephus Scaliger* venditat, reji-
ciendum putat, testimonio ejusdem *Scaligeri in Fragmenta*
Pag. 321. *p. 42* adjutus. Docet idem, *Phlegontis Tralliani* satis ma-
gnam partem exstare, quam *Josephus Scaliger* inter Græca
Eusebii, ab *Isaaco Casaubono* acceptam, ediderit. Qua de cau-
sa provocatur ad *Scaligeri* Epistolas *p. 251 seq. & 261.* Liber
dictus fuit Ολυμπιάδων αναγραφή. Si cum libro hoc conferas
Photii fragmenta, ex *Phlegonte* desumta, *Cod. CXVII*, id fa-
cile patet. *Phlegon* videtur in hoc suo libro *Olympionicas*
Eratosthenis Cyrenæi continuasse ad *Hadrianum* usque: inde
ad *Antoninum Elagabalum* Supplementa addidit *Julius Afri-*
323. *canus.* Sic *Cyri* regnum eruitur, cœptum *Olympiade 55. Xe-*
nophontis Cyropædiam Noster appellat *fabulam scitam &*
lepidam, scriptam delectandi populi causa, quo victum sibi
quæreret Xenophon ad levandam esuriem. Sextus annus bel-
li inter *Cyaxarem*, Medum, & *Alyatten*, Lydum, insignis exsti-
tit eclipsi maxima intra Asiam circa Halyn fluvium, quam
325. *Thales* prædixit. Eam Astronomicarum rerum peritiam
Thaleti quidem abnuit *Henricus Dodwellus*, quem scite con-
futat Noster. De *Thalete* magnificentius sensit *Appulejus Ma-*
daurensis. *Riccioli* porro nævus circa illam eclipsin notatur.
Alii hic senserunt alia. Consuluit igitur Noster Collegam
suum, *Fridericum Christianum Meierum*, qui, pro singulari
in calculis Astronomicis doctrina & exercitatione, omnes ecli-
pses, quæ inter annum periodi Julianæ 4106 usque ad 4158
328. in Asia minori contingere potuerunt, investigavit, omnium-
330. que examinavit sententias. Veteres mirifice discrepant ob
errorem unum & alterum historicum admissum. *Meierus*
unam deprehendit eclipsin solis totalem, a nemine pro
ea agnitam, quæ *Bayeri* rationibus unice convenit, anno
330 seq. P. J. 4111 d. 17 mensis Maji ante meridiem 8. 18′., sub meri-
diano Vranoburgi, factam. *Usserius*, non in cœlo, sed ter-
ra, halucinatus congruit *Meiero.* Cœpit igitur bellum ob
Scythas transfugas, A. P. J. 4106 ineunte. Unde probabile
est, anno periodi Julianæ 4075 Cimmerios, a Scythis pulsos,
ultra Borysthenem concessisse, & per Caucasea claustra in A-
siam

ſiam fugiſſe. *Homerus* Scythas ſilet. *Heſiodus* nil edidit præter Ἔργα. Θεογονία a vetuſtate ſtili nimium diſcrepat. Anti- Pag. 334.
quiſſima Tanai expeditio Scythica, *Juſtino* quæ autore ex- 339.
ſtat, *abſona* eſt, & *extra modum abſurda*. Suſpicatur Noſter, *Cyri* expeditionem non modo in Maſſagetas, ſed etiam 349.
Scythas, fuiſſe ſuſceptam, licet caliginoſa nocte preſſam. Spem facit tandem, Scythicarum rerum ſub Mithridatica tempora geſtarum memoriam ſe alibi explicaturum una cum annexis. Adſpiret Deus tanto promiſſo! Succedunt *Memoriæ Scythicæ ad Alexandrum Magnum*. De magnitudine populi a for- 350.
ma imperii ducuntur initia. Primus regni formam inſtituit *Targitaus*. A cujus filiis tribus exortum regnum tripartitum ad *Darium* uſque perſtitit, cujus ætate *Idanthyrſus* floruit. Adduntur ceteri, ſed ita, ut nonnunquam conjecturis locus ſit datus, certioribus monumentis Autori negatis. Bellum Scy- 352 ſeq.
thicum, a *Dario Hyſtaſpide* excitatum, hic fuſe commemoratur. *Tyr*, Scytharum Deus, pro Marte habetur. De ritibus aliis diſerte & ſolide proferuntur non contemnenda. Θήλεια 360 ſeq.
νὅσος, Scythis immiſſa, teſte *Herodoto Lib. I Cap. 105* & *Lib. IV Cap. 65*, exponitur de debilitate fœminea. Perſæ Scythas vocarunt 368 ſeq.
Sacas a vinolentia. Hiſce enim ساقی *ſakai* eſt *belluo* & *potor*. Saxones a *Sacis* non dicti vel deducti, ſed vel ex *Satten*, *Sitten*, vel, uti *Witechindus Corbejenſis* eſt autor, ex 370.
Sahs, i. e. cultello, pugione. Veteres mirifice errarunt cir- 374.
ca ſitum ponti Euxini & Balthici, quem propinquum invicem eſſe admodum exiſtimabant. Omittimus cetera, ex fonte ipſo 383.
haurienda. Vocant nos *Elementa Literaturæ Brahmanicæ, Tangutanæ, Mungalicæ*. *Daniel Meſſerſchmidius*, Gedanenſis, Medicinæ Doctor, A. 1727 ex Siberia rediit Petropolin, qui a *Petro Magno* miſſus fuerat ad naturæ artisque inveſtiganda arcana. Redux multa obſervata Academiæ Imperato- 389.
riæ tradidit. In his fuit libellus longus, foliis octo ſolutis, charta, ut Noſtro videtur, Coreana, haud multum bombycinæ diſſimili, & denſitatem quod attinet, &, ſi paululum teras, ſcabritiem. Utraque cujusvis folii pagina ita eſt ſcripta, ut, quo loco prioris paginæ linea eſt extrema, ibi, ſi vertas, poſte-

 rio-

rioris sit caput. Qui mos obtinet apud omnes populos, qui foliis arborum cogitata inscribunt. Id in chartis deinde etiam observatum. Singulis in hisce paginis duo sunt ordines, ita, ut unusquisque prima in linea *Brahmanicas* literas exhibeat, in altera *Tangutanas*, in tertia *Mungalicas*. Liber fuit non scriptus, sed typis excusus. Nam & *Tungutani* & *Mungali* artem typographicam a Sinis acceperunt. Formæ ejusdem ligneæ typographicæ exstant apud Principem *Alexium*, *Michaelis* filium, *Czerkaskium*. Hic liber, a *Messerschmidio* acceptus, a Sinis fuit excusus. Preces *Tangutanorum* sunt vul-
Pag. 393. gatissimæ: *Miserere mei Deus*. Quare eam formulam in vexillis sepulchrorum vel decies repetitam inscribunt. De charta, de *peculiari* editione *itineris Marci Pauli Veneti*, de commatibus, punctis, vocalibus & syllabis literaturæ *Brahmanicæ*, *Tangutanæ*, & *Mungalicæ*, singularia hic proferuntur.
421. De gemina editione libri *Vitsenii* nonnulla subjici placuit, alioquin incognita. Liber & A. 1692 & 1705 Amstelodami prodiit formis descriptus publicis. Inscriptio: *Nord en Oost Tartarye of te bondig Ontwerp van eeniger dier Landen en Volken door* Niclas Witsen. Octo illa folia hic comparent, æri incisa. Plura eo fine proferentur *Tomo V Comment. Acad. Scient. Petropol.*

OBSERVATIO ECLIPSEOS TELLURIS, Romæ habita in ædibus Eminentissimi De-Via d. 3 Maji A. 1734 a DIDACO DE REVILLAS, Abbate S. Hieronymi, & ANDREA CELSIO, Astron. Prof. Upsal.

Instituta est hæc Observatio duobus notæ optimæ telescopiis palm. Rom. circiter VI, altero Solis imaginem directe ad oculum, opacato vitro munitum, transmittente, quo eclipseos præsertim initium & finem observabant, altero in adver-

adverſa tabella, ut moris eſt, ſolarem ſpeciem depingente, phaſes intermedias intuebantur.

Obſervationes:	Temp. verum. P.M. diei 2. H.	M.	S.	Quantitas obſcurationis digit.
I	22	22	35.	-- Initium aliquantum
II		27	1.	$0\frac{1}{2}$ præceſſiſſe trans
III		34	0.	1 nubem videbatur,
IV		42	6.	$1\frac{1}{2}$
V	23	0	52.	2
VI		3	16.	2 -- vel paulo plus, & maxima obſcuratio
VII		10	31.	2
VIII		28	16.	$1\frac{1}{2}$ imminens cenſebatur.
IX		45	11.	$0\frac{1}{2}$
X		52	1.	0 -- Finis.

Ex IV & VIII Obſervat. maxima obſcuratio circa *h.* 23. *m.* 5 colligitur. Phaſes intermediæ certiſſimæ. Horologium & ex appulſu ad meridianam, & ex altitudinibus ſolis æqualibus, eodem obſervationis die & pridie notatis, ſæpius correctum eſt.

EXCERPTA E LITERIS CEL. GODINI,
Socii Academiæ Scientiarum Regiæ Pariſienſis, datis die 23 Maji Anni 1734.

Certiorem te reddo de Obſervatione quadam Aſtronomicâ nova, &, quantum judicare poſſum, magni momenti, non ſemel ſolum atque iterum a me inſtituta, ſed per ſex menſium intervallum continuata. Credebatur huc uſque luna corpus eſſe ſphæricum, & ad globi formam, quantum per Obſervationes detegere liceret, rotundum. Aſtronomi certe hanc illi figuram conſtanter attribuerunt. Verum accuratiores Obſervationes apparentium ejus diametrorum, ſedulo inſtitutæ, ſolerterque repetitæ, me condocuere, eſſe illam ſphæroides

des oblongum aut depressum, ita, ut hujus sphæroidis diametri sint inæqualis magnitudinis. Maximam differentiam harum duarum diametrorum inæqualium superare 45 minuta secunda gradus, deprehendere huc usque non potui, nec minimam ultra 16 talia minuta descendere. Constat enim, augeri modo, modo minui diametrorum apparentium rationem, unde demum cunque illa mutatio pendeat, sive a lunæ ipsius motu libratorio, sive a diversis ejus supra horizontem altitudinibus, in transitu ejus per meridianum circulum dimetiendis, sive aliunde. Major diameter verticalis est, luna in meridiano constituta, minor vero horizonti parallela. Quid Ill. *Newtonus* de lunæ figura senserit, patet ex Problemate XIX Propositione XXXVIII Libri III Principiorum ejus Mathematicorum Philosophiæ Naturalis *pag.* 432, secundum editionem Amstelodamensem de A. 1723 & *pag.* 470 secundum editionem Londinensem tertiam de A. 1726, ubi vi principiorum suorum horizontalem diametrum majorem verticali eruit. Verum Observationes meæ cum illius sententia non videntur conciliari posse. Expectemus, quæso, donec Observationum solers continuatio veritatem prodat,

THE TRADITIONS OF THE JEWS WITH THE exposition and doctrines of the Rabbins, &c,

h, e,

TRADITIONES JUDÆORUM, CUM EXPLICAtione doctorum Hebræorum, comprehensæ in Talmude, aliisque Scriptis Rabbinicis.

Partes III.

Londini, sumtibus G. Smith & Steph. Austen, 1732, 8.
Pars I plag. 4½, Pars II pl. 4½, Pars III pl. 12,

Constituerat sibi Autor Traditiones Judæorum ex Talmude & Scriptis Rabbinicis ita recensere, ut mensibus singulis Pars

Pars relationis hujus ederetur. Quo consilio edidit *Partem primam & secundam.* Sed, cum id institutum suis laboraret incommodis, mutavit consilium, &, Voluminibus spissioribus laborem hunc persequi, commodius judicavit esse. Quare *Pars tertia* excerptis prolixioribus instruitur, quam praecedentes duae. Desumsit illa ex interpretatione Talmudis Germanica, quod ipse libere profitetur. Noluit ergo, ne literis quidem Hebraicis in Tractuum titulis servatis, avocare Lectorem, harum rerum imperitum, a libelli hujus lectione, sed Autorem secutus Germanum, characterem Latinum retinuit. Multa itaque excerpsit de adscensu *Mosis* in coelum, de statura procera *Adami*, de modo videndi diabolos, deque aliis, quae stultitiam & absurditatem Judaeorum clare ostendunt. Sed, an in excerpendis excerptis, multa ridicula & absurda continentibus, haerere consultum sit, merito dubitamus. Mirabitur Lector, ipsos hos Tomos evolvens, excerpta, ipsa absurditate sua notabilia.

DE RITU VARIANDI CHORALE INDUMENTUM, in solennitate Paschali apud Clerum Basilicae urbis usitato, Disceptatio Epistolaris, Autore PETRO MORETTO, Basilicae B. Mariae trans Tyberim Canonico. Accedit ejusdem Supplementum Dissertationi de ritu ostensionis sacrarum Reliquiarum, evulgatae A. 1721.

Romae, ex Typographia Rochi Bernabò, 1732, 4.
Plag. 19.

Romanus Paschalis ritus, olim usu totius fere orbis Ecclesiastici receptus, sensim ad angustias redactus, vix Romae sese tueri potuit, quod ipsum Ven. Autor ad *Binettum*, aeque Canonicum & Collegam, exponit in hoc libello. Clerus Romae, ineunte Paschali tempore, variat habitum choralem. Quaeritur, an ritus ille sit permissus, an improbandus, an mysticae significationis quid habeat? Ubi inter Missarum solennia in Sabbato sanctioris hebdomadis ex ore Episcopi vel Presbyteri

Cano-

Canonici auditur vox *Alleluja*, Canonici plerique nobiliores, vel omnes, pergunt ad sacrarium, depositisque vestibus violaceis laneisque cappas iterum accipiunt ante vesperas. Autori ea sedet sententia, subesse ritui quid mystici. Nam violaceæ togæ permutantur candidis indumentis. Patres monent, in Paschate locum esse lætitiæ & gratulationi ob redemtionis Christi consummatæ, & victoriæ ab inferis reportatæ, memoriam, convivium nuptiasque agni cœlestis, imaginem vitæ æternæ, transitum a culpis & tenebris ad remissionem & lumen gratiæ, ac a servitute ad libertatem & pacem, renovationem
Pag. 19 seq. morum & innocentiam. Adduntur quædam de neophyto-
23. rum stola alba, & Clericis albatis in Paschate. De *Albulo Pa-*
47 seq. *schali* differitur. Color obscurus notat statum luctuosum.
94. Tempus, Paschati & Pentecostæ interjectum, lætitiis dicatum; præcedens luctui. Pertexitur historia ritus per cerimonias variarum regionum. Cappæ hic distinguuntur in extrachorales & canonicas contra *Grancolasium*, nec non Clerico-Monachi a Canonicis regularibus & secularibus. Sed posterior distinctio quadrat ad tempora Seculo XII recentiora, haudquaquam ad antiquiora. Autor deinde eos refellit, qui in hoc ritu nil, vel parum, mystici agnoscunt. Supplementum haud adeo est copiosum, & superaddit exempla ostensionis
5. reliquiarum sacrarum complura. Promittit Autor Historiam Basilicæ ad S. Mariam trans Tiberim, in qua de imaginibus ibi cultis multus erit sermo. Opus magna ex parte jam ad umbilicos fuit adductum. Idem editurum sese pollicetur *Ritum Presbyterii explanatum*, Libros VI *de Hierarchia Cleri Urbis, sacro Cardinalium Collegio, & Scholis Palatinis*, de *Origine & Usu Manti Papalis Diss.* nec non *Thesaurum Scriptorum ritualium*. Quod Deus bene vertat!

DE ROMANO PONTIFICE IN FERENDO de Fide Moribusque judicio falli & fallere nescio, eodemque Conciliis Oecumenicis autoritate, potestate, jurisdictione, superiori, Dissertatio duplex. Accedit Appendix de Mente Ecclesiæ Gallicanæ & Academiæ Parisien-

risiensis circa illa duo Sedis Apostolicæ privilegia. Autore F. JACOBO HYACINTHO SERRY, Ord. Præd. S. T. M. & in Academia Patavina Primario S. Theologiæ Professore.

Patavii, typis Seminarii, apud Jo. Manfrè, 1732, 8.
Plag. 20.

Librum non adeo magnæ molis indicamus, sed scriptum exquisitissime, omniumque eorum, quos multos de eodem argumento his temporibus concinnatos legimus, principatu facile triumphantem. Scopus accurate a quæstionibus annexis separatus, distinctiones exacte diductæ, methodus solida, & mascula eloquentia, hic utramque faciunt paginam. Fundamenta equidem gubernationis Ecclesiarum si ab instituto Christi, jure fidelium singulorum, & scopo Dei, repetimus, ad politicum Ecclesiæ conservandæ schema tuendum haud facile delabimur. At, ex quo doctores Ecclesiæ principatum doctrinarum exponendarum salubriorum & sanctiorum ad sese traxerunt, & primo unitatem ab Episcoporum consensione derivarunt, deinde ob ordinem servandum ad dignitatem uni largiendam primariam deflexerunt, quo potestas sua in Clericos minores & Laicos foret adstrictior & speciosior, non potuerunt, quin vel Aristocratiam, vel Monarchiam, Ecclesiasticam stabilirent. *Cyprianus*, & alii, schema Judaici Sacerdotii eum in finem crebro urserunt. Observantia auditorum in doctores pios summa permisit, ut sensim ubique a prima æqualitate & gratia divina, quæ doctoribus impertiebatur primis singulares dotes spirituales, declinaretur, & consilia converterentur in leges, & ordo libere adscitus abiret in cumulum formularum & rituum. Si qui fortius obloquerentur, ii vel non auditi, vel repudiati, vel oppressi. Hominibus vero obdormiscentibus & in formularum syrmate acquiescentibus, obrepsit inimicus, & zizania inspersit tritico. At, hisce missis, S. Rev. Viri institutas disputationes fideliter significabimus, supersedentes quacunque censura, interrogatiunculis potius

 tius

tius suspiciones nostras propositurì paucas. Humanissima libri Dedicatio ad Illustriss. & Reverendiss. *Joannem* Archi-Episcopum *Minottum Otthobonum*, Episcopum Patavinum, Comitem Saccensem, fuit directa. Ad originem Operis quod attinet, hæc enata est ex interpretatione, quæ A. 1731 Autori pro ornanda Theologici muneris Professione in Archi-Gymnasio Patavino ad Distinctionem 23 Libri III Sententiarum erat suscipienda. Susceptam & in literas relatam Opellam tuiturus, suarum postea duxit esse partium, adornare simul vindicias Romanorum Pontificum supra viginti, qui vel de violata fide, vel de solutis lato judicio morum regulis, perperam accusantur, non minus eos perstringens, & argumentis refellens, qui autoritatem summi Pontificis Romani infra Concilia œcumenica demisisse perhibentur. Quo fine conciliare sanctæ Sedi, uti vocat, contendit Ecclesiam Gallicanam & Parisiensem Academiam, quæ de gemina illa solii Romani prærogativa minus benigne sentiunt, ad superiora provocans Secula. Jusserunt Proceres Romanæ curiæ, ut liber in chartas conjectus publice exstaret. Autor paucis multa constrinxit, &, uti testatur ipse, Iliadem nuce conclusit, objectiones porro, magnis multisque adversariorum voluminibus sparsas, omissis pigmentis, summatim diluit, & concisa oratione enodare aggreditur. Hac arte voluit Adversarios ludere, qui & olim, & in præsens, magna librorum mole hyperaspistas throni Pontificum obruere moliantur. Tantum de libri origine & scopo. Nunc ad ejus summam. *Cap. I* exponitur status controversiæ. Largitur, Pontificem, uti doctorem privatum & hominem, falli posse & fallere. Id contendit, in materia fidei & morum, non rituum, non rerum historicarum, ex cathedra, solenni ritu debitisque jurium formulis servatis, pronuntiantem, errare non posse. Ritus ille solennis complectitur solennes preces ad veritatis Spiritum advocandum, præmisso serio rei totius examine, præhabita consultatione Ecclesiæ suæ Romanæ, intra urbis ambitum constitutæ, i. e. adhibitis ad consultationem Cardinalibus. Interrogamus, an loco determinato Spiritus veritatis sit promissus & alligatus?. Quærimus, an in Schismate plurium

Pon-

Pontificum, iisdem observatis solennitatibus, singuli, dissidentes decretis, eodem privilegio sint instructi? Quærimus, an, sede vacante, capitis ejusmodi ab errore immunitas exsistat? Quæritur, an ovibus liceat decreta pastoris defugere, ubi suspicio exstat verisimillima, veritati divinæ, in literas sacras redactæ, fuisse detractum? Quæritur, an nunquam solenniter decreta contraria, & rursus sublata, sint promulgata? Quæritur, an Concilio nunquam Papæ ad finiendum Schisma diversorum Pontificum sese submiserint? Quæritur, an non major aliquando pars Cardinalium a Decreto Pontificis dissederit? *Maimburgius* produxit exempla a Pontificibus admissorum, Nostro minus arridentia, ob solennitatis defectum. An Romana Ecclesia constituit universalem, una omnes? Nonne cujusque nationis Ecclesia sola est errori obnoxia? An nunquam omnes Ecclesiæ externæ & conspicuæ a doctrina vera defecerunt? An Ecclesia Avenionensis potuit falli, Pontifice Romam egresso? An tunc Ecclesia Romana quærenda fuit penes Gallos? Num ideo Romana falli non potest, quia jam præmittitur, eam errare non posse? An hæc est petitio principii? An Romanæ Ecclesiæ alligata est infallibitas, ni firmissime ostendatur, *Petrum* ibi fuisse Episcopum, & Romanam omnium Ecclesiarum exstitisse antiquissimam? Num in Apostolatu dantur perpetui Successores? An primi Ecclesiæ Patres præter prærogativam ordinis Romano Pontifici quidquam concesserunt? Nonne *Paulus* omnium Ecclesiarum gessit curam? An illi, qui doctrinis *Pauli* accedunt, easque mordicus tenent, errare possunt? An ii, qui *Paulum* non ubique audiunt? An *S. Cyprianus* & *Firmilianus* crediderunt, Pontificem Romanum respectu baptizandorum hæreticorum non errare? Nonne igitur hæretici materiales possunt cœlitibus adscribi, æternumque beari? Quo criterio constat, eos esse hæreticos materiales, qui ab Autore dissentiunt? Num licet, ob monitum *Jeremiæ VI,16*, antiquissimam Christi doctrinam præferre iis, quæ Seculis posterioribus accesserunt? Quæstionum harum summas e scriptis Pontificiorum selegimus. Verum pergamus ad alia. Alterum pro Romani Pontificis infallibilitate argu-

Pag. 5.

4.

mentum desumitur ex Christi pro *Petro* deprecatione *Luc. XXII.* Adduntur testimonia Patrum benigniora. Quaeritur, an *Petrus* tum lapsus non fuerit? Respondetur *p. 15*, lapsum fuisse, non intrinsecus, sed externis verbis. At, si successores *Petri* per externa verba decretorum laberentur similiter? Respondetur secundo, *Petrum* labentem nondum exstitisse Episcopum. Apostolus tamen, qui excellebat Episcopo. At quomodo dictum id trahi potest ad successores Episcopi, quod de indole Episcopi factisque haud agit? Tertium arcessitur argumentum ex *Matth. XVI*, idque more solito. Non una veterum de eo loco est expositio. Quaeritur, an numero suffragantium veritas hic sit metienda? Quaeritur, an constet, Scriptorum deperditorum suffragia Autori potius favisse, quam parti contrariae? Quartum argumentum ex cura pastorali, *Petro* demandata *Jo. XXI*, depromitur. Quintum argumentum arcessitur ex *Clementis VI* formula fidei, Armenis exhibita ad A. 1346 & 1351. *Natalis Alexander* in omnia alia ivit, inductus, uti prae se fert, hac formula, inprimis cum idem *Clemens* fateatur in Diplomate ad A. 1351, se ex carnis fragilitate peccare, & nonnulla fortassis contra catholicam veritatem & fidem & bonos mores ex lapsu linguae praecipitanter protulisse. Autor haec ad privatam Pontificis conditionem restringit. Succedunt argumenta alia. Asseritur, postremum in caussis fidei tribunal ab errore immune esse. Quaerimus, an hoc congruat criterio divinitus suppeditato *Jo. VII, 17*, *1 Cor. II, 12-15*, *X, 15*, *1 Jo. V, 6*, *II, 24. 27, 28*? Quaerimus, an stipulae & foenum, id est, falsae & viles doctrinae, inaedificari possint unico fundamento Ecclesiae doctrinali & personali, Christo? Quaeritur, an doctores in Ecclesia queant obdormiscere, dum interea Satanas zizania miscet tritico? Adduntur testimonia Patrum inde ab *Augustini* aetate, & a Papa ad Concilium appellari haud posse, statuitur. Diluuntur porro objectiones, ab errantium Pontificum exemplis petita, *Petri*, cujus errata a Christo ac Paulo reprehensa, *Victoris I*, *Stephani I*, *Marcellini*, *Melchiadae*, *Liberii*, *Zosimi*, *Hormisdae*, *Vigilii I*, *Pelagii I*, *Bonifacii IX*, *Honorii I*, *Gregorii III*, *Stephani II*, *Nicolai I*, *Formosi*, *Stephani VII*, *Sergii III*, *Alexan-*

Pag. 28. 33 seq. 36. 38. 41. 45 seq.

Alexandri III, Cælestini III, Innocentii III, Bonifacii VIII & IX, Joannis XXII, Sixti V, Clementis XI. Quæstionem de rebaptizandis hæreticis duntaxat ad disciplinam ex *Cypriani* sensu spectasse, Autori vix largiri possumus, qui ex scriptis *Cypriani* existimamus constare longe aliud quidpiam. A *Cypriani* parte stant Synodus sub *Agrippina* diu ante *Cyprianum* habita, Canones Apostolici 46, 47, ac Constitutiones Apostol. *Lib. VI Cap. 15 p. 344.* *Cyprianus* certe in eo erravit, quod putabat, *Stephanum I* approbare baptizationem, ab hæretico susceptam, citra mentionem Trinitatis. Verum est, Pag. 54 seq. quod *Cyprianus* censuerit, *Stephanum I*, e cathedra licet pronuntiantem, errasse, & causam de baptizatione hæreticorum habuerit pro parte doctrinæ. Noster hic regerit: *Hæreo, fateor, nec melius habeo, quod reponam, nisi quod Cyprianus* 56. *humani quid passus sit.* Quærimus, an *Cyprianus*, talia propugnare ausus post Seculum XI, Sanctorum numero adscriptus fuisset? Si Diplomata & Decreta Pontificum invicem repugnant, 95. decurritur hic ad *materiam utrinque probabilem*, quæ non sit de fide. *Clementem XI* errorum convincere laboravit *Joannes Frickius* in libro A. 1714 emisso: *Clementis inclementia examinata.* Lis est de Constitutione Unigenitus. Propositiones *Quesnellianas* damnatas Noster exponit, ut appareat, *Frickium* hic refutari. Sed *Frickius* hic vocatur *Frichius* & *Calvinianus Minister p. 100, 110*, nec Libri *Frickiani* ulla excitatur pagina. Si libros contuleris, videbis, an diligenter satis Autor *Frickii*, Lutherani, seu Evangelici, Ecclesiastæ, librum legerit. Exponit idem Responsiones suas ad Paparum verba, 111. qui ipsimet errores suos significarunt. Deinde exponit argumenta, quibus inductus sibi persuadet, Pontificem Conciliorum autoritate esse superiorem, ratus, idem olim statuisse Gallos, 235 seq. qui recentiori demum ætate secus sentire cœperint.

ANNUS POLITICUS PER DUODECIM DIScursus, tum Critico-Politicos, tum Politico-Historicos, evolutus; quibus explicantur principia Principi re-

gnum auspicaturo necessaria, in usum Serenissimi Principis Electoralis, MAXIMILIANI JOSEPHI, utriusque Bavariæ & Superioris Palatinatus Ducis, Comitis Palatini Rheni, Landgravii Leichtenbergensis; Autore IGNATIO FRANC. XAVERIO DE WILHELM, Serenissimi Elect. Bav. Consiliario intimo actuali, & Liberi Comitatus Hagensis Administratore.

Monachii, typis Mariæ Magd. Riedlin Viduæ, 1731, fol. Alph. 6 pl. 4, Tabb. æn. 13.

Vera boni reginimis principia Serenissimo Principi Electorali commoda quadam & dulci ratione traditurus Ill. Autor, amico consortio sibi conjungendas putavit Politicam & Historiam. Itaque ex antiquis pariter & recentioribus scriptis exempla colligit & præcepta virtutum, quæ Principem Catholicum ornant ac decent; simul eximium aliquem Principem Bavaricum proponit, cujus exemplo & quasi viva imagine appareant artes bene administrandi Rempublicam, quæ longa assuetudine Principibus Domus Boicæ familiares fuerunt semper & amicæ. Accedunt, pro delectatione, multa ornamenta Operi, inprimis Tabulæ æneæ, Principis alicujus imaginem cum figuris symbolicis ingeniose exhibentes, quas ipse Ill. Autor invenit, & Augustani artifices quam elegantissime sculpserunt. Inscriptio *Anni Politici* facta est inde, quoniam per *duodenos Discursus* totidem mensium spatio studium Operis hujus absolvitur. Et quidem *Disc. I Parte I* summum Principis bonum in sola religione & propugnanda & propaganda ponitur, idque *Parte II* exemplo *Caroli M.* Simul *Alberti*, Ducis, pietas in sedem Romanam eximie commendatur, quippe qui A. 1562 duos Legatos ad Concilium Tridentinum cum plenissima
Pag. 8 seq. misit potestate, & a Patribus Concilii hanc laudem tulit, tanta cum fide & constantia religionem Catholicam, a majoribus tradi-

traditam, conservare, ut illis temporibus in tota Germania firmissimum S. Apostolicæ Ecclesiæ propugnaculum jure optimo haberetur. Idem decreto Patrum de communione sub utraque, quam prius in terris suis concedendam putaverat, meliora scilicet edoctus, tam constanter inhæsit, ut nec a *Ferdinando*, Cæsare, nec ab aliis Principibus, dimoveri a proposito potuisset. Præterea ex suis Provinciis statim proscripsit novam formulam novorum rituum, quæ Viennæ prodierat, quod *P. Hier. Torrensis*, S. I. eam in plurimis erroneam & detortæ pravitatis pronuntiasset. Celebratur felicitas *Maximiliani I*, Elect. Bav. cujus monita paterna hic & passim commemorantur, qui legem tulit, ne quis in suis terris a vera religione alienus stabile domicilium habeat, omnesque, qui in divinis aliquid innovarint, fugari & coerceri jussit. Inseruntur *Pauli V* literæ, ad eum A. 1620 post victoriam Pragensem datæ, summis plenæ laudibus ob Ecclesiæ tutelam, ibi tam strenue susceptam; inter alia hæc: *Gratulamur, quod res adeo præclaras tam fortiter, tam brevi tempore, gesseris, ut, quemadmodum scribis, veneris, videris, & , Deo Duce, viceris perfidos Christi hostes, & Romano Imperio rebelles.* *Disc. II P. I* quæstio tractatur: An Princeps se debeat exponere belli periculis? & *P. II* exemplum *Ottonis V* Wittelspachii proponitur. *Disc. III P. I* de prospera sui memoria Principi paranda, idque *P. II* declaratur exemplo *Ludovici*, *Ottonis M.* filii. *Disc. IV P. I* de jure regni causa neutiquam violando, ubi Ill. Autor incertum ac periculosum pronuntiat emolumentum ex regno, per nuptias quæsito, successionem sanguinis præfert electioni, & felicitatem Domus Boicæ extollit, quæ per sex Secula in recta successione propagaverit Principatum, nec in obliquam deflexerit. *P. II Ludovicus Severus* proponitur, qui, accepto arbitrio Regem Romanum legendi, non semel, ut *Joannes XXII*, sed *Rudolphum*, Habspurgensem, elegit. Docetur exemplis, regiam dignitatem nimiis incommodis oneratam; *Ludovicum IV*, Imperatorem, qui coronam acceperat, toto regni tempore misere agitatum, & insidiis appetitum, longeque feliciorem *Albertum Pium* fuisse, qui delatum a Proceribus Bohemiæ re-

Marginal references: Pag. 10. — 7. — 68, 70. — 302. — 20 seq. — 148. — 154. — 160.

gnum, in injuriam *Ladislai Posthumi* noluisset acciperet *Disc. V P. I* ad quæstionem: utrum vindicare conveniat Principi, an ignoscere? Resp. non omnes injurias Principi dissimulandas, nec omnes vindicandas, more leonis, qui cum lemmate sistitur: *Et nulli & parcere cunctis.* *P. II* exemplo est *Ludovicus*, Imperator, ubi, dum recenset Ill. Autor, quæ il-
Pag. 237. le passus a Pontificibus, exclamat: *Quantum proh dolor! hæc aversa sunt a priscis temporibus! Carolus M. videbatur, ut modeste loquar, concurrere electioni Pontificis; hic disponit de Imperatore Pontifex. Pietate prohibemur examinare hanc pontificiam potestatem.* In dubio relinquit, utrum *Ludovici* modestia laudari magis, quam vituperari mereatur Papæ *Clementis* acerba sententia & odium immortale. *Disc. VI P. I* damnatur carnificum potius & tyrannorum illa vox, quam
248. Principum: *Oderint, dum metuant.* Neminem, ait Ill. Autor, in terris Dominum absolutum, quia nemo inter homines Deus. *P. II* clementiæ exemplum offertur *Ernestus*, Dux, qui moderatione usus est in ipso rigore justitiæ, contra suos provinciales exercendæ. *Disc. VII P. I* docetur, illum Principem bonum esse œconomum, qui bonum publicum privato præfert compendio. Sic *P. II Albertum Pium* optime consuluisse Provinciis suis per Judæorum expulsionem. *Disc. VIII P. I* de moderatione affectuum & constantia Principis agit. *P. II* exemplo est *Albertus Sapiens.*
391. *Disc. IX P. I* differit de cultu pietatis ad omnia utili, ubi refertur inter alia dictum, quod crebro in ore fuit *Maximiliano Emanueli*, Electori, *se in omni bellica expeditione expertum esse, nullos audacius in hostem progredi, quam qui pie vivere con-*
397 seq. *suessent.* *P. II* pro exemplo *Guilielmus Religiosus* ostenditur, cujus regia liberalitas in ædem Lauretanam & pietas in *S. Bennonis* reliquias celebratur, itemque conservatio avitæ religionis in Bavaria per illas fidei columnas, sive *salutis Boicæ*, uti tum vocabant, *quadrigas*, *Christophorum*, Dynastam Schwarzenberginm, *Leonh. Eckium*, *Augustinum Læschium*, & *Franc. Burcardum.* Idem sua pietate gloriam Ecclesiæ Coloniensis conser-
407 seq. vasse dicitur, quippe cui *Gregorius*, Papa, A. 1583 d. 1 Jan. curam religionis, periclitantis ex defectione *Gebhardi*, commiserat.

rat. *Disc. X P. I* tractatur, quænam sit eminentia togæ, quænam sagi; ubi de ministrorum virtutibus & delectu. Ait Ill. *de Wilhelm*, non male judicare viros magnos, lethalem esse Reipublicæ promiscuum scientiarum usum, commercia interire, ubi quilibet ex populo sectetur literas, nimis invaluisse pessimum nostris temporibus morem, ut, qui literis imbuitur, procul habeatur armis. *P. II Maximilianus V*, Elector, in utroque Cæsar fuisse dicitur, & eruditione, & fortitudine, & plura utriusque virtutis specimina referuntur. *Disc. XI P. I* agitur de fide religiosissime a Principe servanda. In *P. II* exemplum eximium posterisque commendandum præbuisse *Maximilianus Emanuel*, Elector, legitur his verbis: *Primo religiosissime servavit fidem Cæsari: inde, mutata causa, de qua hic agere meum non est, cum eandem fidem Regi Christianissimo addixisset, in eadem pari stetit integritate. Hæc enim Electorum ac Principum Imperii libertatisque Germanicæ privilegia sunt, accedere fœderibus Regum exterorum, prout, salvis tamen Imperii legibus, convenientius putaverint. In unius semper verba jurare, subditorum est.* Exemplo fuisse dicitur *Maximilianus*, avus, qui, salva fide in Imperatorem & Imperium, cum Gallo fœdus iniit, pro Electoratu sibi & Domui suæ conservando. Exemplum etiam *Ferdinandi* Patris allegatur. Adhæc recensetur Epistola *Caroli XII*, Regis Sueciæ, qui post pacem Trajectinam eximie in hoc Electore collaudavit fidei integritatem, cuique fœderato nunquam non gloriosam & utilissimam. In tabula cernitur effigies Electoris, imposita columnæ, quam hinc fors volubilis, inde invidia, convellere nituntur, ingruente simul fulminis terrore. Inscriptio columnæ: *Datæ fidei integritas.* Id omnibus persuasum esse cupit Ill. Autor, nihil a se datum hic adulationi, omnia veritati. Denique *Disc. XII* sistitur *Carolus Albertus*, Elector hodiernus, Ordinis Equestris S. Georgii instaurator. Primo multis agitur in genere de more creandi Equites, deinde de Ordine S. Georgii, quem, a *Friderico III*, Cæsare, institutum, cum in fine Seculi XVI intercidisset, Elector Serenissimus instauravit.

Pag. 478. 445. 474. 473.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE, &c.

h. e.

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERrimorum in Republica Literaria Virorum inservientes. Accedunt Catalogi Librorum, a singulis scriptorum, de iisque judicia.

Tomus XX.

Lutetiæ, apud Briassonium, 1732, 8.
Plag.14, & totidem plag.dimid.

Cum Cl. Autor *decimum* quemque *Tomum* implere constituerit Supplementis & Correctionibus, partim suis, partim amicorum suorum, hisque annectere tres Indices in *novem* superiores *Tomos*, & *primum* quidem rerum, *alterum* illorum, quorum vitæ sunt expositæ, *tertium* necrologicum, in quo Autores, a se descriptos, eo ordine nominatim producit, quo vita excedere iis contigit; idem etiam præstitit in *Tomo* hoc *vigesimo*. E quo ne nihil plane delibemus, scire volumus Lectores nostros, primo statim loco hic occurrere eximia quædam de *Joanne Viterbiensi*, deque libris, & antagonistis, itemque patronis ejus. Exhibendam quoque Cl. Autor *p. 26-29* censuit *Petri Varignonii Demonstrationem mathematicam possibilitatis præsentiæ realis corporis Christi in S. Cœna.* Singularia de *Isaaco Peyrerio* proferuntur *p. 42 seq.* quem nunc demum certo docetur exstinctum esse d. 30 Januarii A. 1676. Qua occasione commemorandum ducimus, Polyhistorem illum Bremensem, *Theodorum Hasæum*, scribere aggressum fuisse locupletissimum de *Peyrerio* illo Commentarium, qui, si forte in scriniis hæredum jam latet perfectus, magnopere optamus, ut emittatur in publicum. Redimus ad Nostrum, qui *p. 81 seq.* longe perfectiorem, quam antea, atque accuratiorem sistit notitiam *Alberici Gentilis.* Amplissimum vero Supplementum reperire est *p. 140 - 169*, ubi de vita

vita hæresiarchæ notissimi, *Joannis Labadii*, ex Autoribus fide dignis depromuntur, quæ & augeant ipsius historiam, & multos, qui de eo circumferuntur, rumores falsos refellant.

FRIDERICUS PULCHER AUSTRIACUS INTER Imperatores Romano-Germanicos adhuc stat; quod hisce pagellis probatum it RAYMUNDUS DUELLIUS, Can. Reg. & Bibliothecarius Sand-Hippolytensis.

Norimbergæ, sumtibus Jo. Adami Schmidii, 1733. 4.
Plag. 13½.

Cl. *Duellius* nobile atque egregium argumentum sibi pertractandum suscepit, quando, *Fridericum Pulchrum* Imperatoris Romanorum titulo non minus, quam potestate, usum esse, hoc ipso libro satis clare atque aperte ostendit. Atque accessit ad hoc Opus pulcherrimis adjutus subsidiis, & Augustissimi Imperatoris, *Caroli VI*, autoritate clementissime excitatus. Quapropter ingentem veterum Diplomatum, Chartarum, & Chronicorum manu exaratorum numerum conduxit, quandoque Scriptores tum coævos, tum recentiores, in partes suas vocavit, sed illos solum, qui neque nimis negligentes fuerunt in veritate indaganda, neque partium studio se suspectos reddiderunt. Quinque argumentis utitur Cl. Autor, quæ per lancem saturam recensebimus. Primum atque præcipuum argumentum est, quia *Fridericus Pulcher* hoc jus ex electione habuerit, sacra Imperii signa atque ornamenta penes se custodiverit, perplurimæ Provinciæ ipsius nutui voluntatique paruerint, omnia Imperatoriæ majestatis jura exercuerit, & diu satis adversario suo restiterit, deinde quod jus illud sibi armis præliisque repetitis, etsi non semper æquo Marte, sibi vindicaverit; tum porro, quod post funestam captivitatem & pactionem cum *Ludovico Bava-*

ro æquale & indivisum Imperii consortium, antiquo Divorum fratrum exemplo, obtinuerit: præterea quod & ante captivitatem, & post illam se, nemine, & ne quidem *Ludovico Bavaro*, contradicente, ita gesserit, seque *Regem Romanorum semper Augustum* scripserit; denique quoniam tum summus Pontifex in literis *Charissimum in Christo filium in Regem Romanorum electum*, tum *Ludovicus Bavarus*, illiusque in imperio successor, *Carolus IV*, aliique, sigillatim, cujus testimonium in hac arena omni exceptione majus est, *Bertholdus*, Comes *de Henneberg*, *Ludovici Bavari* Consiliarius Aulicus, *Fridericum Regem Romanorum semper Augustum* appellaverint. Utramque paginam in hoc libello faciunt antiquissima probatissimaque Diplomata, quibus sententiam suam tam solide docteque evictam dedit *Duellius*, ut omnibus, qui ad libri hujus lectionem animum ingenuum, candidum, & a partium studio alienum, afferent, causa *Friderici Pulchri* satis perorata videri queat.

ELOGIUM MICHAELIS HENRICI GRIBNERI, JCtorum Lipsiensium Principis.

Postulant insignia atque præclara *Michaelis Henrici Gribneri*, JCti incomparabilis, in Jurisprudentiam & Rempublicam Literariam merita, ut digno a nobis condecorentur celebrenturque Elogio. Hic præcellentis Vir ingenii Lipsiæ anno superioris Seculi secundo octogesimo lucem adspexit. Patrem habuit *Danielem Gribnerum*, Sanctiorum Literarum Licentiatum, & Sacerdotio, Diaconatum nos vocare solemus, ad D. *Nicolai* ædem summa integerrimæ sanctimoniæ laude functum, & libris de pœnitentia & mortis cogitatione scriptis clarum. Matrem coluit *Rosinam Elisabetham*, spectati pudoris fœminam, ex Celeberrima *Horniana* gente oriundam. Vix secundum ætatis annum expleverat *Gribnerus*, cum Parens optimus mortalitatem exueret, in cœle-

cœlestem patriam se reciperet, Nostrumque paterno præsidio destitutum relinqueret. Hic vero præsentem immortalis Numinis opem, & divinum, quod parentibus orbis adesse solet, auxilium expertus est. Etenim *Lüderus Menckenius*, JCtus excellentissimus, & in tantum laudandus, in quantum pietas, doctrina,& humanitas, laudari debent, qui matrem *Gribneri* salutari connubii fœdere sibi junxerat, tam incredibili & inusitato amore complexus privignum est, ut is non tam parentem amisisse, quam alterum invenisse, videretur. Sapientissimi nimirum *Menckenius* ingenii circumspexit provide doctos viros, qui non solum liberalibus artibus *Gribneri* animum mirifico discendi ardore flagrantem,solide instruerent,verum etiam exemplo suo fidem facerent, se neque ruri natos, neque alienos esse a sanctioribus Christi, quæ in divino Codice nobis mandavit, præceptis. Neque sic officio suo sese functum satis esse judicabat *Menckenius*,sed ipse quoque in partem curarum veniebat, & inquirebat quotidie magna solicitudine in privigni profectus,& animum ejus ad laudis gloriæque connitentem materiam saluberrimis confirmabat monitis. Non ita multo post magis amplum spatiosumque spectatissimæ *Gribneri* virtuti theatrum aperuit, eundemque in Scholam D. *Nicolao* sacram maturo ablegavit consilio. Doctoris partes eo tempore administrabant *Jo. Godofredus Herrichenius*, *Christianus Ludovicus Crellius*, & *Dietericus Dreslerus*, adjutores ingeniorum probatissimi. His cum familiarius uteretur, & inprimis *Crellii Dresleri*que, quorum duorum insignem dexteritatem publice collaudavit, consuetudine delectaretur, tam expeditas in melioribus artibus progressiones fecit, ut in illarum abditos reconditosque recessus intimaque penetralia perveniret. His præsidiis instructus, anno ætatis decimo septimo Academiæ patriæ nomen dedit, &, cum, sine accurata Philosophiæ cognitione neminem quemquam magnum atque excellentem JCtum evasisse. perspectum haberet atque exploratum, *Ottone Menckenio*, peritissimo nobilissimæ Scientiæ Doctore, sapientiæ præceptis animum contra cunctos

vitæ casus probe munivit. Historiam, illam veritatis nuntiam, interprete *Jo. Burchardo Menckenio*, didicit. Ad Theologi decus ferebatur *Gribnerus*. Quapropter *Starckium*, Hebrææ linguæ sacraria aperientem, & *Godofredum Olearium*, & *Jo. Benedictum Carpzovium*, divinorum oraculorum mysteria tradentes, adiit, & obsequio & diligentia sua sibi conciliavit. Verum enim vero, suasu hortatuque vitrici, aliam studiorum viam iniit, & ad Jurisprudentiam animum, mentem, studium denique omne suum, transtulit. Confecit quoque, qua erat ingenii promtitudine, intra brevissimum tempus amplissimum vastissimumque artis præstantissimæ iter sub auspiciis JCtorum exercitatissimorum, *Lüderi Menckenii*, *Jacobi Bornii*, & *Theophili Gerardi Titii*. Neque nullum pertinacis & indefessi laboris fructum tulit. Posteaquam enim, conflictus moderatore *Christophoro Godofredo Mœrlino*. Quæstionem: *An & quatenus filiifamilias SCto Macedoniano tuti sint in conscientia?* ingenti cunctorum, qui aderant, plausu contra secus sentientes defenderat, A. 1702 Magistri Philosophiæ nomen dignitatemque reportavit. Adscendit itaque semel iterumque cathedram, & victor inde rediens, magna Auditorum frequentia, Juris Naturalis præcepta facili expeditaque ratione explicuit. Sic cum se gereret *Gribnerus*, & expectationem illam, quam de se concitaverat, non solum egregie expleret, verum etiam mirifice superaret, non dubitarunt JCti Lipsienses civi bene merenti, nondum viginti & unum annum nato, A. 1703 Doctoris jura privilegiaque tribuere. Ab illo tempore non forensibus bellis turbisque sese addixit excelsi *Gribnerus* animi, sed sceleratas plerorumque, qui inquieto & misero huic vivendi generi sese manciparunt, exosus fraudes, tranquilliorem & ad immortalitatem nominis consequendam magis compositam vitam elegit, & recitationes in præcipuas Juris partes instituit, & crebris Disputationibus publice privatimque habitis exercuit selectissimorum Auditorum ingenia, & in *Actis* nostris condendis nobilem collocavit operam. Viteberga, urbs pluribus ornamentis celebris, quæ Lipsiensium

civium

civium fortunam meliorem curæ cordique semper habuit, ut tutissimum Lipsiensium in patria improbe neglectorum receptaculum merito dici possit, irretortis oculis respiciebat *Gribnerum*, &, suffragante Rege Augustissimo, publici Doctoris munus A. 1707 ipsi benignissime demandabat. Non renuit, uti delicatuli quidam solent, *Gribnerus* divinæ voluntati, sed læto hilarique animo patriam egressus, locum, in posterum vigiliis lucubrationibusque suis ornandum, sibi a Vitebergensibus oblatum accepit, & sub novi exordium muneris Programma *de Incrementis Jurisprudentiæ* proposuit, Orationemque *de Officio & prudentia Legum interpretis circa ferendum de Legibus, quibus adstringimur, judicium*, recitavit. Hic omnia cordati & industrii JCti munia cumulatissime explevit, & omnibus carus, omnibus acceptus fuit, ut non sine ingenti acerbissimi mœroris sensu dimitterent desideratissimum Virum, cum Divus *Fridericus Augustus*, sagacissimus magnorum ingeniorum æstimator, eum A. 1717 in Regiam Saxonum evocaret, ipsique gravissimam Sanctioris Tabularii curam concrederet, & Aulæ Consiliariis clementissime adscriberet. Quod arduum atque difficile munus, dici vix potest, quanta animi religione, fide, integritate, circumspectioneque gesserit, multaque, diligens antiquitatis patriæ explorator, eruit ex vetustissimis chartis, eaque ad tuenda Principis patriæque jura in communem utilitatem salutemque protulit. Post funestam *Lüderi Menckenii* mortem A. 1726 in patriam, cunctorum expetitus voluntate, rediit, & JCtorum Ordinis Præsidium, & cetera, quæ huic conjuncta esse solent, munera Oratione solenni *de Usu Diplomatum & antiquarum literarum in Jurisprudentia* auspicatus est. Hinc, ut mos est in Academiis, Promotoris & Pro-Cancellarii officia & villarum veterum Academicarum & templi Paulini Præfecturam, sæpius cum laude administravit, & præclare factorum conscientia fructum laborum suorum percepit amplissimum. Rectoris Magnifici dignitatem, semel iterumque sponte sibi oblatam, qua incredibili *Gribnerus* erat continentia, generose atque constanter respuit, clarior hone-

honore ſpreto, quam accepto. Ceterum *Gribnerus* pia caſtaque mente divinum Numen coluit, religioſiſſimos illius voluntatis nuntios ſingulari quadam veneratione dignos cenſuit, illorum ſermonibus ſacris frequenter interfuit, &, vita innocenter illibateque tranſacta, quantum fructum ceperit ex illorum concionibus, oſtendit. Principi fidem integram præſtitit; Academiarum, in quibus docuit, ſalute nihil prius, nihil antiquius, habuit, cum Collegis ſuis nunquam in gratiam rediit, ſtudioſam juventutem tenero & vere paterno amore complexus eſt, nemini gravis, omnibus utilis fuit. Pauperes & ſortis quadam acerbitate oppreſſos liberaliſſime juvit, neque ullum quemquam triſtem a ſe abire paſſus eſt. Ipſi jucundum & amœnum hoc ſpectaculum vidimus, quando ſingulis Saturni diebus miſeri calamitoſique homines *Gribneri* ædes catervatim obſidebant, & ampliſſime recreati, & acceptorum beneficiorum memores, inter ardentiſſima vota pro perpetua *Gribneri* incolumitate facta, diſcedebant. Neque in ipſa morte glorioſum hoc propoſitum, bene de egenis, Chriſti fratribus, merendi, depoſuit, ſed teſtamento, veriſſimo ſanctiſſimorum morum ejus ſpeculo, quod ſex ante ſuum ex hac vita exceſſum diebus conſcripſerat, eorum neceſſitati ſapienter proſpexit. Cum enim per omnem vitam cælebs vixerat, & ſuaviſſimos illos cum libris ſuis congreſſus centenis conjugii moleſtiis prætulerat, JCtorum & Profeſſorum Lipſienſium viduis, Bibliothecæ Paulinæ, & uni Juris Studioſo, ampliſſima legata liberali & munifica manu reliquit, & hac Chriſtiana commemorabilique pietate memoriam ſuam ipſi æternitati conſecravit. Quæ cum omnia rite perfeciſſet, & conclamatam eſſe diuturnioris vitæ ſpem intelligeret, nuntium miſit terrenis caducisque negotiis, atque ſalutari epulo ſemel iterumque ſubrefectus, & cœleſtium gaudiorum percupidus, die 19 Februarii, in faſtis atro in poſterum inſigniendo nomine, in illuſtrem beatiſſimarum mentium ſedem, placidiſſima & ſomno ſimillima morte,

non-

nondum unum & quinquaginta annos natus, feliciſſime commigravit. Diligentiæ incredibilis plura, eademque ſelectiſſima, monumenta exſtant. Etenim, præter legem noviſſimam rei judiciariæ Saxonicæ, aureum Opus, & vel ipſi Edicto perpetuo, quod inſanis laudibus affecerunt priſci Scriptores, anteponendum, quod *Gribneri* vigiliis fere unice debemus, conſcripſit infinitæ Vir induſtriæ *Principia Proceſſus judiciarii*, *Principia Juriſprudentiæ Naturalis*, ſæpius recuſa. *Specimen Juris Germanici, a Georgio Beyero* conſcriptum, poſt immatura hujus Viri fata typis exſcribendum curavit, & Præfatione nitidiſſima ornavit, *Diſſertationes* quoque ſuas, materiæ gravitate & rerum delectu commendabiles, in unum corpus coegit, & *Halæ A. 1722* edidit. Præter hos, quos commemoravimus, libros, ſequentes Diſſertationes relatu dignas judicamus. *Diſſertationem* nempe *de Æquitate legum Romanarum circa periculum rei commodatæ*, *de eo, quod æquum circa feras ex cuſtodia dilapſas*, *de Fidejuſſore mulieris apud Saxones ſine curatore contrahentis*, *de Præjudicio tertii ex hypotheca rei immobilis extrajudicialis*, *de Uſufructu legitimæ patri non adimendo*, *de Exheredatione liberorum, ſine parentum conſenſu ſponſalia nuptiasve contrahentium*, *Obſervationes miſcellaneas ad literas* Caroli V, *Imperatoris*, *quibus res a* Ludovico, *Comite Palatino Rheni, Inter-Rege geſtas habuit*, *Centuriam Obſervationum fori Eccleſiaſtici*, *de Directorio, quod, Archi-Cancellario mortuo, abſente, vel impedito, Imperii Archi-Mareſchallo competit*, *de Condictione indebiti contra rem judicatam*, *de Imputatione geradæ in legitimam*, *de his, quæ ex jure Proteſtantium matrimoniali ad reliquias Sacramenti perperam referuntur*, *de Jure territorii ſubordinati*, *de* Caroli IV *Bulla Saxonica*, *de Subfeudorum Imperii, quæ olim feuda fuerunt, prærogativa*, *de Præcipuis differentiis Juris Saxonici Elector. & Luſat. Superioris*, *de Luitione fundi ſub haſta venditi*, *de Feudis Imperii maſculinis, non fæmininis*, *de Probatione dominii per juramenti delationem*. Inter Programmata hæc fere eminent,

nent, *de Dissensu inter Authenticas & Novellas conciliationibus* Pagenstecheri *minime sublato, de Necessaria Jurisprudentiæ Civilis cum notitia divinarum ac naturalium Legum conjunctione, & sententia* Grotii: *furiosos rerum suarum habere dominium; utrum filius, a patre in judicio Procurator constitutus, opposita ab Adversario exceptione, tanquam inhabilis possit removeri, de Directorio in causis Evangelicorum Electori Saxoniæ competente, de Titulis Landgravii, Comitis Palatini Saxonici, ab* Henrico, *Misniæ Marchione & illius filio*, Alberto, *usurpatis, de ultimarum voluntatum interpretatione dubia, de Memoria magnorum virorum ad posteritatem propaganda, juncta Oratione, qua manibus* Menckenianis *parentavit, de* Wenceslai, *Regis Bohemiæ, S. R. I. per terras Misenensem Orientalem & Pleisnensem Vicariatu generali; num ad Privilegia piarum causarum pertineat, ut, quicquid iis ex quacunque causa solvitur, indebiti, aut erroris, prætextu repeti nequeat; de filio patris, aut matris, simultanee investito, de Legatis, ad pias causas relictis, in alios usus non convertendis, de Titulis veterum JCtorum, cum Juris Autores, conditores, nominantur, de Incommodis Hypothecarum tacitarum; an origo Hypothecarum tacitarum ex Jure Attico repeti queat? de primo Academiæ Lipsiensis Cancellario, de Argumentis, quæ pro hypothecis tacitis afferuntur, de Fundatione stipendii Borniani, de Incommodis Hypothecarum tacitarum in re pupillari.*

NOVA LITERARIA.

De patria sua præclare meriturus, *Jo. Conradus Fueslinus*, Vir in Helvetiis eruditissimus, in animo habet, optima quæque ac rarissima Historiæ Helveticæ monumenta, Scriptores, sive jam olim editos, sive adhuc in tenebris latentes, in unum corpus colligere, & conjunctos exponere ante oculos eruditorum. Publicavit huc institutum Programmate singulari, quo Scriptores eos omnes, quos ad prelum paratos habet, nomi-

na-

natim indicat. Sunt illi bonæ notæ ſinguli, neque adeo indigni, quibus nova a Cl. Editore lux accendatur. Dabimus horum, præeunte *Fueslino*, indicem: 1) Joannis *de Ordine Fratrum minorum de oppido Winterthur acta & geſta ſuorum temporum, præſertim in Allamanniæ partibus.* Quodnam Autori gentilitium nomen fuerit, ignoratur. Vixit autem initio Seculi decimi quarti. Chronicum hunc librum integrum reddet Editor ſecundum Autoris autographum, nonaginta tribus conſtans foliis in quarta forma, quod in publica Tigurinorum Bibliotheca ſervatur. In hoc Chronico multas res levioris argumenti contineri, ab obſcuro & a politicis negotiis ſegregato homine conſcriptas, non diffitemur, ſunt tamen etiam aliæ plurimæ in eo proditæ, propterea maximi æſtimandæ, quia aliunde hauriri non poſſunt. 2) Felicis Hæmmerlin, *Canonici & Cantoris Thuricenſis, Decretorum Doctoris valde inutilis, nonnulla ex Tractatu de Nobilitate, de Suitenſium ortu, nomine, confœderatione, moribus, & quibusdam, utinam bene, geſtis.* Quanquam hic liber typis jam olim, nempe ante A. 1500, fuerit excuſus; rariſſime tamen proſtat. In Helvetia profecto ac vicinis Helvetiæ urbibus, utut aſſidue requiſitus fuerit, reperiri non potuit. Poſt longas demum ambages in media Germania inventum, & ab illius poſſeſſore doctiſſimo, *Jo. Erneſt. Vockerodio*, Mulhuſæ Thuringorum rerum divinarum interprete, impetratum eſt. Tractatus integer *de Nobilitate* volumen efficit nonaginta duabus conſtans chartis, forma, quam in folio dicunt, typis barbariem temporis redolentibus. Nec Editoris, nec Typographi, nomen adſcriptum eſt, ex quibusdam tamen indiciis conjicit Editor, Argentorati, curante *Sebaſtiano Brandio*, typis ſubjectum eſſe. Claruit *Malleolus* A. 1440 Nonnulla vero hujus Autoris, quæ nigrum ſuccum loliginis æruginemque meram ſapiunt, merito ſupprimenda ducit Editor. 3) Bilibaldi Pircheimeri *Hiſtoria belli Suitenſis, ſive Helvetici, duobus libris deſcripta.* Dabitur hic libellus ſecundum *Melchioris Goldaſti* editionem, raram illam optimamque, Francofurti A 1610 procuratam, quæ illuſtris viri omnia habet Opera a *Goldaſto* recen-

censita & digesta. Constat hujus belli historia foliis septem & parte folii dimidia, in forma maxima, typis valde minutis. 4) Henrici Loriti Glareani *Descriptio de situ Helvetiæ & vicinis gentibus.* Idem *de quatuor Helvetiorum pagis.* Ejusdem *pro justissimo Helvetiorum fœdere Panegyricon, cum Commentariis* Oswaldi Myconii, *Lucernani*, juxta editionem Basileensem, apud *Jo. Frobenium* A.1619 factam; novem ea foliis in quarto absolvitur; quæ vero in altera editione, quam *Glareanus* ipse ibidem A.1554 curavit, vel addita, vel mutata fuerunt, sub finem Editor adjuncta dabit. 5) Ægidii Tschudii, *Glaronensis, Viri apud Helvetios clarissimi, de prisca ac vera Alpina Rhætia, cum cetero Alpinarum gentium tractu, nobilis ac erudita ex optimis quibusque ac probatissimis Scriptoribus Descriptio; per* Sebastianum Munsterum *Latine reddita.* Editionem sequitur Cl. *Fueslinus*, Basileæ apud *Michaelem Isengrinium* A.1538 emissam, quæ folia habet octodecim in quarta forma. Hunc libellum mira antiquitatis observatione, locis illis peragratis, & optimis quibusque in hoc genere Autoribus, & vetustis ubique literarum ac instrumentorum, ut vocant, monumentis perlectis, compositum perhibet *Conradus Gesnerus* in Bibliotheca. 6) Oswaldi Myconii, *Lucernani, de Tumultu Bernensium intestino Commentarius.* Ex apographo, in Bibliotheca civica conservato, quod novendecim constat foliis in quarto, nunc primum exhibetur. Hactenus ita ignoratus fuit, ut nullum meminerimus Catalogum, vel scriptum, vel impressum, in quo ejus facta fuerit mentio. Apographum illud sphalmatum plenum est, ut, ab imperito amanuensi scriptum esse, facile appareat. Nonnullibi reperiuntur lacunæ, ubi actorum nomina erant designanda. Ceterum luce & Autore libellus dignissimus videtur. Sub modesta enim inscriptione partem belli Capellani primam complectitur, in qua Bernenses sociique rem felicibus auspiciis gesserunt, desinit autem cum A. 1530, quo belli fortuna mutata est. 7) *Ejusdem* Oswaldi Myconii *Narratio verissima civilis Helvetiorum belli, per modum Dialogi congesta.* Et hoc *Myconii* Opusculum omnium hactenus oculos & memorias effugerat. Autographon aliquis literarum studiis expolitissimus juvenis, bonis libris

bris ubique inhians, e paupere quadam domo extractum, veluti ex naufragio servavit. *Myconii* Chirographum esse, nemo dubitabit, qui scripturam cum Epistolis *Myconii*, ad nostrum *Bullingerum* missis, comparaverit, quæ in Bibliotheca publica in MSto reperiuntur. Imperfectum nec dum finitum Opus Autorem reliquisse, vel ex eo fit verisimile, quod postrema pagella, in adversa duntaxat facie perscripta, a tergo candida sit. Hic Dialogus quatuor complet folia. Duros autem & iniquos posterioris belli Capellani casus depingit; sub finem plura de *Zwinglii* vita, moribus, & studiis, scitu non inutilia sunt commemorata. 8) Josiæ Simleri *de Valesia libri duo*, juxta editionem *Froschauerianam*, A. 1574 per ipsum adornatam, in octavo, foliis septem. In hoc libello regionis situs, populi mores, Reipublicæ forma, & præterea *Valesianorum* res gestæ, describuntur. 9) *Ejusdem de Alpibus Commentarius*; ad eandem *Froschauerianam*, foliis undecim. 10) *Ejusdem Respublica Helvetiorum*, h. e. *exacta tum communis Helvetiæ, tum rerum ab inito fœdere gestarum, Descriptio*; ad editionem *Wolfianam* A. 1608. cum *Froschaueriana* recognitam, in octavo, foliis septem & viginti. 11) *Ejusdem Processus tumultuosus Consulis Waldmanni A. 1489*; ex apographo MSto nunc primum in lucem editur, duobus foliis. *Simleri* scripta exteris omnium sunt notissima. Eum enim Autorem in præcipuis sequuntur, quando de Helvetiorum rebus quidquam literis consignant. 12) *Christiani Urstisii*, Mathematicarum in Gymnasio Basileensi Professoris, *Epitome Historiæ Basileensis*, præter totius Rauricæ descriptionem, urbis primordia, antiquitates, res memorandas, clarorum civium monumenta, ceteraque his similia, complectens, una cum Episcoporum Basileensium Catalogo; ad editionem Basileensem, *Sebastiano Henric-Petro*, Typographo, per ipsum Autorem curatam A. 1577. 13) *Francisci Guillimanni*, Friburgi Aventicorum nobili genere nati, *de rebus Helvetiorum, sive Antiquitatum, libri quinque*, ex variis scriptis, tabulis, monumentis, lapidibus, optimis plurium linguarum Autoribus. Hos typis describendos curabit Editor secundum unicam Friburgensem apud *M. Wilh. Mass*, ab ipso

Autore procuratam editionem, in forma quarta, A.1598. Quæ enim exemplaria Amiterni urbis & *Camilleti* librarii nomina simulant, annumque 1623 mentiuntur, si sex pagellas a primo limine, in quibus Rubrica, Dedicatio, & Capitum Index, redduntur, exceperis, ab illa ne apice quidem diversa sunt. Sunt folia sexaginta. 14) *Ejusdem Habspurgiaca*, sive de antiqua & vera origine Domus Austriacæ, vita & rebus gestis Comitum Vindonissensium, sive Altenburgensium, inprimis Habspurgicorum. libri septem; secundum editionem Mediolanensem, in officina Regia *Pandulphi* & *Marci Tullii Malatestæ* A. 1605 sumtu liberalissimo adornatam. Constat ea forma quarta, foliis quadraginta & quatuor. De libertatis Helveticæ initiis vix exstat Scriptor, qui eruditius, plenius, & simul certius, scripserit. 15) *Joannis Henrici Suiceri*, in agro Tigurino apud Rikenbachenses Pastoris, *Chronologia Helvetica*, res gestas Helvetiorum ad initium usque Seculi XVII indicans ordine, & brevissime complectens; secundum editionem Hanoviensem, typis *Wechelianis* A. 1607 factam. Constat foliis 16. *Suicerum* compendiosi & accurati Scriptoris encomio ornat *Jo. Henricus Hottingerus*. 16) *Jo. Baptistæ Plantini*, Lausanensis, & apud Castrodunenses Helvetios V.D.M. *Helvetia antiqua & nova*, seu Opus, describens I) Helvetiam quoad adjuncta, & partes, & Helvetiorum antiquitatem & originem, nomina, mores, antiquam linguam, religionem, politiam, virtutem bellicam; II) Antiquiora Helvetiæ loca; III) Populos Helvetiæ finitimos; secundum editionem Bernensem A. 1656 in octavo, foliis quatuor & viginti. Qui Autor & magnam industriam & judicium singulare comprobat. 17) Peregrini Simplicii Amerini *Bellum civile Helveticum*, A. 1656 in 12, tribus foliis. Sub hac persona *Waltherum Schnorfium*, Badensem, *Caspari Ludovici*, Equitis, & apud Aquensem civitatem Prætoris & Vexilliferi, meritis inclyti viri, patrem latere voluisse, prodiderunt Basileenses in Supplementis ad *Buddei* Lexicon Historicum. At certioribus indiciis compertum habet Editor, non *Schnorfium*, sed

Pap-

Pappum quendam, e Canonicis Capituli Conſtantienſis, non ignobilis fœtus genuinum eſſe parentem. 18) *Jo. Henrici Hottingeri Speculum Hiſtorico-Tigurinum* πεντάγωνον, quo breviter & ſuccincte de Helvetiorum, Tigurinorum cumprimis, agitur ſtatu I) Politico, II) Eccleſiaſtico, III) Militari, IV) Eventuali; accedit V) Compendium Chronologicum de rebus Tigurinorum. Secundum editionem unicam Tigurinam A. 1664 in 12, foliis ſex & viginti. Hoc Opuſculum totum loca, ex antiquis Monumentis Diplomatibusque ſumma diligentia decerpta, & erudito cum judicio exquiſita, conficiunt abſolvuntque. 19) *Ejusdem Irenicum Helveticum*, ſive axiomata, quæ Helvetiis pacis & concordiæ ſtudium excitare queant, in octavo, A. 1654, tribus foliis. 20) *Ejusdem Methodus legendi Hiſtoriam Helveticam*, ſive Canones, in lectione Hiſtoriæ domeſticæ obſervati. Accedit urbis Thuricenſis ex vetuſtis monumentis σκιαγραφία, in octavo, fol. 27. Canones illi ſunt arbitrarii, ex diverſis obſervationibus, quas Hiſtoria Helvetica magno numero ſuppeditare poteſt, derivati. Habes, amice Lector, Scriptorum Catalogum, qui de Helvetiorum rebus geſtis omnium optime meruerunt, ſed ſunt, ut vides, numero plures, quam ut unus Tomus cunctos capiat, niſi eum ad informis molis magnitudinem ſuccreſcere velit Editor. Propterea neceſſitatem ſibi injectam videt, unum alterumque Autorem in alium Tomum conſervandi. Sufficit enim ipſi materia, quæ ſecundum Tomum poſſit implere. Nam, qui de Rhætorum rebus ſcripſerunt, & Hiſtorici & Politici generis libri alii magno numero, graciles quidem, ſed argumento graves, & ſane digni, qui ab interitu vindicentur, quem ſua illis tenuitas adducere videtur. Verum de altero Tomo ſuccenturiando ſuum conſilium aperiet plenius, ubi tempus hoc Opus maturaverit. In primo adornando fervent nunc operæ, jamque ad dimidiam partem editio proceſſit, alteram vero partem intra octo menſium ſpatium expeditum iri ſpes eſt. Ceterum Typographi, *Conradus Orellius & Socii*, qui pro ſua de bonis literis patriaque bene merendi volun-

voluntate in laboris partem cum Editore venire, impensasque haud mediocres subire, non reformidarunt, illis, qui Opus universum sibi comparare animum induxerunt, hanc offerunt conditionem, ut in præsentiarum duos ipsis florenos cum dimidio solvant, fidemque faciunt, totidem præterea se Opere finito dinumeraturos esse. Pro hoc argento folia ducenta se exhibituros spondent, quorum partem, jam prelo dimissam, protinus, ubi jusserint, extradituri sunt. Si qui sint, qui hanc partem statim perlegere gestiant, his consilium dant, ut eam leviter tantum compingendam curent, donec Operis residuum ad finem perductum fuerit, ubi singulis Autoribus suus locus designabitur. De charta, typorumque forma, & concinna dispositione, de correctione, & ceteris, quæ ad artem typographicam spectant, ita prospectum est, ut dubitandum non sit, quin fiat satis Lectoribus. Præmittet huic Operi Editor Prolegomena quædam, quibus de Scriptorum eruditione, indole, fide, librorum editionibus ac fatis, & si quæ alia sunt, quæ scire Lectorum intersit, certiores fiant. Denique, ne quid Operis hujus utilitati & ornamento desit, Indicem generalem parabit, qui Lectorum memoriam sublevet. Quilibet videt, magnum Operis, absque nostra commendatione, pretium esse, meritamque Editorem æque, ac Typographos, utilissimo hoc instituto ab Helvetiis suis, quin ab eruditis ad unum omnibus, gratiam inituros.

Trajecti ad Rhenum hoc ipso anno denuo prodiit *Rituum Romanorum succincta Explicatio, Autore G. H. Nieupoort.* Est hæc quarta libri editio, typis *Jo. Brædelet*, eadem forma octava, qua olim, expressa, sed correctior, Indice copiosiore & Appendice locupletior, Notisque & Scriptorum testimoniis aucta a *G. O. Reitzio.*

Pl. Reverendus Hildesiensis Ecclesiæ Pastor, *Gabriel Wilhelmus Gœttenius*, unam nuper publicavit plagulam, in qua docet, se in eo esse, ut librum emittat de Viris eruditis hac nostra ætate in omni Europa viventibus, deque eorum scriptis. Ut igitur undique mittant ad ipsum copias auxiliares Viri doctissimi e singulis Europæ partibus, ipsius rogatu a nobis rogantur etiam atque etiam.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXXIV.

MAGNA BIBLIOTHECA ECCLESIASTICA, ſive Notitia Scriptorum Eccleſiaſticorum veterum ac recentiorum; in qua ordine Alphabetico continetur Autorum ſacrorum Veteris & Novi Teſtamenti, Autorum Apoſtolicorum, & S. S. Patrum, vitæ compendium, & eorum Scripta enumerantur, S. S. Scripturæ Interpretes, Paraphraſtæ, Commentatores, Critici, nec non S. S. Evangelii Concionatores, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, S. Theologiæ Dogmaticæ, Scholaſticæ, & Moralis, Caſuum Conſcientiæ, Juris Canonici, Polemici, Myſtici &c. cujuscunque Religionis ac Sectæ Scriptores, ſimul & Conciliorum omnium, tam generalium, quam particularium, hiſtoria & Decreta exhibentur, Pontifices Romani, eorumque Vitæ, Scripta & Bullæ indicantur, tum quæ in Bullario, tum quæ extra Bullarium habentur, Fundatores Ordinum religioſorum referuntur, Scriptorum ortus, ætas, doctrina, præcipuæ res geſtæ &c. eorum Opera genuina, ſpuria, dubia, ſuppoſititia, illorumque Editiones, accurate recenſentur, deperdita præterea, atque inedita, notantur; additis ut plurimum de ſingulorum doctrina ac ſtilo

*eruditorum judiciis, cum Indice Autorum & Conciliorum; omnia ab orbe condito ad noſtra uſque tempora. Opera & ſtudio ** Jur. Canon. Doctoris, & aliorum.*

Tomus I.

Coloniæ Allobrogum, ſumtibus Perachon & Cramer, 1734, fol. Alph. 9 pl. 11.

Mirifica & plane ſingularis Seculi noſtri eſt felicitas, quod doctiſſimi præſtantiſſimique Viri Hiſtoriam Literariam ſtrenue atque ſolicite excolant, eandemque ad ſummam, quantum fieri poteſt, perfectionem perducant. Non ultimum inter illos locum occupant Cl. Editores ſplendidiſſimi & utiliſſimi hujus Operis, cujus titulum integrum hic in gratiam Lectorum adſcripſimus, qui accuratam & infinito labore confectam Scriptorum Eccleſiaſticorum Bibliothecam eruditorum oculis ſubjiciunt. Inter veteres *S. Hieronymus*, inter recentiores *Dupinius*, *Ceillerius*, *Caveus*, & *Oudinus*, in hoc genere eminent. Poterant hi celeberrimi Viri avocare a propoſito Editores, niſi, multa adhuc deſiderari in prædictis Bibliothecis, illi ſapienter animadvertiſſent. *Dupinii* & *Ceillerii* Bibliothecæ Gallico idiomate conſcriptæ ſunt, ordine Chronologico diſpoſitos Scriptores exhibent, librorum editiones non accurate annotant, plurimasque omittunt, quibus omnibus nævis medelam adhibuerunt exoptatiſſimam Cl. Editores. Præterea enim, quod Latino, hoc eſt, eruditis proprio quaſi atque peculiari, ſermone Bibliothecam ſuam exaraverint, & ordinem Alphabeticum tenaciſſime obſervaverint, nullum Scriptorum, qui Eccleſiaſticorum nomine veniunt, facile præteritum deprehendet Lector. Neque ſaltem viros, verum etiam fœminas, literarum ſacrarum ſcientia perbelle inſtructas, commemorant. Quid? quod ipſos illos noſtræ ætatis homines de literis ſacris & Hiſtoria Eccleſiaſtica meritiſſimos, adhuc ſuperſtites, inſeruerunt Bibliothecæ, illosque humaniſ-

manissime rogant, ut vitæ suæ Commentarios ad Autores mittant, alias, se ex eorum vita & scriptis, quod illi inviderunt orbi erudito, suppleturos esse, graviter minantur. Tum Scriptorum vitam tradunt, indicatis diligenter fontibus, ex quibus rivulos suos irrigarunt. Postea Catalogum Operum cujuslibet Scriptoris, notatis diversis uniuscujusque Operis editionibus, apponunt. Præcipuis celebriorum Autorum Operibus Libri analysin & Epitomen, non admodum quidem prolixam & diffusam, sed accuratam & sufficientem, adjiciunt. Ubi dubia & spuria quædam Opera Autori cuidam tribuuntur, ea, addita eruditorum censura, in calce articuli annotant. De Scriptorum ingenio & dignitate non ipsi judicant, sed ea, quæ a doctis Viris, sive in Bibliothecis præcedentibus, sive in variis Ephemeridibus, sive alibi, prolata sunt, bona fide referunt. A libris, quos Scriptores Ecclesiastici quidem composuerunt, sed qui ad religionem, vel Theologiam, non pertinent, recensendis studiose abstinuerunt. Concilia quoque, resque ibidem gestas, sed eas saltem memoratu dignas magna solicitudine enumerarunt. Præstantissimos selectissimosque Scriptores, quos in fronte hujus Operis laudarunt, in subsidium advocarunt, & spem exspectationemque, quam de hoc Opere jam dudum eruditi conceperant, egregie atque feliciter impleverunt. Multæ atque præclaræ hujus libri dotes sunt, omnium tamen suprema est, quod Cl. Editores sine partium studio ad scribendam hancce Bibliothecam accesserint, & Lutheranæ, Reformatæ, aliique Sectæ addictis Viris doctis, quemadmodum Romano-Catholicis, justas & condignas meritis suis laudes tribuerint, & ubique summam accurationem, & pertinacem diligentiam, ostenderint, ut non possimus non, quin continuationem fructuosissimi hujus Operis cum omnibus bonis atque intelligentibus Viris animitus voveamus.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ, κ. τ. λ.

h. e.

DIONYSII LONGINI DE SUBLIMITA-

 te

te Libellus, Græce conſcriptus; Latino, Italico, & Gallico ſermone redditus, additis Annotationibus.

Veronæ, ex typographia Jo. Alberti Tumermani, 1733, 4 maj. Alph. 1 pl. 20.

Perſequitur inſtitutum ſuum Typographus nobiliſſimus, ſplendidis libris atque emendate editis Rempublicam literarum augendi. Merebatur cultum iſtum *Longinus*, qui, neſcimus, an ita felix futurus erat, ſi totus, vel pluribus certe ſuis quaſi membris ſervatis, ad nos perveniſſet. Jam in parvulo corpuſculo, quaſi Palladio quodam, expoliendo, ſervando, in arce ac templo Veſtæ, hoc eſt, Perpetuitatis, ponendo, certatim elaborarunt eruditi, & cummaxime elaborant. Et quid ni agerent, ſi verum dixit *Ant. Maria Salvinus*, quem nondum eluxerunt Muſæ, verbis, quæ ipſius lingua proponemus, ut ſunt a Cel. *Gorio* in Præfatione ſuæ interpretationis ex ore Viri, quem præceptorem colit, prolata: *Che queſto pregiatiſſimo Trattato cotanto ſtimato, e letto, e riletto da tutte le nazioni piu culte, è neceſſario ai giovani ſtudioſi come il pane; affinchè leggendo acquiſtino il buon guſto, la critica, il diſcernimento de' buoni Autori; perchè in ſomma diventino grand' uomini, nelle belle lettere.* Nihil igitur peccatum, quod dantur hic juventuti tetrapla quaſi quædam *Longiniana*. Quo conſilio autem factum ſit, uti nusquam indicaretur, unde quæque columna, præter Italicam, deſumta ſit & huc translata, neſcimus: certe defectum, qui videri poterat, in quorundam Lectorum gratiam ſupplevimus. Græca igitur, cum Latina verſione, & Notis omnibus, Indice item utroque, & Vita *Longini*, repetita ad verbum, & ſine ulla, quam obſervarimus, mutatione revocata ſunt ex editione, quam *Edm. Hudſonus* primum dedit Oxoniæ A. 1710, 8, repetita deinde A. 1718 & 1730, quæ cum notiſſima ſit & commendatiſſima omnibus, nihil neceſſe eſt, de ea re plura commemorare. Neque de Gallica vel interpretatione, vel annotationibus, opus eſt aliud dicere, quam

quam hoc, esse eas *Nic. Boilai*, quales cum *Boivini Dacerii*que Observationibus habentur, v. g. *Tomo III* Operum Amst. 1717, 8, omissis tamen, quæ alteram illius Tomi Partem implent, cogitationibus criticis. Nihil itaque superest, quam ut Italicæ versionis rationem reddamus, quæ nunc nova prodiit. Habet ea Autorem, cui majora jam debet orbis literatus, *Anton. Franciscum Gorium*, qui, dum fervet sub prelo altera Pars Musei Florentini, retractavit hanc ipsam interpretationem, olim a se sub oculis & lima Præceptoris sui, *Anton. Mariæ Salvini*, confectam, & post varie tum ab ipso Autore, tum ab aliis, relectam politamque, uti jam inter præstantia hoc genus Opera numerari suo jure possit. Illud præsertim nobis videmur observasse, non aliorum interpretationes, quod vulgo fieri constat, sed ipsa Græca Autoris verba in consilio habuisse Cel. *Gorium*. Specimina versionis dare nihil attinet, ubi nihil deprehendas animadvertendum. Itaque potius ex Dedicatione Viri Cel. ad Virum Cl. *Anton. Franciscum Marmi*, Ordinis S. Stephani Equitem, excerpemus quædam Literariæ Historiæ studiosis non ingrata, credimus, futura, cum de iis, quantam recordamur, non satis aliunde constet. Vir Illustris, quem modo laudavimus, præfectus est Bibliothecæ, quam *Anton. Magliabecchius* testamento publicaverat, quibus Tabulis, & Ill. *Marmio*, una cum *Laurentio Comparino*, JCto excellentissimo, cura illius ordinandæ, in Catalogos referendæ, & binis per singulas hebdomadas diebus aperiendæ, data est. Donavit paulo post locum Bibliothecæ *Cosmus III*, Magnus Dux Etruriæ, qui Theatrum ad eum diem fuerat, contiguum ipsis Mediceis porticibus. Hunc exornandum deinde & instruendum curavit *Marmius* ad eum modum, ut jam illustre habitaculum præbeat triginta millibus librorum, qua typis cusorum, qua exaratorum calamo, *Magliabecchianis*. Hos confusos antea & disjectos eleganter jam disposuit *Marmii* industria, & jam ita strenuo in conficiendis Indicibus occupatur, ut spes sit, futurum, ut non ita multo post ex destinatione magni testatoris aperiri possit & publicari.

LE THEATRE DES GRECS &c.

h. e.

THEATRUM GRÆCORUM, AUTORE R. P. BRUMOY, e Societate Jesu.

Tomus I, II, & III.

Parisiis, apud Rollinum, patrem, Jo. Bapt. Coignardum, filium, & Rollinum, filium, 1730, 4 maj.

Alph. 10 pl. 12, Tabb. æn. 3.

Cum in magna luce atque claritate versentur vetusti Scriptores reliqui, neglecti fere jacuerunt ad hunc diem Tragici veteres; hos in lucem & judicium producere Autor constituit, ut cum causæ cognitione aut laudari possint, aut condemnari. In illo bello de comparatione veterum & recentiorum (ad quod lepide transfert Autor noster, quod alii
Pag. 7. de religione, alii de Gallia dixere, *sæpe oppugnatam esse antiquitatem, male interdum defensam, semper tamen superiorem discessisse,*)
8. primo illud ponendum contendit, *veritatem & pulchritudinem esse unam*, quo nomine in operibus ingenio perfectis intelligit *imitationem naturæ conformem sententiis in gente polita receptis.* Ita pulchra erit *Alcestis Euripidea*, si affectum conjugis, mori pro conjuge cupientis, ita exprimat, ut Atheniensium moribus & sententiis imbuto bene expressus videatur, neque ulla illius culpa est, si stupeat rideatve Gallus ad ea, quæ a consuetudine atque sententiis suæ gentis atque ætatis remota sunt: quemadmodum in *Racinii* fabula *Alcestide* ipse *Euripides* inter præclara multa reperturus etiam videtur, quæ ab omni decore abhorrere ipse arbitretur. Injustum ergo fuerit, accusare Tragicos veteres, cum tales nobis pinxere suos heroas, quales fuere, nisi forte pictorem quis
12. accuset, qui suam rebus non amoenis magis, quam horribilibus, imaginem reddat. Quæ cum ita sint, negat Autor, se vitii omnis expertes putare veteres: illud postulat merito, ne judicentur ex moribus & sententiis nostris. De Theatro igitur

&

fabulis, tum Tragicis, tum Comicis, Græcorum, ut judicari melius possit, in Dissertationibus Operi præmissis originem & historiam Tragœdiæ veteris explicat, eamque cum nostræ ætatis inventis comparat. Tum, quicquid superest Tragœdiæ veteris, enarrat, comparat tum inter se veteres, tum hos cum recentioribus, bonam etiam partem veterum Gallice vertit: qua in re vitiosam præsertim diligentiam a se evitatam cupit, qua fit, ut, dum epitheta omnia & formulas consectantur aliqui, in languorem quendam & frigus orationis incidant. Pag. 19. Quod a quibusdam studio factum, ut risui veteres exponerent. Cum fieri non possit, ut Gallice transferantur pleræque Tragœdiæ Græcæ integræ, ita quidem, ut legi sine fastidio ab elegantioribus hominibus, Græcarum rerum rudibus, possint; aliam viam ingressus Autor, œconomiam nobis & argumentum ipsis prope Poetarum verbis Gallice conversis proposuit ita copiose, ut non minus fere, quam ex integra interpretatione, cognosci possit. In *Æschylo* quidem brevior esse coactus est, quod is omnium minime ferre interpretem videatur. Huic ipsi Poetarum enarrationi inseruit etiam, quicquid argumento convenire videbatur aliunde petitum, Historias, aliorum Poetarum sententias, imitationes. Itaque etiam *Senecæ* quæ feruntur nomine, Tragœdias non neglexit, a quo & *Lucano* Tragœdiæ Gallicæ arcessit originem, ut scilicet ex parvis rivulis magni etiam nonnunquam fluvii oriuntur. Non minus etiam recentiorum Tragœdias, quarum argumentum a Græcis petitum est, cum exemplis suis comparat. Hoc argumentum duarum Partium priorum. Tertia Comœdiæ destinata est. Hic, post Dissertationem bene longam de Comœdia Græca, habetur enarratio satis ampla undecim *Aristophanis* fabularum, temporis ordine collocatarum, cum conclusione totius Operis. Dissertatio agit de vita & operibus *Aristophanis*, de admiratoribus illius, reprehensoribusque, de Comœdia Romana, utrum facilius sit Tragœdiam scribere, an Comœdiam. Sequuntur Observationes legendo *Aristophani* necessariæ, *Fasti* item belli Peloponnesiaci. In ipsa deinde fabularum enarratione historiæ lux ubique adhibetur, vertunturque Galli-

Gallice quæ possunt, (non possunt etiam, quæcunque pudorem offendunt,) ita quidem, ut quatuor præsertim summorum capitum habeatur ratio. Ea sunt 1) Reipublicæ forma allegoriis Poetæ, tanquam velis quibusdam, hic evoluta; 2) veteris Comœdiæ ingenium & interior conditio; 3) parodiæ Tragicorum, ubi bene observat Autor, non contemtus causa eas adhibitas, sed simpliciter risus quærendi, cum ita sit ingenium hominum, ut oblectetur, si res maxime seriæ ad risus materiam rapiantur; 4) ludibria & joci in ipsos Deos, quæ res cum magnam difficultatem habere videatur, qui factum sit, ut *Socrati, Diagoræ, Alcibiadi*, invidiosum fuerit, in Deos dicere, non item *Aristophani*. Hic Autor non incommode distinguit religionem atque Theologiam Poeticam a Civili & publica, illam impune ludi potuisse, hanc non item. Hoc igitur modo cum conduxerit Autor, quicquid Tragœdiæ & Comœdiæ veteris superest, cum apte omnia inter se devinxerit, interpretationes, enarrationes, judicia, disputationes, comparationes, exstitit inde Tragici quædam genii Historia, quæ *Theatri Græci* nomen suo jure sustinet; liber lectu profecto dignissimus, & non tantum iis profuturus, qui literarum Græcarum rudes non ignorare cupiunt, quid boni sit in antiquis illis de scena Philosophis, sed iis etiam, qui, per hoc quasi atrium introducti, ad intimiorem familiaritatem admitti cupiunt. Neque enim voluptatis quidquam habere potest grammatica sola *Euripidis* & reliquorum interpretatio; & quotusquisque est, qui lectas a se omnes ævi istius reliquias gloriari possit? Quas nunc uno quasi obtutu conspicere, & inde ad attentam singulorum membrorum considerationem accedere licet. Nisi quis putet, parum prodesse, antequam ad legendum librum veterem, lingua & sermone difficili scriptum, accedas, œconomiam illius, genium, majorem etiam partem sententiarum, habere cognita. Qui igitur de bona parte versionum Gallicarum, quæ hodie fiunt, non nimis egregie sentimus, hunc librum Seculo nostro gratulamur, & gaudemus, viam munitam esse his, qui legere in posterum *Æschylum, Sophoclem, Euripidem, Aristophanem*, voluerint, ut multo facilius jucun-

T. III pag. 304. 305.

jucundiusque in difficili alioquin & aspero labore versari queant. Quanquam & illud prævidemus, fore, ut tanto minus accedant ad ipsos fontes quidam, quo paratiorem jam habent gloriandi & jactandi magna nomina occasionem, quæ per interpretem compilare ipsis erit facile. Haud perfunctorie commemorandæ erant, si nobis longis esse liceret, Dissertationes Operi præmissæ; quarum prima argumentum & institutum Operis totius copiose enarrat; secunda de Tragœdiæ origine agit, quam *Homeri* & epici carminis imitatione ab *Æschylo* inventam, non modo universim, sed eundo etiam per partes illas, protasin, epitasin, catastrophen, demonstrat. Hinc etiam unitatem illam temporis, loci, actionis; hinc inventionis majestatem derivat. De choro veterum plura habet, eumque adversus recentiorum quorundam reprehensiones defendit. Dissertatio III comparat inter se scenam antiquam & hodiernam, propositaque forma Reipublicæ illius temporis, quo floruerunt *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, ostendit, populum fuisse lenem, inconstantem, libertatis, novitatis, sermonum, jocorum, avidissimum; maximos Reipublicæ homines, cultu parum distantes ab infimis, infimos elegantiæ cujusdam opinione tumentis, & contemtores barbarorum. Hinc Reges populo supplicantes, hinc laudes Athenarum invidendæ, hinc scommatum, & Satyræ licentia. Tum ipsorum Poetarum characteres quosdam ponit, *Æschylum* militem, & alti spiritus virum, *Sophoclem* dulcem, *Euripidem* aliquantum Scholasticum, & scholam *Anaxagoræ* olentem. Nostrorum temporum faciem notam nobis cum ponat Autor, statim ad comparationem accedit. Græca igitur Tragœdia argumentum petit ex historia solius Græciæ: Gallica inprimis ex Græcia & Italia; etiam aliunde, sed ex patria vix unquam. Personæ utrinque Reges & Heroes. Sed, qui Regem cogitabant Pag. 140. Græci illius temporis, hominem cogitabant parum ultra communem sortem elatum, mediocris sæpe urbis primum civem, & hunc tamen exosum aliis, quem proinde deprimi spectator gaudeat, a qua Regis imagine, immensum est, quantum Gallus spectator abhorreat. Eadem fere herois ratio. Græcis heros

ros erat homo aliquantum præſtans ceteris & corporis & animi viribus: qui heroem nunc audiunt, divinum virum intelligunt,& ſupra conditionem reliquorum longiſſime eminentem, & ab omni vitio, niſi ab amore, remotum. Quid mirum igitur, ſi mirifice inter ſe diſtant hodiernorum hominum & eorum, qui cum *Sophocle*,ut hoc utamur, vixere, de illius fabulis judicia. Antiqua Græcorum Tragœdia unitatem loci, temporis, actionis, conſervat diligentiſſime; hoc tardum nimis videbatur vividis & calidis horum hominum ingeniis, qui malebant magna rerum varietate oblectari, quam exacta artis obſervatione, hoc eſt, imitatione naturæ, teneri. Neque enim ignorarunt *Cornelii* & *Racinii*, quod natura negotii poſtularet, ſed maluerunt placere populo, quam *Ariſtoteleis* doctoribus probari. Hæc eadem cauſa fuit, quæ chorum exulare e Tragœdia Gallica juſſit. Diverſitas auditorum etiam hanc introduxit differentiam, ut Gallicæ fabulæ vix placere poſſint, niſi bonam partem dominetur in illis amor, cum apud Græcos Reipublicæ converſiones, & quæ facta aliquod ad illas momentum haberent, utramque facerent paginam, qui ſcilicet non id agerent, mulierculis ut placerent, quas feciſſent fabulas. Græci Poetæ Græcorum hominum mores pingebant felicius. Nunc *Achillem* Gallus, Anglus, Hiſpanus,ſi pingant, vix poteſt fieri, quin ſua illum, ex aliqua certe parte, civitate donent: nec injuria; totum enim Græcum ſi faciant, non poterit puncta ferre ſpectatorum. Miniſteria Deorum in fabulis Græcorum

Pag. 151. Tragicis decent, ſapienter ab hodiernis exulant. Plus ſplendoris, dignitatis, magnificentiæ,habet hodierna Gallorum Tragœdia: ſed vetus illa plus ſimplicitatis, ordinis, veritatis, quæ nudam quaſi & ſimplicem hominum naturam tanto majore

159. nobis arte exhibet, quo minus videtur artis habere, ſtatuæ antiquæ eo nomine comparanda, cujus veſtitus quaſi madidus, & corpori adhæreſcens,minus implet oculos, quam hodiernæ, quæ plus dignitatis habere videntur, ſed minus eædem veritatis. Non poſſumus omnia huc tranſferre. Sed illud non prætermittendum. Magna illa Græcæ Tragœdiæ prærogati-

160. va eſt, quam ultimo loco illi tribuit. Quo plus, inquit, ad re-

ctæ

ctæ rationis examen revoces antiquam Græcorum Tragœdiam, tanto plus illa superabit, quo magis hodiernam, tanto minus poterit se tueri. Neque tamen putandum est, displicere Nostro suæ ætatis Poetas, aut in universum homines. Non ita est. Ita certe caute, ita moderate, loquitur ubique, ut facile appareat, nolle ipsum quemquam eorum, quibus nova tantum placent, sibi offensum. Moderationis illius insigne specimen etiam est in ea, quam perorationem totius Operis voluit, quam in hanc sententiam concludit. Satis se magnum operæ pretium habiturum, si efficere possit, ut renascatur bonus ille antiquitatis sensus, quem *gustum* fere vocant hodie, quem a cœca omnium, quæ antiqua sunt, admiratione distinguit. Hic, inquit, sensus eadem alit ingenia atque polit; hic auget illa divitiis alienis initio, sed quæ paulatim fiant propriæ; hic fœcunditatem illorum naturalem aperit, & fructus inde producit exquisitissimos; huic debent, quod fuere, quod erunt, *Racinii*, *Boilæi*, *Fontani*, *Patruvii*, *Pelissonii*, & magnæ superioris Seculi animæ; hic immortalitatis quasi sigillo ea obsignat Opera, in quibus deprehenditur; hoc denique sanæ antiquitatis sensu si careant quantæcunque dotes, multum ab eo fastigio aberunt, ad quod poterant illo adjutæ pervenire. Plura ibi sunt in hanc sententiam. Sed finis nullus erit, si, quæ placent, huc referre velimus omnia. Et, superest quasi corallarium Operis *Cyclops Euripidea*, fabula Satyrica, cui locum extra Opus quasi assignavit Autor, & Dissertationem de hac ipsa fabula, & universim de spectaculis Satyricis, præmisit. Hæc nihil cum Romana Satyra commune habent, sed medium quoddam inter Tragœdiam Comœdiamque Dramatis genus fuere, ejusdem originis, in quo risus inprimis & jocus spectaretur, in personis etiam grandibus. Credibile est, severiobus ea ludis Tragœdiarum ad recreandos spectatores subjuncta, & *Atellanis* Romanorum fuisse affinia; peperisse autem apud Italos recentiores ea, quæ vocantur *pastoricia*. Facilis sane a Satyris ad pastores transitus fuisse videtur. Sed ista quidem copiosius & exquisitius tractata ab *Is. Casaubono* in egregio libro de Satyrica Græcorum Poesi, & Satyra Romanorum, quo

Pag. 318.

327.

usum esse Nostrum apparet, cuique ex parte aliqua contradixit Cl. *Heinsius* duobus de Satyra Horationa libris. Illud unum subjicimus, quod ad Historiam Literariam pertinet,
DISS. II pag. 53. Doctiss. *Brumoium* nostrum Autorem etiam esse carminis Latini in XII Libros divisi, de perturbationibus animi.

GREGORII MAJANSII, GENEROSI, ET Antecessoris Valentini, Epistolarum Libri sex.

Valentiæ Edetanorum, typis Anton. Bordazàr de Artâzu, 1732, 4.
Alph. 2 pl. 11.

Eminentissimo Cardinali *Florido* inscripsit Generosus Autor, cujus nomen Hispanice scribitur *Majans* & *Siscàr*, Epistolarum hos libros, & miraturum ait, Latine conscriptos ab Hispano, nec omnino barbare, imo, quod nos addimus, emendate, suaviter, & erudite. In eadem adolescentem se vocat, (natus est A. 1699,) & ob literarum amorem, quas inter paucos suos populares colat, Ostracismo aliquibus infami, sibi vero gloriosissimo, notatum, progressus literarios nullo neque duce, neque auspice, a se factos, commemorat, totum se Illustriss. Cardinali dedit. In Præfatione, de generibus Epistolarum, de multis, quorum Epistolas habemus, Viris eruditis judicat, ac deinde ad suam Collectionem accedit. Neque enim solas a se scriptas publicat, sed etiam virorum, quos nunc habet Hispania, doctissimorum ad se, vel de se ad alios, literas, inprimis multas *Emmanuelis Martini*, Decani Alonensis, quem præter ceteros laudat, sibi autorem ad ingrediendam & persequendam rationem optimorum studiorum fuisse. Commendat tres Epistolarum centurias ab illo ad doctissimos Europæ Viros missas, neque desperat, futurum, ut illæ edi a se possint. In fine testatur Deum hominesque, laudes omnes, quas aliquibus heterodoxis attribuerit, eo solum spectare, ut agnoscantur ipsorum dotes naturales moralesque, quarum cognitio nos, inquit, veræ religionis cultores, potest debetque meliores facere: corundem

rundem vero perfidiam ac pervicaciam detestatur, abominatur,
melioremque eis optat mentem. Quorsum hæc pertineant, iis ap-
parebit, qui reliqua recensionis nostræ cognoverint. Haben-
tur hic Epistolæ *Majansii* & amicorum, non eæ tantum, quas
ad ipsum dedere, sed aliæ etiam nonnullæ, e quibus, age, *ἀξιο-
μνημόνευτα* quædam proferamus. Cum viginti annos natus Pag. 3.
esset, Noster habuit Orationculam, quæ hic inseritur, ad Sal-
manticensis Academiæ Senatum, pro *Josephi Borrullii*, pri-
marii Juris Civilis Antecessoris, in eum ordinem allectione.
Summam ita ipse explicat: *Gratulandum est vobis de sum-
ma vestra æquitate, justitia, religiosoque more, quo non nisi
Collegio nostro dignissimos in Doctorum numerum adsciscitis.
Præcipue vero gratulandum de maxima cura & studio, quo
eximium hunc Antecessorem in sapientissimum vestrum ordi-
nem ingredi decernitis.* Laudat hanc ipsius Orationculam *Mar- 10.
tinus*, & illum incitat, ut exemplo *Budæi, Petiti, Fabrotti, Bris-
sonii, Fabri, Cujacii, Gutherii*, Græca cum Latinis conjungat &
sectetur: *Non hanc sordidam & prostitutam Jurispruden-
tiam, fuco & fallaciis deformem, cujus tricis & involucris
miseri cives importunissimis litibus implicantur. Hinc tot
causidicorum ventosa crepitacula, tot blaterones ac rabulæ &
nugivenduli, qui inanium & futilium verborum nundinatio-
ne ignari popelli crumenas mulgentes, sibi hac arte divitias
pariunt, & aliena patrimonia funditus evertunt. Gravinæ* 12.
Origines Juris, a *Martino* sibi commendatas, diligenter a se le-
ctas, atque in succum & sanguinem pene conversas, prædicat
Majansius. Græca discere vult, ubi primum Valentiæ Do- 14.
ctoris insignia induerit. Scribit suavissime *Martinus* de se- 27.
cessu suo: *Vin' scire, quam me geram luxuriose? Unum
etiam scurram mecum attuli, qui me oblectaret, Plautum. Di
boni, quantum morionem! Si quando frigus opacum capto,
lepidissimos illius jocos arcesso.* Laudat *Majansius* sapientissi- 29.
mi *Tosca* libellos de Philosophia. Vocat hominem vere na-
tum ad Reipublicæ Literariæ incrementum, qui si paulo ante
scribere cœpisset, libris suis Bibliothecas omnes implesset. Ad-
scriptus est instar annotationis titulus libri, quem hic etiam

legi par eſt: *Compendium Philoſophicum, præcipuas Philoſophiæ partes complectens, nempe rationalem, naturalem & transnaturalem, ſive Logicam, Phyſicam, & Metaphyſicam, Autore Thoma Vinc. Toſca,* Valentino, S. Th. D. ejusdemque Archi-Epiſcopatus Synodali Examinatore, &c. 1721, 8, Voll. V.
Pag. 32 & Eundem etiam Mathematicarum artium Compendium patria
70. lingua & alia quædam edidiſſe docet. Amantiſſime monet *Majanſium Martinus* ſuus, ne nimis mature ſcribat, & præpoſteris illis ſtudiis implicitus atque irretitus, naturæ impetum retardet, atque divino ingenio ſuo ſecurim infligat. Utitur hac in re verſiculis etiam Græcis, quos Latinis tantum literis, ut Græca cetera, exprimi curavit *Majanſius*, unde intelligas, quæ ſit Græcæ literaturæ inopia, ſi in Academia nobili ne typi quidem Græci haberi queant. En ſpecimen, unde de pronuntiatione conſtet: *Ereten dei prota geneſthai Prin pedalioir epicheiroin. Nihil,* addit, *eſt adoleſcentibus æque perniciofum ac præmatura ſcribendi libido &c.* Servatque illud inſtitu-
43. tum & frenis ſtrenue utitur apud *Majanſium* ſuum. En vobis egregiam rabulæ deſcriptionem, *Martini* verbis conceptam: *Faciant hoc rabulæ, quorum hoc inſtitutum eſt, quisquilias atque affanias deblaterare, nugas vendere, crepitaculi more ſonare βαρβαρικῶς, inhiare alienæ pecuniæ, & verborum ſterquiliniis ſtultorum crumenas emungere, proſtituta mancipia, non homines, & ſpecie honoris ignaviſſima proſtibula; ac ſimulata Jurisprudentiæ perſona ad decipiendos incautos parata monſtra. Fœdiſſima humani generis lues, qui ſordibus, Juris inſcitia, ac æruſcandi libidine, harpyiarum vita, quicquid tangunt, conſpurcant. Te veneror, ſanctiſſima Themis, abige hæc propudia.*
51. Docet *Martinus*, miſſas a ſe ad *Maffejum, Veronæ* ſuæ, quin Italiæ decus, Inſcriptiones antiquas 418, cum quibusdam Annotationibus. Simili occaſione docet *Majanſium*, Tribus notam in Inſcriptionibus Romanis locum ſemper habere inter nomen atque cognomen, ita, ut, ſi ſecus occurrat, vel barbara ea habeatur Inſcriptio, vel ſpuria. Inter ceteras lectu digniſſima eſt Epiſtola, ad ipſum *Maffejum* ſcripta, e qua delibare quædam eo minus gravabimur, quo pau-

ciorum

ciorum forte in manus liber ipse perveniet. Dixerat, Hispaniam plenam esse monumentis Romanis. Pergit: *Quorum magnam partem nostratium potius, quam seculorum, injuria diruit atque delevit. Ea est Hispanorum natura atque indoles, ut, Ethnicorum (ita Romanos appellant) monumenta evertere, pietatem appellent. — Sed qui aliter accidere potest in regno — — —! A — — monitis vel latum unguem discedere, nefas ducunt. Quicquid illi effutiunt, tanquam ex Apollinis tripode edita oracula venerantur, si vel ad aliquod vetustum simulacrum oculos vertant. Itaque simul ac ejusmodi aliquid effosum fuerit, sceleratas illi manus injiciunt, discerpunt, detruncant. Neve sol iste ejus adspectu polluatur, disjecta illa membra vel in ædificiorum fundamenta demergunt, vel pro cæmento in interiores partes detrudunt. &c.* Enarrat deinde triste Saguntini Theatri fatum, cui ipse tamen aliquo modo intercessit. Extorsit enim a Saguntinis publicum Decretum, ne cui in posterum violare illud liceat: ac descriptionem illius misit ad *Montefalconium*, qui illam Antiquitati a se explicatæ inseruit. Vix sine lachrymis legi potest ab antiquitatis studioso, quid Italicensi Amphitheatro factum sit ab Hispalensibus, cujus itidem descriptionem Noster cum *Montefalconio* communicavit. Lepide deinde narrat, quid sibi semel iterumque in describendis literatis monumentis contigerit, non admodum dissimilia iis, quæ *Wagenseilio* usu venerunt, cum is in tabellis nigris stilo itidem nigricante albas literas ducere visus esset. Per superiora bella e Tarraconensi agro a quibusdam Anglis eruditis literatos lapides, quibus duæ naves onerarentur, avectos enarrat. Hic enim, itemque apud Edetanos, in agro Saguntino, atque universa Bætica, magna vis talium monumentorum. Enarrantur deinde varia genera lapidis ad ea adhibiti. *Morali* & *Resendio* imposuerunt sæpe Inscriptiones illæ subventaneæ & hypanemiæ, quibus veritati bellum indixerunt *Cyriacus Anconitanus, Janus Camers, Annius Viterbiensis, &c.* Paulo post, *Quid impollutum*, inquit, *reliquerunt impudentissimi illi nebulones, qui personam sibi imposuerunt* Flavii Dextri, M. Maximi, Luitprandi, Helecæ, Auberti Hispalensis, Pag. 55.

ſis, A. Hali, *aliique hujus furfuris, qui — Inſcriptionum monſtra commenti ſunt? — Ego tamen pertinaci meo ſtudio ac labore ultra quadringentas colligere potui, partim ex ipſis avtoglyphis a me exſcriptas αὐτοχειρὶ, partim ex idoneis Autoribus, qui poſt* Gruterum *eas in lucem ediderunt. Quippe ego ad illuſtrandas res patrias & ſpem & animos aliquando erexeram. Sed fregit acrem illum impetum malus quidam Hiſpaniæ genius.* Poſt commemorata impedimenta, *Ergo,* inquit, *dormiamus in utramque, & altum ſtertamus, quando*
Pag. 60. *ad id unum aliena ope non indigemus.* Lepidæ nimis leges ſunt, quas *Martinus* in Bibliotheca ſua tulit, ut ab iis deſcribendis abſtinere poſſimus. *Leges Volumina ex Bibliotheca noſtra commodato accepta lecturis. Secundum auſpicia lata lictor lege agito in legirupionem. Mas vel fœmina ſuas, hac tibi lege codicis iſtius uſu non interdicimus.* I) *Hunc ne mancipium ducito, Liber eſt, ne igitur notis compungito;* II) *Ne cæſim punctimve ferito, boſtis non eſt;* III) *Lineolis intus, foriſve, quaquoverſum, ducendis abſtineto;* IV) *Folium ne ſubigito, ne complicato, neve in rugas cogito;* V) *Ad oram conſcribillare caveto;* VI) *Atramentum ultra primum exeſto, mori mavult, quam fœdari;* VII) *Puræ tantum papyri philuram interſerito;* VIII) *Alteri clanculum palamve ne commodato;* IX) *Murem tineam, blattam, muſcam, furunculum, abſterreto;* X) *Ab aqua, oleo, igne, ſitu, & illuvie, arceto;* XI) *Eodem utitor, non abutitor;* XII) *Legere & quævis excerpere fas eſto;* XIII) *Perlectum apud te perennare ne ſinito;* XIV) *Sartum tectumque, prout tollis, reddito;* XV) *Qui faxis, vel ignotus amicorum albo adſcribitor; qui ſecus, vel notus, eradetor. Has ſibi, has aliis præſcribit leges, Emmanuel Martinus. Quoi placent, annue: quoi minus, quid*
98. *tibi noſtra tactio eſt? faceſſe. Phil. Bulipho,* JCtus Alonenſis., autor eſt Noſtro, ut poſt Græcam etiam Gallicæ linguæ operam aliquot menſium impendat, vel propter ſolum *Jo. Domatii* Opus (*les Loix Civiles dans leur ordre naturel,*) cujus
100. lectio laborem illum penſare poſſit. Laudatur magnum Ety-
114. mologicon, a *Martino* ſcriptum. *Doctor Don Mathias Cha-*

freonius

reonius de Disputationum Juridicarum libro *Majansii* sancte dejerat, *visas sibi esse miracula.* Lectu digna est etiam Epistola Pag. 120.
ad *P. M.* nomine Archi-Episcopi Valentini scripta, qua petit *Don Jo. Riberam* in Beatorum matricula scribi: itemque alia, ad eundem de eadem re scripta nomine Collegii Corporis Christi Valentini. Habuit Noster etiam *Orationem in laudem* 137.
immaculati conceptus Sanctissimæ Mariæ, Dei hominumque matris, quam cum obtulisset Archi-Episcopo Valentiæ & Senatus Gubernatori, ille jussit, ut *meritorum suorum indicem* conficeret *Majansius*, quem ipse posset ostendere primariis Consiliariis Regiis. Signata etiam est Epistolis aliquot amicitia 140 seq.
Nostri cum Generosiss. Equite Saxonico, *Jo. Bapt. de Schœmberg*, qui 1730 in Hispania peregrinabatur. Inter alia gratulatur 144.
illi emtas Madriti *Petri Rhuæ Epistolas*, de quo viro, *nemo*, inquit, *vidit acutius, nemo detexit eruditius atque modestius* Anton. Guevaræ, *Mindoniensis Episcopi, pudenda mendacia. Valde miror, ejus Epistolas a nemine conversas esse in linguam Latinam.* Cum eodem communicat Inscriptiones, 145 seq.
quæ hodie Sagunti extant, ad quinquaginta. En unam speciminis caussa, dignam forte, in qua ingenium experiantur eruditi:

IMP. M. AVRELIO CLARINO
NOVILISSIMO
CAESARI. ϛ. PIO FELICI
INVICTO. AVG
PONTIFI. MAXIMO
TRIBV. ϛ. D. D. COS. ϛ.
PROCOS

Et sunt fere plenissimæ notitia veterum per Hispaniæ illam partem monumentorum Epistolæ ad Generosissimum hunc Virum, cui etiam hæc Acta debent, quæ ab aliquo inde tempore de literarum per Hispaniam conditione docere potuerunt. Habetur hic etiam Descriptio Theatri Saguntini, quam Epi- 158 seq.
stola ad *Zandedarium*, Legatum ad Regem Hispaniæ Apostolicum, complexus est *Emm. Martinus*, consentiens fere cum illa altera, quam *Montefalconiano* Operi insertam diximus. Le- 179.
pido vocabulo *μεπλοδιδασκαλίας* exprimit, qui alias *Licen-*

Pag. 191 seq. *tia* honores in Academiis vocantur. Accurata disputatio, qua probatum it *Majansius*, Christianos non fuisse *Cajum*, *Tertullianum*, *Licinnium Rufinum*, & *Arcadium Charisium*, JCtos. Bene est quod hanc statim cum eruditis communicare placuit Viro Generoso, nec, ut alia multa, rejicere in Disputationes, quas pollicetur, Epistolicas.
223. In febri maligna vesicatoria adhiberi copiosissima a Medicis Hispanis, ut vix locus plagæ relinquatur, obiter discimus.
230. Mortem fratris sui piam ita describit, ut nihil admisceat, quod injurium in Jesu Christi merita esse videatur. Neque facile aliquis sine magna animi commotione legat descriptionem mortis ipsius matris, quanquam illa plura habeat religionis in Divos ex hominibus vestigia.
243. Docet *Camusatus Majansium*, parari a se *Diodorum Siculum*, cum octo MStis jam collatum, mira adhuc promittentibus Italis, cum optima jam communicaverint Batavi & Germani.
246. Si quis forte Græcus liber in Hispania deferatur in librariam tabernam, exinde confestim amandatur in nitrati pulveris officinam aliquam (scilicet ut luceat hoc saltem modo) aut in tabernam vilissimam.
364. Præterea, si Græcum, sive Latinum MStum aliquod elegans in membranis defertur ad bractearios, qui merces hujusmodi pluris, quam ceteri, faciunt, nemine præterea licitante.
251. Non satis assecutus videtur manum *Camusati Majansius*, vel hujus scripturam typographus, cum *Barnaud* vocatur juvenis variarum lectionum scriptor, qui *d'Arnaud* nominandus erat.
255. Intextus est Catalogus Bibliothecæ *Majansianæ*, (quæ ultra MD libros non habet, sed bonos plerosque & utiles,) quem rogatu *Camusati* conscripsit, adjectis ad unumquemque librum suis de illo sententiis. Non ultima pars hujus Operis est hic Catalogus, v. g. de *Leuweniana* Editione C. J. C. *Anselmus & Leuwenius fecissent operæ pretium, si nullam operam adhibuissent his libris.*
288. Huberi *Prælectiones sunt doctissimæ atque perspicuæ*: *Additiones* Thomasii *plerumque ineptissimæ, obscuræ, fastidiosæ:* quod judicium stomacho Hispano adscribent forte quidam, & deliciis circa linguam Latinam cujus vir ille negligens admodum erat; unde hoc ipsi accidit, ut contemnatur externis, quia non intelli-

gitur

gitur. Henr. Brencmannus de Evrematicis — *Agnoscas hic præ-* Pag.289.
clarissimnm ingenium, judicium maturescens, stilumque juve-
niliter luxuriantem. Ej. Hist. Pandectarum : *Partus est*
indefessæ lectionis: judicium Autoris maturrimum, eruditio
vastissima, pressus stilus, absolutissimum opus &c. *Guil. Best*
Ratio emendandi leges: *Autor est non indoctus nec inerudi-*
tus. Verum ejus libello hic conveniebat titulus : Ratio cor-
rumpendi leges. *Argumentum, quod suscepit Bestius, judicium*
acrius postulabat. Gravinæ Origines Juris: *Solidissima est*
hujus Viri doctrina, eruditio minime vulgaris, judicium re-
ctum, politissimus stilus. Sed, si ab hac cornicula Anton. Au-
gustinus, Jac. Godofredus, *& præterea duo tresve alii, suas*
plumas repetant, omnino nuda manebit; eruditis certe move-
bit risum. Averanii Interpretationum Juris Libri duo: *Hoc* 290.
scribendi genere superat omnes ante se interpretes. In Dispu-
tationibus istis, dubium est, utrum majus ingenium, an judi-
cium, expeditio, an elegantia. De *Bynckerhœckii* Observa-
tionibus edit. Hal. Heineccii *Præfatio elegantissima est. Ipsæ*
Observationes Bynckershœckii *sagacissima, eruditio non vulga-*
ris, minimeque affectata, judicium acerrimum, Autor utrique
Jacobo, Cujacio, & Godofredo, *plerumque infensus, & falcem*
criticam, quam iis jure merito adimit, cum ea utuntur non
exigente necessitate, ipse denuo acuit, ut in venerandam ve-
tustatem eam inclementer immittat. Etiam de *Jo. van de*
Water Observationibus pronuntiat, *cum falce critica potius* 291.
abuti solere, quam uti. Suorum etiam scriptorum Catalogum
texit, quem huc referemus: *Ad Veterum JCtorum Fragmen-*
ta Commentarii, & ad legem si fuerit 5 de Leg. 3 *Recitatio*
extemporalis, Valentiæ, 1723, 8. JCti sunt *P. Rutilius Ru-*
fus, Q. Cornelius Maximus, Rutilius Maximus, Campanus, &
Tarruntenus Paternus. Illustravit etiam simili modo, sed non-
dum edidit, Fragmenta *Sexti Papisii, Cinnæ, Julii Aquilæ,*
& *Granii Flacci*, itemque *Catonis, Manlii, Galli Aquillii,*
Servilii, Sexti Ælii, Paconii, Puteolani, Ariani, Cartilii, Pa-
ctumeji Clementis, Tertulliani. Hæc omnia edet titulo adscri-
pto, *JCtorum Decades.* Etiam *Centuriam* suarum *Dispu-*
tatio-

tationum expectari jubet jam evigilatam. Adjiciamus & hoc,
qui ætatis anno 24 Cathedram Justinianei Codicis inter sex
Pag.252. competitores summo cum applausu acceperat, (sed e qua non
nisi duæ unciæ auri redeunt,) ille sex annis post, cum interim
præclare de suo munere meritus esset, repulsam tulit indignis-
simam, quo facto competitionibus omnibus lætum se lubentem-
que ait valedixisse. Inter ea, quæ præterea promittit Vir Ge-
nerosus, inprimis est *JCtus*, *sive de Jurisprudentia Romano-*
182. *rum illustranda liber singularis.* Qui alias de se suisque mo-
deste loquitur Autor, hoc ingenii sui maximum monumentum
vocat: quo magis optandum, ut cum ceteris Viri doctissimi
scriptis non typis excudatur modo, sed etiam ad nos & in
302. communem usum perveniat. Similia optamus de *Emmanue-*
lis Martini monumentis, in quibus miris laudibus prædicat plus
semel *Majansius* Elegiam dulcissimam hoc titulo: *Apaste-*
rosis, in qua Arcam, vicennalium peregrinationum comitem,
itinerum attritu ac vetustate fatiscentem, quadam veluti conse-
cratione inter astra collocat. Epistolas ejus promittit, quanti-
vis sane pretii, si iis, quæ in hoc Syntagmate dantur, sunt simi-
307. les, de quo non est quod dubitemus. Mirum est, pervenisse
in Hispaniam *Menckenii* nostri, quem nondum eluximus, *de*
Charlataneria Declamationes, quod literis ad Autorem datis
profitetur; quanquam ipse pro sua modestia, indicta omnia
309. se malle, respondet. Causam cur his *Actis* nostris volitare per
312. Hispaniam non liceat, hanc aperit *Majansius*: *Procul dubio*
in his multi laudabuntur, qui in Romanis Hispanicisque In-
dicibus prohibitorum librorum proscripti sunt. Itaque, ante-
quam Acta vendi possent, prius examinanda essent; postea
forsan prohibenda. Quare usui esse non possunt, nisi paucissi-
mis, qui ab Inquisitore Generali veniam habent legendi quos-
libet libros, ut ego habeo. Est etiam hic Epistola una altera-
que ad Virum Excellentiss. qui *Oropesæ* nomine inter
nos notus est, cujus vel totum nomen hinc cognosci non
insuave fuerit. Ita igitur inscripta Epistola: *Excellentiss. Vi-*
ro, D. Joanni (Basilio) *Cervellioni, Castelvinio, Colomæ, Ala-*
gonio, & Borgiæ, Comiti Cervellionis, Marchioni Villæ Torcæ,
Baro-

Baroni Oropesæ, Hispaniæ Magnati, Imperatoris Caroli VI a Consiliis & a Cubiculo. Est etiam hujus Epistola, quæ prodit virum non leviter literis, etiam humanioribus, tinctum. *Critici Magni* Autorem esse *Balthasarem Gratianum*, Jesuitam, hic argumentis ostenditur. De *Rhetorica* etiam *Castellanæ* Autore, *Quixoti* item & *Amadisii*, & *Lazarilli*, jucunda forte quibusdam erunt, quæ hic disputantur. Elegantissime scriptum, ut pleraque, a *Majansio* judicium, vel laus potius, Orationis, quam *de causis corruptæ Latinitatis, & de illius remediis*, scripsit *Josephus Joachimus Lorga*, Latinæ linguæ in Academia Valentina Professor. Memoratu digna quoque Epistola ad Lectorem, præfixa Tractatibus Academicis *Joannis Pugæ*, JCti Salmanticensis, in qua vita illius enarratur. Elogium, quod matri suæ scripsit, inter elegantissima monumenta referri meretur. Mittuntur *Majansio Chirimoyæ* nuclei, e Peruviano regno nuper allati. Est illud inter novi orbis poma nobilissimum, orbi veteri novum prorsus, tribus unum sensibus mirifice blandum. Specie oculos, odore nares, sapore palatum quam suavissimo demulcet. Suadetur deinde *Majansio*, ut eos nucleos (*ossula* etiam vocantur & *ossicula*,) conserat, caussa adjecta, quod nulla tota Hispania regio Peruvianæ cognatior fertiliorque. Habet proxima *Majansii* Epistola pluscula de fructibus Americanis. Sed desinendum est, cum præter morem nostrum longiusculi fuerimus in libro non nimis magno. Invitavit scilicet novitas, jucunditasque; & nunc perlectum jam librum ægre e manibus dimittimus: cujus suavitas ut cum pluribus communicari possit, recudi illum ab aliquo nostrûm optamus.

Pag. 322. 329. 335. 351. 356. 366. 384.

NEDERLANDS DISPLEGTIGHEDEN &c.

i. e.

CONSUETUDINES CONVIVALES Belgii, tum in ipsis instituendis epulis, tum in libandis aliorum saluti poculis, apud Batavos veteres, eorumque Principes, Comites, Virosque nobiles, & cives alios Bel-

gii olim usurpatæ, cum origine earum, & consensu gentium aliarum, Autore K. VAN ALKEMADE & P. VAN DER SCHELLING.

Pars I & II.

Roterodami, apud Phil. Losel, 1732, 8.
Pars I Alph. 1 pl. 20, Pars II Alph. 1 pl. 17 Tabb. æn. 3.

Conscriptum a Socero suo librum, ut *Pars altera* esset Operis, quod *de sepeliendi ritu apud Batavos* A. 1713 Delphis ediderat, & communi *libri consuetudinum* (*het Ceremonieel*) nomine contineretur, Cl. Autor multum auxit, & pæne novum effecit, ita tamen, uti sua a Soceri observatis diligenter distinxerit. Præfatio apologiam habet bene longam consilii hujus & laboris, in re, ut videri possit, neque gravi, neque nimis necessaria impensi, qua nihil opus videbatur his, qui facile ad conspectum primum libri animadvertent, hic agi de multis rebus, quas non ignorare optant, qui studio aliquo humaniore sciendi tenentur. Age videamus nonnulla, e quibus constat, gratiam omnino a curiosis rerum antiquarum Autorem iniisse. Pag. 55. Ita satis copiose disputat de more salem admiscendi potui vel eorum, qui ænigmata proposita solvere non possent, (qua re indicatum ibant, sale illum opus habere,) vel ceteroquin liberalius potantium. Memorabile exemplum profert Autor ex *J. A. Leidis Annal. Egmond. Cap. 89* de *Domino Nicolao de Adrichem*, Abbate Heemondensi, qui in epulis nuptialibus *Domini de Veris in Zelandia, cum ceteris nobilibus vino æstuantes salinaria, ceu ciphos plenos, sale & vino, ut dicitur, mixtos, sibi mutuo biberunt, & Dn.* Nicolaus, *Abbas, post potum surgens, secretum locum ad corpus evacuandum petiit, & post paucas horas in eodem loco secreto sedens mortuus inventus est.* De Græcorum ratione, quam Romani imitati sunt, muria vel aqua marina condiendi vinum, quod deinde, etsi in Italia natum, Græcum diceretur, non tacet Autor; sed plura addere facile erat, si hoc ageremus, ex rei

rusticæ

rusticæ Græcis pariter ac Latinis Scriptoribus. Meminit *offæ judicialis*, hoc est, frusti panis cum exiguo sale, certis execrationum carminibus paratæ, & innocentiæ explorandæ causa accusatis dari solitæ. Derivat hinc proverbium Belgarum, qui, cum abhorrere se ab aliqua re testantur, dicant, *se prius salem cum pane comesturos*. Habent idem proverbium etiam superioris Germaniæ incolæ; sed apud hos inopiæ potius & summæ paupertatis ista περίφρασις est, cum dicant, *se potius pane & sale victuros*, quam v. g. parasitatum aut adulatum veniant aliis. Cum diversum sonent Latinæ formulæ, utramque eodem modo Germanice & Belgice verti, (*Salz und Brod essen, Zout en Brood eten,*) norunt linguarum periti. *Cap.* XI destinatum est etymologiæ vocabulorum, quibus ad epulas signandas utuntur Belgæ, *gastmaalen*, *maalsteden*, *maalteyden*, quorum primum & ultimum, levi immutatione facta, etiam superioris Germaniæ est, (quod etiam de *middagmaal*, *avond-maal*, constat,) putat autem a *molendi* dicta, vel *tempore*, vel *loco*, hoc est, edendi, cum molæ similitudinem habeat os cum dentibus. Cumque vox *maal* vel *mahl* etiam numerandi & ordinis quandam vim habeat, (ut Gallorum *fois*, Italorum *volta*, *times* Anglorum,) primam vocem notare posse condictum tempus amicis vel hospitibus. Sed ista quidem, ut nobis videtur, longe plenius, accuratius, certius, in quantum certum quid hic esse potest, disputantur a Doctiss. *Wachtero* nostro in Glossario Germanico, quod sitim majoris Operis, quod molitur Vir in hoc studiorum genere incomparabilis, auget, quoties illud in manus sumunt, intelligentibus. *Cap.XXII* agitur de epulis jocosis, & Saturnalium Romanorum similibus, quales in *Warmondiorum* familia, quotannis celebratas observatur, ut heri habitu etiam servili suæ familiæ cui ludus & lascivia permissa erat, ministrarent. Huc refert etiam *societatem & ordinem stultorum, het Gekken-Gezelschap*, ipso S. Cuniberti die A. 1381 ab *Adolpho*, Clivensi Comite, & 35 nobilibus viris institutum, in quorum legibus erat, non habitu modo morionum ut convenirent quotannis, sed nihil etiam toto illo die serium & non pro stultis agerent. Diploma esse dicitur

Pag. 71. 92. 294.

Pag. 299. dicitur in *Th. de Rouk* Fetiali Belgico. De Teneramundæ (*Dendermond*) pago *Mærzeke*, ejusque veteri sacello, quod *altum Castellum* appellant, ex *Mastertii* descriptione refert solennia quædam ludicra, in quibus præter epularum hilaritatem quasi aula quædam stultorum constituitur, &, si quem notare volunt, v. g. prodigum hominem & decoctorem, illum *Quæstorem alti Castelli* constituunt, *Consiliarium* vero, cujus stulta ita consilia volunt ridere. Tum elocant venatum cicada-
303. rum, piscatusque alti Castelli, in arido colle siti videlicet. Eodem ordine habet Calendariorum fratrum epulas. *Cap. XXX*, ubi de Agapis Christianorum absentium agitur, *literarum* etiam *Festalium* mentionem faciunt Nostri, variique illarum
407. usus, cujus in Belgio reliquiæ sunt *Paschales literæ* puerorum, quibus sui in scribendi arte profectus specimina offerre parentibus aliisque consuevere. De encæniis inprimis diligenter agunt *Cap. XXXI* & *XXXII*, nimirum de eorum origine, de caussis celebritatis, quomodo mercatores ad ea paulatim se adjunxerint, de annua memoria encæniorum, an solennibus illis occasionem dederint natalia martyrum, de abusu vario, ejusque
466. per leges castigatione, & id genus alia. *Cap. XXXVI* peculiare erat genus epularum apud Frisios veteres, quod ipsi vocant *'t Horspil in de patene*, quasi tu dicas *frenum in patina*, ubi post epulas solennes inferri solebat cum pompa quadam patina tecta, in qua essent *frusta funis*, quo ligatus fuerat bos, de cujus carnibus epulati fuerant. Symbolum illud tuendæ libertatis interpretatur *Alkemadius*. *Cap. XXXIX* habet descriptionem epularum, quibus excepit Belgarum Respublica *Carolum II*, Britanniæ Regem, d. 30 Maji A. 1660, & Caput proximum similes præbitas Arausionensi Principi, Gubernato-
561. ri Belgico, d. 24 Febr. A. 1672. Commemorabilis ex *priore Parte* adhuc videtur locus *Lamberti*, Ultrajectini, quem huc ponemus: *Per id tempus* (A. 998) *Pipinus Princeps in Jopiliam villam advenit; venit etiam eo vir sanctus. Apparatur convivium. Princeps oblatum sibi a pincerna poculum innuit Episcopo offerendum, benedictionis loco habiturus, si a confe-*

consecrata manu ipse poculum acciperet, quod Maximum Imperatorem olim noverat a beatissimo Martino expectasse.

Altera Pars Operis speciatim ad bibendi consuetudinem pertinet, e qua more nostro nonnulla delibabimus. *Cap. V* Pag.68 seq.
ex Ethnicorum consuetudine ante explicata derivat morem Christianorum quorundam, bibendi in honorem Dei, Christi inprimis, tum matris ipsius. Ex Actis SS. Ord. S. Bened. *Sect. IV Parte II* locum laudat, ubi narrat aliquis, *se in Bulgarorum regione ab homine gentili, nobili, rogatum esse, uti bibat in honorem ejus Dei, qui vinum fecerit sanguinem suum.* Ex *Ducæ* autem Histor. *Cap. 36*: *In honorem imaginis Deiparæ exhaustis poculis eam invocabant, ut urbi praeesset & auxiliaretur. Sardus V*, Abbas Curiæ Mariæ (*Marienhof*) in Frisia, 71.
ut computationibus Monachorum frena injiceret, jussit, ne sæpius, quam ter, in cibo biberent, idque honori SS. Trinitatis. Ostenditur, jam *Augustini* temporibus morem fuisse bibendi 73.
honoris SS. Martyrum causa: angelorum etiam mentionem ad pocula factam, ex *Cæsarii*, Arelatensis Episcopi, Homilia VI *p. 45* ostenditur. Notatu dignus est locus ex Vita *S. Ulrici Cap. 2*: *Vas, quod illi porrigebatur, accepit, dicendo, istam* 75.
siceram bibere charitate S. Udalrici, *per cujus adjutorium de maximis angustiis liberatus sum, volo. Cumque poculum hausisset, & vas cum manu deorsum verteret, dixit: Cum illa charitate signatus, certus sum, quia nullius adversitatis pravitas mihi hodie poterit nocere, sed neque gladius corpus meum vulnerare.* Ita honori & memoriæ antiquorum Re- 76.
gum atque Heroum apud Septentrionales bibi solitum; adjectis etiam *minnis*, hoc est, Carminibus solennibus honorem illum & amorem indicantibus. Apud Belgas in hoc genere nihil celebrius *Minna S. Gertrudis*, quod etiam *poculum Nivel-* 189.
la vocatur, quo in solennioribus omnibus epulis utebantur. Fuit *S. Gertrudis*, contemto natalium splendore & commodis vitæ, tandem Abbatissa Cœnobii *Nivellensis* vel *Nigivellensis* in Brabantia: autor ordinis puellarum nobilium, cujus memoriam tum alia, tum *Gertrudiburgum* urbs servat. Hujus vir- 200.
ginis ipsum nomen, quod parum abhorret ab altero *Gaartruw*,

quasi tu totam, quantaquanta est, fidelem dixeris, occasionem dedisse videtur nostro *Alkemadio*, ut homines fidem inter pocula ipsius interposito nomine ac numine sancire instituerint. Neque enim novum, ex appellativis fieri propria, ut *Vera icon* peperit *Veronicam*, ut *S. Ontkommera* nata est, cum quidam se liberatos esse dicerent periculis, quod Belgis est *ontkommen.* Cum porro *Gertrudia* contrahant Belgæ in *Geerte*, *Minna* autem tum amorem notet, ut vidimus, tum poculi genus, tum eos, qui poculum tale exhauriunt, intelligitur, quid sibi velit nobilis illa *sint Geerte Minne*: quam declarat etiam Epi-
Pag. 208. gramma *Jani Dousæ*, seu *Memoriæ S. Gertrudis propinandi formula*:

> *Ecce scyphum hunc, comitemque scyphi*, Gertrudis *amorem*,
> *Propino (& prosit!) voce manuque tibi.*

210. Poculum antiqui operis, cui nomen *Minna S. Gertrudis* hæret, in ære sculptum per hanc occasionem exhibetur ex Cl. *Alkemadii* ipsius supellectile. Potum ipsum solennem *Nigi-*
223. *vellensem* etiam *pateram* (*de Schaal van Nivelle*) vocant. Successit hoc *poculum Gertrudis* antiquo *amicitiæ poculo*, per Septentrionem usurpato jam ante Christiani nominis in eo adventum, quod Capitis XIV argumentum est. Habet hæc altera *Pars* plurima scita digna, multa, quæ cum Lectoribus nostris communicare nobis volupe esset, nisi amœnitas Opusculi jam nos ultra fere terminos prolectasset. Quæ ad morum & Juris doctrinam pertinent, ea in tertiam *Partem* conjecta forte seorsim prodibunt.

SELECTA JURIS ET HISTORIARUM tum anecdota, tum jam edita, sed rariora, quorum Tomus I civitatem Imperialem Francofurtum ad Mœnum concernit; cum Præfatione de ratione instituti & Scriptoribus Rerum Francofurtensium, nec non Indicibus necessariis; cura HENR. CHRIST. SENCKENBERG, JCti, & Consiliarii Rhingravici.

Fran-

Francofurti ad Mœnum, apud Jo. Frid. Fleiſcher, 1734, 8. Alph. 2 pl. 6.

Non ingrata ſunt publice, quæ Cl. Autor per hos annos continuo labore, indefeſſaque induſtria, & (ut ita dicamus) uno ſudore, protulit. Neque improbatur prudentibus inſtitutum præſens utiliſſimum, edendi in lucem, quæ olim ſelegit, monumenta veteris ævi, aliaque Opuſcula rariora, non minus ad Hiſtoriarum ſcientiam, quam ad Juris Publici diſciplinam, pertinentia. Itaque expectamus in his Tomis, fide ejus, id eſt, proxime ac certiſſime, Anecdota & edita rariora Comitialia Imperii Romani Auſtriaca, Sileſiaca, Saxonica, Thuringica, Haſſiaca, Megapolitana, Magdeburgenſia, Halberſtadenſia, cum nummis & ſigillis; quin etiam, quæ ad Comitum Baronumque familias, quæ ad Imperiales civitates, vel ad municipia, referuntur, itemque Juridica optimæ notæ, &, ſi otium fuerit, Annales Literarios Juridico-Politico-Hiſtoricos. Primas dare placuit civitati patriæ, non ſolum pietatis ergo, ſed etiam ob defectum, qui adhuc inſignis eſt in rebus Francofurtenſibus. Mirum profecto, civitatem nobiliſſimam pariter ac vetuſtiſſimam, per tot Secula, ſi *Entrandum*, Diaconum, excipias, ne unicum quidem alicujus notæ Scriptorem uſque ad A. 1500 nactam fuiſſe. In Præfatione Cl. Editor ſcripta, vel viſa ſibi, vel audita, quæ ſimul hiſtoriam, ſimul ſtatum publicum, civitatis illuſtrant, breviter, addito judicio, recenſet. Ex MStis præcipue commendat *Jo. Maximiliani zum Jungen Tomos V in fol.* ſatis ſpiſſos *de Rebus Francofurtenſibus*, ab A. Chr. 172 ad A. 1634, optima quæque exhibentes, quæ apud heredes latent. Honorificam quoque facit mentionem Cl. *Lersneri*, Conſiliarii Kirchbergenſis, qui ad parentis nuper defuncti Chronicon Tomum Additionum meditatur. Ceterum, ut paucis repetamus, quæ in præſenti offert Cl. *Senckenbergius*, hæc habentur: 1) *Codex Statutorum Francofurtenſium antiquiſſimus, A. 1352 cœptus*, quem Commentario illuſtraturus eſt Editor, quoniam ibi bene multa ad antiquitates Juridicas pariter & Hiſtoricas civitatis, imo Germaniæ, pertinentia deprehendiſſe ſibi viſus eſt. Sed, ſi res ſpectemus, Codex hic longiſſime cedit

dit aliarum civitatum Imperialium Statutis, qualia ſunt Goslarienſia, Spirenſia, Argentoratenſia, &c. quæ copioſam meſſem antiquitatum fori Germanici ſuppeditant: hic vero aliena multa, quæ non attinent, occurrunt, & plerumque opificum deſcribitur diſciplina. Singulare eſt & ulterius inquirendum, qui factum, ut illis temporibus, quibus alibi favor maximus erat opificum, Senatus Francofurtanus jam tum licentiam horum
Pag. 15, 23. Collegiorum coercere cœperit: forte uſu magiſtro citius edoctus, quod aliæ civitates majoribus malis ſuis ſero nimis didicere. II) *Diplomata XXV Monaſterii S. Catharinæ Francof.*
155. magnam partem Cæſarea. In quibus eminet Diploma *Wenceslai*, quo clauſtrum eximit a precibus Imperatorum primariis. III) *Manipulus Documentorum XL* magni momenti, quibus res Francofurtenſes & vicinæ regionis præclare illu-
192 ſeq. ſtrantur. Inter alia *Ludovicus IV*, Imperator, A. 1333 ſcribit quatuor civitatibus Wetteravicis, ſe omnes ex Imperio ſuſtuliſſe *Pfalburgeros*. Æſtimamus merito B. *Wenckeri* hoc in argumento curas, ſed novum hoc Diploma novam lucem accendit obſcuræ adhuc rei. Diſcimus inde ſine ambagibus, & quid fuerint *Pfalburgeri*, & quænam vera origo vocabuli, cujus ineptæ ac prope ridiculæ adhuc exſtant derivationes. Quid ſi in poſterum dicamus, vocem deſcendere ab antiquo *pfeblen*, hodie *befeblen* ſive *empfeblen*, quod eſt *in clientelam & fidem ſe commendare*? Certe hoc naturæ rei propinquum eſt maximeque conſentaneum. Porro brevitas noſtra non
269 ſeq. debet prætermittere laudum illud memorabile, inter *Jac.* & *Jo. Fauſtos*, fratres, cives Moguntinos, ex una, & *Jo. Guttenbergium* ex altera parte A. 1455 pronuntiatum. *Jo. Fauſt* ex pacto poſtulabat a *Guttenbergio* ſummam 800 florenorum, *damit er das Werck volnbringen ſolt*. Unde patet, quanto ſtudio quantisque ſumtibus moliti fuerint ſocii nobiliſſimæ artis primordia. IV) *Acceſſiones ad vitam Melch. Goldaſti*, nuper editam. Promiſerat Cl. Editor vitam hujus JCti Francofurtenſis copioſius deſcribere, ſed mutata vivendi & ſtudiorum ratio mutare conſilium coegit. Quare ſupplementa potius nonnulla hic dare inſtituit, & ſimul *Epiſtolas ineditas Goldaſti*

ſti

sti ad Frid. Hortlederum, numero XXXIII, bonæ frugis plenas, quibus historia præcipue Operum utriusque Viri continetur. Accedunt duæ Epistolæ ad *Goldastum*. V) *Nic. Christoph. Lynckeri* Diss. *de Acquisitione conjugali ad P. V. tit. V Ref. Francof.* Jenæ A. 1695 habita. VI) *Historia Juris Statutarii Francofurtensis*, ex monumentis, tam editis, quam MStis, ubi de ejus fontibus, subsidiis & Commentatoribus. Cl. Autoris inter alia hæc est doctrina: Imperatores Suevici certa jura huic vel illi civitati vel donarunt, vel confirmarunt, sicut *Fridericus I* Lubecensibus. Augusta Vindelicorum jussu & autoritate *Rudolphi I* sententias, seu jura quædam, pro communi omnium utilitate in unum collegit & literis consignavit, quæ prima mentio Codicis Statutarii, a civitate ipsa confecti, cum consensu tamen Imperatoris. Hoc ævo & circiter aliæ plures, quæ recensentur, civitates aut privilegia in vim Statutorum, aut potestatem condendi Statuta, impetrarunt. Inseritur Diploma, civitati Wismariæ A. 1266 datum, adhuc ineditum ac desideratissimum, ubi civibus datur *optio augmentandi & minuendi ipsum arbitrium*, eaque formula pro singulari habetur. Maxime autem est verisimile, Francofurtanam civitatem, Imperatoribus semper longe charissimam, idem jus idemque arbitrium circa Statuta condenda aut habuisse jam olim, aut his temporibus ex gratia Imperatorum obtinuisse. Et merito quidem cum Cl. Autore suspicamur, in privatorum scriniis adhuc latitare Statuta Imperialia civitatis hujus, antiquiora illis, quæ supra numero I sunt proposita. Lectu digna sunt, quæ de commutatione Statutorum ad normam Juris Civilis allegantur, cum inde appareat, quibus gradibus leges Romanorum vim autoritatemque in Germania acceperint. Denique VII *varia de Judæis Francofurtanis & Fridbergensibus*. Quod si hoc institutum Editoris placuerit, proximis nundinis Francofurtanis & successuris deinde singuli prodibunt Tomi Selectorum, alius alium excipientes. Et nuperrime prodiit *Tomus II*, de quo mox. Publico nomine precamur Viro Cl. honestum otium firmamque valetudinem, & ut *Historiam Rhingravicam*, Tomis duobus in fol. constantem,

Pag. 518.

523 seq.

 quam

quam magno nisu parturit, cujusque hic inseruit delineationem, proxime ac felicissime in lucem edat, magno cum desiderio efflagitamus.

MEDICAL ESSAYS AND OBSERVATIONS, REVISED and published, by a Society in Edimburgh.

h. e.

EXPERIMENTA ET OBSERVATIONES MEDICÆ, revisæ & publicatæ opera Societatis Edimburgensis.

Volumen I.

Edimburgi, impensis William Monro, 1733, 8.
Alph. 1 pl. 1, cum Figg. aliquot.

Nova illa, cujus primos impetus, diu multumque expectatos orbis eruditus applaudens excipit, Societas Medicorum Edimburgensium, eo majorem utilissimorum laborum fiduciam esse jubet, quo illustre magis, quod imitetur, exemplum ob oculos sibi posuit. Ad normam legesque *Societatis Regiæ* Londinensis, quæ præside Cel. *Hans Sloane* florentissima est, consuetudines moresque se composuisse profitetur, &, sicut magni animi indicium est, ad tantam famam adspirare, sic non levioris fortunæ meritique prorsus singularis res est, primiceros conatus tam affabre edidisse, ut de successu & ad omnes Naturalis Scientiæ, maxime vero Medicinæ, partes, redundante commoditate, nemo sit, qui dubitare audeat. Cur susceperint negotium, uberrimas rationes suppeditant Collectores. Altera est, quod omnes omnium temporum Observationes Medicæ decursu Seculorum sic immutatæ deprehendantur, ut nostra, qua vivimus, ætate parum suffecturæ sint, nisi vel novis experimentis, utrum firmo adhuc talo nitantur, declaretur, vel ratio constet, cur iisdem fidere quis non possit, quandoquidem vel nova invaserint morborum genera, vel nomina morborum diversam induxerint faciem, vel more etiam Seculi, quod varietate

rietate delectatur, factum sit, ut alia aliaque sit Medicinam vel docendi, vel faciendi, ratio, quam superioribus unquam temporibus exstitit. Magnopere vero interesse declarant Britannis, ut suæ ætatis, qua jam degunt, historia morborum luci admoveatur propius, quod & climatis & ratio diætæ, aut formulas etiam præscribendi methodus, penes eosdem jam sit diversissima ab omnium gentium consuetudine. Inde est, quod, minus placere sibi Observationum Medicarum Collectores Germanicos, profiteantur, cumprimis autem Berolinenses Vratislavienses que taxant, quod illi unius saltim Collectoris arbitrio constent, hi vero Germanico, quod Britanni, sicut sunt strenui peregrinarum rerum contemtores, aversantur, idiomate conscripti sint. Id quod utrum sufficiat, quo labores optimorum quorumque & exercitatissimorum in arte Virorum contemtui habeantur, judicabunt alii. Nobis, quibus, nimia forte modestia, peregrina nostris magis probantur, quamvis Observationes Edimburgenses indigenis saltem scriptæ esse videantur, nihilominus visum est, plurima ex iisdem, ob experimentorum dexteritatem, subtilem controversiarum evolutionem, sagacissimamque causarum indagationem, ad usum nostrum pertrahi posse. Singulum Volumen eorum, quæ post hoc primum proditura sunt, quintuplicis argumenti materias continebit, nempe barometricas, thermometricas, hygrometricas athmosphæræ Edimburgensis declarationes, morborum epidemicorum apud Edimburgenses, quales singulis anni ætatibus grassati fuerint, historiam, miscellaneas etiam de simplicibus, galenicis, chymicisque medicamentis, itidemque Anatomicas, Physiologicas, Theoreticas, Practicasque, tum Medicas, tum Chirurgicas Observationes, inde icones, quales pro illustranda instrumentorum descriptionumve cognitione necessariæ judicabuntur, noviter quoque inventa, aut experimentis per omnem Medicinæ ambitum comprobata, addentur, quibus ad calcem adjicietur locupletissimus contentorum Index, librorumque, quotquot hoc anno, cujus historia singulo volumine traditur, vel in Anglia, vel extra eandem, prodierint, catalogus, pluriumque novorum literariorum fidelis relatio. In eo vero maxime operam collocabunt Colle-

Collectores, ut cadaverum sectione causarum partiumque male affectarum plenissima reddatur cognitio. Singularis, sed vera eorum est sententia, *sinistros casus, dummodo indoles eorundem cognoscatur, plus utilitatis afferre Medicinæ, quam felicissimos quosque eventus, cum sint admonitio, ne quis in hunc lapidem denuo impingat.* Inde, ne quis ea, quæ sibi sinistre successerunt, reticeat, sed in commoditatem publicam profiteatur, admonent, &, celato nomine se rem promulgaturos, promittunt. Primi Anni, quod Mense Junio, post vernalium morborum decursum, exordiuntur, messis uberrima est, dignæque visæ Observationes, quæ summo saltim nomine & obiter enumerentur. Describitur Edimburgum, ejusdemque aer ad normam regulasque meteorologicas, quibus quotidie mutationibus totius anni decursu obnoxius ille fuerit, reducitur, quod multum intersit scitu, quo epidemicarum constitutionum indoles clarior evadat, cui terræ quis aer competat, cum & *Hippocrates* & *Sydenhamius*, diverso tamen tantisper sensu, in hoc non levem morbos describendi commoditatem & certa causarum indicia invenerint. Succedit epidemicorum morborum hujus anni series, qua, tumores in facie glandulisque salivalibus cum febre & rubore, *Mense Junio*, iidem tumores, sed erysipelaceæ naturæ, cum ophtalmiis, doloribus dentium febribusque acutis, *Mense Julio*, observatæ fuerunt. Variolæ spuriæ crystallinæ infantes, dysenteriæ vero adultos *Mense Augusto* excruciarunt. *Septembris* tranquille peractum est tempus, parumque lucrati sunt Medici, nam nulla epidemici cujusdam mali mentio fit, *Octobris* vero pleuritidem perfectam febre acutissima junctam generi humano induxit. *Novembri* febribus malignis, agrypnia & delirio junctis, adultiores, juniores vero vermibus abdominis, male habiti fuerunt. Eadem fuit *Decembris* & *Januarii* mortalitas, ita tamen, ut & plures diarrhœa ob accedentem febrem, si venæsectiones & vomitiones negligentius adhibitæ fuissent, interciderent. Pleuritis *Mense Martio* recrudescere cœpit, variisque infantilibus morbis male habita est tenera ætas. *Aprilis Majus*que pleuritides, febres malignas, diarrhœas, erisypelas œtomatodes, opthal-

opthalmias,aliaque mala, produxerunt. Succedit morte extinctorum hoc anno catalogus. Curiosa satis est sulphuris aurati antimonii descriptio, quod, affusione aquæ Regiæ, elutione, inde affusione aceti destillati, præcipitatione, & filtratione, quo pulvis remaneat, præparari edocetur, a *Tachenio* & *Helmontio* jam, sed obscure, descriptum, quo tenacissimi morbi, maxime vero tympanitis, compesci possint. Aquarum *Moffatensium* indoles describitur ab odore putidi ovi æmulo, quales etiam in Germania observantur, præsentissima in malis cutaneis remedia, quæ & in ulceribus, scrophulis, colica flatulenta, aut nephritica, potu aut balneo applicata ab Observatore plurimum prædicantur. Eædem aquæ paulo post analysi chymicæ subjectæ, nec martis cujusdam, nec acidi, aut alcalini, suspicionem fecit, nam omnium experimentorum industriam elusit, lactescentia autem sua, quæ excitabatur infuso acido, sulphureas se esse, satis superque edocuerunt, pulvere præcipitati forma fundum petente. Cl. *Monro*, Professor Edimburgensis, & Anatomiæ peritissimus, de artificiali vasorum repletione egregie perorat, insufficientem ceraceæ materiæ injectionem, præstantiorem vero, quæ fit glutine soluto, declarans; sibi vero solennem esse olei therebinthinæ colorati injectionem pro replendis tenuissimis vasculis inde ceraceæ materiæ pro truncorum majorum impletione, sibi usum esse, ultro profitetur. Jucundissima lectu est Cl. *Porterfield* mechanica demonstratio, ossa transversim difficillime rumpi. Nec minori felicitate usus est sæpe laudatus *Monro* in declarando articulationis & luxationis maxillæ inferioris modo, in cujus rei gratiam addita est figura glinoideæ, quæ condylum suscipit inferioris maxillæ, qua occasione mentem suam de ortu chordæ tympani, quod a portione dura septimi paris unita cum quinti surculo, progrediatur, exponit. Post *Swammerdamii*, *Borrelli*, *Bellini*, aliorumque conatus, de respirationis forma & alterno thoracis pulmonumque motu Cl. *Martine* commentationem addit, modestamque cum Cl. *Boerhavio* controversiam agit, utrum ab impedito sanguinis ad sinistram cordis auriculam

motu,tempore,quo inſpiramus,negotium hoc ſit definiendum. De nutritione fœtus quæſtionem movet Cl. *Gibſon*, obſtetriciæ artis peritus, &, allatis de hac re variorum Autorum, antiquiorum æque, ac recentiorum, ſententiis, argumenta, quod nulla ſit per os nutritio, quodque tantum per umbilicum nutriatur embryo, ſubruere tentat, *Hippocraticæ* opinioni inhærens, quod utrinque, & ore, abſorpto liquore amnii, & umbilico, accepto ſanguine materno, nutriatur fœtus. De pravo inteſtinorum ſitu a præternaturali conformatione, curioſiſſima duo exempla inducuntur infantum, quorum alter majorem tenuium partem extra integumenta abdominis ſita habuerit, alteri vero, cum induratione pylori, inteſtinum duodenum duplex exſtiterit, obſervante Cl. *Calder*, Chirurgo. Variæ ſubſequuntur variorum Autorum Obſervationes, de vulneris collo accepti mirabili in brachium manumque extremam effectu, cujus dolores aquis Bathenſibus levati fuerint: de extractione oſſis ex intima œſophagi parte, ſingulari inſtrumento peracta, quod delineatur: de ſingulari tumore pectoris tunicato: de paracentheſeos exercendæ enchireſi, partim in debiti loci, medii inter umbilicum & ilii proceſſum exteriorem, ſelectu, partim in aquarum educendarum menſura, partim in artificio omnes aquas exprimendi, cui bono ligatura delineatur, conſiſtente: de vermibus ex ulcere protractis: de inteſtinorum ſphacelo ab hernia incarcerata feliciter curato: de impoſſibili, quam *de Marchettis* adhibuiſſe dicitur nephrotomiæ exercitio, occaſione lapidum in rene inventorum: de tumore cruris male curato, quo loco Autoris nomen ob confeſſionis ingenuitatem reticetur: de extracta tibiæ oſſis parte, cujus locum callus repleverit. Perplacet inter omnia doctiſſimi illius Viri, cujus nomen immerenter reticetur, vindicta, quam ab impudente Gallo, cujus ſcripto Cel. *Freindii* oſſa conſpurcata fuerant, ſumit. Diverſa Medicinæ fata, principiorumque in ſcholis revolutiones, docte recenſentur, ſequentibus legitimo ordine doctiſſimorum Autorum quæſtionibus motis: de ulcere pulmonum per diaphragma ad hepar tranſeunte; de tumore œſophagi apoſtematode: de ſpaſmis œſophagi; de

de inflammatione ſtomachi cum hydrophobia aliisque ſingularibus prorſus ſymtomatibus: de atrophia ob ventriculum ſitu motum, pyloro a dextro hypochondrio ad umbilicalem regionem, propius retrogreſſo: de tympanitidis cujusdam rarioris, indole: de colica ſexenni a lapide in inteſtinis concreto: de ictri pathognomonia ab inflammatione, ſcirrho aut pituita infarcta: de ſcirrho veſicæ in pus mutato ob imprudentem cauſtici adhibitionem in loco perinæi, ubi quondam Lithotomia exercita fuerat: de retentione ſeminis in coitu: de ſphacelo artuum inferiorum. Et, ne quid utilitatis deeſſet obſervationum theſauro, additæ ſunt novarum rerum literariarum, quæ a principio A. 1731 ſucceſſerunt, recenſiones, de Contrayerva, & Simarouba plantis, de ſale ſeri lactis, de ſpiritu frumenti rectificato ad aſſervandas animalium partes præſtantiore; de vaſibus tumoris cryſtallini detectis; de cera rubra, relicto coloro, integumenta venarum ſubeunte, aliisque. Agmen laborum claudunt nova literaria, ex variis orbis eruditi partibus in Scotiam translata. Quo ipſo ſpes eſt, ſucceſſu non cărituros doctiſſimorum Virorum conatus, quibus ſalvas corporis animique vires, & uberrimam rerum, quo beari iisdem cupidus Lector poſſit, meſſem, apprecamur.

EPITOME OPERIS PASCHALIS JACOBI BETTAZZI, Pratenſis, Plebani S. Hippolyti in Piazzaneſe Diœceſis Piſtorienſis, proferens in Procemio neceſſitatem emendandi Correctionem Gregorianam, deinde opportunam ejusdem Gregorianæ emendationem ſine Calendarii & Martyrologii variatione: atque exhibens Diſſertationes quatuor, & Appendices duas, ad materiam de cycli Paſchalis conſtitutione enucleandam. Accedit ſententia, quam de Paſchali Opere tulit Vir Cl. EUSTACHIUS MANFREDI, in Bononienſi Academia Matheſeos Profeſſor, nec non Inſtituti Scientiarum Aſtronomus Celeberrimus.

Florentiæ, apud Bernard. Paperinium, 1733, 4.
Alph. 1 pl. 10, cum Tabb. Chronol. 6.

Correctionem Calendarii *Gregorianam*, per cyclum epactarum, quantumvis ingeniosam, multis modis peccare, atque a præceptis antiquæ Ecclesiæ, inprimis Concilii Nicæni, identidem aberrare, non nostri solum homines norunt, sed & ii ipsi perspiciunt ac fatentur, qui Romanæ Ecclesiæ sunt addicti, rerumque Astronomicarum & Chronologicarum periti. Ex his nuper ortus est Autor præsentis Operis doctissimus, *Jacobus Bettazzi*, qui studio plane singulari id agit, ut non solum necessitatem emendandi correctionem *Gregorianam*, statim in Prooemio, sed methodum quoque id perficiendi optimam, simplicissimam, atque ab exteris etiam nationibus, ut sperat, approbandam, in ipso libro, quam luculentissime exponat: quanquam non integrum suum Opus Paschale nunc in lucem edidit, sed illius partem duntaxat atque epitomen: cui adjunctum est Schediasma V. C. *Eustachii Manfredi*, qui Autoris institutum perspicue & succincte persequitur, ejusdemque operam omnino collaudare, & maximam partem approbare, non dubitat. Ut totam rem paucissimis complectamur, duo potissimum sunt fundamenta, quibus emendatio Cl. Autoris nititur. Horum alterum in eo positum est, ut epactæ annorum centesimorum, a quibus deinde reliquæ dependent, aliter, & aptius, quam huc usque fieri consuevit, determinentur; alterum, ut diei subtractio, quæ vocatur *saltus lunæ*, id est, progressio epactarum per additionem duodecim unitatum, quæ alias undecim esse debent, non semper fiat post aureum numerum 19, sed singulis Seculis post alium atque alium aureum numerum, nova methodo inveniendum. Itaque, secundum placita Autoris nostri, Anno 1700 competit epacta X, & toto hoc Seculo saltus lunæ fieri debet post aureum numerum 3. Anno 1800 competit epacta IV, & toto illo Seculo saltus lunæ fieri debet post aureum numerum 19. A. 1900 competit epacta XXIX, & toto illo Seculo saltus lunæ fieri debet post aureum numerum 14. Atque ita porro; ut videri potest in adjecta Tabula, ex libro Autoris huc translata, & ad A. 4000 extensa:

Tabula

Tabula novi cycli 38 annorum aureæ columnæ, exhibens Epactas annorum centesimorum, & aureos numeros, post quos singulis Seculis facienda est diei subtractio, appellata Saltus Lunæ.

Anni centesimi.	*Epacta annorum centesimorum, quæ in decursu singulorum Seculorum progreditur per additionem 11 unitatum; per additionem vero 12 unitatum, quando faciendus est Saltus Lunæ.*	*Aureus numerus, post quem in decursu singulorum Seculorum facienda est diei subtractio, appellata Saltus Lunæ, id est, progressio Epactarum per additionem 12 unitatum.*
1700	X	3
1800	IV	19
1900	XXIX	14
Biss. 2000	XXIV	6
2100	XIX	19
2200	XIII	17
2300	VIII	6
Biss. 2400	IV	3
2500	XXVIII	17
2600	XXIII	8
2700	XVIII	18
Biss. 2800	XIII	14
2900	VIII	9
3000	II	19
3100	XXVII	14
Biss. 3200	XXII	11
3300	XVII	2
3400	XII	17
3500	VI	12
Biss. 3600	II	3
3700	XXVI	17
3800	XXI	14
3900	XVI	4
Biss. 4000	XI	1

Scilicet id ſibi vel maxime propoſitum habuit Autor, ut non ſolum ſine Martyrologii variatione, ſed etiam ſine notabili totius Calendarii *Gregoriani* mutatione, emendationem ſuam perficeret. Jam, quod attinet ad epactas annorum centeſimorum, eas vix aliter, quam tentando, elicuiſſe Doctiſſ. Autor videtur. Proponit tamen ingentes quasdam annorum periodos, quibus abſolutis, easdem annorum centeſimorum epactas redituras docet. Sed non ſatis hoc inſtitutum probatur Cl. *Manfredio*, quippe qui conſultius judicat, de mediocri futurorum Seculorum numero, quam de tam immenſo tempore, poſterorum, ſi qui erunt, curæ ac ſolicitudini relinquendo, laborare. Tacemus, quod idem Vir Cel. monet, de interrumpendo ordine aureorum numerorum, ad reſtituendas epactas. Nec multa ſunt, quæ de cyclis afferre poſſumus, ab Autore noſtro, pro inveniendis potiſſimum ſaltibus lunæ, excogitatis, quippe quos nec ipſe in hac Epitome ſui Operis ſatis exponit. Tres ſunt hujusmodi cycli, quorum tertium, quem reliquis præfert, vocat *cyclum triginta octo annorum aurea columna.* Ad hunc quodammodo intelligendum, concipe Tabulam, lineis rectis parallelis deorſum ductis, in 38 columnas, & deinde aliis lineis transverſim ductis, in complures cellulas diviſam. In latere ſiniſtro deorſum adſcripti ſunt numeri annorum centeſimorum, ab A. 1700 ad 5000. In ipſis cellulis epactæ ignoto adhuc artificio ſunt diſtributæ. In fronte vero ſingularum columnarum aurei numeri exſtant, ita, ut in prima columna ad ſiniſtram numerus 11 locum habeat, in altera 12, in tertia 13, atque ita porro uſque ad 19: proxima columna, a prioribus per lineam auream diſtincta, in fronte exhibet aureum numerum 1, deinde 2, 3, 4, uſque ad 19: ſequitur rurſus linea aurea, deinde 1, 2, 3, uſque ad 10. Spatium, inter duas lineas aureas comprehenſum, vocatur *aurea columna*, cujus ope ſaltus lunares inprimis determinantur, talesque reperiuntur, quales in adjecta Tabula exſtant. Et hactenus quidem præcipua capita ex Opere Autoris noſtri afferre conati ſumus. Nunc referemus nos ad ordinem, totiusque libri diſpoſitionem ſuccincte exhibebimus. Primo loco memo-

memorat Autor, (nam in hac Epitome contenta ſaltim majoris Operis recenſet,) ſe de Calendario tractare, atque id agere, ut genuina epactarum æquatio *Gregoriana*, a qua Calendaria non pauca, inter ipſos Catholicos nuper edita, receſſerint, in priſtinam ſuam integritatem reſtituatur. Pergit deinde ad argumentum de anno ſolari tropico ac civili, & de regula intercalationum, a *Gregorio* ſtabilita: variasque huc pertinentes quæſtiones, Capitibus decem & octo perſequitur. Negat abſolute opus eſſe, ad minimum hoc & proximis Seculis, ut æquatio anni ſolaris *Gregoriana* mutetur. Sub finem tamen libri, ubi hunc locum denuo tractat, ipſe mutationem aliquam levem proponit, in eo conſiſtentem, ut pro annis centeſimis, quos numerus metitur quaternarius, 2000, 2400, 2800, & ita porro, ii potius, qui hos ſequuntur, 2100, 2500, 2900, fiant biſſextiles: atque hanc ſuam ſententiam in peculiari Appendice a Cl. *Manfredi* objectionibus defendere conatur. Accedimus ad præcipuam totius libri tractationem, quæ verſatur circa materiam Paſchalem, Capitibusque duobus & triginta ab Autore in majori Opere abſolvitur. Singularem plane diligentiam hoc loco adhibuit Vir doctiſſimus, ut verum menſem ac diem celebrandi Paſchatos quam accuratiſſime definiret. Inprimis hæc tria docere contendit: 1) plenilunia media d. 21 Martii, poſt meridiem, ante ſolis occaſum, non eſſe Paſchalia, illa vero d. 19 Aprilis, ſimiliter poſt meridiem, ante ſolis occaſum, eſſe Paſchalia: 2) ad conſtituendum Paſchale medium plenilunium, non æquinoctium cœleſte attendi debere, ſed ſolum civile, ſive Eccleſiaſticum: 3) lunam XIV hoc modo definiendam eſſe, ut ſit dies civilis, quæ proxime præcedit diem itidem civilem, in qua contingit medium plenilunium, ſalvo uſu Gnome. Quatuor deinde Diſſertationes integras Compendio ſuo inſerit, ad hoc argumentum magis illuſtrandum. In prima demonſtrare conatur, dies civiles lunares, in materia Paſchæ, & conſequenter in cyclorum Paſchalium diſpoſitione & dijudicatione, non a media nocte, ſed a ſolis occaſu, incipere. In altera negat, lunam XIV civilem primi menſis, cui reſpondere debet luna XIV cyclaris, recte definiri, illam eſſe, in

qua contingit major pars lunaris diei XIV Aſtronomicæ, quæ incipit a momento, in quo advenit medium plenilunium. In tertia ſimiliter negat, lunam XIV civilem primi menſis recte definiri, illam eſſe, quæ aliquo modo participat de die XIV Aſtronomico, e. g. de ejus initio, vel fine. In quarta denique de eo diſputat, utrum gravius ſit cyli peccatum, ſi is lunam XV die citius, an ſi eandem die tardius, quam par eſt, deſignet? Poſt Diſſertationes commemoratas redit Autor ad ſuam Epitomen Operis Paſchalis, docetque, Eccleſiam Romanam neque ab Alexandrina in celebratione Paſchæ *olim* diſcrepaſſe, nec vetuſtiſſimos ſacros canones unquam neglexiſſe. Deinde enumerat comparatque ſingula peccata, quibus cyclus peccare poteſt contra ſacros canones, tum quoad menſem, tum quoad hebdomadem. Atque ita ad tractationem de Anno Lunari progreditur. Ubi primo agit de magnitudine menſis ſynodici, ac de vitiis cycli Judæorum, deinde de progreſſibus lunæ annis centeſimis, & de methodo computandi media novilunia & plenilunia. Quibus conſtitutis procedit ad examen *Gregoriani* epactarum cycli, æquationis *Lilianæ*, & cycli *Caſſiniani*: notatisque eorum peccatis, novos ſuos cyclos ac periodos proponit, quos, quanquam ab omnibus peccatis haudquaquam immunes, tales tamen eſſe contendit, ut perfectiores inveniri nequeant. Diximus de inſtituto Cl. Autoris, quantum ſatis viſum fuit. Judicium cuique liberum ſit. Noſtra hæc eſt ſententia: miram planeque collaudandam eſſe Viri docti ingenuitatem, diligentiam, atque in ſubducendis infinitis, iisque laborioſiſſimis, calculis patientiam, nec fas eſſe, de ejus accuratione dubitare: de cetero, ut omnia ita ſint, quemadmodum vult, nullam tamen rationem adhuc ſuppetere ſatis gravem, quæ nos, in computando genuino Paſchæ tempore, publica autoritate, ad calculos Aſtronomicos amandatos, nunc denuo ad cyclos, perfectiores fortaſſe præcedentibus, ſed cyclos tamen, peccatis non carentes, revocare poſſit. Sancitum eſt antiquiſſimæ Eccleſiæ Decretis, quæ peccata in definiendo Paſchatis feſto cavere debeamus: ut cyclis ad id utamur, ſancitum non eſt. Satiusne vero ſit, ad conſervandos cyclos, pec-

cata

cata, quantumvis pauca, consulto admittere, quam, ut hæc omnino evitentur, a cyclis abstinere? Ipse *Leo X*, Pontifex Maximus, cujus verba Autor in Prooemio affert, *consultius videri*, pronuntiavit, *ad Paschalem lunam indagandam, tabulis duntaxat Astronomicis uti*: imo diserte ab eodem constitutum est, ut, admissis etiam cyclis, *quandocunque in cyclo & tabulis, circa lunam Paschalem, discordia intercesserit, præcisiori tabularum supputationi ab omnibus stari debeat.* Cycli inventi sunt ab hominibus, qui, cum eorum imperfectionem ignorarent, calculos reddere expeditores voluerunt. At Noster, cyclorum vitia penitus perspiciens, postquam calculis subtilissimis omnia invenit, ex his ipsis inventis formavit novos cyclos, quibus nihil aliud, quam quod jam inventum est, inveniri denuo, interdum vero etiam errari, possit. Postremo docti & calculorum Astronomicorum periti cyclis opus non habent: reliquis, nec calculos nec cyclos rite intelligentibus, satis est, si festorum, vel certe æquinoctiorum & pleniluniorum Paschalium, tempora ipsis simpliciter ac mature indicentur. Nam, quod ad evitandum nostri Paschatis cum Paschate Judaico concursum attinet, in ea re neque ad calculos Astronomicos, neque ad cyclos *Gregorianos* aut *Bettazzianos*, sed ad cyclos & arbitrium Judæorum, nos accommodare debemus. Quod an indignius sit, quam concursum memoratum minus solicite evitare, nec, Judæorum causa, nostra differre solennia, quæstio est, quam nobis neutiquam dijudicare licet. Illud vehementer optamus, ut pacem & concordiam in celebrandis suis sacris universus deinceps conservet orbis Christianus.

GEORGII D'ARNAUD DE DIIS ΠΑΡΕΔΡΟΙΣ, *sive Assessoribus & conjunctis, Commentarius.*

Hagæ Comitum, apud Petrum de Hondt, 1732, 8.
Alph. 1 pl. 6.

Pergit Vir Doctiss. bene mereri de scriptoribus Græcis, qui cum sæpissime *Θεῶν παρέδρων* mentionem faciant, operæ pretium illi visum est, conjunctim de iis exponere. Igitur primo ostendit, ab hominum vel epulis, vel conciliis, tractam similia de Diis fingendi occasionem. Quem enim mensæ so- Cap. 1. 2.

 cie-

cietate dignantur, vel in consilio habent homines, illi fastigii
Cap. 2. sui aliquantum impertiunt. Hinc, epulis Jovis, aut concilio,
qui adhibentur, eosdem in Deorum censum relatos apparet.
Observat hic post alios Autor, Deos *Homericos assidere* men-
4. sis, non *accumbere*, quo magis *πάρεδροι* dicantur. Proxime
autem sibi invicem collocabantur Dii, qui ejusdem ordinis, &
æqualis fere essent potestatis, ut Jupiter & sua Juno, Apollo ac
Diana, ut *Romulo* assidere jubet *Seneca Claudium*. Hinc Pa-
tres Ecclesiæ Christum Deum *σύνθρονον* atque *σύνεδρον* Dei
Pag. 15. Patris faciunt. Hic ostendit Autor, rationem fugisse Viros
summos, *Gisbertum Cuperum*, atque *Ez. Spanhemium*, qui *πα-
ρέδρους* inferioris tantum ordinis Deos faciunt, cum etiam æ-
quales hoc nomine dicti sint, v. g. Ceres & Bacchus a *Pindaro
Isthm. VII, 3*, a *Phurnuto* autem *p. 197* Mercurius & Venus.
Cap. 5. Interim tamen & ipse demonstrat, honoris causa non inferio-
res tantum Deos assidere dici majoribus, aut prope thronum
v. g. Jovis esse, sed defunctorum etiam manibus hunc hono-
Pag. 21. rem tribui in Epigrammatis, quorum unum ex *Sponii Misc.
erud. antiq. S. X p. 368* per hanc occasionem emendat. Ni-
mirum ibi legitur:

ΣΩΜΑ. ΜΕΝ. ΗΔΕ. ΚΟΝΙΣ. ΚΕΥΘΕΙ. ΘΕΟ-
ΜΗΣΤΟΡΟΣ. ΑΝΔΡΟΣ.
ΝΑΡΚΙΣΣΕΙΩΝΟΣ. ΗΙΝΥΠΠΟΥ. ΕΥΧΗ. ΔΕ.
ΣΥΝΕΔΡΟΣ.
ΑΘΑΝΑΤΩΝ – –

Noster autem ingeniose quidem, &, quantum ad posteriorem
certe vocem, etiam vere, ex ΗΙΝΥΠΠΟΥ facit ΠΙΝΥ-
ΤΟΥ, & ΕΥΧΗ mutat in ΨΥΧΗ, atque interpretatur:
Hic pulvis quidem occultat corpus viri religiosi, Narcissionis
Cap. 6 & 7. sapientis; anima *autem assidet Diis immortalibus*. De XII
Diis nobilibus Græcorum & Romanorum affert pluscula, ubi
desiderare Lector poterat accuratiorem disquisitionem, qui
fuerint octo primi Ægyptiorum Dii, qui orti ex his XII, qui
denique tertii ab his prognati, quæ fuerit diversitas apud Græ-
cos non tantum ab Ægyptiis, sed etiam inter se? De quibus
rebus ipsa, quæ laudat, *Herodoti* & aliorum loca satis amplam
disputandi materiam præbent, ac redarguendi, quod obiter mo-
nemus,

nemus, versus *Kircherianos*, quibus *Oedip. Ægypt. Tom. III Synt. II Cap. 3* Deos Ægyptiorum XII complexus est, qui cum *Herodoto* satis aperte pugnant:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venusque
Mars, Hermes, Nephtun, Vulcanus, Osiris, Apollo.

Laudat de his Diis Scholiasten *Pindari ad Ol.* X, *58*, sed ita laudat, ut non videatur ipsum locum accurate inspexisse. Poeta de *Hercule*, Τιμάσας, inquit, πόρον' Ἀλφεȣ̃·Μετὰ δώδεκ' ἀνάκτων Θεῶν, quod ita interpretatur Scholiastes: Ἀλφειῷ εἰκότως ὡς ἐγχωρίῳ ἔθυσε ποταμῷ, μετὰ δὲ δώδεκα θεῶν τȣ̀ς βωμȣ̀ς ἐποίησε. βωμȣ̀ς γὰρ ἵδρυσε διδύμȣς ἕξ. Verba a μετὰ inde ita interpretatur Noster: *Postea duodecim Deorum aras exstruxit; aras enim sex geminas statuit.* Sententia postulat, inter XII Deorum aras sex fuisse etiam unam *Alphei*: τὴν μετὰ paulo post scholia per σὺν interpretantur. Postulat hanc interpretationem alter locus Scholiorum *Pindari*, quem prætermittere tanto minus debebat Vir Cl. quod laudatus jam est *Casaubono* ad *Lampridii Alexandrum Cap. XXXVI*, e cujus & *Salmasii* ad eum locum Notis alioqui videri potest profecisse, quanquam id hic non indicavit; sed apparet tamen ex *p. 187*, ubi refutandi causa laudatur *Salmasius*. Quale quid etiam de *Spanhemio* & *Cupero p. 15* factum, & iterum *p. 19* de *Spanhemio* ad *Callim. Hym. Apoll. v. 29* suspicacior aliquis dixerit. Nimirum ad illud *Pindari Ol. 5, 10*, βωμȣ̀ς ἕξ διδύμως ἐγέραρεν ista Scholiastes, quæ ob enumerationem Deorum plane prætereunda non sunt: Ὀλυμπιάδι βωμοί εἰσιν ἕξ δίδυμοι τοῖς δώδεκα Θεοῖς ἀνιδρυμένοι. Ἑνὸς ἑκάστȣ βωμȣ̃ δύω θεοῖς καθωσιωμένȣ. Πρῶτος Διὸς καὶ Ποσειδῶνος· Δεύτερος Ἥρας καὶ Ἀθηνᾶς· Τρίτος Ἑρμȣ̃ καὶ Ἀπόλλωνος· Τέταρτος Χαρίτων καὶ Διονύσȣ· Πέμπτος Ἀρτέμιδος καὶ Ἀλφειȣ̃· Ἕκτος Κρόνȣ καὶ Ῥέας, ὥς φησιν Ἡρόδωρος. Quæ de Diana & Alpheo in eodem altari cultis dicuntur, & ad superiorem locum *Pindari* declarandum faciunt maxime, ea confirmat *Pausanias Elia. I, p. 161, 39 Wech.* ut & ipse ad *Pindarum* provocat, &, causam ejus rei a se proferri ἐν τοῖς Λαυρεωτικοῖς λόγοις, dicat. Verum amemus potius diligentiam Viri doctissimi, qui reliquo decursu Operis, tum qui Dii, tum quas ob causas sociari consueverint, altaribus, templis, Pag. 68.

adorationibus, studiose persecutus est, cujus enixa opera, si nihil aliud, certe hyle ingens locorum veterum conducta est, in quibus παρέδρων θεῶν fit mentio, qua suo quisque modo atque ingenio uti deinceps possit. Mala profecto & illiberalis consuetudo doctorum quorundam Virorum est, insultare omni occasione iis, qui non dedignentur molestum colligendæ materiæ laborem subire, qua ipsi tamen illi Heroes uti interdum minime detrectant, &, ne videantur opus habuisse, maledicunt illorum diligentiæ, qui, ut aliis tanto ampliores thesauros corradant, ipsi famæ periculum subire non detrectant.

ALPHABETI EX DIPLOMATIBUS ET CODIcibus Thuricensibus Specimen, publicatum a JO. JACOBO SCHEUCHZER, Med. Doct. Math. Prof. Academ. Imper. Carolinæ Adjuncto, & Soc. Reg. Angl. & Prussicæ Membro, & JOANNE LOCHMANNO, Chalcographo Tigurino.

Tiguri, typis Gesnerianis, 1730, fol.
Plag. 3½, Tabb. æn. 24.

Dudum agnoverunt eruditi utilitatem artis Diplomaticæ, nostra ætate ad certas regulas redactæ, quibus & falsa de veris monumentis judicia examinari, & de falsis conjecturæ haud inanes capi possint. Nobilis ergo Cel. *Scheuchzeri* est industria, qui characteres & sigilla rarissimorum Diplomatum civitatis Tigurinæ cum monogrammatibus signisque Notariorum exhibuit, & manu *Jo. Lochmanni* in Tabulis æneis quam elegantissime exscribi curavit. Tab. I & II sistit characteres ex *Ludovici* Germanici Diplomate, quo Abbatiam Thuricensem A. 853 fundavit. Tab. III & IV est *Lotharii & Caroli Crassi*. Tab. V est *Ottonis M.* de A. 952. Tab. VI *Henrici S.* Tab. VII *Henrici V.* Tab. VIII *Lotharii III.* Tab. IX *Bertholdis*, Ducis Burgund. & Advocati Thuric. de A. 1177. Tab. X *Friderici II*, Imp. Tab XI *Henrici VI*, filii ejus, Regis Rom. cum contra-sigillo, in quo Eques cadaverosus cum vexillo. Tab. XII *Innocentii IV.* Tab. XIII & XIV *Henrici*, Episcopi Constant. & *Sixti IV*, Papæ. Tab. XV *Eduardi VI*, Reg. Angl. Tab XVI habetur initium ex vetustissimo Codice Bibliorum Latino Bibliothecæ Carolinæ in mem-

brana

brana Regali nitidissime scripto, quem *Carolus M.* Capitulo Thuricensi donasse dicitur. Conveniunt literæ cum Codice Epistolarum *Pauli*, cujus fragmentum dedit *Mabillonius de re Diplom. p. 346* Tab. XVII & XVIII sunt characteres e Græco Codice Psalmorum Bibliothecæ Tigurinæ, qui certare potest cum pretiosissimis ultimæ vetustatis reliquiis, quippe *Hieronymi* ævo haud sane inferior. Uberius eum descripsit Vir Rev. *Jo. Bapt. Ottius*, Templi Cathedr. Tigur. Archi-Diac. Est autem membrana coccinea, literæ unciales argento scriptæ, quod solutum forte fuit additione aquæ fortis, cujus acrimonia integras lineas corrupit & exedit. Tab. XIX usque ad XXII habentur Alphabeta Diplomatum *Caroli M.* & *Ludovici Pii*. Quamvis autem Specimen hoc ad usum artis Diplomaticæ præcipue sit accommodatum, nec nucleum, sed corticem, exhibeat, (quæ verba sunt Cel. *Scheuchzeri*,) multa tamen ibi & in Annotationibus Criticis utilissima continentur, quæ Historiam non parum supplent & illustrant. Ne quid de Cancellariis Imperatorum dicamus, ignorarunt adhuc Scriptores, & nominatim diligentissimus familiæ Carolingicæ scrutator, *Jo. Dav. Kœlerus*, *Hildegardam*, *Ludovici Germ.* filiam, quam pater fundatæ a se Abbatiæ Thuricensi præfecit: quo loco Cel. *Scheuchzerus* perperam corrigit *Reginonem*, quippe qui ad A. 894 non de filia, sed nepti, *Ludovici Germ.* ex filio *Ludovico II* loquitur. Nullibi etiam memorata est filia Germanici, *Bertha*. altera Abbatissa Thuricensis: neque etiam soror *Lotharii* Junioris, *Bertuna*.

NOVA LITERARIA.

Cum hactenus nemo fuerit, qui omnia veterum numismata junctim complexus sit, & tale opus multorum votis jam diu exoptatissimum fuerit, atque, post alios aliorum labores, multa proferri ex præstantissimis Museis possint, quæ ad consummandum & ornandum Thesaurum universalem numismatum Græcorum & Latinorum facerent; existimavit Vir Cl. *Jo. Jac. Gessnerus*, civis Helvetius doctissimus, in commodis Reipublicæ Literariæ futurum, id laboris suscipere, & omnium usibus opus accommodare, quo *universa res nummaria*, vel *omnia veterum numismata*, quæ comparare licuit, serie historica, vel, quoties id fieri non potuit,

Alphabetica, deſcripta, illuſtrata, & in nitidiſſimis Tabulis æneis ſumma fide repræſentata, comprehenderentur, maxime cum ipſi in Helvetia, præter magnum numiſmatum apparatum, ex Bibliothecis Tigurinis, Civica, Canonica, & plurimis privatis, ad manus eſſet haud exiguus numerus rariorum præſtantiſſimorum librorum, de re nummaria editorum, & non editorum, neque in patria, vel apud exteros, defuiſſent Viri claritate & uſu tractatorum numiſmatum celeberrimi, qui conſiliis & opera utiliſſima conatus hoſce foverent & ornarent. Titulum Operi hunc faciet: *Theſaurus univerſalis omnium Numiſmatum veterum, Græcorum & Romanorum, inde a temporibus cuſi numiſmatis uſque ad Imperii Græci per Turcas deſtructionem cuſorum; quotquot ex Numiſmatophylaciis Imperatorum, Regum, Ducum, & illuſtrium Virorum, ac veterum & recentiorum de re nummaria lucubrationibus, comparare licuit, integra ſerie Tabulis æneis repræſentata, deſcripſit, edidit, & illuſtravit* Jo. Jac. Geſſnerus, *Tigurinus.* Qua ratione autem ſingula facta, vel, Deo juvante, facienda ſint, ex ſequentibus legibus, quibus hunc laborem Autor edere inſtituit, Lector intelliget. I) In hoc Opere dabit Autor deſcriptionem & delineationem accuratiſſimam omnium Numiſmatum Græcorum & Latinorum, quæ apud clariſſimos & præſtantiſſimos Numiſmatographos, *Goltzium, Patinum, Spanhemium, Harduinum, Occonem* & *Mediobarbum, Pedruſium*, & *Bandurium*, in voluminoſis, raris, & pretioſiſſimis Operibus exſtant. Delineationem Tabularum conficient artis Sculptoriæ peritiſſimi artifices, & ſingulæ Tabulæ complectentur XL latera Numiſmatum. II) Omnia Numiſmata, quæ poſt illorum Virorum laudatiſſimos labores deſcripta in nuperrimis Cl. Virorum Operibus prodierunt, vel aliis modis, ex Muſeis, Manuſcriptis, Epiſtolis amicorum, vel delineationibus, dum in Gallia, Belgio & alibi, apud exteros verſaretur Autor, factis, vel deinceps inde ad ipſum transmiſſis, innotuerunt Autori vel innoteſcent, priori ſeriei intertexta deſcribet, &, quoties neceſſe, vel ex uſu Lectorum & Spectatorum futurum eſt, delineata adjiciet. III) Ad Numiſmatum Hiſtoriam & intelligentiam, ſingulis nummorum claſſibus præmittet Obſervationes ex mente & judicio

Nu-

Numiſmatographorum maximæ autoritatis,nec paucas ex placitis Actorum Academiæ Regiæ Gallicæ Inſcriptionum factas,quibus brevem hiſtoriam perſonarum,vel ſitum locorum,in quibus Numiſmata cuſa ſunt, tradet, dein inſcriptionum, typorum,vel figurarum, in Nummis conſpicuarum,ſenſum, ſcopum & uſum indicabit. Quoties autem ad Nummos deventum eſt, quorum vel eximius uſus in Hiſtoria vel antiquitate, vel quorum raritas vel pretium celebratur, in Annotationibus ex ore, ſcriptis, vel literis Virorum rei Nummariæ peritiſſimorum de ſingulis exponet. Indicabit etiam, ex quibus Autoribus vel Muſeis Numiſmata depromta ſint, & qui Autorum figurarum cauſas accuratius inveſtigaverint, vel Numiſmatum uſum fuſius illuſtrarint, ut, quibus per tempus vacat, quæ carptim dixit vel addidit Autor,cum aliis comparare,&,quoties opus eſt, ex his & aliis fontibus repetere poſſint,quæ quisque ſuo ſcopo accommodatiſſima judicabit. Cum vero æquiſſimum ſit,ut *Heideggerorum*,qui ſumtus in edendo Opere faciunt,propenſa de re Nummaria & Literaria bene merendi voluntas ab aliis juvetur, quorum commodis inſerviunt, neque emtoribus alia ratione copia ſumtuoſiſſimi Operis æquiſſimo pretio fieri poſſit, niſi viciſſim conatus eorum ſubleventur pecunia ab emtoribus ſtatis intervallis ante numerata; neceſſe fuit, hoc Opus ſubſcriptionis lege publicare, quod quidem invitiſſimi fecerunt, quia ſubſcriptionum fides multum decoxit, quod, qui olim ejusmodi Operibus præficiebantur, variis rationibus ducti, ea ſufflaminaverint,alii vero promiſſis non ſteterint. *Heideggeri* vero non ſolum pollicentur,promiſſis abunde ſatisfactum iri, ſed & alteri malo,quod frequens poſterioris cauſa erat, medelam adhibuerunt, & exorarunt in plurimis Europæ locis Viros ſpectatiſſimæ fidei, quibus curæ cordique eſt rem Literariam juvare, ut conſilii ſui rationes aliis ſignificent,& vel ipſi colligant nomina eorum,qui ſeſe ad Operis editionem adſtricturi ſunt,vel id negotii Bibliopolis, vel aliis probis Viris,de quorum pietate & fide certiores ſunt,commendarent. Opus integrum abſolvetur 350 foliis, & 220 Tabulis æneis majoris formæ in folio. Cui,quo tanto magis omnium etiam eorum, qui modica fortuna utuntur, uſibus pateat, pretium

tium viginti Florenorum ſtatuerunt, ita quidem, ut prænumerantibus, ſimul ac nomina dent, ſolvendi ſint 5 Flor. quando accipient *primam Partem*, 5 Flor. dum *ſecundam Partem*, 5 Flor. dum *tertiam Partem* accipient, 5 Flor. ſed *quartam Partem* recipiant absque aliis ſumtibus. Fidem vero faciunt certiſſimam, quamprimum de 350 emtorum nominibus certiores fuerint, Operis impreſſionem inchoaturos, & ſingulis Semeſtribus Partem Operis prænumerantibus tradituros eſſe. Cl. *Geſſnerus* vero omnem lapidem movebit, ut Opus, quam ornatiſſime & citiſſime excuſum, emtorum & literatorum votis & exſpectationi ſatisfaciat. Si ſunt, qui Exemplaria chartæ majori ſcriptoriæ impreſſa deſiderant, iisdem temporis intervallis pretium viginti trium florenorum ſolvent. Terminus Subſcriptionis conſtitutus eſt uſque ad Menſem Octobrem A. 1734. Qui ante illius temporis exitum nomina non profitentur, exemplum charta vulgari impreſſum 25 Fl. quod vero majori chartæ impreſſum eſt, 30 Fl. redimere neceſſe habebunt. Cum vero dubium non ſit, in Europæ gazis multa Numiſmata recondita deliteſcere, ad quorum notitiam omni labore ſuo non penetrare liceat Autori, niſi accedat benevolentia Illuſtrium & Clariſſimorum Virorum, qui tantos tamque inſignes Theſauros poſſident, vel eorum curam gerunt; ante Operis editionem inſtituti ſui rationes & modum publice expoſuit, & ſimul omnes rei antiquariæ peritos, & quotquot Numismata rariora poſſident, vel ejusmodi Theſauris præſunt, majorem in modum & per commoda Reipublicæ Literariæ rogavit, ut ipſum & Opus tam inſigne conſiliis & opera ſua juvare non dedignentur, inprimis autem ut de Numiſmatibus, quæ in Theſauris ſuis reperient hactenus incognita vel nondum deſcripta fuiſſe, ipſum moneant, eorumque delineationes vel ectypomata, ex ichtyocolla confecta, ad ipſum, data occaſione, quam primum deferenda curent. Pro tantis beneficiis non ſolum perpetuas gratias habiturus eſt Autor, ſed & præclara tantorum Virorum in hoc Opus merita omnibus modis tueri & illuſtrare laborabit, operamque dabit, ut ſingula hæc ſumma accuratione Operi inſerta non minus gloriæ eorum, quam Operis conſummationi & ornamento, inſerviant. Subſcriptiones Lipſiæ accipient Syngraphasque dabunt B. *Gleditſchii* filius, & B. *Braunii* hæredes, in aliis civitatibus Typographi optimi quique.

Supplementorum ad Nova Acta Eruditorum nuper *Sectiones IV, V, & VI*, prodiere.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXXXIV.

CAROLI SIGONII, MUTINENSIS, OPEra omnia, edita & inedita, cum Notis variorum illustrium Virorum, & ejusdem Vita, a Cl. Viro, LUD. ANTONIO MURATORIO, conscripta. PHILIPPUS ARGELATUS, Bononiensis, nunc primum collegit, suasque Animadversiones in aliquot ipsius SIGONII Opuscula adjecit, nec non Indicibus locupletissimis exornavit.

Tomus I, II & III.

Mediolani, in ædibus Palatinis, 1732 & 1733, fol. maj.

Tomi I Pars I Alph. 5 pl. 22.
Tomi I Pars II Alph. 4 pl. 16.
Tomus II Alph. 7 pl. 21.
Tomus III Alph. 5 pl. 17.

Paulo tardius mentionem hic facimus præstantissimi muneris, quo Rempublicam literatam afficit Vir immortaliter de ea meritus, & meriturus, quod optamus, diutissime; quod *secundus Tomus*, nescimus, quo fato, nuper demum ad manus nostras pervenit. Gaudemus ante omnia hoc tanto bono, & vota facimus pro pace tum reliqui orbis Christiani, tum Italiæ; animumque magnum *Argelati* nostri & Sociorum Palatinorum prædicamus, quos neque horribilis armorum strepitus

tus ac tumultus a perpoliendo, & magnis suis cum sumtibus elaborando, hoc Opere atque munere suo deterrere potuit. Jam nostrum erat indicare, quantum præter ipsam collectionis gratiam Operum, ita varie dispersorum, novæ huic singulorum editioni ornamenti atque decoris accesserit. Ast illud neque aptius ad institutum nostrum, neque elegantius fieri poterat, quam ipsius doctissimi Collectoris studio jam factum est in Programmatis duobus, quæ nunc in fronte *Tomi I & III* leguntur, & inserta a nobis his ipsis *Actis* sunt, alterum quidem *A. 1732 M. Septembri p. 433 seq.* alterum vero *A. 1733 M. Majo p. 230 seq.* Satis igitur fuerit Lectoribus nostris, fide etiam nostra illis confirmari, non vano promissorem hiatu fuisse nobilissimum *Argelatum*; sed, quæcunque promissa & ostensa sunt iu utroque Programmate, ea hic præstita rebus ipsis exhiberi cumulatissime; illud præsertim, ut in historicis Operibus, quæ a *Sigonii* inde ætate studio atque ingeniis clarorum hominum detecta, aut illustrata, aut refutata sunt, ea in Notis subjectis indicentur; quo facto & suus Autori honos integer servatur, & temporis interjecti fructus ad Lectores pervenit. De chartarum typorumque nitore non est, quod multa dicamus, cum nemo sit, quin viderit uno alterove specimine, quam splendida, quam emendata soleant esse, quæ ex Palatina illa officina prodeunt. Sed, ne tam luculenti Operis nimis perfunctoriam injecisse mentionem videamur, age, illud inde excerpamus, quod præter cetera ad muneris nostri rationem, hoc est, ad cultum Historiæ Literariæ, pertinet: e vita *Sigonii*, quæ tota elegans, tota lectu dignissima est, summa capita proponamus. Natus est vir Seculi sui & omnium temporum bono natus A. 1524, (quod hic probabili ratione contra alios ostenditur,) familia apud Mutinenses plebeja, sed honesta eadem, qui *Sigones* vel de *Sigonibus* in antiquis monumentis vocantur. Patrem ejus non tam lanaria ars, honesta tum Mutinæ, quam concubina, vivæ conjugi inducta, in cujus domo mortuus est, infamavit. Contigit ei, ut post puerilem institutionem præceptorem haberet *Franciscum Portum*, Cretensem illum Græcæ eruditionis eo tempore

pore

pore magistrum, publico stipendio a Mutinensibus conductum: Philosophiæ autem doctores *Magnettum Magnettium*, *Antonium Bernardum*, & *Anton. Franc. Fabium*, in Academia Bononiensi, in qua etiam Medicinæ operam dedit, condiscipulo carissimo & contubernali adeo usus *Hieronymo Osorio*, qui post Episcopus Silvensis inter eruditissimos & politissimos Scriptores refertur. Simili felicitate in amicitiam pervenit *Gabr. Palæoti*, qui post Bononiensi Infula, ipsaque adeo purpura, ornatus magno illi ornamento fuit. Postea in Ticinensi Academia audivit *Andream Camutium*, Philosophum. Quod autem *Romulum Amasæum* in præceptoribus *Sigonii* quidam numerant, illud eo incertum videtur Cel. *Muratorio*, quod homo gratissimus nusquam illius rei mentionem facit. Ceterum tardiusculum nactus videbatur ingenium *Sigonius*: verborum certe parcus, audire, quam loqui, fere maluit: quod genus ingenia post acre studium uberiores fere fructus ferre consueverunt. Ad Medicinam destinatus a patre Noster fuerat: sed ille, seposita ea, in clientelam se & familiam *Marini Grimani*, Cardinalis, contulit: & paulo post campum nactus est animo suo obsequendi, in locum Præceptoris paulo ante sui, *Francisci Porti*, a civibus suis suffectus A. 1546; & biennio post in familiam etiam adscitus a *Lucretia*, *Claudii Rangonis*, Comitis, uxore vidua, cujus fratrem, *Galeottum Picum*, Mirandulanum Comitem, & *Fulvium*, filium, optimis literis institueret. Profuit illi etiam amicitia *Ludovici Castelvetri*, quem grandiorem natu eo tempore in quotidiana consuetudine magistrum quasi habuere tum *Sigonius* noster, tum *Gabr. Falloppius*, magnus ille Medicinæ, Anatomes præsertim, illustrator, quem æqualem Nostri fuisse, hic adversus aliorum sententiam ostenditur. Est hic ille ipse *Castelvetrus*, (ita enim hoc nomen, a *Castelli vetere* tractum, scribendum est,) cujus non ita pridem vitam Cel. *Muratorius* noster illustravit. Hoc tempore æmulatio quædam intercessit *Sigonio* cum *Anton. Bendinello*, ludi Mutinensis magistro, qui, cum audisset, parari aliquid a Nostro de vita *Scipionis Æmiliani*, occupavit ipsius consilium, effecitque, ut frustra laborem suscepisse videretur *Sigonius*,

quem tamen postea, limatum scilicet & ornatum diligentius, in lucem protulit. Sed,ut, agrum sibi sterilem non esse, ostenderet, *Fastos Consulares* ac *Triumphos Romanorum* illustrare aggressus, primam ejus Operis editionem protulit A. 1550 Mutinæ, & auctiorem A. 1556 Venetiis, recusam deinde Basileæ A. 1559, & sæpius. Aucta hinc fama *Sigonius* A. 1552 Venetias evocatus est, & successor datus in schola humaniorum literarum *Fr. Robortello*, ante quem *Regius*, *Sabellicus*, *Egnatius*, in ea schola docuerant. Quam placuerit Venetis, inde colligas, quod altero statim anno stipendium CLX Ducatorum ad CCXX illi auctum est. Hic septem illi Orationes natæ sunt, quibus singulis annis scholas eloquentiæ auspicari solebat. Hic evulgavit etiam *de nominibus Romanorum libellum* A. 1553; deinde A. 1555 *Scholia in Livium*, sæpe recusa. Hic posterior liber ansam dedit controversiis, quas molestissimas habuit cum *Fr. Robortello*, viro docto sane, sed invidiæ stimulis nimium quantum agitato, qui ferre non posset, successorem suum, juvenem hominem, sibi veterano non tantum linguæ & eloquentiæ Latinæ, sed etiam maturi judicii, gloria vulgo præferri. Hujus arrogantiam & contumelias ut retunderet, edidit *Sigonius* A. 1557 *duos Emendationum Libros*, in quibus simul sua in *Livium* Scholia adversus *H. Glareanum* tutatus est. Compositæ videbantur lites cum *Robortello*, cum *Hieronymus* ipse *Seripandus*, Cardinalis, coram forte utrumque nactus Bononiæ, ipsos in gratiam reduxisset: sed mox tanto acrius, *Robortelli*, ut hic confirmatur, culpa, recruduerunt. Inter hæc edidit *Sigonius Fragmenta Ciceronis* A. 1559; & anno proximo libros *de antiquo jure civium Romanorum*, *de antiquo jure Italiæ*, & *de antiquo jure Provinciarum*, quos classicos pæne in suo genere haberi constat. Hoc ipso A. 1560 iterum *Robortello*, ad Bononiense Gymnasium duobus ante annis translato, successit Noster in cathedra Rhetorica Patavii; in quam urbem cum rediisset A. 1561 *Robortellus*, ad docendam præter humaniores literas Philosophiam morum, novæ æmulationis atque discordiarum faces animis subditæ sunt. *Robortellus* præsertim eo progressus est, ut etiam nata-

natalium obscuritatem & corporis defectus, & si quid in toto vitæ actu reprehendendum invenisse sibi videretur, æmulo objiceret. *Sigonius* etiam triginta dies in prodenda *Robortelli* ignorantia exspatiatus est, singulis triduis aliquot ejus errorum confutatione typis tradita; edit itque eodem A. 1562 *Libros duos Disputationum.* Facit hic Cel. *Muratorius* pro ea virtute, cujus ipse non autor modo aliis, sed exemplum est, cum post ea, quæ pro excusanda etiam acerbitate dici possunt, tandem subjicit: *Nihilo tamen secius majorem laudem, quantum quidem mihi videtur,* Sigonius *tulisset, si, uti virum Philosophum, eoque magis Christianum, decet, mitius ac moderatius in hostem, quamvis improbum, invectus fuisset.* Non quieverunt lites, nisi cum *Robortelli* morte, quæ incidit in XV Cal. April. A. 1567. Jam quatuor annis ante *Sigonius*, (credit *Muratorius*, quod ipsum & æmulum ipsius eadem mœnia non caperent,) abdicato munere Patavienfi, Bononiam concesserat, ubi duplo stipendio ejus, quod Patavii habuerat auctus, & civitate donatus, eloquentiam per reliquum vitæ tempus summa tranquillitate docuit: vulgavitque statim A. 1564 libros *de Republica Atheniensium*, item *de Atheniensium Lacedæmoniorumque temporibus*; Anno autem 1665 *Aristotelis Rhetoricorum Libros*, Latio a se donatos. Discesserat in libris suis de antiquo jure civium Romanorum a quibusdam sententiis *Nic. Gruchii*, qui paulo ante Commentarium de comitiis Romanorum ediderat. Hinc certamen ortum novum, sed in quo nihil modestiæ & urbanitatis desideratum est, ut intelligi posset, non sua natura asperum esse & rixosum *Sigonium*, sed, si quid in *Robortello* peccaverit, ipsius Adversarii quasi contagione infectum fecisse. Prodiit A. 1565 *Gruchii* Responsio ad binas *Sigonii* Reprehensiones: cui statim hic reposuit Disputationes duas, *de binis comitiis, & lege curiata.* A. 1567, Refutatione ad posteriorem *Sigonii* Disputationem edita, finem certamini imposuit *Gruchius.* Noster vero A. 1574 *de Judiciis* Libros tres edidit, præstantissimos illos quidem, sed in quibus, non credibile est, illum tantam temporibus intercapedinem posuisse. Nimirum ea tempestate animum applicuerat ad Historiam Italicam a declinatione inde

imperii contexendam: eamque ob causam tabularia omnia perlustravit, Diplomata & monumenta, quorumcunque vel privatorum, vel publicorum fieri copia illi potuit, aut inspexit, aut per amicos consuluit. Hinc natæ illi *Historiæ de Regno Italiæ*, quas eodem A. 1574 primum Venetiis vulgavit, res ab A. 565 ad 1199 complexus. Plausibus, quos dignos nactum est hoc Opus, excitatus, A. 1577 subsequi jussit alterum, ab A. 284 ad initia Regni Longobardici & superioris Operis perductum, *de Occidentali Imperio*. Sed etiam a fine continuavit Italiæ Historiam, eamque ad annum produxit 1286, quæ quidem continuatio post mortem denique Autoris ab *Alex. Caprara* in lucem prolata est. Merito hic reprehenditur eorum negligentia, qui, cum prelo commendarent has de Regno Italiæ Historias, omiserunt *Catalogum Historiarum & Archivorum*, quibus usus fuerat *Sigonius*, editum Bononiæ A. 1576, quo tanto magis opus erat, cum ipsa monumenta, varie expilata ac dissipata, quo tandem pervenerint, non constet, quod ipso se usu edoctum profitetur Cel. *Muratorius*, quo nemo unquam diligentius, felicius, monumenta rerum Italicarum conquisivit. *Sigonius* autem, ut *Bononienses* sui aliquod ex se ornamentum haberent, ejus *urbis ac Reipublicæ Historiam* scribendam suscepit: cumque primus conatus, antequam exiret, non probaretur civibus (quæ illius rei causæ fuerint, discere volentes ablegat *Muratorius* ad *Vincentii Borghinii* Dissertationem, *An Florentiæ Attilas excidium attulerit? p. 256.*) distulit opus, & aliquanto post elimatius edidit, cui succenturiavit *Libros V de Episcopis Bononiensibus*, qui A. 1586 primam lucem viderunt, Autore jam fatis functo. Ceterum eam sibi in hoc etiam genere famam paraverat *Sigonius*, ut A. 1578 a *Gregorio XIII*, Pontifice Maximo, invitaretur ad Historiam Ecclesiasticam universam illustrandam, quod negotium *Onuphrio* quoque *Panuinio* ante commissum, *Baronio* Cardinali reservatum, videbatur. Prælusit magno Operi *Sigonius*, publicatis A. 1581 in *Sulpicii Severi Ecclesiasticam Historiam Commentariis*, & *Libris VII de Republica Hebræorum*. De Operis ipsius reliquiis jam dictum

ctum est in Programmate, quod *Tomo tertio* præmissum, & *Actis* his insertum est. Brixianis ea tempestate se obtulerat *Sigonius* ad Historiam illius Reipublicæ literis tradendam, sed illi elabi eam suæ gloriæ occasionem passi sunt. Ceterum *Sigonius* Bononiæ tum *Palæoti*, Cardinalis, tum aliorum, qui ingenio vel literis eminebant, familiaritatibus atque amicitiis usus est, & bona pars, si non autor, fuit Societatis illius *Bononiensis*, quam *Academiam* deinde dixerunt: de cujus origine insignem locum & bene longum ex *Friderici Borromæi*, Cardinalis, *Lib. I Cap. 1 de fugienda ostentatione* profert Cel. *Muratorius*. Quæ sub finem vitæ *de Consolatione Ciceronis* illi nata est controversia, ea notior est, quam ut repeti hic debeat. Duo nos docet *Muratorius*, quæ ad refutandas quorundam hac de re narrationes pertinent. Primo falsum esse, quod ajunt, ipsum sub finem vitæ confessum apud amicos, se Autorem libelli: quippe constanter hoc negasse *Sigonium* apud *Antonium Gigantum*, amicum intimum; neque quidquam inter ipsius chartas inventum, unde probabilis alioquin suspicio, ab ingenio, studiis, & facultate viri ducta, confirmari posset. Deinde commentitium esse, & forte in *Jo. Imperialis* demum cerebro ac *Museo Historico* natum A. 1640, *Sigonium* præ mœrore extinctum interceptæ sibi, quam sperasset ex hoc libro, gloriæ, si fucum facere nasutioribus potuisset. Satis gloriæ partum erat *Sigonio*, si Autor fuit Opusculi, cum dignum *Cicerone* fœtum, expressam certe *Tulliana* orationis imitationem, plerique omnes agnoscerent. Et, quam non victum se putarit, illud declarat, quod *Oratio tertia contra Riccobonum*, ultimum Operum ipsius mortalium, ipso volente post mortem ipsius edita est. Modestius in hac etiam lite *Sigonium* se gessisse *Riccobono* Adversario, non doctissimus modo vitæ illius Scriptor ipse judicat, sed aliorum etiam sententiis confirmat. Mortuus est *Sigonius* in patria sua, & villa, in quam secedere per æstatem valetudinis & amicorum causa solebat, A. 1584, quem annum ex publicis Mutinensium Annalibus probat Cel. *Muratorius*, funeris quidem amplissimi honorem illi tribuente patria, sed monumento omni publico caruit. Quo

magis

magis laudandus *Alphonſus Saxius*, Aquarii Comes, ac Patricius Mutinenſis, qui anno demum 1600 imaginem *Sigonii*, (qua etiam *primus Tomus* Operum illius in fronte exornatus eſt,) inter depictas effigies aliquot illuſtrium Cardinalium in Sacello gentis ſuæ dedicavit, teſtatus inſcriptione, *eandem promeritum dignitatem, ſi quam præclare de ſacris bonisque literis meritus fuerit, inſpiciatur*. Fuit *Sigonio* vultus liberalis, lata rugoſaque frons, gravis adſpectus, ſtatura mediocris. Deſiderabatur in eo clara jucundaque vox, & expeditum linguæ obſequium, unde blæſum illum vocat *Robortellus*. Meditabundus incedebat, in colloquiis tamen amicorum facilis & venuſtus. Lenes illi honeſtique mores amicitias facile conciliabant, quas ille virtute ſua & conſtantia tuebatur. Conjugium ſuadentibus reſpondebat, *ne Diis quidem Deabusque ſimul nitentibus contigiſſe, ut Venerem Palladi conciliarent.* Scripta Viri nobiliora jam commemoravimus. Omnium etiam minorum, Catalogum texit Cel. *Muratorius*, quem hic repetere tanto minus opus eſt, quod inſeruntur his *Actis* ſingulorum Tomorum Programmata, titulos & argumentum complexa. Hiſtoriam *de Regno Orientali* per errorem commemorat *Anton. Riccobonus*. *Scholia in Ciceronis Orationes*, & *Commentaria in ejusdem Orationes de re agraria*, quæ circumferuntur ſub nomine *Bernardini Lauredani*, itemque *Commentaria in Ciceronis Epiſtolas familiares*, quæ *Hier. Ragazzonii* nomen adſcriptum habent, quæque ab aliis ad *Manutium* Autorem referuntur, hæc, inquam, omnia ex recitationibus forte *Sigonianis* excepta ſunt. Atque hæc quidem, incerta fide tradita, neque damnat Cel. *Muratorius*, neque probat. Falſo autem tributa *Sigonio* arbitratur iſta: *de titulis Regis Hiſpaniæ* Librum, ſub *Jac. Mainoldi* nomine editum, & Opus *de Senatu*, quod præſcriptum habet nomen *Jo. Zamoſcii*. Operibus *Sigonii* A. 1604 Francofurti editis adjectum eſt illius *judicium de Romanæ Hiſtoriæ Scriptoribus*, quod, ſi eſt *Sigonii*, certe non eo conſilio ab eo ſcriptum apparet, ut ſic ederetur; quod etiam aliis ejus poſthumis libris contigit. Supereſſe illud unum videtur, ut, quoniam *Tomi*

ſecun-

secundi Programma non ita, ut reliquorum, his *Actis*, ob eam causam, quam initio indicavimus, potuit inseri, illud hic quasi revocemus:

Viris Eruditis Philippus Argelatus, *S. C. C. M. Caroli VI Rom. Imp. Semper Augusti a Secretis S. P. D.*

Novam Caroli Sigonii *Editionem instauraturus, jam ante scripseram, quæ ad ornamentum celebratissimi Scriptoris designabam, quæque sint opera mea veteribus editionibus accessura, & Elenchum Tomo primo præposui, ut omnes meditamenta nostra præcognoscerent. Absolutus ad hunc usque diem Tomus alter in lucem prodit, qui continet Libros XX de regno Italiæ, Sereniss. Principi* Eugenio a Sabaudia *dicatos. Atque hoc etiam pacto me de* Sigonii *manibus, atque universo Italico nomine, bene meruisse puto, cum patronum eum acclamaverim, qui Augustissimi Imperatoris Vicario munere fungitur in Italia nostra, eamque suis victoriis ornavit, ac præsentia sua aliquando hilarem fecit atque beatam. Quod ad literariam operam spectat, quam in illustrandis* Sigonianis *Libris adhibuit Vir Cl.* Josephus Antonius Saxius, *Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus, paucis referam: sat mihi namque fuerit hominem nominasse, Literariæ Reipublicæ ex editis libris notissimum, ut tuam, Lector humanissime, probationem & commendationem inveniam. Libros namque* Sigonianos *perpoliendos tradidi Viro, ob longam Historiarum lectionem, in omni antiquitate versatissimo, copia Diplomatum, aliorumque veterum monumentorum, optime instructo. Plura namque de celebratissimo Archivo Monasterii S. Ambrosii ad illustrandam* Sigonianam *Historiam contulit, quæ communia sibi diligentissimus Autor peroptasset. Hinc erit, ut editio nostra in pretio sit omnibus futura, & Italica Historia meliorem lucem nancisci facile possit, quod præ ceteris optabam. Sed, ut distinctius intelligas, quale fuerit Cl.* Saxii *studium, accipe, quæ ipse præfatur. Hæc tantum addere liceat; ex collatis posterioribus quinque* Sigonii *Libris, qui pluribus aliis in editionibus desiderabantur, non incuriosa quædam, hac nostra, emer-*

gere, quæ literatis viris cognoscere gratissimum sit, meque plurimum curasse, ut Index rerum & verborum amplissimus accederet, expressis oppidis omnibus, castris, viris, villis, urbibus, montibus, & fluminibus, a Sigonio, *sive a* Saxio, *memoratis; atque, ne synonymorum copia Lectorem deciperet, maxime novum, cujuscunque situm, & regionis locum, diversa characterum forma indicavimus, Geographicorum Lexicorum more acceptissimo. Personarum vero nominibus vel gentis originem, vel officium, vel patriam, adjunximus, ut unam ab altera distingueremus. Et, quæ ab Autore & Annotatore, utpote eruditissimis, superflua pro eruditis Lectoribus judicata sunt, ego in Indice, rei Historicæ minus instructis morem gerens, breviori tamen, ut fieri potuit, stilo, tanquam specificationes addidi. Sed insuper Chronologicus alter, typis unis, jam ante, atque etiam seorsim, vulgatus, ut ad meliorem formam perficeretur, curavi; qui præsidio sit memoriæ commodissimo, & supra veterem editionem copiosior Capitum, rerum autem indicatarum contractior, ne inutiliter in præcitato enuntiata, omnia repeterentur, sed maxima diligentia nitidissime expurgata qualibet serie, additis e conspectu correctionibus, locosque Autoris numero paginarum denotatos appellans. Quorum novorum diligentissimi laboris & maximi tædii Operum intentio, atque abbreviaturarum explicatio, brevissima ad eosdem Indices Præfatione explicabitur. His itaque, Lector humanissime, in tui gratiam paratis, utere feliciter, studiorum tuorum incremento. Vale!*

Digna erat Cl. *Saxii* Præfatio, ad quam provocat *Argelatus*, quæ tota & ipsa insereretur, adeo plena est bonarum rerum, & bonam partem adhuc incognitarum, sed, cum aliquot illa plagulas occupet, suademus potius, ut aliquis separatim eam typis vulgandam curet, quo illi etiam frui possint, quos rationes suæ a toto Opere prohibent; hic modo pauca delibabimus. Exposita difficultate Operis a *Sigonio* suscepti, & laudibus, quas in eo perficiendo promeritus est, non diffitetur, *indefessa accuratissimi Scriptoris diligentia nondum effectum esse,*

esse, ut, detersa prorsus obscuriorum ætatum fuligine, integer defæcatusque historicæ veritatis splendor eluceret. Plura enim, inquit, *primævis obsita tenebris adhuc in incerto latent: plura e lutulentis fontibus hausta spongiam lituramque merentur; nec raro peccatum est in annorum serie historica digerenda, aut in ipsa rerum per superiora tempora gestarum narratione, locis personisque mendose indicatis.* His mederi cum vellet Cel. Autor, & iis etiam, quæ a *Baronio, Peregrinio, Mabillonio, Pagio, Bachinio,* aliisque, peccata hic sunt, (quorum omnium non minus, quam *Sigonii* sui, laudibus se favere, candidissime significat,) Historiam universam Langobardicam, mirifice nonnunquam ab uno illius Scriptore, *Paulo Diacono,* turbatam, revolvere aggressus est, studuitque, ut collatis veterum testimoniis, atque attente perlectis chartis publicis privatisque, Langobardicam Italici regni seriem contexeret, si minus labis omnis expertem, certe veritati magis consonam. Deinde specimina subjungit suarum emendationum. V. g. *Paulus* ipse *Diaconus IV, 50 seq. Rotharis* usque ad *Grimoaldum* successoribus plures regiminis annos assignat, quam utriusque Legum Edicta patiuntur. Erroris fontem feliciter detexit Cl. *Saxius* in *Rodoaldi* Historia, qui non *annis quinque & septem diebus* regnasse debet, ut nunc habent libri, sed, ut scribere voluit *Paulus, mensibus quinque & septem diebus. Adaloaldum, Agilulfi* Regis filium, non A. 603, sed triennio ante, natum contendit: vulgatam sententiam, Epistola *Gregorii M.* ad *Theudolindam* matrem nixam, ita elidit, ut literas Pontificis serius datas dicat; quam rem conjecturis quibusdam facit probabilem. *Desiderium,* Langobardorum Regem postremum, anno, non 756, quod adhuc ab omnibus scriptum est, sed proximo demum, seu 757, ad imperium pervenisse, ex charta illius ætatis demonstrat. In Exarchorum serie & historia tum eruditis *Bened. Bachinii* laboribus, libro *Agnelli* Pontificali impensis, usus est, tum ipse primus *Anastasii* testimoniis ostendit, *Eutychium,* qui semel modo adhuc in Exarchis relatus est, bis eam dignitatem obtinuisse. In Gallicis Germani-

cisque Regibus frequenter claudicavit *Sigonius*, destitutus tum aliis monumentis, tum præcipue *Carolini* Codicis Epistolis, quæ Cel. *Saxio* præsto fuere. In hoc igitur intervallo v.g. primus ex veteri charta docet, jam A. 773 Regem Langobardorum acclamatum *Carolum*. *Bernardus*, *Caroli M.* nepos, non A. 813, sed 812, Italiæ regnum cœpit, neque A. 718, sed 717, ob conjurationem excœcatus periit. In qua terrarum parte obiisset *Ludovicus II*, Imperator, silent fere Scriptores. *Arcanum hoc*, inquit ipse Cel. Autor, *in Annotationibus ad A. 875 evolvi. Sed hujus beneficii laus tribuenda est doctissimo Viro*, Jo. Burchardo Menckenio, *nuper magna literarum jactura defuncto, qui in nova rerum Germanicarum Collectione* Andreæ, *Presbyteri*, *Chronicon evulgavit. Scriptor autem iste postrema* Ludovici, *Imperatoris*, *acta & mortem recenset*, *seque funeri interfuisse testatur*, *cum post aliquot ab ejus obitu dies ejusdem cadaver e Brixiæ sepulchro refossum*, *atque in feretro collocatum*, *solenni instituta supplicatione Mediolanum deportaretur*. *Carolus Crassus* Italicum Regnum non iniit A. 880 demum, quod *Sigonii* ætate credebatur, sed, quod nunc ex *Bertinianis* Annalibus constat, jam 879: nunc docuit Cel. *Saxius* ex charta antiqua, factum id esse, ejus anni mense Octobri. *Arnulphum*, Germaniæ Regem, in Italiæ Regibus non connumerat *Sigonius*, resque ab illo gestas in *Berengarii* modo gratiam putat: alia omnia docet Cel. Autor, &, sibi quæsivisse regnum in tertium minimum annum productum, (jure, injuria? non disputat,) ostendit. Simili industria versatus est in his, quæ ex *Byzantinis* Historicis ad Græcorum Imperatorum res illustrandas post *Sigonium* proferri potuere: itemque in annis & actis Romanorum Pontificum, ubi *Pagium* præsertim secutus est. Ad Mediolanensium vero Præsulum seriem & res gestas multa post *Papebrochium* ipse Cel. Autor ex chartis vetustis, incognita ante hunc diem, attulit. Inprimis hac in parte conspicua est ipsius industria. Inter alia liberat Mediolanensem Ecclesiam ab impacto illi schismate, quo per ducentos annos a Romani Pontificis autoritate discef-

discesserit: sed contra ea falsam gloriam illi non vult tribui, cum prodidit *Sigonius*, a *Gregorio M.* donatos esse Mediolanenses Archi-Episcopos jure creandi Reges Italiæ, idque à *Carolo M.* sancitum esse, quod ipse posterique Reges ferream coronam Madoetiæ ab iisdem acciperent. In Aquilejensibus & Gradensibus Patriarchis multa emendavit, multa resarcienda & expolienda superesse, fatetur. In Ravennatis Ecclesiæ Archi-Episcopis *Bacchinii* operam, circa *Agnelli* Pontificale versatam, sibi profuisse multum prædicat. Illud minime hic prætereundum est, bis editum *Sigonii* Opus ipso superstite, primo Venetiis A. 1574: deinde auctius multo atque emendatius Bononiæ A. 1580. Priorem repræsentarunt externi typographi, qui aliquoties recuderant: posteriorem exhibet Cel. *Saxius*, ita tamen, ut non refugerit molestum laborem comparandæ etiam prioris Editionis, &, quæcunque mutata sunt a *Sigonio*, in extremo margine indicandi, adjectis etiam rationibus, cur mutatum quodque videatur a *Sigonio*. Illud autem longe maximum præstitit Historiarum studiosis beneficium, quod Autores, quos secutus est *Sigonius*, certe quorum fide firmari possunt ipsius dicta, diligentissime annotavit: quo vel solo nomine, quantum Viro Cel. debeat nostra & posterorum ætas, apparet. In fine Præfationis laudat *Laurentium de Georgiis*, Tabulario Mediolanensi Præfectum, cujus beneficio chartæ omnes ipsi patuerunt numero & pretio antiquitatis insignes, ex quibus Italicorum Regum & præsulum Mediolanensium historia juvari potuit. Hæc fere ad XV priores Historiæ Italiæ libros pertinent, *Sigonio* vivo iterum, quod diximus, editos. Accessere posthumi V, quorum Historiam peculiari Præfatione exponit Cl. *Saxius*. Asservatur autographum in Bibliotheca *Ambrosiana*, cui Noster cum laude summa præest. Cum Venetiis imprimendum esset Opus, venia ejus rei impetrari non potuit, donec quædam immutarentur, quæ illius Reipublicæ gloriæ detrahere viderentur: quæ illa fuerint, hic ex autographo cum fide indicatur: ita, ut post tantam temporis intercapedinem nunc demum, qualis de manu sui Autoris exiit, ea pars Historiæ extet. Nova impedimenta ob-

jecerat Operi Inquisitor Provinciæ, sed, etiam illa quomodo superata sint, hic ex Epistolis enarratur. Ceterum eadem diligentia etiam hic versatus est Cel. *Saxius*, cujus hoc unum specimen proferamus. Scriptum est in ipso avtographo, *Fridericum II*, Imperatorem, promisisse *Honorii III*, Pontificis Maximi, Legatis, se *centum milites* in Oriente suo stipendio per duos annos habiturum. Illud festinantis *Sigonii* erratum ex alio ipsius loco emendatur, ubi *mille militum* fit mentio. In ipso autem Orationis *Sigonianæ* contextu nihil mutavit idoneis de causis Cel. *Saxius*. Coronidis loco adjecit Epistolam Clarissimi & Doctissimi Equitis Marchionis, *Joseph Malaspina*, Abbatis S. Martiani, & a Consiliis Augustissimi Cæsaris, quibus tuetur, falsum prorsus esse *Alerami*, (Montisferratensium Marchionum conditoris,) conjugium cum aliqua *Ottonum*, Cæsarum, filia, illumque Marchionis Montisferrati dignitate jam fuisse insignitum, antequam *Otto I* Italiæ Regnum iniret.

JACOBI GRETSERI, SOCIETATIS JEsu Theologi, Opera omnia, antehac ab ipsomet Autoro accurate recognita, Opusculis multis, Notis, & Paralipomenis, pluribus locis in hac Editione insertis, aucta & illustrata, nunc selecto ordine ad certos titulos revocata.

Tomus I & II.

Ratisbonæ, sumtibus Joannis Conradi Peez & Felicis Bader, Sociorum, 1734, fol.

Tomus I Alph. 6 pl. 10, Tomus II Alph. 6.

Cum nemini inter paulo humaniores *Jacobi Gretseri* nomen ignotum esse potest, tum ejus Opera a Pontificiis tanti semper æstimata sunt, ut, quos cum ipso conferant, paucos se habere, profiteantur. Itaque edi denuo universa Viri doctissimi Opera voluerunt, & in XVII Tomos digesta, qui in

in limine nominati fuerunt, Bibliopolæ nobilissimi. Nos de duobus Tomis primis, qui ad nos adhuc pervenerunt, pro instituti nostri ratione dicemus. Primo Tomo præmissa est Commentatio de vita, virtute & doctrina *Jacobi Gretseri*, ex qua cognoscimus, natum illum fuisse A. 1562 Marckdorfii in Suevia, &, tyrocinio in Societate Jesu deposito, absolutoque Theologiæ curriculo, Philosophiam Ingolstadii primum, deinde Theologiam, docuisse, mortuumque tandem A. 1625 esse. Maximam vero partem hujus Commentationis conficiunt virorum variorum de *Jacobi Gretseri* eruditione judicia, in quorum prænominibus sæpius dormitarunt Autores, e. g. Cel. *Jœcherum* nostratem tantummodo appellant *Christianum*, cujus prænomen est *Christiani Gottlibii*, & *Baylium*, incertum, quo autore, vocant *Magnum*.

Ipse *Tomus I* ea complectitur, quæ *Gretserus de sancta cruce* libris septem conscripsit. In quorum *primo*, explicatis Pag. 1-177. generibus crucis, Autor inquirit, quæ qualisve illa crux Dominica fuerit, quam tactu, sanguine, ac morte sua, Salvator consecravit, quænam illam crucem vel comitata, vel subsecuta, vel antegressa fuerint: quonam cultu sit colenda, & quo in pretio semper tam ipsa, quam ejus reliquiæ, a Pontificiis sint habitæ; quibus explicatis, miracula, per crucem Domini facta, recenset, & de reliquis passionis Dominicæ instrumentis disserit. *Libro secundo* de imaginibus crucis, quæ signum crucis 178-315. permanens, non transiens, appellantur, sive sculptis, sive fusis, sive pictis, sive alia ratione factis agitur, ac primo earum antiquitas, deinde frequens apud Christianos usus, variis argumentis & exemplis docetur, ac denique pro more miracula quædam adjiciuntur, quibus Deus testatus sit, usum & cultum talium imaginum sibi gratum & acceptum, hominibusque utilem & salutarem esse. *Liber tertius* varias diversasque cru- 316-337. cis apparitiones, variis hominibus factas, ex Historiarum monumentis repetit, & sistit. *Libro quarto* agit Autor de signo 338-437. crucis transeunte, hoc est, de illo, quod, simul atque formatum est, desinit esse, forma quidem & specie, non fructu & utilitate. Hinc exponit, quomodo signum hoc sit effingendum, & quæ mysteria & commoda contineat, quando signum

hoc

hoc a Christianis usurpari cœptum sit, & quam frequens ejus usus fuerit inter Christianos, quosnam effectus, & unde illos,
Pag.438 seq. habeat. *Liber quintus* est de cruce spirituali, ubi disquirit Autor, quid & qu ·tuplex sit, a quibus, quomodo, & quo fructu, ferenda, vocatis in subsidium non solum Scripturæ Sacræ,
1-43. verum etiam Patrum, testimoniis. *Tomo* huic *primo* præter Indicem accessit mantissa, in qua habetur Dissertatio *de vino myrrhato & vasis murrhinis*, ubi ostenditur, potum illum Christo ante crucifixionem oblatum, nec suavem, nec dulcem fuisse, nec myrrhatum dictum esse a vasis murrhinis, quæ, licet ex lapide pretioso affirmentur fuisse, non tamen vel porcellanæ, vel ex myrice, vel fictilia, vel ex concretis murrhæ lachry-
44-100. mis, fuisse asseruntur. Porro in hac mantissa exhibetur *Apologia pro cruce, in qua Christus passus, pro imagine & pro signo crucis, contra Franciscum Junium*, qui ea, quæ *Bellarminus* de hac ipsa cruce scripserat, aggressus, variis argumentis la-
101 seq. befactaverat. Clauditur hæc mantissa *Syntagmate de Insignibus Imperii*, in quo quidem, paucis de Sacri Imperii sacris Cimeliis & Lipsanis præmissis, festum lanceæ inprimis & clavorum asserit Autor ab *Innocentio VI*, Pontifice, rogatu *Caroli VI*, Imperatoris, institutum, & a *Martino VI*, Pontifice, translatione Insignium Imperialium ex Bohemia Norimbergam facta, novis indulgentiis confirmatum esse. Unde inquirit, quænam lancea asservetur, vel asservata fuerit inter Imperii sacra Lipsana, quomodo & quando sacra lancea post cœleste indicium reperta sit; ac de lancea Dominica ex divina revelatione Antiochiæ reperta, de festo inventæ lanceæ, de miris lanceæ repertæ effectibus ceteris, differit.

Tomus II varia Græcorum Autorum encomiastica monumenta Græco-Latina de sacra cruce exhibet, quæ ex variis Biblio-
1-44. thecis eruit olim, & in lucem edidit, *Gretserus*. Primo igitur loco sistitur *Alexander*, Monachus, *de veneranda ac vivificæ crucis inventione* Græce & Latine, quem excipiunt ea, quæ
44-46. de inventione sanctæ crucis in *Chronico Georgii Hamortoli* leguntur, & quæ de eadem re habet *Ambrosius* in Oratione de
48. obitu *Theodosii*, Imperatoris. Accedunt *S. Paulini* Epistola ad

ad *Severum*,fratrem unanimum, de inventione crucis, & testimonia ex *Sulpicii Severi*, *Ruffini*, *Theodoreti*, *Socratis*, *Sozomeni*, *Nicephori*, scriptis, & ex Epistola *Leonis*, Imperatoris, ad *Umarum*, Saracenorum Regem, repetita, una cum *Petri Damiani* Sermone de inventione sacræ crucis. De exaltatione crucis proferuntur quædam ex Menologio, quod habetur in Typico Sabæ, & *Curopalata*, *Sophronii*, Patriarchæ Constantinopolitani, Oratio de exaltatione venerandæ crucis, & de sancta resurrectione, *Andreæ*, Archi-Episcopi Cretensis, Orationes duæ de exaltatione venerandæ crucis, *Josephi*, Archi-Episcopi Thessalonicensis, Oratio, *Theophanis Cerumei*, Archi-Episcopi Tauromeniæ in Sicilia, Orationes duæ, *Leonis*, Imperatoris, *Pantaleonis*, Presbyteri Monasterii Byzantinorum, *Germani*, Patriarchæ Constantinopolitani, *Philothei*, itidem Patriarchæ Constantinopolitani, *Macarii*, Archi-Episcopi Philadelphiensis, *Callisti*, Patriarchæ Constantinopolitani, *Joannis Calleca*, Patriarchæ Constantinopolitani, & *Chrysostomi* duæ Orationes, quæ uti omnes de exaltatione crucis differunt, sic singulæ Annotationibus quibusdam, licet brevissimis, illustratæ sunt a *Gretsero*. Pro adoratione crucis media quadragesima, ex Typico S. Sabæ, ex *Triodio* Græcorum, ex *Curopalata*, ex *Chrysostomo*, ex *Sophronio*, Patriarcha Constantinopolitano, ex *Theodoro Studite*, ex *Germano*, Patriarcha Constantinopolitano, ex *Joanne Xiphilino*, ex *Philotheo*, & ex *Theophylacto*, Bulgariæ Archi-Episcopo, loci a *Gretsero* Notis illustrati exhibentur. De festo vero sacræ crucis Calendis Augusti ex typico S. Sabæ & ex *Timotheo*, Presbytero Antiocheno, & de parasceve ex Libro Antiphon. *Gregorii Magni*, ex *Athanasio*, ex *Chrysostomo*, ex *Leontio*, Presbytero, agitur, quorum vel Orationes, vel testimonia, ubique Annotationibus explicantur. His accedunt alia ad crucem pertinentia, ut homiliæ, *Ephraem*, *Chrysostomi*, *Severiani*, Episcopi Gabalorum, *Georgii Mytilenæi*, duo fragmenta *Methodii*, &c. quibus annectuntur ea, quæ de signo crucis, quod *Constantino M.* apparuit, *Gelasius* refert, & quæ *Cyrillus* de crucis signo, tempore *Constantii*, Imperatoris, viso, *Procopius* de cruce Apameensi, &

Pag. 51 seq.

65 seq.

71 seq.

212 seq.

354 seq.

Theophylactus Simocates de cruce ad templum S. Sergii missa memorant, una cum aliis dubiæ fidei & incertæ autoritatis ſcriptis de inventione atque apparitione crucis. Coronidis quaſi loco acceſſerunt *Germani*, Patriarchæ Conſtantinopolitani, Oratio, & *Theophanis Ceramei* Homilia de reſtitutione imaginum. Subjunguntur Indices tam locorum Scripturæ Sacræ, in Tomo hoc altero ad crucis illuſtrationem adductorum, quam rerum in hoc ipſo Tomo notatu digniorum.

Johann Heinrichs von Falckenſtein Nordgauiſche Alterthümer und Merckwürdigkeiten.

h. e.

JO. HENRICI DE FALCKENSTEIN Antiquitates & Memorabilia Nordgaviæ veteris.

Tomus I.

Suobaci, apud Jo. Jac. Enderes, 1734, fol.
Alph. 4 pl. 1, cum Tabb. æn. 4.

Nondum deſinit bene mereri de Nordgavia Ill. *Falckenſteinius*, ſed novas illius Antiquitates cum Viris doctis communicat. Diverſum hoc, quod nunc molitur, & *cujus priorem Partem* in manibus habemus, Opus eſt a priore, cujus recenſum in his *Actis M. Nov. A. 1733 p. 489 ſeq. M. Jun. A. 1734 p. 252 ſeq.* & *M. Jul.* ejusdem *Anni p. 308 ſeq.* inſtituimus. In illo enim de una ſaltem Nordgaviæ parte, nimirum de Epiſcopis & Epiſcopatu Aureatenſi, egit, & ultra octavi Seculi primordia non adſcendit. In noſtro vero univerſæ Nordgaviæ ſitum, Provincias, & Principes, deſcribit, atque ad antiquiſſima uſque tempora progreditur. *Capitibus octo* hic Tomus abſolvitur.

Pag. 1 - 16. *Caput I* de *Harudis*, *Seduſiis*, *Hermunduris*, *Thuringis*, *Narciſſis*, *Armalauſis*, *Bojis*, *Francis*, & *Saxonibus a* Carolo M. *devictis*, *& in Nordgaviam miſſis*, *vetuſtiſſimis Nordgaviæ populis*, diſputat, quos omnes, fortes, magnanimos, nobilesque fuiſſe docet, & Genealogiarum conditores jure reprehendit, qui

qui apud Romanos,aut in Trojano equo,inani ridiculoque conatu, quærunt primas Germanicarum familiarum origines. *Capite II varias Virorum doctorum de Idololatriæ initiis* Pag 17 - 25.
ſententias affert. *Capite III* de *Idololatria Germanorum in genere*, & *ſigillatim Nordgavienſium*, agit. Refellit hic 27, 28.
Cluveri, *Schedii*, & *Wagemanni*, opinionem, qui, Germanos tres Deos coluiſſe, iisdemque notum fuiſſe venerandum illud SS. Trinitatis myſterium,aſſerunt. Poterat mendacii illos convincere vel unus *Tacitus*, qui *Tuiſconem*, ſive *Tuiſtonem*, *Mannum*, *Herthen*, *Mercurium*, *Herculem*, *Martem*, 29 - 48.
Alcidem, *Iſidem*, *Tanfanam*, *Velledam*, tanquam Germanorum Numina, commemorat. Antiquiſſimis temporibus Germanorum religio puritate integritateque ſua ſeſe commendabat. Binas veritates incomparabiles, divinam providentiam, 49, 50.
& animæ immortalitatem, crediderunt. Sed illam puram illibatamque religionem ſuperſtitio mirum in modum contaminavit penitusque evertit. Differit hac occaſione de *Saxonum*, 51 - 92.
Soraborum, *Cimbrorum*, *Freſorum*, *Thuringorum*, *Haſſorum*, *Francorum*, & *Suecorum idolis*, de *Diis Topicis Nordgavienſibus*, de *Beleno*, *Cerere*, *Stifa*, *Lollo*, *Mercurii Templo Mecklenbomenſi*, de *Emmenzheimenſibus idolorum* & *Druidum imaginibus*, de *Dea Hippona*, & *inſigni Bojorum* & *Nordgavienſium in idolorum cultu pertinacia*, quippe qui, 93 - 96.
non decere religionem Chriſtianam militem, aut belli Ducem, arbitrabantur. *Caput IV* de *Sacerdotibus* & *mulieribus fatidicis* præcipit. In magno atque præcipuo honore erant 97 - 99.
apud veteres Sacerdotes, ſine quorum conſilio nullam rem gravem atque arduam facile ſuſcipiebant. Tres illi Claſſes conſtituebant. In prima erant *Druidæ*, ſive antiquorum Germanorum Theologi,qui Sacrificia, myſteria, & alia ad religio- 100.
nem pertinentia negotia, interpretabantur, ſumma prudentia pollebant, judicum partes ſuſtinebant, rem bellicam moderabantur, capitis ſententiam ferebant, diris devovebant hoſtes,& liberi immunesque a bellis erant. Varias hic antiquitatum peritiſſimorum virorum de etymologia nominis *Druidarum*, 101 - 119.
horum veſtimentis, doctrina, Auditoriis, ſcientia in Medici-

 na,

na, vaticiniis, de ratione eos sepeliendi, opiniones adducit Ill. *Fal-*
Pag.114-121. *ckensteinius.* Ad alteram Sacerdotum Classem refert Auspices, qui ex victimarum extis, astris, avium volatu, & equorum hinnitu, futura divinabant. Primum auspiciorum genus per sortes, alterum per avium voces, & volatum, tertium per equitum hinnitus, quartum per judicium *Duellicum*, quintum per sanguinem & intestina hostiarum immolatarum, per-
122-132. agebatur. Lucrosæ illi divinandi arti non solum viri se tradebant, verum etiam, ac sigillatim quidem, mulieres, quibus divini quid inesse credebant majores nostri. Mulieres ejusmodi fatidicæ communi matrumfamilias & Alrunarum nomine veteribus celebrantur, & copiosum illarum catalogum nobis dedit Ill.
133-138. Autor. Ad tertiam Sacerdotum Classem pertinebant *Bardi*, qui fortia virorum illustrium facinora heroicis composita versibus cum dulcibus lyræ modulis cantabant. Ab hisce Bardis Phonasci, qui olim Moguntiæ, postea Argentorati & No-
139-152. rimbergæ, floruerunt, originem suam deducunt. *Capite V* de *Sacrificiis & humanis, quas Diis immolabant, hostiis* com-
153-182. mentatur. *Capite VI* de *lucis, nemoribus, templis Druidarum, quernis arboribus, Dryolatria, altaribus veterum,* disceptat. *Caput VII initia & propagationem religionis Christianæ in Nordgavia & regionibus vicinis* commemorat. In eo plerique Historiarum Scriptores consentiunt, jam primo post Christum natum Seculo Laureaci prima sanctioris religionis
183-186. fundamenta jacta fuisse. Divum enim *Laurentium*, non quidem illum martyrii gloria celebrem, sed alium ejusdem nominis, a *S. Petro* Aquilejam missum, cum Sociis Nordgaviam quoque intrasse, & illius incolis, Jesum Christum, Dei immortalis filium, carne tectum humano e cœlo delapsum esse, mira & inaudita facinora edidisse, pro mortalium admissis criminibus dirissimo crucis supplicio satisfecisse irato patri, denique ruptis sepulchri repagulis in cœlum iterum
187-189. sese recepisse, annuntiasse ferunt. Quam sententiam alii, *Pezius* inprimis, novam, commentitiam, cerebrinam, vocant, & *S. Sy-*
190-262. *ro* & *Juventio* hanc laudem tribuunt. Hinc Vitas *S. Syri, Juventii, Lucii, Maximiliani, Quirini, Floriani, Narcissi,*

Cassia-

Caſſiani, *Valentini*, *Severini*, *Maximi*, *Ruperti*, *Euſtaſii*, *Vitalis*, *Emmerani*, *Marini*, *Aniani*, *Victerpi*, *Conſtantii*, *Corbiniani*, *Wilibaldi*, *Wunibaldi*, *Walburgæ*, *Bonifacii*, *Solæ*, *Deocbari*, *Sebaldi*, *Gumberti*, pluribus fabulis commentisque inquinatas, deſcribit. *Capite VIII* de *Epiſcopa-* Pag. 263 -
tibus, *in Nordgavia ſitis*, *Ratisbonenſi*, *Aureatenſi*, *Bambergen-* 265.
ſi, *de Concilio Ratisbonenſi I*, (cujus intuitu indiculum super- 267 - 268.
ſtitionum paganiarum a *Ferdinando*, Epiſcopo Paderbornen- 269 - 303.
ſi, e Bibliotheca Vaticana primum publici juris factum Operi ſuo addidit, Notisque illuſtravit,) de *Concilio Ratisbonenſi II*, 304 - 319.
de *Concilio Altheimenſi*, & *Synodo ob Epiſcopos Villanos Ra-* 320 - 321.
tisbonæ congregata, quædam haud proletaria in medium affert. In fine comparet *Capitulare Caroli M. in Partibus Sa-* 322 - 332.
xoniæ, quod Ill. *Falckenſteinius* ampliſſimo eruditiſſimoque Commentario inſtruxit.

M. Joh. Alex. Döderlein Kurtzer, doch gründlicher, Bericht von dem Heydenthum der alten Nordgauer, &c.

h. e.

M. JO. ALEX. DOEDERLINI, LYCEI Weiſſenburgenſis Rectoris, Academiæ Cæſareæ Nat. Curioſ. & Regiæ Berolinenſis Societatis Scientiarum Socii, Antiquitates Gentiliſmi Nordgavienſis.

Ratisbonæ, apud Chriſtian. Theoph. Seiffart, 1734, 4.

Plag. 16½.

Uno eodemque tempore cum Ill. *Falckenſteinio* calamum in manus ſumſit Cl. *Dœderleinius*, & in origines & fata idololatriæ apud Nordgavienſes accurate diligenterque inquiſivit.
Veteres Germanos religione motos fuiſſe, & Diis cultum præ- §. 1.
ſtitiſſe, certum eſt. Hic, quem Numinibus exhibebant, cultus 2.
multo purior, ſincerior, ſimpliciorque ceterarum nationum
cultu fuit. Quid? quod *Cluverus*, aliique, ſanctiſſimum illud 3.

§. 4. S.S. Trinitatis mysterium innotuisse Germanis, nobis persuadere cupiunt, a qua tamen opinione cordatiores intelligentio-
5. resque merito divortium faciunt. Ab integra illibataque religione, cum tam numerosam Romanorum Deorum multitudinem oculis cernerent, paulatim desciverunt, & plures Deos
6. colere cœperunt. Quapropter *Soli* primum hebdomadis diem,
7. 8. *Lunæ* alterum, tertium *Tuistoni* sive *Tuisconi*, quartum *Wo-*
9. *dano*, sive *Othino*, quem Romani *Mercurium* esse credebant,
10, 11. quintum Deo *Thor*, sive *Jovi tonanti*, sextum Deæ *Freyæ*,
12. sive *Freæ*, septimum *Saturno*, consecrarunt. Præter hosce
13- 17. Deos terram, ignem, fontes, flumina, tonitrua, fulmina & ventos exquisita veneratione prosecuti fuerunt majores. Ar-
18 - 19. bores itidem, quernam inprimis, ejusque viscum, lucos, nemora, montes, in rebus sacris numerarunt. Asinos quoque, equos,
20. hircos, &c. heroes vita functos, & fœminas fatidicas, in Divo-
22, 21. rum retulerunt numerum censumque. Diis topicis, in quibus
23, 24. Norici *Belenum* Suevi & Nordgavienses *Isidem* & *Mannum*,
25 - 27. *Cizam*, *Genios*, *Fortunam*, *Lollum*, *Hesum*, & plures alios, co-
28, 29. luerunt, sacrificia obtulerunt. Neque Romanorum Deos plane ignorarunt veteres; id quod nomina Jovis, Dianæ, &c. in antiquis marmoribus & Inscriptionibus luculenter confirmare
30. possunt. Veretur tamen Cl. Autor, ne illi suaviter errent, qui, primis antiquissimisque temporibus jam Romanorum Deos coluisse Germanos, existimant. Illi enim non prius in-
31, 32. notuerunt Germanis, quam Romani in has terras exercitus suos mitterent, & crudelissima & pæne perpetua bella cum iisdem
33. gererent. Præcipua religionis pars in sacrificiis Diis faciendis
34. consistebat. Sacerdotes in tres Classes, in Druidas, Auspices, & Bardos, dividebantur, quibus accensebantur fœminæ fatidicæ.
35. Sacerdotum officium erat, Numina statis festisque diebus sa-
36. crificiis & humanis hostiis placare. Hi edocebant populum, antiquissimum Deorum vocari omnium Patrem, qui cœlum,
37. terram, aerem, & cunctas ejus proprietates, atque, quod maximum esset, hominem, creasset, eique vivam & immortalem animam inspirasset; hunc genios bonos & malos produxisse, hunc divina providentia universum terrarum orbem sapienter

regere

regere atque gubernare; hunc pro ineffabili justitia sua bene §. 38.
factorum amplissima præmia tribuere, male facta severe punire. Cum vero illi, qui scelera sceleribus cumulant, vitam fortunatam atque beatam, illi autem, qui incorruptæ sanctitatis laude celebrantur, miseram & infelicem plerumque agunt; hinc consequens esse judicabant, superesse post hanc vitam aliam, in qua pii lætissimos sanctitatis suæ fructus ferant, nefarii atque improbi crimina sua atque delicta æterno supplicio luant. Præcipue se felicissimos reputabant, si in acie perirent, in lecto
mori, turpe atque indecorum arbitrabantur. Mortuos anti- 39.
quissimis temporibus sepeliebant; postea ritus igne concremandi defunctos invaluit, cujus rei testimonium urnæ in cryptis repertæ perhibent. Fortium atque illustrium virorum tumulos monumentis condecorabant. Porro Druidæ, ut animos
civium eo magis ad prœlia ineunda incitarent, non interire 40.
animas, sed restitui, supremum judicium expectare, omnem 41, 42.
denique mundum igne sepultum iri, illius tamen renovatio- 43, 44.
nem futuram, illumque ornatiorem rediturum esse, docebant.
Compertum quoque habuerunt atque perspectum majores no- 45.
stri, primos homines ab impressa illa divinitatis imagine de-
flexisse, se peccatores esse, & remedia circumspicere debere, 46.
quibus a sordibus sese purgarent, & promeritas pœnas a se
averruncarent. Inter media sese abluendi a sceleribus refe- 47.
rebant aquæ adspersionem & Pædo Baptismum, Cimbris & aliis
populis usitatum. Plurimum fiduciæ ponebant in sacrificiis, 48.
tanquam voluntaria religionis suæ parte. Heroica excellentiaque facinora perpetrare, pro patria animam gloriose effunde-
re, aliorum necessitatibus cupide subvenire, expeditissimam 49.
facillimamque ad beatitatem consequendam viam esse statue-
bant. Sortilegiis, vaticiniis, & auspiciis futura explorabant. Drui- 50, 51.
dibus unus præerat, qui sacras cerimonias, sacrificia, religio- 52.
nemque, ordinabat. Sacerdotes præcipui in populo erant, & 53.
omnia sacra civiliaque negotia peragebant. Magistratus pro 54.
diversitate nationum diversi, & principes magis nomine, quam
re, tales fuerunt. Conjugalem fidem semel datam sanctissime 55, 56.
servarunt, & frugalitate, laborum constantia, & sexcentis aliis

virtu-

virtutibus, æternam & nunquam intermorituram laudem gloriamque reportarunt, & in supina illa, in qua versabantur, literarum ignorantia, morum doctrinam vita factisque expresserunt.
§. 57. In hisce gentilismi tenebris permanebant usque ad quinti Seculi finem, quo post cruenta Francorum atque Alemannorum prælia, sexto inprimis Seculo, Franci & complures Alemanni sub *Clodovæo*, Rege suo, Christianæ fidei subscriberent, & paganas reliquias a se amoverent. Non ita multo post *Thedo III*, Bojoariæ Dux, illecebris uxoris suæ *Reginotrudis* permotus, Christianam religionem amplexus est. Tres itaque
58. Periodos gentilismi constitui posse, decernit Cl. Autor. In prima Periodo religio admodum pura, sincera, integraque fuit. In altera aliorum Græcorumque Philosophorum instinctu mirum in modum depravata. In tertia per commixtionem cum Romanorum religione funditus deleta atque eversa fuit.

LE TERME DEL MASINO, &c.

i. e.

THERMÆ MASINENSES IN VALTELlina, examinatæ a Doctore BUONAFEDE VITALI, Anonymo dicto, id est, Dissertatio Medico-Philosophica, qua de natura & proprietatibus Thermarum prædictarum, itemque de origine fontium, caloris eorum causis, corporumque mineralium, quæ iisdem continentur, natura, agitur, annexa brevi iisdem cum successu utendi methodo.

Mediolani, per Josephum Cairolli, 1734, 8.
Plag. 8.

Plurima quidem lectu digna de Thermis suis, earundemque legitimo usu, commentatus est Cl. Autor, quæ patriæ ejus, non omnibus, scripta esse deprehendimus; insunt tamen non levioris momenti quæstiones, quæ publici juris fieri debere nobis visæ

visæ quasque adeo recensere non dubitamus. De Fontium origine controversiam moturus, varias quæstiones adducit; utrum, aere inter aspera montium incluso, aquarum rivuli ad radices decurrant; utrum aqua marina intra terræ arenosa loca salsedinem deponat, fontiumque venas constituat, satiusne sit, credere velle, ab exhalatione aquarum subterranearum, accedente igne subterraneo, destillationes fieri, quibus exaltata aqua centralis in fontes desinat; & utrum corporum cœlestium pondus & terram versus pressio huic subterraneæ aquæ ad adscendendum necessarium motum imprimant. Addit suam mentem Autor, certo affirmans, partim a pluviarum niviumque deliquium passarum descensu ad radices montium, partim ab adscensu vaporum, igne centrali excitatorum, fontium principia fieri posse. Verum diversa a priori est quæstio, qui fiat, ut calidi sint fontes, alii minus, utrum ab igne subterraneo, utrum a conflictu corporum diversæ fabricæ, ejusmodi calor excitari possit. Anne calcinata igne subterraneo marmora, & in calcis naturam mutata, aquam superaffusam hoc ipso, uti solet calx viva, calefacere possint. Ut in in re dubia Autor mentem suam promtius exponere possit, sequentia phænomena fundamenti loco ponit. Aquæ calidæ, thermometris, barometris, tubisque exploratæ, noctu aut hyeme plus calent, quam interdiu, aut per æstatem. Aquæ thermales immersa corpora plus omni calidissima ab igne culinari aqua alterant. Aqua ejusmodi mineralis tardius refrigeratur, quam aqua omnium maxime ab igne culinari ebulliens. Aqua Thermarum calidissima & aqua fontium frigidissima, si eodem tempore igni culinari imponantur, id curiosi habent, quod aqua frigidissima citius ebulliat, quam calida. Facta sunt hæc experimenta ab Autore in aquis montis ferrati calidis, aliisque. Ex his datis inferendum est, causam caloris esse non accessoriam, sed innatam; quam ut debito modo declaret, supponit ex Philosophia metallica *Becheriana* & *Stahliana*, dari terram vitrescibilem, quæ metalla, dari terram combustibilem, quæ salia producat. Existere sal primogenium summe mobile, quod cum terra vitrescibili rubra aurum, alba argentum, nigra plumbum aliaque ignobiliora

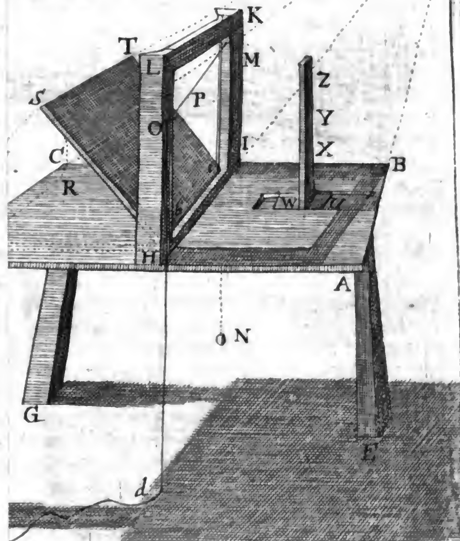
metalla, producat. Terra combuſtibilis, ſulphurea ſcilicet, hoc ſal primogenium imbibit, conſtituendo pro ſui gradu ſemimetalla, ſulphura, arſenicum. In perenni verſatur motu ſal primogenium, atque, accedentibus ſolarium radiorum refractionibus ſulphureis, & parabolicis, prout caſus fert, modo rubram, modo albam, modo nigram terram, modo inflammabilem arripit, inde varii generis metalla, aut ſulphura. Quodſi autem ſal illud primogenium ex terræ centro divagatur, idem facit ſulphur, diverſa tamen via. Quodſi ergo ſal primogenium aquas hinc inde obvias imprægnat, fontes fiunt ſalini tantum, ſi ſulphureæ ſunt exhalationes, quæ aquas ſubeunt, fontes fiunt medicati antimoniales, imo arſenicales & venenoſi, ſal autem & ſulphur junctum fontes ejusmodi minerales efficiunt, qui modo particulam Martis, modo Veneris, in ſinu ſuo fovent. Declarat mentem ulterius Autor experimentis, quibus oleum vitrioli cum ſimplici aqua excaleſcere, itemque ſulphur cum ramentis martis, accedente aqua, calorem producere obſervatur; ex quo infert, ſimili modo ſal primogenium & ſulphur metallicum eo demum tempore conflictus agere, quo in aqua ſimplici conjunguntur. Experimenta, quibus thermarum indoles explicari ſolet, contrarium effectum in ſuis produxerunt. Gallæ pulveriſatæ nullum nigrorem excitarunt: florum violarum decoctum nec in rubrum, nec in viridem colorem tranſiit. Cum Mercurii ſublimati ſolutione non ebullit; interim ſolutionem argenti aqua forti factam inſtar aquæ communis præcipitat. Ebullit tamen cum ſpiritu nitri, pulveremque album dimittit. Acerrima pugna fuit cum oleo vitrioli cauſtico. Ex quibus omnibus infert, non martiales, non nitratas, ſed mere ſalinas eſſe has aquas, quæ a conflictu ſalis primogenii cum ſulphure metallico excanduerint. Regulæ medicæ theoriæ de ſanitate ægrorum inſigniter reſpondent.

PERSPECTIVE MADE EASY, OR, A NEW Method for practical Perſpective, &c.

h. e.

PER-

tractor

PERSPECTIVA FACILITATA, SEU Methodus nova Perſpectivæ practicæ, Autore GUILIELMO HALFPENNY.

Londini, apud Joannem Oswaldum, 1731, 8.
Plag. 2½, cum Tabb. æn. 28.

Autor in hoc Tractatu novum deſcribit inſtrumentum, vi cujus etiam hoſpes in Perſpectiva proprio Marte omnem artem ſibi familiarem reddere valet, qua ad Scenographiam objecti cujuscunque, veluti ædium, hortorum, urbium, perficiendam opus habet. Ecce tibi deſcriptionem ejusdem. *ABCD* eſt planum tabulæ, in qua ſtria *E* recipit trabeculam verticalem foraminulis pertuſam, huc illucve mobilem, quæ dioptræ vice fungitur. *F* & *G* ſunt plana, quibus inſiſtunt duæ trabeculæ, perpendiculariter ad tabulam firmatæ. *HIKL* eſt Tabula quadrata ejusdem craſſitiei, cum trabecula horizontali inter verticales *F* & *G* fixa, circa cardines mobilis. *MNOP* eſt planum Perſpectivæ plani *ABCD*, *X* ipſius *E*, & *QR* ipſius *FG*, & *STUW* ipſius *HIKL*. Aſt *Y* & *Z* ſunt puncta viſus & diſtantiæ. Et ita patet Ichnographia inſtrumenti. Addamus igitur & Scenographiæ explicationem. *ABCD* eſt tabula lignea, tribus fulcris *E*, *F*, *G* ſuſtentata, & *HIKL* ſunt cancelli, verticaliter ſuper tabula erecti, intra quos recipitur tabula *bcTS*, circa cardines in *b* & *c* mobilis juxta arcus *QS* & *CT*. Filum *dOMN*, nodo in *P* inſtructum, tranſit per foramen *M*, & clavo *O* retinetur, alteri vero extremo *N* affixus eſt globus plumbeus. Trabeculæ dioptris *Z* & *Y* inſtructæ pedamentum *W* intra ſtriam *E* huc illucve moveri poteſt. Tabulæ *cbST*, quando inſtrumento uti volueris, affigitur charta, & trabecula cum dioptris *X* cancellis *HLKI* pro arbitrio admovetur, vel ab eadem removetur, prouti commodum viſum fuerit. Clavus *O* extrahitur, &, filo manu prehenſo, per foramen *Y* vel *Z* in objectum viſus dirigitur, ita, ut nodus *P* tegat punctum objecti, in quod fit collineatio. Attollatur tabula *bcST*,

TAB. VIII Fig. 1.

Fig. 2.

donec nodum fili *P* attingat: hic enim punctum objecti, in quod obtutus dirigebatur, in charta designabit. Tabula attollitur ope funiculi circa trochleam mobilis calcando: quod artificium ad evitandam confusionem in schemate non expressum est, cum facile intelligatur. Postquam Autor instrumentum descripsit, ejusque usum exposuit, ichnographiam & scenographiam figurarum, primum Geometricarum, deinde quoque aliorum corporum & ædificiorum perficere docet: ubi tamen nihil singulare occurrit, quod non alibi quoque legatur. Immo nec instrumentum Scenographum prorsus novum est. Postquam enim *Albertus Dürerus*, qui celeberrimum in arte pictoria & sculptoria, qua mirifice excelluit, nomen consecutus, praxin Perspectivæ tribus filis exercere cœperat, suumque artificium in Opere de Perspectiva *fol. 191* publici juris fecerat, mox complura instrumenta Scenographa excogitata sunt. Inprimis vero *Wenceslaus Jamitzerus*, Noribergensis, mensam excogitavit Scenographam, in qua ope chordæ unius Scenographia corporum perficitur, & quam ceteris instrumentis præfert *Joannes Faulhaberus*, in theoria & praxi Matheseos merito suo celeberrimus, in Tractatu, patrio sermone A. 1610 edito sub titulo: *Neue Geometrische und Perspectivische Inventiones etlicher sonderbahrer Instrumente.* Hanc in eodem Tractatu compendiosiorem effecit *Faulhaberus*, ut Architectis in bello, aliisque itineribus, absque ulla molestia apparatus necessarius, ad Scenographiam in quovis scamno & pariete erecto perficiendam semper ad manus esse possit. Eidem affine est Scenographum catholicum, quod a *Ludovico Cigolo*, nobili pictore Florentino, inventum describit *Jo. Franciscus Niceron* in Thaumaturgo optico *fol. 101 & seq.* ubi non diffitetur, *Dürerum* primum Perspectivæ praxin organice instituisse, & ex ejus invento, tanquam fonte, non modo omnia illa instrumenta, quæ ad eundem usum commendat *Ignatius Donti* ad capitulum tertium primæ regulæ Perspectivæ *Jacobi Barocii*, verum etiam Scenographum catholicum *Cigolianum* profluxisse. Ad eandem quoque mensam Scenographam prope accedit *Protractor Scenographus*, quem Noller vocat. Ceterum, ut fateamur,

mur, fas est, Autorem admodum perspicue omnem praxin Perspectivæ duabus plagulis exposuisse, quamvis sine demonstratione, quam nec ferebat tanta brevitas, nec requirebat institutum, neque adeo dubitandum esse, quin utilem præstiterit operam iis, qui artem exercent.

M. FRIDERICI GUILIELMI STÜBNERI Nova methodus explorandi virium moventium quantitatem in motu retardato, ope reductionis motus hujus ad motum corporum mole inæqualium, sed eadem celeritate latorum, quæ paria sint sistendo motum retardatum in singulis temporis elementis.

De corporibus mole inæqualibus, sed eadem celeritate latis, nulla est controversia inter eos, qui quoad mensuram virium, quæ cum inæqualibus celeritatibus corporum conjunctæ sunt, in alia omnia abeunt suis opinionibus, quin vires horum corporum inæqualium, quæ eadem celeritate pollent, sint in ratione ipsorum corporum. Ignotum adeo vires in motu retardato mensurandi modum, ubi nempe celeritas continuo alia atque alia locum habet, ad hunc notum & satis expeditum motum corporum inæqualium æque velocem, si reducere liceret, næ inde certa veritatis ignotæ detectio speranda esset. Licet vero sequentem in modum hoc, quod quærimus, efficere. Sint quatuor corpora æqualia A, B, C, D, quæ omnia ferantur motu uniformiter retardato, ita, ut in primo tempusculo dt spatiola $7ds$, in secundo dt spatiola $5ds$, in tertio dt spatiola $3ds$, in quarto denique dt spatiolum ds permeent. Corpori A in primo tempusculo sistendo sufficiunt, si demonstrationis ergo corpora supponantur non elastica, vel corpus A celeritate $ds:dt$ latum, vel corpus $7A$ celeritate $ds:dt$ motum. Ultimum assumamus. Corpus B in primo tempusculo nullum inveniat obstaculum, sed, durante secundo tempusculo dt, ipsi obviam moveatur corpus $5B$ celeritate $ds:dt$. Patet, motum cor-

poris B ſic cohibitum iri. Corpori C demum in tempuſculi tertii initio occurrat corpus $3C$ celeritate $ds:dt$. Pariter hoc modo ſiſtetur motus corporis C, qui tempuſculo tertio alias perficiendus foret. Denique corpori D obviam eat ſub initium quarti tempuſculi corpus aliud D celeritate eadem $ds:dt$ latum; etiam hujus motus per hoc ultimum tempuſculum alias affuturus ſupprimetur. Si aliquod horum quatuor corporum motu retardato latorum nullum plane obſtaculum offenderet, tamen ejus motus, qui in ſingulis quatuor tempuſculis affuturi ſunt, poſt præterlapſum tempus $4dt$, ſublatum iri, conſtat per id, quicquid illud demum ſit, quod vim in corpore, motu retardato lato, continuo imminuit. Ergo corpora $7A$, $5B = 5A$ (per hypotheſin) $3C = 3A$ (per hypotheſin) & $D = A$, eadem celeritate $ds:dt$ lata, motum eundem in tempore $4dt$ cohibebunt, quem cohibet id, quod in motu retardato vim uniformiter diminuit. Ergo ob celeritatem communem corporibus $7A$, $5A$, $3A$, A aggregatum virium, motus in temporibus $4d-t$ cohibentium, corporum horum ſummæ $7A + 5A + 3A + A = 16A$ proportionale eſt. Spatiis ergo, non temporibus, proportionales ſunt vires in motu retardato. Tandem, ſi poneremus vim corporis A in initio primi tempuſculi, durante quo ſpatium $7ds$ motu æquabili percurret, eſſe æqualem

$$A\frac{7ds + 5ds + 3ds + ds}{4dt} = A\frac{16ds}{4dt} = 4A\frac{ds}{dt}$$: ſequeretur,

ut corpus $4A$ celeritate $ds:dt$ latum poſſet ſiſtere motum corporis A motu retardato lati, etiam tum, cum nondum foret imminuta ejus celeritas. At vero corpus $4A$ celeritate $ds:dt$ latum non poteſt in primo tempuſculo dt cohibere corpus A, quod in hoc dt per ſpatium $7ds$ tranſiturum eſſet, quia impetus $4A\frac{ds}{dt}$ non poteſt eſſe æqualis impetui $A, \frac{7ds}{dt}$. Ergo falſum eſt, quod ſupponebatur, vim corporis A, motu retardato expoſito lati, tum, cum nondum iminu-

imminuta sit, fuisse $A \frac{4ds}{dt}$. In exposito hoc modo reductionis, quatuor corpora occurrentia manifesto in quatuor corporibus diversis, sed mole æqualibus absumunt motus illos elementares omnes, qui in unico corpore, a nullis obstaculis retento, a sola illa vi, quæ motum uniformiter retardat, absumerentur.

MARCI HIERONYMI VIDÆ, CREMOnensis, Albæ Episcopi, Poemata, quæ exstant, omnia; quibus nunc primum adjiciuntur ejusdem Dialogi de Reipublicæ dignitate; ex collatione optimorum Exemplarium emendata; additis Indicibus accuratis.

Tomi IV.

Londini, apud Lantonum Gilliver, & Jo. Nourse, 1732, 12.
Alph. 2 pl. 20 ch. dimid.

M. *Hieronymo Vidæ* contigit non tantum, ut parem fere ex Poetica arte, quantam ex soluti sermonis facultate, gloriam referret, sed etiam ut hac adhuc ætate merita ipsius agnoscant homines. Post primam Operum Poeticorum editionem Cremonensem A. 1550, & *Plantinianam* A. 1585, 12, intra quatuor annos ter in Anglia edita fuerant, tum *Poemata*, *quæ Autor haud plane disjungit a fabula*, tum *Christiados libri VI*, annis, quod ex Præfatione discimus 1722, 1723 & 1725. *Thomæ Tristrami* studio illas inprimis deberi, notum est, qui Vitam Autoris & Notas adjecit, æneisque imaginibus exornari primam præsertim, in 4 editam, curavit. Quam nunc indicamus, eam *Richardo Russel* deberi, ex Dedicatione intelligitur, elegiaco scripta carmine ad *Alexandrum Pope*, celeberrimum Poetam. Observaverat ille in laudatis modo editionibus Britannicis, tum alios multos errores incuria fusos, tum intempestivas Emendationes, quibus deterior optimus Poeta factus fuerat. Juvat specimen unum alterumque proferre, cum indigeat ætas nostra frenis quibusdam ad coercendam

emen-

emendandi, quæ non intelligunt, libidinem. *Poet. II, 589*, scripserat Poeta;

Illum, Thybri pater, lætanti spumeus alveo
Exciperes Tuscus Tuscum, veheresque per undas,
Miratus *habitusque novos hominumque figuras.*

Editor Anglus, qui metuerat, ne versus laboraret, reposuit *miratas*, cum tamen occurrere deberet illud *Virgilianum, molli* fultus *hyacyntho*. Scripserat *Vida*, plane *Virgilianum* in morem, ovem *seræ* oblitam decedere nocti. Importune illud mutatum est in *sera nocte*. Hæc talia itaque bene restituta ab Editore novissimo. Et tamen videmus, omissam ab eo admonitionem, libris Poeticorum præmissam, quam ex Editione *Plantiniana* A. 1585, 12, huc referre, non abs re fuerit: *Quisquis es, Autor te admonitum vult, se non laudis ergo opus adeo periculosum cupide aggressum, verum ei honestis propositis præmiis a duobus summis Pontificibus demandatum scito*, Leone X *prius*, *mox* Clemente VII, *ambobus ex Etruscorum Medycum* (sic scriptum) *clarissima familia, cujus liberalitati atque industriæ hæc ætas literas ac bonas artes, quæ plane exstinctæ erant, excitatas atque reviviscentes debet. Id, volebam, nescius ne esses.* Non minus omissam videmus admonitionem aliam, quam in ipso Carminum fine posuerat *Vida*, quam & ipsam hic legere non injucundum putamus: *Quæ* Vida *agnovit, explorataque habuit, sua huc omnia ipse de scrinio suo depromta adhuc vivens congessit. Si quid forte præterea ullo unquam tempore adjectum fuerit, adulterinum censeto, ab aliquo aut maligno, aut in re aliena nimis officioso ac diligente, adinventum, quod de Poeticis tantum dictum volo. Nam, quæ soluta oratione ad Christi rem spectantia idem Autor conscripsit, propediem se itidem superstitem sospitemque in lucem editurum, sperat, Deo Optimo Maximo approbante atque juvante, cui uni se suaque omnia addixit ac consecravit.* Quod hic mentionem facit scriptorum ad Christi rem spectantium, ea sunt forte *Paraphrases in omnes Evangelii Scriptores, ad Delphinum, Franciæ Regis filium*, quas autem nunquam editas putat, qui vitam viri scripsit, in hac editione auctio-

auctiorem repetitam; cui, ut indicavimus, etiam adjecti sunt de dignitate Reipublicæ libro duo, e rarissimo exemplari Cremonæ A. 1556 impresso. In his introducitur *Vida* noster cum *M. Antonio Flaminio* disputans Tridenti, cum adessent *Reginaldus Polus*, & alii viri summi, quos Concilii rationes ibi retinebant. Videtur hoc Opere reparare aliquomodo voluisse *Vida* jacturam, quam in *Ciceronis* de hoc argumento libris fecerunt literæ. In vita Viri memorabilis est ætas sex fere supra nonaginta annorum, quo finiit A. 1566 Albæ, in qua urbe Episcopus cum esset, militaris etiam fortitudinis egregium specimen edidit, invadentibus eam per nocturnum tumultum Gallis. Jam fossas superaverant, jam aliqui eorum urbem intraverant, jam cesserat arce Cæsarianum præsidium; cum Noster, abjecta Pontificia persona, sumtoque sago, populum armat, hostes, qui ingressi erant, capit, qui in murum adscenderant, dejicit, ceteros terga vertere, relicto oppugnationis apparatu, cogit. Scripta ipsa *Vidæ* notiora sunt, quam ut specimina eorum afferri debeant, & commendatiora his, qui gustum habent talium deliciarum, quam ut nostris laudibus accendere quemquam ad ea legenda debeamus. Qui chartæ ac typorum elegantiam amant, & ipsi invenient, quod oculos oblectare animumque possit. Illud forte gratius fecisset studiosis, si, quo ordine ipse *Vida* disposuit sua Carmina, eodem hic edita fuissent. Sed, cum in minutos IV Tomos distribuere vellet scilicet Editor, quæ modicum minimi ordinis Volumen implent, alio instituto opus fuit.

JO. BURCHARDI MENCKENII DISSERtationes Literariæ, Olim dispersas, nunc in unum corpus redegit, & cum sua de Romanorum veterum Stipendiis Militaribus Dissertatione edidit FRID. OTTO MENCKENIUS, JO BURCH. fil.

Lipsiæ, apud Jo. Christianum Martini, 1734. 8.
Plag. 21.

 In

In laude merito apud eruditos habetur, libellos doctorum hominum colligere, qui propter exiguitatem plerumque aut intereunt, aut ita certe disparent paulatim, ut quovis etiam pretio redemturus non possit usquam invenire. Itaque vel hoc nomine aliquid laudis mereretur, qui has B. *Menckenii* Lucubratiunculas in unum corpus redactas edidit de Republica Literaria meritissimi Parentis filius, nisi etiam pietatis laudem haberet, famæ paternæ consulere, ejusque laudes in novo quasi monumento spectandas proponere. Quæ hoc Volumine continentur viginti & quinque Dissertatiunculæ, a Cel. Autore in hac Academia scriptæ sunt, postquam Professoris munus susceperat, & aut ad indicendas exequias Orationesque publicas, aut ad invitandos ad honores Philosophicos ambiendos, si qui eorum cupiditate tangerentur, comparatæ, aut ipsis creandorum Magistrorum solennibus præmissæ fuerunt. Sed, ut B. *Menckenius* ingenium habebat plurima, eademque varia & multiplici, eruditione refertum; ita, quacunque occasione data, ex eo, tanquam ex ditissimo thesauro, solebat depromere, quæ & novitatis gratiam aliquam haberent, & Lectoribus aliquam utilitatem afferrent. Itaque modo ex *Historia* Civili, modo ex Literaria, modo ex Antiquitatibus Romanis & *Græcis*, aliquid sibi tractandum, explicandum, illustrandum, sumebat; in quibus generibus, id quod inter omnes constat, ita ille apud nos excellebat, ut parem haberet neminem. Jam non opus erat verbum addere ad cupiditatem legendarum Dissertationum harum movendam Lectoribus nostris, cum neminem facile tam putemus aut harum rerum incuriosum esse, aut *Menckenianæ* eruditionis ignarum, ut nulla, vel titulo lecto, cupiditate hujusmodi ducatur; sed erat tamen aliquid consuetudini dandum, quæ præcipua ex libro quoque delibare jubet. Damus autem nihil fere præter titulos Dissertatiuncularum; quarum omnium accurate argumenta si enarranda fuissent, plura nobis fuissent dicenda, ac justæ recensionis termini patiuntur.

Earum, quæ Historici argumenti sunt, præcipuæ fere sunt, de *Mindelhemio in Principatum Imperii evecta*, de *Angliæ muta-*

mutationibus variis, de *dubio Gustavi Adolphi interfectore*, de *Stirpis Austriacæ & Saxonicæ diuturna & vinculo multiplici confirmata concordia*, de *Pseudo-Principibus*, de *Eminentia Comitum Solmensium inter reliquos S. R. Imperii Comites, &c.* Inter eas autem, quæ Literarii argumenti sunt, non potest non jucunda lectu esse inprimis ea, quæ *Palæographiæ Montefalconianæ*, tum nondum editæ, cum hæc Dissertatio scriberetur, *Delineationem* exhibet, cui etiam brevis enarratio ejus controversiæ præmittitur, quæ, edito insigni *Mabilloniano* Opere de re Diplomatica, exorta est de ipsorum Diplomatum fide, & quasi indiculus quidam multorum Codicum Græcorum & Latinorum subjicitur, qui Manuscripti in Angliæ inprimis Bibliothecis servantur, & ab Autore in peregrinatione ejus erudita inspecti sunt; de *Geieri*, Theologi Dresdensis, item de *Gabrielis Simeonis vita & scriptis*, quæ quidem posterior eo gratior debet esse, quod plerisque fere ignota sunt hujus *Simeonis* & fata & scripta: de *Historicis mercede conductis*, de *Scriptoribus Saxonicis, &c.* Ex Antiquitate denique petitæ sunt, de *Imprecationibus, quas libris monnmentisque aliis adjecere veteres*, de *vi fascinandi laudibus tributa*, de *cærulei coloris usu apud veteres*, de *vetustissimo Satyrarum usu, &c.* Non pœnitebit etiam legisse eam, quæ opposita est *Huetio*, qui, nostra ætate multum a pristina proceritate defecisse staturam humanam, in *Huetianis* dixit. Qui autem Poeticis elegantiis delectantur, in *Hermanni Buschii* Carmine, a Cel. *Menckenio* primum post *Buschianam* editionem A. 1504 edito, quod *Lipsica Buschius* inscripsit, quodque dulcissimis versibus laudes Lipsiæ celebrat, habebunt, quo se delectent. Quæ ab Editore subjecta est, de *Stipendiis Militaribus apud Romanos* Dissertatio, jam ante hos quinque annos, sed brevior, ac nunc, prodiit. In ea militaris Stipendii origo, mutationes, incrementa, cetera, ex priscis Autoribus enarrantur, diversæ Scriptorum sententiæ inter se componuntur, nec paucis Autorum veterum locis obscurioribus sua lux accenditur. Neque adeo ex ejus lectione fructum Lectori nullum spondemus.

JO. BURCHARDI MENCKENII ORAtiones Academicæ, maximam partem Literariæ. Edidit & præfatus est FRID. OTTO MENCKENIUS, JO. BURCH. fil.

Lipsiæ, apud Jo. Christianum Martini, 1734, 8.
Alph. 1 pl. 12.

Alterum hoc est reliquiarum *Menckenianarum*, a Filio collectarum, & cum orbe erudito communicatarum, Volumen, Orationes ejus, in Academia Lipsiensi, publica plerasque autoritate, habitas, complexum. In his, si argumenta spectes, quod jure reprehendas, si dicendi genus totumque sermonis habitum, quod displiceat, non invenias. Nam, quod pleræque Literarii & Historici argumenti sunt, est id quidem a veterum Græcorum & Latinorum institutis & præceptis alienum, quorum si quis, aut *Demosthenes*, aut *Cicero*, ab inferis rediret, & nostros homines de rebus Historicis Criticisque dicentes audiret, negaret profecto, se Oratores audire, aut eloquentiæ vim agnoscere; sed tempori hoc potius, quam B. Viro, tribuendum, qui veterum illa eloquentiæ præcepta non ignorabat. Incidit enim B. Viri ætas, & ipsa hæc nostra, in ea tempora, quibus, ut quisque maxime placere, doctus & eloquens haberi, quin audiri vult, ita debere se putat & novitatem in eligendo argumento, & in ipsa Tractatione varietatem rerum, plurimum sequi, omnia denique Orationis ornamenta ex Historia Literaria & antiquitate Græca & Romana repetere. Itaque ergo Auditores moventur. Quod autem ad dicendi genus attinet, purum illud esse & emendatum, æquabile ac jucundum, facile ab his intelligetur, quibus Latinæ literæ cognitæ sunt. Erat autem B. Vir ingenio miti & placido, quod, qui eo aut familiariter usi sunt, aut quibus certe aliquando conveniendi ejus copia fuit, non ignorant. Itaque, cum scribendi genus soleat plerumque aliquid ex ingenii indole trahere, mirandum non est, si non observetur in his Orationibus *Demosthenea* illa & *Ciceroniana* vehementia, qua extra

extra se rapiuntur Auditorum animi; quæ nec per se in pleraque argumenta harum Orationum cadere potest; sed placidum genus quoddam, & leniter, sed suaviter, labens. Quare, qui natura hujusmodi sunt, plurimum ex his Orationibus proficere poterunt; omnes autem, qui Latinarum literarum amantes sunt, multum esse ex earum lectione voluptatis capturos, minime dubitamus.

Primum autem inter has Orationes merito suo locum occupant, quibus, Academiæ nostræ nomine, Serenissimo Regi nostro junctam connubio Archi-Ducem Austriæ, & *Annæ*, Reginæ Britannicæ, adjunctam Angliæ Scotiam, anno hujus Seculi septimo gratulatus est: quarum posterior quidem omnium sine dubio præstantissima, & quasi Regina, eo ipso anno typis excusa & Reginæ dedicata est. Tertia, quæ *Campani* convitia Germanis facta convellit, jam olim a B. Autore cum Epistolis *Campani*, & sexta, qua civium suorum doctrina illustrium laudes celebrat, A. 1717 seorsim edita est. Comparent hic etiam duæ celeberrimæ illæ, toties que recusæ, de Charlataneria eruditorum. Ceteræ duodecim nunc primum cum orbe erudito communicantur; quæ, ut omnes, ita inprimis de gravitate Eruditorum una, de Histrionia Politica duæ, & de Societate Scientiarum Anglicana lectu dignissimæ sunt. Qui autem rerum Politicarum studio ducuntur, multum sine dubio ex ea, quæ est de *Caroli V* nævis Politicis; & qui Historiam Literariam amant, ex ceteris, ut de contemtu elegantiorum literarum, de rei literariæ impedimentis, de origine & causis bellorum inter Eruditos, ceteris, multum voluptatis capient. Quod reliquum est, non dubitamus, quin gratissimum orbi erudito facturus sit harum Orationum Editor, si, quod promisit, proxime etiam Dissertationes Academicas B. Parentis in unum corpus redactas publici juris fecerit.

JO. ANTONII CAMPANI, EPISCOPI Aprutini, Opera selectiora. Recensuit FRID. OTTO MENCKENIUS.

Lipsiæ, apud Jac. Schusterum, 1734, 8.
Alph. 2 pl. 5½.

Hoc etiam pietatis esse putâmus, imitatione Parentis facta approbare, & ab ipso cogitata exsequi. Publicavit olim Editoris Parens *Epistolas* & *Carmina Joannis Campani*, Viri sua ætate, ut eruditionis summæ, ita incredibilis eloquentiæ Latinæ, laude maximi; eidemque erat, dum vita manebat, in animo, cetera hujus Viri Opuscula, rarissima illa & paucissimis visa, nedum lecta, eodem modo orbi literato reddere. Sed variis rebus impeditus, ac tandem morbis, ac ipsa morte, ab hoc labore abstractus, reliquit Filio hanc *Campani* edendi provinciam; quam ille ita suscepit, ut nunc primum Operum *Volumen* ediderit, proxime etiam alterum editurus, quod Orationes *Campani* complectetur.

Hujus Voluminis libelli, partem Historici, partem Philosophici, argumenti sunt. Primus enim est *de Andreæ Brachii rebus gestis*; alter *de Vita Pii II, Pontificis Maximi*; tertius *de Thrasimeno lacu*; quartus autem *de ingratitudine fugienda*; quintus *de regendo magistratu*, & sextus *de dignitate matrimonii*. De argumento horum Librorum singulatim & fuse dicere, quia nunc non primum eduntur, nihil attinet: quid Editori debeant, paucis dicemus. In *Historia Brachiana* emendate edenda multum eum adjuverunt *Hochsteteniana* & *Muratoriana* editiones; quarum illa Basileæ A. 1545, 8, prodiit, hæc autem *Vol. XIX* Scriptorum Italiæ *pag. 431* exhibetur. *Muratorium* tamen inprimis secutus est, cum propter summam in hoc genere eruditionem, tum vero etiam, quod is librum hunc cum Interpretatione Italica, a *Pompejo Pellino* Venetiis A. 1572 vulgata, contulit. Neque tamen *Muratoriana* opera *Campano* præstita perfecit, ut nihil vitiorum in eo relinqueretur. Nam Editor unum alterumque locum visus sibi est deprehendisse, in quo mendas reliquit *Muratorius*, quas ille omnes eluere studuit. Reliquos libros ex Operibus *Campani* exprimendos curavit, non apud Venetos A. 1502, sed Romanos A. 1495, editis, characteribus Venetis, per *Eucharium Silber*, alias *Franck*, cura autem, correctione & impensa *Michaelis Ferni*, cujus Epistolæ, editioni huic præmissæ, etiam huic editioni nostræ insertæ sunt. Constabat, *Vitam*

Pii

Pii II Francofurti in 4, *de Regendo magiſtratu* Lovanii A. 1548, forma minima, item Coloniæ Agrippinæ A. 1618, prodiiſſe ſingulatim, ſed has editiones non potuit uſquam invenire. Neque vero eſt, quod eum non viſarum editionum harum pœniteat, cum minime dubium ſit, quin eæ ſint ex ipſis Operibus junctim editis transſcriptæ. Intelligent ſine dubio æqui rerum æſtimatores, non parum moleſtiæ & laboris in edendis his libellis devorandum fuiſſe, magisque modeſtum eſſe, quam verum, quod in Præfatione Editor ait: *ingenio ad hæc, quæ præſtiterit, opus eſſe admodum puſillo, & ſudore nullo prorſus.* Jam, ſi quid ad ipſius operis commendationem adjicere, aut ad legendos libellos hos invitare Lectores noſtros, vellemus, plane injuriam his facere videremur. Ut enim taceamus, qui Hiſtoriæ operam dant, non poſſe facile Vita *Brachiana* & Vita *Pii II* carere; qui aliqua literarum Latinarum amore ducuntur, quomodo poſſent ejus lectionem prætermittere, qui, quicquid veteribus recte dictum eſt, in ſuos libellos tranſtulit? Vel una illa ad Thraſimenum pugna, inter *Hannibalem* & Romanos depugnata, ad legendum *Campani* de eo lacu libellum allicere poteſt; &, qui alios de rebus moralibus libellos legere non dedignantur, qui horum elegantiam minime aſſequuntur, his multo magis *Campanus* lectu dignus habebitur.

M. AUGUSTI BEYERI MEMORIÆ HISTORICO-Criticæ Librorum rariorum. Accedunt EVANGELI COSMOPOLITANI Notæ ad JO. BURCH. MENCKENII de Charlataneria Eruditorum Declamationes, in quibus exempla nonnulla, præcipue Hiſpanorum, afferuntur.

Dresdæ & Lipſiæ, apud Fridericum Heckel, 1734, 8.
Plag. 20.

Cl. Autor, cum ipſi facillimus ad ſelectiſſimas Illuſtrium & Celeberrimorum Virorum Bibliothecas aditus pateret, libros quamplurimos oculis uſurpavit, qui raro in his terris reperiun-

periuntur. Lætabatur insigniter, se admissum esse ad veneranda hæc mysteria, sed mirabatur simul, Anglos, Gallos, Germanos, tacito quasi furore conspirare in rarissimorum librorum coemtione, cum tamen rarissimi libri non semper optimi, sed plerumque pessimi, vilissimi, sceleratissimique essent. Cum igitur perplurimos tam sumtuosa libros rariores conquirendi cupiditate affectos videret, aliorumque anilem vanitatem observaret, salutare Historiam librorum rariorum, & controversiarum super illis motatum, colligendi consilium cepit. Libri illi, in quibus recensendis occupatur Autor, rariores sunt, quod unumquemque observationes singulis additæ abunde docere possunt. Libri illi rari vero duplicis generis sunt. Alii sunt utiles, quibus primos ab inventæ artis impressoriæ typographis principibus excusos Codices, MStis ipsis æquiparandos, libros ad eruditionem pertinentes, scripta veritatis testimonia complectentia annumerat. Alii sunt inutiles, quorsum spectant libri, vel religionis cultum, vel Reipublicæ statum, vel bonos mores offendentes. Neque fraudi sibi esse debere arbitratur Cl. Autor, quod sceleratissimorum librorum sæpe mentionem fecerit, cum tot celeberrimi *Viri illos* Catalogis suis scriptisque inseruerint, seque illos eapropter commemorasse fatetur, ut βιβλιόφιλοι in posterum in recensione horum librorum acquiescant, neque in coemendis nefandis istis libris inanes & inutiles sumtus impendant. Præter libros & paucularum plagularum Schediasmata & MSta in Memorias suas retulit, propterea quod illa paucorum manibus terantur, MSta vero nunquam typis exscripta fuerint, & nihilominus in summo apud doctos viros pretio habeantur. Delibemus quædam ex libro, ut Lectores, nos vera prolocutos esse, re ipsa intelligant.

Pag. 1. De *Nicolao Catharinoto* observat, eum nunquam magnæ molis Operibus delectatum fuisse, sed singulis annis aliquot folia edidisse, & illa parietibus affixisse, ut eo citius di-

2. vulgarentur. De *Mureto*, cum *Bezæ Juvenilia* recenseret, ita pronuntiat: *Si recte judico, Muretus in Poematibus suis multo liberius lusit, & nihilominus, quod sane miror, censuram benigniorem, aliis haud indignantibus, apud posteros habuit.*

Quod

Quod *Jo. Franc. Rauchii*, Medici Viennensis, Dissertationes Pag. 40-42.
binæ de aere & esculentis & potulentis vix ac ne vix quidem
inveniantur, hanc causam fuisse allegat, quia Autor in utraque
lascivum Monachorum otium justissime reprehenderat, & illos
Chocolatham & vinum non ob abundantiam succi nutritii, sed
ut Veneri pabulum præberent, bibere ex vero docuerat. Lau- 78.
dem meretur Bibliotheca Scriptorum de ludis, quam Cl. Autor,
cum Abbatis *Joachimi* rarissimum de ludo *Schaccio* librum, Ita-
lice scriptum, commemoraret, texuit, quamvis uno alte-
roque libro, vel ex unius *Lipenii* Bibliotheca Juridica, (si qui-
dem hæc veros librorum titulos habet,) facile suppleri
queat. De *Gabrielis Naudæi* libro, qui sub titulo *Mascu-* 115.
rat lucem adspexit, notat, duas ejusdem prodiisse editiones,
priorem Parisiis A. 1649 in forma octo plagulis constante, al-
teram ibidem, non Amstelodami, ut alii falso perhibent, A. 1650
in eadem forma, typis exscriptam fuisse. Utraque neminem 116.
quemquam carere posse, cum non solum paginarum numero,
verum etiam argumentorum varietate, a se invicem differant.
In quem finem plura specimina ex utraque editione inter se 117-146.
collata affert diligentissimus Autor. Ultimam, quæ de *Langleti*
Fresnoji Methodo studendi Historiæ Parisiis A. 1729 impressa 166-206.
fuit, editionem castratam esse, & paucissima exemplaria inte-
gra superesse, affirmat, & in eam rem nonnulla ex non castra-
tis exemplaribus adducit. *Bernardini Ochini* Catechismum
neque Sibyllinis foliis rariorem, neque imaginarium esse, sed
tria ejusdem in Dresdensium Bibliothecis exemplaria reperiri
decernit. In Notis ad B. *Menckenii* Declamationes de Char-
lataneria Eruditorum Hispanorum mores vitiaque salse atque
acute perstringuntur. Sic finem imponimus recensioni ele-
gantissimi libri, doctissimumque Autorem per publica com-
moda rogamus, ut pergat in cœpto opere, Memorias libro-
rum rariorum ulterius communicet cum viris doctis, & Bi-
bliothecam Epistolicam suam propediem in dias luminis au-
ras exire jubeat.

Wilhelm Friedrich Pistorius Amœnitates Historico-
Juridicæ, &c.

h. e.

VARIÆ DISSERTATIONES, OBSERVAtiones, Consilia, Opuscula, cetera, quæ Historiam Imperii Germanici, & Jus Civile, Publicum & Feudale Germanicum, Antiquitates itidem ac Consuetudines, illustrant, tum ab aliis elaborata, sed huc usque nondum typis impressa, tum primum composita a GUILIELMO FRIDERICO PISTORIO, Illustrissimo Comiti Erbacensi a Consiliis Aulæ.

Pars I.

Francofurti & Lipsiæ, apud Adamum Jonathan Felsecker, 1731, 4. Alph. 2.

Apposuimus integrum Opusculi hujus titulum, ut, quid sperare queant de hac Sylloge Lectores nostri, eo facilius judicare queant. Nunc, quid sigilatim in *priore* hac *Parte* præstiterit Cl. *Pistorius*, commemorabimus. Inter præcipua Bibliothecarum cimelia habetur *Joinvillii* Historia *Ludovici IX*, quam perplurimis Observationibus auctiorem locupletioremque reddidit *Carolus Fresnaus*, magnæ atque infinitæ Vir eruditionis. Inprimis XXX illæ Dissertationes, quas *Joinvillii* Operi adjecit *Fresnius*, multas bonæ frugis plenas Observationes, quæ medii ævi Historiam apprime & mirifice illustrant, complectuntur, ut aliquam se gratiam initurum esse ab harum intelligentibus confidat Autor, si illas ex Gallico sermone in patrium transferret, & notulis quibusdam instrueret. Comparent itaque in hac *Parte I sex priores Fresnæi Dissertationes ad Joinvillii Historiam.* Prima de Sagis militaribus, quibus magnificentiam & pompam suam veteres belli Heroes ostendebant hostibus, & origine colorum & metallorum in arte Heraldica, agit. Altera de Placitis ante Portas, & de ratione Regum Francicorum habendi judicium, pertractat. Reges nimirum Francici ipsi in palatiis suis jus dixerunt civibus suis, & faciles illorum querelis aures præbuerunt. Quandoque, arduis regni curis impediti, hoc negotium demandabant Comitibus, eosdem-

eosdemque in maxime dissitas regni Provincias ablegabant, ut illorum nomine justitiam administrarent,& controversias, intra brevissimum tempus,summo cum rigore dirimerent. In omnes ac singulas Provincias personas quasdam, Missorum Dominicorum nomine insignes, mittebant, quorum officium in eo consistebat, ut judices sacramenti præstiti admonerent, eos in ordinem redigerent, sententias latas accurate examinarent,abusus tollerent,& civium querimonias audirent. Sæpe itaque veteres Annales,judices jus reddidisse in campo, platea, publicis locis, coemiteriis, ante templorum, palatiorum, & urbium portas, testantur. Et hanc sapientissimam laudatissimamque consuetudinem *Ludovicus S.* & alibi Francorum Reges,religiosissime observarunt. Dissertatio tertia de Fratragio & Paragio exponit. Quarta Comitia Regum Francicorum describit. Sub Monarchiæ Francicæ initium Reges Calendis Martii, aut, posterioribus temporibus, Calendis Maji solennem populi conventum instituerunt. In his conventibus populi querelas contra immanem judicum & ministrorum regiorum sævitiam audiebant, leges novas ferebant, exercitum lustrabant, & dona a populo oblata accipiebant. Singulare quid memoratuque dignum est, quod pleraque monasteria magnam pecuniæ copiam Regi singulis annis in his conventibus offerre tenerentur. Gravissimæ quoque controversiæ, inter Regem & Aulæ Proceres exortæ,his Conventibus componebantur, sequioribus temporibus, cum bellicis victoriis plures Provincias regno adjecissent, Reges duo solennes Conventus, unum sub anni initium, alterum Mense Augusto vel Septembri, celebrarunt. Quinta Dissertatio curias & festa solennia Regum Francicorum recenset. Solebant nimirum Reges in primariis anni diebus festis solennes conciones indicare, in quibus se populo peregrinisque magnifico & splendido vestitu indutos conspiciendos præbebant, publice laute opipareque cœnabant, & a præcipuis aulæ ministris servitia inter cœnandum sibi præstari patiebantur. Dona quoque magna, exquisita & pretiosa ministerialibus suis largiebantur. Sexta originem & usum torneamentorum delineat, & primos horum ludorum equestrium natales, ad Francos referendos,

rendos, & a Gallo *Godofredo de Previlly* inventos esse docet. In notulis, quas hisce *Fresnæi* Dissertationibus subjecit Autor, solicite in vocum origines inquirit, easdemque plurima ex an-
Pag. 18. tiquitatibus luce illustrat. Luculentum hujus rei testimonium
25, 26, 27. exhibent, quæ de voce *Vair*, *le Gueule*, *Crusina*, *Mastruca*, *Sa-*
29, 41. *bulo*, *la Fasce*, de Missis Dominicis, Domesticis, de Apanagiis
48, 56. & Paragiis, de origine donorum Regibus in Comitiis offeren-
61 - 64. dorum, fuse atque copiose ex optimis Autoribus disputat.
79. Secundum in hac Sylloge locum occupat *Christ. Franc. Paulini Disquisitio de Comitibus Palatinis*, in qua illud agit *Paulinus*, ut Comitibus Palatinis substituendi alios vim potestatemque afferat, Vice Comitesque illos, iisdem, quibus Comites, privilegiis immunitatibusque uti doceat, sententiamque suam *Diplomatibus*, quæ fere totam Dissertationem conficiunt, quibus Vicarios constituerunt S. Palatii Comites, confirmet. Succedit III *Ej. Paulini Dissertatio de Barba.* Claudit hoc Volumen IV *Ej. Dissertatio de Dextra*, quæ duo Dissertationes multas jucundas, curiosas, & ridiculas observationes narrationesque complectuntur.

POTENTISSIMI MAGNÆ BRITANNIÆ Regis, S.R.I. Principis Electoris, GEORGII II, Institutum condendi novam in terris Brunsuicensibus Academiam literato orbi, autoritate Superiorum, exponit JO. DANIEL GRUBER, Sacræ Regiæ Majestatis ab Aulicis Consiliis.

Qui ingeniis favent, & bonarum artium studiis delectantur, iis vix gratior afferri nuntius potest, quam quoties nova de augendo atque amplificando literarum cultu consilia agitari audiunt. Quo eminentiori autem inter mortales loco sunt positi, qui in erogandis in hanc rem subsidiis munifici esse constituerunt; eo majora atque illustriora ex hujusmodi institutis cum scientiarum, tum boni publici, incremen-

menta ominari licet. Ingenuarum enim artium cultura mentes hominum cum maxime perfici, ac proinde publicam humani generis felicitatem apprime promoveri, usu comprobatum est. Quam ob rem Potentissimus Magnæ Britanniæ Monarcha, qui & ipse amat literas, & a literis vicissim colitur, subjectis sibi in Germania Provinciis decus atque beneficium immortale collocaturus, novam honestatis officinam, elegantiarum sedem, literarum domicilium, Musarum atque Gratiarum sacrarium, & quoddam veluti rei publicæ Seminarium, quod vulgo *Studium Universale*, vel *Studiorum Universitatem*, vocant, instituere decrevit, in quo omnis generis disciplinæ & scientiæ publice privatimque doceantur, bene merentibus diligentiæ atque eruditionis præmia ritu majorum conferantur, ceteraque omnia, quæ in aliis Germaniæ celeberrimis Academiis tradi ac fieri solent, exquisita cura & tradantur & peragantur. Insinuata res est auribus Cæsaris Augustissimi, cujus auspicia, quod negotium istud in Germania suscipiendum erat, non videbantur negligenda. Is vero jam superiori anno, scripto die 13 Januarii amplissimo Diplomate, voluntatis suæ atque assensus pronissimi benignissimam significationem dedit. At Rex interea nihil intermittere eorum, quæ ad exsequendum nobilissimum propositum necessaria visa. De urbe circumspiciens, quæ tantum decus reciperet, digneque foveret, *Gottingam*, vetus ad subsidentis Hercynici saltus radices municipium, haud procul a confluentibus Werra Fuldaque amnibus, atque adeo a capite Visurgis, positum, & situs opportunitate, & clementia cœli, & loci amplitudine, & frequentia civium, & rerum omnium ad victum necessariarum abundantia invitatus, selegit, selectumque, ut Musis ibi bene sit, mirifice exornandum curat. Collegium, quod a pristinis ædium habitatoribus, *S. Dominici* instituta professis, *Paulinum* dici consuevit, cum adjecto templo magnifico, usibus Academiæ destinavit, &, ne deesset supellex libraria publica, sine qua fontes ipsi arescerent, id egit, ut præstantissimam librisque rarioribus instructissimam *Bibliothecam Bulovianam*, a Perillustribus Pos-

sessoribus novæ Musarum sedi liberali donatione oblatam, haud spernenda accessione ex Bibliotheca Palatina augeret. Vocati sunt, honestissimis conditionibus propositis, Viri, earum, quas quisque profitetur, scientiarum callentissimi, qui publice docendi munus obeant. Horum complures ineunte proximo semestri, quod a die Michaeli Archangelo sacra auspicari moris est, in urbe *Gottingensi* Scholas suas aperient, novisque civibus facem præferent in omni genere disciplinarum. Adspiret cœptis Numen propitium, ut hæc quoque Academia in uberiorem cum Ecclesiæ, tum Reipublicæ, salutem, ex voto Potentissimi Conditoris, læta assurgat & efflorescat.

EPISTOLA PLURIUM DOCTORUM E Societate Sorbonica ad Illustrissimum Marchionem SCIPIONEM MAFFEJUM, de ratione Indicis Sorbonici, seu Bibliothecæ Alphabeticæ, quam adornant, ubi de Epistolis S. Augustini nuperrime & inventis, & editis.

Parisiis, 1734, 4 maj.

Plag. $1\frac{1}{2}$.

Fructuosissimum Opus parant Celeberrimi quidam Doctores ex Societate Sorbonica, *Salmonius*, *De Saint Aubin*, *De la Lande*, *Digaultrajus*, *De Villevielle*, cujus rationem ordinemque hac ipsa Epistola, quam Ill. Marchioni *Scipioni Maffejo*, præcipuo non solum Italiæ, verum etiam universæ Europæ, ornamento, consecrarunt, diligentissime exponunt. Multa indigesta, confusa, & male ordinata Volumina sub inventa typographia usque ad nostra tempora prodierunt, quæ *Analecta*, *Anecdota*, *Antidota*, *Micropresbytica*, *Hæresiologias*, *Orthodoxographa*, *Thesauros*, *Supplementa*, *Opuscula selecta*, *Bibliothecas Patrum*, *Annales*, *antiquas*

tiquas Lectiones, Varia, Vitas, Acta, Homilias, &c. ut nihil de *Græcis Orthodoxis*, de *Italiis sacris*, de *Galliis Christianis*, de *Sanctorum variis Editionibus*, de *Conciliorum Collectionibus*, dicant Compilatores, inscripserunt. Aliena hic occurrunt plurima, & importuno loco prorsus collocata, ut otiosissimo cuivis tantam amplissimorum Voluminum copiam evolvere, aut oculis saltem perlustrare, vix liceat. Accedit aliud, illudque pestilentissimum, malum, quod novi Editores, qui vel non legunt, vel non legere possunt, quæ prius edita sunt, Opera, quæ dudum lucem adspexerunt, tanquam nunquam edita recudenda curant, & hisce operosis Operibus magis onerant, quam ornant, Rempublicam literariam, veritatisque inquisitionem longe difficiliorem reddunt. Tolerari hæc utcunque possent, nisi somnolenti & negligentes Editores scripta veris Autoribus abjudicarent, fallaces & spurios titulos libris præfigerent, mendose, mutile, lacereque cuncta ederent, doctis hominibus turpiter imponerent, feracissimisque erroribus infelicissimam præberent occasionem. Nascuntur ex hoc chao innumeræ Dissertationes, Annotationes, Notæ, Observationes, in utramque partem redundantes, quibus impeditur & obruitur orbis literatus. Hæc cum unus ex Clarissimis Viris, quorum nomina supra recitavimus, & quem Cel. *Salmonium*, Bibliothecæ Sorbonicæ Præfectum, fuisse, aliunde compertum habemus, probe sapienterque perpendisset, non melius, non præstantius, huic incommodo medium excogitari posse, statuit, quam si *Index Generalis*, seu Bibliotheca conficeretur, in qua *Acta, Vitæ, Chronica, Historiæ, libri, Tractatus, Bullæ, Constitutiones, Decreta, Dissertationes, Epistolæ, Diplomata, Chartæ, Fœdera, Liturgiæ, Sermones, Homiliæ, Opuscula, Instrumenta*, cetera Monumenta, quæ hinc & inde dispersa sunt, & extra proprias suas sedes evagantur, ordine Alphabetico sub suorum Autorum nominibus indicarentur, citatis locis omnibus, in quibus, quasi in tot sepulchris, abdita huc usque jacuerunt. Sed, cum se unum non sufficere videret tam vasto diffusoque Operi *Salmonius*, ceteros Viros erudi-

eruditissimos in laboris assumsit societatem, Indicem Generalem, quem ordinaverat, fundamenti loco posuit, & non pauca, quæ alii monebant, brevitatis, perspicuitatis, commoditatisque causa, mutavit. Indicis illius ope omnia instrumenta, Diplomata, facile unusquisque reperiet, &, ubi locorum delitescant, cognoscet. Ipsius ope, quicquid Dissertationum, Chronicorum, Tractatuum, Epistolarum, unquam editum est, editum esse constabit, diversæ illarum editiones, & quantum a se invicem discrepent, patescent. Ipsius ope errantia, & quasi in exilium missa Opera iterum in pristinas suas sedes revocabuntur, quæ non parum illustrabunt omnis generis Historiam, plurimos emendabunt errores, & nobilium familiarum Genealogiæ lucem accendent clarissimam. Ordinem *hunc* fere tenebunt Cl. Editores. Primo Autoris nomen decernent, rei exponent argumenta, loca omnia, ubi res exstat, citabunt, fragmenta, notas criticas, & si quis alicubi eadem de re differuerat, indicabunt. Instrumentum, si sub falso nomine notum sit, sub illo ponent, & Lectorem ad verum ejus nomen remittent. Patrum scripta in quatuor Classes distribuent. In prima Opera eorum genuina; *in altera* dubia; in tertia supposititia, quorum Autores cognoscuntur; in quarta supposititia, quorum Autores ignorantur, collocabunt. Ad marginem e regione cujusque Articuli observabunt ordinem Chronologicum, quo scilicet quisque Autor tempore vixerit, quo floruerit; quo quisque Rex, quisque Imperator, quilibet Papa, creatus sit & mortuus; quo quodlibet datum sit Instrumentum. In fine Operis materiarum comparebit Index. Nunquam denique in toto Opere censorium supercilium ponent, at parce lædent atque molliter. Hujus sui laboris Specimina aliquot, & Fragmentum Epistolæ *S. Augustini* ad *Optatum*, prout exstat apud *Eugypium*, cum variantibus lectionibus, attulerunt. Nos animitus precamur Viris meritissimis propitia atque secunda fata, ut promissa sua implere, & utilissimum maximeque salutare Reipublicæ Literariæ Opus propediem evulgare queant.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXXXIV.

Westphälische Friedens-Handlungen und Geschichte, rc.
h. e.
ACTA PACIS WESTPHALICÆ PUBLICA. Tomus primus, exhibens historiam annorum 1643, 1644 & 1645, certissimæ fidei monumentis innixam, quam composuit JO. GODOFREDUS DE MEIERN, Regis Magnæ Britann. & Electoris Brunsuico-Luneb. Consiliarius Aulæ & Cancellariæ.

Hannoveræ, apud Jo. Adolph. Gerckenium, 1734, fol. Alph. 10 pl. 19.

Quod jam dudum optavit publice *Sam. Rachelius*, ut *Acta Pacis Westphalicæ* (quæ pacificatio haud immerito in Dedicatione judicatur omnium pacificationum, quas habet Historia, maxima & magnificentissima,) *plene ederentur, plurimum quippe collatura ad Juris Publici Germanici exactam notitiam*, id nunc præstat Generosissimus, idemque Consultissimus, Autor noster, eaque re communem init eorum gratiam, quibus tractanda sunt negotia Germaniæ publica. Ut autem *Actis* hisce sua constet fides, sua autoritas, in Præfatione nominatim laudat thesauros illos, e quibus, quæ exhibet hic, singulari felicitate accepit. Ceterum facile sentiens, *Acto-*

rum horum, e monumentis MStis certissimæ fidei haustorum, simplicem repræsentationem minus gratam minusque utilem fore lectoribus, statim animum induxit omnia redigere in ordinem Chronologicum ac historicum, justamque & perpetuam exhibere tanti momenti rerum actionumque narrationem. Quare *quinquaginta libris* inclusit materiam suam, quorum argumenta singulorum in hac Præfatione recenset, addens, se studiosissime retinuisse in hac sua Historia ipsa Legatorum, quorum Commentariis usus est, verba: ut scilicet sincera ubique & suas duntaxat undas trahenti flumini similis historia daretur in manus eruditorum. Maluit igitur, elegantiam orationis, quam suam fidem, desiderari: atque adeo immutata exhibuit, quæ scripserunt Legati sermone quidem Germanico, sed intertexta habenti Latina, Gallica & Italica vocabula. Ac arripit hanc occasionem Nobiliss. Autor laudandi nostram hanc ætatem, quæ & puritatis & elegantiæ sermonis Germanici se præbet studiosissimam: ipsiusque tum Dedicatio, tum Præfatio, inter luculenta hujus studii exempla & specimina referri meretur. Nec vero putes, Lector, quæ hic eduntur monumenta, ea jam edita esse sparsim ab aliis. Imo vero pleraque, quæ hic reperis, nunquam viderant lucem, sed latuerant in tabulariis, (*Archiva* vocant,) & nunc demum e densis suis tenebris protrahuntur ad illustranda *Instrumenti pacis* capita, quæ hoc adjumento orbata multum retinent obscuritatis, multumque negotii facessunt viris pragmaticis. Scias autem, Lector, etiam *Supplementa* hujus Operis in Præfationis exitu promitti ab Autore, ubi scilicet ex aliis Archivis alia pacis hujus acta ipsi fuerint suppeditata: qua quidem felicitate se usurum, eo minus dubitat, quod jam duo ejus generis monumenta MSta a duobus amplissimis viris, quorum nomina gratus profert, accepit. Promittit item in trigesima hujus Præfationis pagina, se, Opere hoc universo edito, emissurum *Acta executionis hujus pacis* e monumentis certissimis pariter ac rarissimis. Denique *p. 39* pollicetur novam ac vulgata meliorem editionem *Relationis historicæ Pacificationis Osnabrugo-Monasteriensis*, quam ab *Adamo Adami* (qui ipse isti Pacificationi

cationi Legatus interfuit,) accuratiſſime confectam eſſe teſtatur: cujus & viri, parum adhuc cogniti, vitam & fata ſatis copioſe hic perſequitur.

Ceterum, uti Autor nulli operæ, nulli ſumtui, pepercit, ut ſplendidum orbi daret Opus, & cum charta nitidiſſimum, tum literis figuriſque magnificum, ita & Operi toti præfixit pulcherrimum oculiſerium, ingenii *Kœnigiani* fœtum, & ſingulis libris præmiſit aliquot æri inciſos nummos, quibus cudendis occaſionem pax illa Weſtphalica præbuit. Nec illud nobis prætereundum eſt, quinque hanc Præfationem habere Appendices, in earumque prima exhiberi Legatorum, qui huic pacificationi interfuerunt, nomina, quæ certe tam accurate nondum ſunt a quoquam exhibita. Secundum locum tenent nomina effigiebus illorum Legatorum ſubſcripta, quæ ſunt omnium oculis expoſitæ in Curia Osnabrugenſi. Tertio loco legitur *Vita Salvii*, Legati Suecici, primum edita in Germanicis *Actis Eruditorum*: quanquam Noſter integrum cuivis de hoc libello permittit judicium, haud obſcure prodenti ſui Autoris malevolentiam. Quartum occupat locum ſcriptum ingenioſiſſime ſatyricum, quod in *Placciano Pſeudonymorum Theatro n. 1478 Iſaaco Volmaro*, Legato Cæſareo, tribuitur, Noſtro autem judice, verius creditur profectum eſſe a *Jo. Balth. Schuppio.* En lepidum ejus libelluli titulum: *Bibliotheca Gallo-Suecica, ſive Syllabus Operum ſelectorum, quibus Gallorum Suecorumque hac tempeſtate belli proferendi & pacis evertendæ ſtudia publico exhibentur.* Denique Noſter conſpectui noſtro ſubjicit quinque haud contemnendas *Tabulas* pacificatorias, quibus tanquam norma ſua eo tempore uſi ſunt Legati Sueciæ.

Intremus age nunc ipſa hæc ſacra, ita tamen, urgente nos brevitatis ſtudio, ut, generatim expoſitis librorum argumentis ſingulorum, tum pauca quædam excerpamus, quæ viſa nobis ſunt memoratu digniora. *Primus* igitur *Liber* confirmat *Taciti* illud: *Tardiora ſunt remedia, quam mala.* Cum enim tot partes adverſæ tandem animum applicuiſſent ad pacem faciendam, tam lente tamen feſtinatum fuit in hoc negotio, ut primo perdiu exſpectandus eſſet Legatorum de pace acturo-

rum adventus, deinde multum temporis ante elaberetur, quam Legati, qui convenerant, negotium ſibi mandatum ſerio aggrederentur. Hic *p. 12* dignæ lectu ſunt literæ *Salvii*, Sueciæ Legati ad Marchionem Baruthinum, A. 1643 datæ, e quibus cognoſcere licet, id Sueciæ & Galliæ Regibus fuiſſe propoſitum, ut hac in pacificatione Imperatoris poteſtas intra eos coerceretur limites, ut ampliora fierent jura Principum Germaniæ. *Pag. 38* Legatus Hiſpanicus in literis ad *Cranium*, Imperatoris Legatum, Monaſterio Osnabrugam ſe conferre juſſum, dolet, *ipſi vivendum nunc eſſe inter hæreticos & infenſiſſimos Catholicæ veritatis hoſtes*. *Pag. 69* fatentur Legati Cæſarei, prorſus neceſſe eſſe Imperatori pacem facere, cum & pecunia, nervo rei gerendæ, & copiis, deficiatur, ac præterea Principes illi, qui adhuc a Cæſaris partibus ſteterint, ob imbecillitatem ſuarum virium nihil aliud, quam pacem, ſpectent. *Libro ſecundo*, qui acta continet trium priorum menſium A. 1644, nondum pax ridet, ſed turbarum adhuc plena ſunt pleraque. Narratur enim hic initio, quantum impedimenti objecerit negotio pacificatorio novum bellum Dano illatum a Sueco. Deinde exponitur adventus *Nuntii Apoſtolici* & Legatorum Gallicorum, ceremoniæque, quibus poſt nonnullam diſceptationem excepti fuere. Hinc occurrunt Legatorum Gallicorum cum Hiſpanicis de ſuperiore loco concertationes, Electoralium item Legatorum cum Cæſareis diſputationes de certis ceremoniis, lites Legatorum de literis plenipotentiariis, turbæ denique, quas excitarunt literæ Legatorum Gallicorum circulares ad Ordines Imperii: ut omittamus Batavorum ſtudium, tantundem honoris ſuis Legatis tribui a Cæſareis volentium, quantum hi tribuerant Legatis Reipublicæ Venetorum. Hic *pag. 88-132* exſtat Programma (*Manifeſtum* vulgariter vocant,) Suecicum de bello contra Danum ſuſcepto, una cum Appendicibus, & *pag. 137-175* refutatio illius Manifeſti Danica. Quod utrumque ſcriptum hic recuſum eſt ob ſuam raritatem. Epiſtola, quam Gallici Legati miſerunt ad ſingulos Germaniæ Principes, *pag. 219 ſeq.* exhibetur: in qua Imperator accuſatur moliri abſolutum in univer-

ſam

ſam Germaniam imperium, ac Principes exſtimulantur ad mittendos Monaſterium & Osnabrugam Legatos, ſuasque expromendas querimonias, certum accepturi auxilium a Legatis Galliæ ac Sueciæ. Quam huic Imperator oppoſuit longam ad eosdem Principes Epiſtolam, ea *pag. 223-228* ſiſtitur, in qua *pag. 227* Epiſtola Gallorum vocatur *libellus famoſus*. Exhibentur quoque *pag. 228-247* animadverſiones cenſoriæ in illam Gallorum Epiſtolam, ſermone contextæ Belgico. *Pag. 248-252* novum hujus argumenti ſcriptum Legatorum Regis Galliæ producitur. *Liber tertius* reliquorum A. 1644 menſium acta comprehendit. Occurrunt hic oculis noſtris novæ, eæque diuturnæ, lites de literis plenipotentiariis; liticula item inter Electorum & Imperatoris Legatos Electorales; lites de liberando a captivitate Electore Trevirenſi; lites Gallorum & Suecorum cum Imperatore de arceſſendis ad hanc pacificationem Principibus ceterisque ordinibus Germaniæ. Et, quanquam initium hic offendimus propoſitionum pacificatoriarum, tamen & has materiam præbuiſſe concertationibus, legimus. *Pag. 263 ſeq.* ſatis aculeatæ proferuntur Legatorum Suecorum literæ ad Imperatoris Legatos, in quibus hos accuſant protracti dilatique pacis negotii. *Pag. 269 ſeq.* exhibentur novæ Legatorum Galliæ literæ circulares ad Principes Imperii, Legatis Imperatoris ingratiſſimæ: quibus adjecta eſt ipſius Regis Galliæ Epiſtola ad Germaniæ Principes, in qua profitetur, ſe non niſi Legatis ipſorum ad pacificationem adhibitis acturum eſſe cum Imperatore de pace. *Pag. 284 ſeq.* literæ exſtant Electorum ad Imperatorem, quibus contendunt, ſuos Legatos non minus honorifice, quam Legatum Reipublicæ Venetæ, tractandos Osnabrugæ eſſe ab Imperatoris Legatis. Ac *pag. 286* reſcribit Imperator, id ſe fieri velle a ſuis Legatis. *Pag. 294 ſeq.* proferuntur Principum ac ceterorum Ordinum Franconiæ argumenta, quibus docent, ſe ad hanc pacificationem adhiberi debere, & ita quidem, ut ſuas dicant de ſingulis pacis articulis ſententias. Annectitur *pag. 300 ſeq.* Appendix, ſpeciatim exhibens, quæ a Legatis Principum ſint hoc in conventu urgenda. *Pag. 313* legimus Legatorum Suecicorum li-

teras ad Legatos Imperatoris, quibus profitentur, non ante pacis negotium ſe aggreſſuros, quam advenerint Legati Principum & civitatum Germaniæ. Idem cum urgerent *pag. 322* Legati Gallici, in contrarium diſputant *pag. 323 ſeq.* Cæſarei Legati, contendentes, Imperatorem ſine concurſu Ordinum Imperii hanc pacem facere poſſe, ac ſuo quidem jure. *Lampadius* vero, Legatus Brunſuicenſis, *pag. 327* aſſerit Ordinibus Imperii jus ſententiam dicendi in hoc pacis negotio, nec ferendi, ut excludantur. *Libro quarto*, qui acta dimidii prope anni 1645 exhibet, variæ enarrantur lites, ſcilicet de ceremoniis ac titulis honorariis, de modo conſultandi, de liberatione captivi Electoris Trevirenſis, de admittendis ad deliberationes de pace Ordinibus Imperii. Hic *pag. 340* Epiſtola exhibetur *Axeli Oxenſtirnæ* ad filium, Legatum Suecicum, in qua docet, in conventu hoc a Suecis Legatis urgendam eſſe reſtitutionem Germaniæ in ſtatum priſtinum, primario vero id ſpectandum, ut Pomerania redigatur in ditionem Suecorum. *Pag. 389 ſeq.* narratur, quomodo & quibus conditionibus e captivitate dimiſſus ſit Elector Trevirenſis. *Pag. 424 ſeq.* lis exponitur inter Legatos Venetos & Electorales de præcedentia, quam vocant. Ultimo vero hujus libri loco *pag. 430 ſeq.* jucunda piis lectoribus narratio exſtat de concordia inter Cæſareum & Gallicum Legatos firmata per ſacram cœnam, qua forte una utebantur. *Libro quinto* tandem aperitur prima ſcena negotii pacificatorii, & cetera quoque commemorantur, quæ A. 1645 Junio & Julio menſibus acciderunt. Proponuntur itaque hic a Galliæ Sueciæque Legatis articuli pacificatorii, jusque ſimul ſuffragii fortiter vindicatur Ordinibus Imperii. Et quidem *pag. 435 - 442* exhibetur Suecica *Propoſitio* cum Latine, tum Germanice: & *pag. 443 - 448 Propoſitio* Gallica ſermone tum Gallico, tum Latino. *Pag. 456 - 472* Legati Principum ſuis dominis aſſerunt jus ſuffragii: cumque contra tenderet *pag. 472 ſeq.* Legatus Moguntinus, *pag. 473 ſeq.* Brandenburgicus Legatus verba facit pro Ordinibus, hosque, quod juſtum ſit, poſtulare, docet. Quæ Legatus Noribergenſis protulit ad jus ſuffragii civitatibus Imperii fortiter ac luculentiſſimis

mis

mis argumentis vindicandum, ea *pag. 479 - 495* legi possunt. *Libro sexto duobus*que *sequentibus* Acta continentur trium subsecutorum mensium, Augusti, Septembris & Octobris. Omne vero hoc tempus adhuc transactum est partim concertationibus, partim deliberationibus de modo consultandi, deque Ordinum Imperii jure suffragii hoc tempore exercendo. Libet hinc commemorare, quod *pag. 618 - 628* exhibeatur Germanice & Latine Imperatoria responsio ad Suecicam, quam supra diximus, Propositionem pacificatoriam, & *pag. 628 - 632* ad Propositionem Gallicam; *pag. 633 - 649* legatur Suecicum Instrumentum Pacis, cum Rege Daniæ A. 1645 mense Augusto factæ: id quod eo gratius Lectoribus futurum putat Generosissimus Autor, quod nec in *Bæcleri Historia belli Sueco-Danici*, nec in *Schmausii Corpore Juris Gentium*, id reperitur, in *Theatro* vero *Europæo*, itemque apud *Londorpium* & *Gastelium*, Germanica tantum ejus versio occurrit, &, licet in *Dumontii Corpore Diplomatico* exhibeatur, multis tamen locis differt ab exemplari præsenti; *pag. 672 seq.* valde urgeant Galli admissionem Legatorum Hassiacorum ad pacis negotia, vehementissime renitentibus Legatis Cæsareis; quodque hac ac simili de Magdeburgici Legati admissione lite pæne totus impleatur liber septimus; *pag. 740 - 765* exhibeantur Monita Legatorum Ordinum Imperii Protestantium ad Propositiones supra dictas pacificatorias, Suecicam & Gallicam, itemque ad Responsionem Cæsaream utramque: quæ Monita jure *patriotica* stilo nostræ ætatis vocari possunt; denique *pag. 765 - 871* legi possit continuatio deliberationum ab Ordinum Protestantium Legatis habitarum de pacis negotio. Verum desinimus hic, & ceteros præclarissimi Operis Tomos, quorum jam *secundum* prelo exiisse accepimus, avide exspectamus.

HISTOIRE DE L'EGLISE GALLICANE.
i. e.
HISTORIA ECCLESIÆ GALLICÆ, Autore JACOBO LONGUEVAL, e Societate Jesu.
Tomi IV.

Lute-

Lutetiæ, apud Franc. Montalantium, 1732, 4.
Alph. 14 pl. 4.

Dedicavit hoc Opus Rev. Autor universo Clero Galliæ, cujus jussu & auspiciis tantæ molis opus suscepit elaborandum. In *Præfatione* vero docet, *primum* se esse conditorem Historiæ Galliæ Ecclesiasticæ. Quod si quis objiciat ipsi *Cointii Annales Ecclesiasticos Francorum*, eum cogitare jubet, *Cointium* non solum, quinque fere prioribus Seculis omissis, ab eo demum tempore, quo Franci occuparunt Galliam, laborem suum exorsum esse, sed etiam in medio Seculo nono desiisse: cum ipse ab ovo, quod ajunt, rem repetat, hujusque Historiæ filum ad hæc nostra usque tempora sit pertexturus. Præfationi subjicit Dissertationem de religione & moribus Gallorum veterum, novem implentem folia. Verum, cum in his *Actis A. 1728 M. Jun. pag. 242 seq.* amplissimam hujus rei Historiam, a Cl. *Martino* compositam, & A. 1727 editam, recensuerimus, non est, quod hic moremur. Ceterum Lectoribus nostris nunc exhibemus quatuor priores hujus Operis Tomos, quorum quisque tribus Libris absolvitur. Horum primus ab initio progreditur ad annum Christi 312; alter ad A. 395; tertius ad A. 434; quartus ad A. 476; quintus ad A. 533; sextus ad A. 561; septimus ad A. 584; octavus ad A. 602; nonus ad A. 647; decimus ad A. 700; undecimus ad A. 751; duodecimus ad A. 790. Singulis vero Tomis singulæ sunt præfixæ Dissertationes affinis argumenti: & primo quidem *pag. 42-46* de tempore illo Dissertatio, quo radices egit Christiana religio inter Gallos. Sentit hic Noster, primo statim Seculo per discipulos Apostolorum adhuc viventium, *Crescentem* ac *Trophimum*, invectam esse Christianam religionem in Galliam, sed primis duobus Seculis non fuisse late diffusam. Concedit igitur, quæ vulgo tradantur de fundatione plurium Ecclesiarum jam primo Seculo facta, esse perambiguæ fidei, meritoque hodie negari, primum Gallorum doctorem Christianum fuisse *Dionysium Areopagitam*. *Secundi Tomi* limen ornat Notitia Geographica antiquæ Galliæ, *19 paginis* absoluta. *Tertio* præponitur Differ-

Dissertatio *21 paginarum* de religione & moribus Francorum ante conditum regnum, itemque sub duabus prioribus Regum Galliæ stirpibus. *Quarto* denique *Tomo* præmittitur Dissertatio *paginarum 20* de *judiciis Dei*, quæ vocabant veteres. Accedimus ad ipsum corpus historicum, cujus initium facit Cl. Autor a *S. Pothino*, *Polycarpi* discipulo: quem credit a *Polycarpo* secum ductum fuisse Romam ad Episcopum *Anicetum*, & ab hoc missum in Galliam, datumque primum Episcopum Lugdunensi civitati. In qua cum, *M. Antonio Philosopho* imperante, exarserit Christianorum persecutio, quæ Viennam quoque corripuit, utriusque Ecclesiæ Epistola de hac re, ab *Eusebio* servata, hic recitatur tota. *Irenæi*, qui *Pothino* successit, tempore altera fuit agitata persecutio, quam ita describit Noster, ut copiosius describat *S. Symphoriani* martyrium. Eodem temporis tractu cum Gnostica hæresis vitiarit religionem Gallorum, Noster oppositum his *Irenæi* opus perstudiose recenset, expositisque ejus argumentis, nec nævos erroresque sancti viri præterit. Hinc reliquam ipsius vitam persequitur una cum martyrio. Verum non est nostræ brevitatis, ita pergere in Opere hoc historico. Satis igitur erit, docere, Cl. Autorem in primis Seculis maxime sedulum se præbere in historiis exhibendis Martyrum: quæ cum sæpius infirmo innitantur fundamento, facile credimus, lectores ex ipsis Pontificiis criticos non omnia ei assensuros esse. Martyrium e. g. *legionis Thebææ* fabellis nunc adscribitur ab eruditissimo quoque, ac meminimus, singularem hujus argumenti librum a nobis recenseri in his *Actis A. 1706 pag. 308.* Noster tamen *pag. 109 seq.* pluribus exponit hanc narrationem, ne mentionem quidem faciens, quod de ejus veritate a viris quibusdam acumine claris dubitetur. Nec vero nos tam duri sumus, ut exigamus a doctissimo Autore nostro aliam historiam, quam quæ sacro illo ordine, cujus est Sodalis, & illa Ecclesia, cujus sectator est, digna sit. Quare nec mirum esse debet, in ceteris Seculis maximum ejus laborem versari in eo, ut historiam Episcoporum & Abbatum hujus ævi, quorum nominibus ritu suæ Ecclesiæ venerabilem literam *S.* nusquam non præfigit, describat:

bat: ut adeo vere dixeris, in hoc Opere Sanctorum plena esse omnia, satisque hic iis fieri, qui lectitare gestiant, quæ Sanctis illis vulgo tribuuntur, revelationes & miracula. Agit vero & haud mediocri diligentia de Scriptoribus Galliæ Ecclesiasticis, singulisque eorum libris, ac, ut exemplum præsto sit, *quarto* in *Libro* de *Salviano, Remigio, Eucherio, Arnobio* juniori, *Sidonio Apollinare, Claudiano Mamerto, Juliano Pomerio,* & *Fausto Rejensi,* eorumque Operibus, luculenter disserit. Jam, cum generatim indicaverimus totius hujus Operis argumenta, contenti fore videbuntur Lectores nostri paucis & speciminibus & observationibus. *Libro II pag. 178 seq.* enarrantur labores ab Ecclesia Galliæ suscepti ad tollendum Schisma *Donatianum.* Hic Rev. Autor, Arelatensis Concilii ob id coacti mentionem faciens, quartum ejus canonem, in quo, *qui arma projiciunt in pace,* excommunicantur, ita interpretatur, ut putet, Christianos milites, pace jam reddita Ecclesiæ per Imperatorem *Constantinum,* non debere detrectare militiam. Nobis vero alienissima videtur, quod pace doctissimi Viri dixerimus, hæc interpretatio: ac duo subsequentes canones, in quibus Ecclesia prohibentur aurigæ circenses & actores comœdiarum, admonere satis perspicue videntur, etiam tertio in canone *ludicrum* aliquod abrogari autoritate Ecclesiastica. Nec vero dubitandum nobis videtur, significari illud ludicrum, quod in *Germania* sua *Tacitus* hisce verbis *Cap. 24* describit: *Nudi juvenes inter gladios se atque infestas frameas saltu jaciunt:* addens, *audacis* hujus *lasciviæ pretium esse voluptatem spectantium.* Nam & a Gallis ludicrum hoc usurpatum fuisse, e *Sidonio Apollinare* & *Nithardo* docet novissimus illustrator *Taciti,* Cl. *Dithmarus.* Illud addimus, a Cl. Autore nostro exhiberi Concilii illius canones universos: qua occasione docemus, idem ab eo fieri, quoties in Concilii alicujus Gallici mentionem incidit. *Pag. 211 seq.* describit vitam & laudes *Hilarii Pictaviensis,* ac simul summam exhibet Operis ejus de Trinitate: quod cum Arianis potissimum sit oppositum, etiam fata Arianæ hæreseos Gallica exponit. De ceteris quoque *Hilarii* scriptis & factis ac fatis ampliore lectores impertitur notitia

tilia usque ad *pag. 294.* Vitam *Martini Turonensis pag. 249 seq.* persequitur, ducem secutus *Sulpicium Severum*, quem bonæ fidei Historicum esse, *pag. 308* contendit, differens quoque de hujus vita scriptisque in libro subsequenti. Historiam *Priscillianismi* fuse tradit *pag. 323 seq.* In *tertio Libro pag. 365 seq.* statum describit Monasteriorum Galliæ, maxime Lirinensis. Recenset item scripta *Cassiani*, delatus hac occasione ad historiam *Pelagianismi* ac *Semipelagianismi*, radices agentis in Gallia. Præcipua quoque hic tradit de *Hilario Arelatensi*, quem, licet in doctrina de prædestinatione ab *Augustino* dissenserit, tamen *Semipelagianos* inter referendum esse negat *pag. 498.* Meminit etiam *pag. 536 seq. Vincentii Lirinensis*, cujus e *Commonitorio* ea exhibet, quæ favent magnopere hodierno Catholicismo, *cujus eruditum defensorem* eum vocat *pag. 539.* Quod *quarto* in *Libro pag. 8* de *S. Bricao*, Episcopo Turonensi, refert, dignum utique est, quod memoretur. An etiam dignum sit, cui fides habeatur, alii judicabunt. Episcopi scilicet illius famula cum enixa esset puerum, ex ipso eum suscepisse a credula plebe putabatur: quæ tanto Episcopi sui odio inflammabatur, ut obrutum eum vellet lapidibus. Is vero jussum afferri infantem ita est affatus: *Mando tibi in nomine Christi, ut eloquaris, an sim ego pater tuus.* Infans vix triginta dies natus respondebat: *Non.* Stolida plebs, miraculum non agnoscens, jubebat Episcopum id quoque ex infante quærere, quodnam sit nomen vero patri. Id cum facere renuisset, populus perseveravit credere, Episcopum stupro se polluisse. Quare is alterum edidit miraculum. Gestavit videlicet in veste sua prunas ardentes usque ad *S. Martini* tumulum: quo delatus, conspicuum fecit omnibus, non esse perustam vestem suam. Verum nec hoc miraculo motus popellus Turonensis abdicavit eum sacro munere, aliumque elegit Episcopum. Quo facto, Romam se contulit *Bricaus*, ubi post septem demum annos agnita fuit ipsius innocentia a Papa *Sixto III*, ejusdem quondam reo criminis: qui eum ad Turones remisit, a quibus non solum receptus, verum etiam Divorum postea in numerum relatus est. Eodem hoc in libro

bro legas *S. Germani* & *S. Genovefæ* valde mira miracula. In *Libro quinto pag. 231* delatus Noster ad unctionem baptismalem *Chlodovæi*, observat, Criticos celebratissimam illam de *ampulla Rhemensi* fabulam ideo pro commentitia habere, quod Scriptores illius ævi, qui baptismum istius Regis commemorarunt, alto miraculum hoc prætereant silentio. Noster, ut & Criticis & traditionis hujus patronis gratificetur, postquam ex vetere quodam libro retulit, *S. Remigium* aliquando, cum ægrotum hominem esset baptizaturus, ac non esset in promtu chrisma, miraculose produxisse oleum, putat, de hoc ipso oleo postmodum unctum fuisse *Chlodovæum.* Cum igitur hoc oleum non tum demum, cum Rex baptizandus erat, sed diu ante creasset *S. Remigius*, hinc factum esse, ut id referendum non ducerent Historici, qui scripserunt de Regis hujus baptismo. Egregia vero ratio defendendi fabulam & populo placentem & Principibus gloriosam. *Libro sexto pag. 424* laudatur *S. Papula*, quæ, cum a parentibus vetaretur fieri monialis, facta est monachus, hoc est, induta veste virili triginta annos vixit inter monachos, tertioque demum ante mortem suam die id aperuit, velleque se dixit sepeliri inter mulieres. Extraordinarium hunc vitæ monasticæ amorem Deo gratum fuisse, ex eo concludit Noster, quod post mortem multa patrarit in eos, a quibus invocata fuit, miracula. *Pag. 483 seq.* agit de adventu *S. Mauri*, cujus Congregatio nunc tanta versatur in celebritate, & sociorum ejus in Gallia. Addit vero, *Vitam* S. *Mauri*, cui pleraque de eo narratio innitatur, nulla esse fide dignam. In *septimo Libro* nihil uberius tractatur, quam historia Regis *Chilperici*, & *Gregorii*, Episcopi Turonensis: quorum in illo plus justo vituperasse, in hoc plus justo laudasse, nonnullis videbitur. Sequens quoque *Liber* de hoc *Gregorio* multa habet: in quo & scripta ejus recensentur, adjecto judicio. In *Libro octavo* lectu dignum est *bellum virginale*, quod sexto Seculo exarsit in Gallia. Scilicet in monasterio quodam Pictaviensi erant sanctitati dicatæ duæ regio sanguine ortæ virgines, altera *Chariberti*, altera *Chilperici* filia, vitæ hoc genus subire coactæ repugnante genio. Mortua paulo

post

post Abbatissa, cum neutra earum id muneris ac honoris adipisceretur, sed quædam genere humilior præficeretur sacrato virginum choro, huic, asperius etiam imperanti, parere sunt dedignatæ. Imo, in societatem adscitis quadraginta ejusdem cœnobii virginibus, excesserunt, evaserunt, eruperunt; delatæque sunt pedites Calendis Martiis anni 589 in urbem Turonum, ejusque Episcopo *Gregorio* nuntiarunt, se ad Reges ituras, suasque exposituras esse de Abbatissa querelas. Adhortabatur eas ad reditum *Gregorius*, sed nequidquam. Nam altera regalium virginum, nomine *Chrodieldis*, pergebat in aulam Regis *Guntbramni*, avunculi sui: qui statim aliquot Episcopos jubebat id rei examini suo subjicere. Interim nonnullæ sacrarum sororum, quas in urbe Turonum *Chrodieldis* reliquerat, matrimonium inierant: quod exemplum ne sequerentur plures, ipsa illuc rediit, ceterasque secum reduxit Pictavium: ubi adsciti custodiæ causa milites multa commiserunt duce *Chrodieldi* facinora. Quo facto, Metropolitanus reverti in suum monasterium renuentes strenue excommunicavit. Hæ vero & hunc & ceteros Episcopos aggressæ, humi prostraverunt, & pugnis contuderunt maxime virilibus, similique modo clericos ceteros, Episcoporum comites, mulcarunt. Quæ res tantum pavoris tantumque pudoris incussit Episcopis, ut non solum templo, in quo id accidebat, sed ipsa urbe, sine mora evolarent. Hinc herois illa, *Chrodieldis*, diripiebat bona monasterii, dictitans, si expugnaret monasterium, Abbatissam e fenestra dejectum iri. Ceterum, quantum Episcopi damnabant facta hæc, tantum ea excusabant alii. Brevi post *Chrodieldis* milites suos jussit Abbatissam adversariam e monasterio vi extrahere, atque ad se deducere: idque noctu factum est. Episcopus Pictaviensis non unius generis minis permovere eam studebat, ut liberam dimitteret Abbatissam captivam. Hunc cum illa non audiret, dolo quodam libertatem recuperare contigit Abbatissæ. Tum vero acerbum rursus exortum est bellum inter *Chrodieldin* & Abbatissam. Milites utraque ex parte virginibus ducibus faciebant cædes. Tandem *Chrodieldis* potita est monasterii. Reges duo, *Childebertus* &

Guntbramnus, in id incumbebant, ut bello huic muliebri finem imponerent. Cetera hujus belli (nam longa est fabula, longæ ambages,) prætermittimus, satis habentes, sitim legendi accendisse. Describitur præterea hoc in libro historia *S. Columbani*, eumque claudit narratio de *S. Victore*, uno e Martyribus legionis *Thebææ*. Sepultus is erat in templo quodam Genevensi. Cum vero locus sepulchri ignotus esset omnibus, Deus *Hicconio* cuidam id loci revelavit. Eo igitur indicante cum loculus, in quo Martyr jacebat, esset apertus, facies Martyris tam vivida & rubicunda erat, ut crederes, hominem vivere. Colebat igitur Ecclesia Genevensis Sanctum hunc, & quidem eo impensius, quo plura patrabantur ad ejus sepulchrum miracula. Jubet igitur Rev. Autor hodiernos Genevenses erubescere, quorum quippe sententia a cultu reliquiarum usque adeo est remota. *Nono* in *Libro* pertexitur historia de *S. Columbani* factis & revelationibus & miraculis: itemque de *S. Amando*, deque *S. Eligio*: quorum historia continuatur in libro proximo, ubi & de scriptis *Eligii* fit mentio. Sed nolumus de hisce aliisque Sanctis esse longi, ne tædium creemus iis, qui illibenter legunt narrationes de iis, quos non nisi religio suæ ætatis & sanctos & claros fecit. *Undecimus Liber* de *S. Bonifacio* continet permulta. Hic etiam *pag.* 273. Noster ingenue explodit fabulam a plurimis, imo etiam ab aliquot Conciliis, creditam, qua fertur *Carolus Martellus* a Sancto quodam conspectus esse in sedibus infernis, ideo, quod non pepercisset tempore necessitatis bellicæ bonis Ecclesiasticis: creditque, propterea Clericis adeo arrisisse hanc fabellam, quod ea valere videbatur ad absterrendos Principes ab invasione bonorum sacrorum. Postremi Libri, qui *duodecimus* est, maximam partem implent res gestæ *Caroli M.* non tamen universæ. Pars enim earum magna reservatur Libro subsecuturo.

SANCTORUM VINCENTII LIRINENSIS & HILARII ARELATENSIS Opera, ad MStos Codices insigrioresque Editiones recognita, ac Notis Ob-

ser-

ſervationibusque illuſtrata a D. JOANNE SALINAS, Neapolitano, Can. Reg. Lat. ac S. Theol. Lectore, ad Sanctiſſ. Patrem, CLEMENTEM XII, Pontif. Max.

Romæ, typis Jo. Zempel, 1731, 8.
Plag. 13½.

Uterque Patrum, quorum ſcripta nitidiſſime recuſa, egregiisque Notis criticis exornata, denuntiamus, id habet eximii, ut doctrinæ Chriſtianæ publicæ, qualis ea ineunte ac medio Seculo quinto fuit, teſtimonia & ſpecimina inde innoteſcant luculentiſſima. Qui *Godofredi Arnoldi* hominumque ejusdem generis Hiſtorias Eccleſiaſticas, & in primis defenſiones pro eis ſuſceptas, cum fontibus ejusmodi conferunt, næ illi lupina imaginariis relinquunt fictionibus, ac æra ſibi reſervant. Ii certe hæretici, qui *Vincentii* ætate & paulo ante eam floruerunt, ſeu potius caligarunt, eas impotenti ac importuno animo propugnare annifi ſunt ſententias, quæ & clariſſimis divinioris Scripturæ oraculis, & complexui doctrinarum inde conformato, & conſenſioni confirmatæ, e diametro obſtiterunt. Optimo igitur conſilio Rev. Autor Scriptores illuſtres, qui doctrinarum divinarum & vitæ purioris diſciplinam commendarunt, denuo editos cum orbe literato communicavit, Pontificique Maximo Romano, *Clementi XII*, inſcripſit, quem a ſtudio antiquitatis Eccleſiaſticæ, a prudentia hierarchica, ceterisque virtutibus ſummis, collaudat. Formulam Dedicationis excipit *Admonitio* Autoris in *Commonitorium Vincentii.* In qua Autor promittit *Diſſertationem Apologeticam*, qua, ſe Viri ſancti honorem tuiturum, pronuntiat. Optima *Vincentii* Editio fuerat ea, quam *Steph. Baluzius* ad duorum Codicum Bibliothecæ Regiæ fidem Pariſiis una cum *Salviano* A. 1669 fecerat publici juris. Hunc ducem ſecutus eſt Noſter, Notasque tales adjecit, quæ laborem diligentiamque deſiderarunt. Capitum diſtinctio, a *Baluzio* ſublata, hic fuit repoſita, ut allegationibus majorum examinandis eſſet locus. Malle-

Mallemus tamen, scriptorem & eruditum & humanum manes *Dallæi* ac *Calixti* omisisse intactos. Datum enim esse aliquid affectui, patescit ex verbis: *De doctrina S. Viri circa traditiones alibi disseremus contra Joannem Dallæum ac Georgium Callixtum,* (lege: *Calixtum,*) *Lutheranæ familiæ hominem, qui Helmstadii periit* (lege: Helmstadii placide obiit). *Hic enim recensuit ediditque Commonitorium anno Chr. 1649.* In Dissertatione, a *Calixto* adjecta, multum nervorum deprehenderant *Hottingerus, Hugo Grotius,* ac *Isaacus Casaubonus:* primus in *Bibliothecario quadripartito pag.* 27 edit. Tigur. 1664; secundus in *Discussione Apologetici Rivetiani*; tertius in *Epistola ad Cardinalem Perronium.* Eam ob caussam Autor proxime Dissertationem *Calixti* sub examen vocabit, & quidem, uti spondet, & nos vehementer optamus, animo ab omnibus præjudiciis immuni. *Vincentius*, ab insula *Lirino*, nunc *S. Honorati*, dictus, *Commonitoria duo* scripsit: prius exstat integrum; posterius intercidit, excepta sola conclusione,

Pag. 89. quæ summam in utroque traditorum complectitur. *Vincentius*, canonem solum ad universa dogmata divina percipienda & defendenda sufficere, docet. *Traditionem* vero canoni Scripturæ adjiciendam, existimat, ad notitiam sensus dictorum receptissimi comparandam, *in iis duntaxat præcipue quæstionibus, quibus fundamenta totius catholici dogmatis nitantur.* Character veræ Catholicæ Ecclesiæ constituitur in eo, *ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est.* Hoc teneri, si sequamur *universitatem, antiquita-*

7. *tem, consensionem.* Character falsæ Ecclesiæ ponitur a *Vincentio* in tribus momentis: 1) si qua se Ecclesiæ particula ab universalis fidei communione (adde: citra caussam legitimam) præciderit; 2) in novitate sententiarum ac doctrinarum; 3) in dissensione a sententiis majorum. Quodsi ea Ecclesia est vera, quæ a sententiis, *Vincentio* probatis, haud discrepat; tum omnino Ecclesia Protestantium est vera, siquidem nemo non fatetur, Ecclesiam quinque Seculorum primorum a fundamento fidei haud recessisse. Ac e contrario ea Ecclesia visibilis non erit vere talis, quæ a traditione, tum recepta

&

& catholice approbata, discessit. Hoc praejudicio seu argu-
mento *κατ' ἄνθρωπον Georgius Calixtus* usus est, ad labem
novitatis ab Ecclesia Protestantium propulsandam. Qua oc-
casione inter ipsos Evangelicos coepit controversia de consen-
su quinquesaeculari, principio fidei secundario. Utrinque ad
extrema itum, donec taederet litigantes temporis minus com-
mode collocati. Dabimus porro nonnulla ex Animadversioni-
bus *D. Joannis Salinas*, passim adspersis. ***Commonitorium*** a Pag. 5.
Vincentio adhibitum pro adversariis, ad sublevandam memo-
riam conscriptis, licet ea aetate vox ea notaret mandata, Lega-
tis scripto data. Ad vocem *catholicus* notatur proprietas, per 7.
quam Ecclesia intelligitur esse diffusa per totum orbem, non
in terrae coarctata particulam, vel angulum parvae regionis.
Adduntur stricturae in dissentientes ab Ecclesia Romana, qui-
bus cognomen ***haereticorum*** & ***vanitas*** attribuitur. Dandum
enim erat aliquid imbibitae opinioni, domicilio, ordini assum-
to, autoritati Pontificis summi, cui liber fuit consecratus. Suc-
currit enim alias canon: ***Magis & minus non variant spe-
ciem.*** ***Optatus Lib. II*** de Schism. Donatist. ***n. 1 catholicum***
exponit non solum per ***ubique diffusum***, sed & per ***rationa-
bile.*** Vocem catholici esse ***honorificam, & spem salutis com-
plecti***, largientur ii, qui voce externa & vocabulo salutem ae-
ternam metiuntur. Ubinam vero erat illud ***universale***, cum
totus orbis, teste ***Hieronymo***, miraretur, sese tam subito fa-
ctum esse ***Arianum?*** ***Optati*** lapsus conceditur circa originem 8.
Donatismi, Romae damnati. ***Vincentius §. 6, Constantium*** ab
Arianis ad consensionem pertractum esse, refert. ***Gregorius*** 11.
Nazianzenus Invectiva I in Julianum, Imperatorem purgat,
aulicos accusat. Alter igitur erravit. Vestes pullae olim im-
positae sunt viduis, virginibus, poenitentibus. ***Constantius*** in 12.
frontibus Episcoporum ad metalla damnatorum titulum da-
mnationis scribi jussit. Mediolanensem Ecclesiam reddidit 13.
Metropolitanam praedicatio ***Ambrosii***, qua sinceram fidem 15.
contra ***Arianos*** defendit. ***Cyprianus***, Romanae Ecclesiae judi- 18.
cio Sanctus, lapsus est circa haereticorum baptisma. Romani
scilicet Pontifices largiuntur, ministros haereticorum sacros re-

 missio-

missionem peccatorum beneficio baptismi posse conferre, nec
Pag. 22. omne eorum ministerium efficacia carere. Notatur *Joannes Clericus* nomine acerbitatis, in sanctos Ecclesiæ Patres ef-
31. fusæ. *Nestorius* gloriam unice quæsivit in exstirpandis hære-
34. ticis, ipse similem in luem dein prolapsus. *Apollinaris*, pater & filius, Laodiceæ a communione semoti, incertum, qua de
7. causa. *Leontius* & *Dionysius Petavius* falso crediderunt, *Apollinarem* non errasse circa Trinitatem. *Ariani* quandam
42. Christo tribuerunt divinitatem, eamque fuisse instar animæ,
50 seq. docuerunt. *Origenes* cicutam adhibuit genitalibus, exemplo hierophantarum Atheniensium, ad compescendam libidinem; nequaquam sese castrandum dedit. Factum ipse serio, licet sero, damnavit ad *Matth. XIX, 12.* *Amarus erudita antiqui-*
52 seq. *tatis censor Joannes Clericus*, ita enim hic vocatur, *Hierony-*
55 seq. *mo* frustra objecit linguæ Hebraicæ imperitiam. *Philippus*, Imperator, an fuerit Christianus, breviter disquiritur. *Orige-*
56. *nes* fuit geminus, solicite distinguendus. *Origenes* allegorista excusatur, quippe qui literalem Scripturæ sensum accurate exposuerit. *Tertullianus*, adactus invidia & contumeliis Clericorum
60. Romanæ Ecclesiæ, qui eum ultra presbyterii gradum adscendere nolebant, ad *Montani* dogma est delapsus. *Clericus* re-
71. prehenditur, qui voces *transsubstantiationis*, *consubstantialis &c.* culpaverat. *Novatianus* & *Tertullianus* docuerunt,
74. peccata, in solum Deum admissa, ab hominibus remitti non posse. *Simon Magus* idem sensit ac nuper *Tuchtfeldius*
75. quidam, videlicet astris angelisque homines naturaliter esse obnoxios & penitus subjectos. De *Juliano*, *Pe-*
87. *lagii* sectatore, afferuntur paucula. Defenditur *Cyrillus*
91 seq. contra *Clericum*. Hic enim *Nestorio* presserat pollicem, & *Cyrillum* pronuntiarat judicem in Synodo Ephesina iniquum. Si Cl. *Saligii* Apologiam *Nestorii* vidisset Autor, ei certe non pepercisset. *Vincentius* *Nestorium* vocat *impium & catholicæ vetustati contrarium*, *Cyrillum* vero *sacrosanctæ antiquitati consentaneum*. Ipse interfuit rebus multis, tum
94 seq. nomine eo gestis ac scriptis. De proxima editione Operum *Theophili Alexandrini* solicitum esse *D. Franciscum Paccam*,

ex

ex Autore discimus, qui eruditos rogat, ut ad optimum Virum, Romae commorantem, ipsi mittant, si quid ex Opusculis *Theophili* in angulis forulisque Bibliothecarum adinvenerint. Opusculis *Hilarii* Arelatensis praemittuntur testimonia veterum, & admonitio Autoris de libris fabulosis, quibus *Vita Honorati* continetur. *Vita S. Honorati, Episcopi Arelatensis*, genuinus *Hilarii*, Episcopi Arelatensis, est foetus. *Honoratus* patre Ro- Pag. 129.
mano natus fuit in Galliis. Arelatensem reddidit eum *Baronius*. At ei sententiae *D. Salinas* opponit firmissimas rationes. De *Eucherio* consulatur nota *pag. 154 seq.* Epistola *Hi-* 139.
larii ad eum subnectitur *pag. 179 seq.* Variantium lectionum insignis apparatus contextui *Hilariano* apparet appositus. Se- 181 seq.
quitur *Admonitio in Opuscula, quae S. Hilario adscribuntur*. Promittit Autor S. Rev. *Dissertationem Apologeticam*, in qua in doctrinam *Hilarii* sit inquisiturus, ac *Carmen de Providentia*, quod *Hilarii* esse negat, editurus. Hic simul eduntur 1) *Heroicum Carmen de septem fratribus Machabaeis*, ab Antiocho interfectis: 2) *Metrum in Genesin, Leoni Papae nuncupatum*:
3) *Narratio miraculi de S. Genesio.* Probabiliter haec sunt 189
Hilarii Opera, certe primum. De *Genesiis* quinque subtexun- 207.
tur paucula. Apprecamur S. Rev. Autori vires, promissis pares, & vegetas. De cetero non possumus, quin hic repetamus, ex *Petri Saxii Pontificio Arelatensi*, quod B. *Jo. Burch. Menckenius Tom. I Script. rer. Germ. & Saxon.* edidit, addisci posse non pauca de *S. Honorato* ex *pag. 139 seq.* & de *Hilario* ex *paginis 141–155.*

VETUS LATIUM PROFANUM. TOMUS quintus, in quo agitur de Lanuvinis & Ardeatibus, Autore JOSEPHO ROCCO VULPIO, Soc. Jes. Sacerd.

Patavii, typis Josephi Comini, 1732, 4.
Alph. 1½, Tabb. aen. 16.

Italiam instar fontis perennis non nisi elegantiam & doctrinam in hunc usque diem scaturire, vel continuatum hoc Opus, si id aliunde non satis constaret, luculentissime demonstraret. Tomus hic Eminentiss. Principi, *Josepho Renato Imperiali*, Cardinali, inscriptus apparet, suasu *Petri Marcellini Corradini*, æque Cardinalis, qui primus laborem hunc Autori suscipiendum persuaserat. Cynthianum scilicet, deliciæ purpurati Consiliarii *Imperialis*, est pars agri olim Lanuvini. De veteri Latio Librum septimum & octavum hic tandem accipimus mente gratissima. Autor rudera & reliquias veterum locorum ipse oculis suis pensiculate introspexit, & eas figuris, æri quam accuratissime incisis, repræsentavit. Permulti lapides Lanuvini senatus populique, & rudera ac monumenta templi Junonis Sospitæ Lanuvinæ hic oculis subjiciuntur una cum suis inscriptionibus nummisque. Lanuvium exstitit juxta viam Appiam, post Ariciam euntibus Roma Capuam, ubi nunc oppidulum *civita Lavinia*, seu *della Vigna*, sive *Indovina*, jacet.
Pag. 9. Conf. *Horatius Lib. III Od.* 27, ubi *parra* est avicula, Italis dicta *parruzola*, & *ravus* est *subfulvus*. Villula *sub Lanuvio* nunc dicitur *di San Gennaro*, forum olim rerum venalium.
10. *Cicero* ad *Atticum Lib. XIV Ep.* 5 & tabulæ veteres Itinerariæ locum hunc habent, alias incognitum. Origo Lanuvii incer-
17. ta. Urbs fuit nominis Latini. Anno, qui *M. Manlii* mortem secutus est, Lanuvini, antea Romanis fidelissimi, cum Latinis defecerunt, a *Manio* fusi, pauloque post Romana civitate donati sunt, & municipes dicti. In rebus belli Punici secundi angustiis egregia fuit eorum virtus. Apud *Silium Lib. XIII*
19. legendum est: *Lanuvio generate — — Milo.* Codices typis descripti habent *Lavinio* plerique, quos lex metri refellit. Co-
21. lonia dein Lanuvium ducta. Tempus huc usque latet. *Marius* muros evertit. *C. Cæsar*, Dictator, muros & jus coloniæ reddidit. Auxit *Augustus*, partemque virginibus vestalibus attribuit. *Hadrianus* denuo accessionem adjunxit. Curator
29. ei, Romæ autoritate pollens, additus. Exstitit ibi templum Jovis Sospitatoris & Jugi, Martis Paciferi & Victoris, Apollinis, Mercurii, Vestæ, Vertumni & Cereris frugiferæ, Robi-

gi,

gi, qui rubiginem a frugibus avertere credebatur, præcipue Ju-
nonis Sospitæ, cui Caput quartum inscriptum. *Ælianus Lib.*
XI Cap. 16 de Animalibus tribuit Lavinio templum Junonis
Argolidis per errorem; nam id Noster Lanuvio vindicat. Ju- Pag. 37.
no Lanuvina, pelle caprina caput protegi solita, *Magna Regi-*
na fuit dicta. De reliquis Junonis cognominibus & cultu hic
attexuntur haud proletaria. Ilithyjam, quæ est vel ipsa Juno
Lucina, vel ejus pedissequa & ministra, ex ἱλάω, *placo*, dictam 44.
fuisse, Autori non facile largientur, qui *Seldeni* Librum de Diis
Syris legerunt. *Redemtores operum publicarum* appellaban- 85.
tur ii, qui ærario publico summam aliquam pecuniæ pende-
bant. Amphitheatrum Lanuvinum, olim celebratissimum, o- 87.
stentat adhuc sui rudera. De campo Solonio, Lanuvinis vici- 96 seq.
no, Autor solide disserit. Dein ad familias Lanuvinas, Romæ
illustres, commemorandas descendit, Cornuficiam, aliasque. In
nummo, quem *Tab. XI Fig. 1 seq.* Autor profert, *Q. Cornuficius*
Augur & Imperator, Proconsul Africæ veteris, occurrit. In anti-
ca cornutum Jovis Ammonis caput Africam designat; in postica
occurrit Junonis Sospitæ Lanuvinæ effigies, caput pelle & corni- 101.
bus caprinis protectæ, calceis repandis de more, sinistra scutum
gerentis, cui insigne fulmen quadrisulcum, dextra coronam
ex frondibus imponentis Auguri. Eadem Junonis Lanuvinæ
effigies in pluribus præterea nummis conspicitur. Ipsi enim
Junoni, Augure præsente, capra ad aram immolari consueve-
rat. Junonem, opinamur, in terris reginam olim, pelle ca-
prina fuisse amictam. Unde ritus gestaminis in nummis. Per- 151.
gimus ad Librum nonum, Ardeatibus inscriptum, Lanuvio vi-
cinis. Ardea olim Rutulorum urbs princeps. *Rutulo* occiso,
oppidum a Latinis captum. *Cybele*, magna mater Deum, ibi
peculiari templo & sacerdotio culta, de qua hic copiose ex- 208.
ponitur. Effigies ejus *lapis*, quem ex Pessinunte, Phrygum
oppido, Romani in urbem suam arcessiverant ingenti cum 211 seq.
pompa, copiosa hic perfunditur expositione. De Taurobo-
liis & Crioboliis, adhuc sub Imperatoribus *Valente* & *Valen-*
tiniano durantibus, de villis prædiisque Ardeatinis, de fonte Ju-
turna & Juturnalibus, de amne Numicio, de via Ardeatina a 237.

Capena Romæ porta procurrente, quæ *Horatio* dicitur *via Numici*, de monumentis Martyrum ad Ardeam olim expressis, aliisque memoratu dignis, Rev. Autor producit non contemnenda, ac tandem Indice accurato Tomum hunc, Deo dante, claudit, spem ingerens de *Latio sacro* a sese proxime edendo, quod Opus merito avemus a manu tam docta videre elaboratum. Prædicamus nitorem chartæ & impressarum formarum, doctrinam incomparabilem, stilum planum purumque ac elegantem, methodum nativam, & industriam undique elucentem. Quæ singula ita comparata sunt, ut jure suo Lectoribus moveant salivam, desideriumque, Opus ipsum attente lectitandi, accendant.

THE ANATOMY OF THE HUMANE BONES.

h. e.

ANATOMIA OSSIUM HUMANORUM; Autore ALEXANDRO MONRO, Professore Anatomiæ in Academia Edimburgensi, & Regiæ Societ. Socio.

Pars I & II.

Edimburgi, typis T. & W. Ruddimans, 1732, 8.

Alph. 1.

Autorem hujus Opusculi se profitetur *Alexander Monro*, in Academia Edimburgensi Professor, & Regiæ Societatis Socius, in annexa & paulo post subsecutura de nervis & reciproco cordis motu Tractatione, qui, ut Anatomiæ *Cheseldenianæ* in hac materia incassum expectatæ defectum suppleret, de structura ossium sermonem ad discipulos instituit, locupletem rebus ad mentem neotericorum compositis. Si quæ jam cognita sunt, fusius hoc in loco recensere nolumus. Periosteum a dura matre originem trahere, longa satis via asserit quoad alterum membranaceum stratum, cum alterum a muscularibus fibris derivandum sit. Color ossium

ſium in adultis ad albedinem accedens, in junioribus ob vaſorum ſanguiferorum pelluciditatem cæruleo propior eſt. Nervi, qui per univerſam oſſium compagem hinc inde diſtribuuntur, ſenſu eadem carere, negant, cujus rei fidem facit excreſcentia carnoſæ materiæ ex oſſibus maxime ſenſilis poſt trepanationem vel exfoliationem. Equidem epiphyſes oſſium ſeſe mutuo attingentium in libertate motus verſari debent, interim affectus præternaturalis anchyloſis ſeu oſſium articulatorum vera concretio rara non eſt, cum cartilagines, quibus articulationes conficiuntur, in oſſeam naturam degenerare haud raro ſoleant, prout in larynge adultorum haud obſcure apparet. Quod articulationem oſſium attinet, parum differt Autor in enarthroſeon, diarthroſeon aut amphiarthroſeon, ut Cl. *Winslow* termino utamur, declaratione. Singularis tamen induſtriæ ſpecimen edit in triplici ginglymi, quo oſſa & ſuſcipiunt & ſuſcipiuntur, diviſione, cujus primam ſpeciem appellat trochoidem, quando oſſa, ut radius circa axin, vertuntur, prout in occipitis cum ſecunda colli vertebra articulatione apparet; alteram *Baker's proximum* barbaro & hermaphroditico termino, rectus enarthrodicum, quando communi ligamento & eminentes & depreſſæ articulationis apophyſes continentur, cum pleniore motus libertate, quam alioquin in ginglymis eſſe ſolet, prout in articulatione ulnæ & radii aut femoris & tibiæ oſſium; tertiæ ginglymi ſpeciei nomen tribuit *longi*, quando diverſa genere oſſa, prout occipitis cum prima colli vertebra, inter ſe mutua ſuſceptione articulantur. Specialem ſceleti tractationem aggreſſus, de cranii figura cum *Veſalio* ſic opinatur, poſſe ex ejus rotunditate, quod *Turca*, latitudine, quod *Germani*, oblonga temporum configuratione, quod *Batavi vel Angli* cujusdam fuerit, facile agnoſci; quo in loco addendum videtur, obſtetricum manui, qua oſſa infantis poſt partum in debitum ſitum componi ſolent, quod figuram capitis attinet, aliquid largiendum eſſe. Quæ ex *Veſalio* adducuntur de fontanellæ infantilis olim in adulto oſſeſcentis regione peculiari ſutura cincta, veriſſima ſunt, & ſimilibus craniis duobus, quæ in eruditorum noſtrorum oſteothecis ſuperbiunt, clara; ad oſſa tamen

men *Wormiana* referendam esse hanc, si quando existat, partem, dubitamus. Reliqua ad historiam ossium capitis spectantia singulari industria & fide pertractata sunt, ut nihil desiderari possit ex illis omnibus, quae ab accuratissimis ossium Commentatoribus, *Winslowio* & *Albino*, adducta fuerunt. In reliquorum ossium pertractatione curiosas hinc inde quaestiones immiscet. Praeter enim quod vertebras distinguat in veras & spurias, in ea versatur opinione, ac si statura corporis humani omni mane lecto surgentibus procerior esset, quam interdiu, siquidem cartilagines vertebris interjacentes pondere corporis premantur & subsideant, quiescente vero corpore, virtute elastica exsurgant, sicque corporis volumen auctius reddant. Occasione foraminum in processibus transversalibus vertebrarum colli, quando sermonem instituit de arteria cervicali haec foramina pertranseunte, videntur quaedam moneri debuisse de vena cervicali, de qua curiosum est, eam in duos ramos sic dividi, ut altera simul cum cervicali arteria per praedicta foramina feratur, altera extra hunc canalem eat, siquidem etiam in diversis locis, scilicet foramine magno & peculiari quodam ossi occipitis insculpto foramine, quod tamen in omnibus subjectis conspicuum non est, terminentur. Vertebrarum spuriarum nomine comprehendit os sacrum & coccygis, quod vertebrarum quidam similitudine gaudeant, usu autem diversa omnino sint ossa. Reliqua totius osteologiae momenta, insigni labore pertractata, de felici Autoris ingenio insigne testimonium edunt. Digna sane sunt, quae integra hoc in loco recenseantur, discriminis, quod ossibus maris & foeminae intercedit, signa. Ad tria momenta hujus differentiae necessitatem reducit: 1) constitutionis, laxioris & tenerioris partium in foemina; 2) vitae sedentariae, qua partes in incremento tantisper impediantur; 3) ad foetum ferendum singularis mechanismi. Addit Autor, suturam longitudinalem in foeminis frequentius, quam in maribus, ad nasi usque radicem continuari, claviculam foeminarum minus incurvatam esse. Sterni cartilagines longiores sunt, quo tempore gestationis diaphragma ampliari & contenta abdominis sursum cedere possint. Cartilago Xiphoides

ptoidea ipsis frequentius bifurcata est, cartilagines costarum superiorum plerumque ossescunt. Os sacrum magis ad exteriora inflexum est, os coccygis ipsis mobilius est, ossa ilii extrorsum magis inflectuntur, cartilago ossa pubis connectens laxior est, tubera ossium ischii latiora sunt, adeoque, cum pelvis capacitate insignior sit, necessarium est, ossa femoris fœminarum plus a se invicem distare, quam in masculo genere observari vulgo solet.

AN ANATOMICAL TREATISE OF THE NERVES &c.

i. e.

TRACTATUS ANATOMICUS DE NERVIS: Recensio motuum reciprocorum cordis, & Descriptio sacci ductusque lactei humani; Autore ALEXANDRO MONRO, in Academia Edimburgensi Anatomiæ Professore, & Regiæ Societatis Socio.

Edimburgi, typis T. & W. Ruddimans, 1732, 8.
Plag. 2.

Calci præcedentis Opusculi adjectæ sunt variæ de nervis, reciproco cordis motu, receptaculo chyli, ductuque thoracico, Observationes, quas Autor partim ob materiæ affinitatem, partim ne publicam spem longa expectatione detineret, eodem cum ossium historia Volumine tradit. Nervi parvulis segregatisque fibris, vel a cerebro & cerebello, vel a medulla spinali proficiscuntur, quæ primum a pia matre, inde a dura meninge, integumentum accipiunt, quod quidem utrumque innumeris vasibus sanguifluis *Ruyschiana* arte impleri potest, fibrillæ autem oculo etiam quam maxime armato conspectæ nullius osculi vestigia exhibent. Interim, quamvis fibrillarum nervearum capacitates ad sensum nullæ pateant, argumentis tamen *Bellini*, *Bohnii*, *Pitcarnii* evictus, vasculorum fasciculos esse nervos, consentit, quibus conveniens angustiæ viarum li-

quidum vehatur. Inde, quamvis, in quo consistat ganglii usus, nondum definitum sit, nec facile definiendum, interim tamen tot corda aut novi cujusdam motus principia in systemate nervorum, quod ganglia, nisi reservatoria fluidi nervorum appellare malis, esse suspicatur, suam hoc in negotio incertitudinem lubens professus. Nervorum ex cerebro & medulla spinali egressum, recepta inter recentiores Anatomicos methodo, declarat. In vexato autem illo loco, ubi de ortu chordæ tympani agi solet, utrum re vera a tertio ramo gustatorii maxillari inferiori reflectatur, nihil declarat. De nervo intercostali sic sentit, non reputandum esse, ac si portio, quæ eidem a pari vago accedit, potius ab intercostali adscendat, quandoquidem *Petitus* in experimentis suis non declaraverit, utrum, *abscissa* hac portione, oculus paralyticus factus fuerit; capite egressus intercostalis, acceptis ab octavo, nono, decimo, itidemque primo & secundo cervicali, ramis, omnium plexuum maximum format, novo paulo ante ingressum in thoracem ganglio formato, tracheæ & cordi nervum largitur, qui cardiacus nervus auctior ramo octavi paris factus, inter duas aortas & auriculas ad cordis musculum tendit. Inde ad ductum vertebrarum thoracis, acceptis accessoriis inter singulas vertebras, descendit. Eo in loco, ubi quintus dorsalis nervus accedit, ramus intercostalis oblique progressus, junctus quibusdam aliis a sexto, septimo, octavo, & nono pari, truncum efficit, qui diaphragma subit, hinc plexu novo circa cœliacam arteriam facto, & octavi paris surculo adauctus, partibus in abdomine sitis prospicit. Posterior truncus ad pelvim descendit. Quæ omnia ex iis, quæ Cel. *Waltherus* noster de eodem nervo in *Winslovii* descriptionem commentatus est, (vide *Acta* nostra *A. 1733 M. Jun. p. 263 seq.*) judicari poterunt. Motum reciprocum cordis & vasorum ex vibratione nervulorum, qui eidem ac intercostali accedunt, ad mentem *Keilii* declarat, sacci vero ductusque thoracici historiam brevissimam, prout in recentiorum scholis jam demonstrari solet, dextre & ingeniose admodum subnectit.

METHO-

METHODUS DIFFERENTIALIS, SIVE Tractatus de Summatione & Interpolatione serierum infinitarum, Autore JACOBO STIRLING, R. S. S.

Londini, 1730, 4 maj.

Alph. 1 pl. 15.

Tardius quidem Tractatus hic ad nos perlatus est, ut locum in *Actis* nostris vix inventurus esse videatur; nisi dignitas ejus illum jure quodam indubio exposceret. Qui methodi fluxionum inventionem nostris temporibus æterno decori esse haud temere arbitrantur, illam non perspecta serierum infinitarum natura ac indole vix intelligi posse, imo alteram alteri egregiam nunquam non opem ferre, experiuntur. Sed, cum inventa Mathematicorum de natura, summis, aliisve serierum qualitatibus, vel in Diariis eruditorum, vel in Commentariis Philosophorum Anglicanorum ac Parisiensium, maximam partem dispersa sint, non sine tædio a studiosis harum rerum conquirenda, egregio hoc Compendio Doctiss. Autor, cujus in sublimioris Matheseos partes merita jam ex aliis speciminibus satis nota sunt, non aliorum modo inventa complecti, ac ex propriis principiis deducere instituit, sed ipsum etiam arduum hoc argumentum mirum quantum promovit. Ut vero usui eruditorum Opus hoc magis accommodatum esset, non, quod ex titulo forsan nonnulli conjicerent, quænam series sint summabiles, inquisivit, sed quibus artibus assequamur earum inprimis valores; quæ summari nequeunt, eo quidem consilio, ut Problemata, quæ dependent ex quadraturis, eodem jure pro solutis haberi possint, quo ea, quæ reducuntur ad æquationes affectas. Idem consilium jam olim mente volvisse *Jac. Gregorium*, Appendix ad veram ipsius circuli & hyperbolæ quadraturam testatur, atque ipsum magnum *Newtonum* hac de re olim meditatum esse, ex literis ejus nonnullis ad *Oldenburgium*, in Commercio epistolico *Collinii* impressis,

 Erudi-

Eruditiss. Autor, suum cuique Virorum doctorum tribuens, suspicatur. Longe quidem generalius fundamentum subministravit Ill. *Newtonus*, methodo sua, ut vocat, differentiali, ubi curvam parabolicam per extremitates quotlibet ordinatarum, sive terminorum, describere docuit, eaque ratione valorem cujusvis intermedii per seriem infinitam assignavit. Sed expertis calculum constat, hac methodo ad veritatem non accedi, si terminus ille longius ab initio distet. Ut itaque terminos serierum remotissimos obtineret Doctiss. *Stirlingius*, figuram hyperbolicam per extremitates terminorum descripsit, ubi ex voto res successit, prodeunte valore non solum termini quantumvis distantis per seriem convergentem, sed, qui casus facillimus est Problematis generaliter soluti, termini *infinito* intervallo a principio distantis, quod summationi serierum æquipollet. Sed, cum valor termini per Parabolam aut Hyperbolam inventus, non approximet, nisi *differentiæ, secundum Newtoni* præscripta sumtæ, constituant progressionem celeriter satis decrescentem, alia sunt innumera serierum genera, quæ hac methodo tractare non licet. Hisce igitur probe perspectis, Doctiss. Autor se contulit ad contemplandam relationem terminorum, proprietatem serierum maxime insignem, & simplicem, inprimis cum Cel. *Moivræum* hanc considerationem miro cum successu in Algebram introduxisse, eoque fundamento difficillima circa series recurrentes Problemata solvisse, videret. *Tribus Partibus* doctissimum hoc Opus absolvitur, *Introductione*, qua summatorii calculi sui generalia præcognita Autor tradit, *Parte prima*, qua de summatione serierum agit, & *Parte secunda*, qua methodum series interpolandi, ab aliis inchoatam, excolit magis ac ulterius promovet. Auspicatur Opus explicando affinitatem, quæ inter calculum serierum intercedit, atque Algebram vulgarem, ubi ex relatione inter abscissas & ordinatas curvæ determinantur. Ita series quoque non ex datis quotlibet terminis, sed ex relatione inter terminos successivos, definiuntur, cum quantitates quotcunque, numero tamen finitæ, terminos in diversis seriebus constituere possint, non autem sit nisi unica series, in qua iidem

iidem ſunt termini, eademque lex formandi reliquos in infinitum. Iuventa igitur terminorum relatione, hæc algebraica æquatione eodem modo exprimitur, quo *Carteſius* curvas algebraicis æquationibus definivit. Adeoque æquatio ſeriem definiens ea eſt, quæ generaliter exprimit terminorum relationem, ex datis ipſorum diſtantiis ab initio. Concipiuntur enim termini conſiſtere ſuper rectam poſitione datam, tanquam totidem ordinatæ, quarum diſtantia communis eſt unitas.

Quemvis horum terminorum in genere Autor litera T deſignat, atque reliquos ordine ſuccedentes eadem litera, notata in apice numeris Romanis, ita, ut, ſi T fuerit decimus terminus ab initio T^{I} deſignet undecimum, T^{IV} decimum quartum, &c. Generaliter quoque diſtantiam termini cujuslibet ab initio exprimit litera z, ita, ut, ſi diſtantia hæc termini T ab initio fuerit z, diſtantiæ reſpectivæ ſuccedentium T^{I}, T^{II}, T^{III}, & ſint $z+1$, $z+2$, $z+3$, &c. Si fuerit verbi gratia ſeries 1, $\frac{1}{2}x$, $\frac{3}{8}x^2$, $\frac{5}{6}x^3$ &c. ubi relationes terminorum ſunt: $B=\frac{1}{2}Ax$, $C=\frac{3}{4}Bx$, $D=\frac{5}{6}Cx$ &c.; relatio terminorum in genere definitur æquatione $T^{I}=\frac{z+\frac{1}{2}}{z+1}Tx$. Scribendo enim 0, 1. 2. 3. 4. &c. ſucceſſive pro z prodeunt relationes terminorum in ſerie propoſita. Si vero z denotet diſtantiam ipſius T a ſecundo ſeriei termino, æquatio erit $T^{I}=\frac{z+\frac{3}{2}}{z+2}Tx$, ut conſtat ſcribendo ſucceſſive pro z numeros -1, 0, 1, 2, 3, 4, &c. Sin indeterminata z denotet locum termini T in ſerie, ejus valores ſucceſſivi erunt; 1. 2. 3. 4 &c. & æquatio $T^{I}=\frac{z-\frac{1}{2}}{z}Tx$.

Unde ſatis apparet, innumeras eſſe æquationes differentiales, quibus eadem ſeries definitur, prout in hoc vel illo axis puncto initium abſciſſæ z ſumitur; & contra adhibendo diverſos valores ſucceſſivos pro z, eandem æquationem innumeras ſeries diverſas exprimere. Cum vero analyſtæ ſit, valores quantitatum in numeris exhibere, quas æquationes differentiales repræſentant, uberius Doctiſſ. Autor edocet, quæ forma pro-

poſitis ſeriebus tribuenda ſit, ut radices æquationum, quæ illas exprimunt, commode erui poſſint. Non igitur præceptis modo, ſed exemplis quoque, demonſtrat, quomodo radices æquationum differentialium commodiſſime in alterutram formam ſerierum ſequentium reſolvantur.

$$A + Bz + Cz.\overline{z-1} + Dz.\overline{z-1}.\overline{z-2} + \&c.\ \text{aut}$$

$$A + \frac{B}{z} + \frac{C}{z.\overline{z+1}} + \frac{D}{z.\overline{z+1}.\overline{z+2}} + \&c.$$

Priori forma uti ſuadet; ſi z quantitas valde parva ſit, poſteriori, ſi magna valde fuerit, & quomodo aliæ ſeries ad alterutram harum formarum commode revocentur, ſi variis operationibus illas forte mutari contingat, copioſius explicat, Compendia etiam egregia quædam ſuppeditans, ne prolixior calculus ſubinde non ſine tædio repetendus ſit. Hiſce præmiſſis, *Parte prima* ſuam ſummandi ſeries methodum uberius exponit, eo inprimis fine, ut calculus quadraturæ curvarum aliorumque Problematum difficiliorum contrahatur. Cum enim per meram terminorum additionem alii ſeries ejusmodi tractare inſtituerint, ex voto quidem negotium hoc ſuccedit in ſeriebus cito convergentibus, ſed immenſum laborem via hæc requirit, ſi lente convergant, ſiquidem exploratum ſit, ſupra 1000 terminos quandoque requiri, ut ſumma ad duas tresve figuras juſta inveniatur. Doctiſſ. itaque Autor, ut moleſtiæ calculi conſuleret, ſingularibus quibusdam propoſitionibus docere ſuscepit, qua ratione ſeries lentiſſime convergentes in alias celerrime convergentes appoſite transmutari poſſint. Ut ſpecimen methodi ipſius Lectori exhibeamus, ea, quæ hactenus enarravimus, una alterave ipſius propoſitionum illuſtrare par eſt. Prima ſtatim propoſitione demonſtrat, ſi termini alicujus ſeriei formentur, ſcribendo ſucceſſive numeros $1, 2, 3, 4,$ &c. pro z in quantitate $A + Bz,\ + Cz.\overline{z-1} + Dz.\overline{z-1}.\overline{z-2} + \&c.$ ſummam terminorum ab initio, quorum numerus eſt z, fore $Az + \overline{z+1}\,(\frac{1}{2}Bz + \frac{1}{3}Cz.\overline{z-1} + \frac{1}{4}Dz.\overline{z-1}.\overline{z-2} + \&c.)$. Fingamus

gamus enim summam $S = Az + \overline{z+1}.\left(\frac{1}{2}Bz + \frac{1}{3}Cz.\overline{z-1}\right.$ $\left.+\frac{1}{4}Dz.\overline{z-1}.\overline{z-2}\text{ \&c.}\right)$ sive $S = Az + \frac{1}{2}B.\overline{z+1}.z + \frac{1}{3}C.\overline{z+1}.z.\overline{z-1} + \text{\&c.}$ scribantur valores variabilium succedentes pro præsentibus, hoc est, $S-T$, pro S, & $z-1$, pro z, atque obtinebitur: $S-T = A.\overline{z-1} + \frac{1}{2}Bz.\overline{z-1} + \frac{1}{3}Cz.\overline{z-1}.\overline{z-2} + \text{\&c.}$ subducta hac æquatione de priori, remanet $T = A + Bz + Cz.\overline{z-1} + Dz.\overline{z-1}.\overline{z-2} + \text{\&c.}$ Si igitur contra detur hic valor termini, ut in propositione, summa erit ea, quæ definita fuit, ipsaque hæc summa evadit nihil, quando z est nihil, unde constat propositum. Monendus enim est Lector, summationem serierum, secundum acutissimi Autoris methodum, reduci ad inventionem ordinatarum ex datis earundem differentiis, quare ultima summa nihilo æqualis esse debet, ut veræ sint summæ investigatæ, nec, ut subinde in curvarum quadratura fieri assolet, nova correctione indigeant. Ut facili exemplo illustremus allatam modo propositionem, detur series numerorum naturalium $1, 2, 3$, &c. qui formantur scribendo $1, 2, 3, 4, 5$, &c. pro z in ipsa quantitate z, quam cum termino in theoremate comparantes, inveniemus $A = 0$, $B = 1$, $C = 0 = D = E$ &c. quibus valoribus substitutis, prodit summa $\overline{z+1}.\frac{1}{2}z = \frac{zz+z}{2}$ pro aggregato tot terminorum seriei propositæ, quot sunt unitates in z, ut, si sit $z=6$, erit $\frac{36+6}{2} = 21$ pro summa primorum sex terminorum. Hujus theorematis auxilio series inprimis summantur, quarum termini sunt numeri integri; qua vero ratione summæ, quarum termini sunt numeri fracti, inveniantur, sequenti propositione Autor edocet, quam ad longe majorem generalitatem evehit tertia propositione, qua demonstrat, si termini cujusvis seriei formentur, scribendo numeros quoslibet unitate differentes pro z in quanti-

tate

tate $x^{z+n} \times \frac{a}{z} + \frac{b}{z.\overline{z+1}} + \frac{c}{z.\overline{z+1}.\overline{z+2}} +$ &c. summam fore

$$x^{z+n} \times \frac{a}{\overline{1-x}.\, z} + \frac{b-Ax}{\overline{1-x}.\, z.\, \overline{z+1}} + \frac{c-2Bx}{\overline{1-x}.\, z.\, \overline{z+1}.\, \overline{z+2}} + \&c.$$ ubi

quantitates *A*, *B*, *C* &c. denotant coefficientes terminorum praecedentes eos, in quibus reperiuntur, ita, ut sit $A = \frac{a}{1-x}$, $B = \frac{b-Ax}{1-x}$ & sic porro. Rerum inter Mathematicos gestarum non ignaris satis apparet, qua ratione sagacissimus Autor hoc theoremate illa omnia quasi in nuce complectatur, quae D. *Taylor* in sua methodo incrementorum primus de ejusmodi summis tradidit, quaeque D. *Nicole* in Commentariis Academiae Parisiensis ulterius deinde promovit, atque clarius explicavit. Usum theorematis ostendit, summando diversas series, quarum termini constant fractionibus, quae pro numeratoribus unitatem, pro denominatoribus quadrata numerorum naturalium, cubos imparium, aliave ratione affectos numeros habent. Docet, quam expedite *theorematis hujus* auxilio summa seriei, quam Vice-Comes *Brounckerus* pro quadratura hyperbolae dedit, colligatur, & quomodo circuli circumferentia minimo labore ad figuras quamplurimas produci possit per seriem utcunque lente convergentem, quod *Leibnitius* olim vehementer desiderabat. Hisce praemissis, de seriebus, quarum termini sunt assignabiles, ad illud serierum genus pergit, quod per relationem terminorum duntaxat determinatur, ubi certis regulis, quas selectis illustrat exemplis, docet, quomodo data inter summas successivas relatione, ea quae est inter terminos inveniatur, imo qua ratione series quotvis summabiles investigentur. Oblata hac occasione, Doctiss. Autor difficultati, cujus jam supra mentionem injecimus, medelam afferre molitur, si, quod saepe accidit, inventae ipsius methodo serierum summae non exactae, sed data quantitate, vel augendae, vel minuendae sint. Cum enim summa-

ma-

matio ſerierum in methodo differentiali reſpondeat quadraturæ curvarum in methodo fluxionum, mirum non eſt, in utraque conſimiles difficultates occurrere, atque inventas ſummas æque ac curvarum areas aliqua quantitate vel augendas, vel minuendas eſſe. Si talis ſit æquatio ad ſummas, qualis efficit, earum ultimam eſſe quantitatem magnitudinis finitæ, vel infinite magnæ, ſemper opus eſt correctione. Quapropter ſingulari propoſitione Doctiſſ. Autor monſtrare inſtituit, qua ratione aſſumenda ſit æquatio, quæ ſemper efficiat, ultimam quantitatem eſſe nihil, ut ſumma inventa vera, nec aliqua quantitate vel augenda, vel minuenda ſit. Sed, cum prolixiores calculos exhibere inſtituti noſtri ratio haud patiatur, ingenioſam hanc Autoris methodum cum Lectore communicare nobis jam non licet. Id quoque cauſæ eſt, cur nihil reliquorum theorematum adjiciamus, cum perſuaſum nobis ſit, commodo Lectoris non adeo conſultum iri, ſi nuda propoſitionum recenſione, nulla addita earundem vel demonſtratione, vel illuſtratione per exempla, ipſum paſcere ſuſciperemus. Nova atque elegantia ſunt theoremata, quibus Autor oſtendit, quomodo, data relatione inter duas ſummas in diverſis ſeriebus, & æquatione ad terminos in alterutra, æquatio ad terminos in altera, eruatur; quomodo in compoſitis valde ſeriebus valor ſeriei vel approximando inveniri, vel ipſa ſeries in aliam formam commodiorem transmutari poſſit. Ultima denique propoſitione fluxionum methodum egregie illuſtrat ac promovet, docendo, qua ratione æquatio, ſive algebraica, ſive fluxionalis ſit, inveniri queat, cujus radix ſit ſeries quæcunque data, quæ definitur æquatione, in qua termini ſeriei ſunt unius tantum dimenſionis. Ita enim ex coefficientium relatione ſeries reducuntur, vel ad fractiones, vel ad fluxiones, abſque majori in ullo caſuum difficultate. Verum ſatis ex hiſce apparet, quantum ad promovendam ſerierum methodum conducat, ut ſummationes reducantur ad fluxiones, quoniam methodus regrediendi a fluxionibus ad fluentes, licet imperfecta ſit, melius tamen nota & magis exculta eſt, quam illa regrediendi a differentiis ad ſummas. Oblata hac occaſione

Ttt re-

respiciendi ad affinitatem, quæ inter summas & fluentes intercedit, Doctiss. Autor difficultati hactenus intactæ mederi conatur, quæ in reductione æquationum fluxionalium maxima est. Fieri enim plerumque solet, ut æquationes fluxionales non determinent omnes coefficientes terminorum in suis radicibus, quoniam quantitates constantes evanescunt, & omnino amittuntur ex æquatione in progressu a fluentibus ad fluxiones, imo variis modis evanescunt, prout fluxio sumitur. Si fuerit æquatio $y^2 = a^2 + bx + \frac{x^4}{c^2}$ tres diversæ ejus æquationes fluxionales esse possunt: 1) $2ydy = b + 4\frac{x^2}{c^2}$ 2) $2xydy - y^2 = -a^2 + 3\frac{x^4}{c^2}$ 3) $2xydy - 4y^2 = -4aa - 3bx$. In invenienda itaque serie, radicem fluxionalium harum æquationum exprimente, per primam terminus primus seriei non determinatur, per secundam determinatur primus, at non secundus terminus; per tertiam denique determinantur primi quatuor termini seriei, at quintus relinquitur *indeterminatus*. Artificium, quo nodum hunc solvit, in natura radicum æquationis fundatur, qua fit, ut quantitas pro radice in æquatione scripta omnes terminos æquationis evanescere faciat. Sed termini duobus tantum modis evanescere possunt, vel per signorum contrarietatem in terminis homologis, vel etiam ubi reperitur quantitas constans in fluente, quæ nullum relinquit vestigium in fluxione. Si sit $y = Ax^n$, erit $dy = nAx^{n-1}$; $ddy = \overline{nn - n}Ax^{n-2}$. Si jam sit $n = 0$, evanescet valor fluxionis primæ: sin fiat $nn - n = 0$, id est, $n = 0$ vel $n = 1$. evanescet valor secundæ. Ex hisce fundamentis facile jam est primum terminum seriei pro valore radicis assumendæ eruere, quod Doctiss. Autor pluribus exemplis copiosius edocet. Sed ulterius hisce immorari non licet, cum ad alteram partem, qua de interpolatione serierum agit, nobis properandum sit.

Si

Si fuerit recta positione data, super quam erigantur ordinatæ quotcunque sibi mutuo parallelæ, & æqualibus intervallis ab invicem distantes, quæ terminos seriei regularis continue increscentes, vel decrescentes, & eodem signo affectos, designent: una eademque curva transibit per extremitates omnium, quæ determinabitur ex data æquatione ad seriem, h. e. ex data æquatione generaliter exprimente relationem inter duas vel plures ordinatas quasvis successivas. Si ex data hac æquatione differentiali erui potest æquatio hujus curvæ algebraica, habebitur ordinata quæcunque ex data ejus abscissa per resolutionem æquationum affectarum, adeoque interpolatio seriei absoluta, quæ utique consistit in assignatione cujuslibet termini primarii, vel intermedii ex dato ejus loco in serie: ubi vero æquatio curvæ algebraica nequit inveniri, illud curandum est, ut exhibeamus valorem termini cujuslibet quæsiti per seriem convergentem, vel forte per quadraturam curvarum. Facile ex hisce colligitur, terminos serie intermedios, eadem lege, vel increscentes, vel decrescentes, qua crescunt, aut decrescunt primarii, eodem quoque modo determinari; adeoque si idem sit intervallum commune terminorum primariorum, aut intermediorum, & detur unus ex intermediis, dari omnes ex data æquatione ad primarios. Sed, cum termini constare debeant ex factoribus interpolabilibus, ut series aliqua sit interpolabilis, sæpe convenit, ut series intercalanda in factores interpolabiles resolvatur. Si v.g. series interpolanda sit $1, \frac{1}{6}x, \frac{3}{40}x^2, \frac{5}{112}x^3, \frac{35}{1152}x^4$ &c. illa resolvenda est in tres series factorum simplicium ad modum sequentem;

$$x^0,\quad x^1,\quad x^2,\quad x^3,\quad x^4 \text{ \&c.}$$

$$1,\quad \frac{1}{3},\quad \frac{1}{5},\quad \frac{1}{7},\quad \frac{1}{9} \text{ \&c.}$$

$$1,\quad \frac{1}{2},\quad \frac{3}{8},\quad \frac{5}{16},\quad \frac{35}{128} \text{ \&c.}$$

Ubi palam est, harum trium serierum duas primas esse interpolabiles, non item tertiam, quæ tamen, cum sit simplicior, facilius interpolabitur, quam ea, quæ proponitur. Sæpe series numeratorum & denominatorum seorsim interpolare convenit,

 nit,

nit, v. g. si detur series hujusmodi $1, \frac{r}{p} A, \frac{r+1}{p+1} B, \frac{r+2}{p+2} C, \frac{r+3}{p+3} D$ &c. Deinde terminus quilibet in serie numeratorum divisus per respectivum in ea denominatorum, dabit correspondentem in serie proposita. Hisce principiis positis, quæ uberrimis exemplis illustrat Autor, ad methodum differentiarum progreditur, cujus auxilio non modo diserte præclara illa summorum Mathematicorum inventa explicat, quæ feliciter attigerunt, postquam *Newtonus* nobilissimi Problematis a se soluti, de inventione curvæ parabolicæ per data quotcunque puncta transeuntis, indicium fecerat, sed omnem hanc doctrinam quoque egregie promovet. Considerat primo seriem ordinatarum æquidistantium, ex una tantum parte in infinitum pergentium, atque quærit lineam parabolicam, quæ per extremitates omnium transeat, qua inventa per modum corollarii porro deducit, quæ Cel. *Hermannus* in Appendice ad Phoronomiam, atque acutissimus *Taylorus* in Methodo sua incrementorum, de hoc argumento evulgarunt. Imo respiciens ad analogiam, quæ est inter methodum differentialem & methodum vulgarem seriERUM, quæ per fluxiones, sive rationes differentiarum ultimas, procedit, sicut illa generaliter differentiis cujuscunque magnitudinis utitur, elegantissimam illam seriem pro quadraturis, quam summus Vir, *Jo. Bernoullius*, olim in his *Actis A. 1694* cum Mathematicis communicavit, perquam ingeniose elicit. Generalius hoc Problema sequentibus propositionibus sibi solvendum sumit: si detur series ordinatarum æquidistantium utrinque excurrens in infinitum, & invenienda sit linea parabolica, quæ per extremitates omnium transeat; atque tandem, quomodo hæc curva parabolica eruenda sit, demonstrat, si series ordinatarum quibuscunque intervallis ab invicem distantium ex una tantum parte in infinitum pergat. Hisce Problematis enodatis, difficile non est, aliud ejusdem fere generis solvere, ubi, data serie terminorum primariorum, intermedii, qui non longe distant a principio, quæruntur; sed generalem methodum luculenter illustrat Autor, docendo, qua ratione logarith-

garithmi ipſarum quantitatum loco adhibendi ſint, ſi, terminis ſeriei celerrime increſcentibus, eorum differentiæ conficiant progreſſionem divergentem, id quod impedit, quo minus ordinata parabolæ ad veritatem ſatis accedat. Si detur ſeries terminorum æquidiſtantium, atque inveniendus ſit terminus quilibet, primarius vel intermedius, utcunque longe ab initio ſeriei diſtans, aliam ſeriem eruere docet, in qua terminus ille deſideratus conſtituat terminum prope initium, ut eadem methodo, quam modo laudavimus, Problema commode ſolvi poſſit. Sequenti propoſitione hac methodo ſolvitur Problema, de invenienda area media in magna dignitate binomii, quod *Moivræus* quidem diu ante alia via ſolutum dederat, Autor vero non alia ex ratione repetiit, quam quod docti nonnulli Mathematici inter cives ejus dubitare viſi ſint, an methodus *Newtoni* differentialis illi ſufficiat. Illam enim non modo hiſce expediendis parem eſſe, ſed ad alia quoque ejus generis Problemata, v. g. de invenienda ſumma Logarithmorum, quorum numeri ſunt in progreſſione Arithmetica, facile extendi poſſe, ipſo Opere eleganter demonſtrat. Cum *Walliſius* olim, ut notum eſt, primus fere de quadrandis curvis per interpolationem cogitaſſet, Noſter non modo paſſim uſum methodi hujus in quadratura curvarum demonſtrat, ſed ſingularibus quoque propoſitionibus quadraturas curvarum infinitorum generum uberius explicat. Duabus inprimis propoſitionibus oſtendit, ſi in ordinata curvæ $x^{r+z-1} \times \overline{1-x}^{\,p-r-1}$ ſcribantur ſucceſſive numeri integri $0, 1, 2, 3, 4$, &c. pro z, eandem fore relationem inter areas ordinatarum provenientium, quæ eſt inter terminos ſeriei $a, \frac{r}{p}a, \frac{r+1}{p+1}b, \frac{r+2}{p+2}c$, &c. aut, ſi ordinata curvæ ſit, $x^{p-z} \times \overline{1-x}^{\,r+z-1}$ eam fore relationem inter areas ordinatarum provenientium, quæ eſt inter terminos ſerie $a, \frac{r}{p}a, \frac{r+1}{p-1}b, \frac{r+2}{p-2}c$ &c. Poſtremis denique propoſitionibus

aream curvæ cujusvis ex datis aliquot ejus ordinatis æquidistantibus invenire docet, &, ne subinde repetendus sit calculus, additis Tabulis usui Mathematicorum consulit.

A TREATISE OF GUNNERY.
h. e.
TRACTATUS DE RE TORMENTARIA,
Autore *JOANNE GRAY.*

Londini, apud Wilhelmum Innys, 1731, 8 maj.
Plag. 10, Tab. æn. 1, cum multis Figuris ligno incisis.

Constat, *Galilæum* primum reperisse, quamnam lineam describant corpora gravia, sive horizontaliter, sive oblique projecta, & *Torricellium* doctrinam ejus de motu projectorum magis excoluisse. Atque hoc pacto praxis rei tormentariæ legibus Geometriæ fuit adstricta. Noster id agit, ut doctrinam utilissimam ad eorum captum magis accommodet, qui praxi rei tormentariæ operam dant, quam huc usque a Mathematicis factum. Projectilia duplici motu *feruntur*, æquabili, atque æquabiliter accelerato. Illum vi a projiciente impressæ, hunc vi gravitatis, acceptum ferunt. Ut igitur intelligantur, quæ de motu globorum ex tormentis & mortariis emittendorum præcipiuntur, Parte prima demonstrat, quæ ad motum æquabilem & motum gravitatis, seu æquabiliter acceleratum, spectant, ac deinde, principiis istis usus, motum projectilium in parabola explanat. Præmissa vero theoria, solvit Problemata, quorum in directione tormentariorum & mortariorum usus esse potest. Ut regulæ praxi magis respondeant & ab iis quoque commode adhiberi possint, qui demonstrationes non capiunt; logarithmorum usum in iisdem fecit. Quoniam vero veretur, ne regulæ theoriis insertæ fastidiantur ab hominibus, quibus nulla principia theoretica perspecta sunt; Parte altera duplicem condidit Tabulam, alteram pro projectionibus horizontalibus, alteram pro obliquis, ac utriusque usum in arte rei tormentariæ explicat. In istis Tabulis uno con-

conſpectu repræſentantur caſus, qui in praxi rei tormentariæ occurrere poſſunt,quoad data, quæſita,& regulas characteribus expreſſas. Referuntur autem ad tres figuras Tabulæ æneæ inciſas, ne verborum ambagibus fuerit opus, quæ Tabularum concinnitati parum conveniunt. Præmittitur Præfatio prolixa,in qua machinæ bellicæ veterum deſcribuntur,& de inventore pulveris pyrii ac rei tormentariæ diſquiritur. Notatu dignus eſt locus,quem ex *Rogerii Baconis* de ſecretis operibus artis & naturæ & de nullitate magiæ Epiſtola adducit, probaturus, ipſi pulverem pyrium jam circa annum 1270 cognitum fuiſſe. *In omnem*, inquit, *diſtantiam, quam volumus, poſſumus artificialiter componere ignem comburentem ex ſale petræ & aliis — — nam ſoni velut tonitru & coruſcationes poſſunt fieri in aere, imo majore horrore, quam illa, quæ fiunt per naturam: nam modica materia adaptata, ſcilicet ad quantitatem unius pollicis, ſonum facit horribilem, & coruſcationem oſtendit violentam. Et hoc fit multis modis, quibus civitas aut exercitus deſtruatur — —. Mira hæc ſunt, ſi quis ſciret uti ad plenum in debita quantitate & materia.* Suſpicatur Noſter, *Bartholdum Schwartzium*, qui circa annum 1320 pulverem pyrium inveniſſe dicitur, ab iis, quæ *Baco* commemorat, anſam ſumſiſſe in compoſitionem pulveris pyrii inquirendi.

EVERARDI OTTONIS DE ÆDILIBUS Coloniarum & Municipiorum Liber ſingularis, in quo pleraque ad veterem Politiam municipalem pertinentia explicantur. Editio ſecunda.

Lipſiæ, apud Jo. Mich. Teubner, 1732, 8.
Alph. 1 pl. 10½.

Ædilitii juris argumenta, maximam partem hactenus impedita & obſcura, non uno libello illuſtranda ſibi ſumſit Cl. Autor, quorum alios in publicum jam protulit, alios impatientius fere exſpectamus. Prima prodiit Diſſertatio *de* *Eunu-*

Eunuchis ad *l. 27 §. 28 D. ad Leg. Aquil.* in qua *Ulpianus* Edicti Ædilium deperditi memoriam servavit. Post hanc prior editio libri, quem hic referimus, vulgata Francofurti A. 1713. 8, quamque recensent *Acta* nostra *A. 1714 Mens. Sept. pag. 416.* Hunc secutus est *de Tutela viarum publicarum* Liber, quæ primaria Ædilium cura erat. Et hujus mentionem fecimus in *Actis A. 1732 Mens. Nov. p. 497.* Præterea exspectare jubemur majus Opus tripartitum, cujus Pars prima *Ædilium Curulium historiam* exponet; altera titulos Pandectarum & Codicis *de Ædilitio Edicto* Notis Philologicis illustrabit; postrema *Juris Ædilitii Systema* Theoretico Practicum dabit. Interim, dum isthæc parantur, novam nobis & auctiorem editionem libelli de Ædilibus Coloniarum invidere noluit, præsertim cum in ipso majoris Operis progressu animadverteret Vir Doctissimus, quanti intersit, Ædilitiam in urbe dignitatem ab ea, quæ in coloniis erat, probe distinguere, quæ cautio in omni Romana antiquitate non minimi momenti est.

Nolumus ea repetere, quæ olim de politissimo hoc Opusculo scripsimus. Eundem, quem ibi memoravimus, Capitum ordinem Autor retinuit, solo septimo excepto, quod in nova hac editione plane novum est. Reliqua omnia insigniter aucta sunt, & novi passim ex antiquitate flores sparsi. Septimum illud Caput, cui nobis nunc immorari placet, agit *de Judæis & Christianis Ædilitatem fugientibus*, atque est instar Commentarii ad *l. 3 §. fin. D. de Decurionibus*, qualem a *Jac. Gothofredo* in Notis ad *l. unic. Cod. Theod. de Stator.* sine eventu promissam fuisse, nunc minus dolemus. Legis verba sunt: *Eis, qui Judaicam superstitionem sequuntur, Divus* Severus *&* Antoninus *honores adipisci permiserunt, sed & necessitates eis imposuerunt, quæ superstitionem eorum non læderent.* De *Ulpiano* primum ejusque Libris de Officio Procos. ex quibus illa desumta est, quædam affert non vulgaria. Scripserat eos *Ulpianus* ipsorum Procoss. gratia, qui militiæ sæpe, quam jurium, erant peritiores, imo sequioribus præsertim temporibus neutrum quandoque callebant, cui & ipsa Assessorum in jure ignorantia non raro accedebat. Ex decem illis de Offic. Procos. Libris tertius de Statu Judæorum egit, septimus Imperatorum

Rescri-

Rescripta adversus Christianos continuit. Utraque Proconsulem scire omnino interesat, quod isti pessimis hominibus accenserentur, qui terræ motuum, inundationum, aliarumque calamitatum, causæ essent, & in quos propterea sæpe esset animadvertendum. Quam favens autem Christianis in hoc Libro fuerit *Ulpianus*, illi norunt, quibus de ejus animo in Christianos aliunde constat. Quanquam male agunt, qui hanc iram ei in vitio ponunt, cum non singularis aliqua ejus durities, sed ethnicis omnibus idem erga Christianos odium esset. In Judæos tamen propensiorem fuisse, certum est, tum quod ortus esset Tyro, urbe Syro-Phœniciæ, quæ, Judæis vicina, lingua etiam utebatur Hebræis valde affini, tum quod ex ipsis Mosaicis legibus quædam per Athenienses in Romana jura transmigraverant, ipse etiam Pentateuchus jam forte a *Pompeji* tempore Romæ cognitus esset, ita, ut ediscerent Romani,

Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.

Præterea ceremoniæ Judæorum videbantur cum illa gentilium μιμήσει magis convenire. Hinc in hac lege Judæorum sacra tantum *superstitionis* vocabulo appellat, cum Christianorum secta *prava*, *malefica*, *&c.* apud Romanos Scriptores audiat.

Ut Græci Patres εὐσέβειαν & δεισιδαιμονίαν, sic Romani *religionem* & *superstitionem*, distinguebant, sua tantummodo sacra religionem, cetera omnia superstitionem, appellitantes, ipsimet licet hoc vitio, quod aliis tribuebant, maxime inquinati, quippe qui minimis etiam rebus Deos inserebant. Præsertim autem Judæorum superstitio barbara iis & pervicax & credula videbatur, quamque non uno loco rident Poetæ. Nihilominus permissum erat Judæis, non in municipiis solum, sed in ipsa etiam urbe, degere, in qua proseuchas suas & sepulchra habebant, & jus civitatis sæpe consequebantur, quod docent Commentatores ad *Act. XXII, 25*, ubi *Paulus* Apostolus civem se Romanum profitetur. Quanquam autem Imperatorum alii aliis tolerantiores essent, *Cæsare* nimirum, *Augusto* & *Claudio* in Judæos propitiis, *Tiberio* contra duriore; opinabile tamen est, licuisse eis semper Romæ suis uti ritibus, dummodo censum fisco solverent, quem *Ulpiani* etiam temporibus præstitum putat Consultissimus Autor, quicquid alii ex nummo Nervæ, cui inscriptio est: *Fisci Judaici calumnia sublata*, in contrarium statuant.

Attamen, invisos fuisse in urbe & deridiculo habitos hos *verpos*, *circumsectos*, *recutitos*, *fœtentes*, *&c.* vel ipsa hæc nomina, quibus a veteribus Scriptoribus passim notantur, indicio sunt: ita, ut nemo sibi facile persuadeat, Edictum illud *Severi* & *Antonini*, quo ad honores admittuntur, etiam de Judæis Romæ degentibus loqui. Honores hi mere sunt municipales magistratus & dignitates, quas a Judæis gestas fuisse, Inscriptio quidem apud *Gruterum: Tib. Cleuphas. VI. vir. Aug. Negotiator. artis. purpurariæ* non demonstrat, ubi contra *Velserum* non *Cleuphas*, sed *Cl. Euphas*, i. e. *Claud. Euphasius*, cum *Reinesio* legendum putat: sed vel ex solo *Rutilii* Itinerario manifestum est, ubi in Judæum Faleriæ portui præfectum invehitur. Hujusmodi munera an suscipere vellent, in arbitrio ipsorum erat, at curialibus officiis defungendi necessitas eadem lege eis imposita fuit, ita tamen, *ne superstititio eorum læderetur*, id est, ne ad sacerdotia, γυμνασιαρχίας, Ædilitatesque obeundas adigerentur, quibus muneribus sine religionis suæ læsione præesse non poterant.

Ita vulgatissimam hanc legem exponit Autor contra *Alciati* & doctissimorum ejus asseclarum sententias, qui omnes, Judaica hac superstitione Christianam religionem ab *Ulpiano* intelligi, existimant, 1) quod Pagani Scriptores Christianos & Judæos persæpe confundant; 2) quod aliis in locis Christianam religionem superstitionem dicere consueverint. Quibus argumentis ille non sine causa reponit, 1) sub initium quidem Christiani cœtus fieri potuisse, ut hi cum Judæis confunderentur, ex quibus orti erant, & sub quorum nomine, metu supplicii, sæpe latere volebant: at *Severi* & *Antonini* temporibus notius fuisse illud discrimen, quam ut confunderentur; 2) præsertim ab *Ulpiano*, homine Tyrio, & qui, ut supra observatum est, in suo de Officio Procos. Opere de utrisque singulari libro egerat; 3) ipsum Judæorum in Christianos odium obstitisse, quo minus commiscerentur; 4) nec apud ullum scriptorem his Imperatoribus æqualem religionem Christianam Superstitionis Judaicæ nomine venire; 5) durissimam fuisse ea ætate Christianorum sortem, ita, ut credibile non sit, hoc privilegio concessam eis fuisse ab ejusmodi muneribus vacationem, quibus ex odio religionis eorum in pœnam addictos fuisse, ex Patrum scriptis

pater.

patet. Præiverunt Autori nostro in hac sententia *Cujacius*, *Grotius*, *Spanhemius*, *Bynckershœkius*, *Schultingius*, & alii multi docti viri.

Christianos Ædilitatem subterfugisse, *Tertullianus* autor est in *Apolog. Cap. 46*, ubi *Ædilitatem*, non *Civitatem*, ut vult *Pamelius*, observat Noster. Cum enim ad Ædiles pertineret templorum cura, ludi, quorum omnis apparatus ex idololatria constabat, gladiatorum spectacula, ubi sæpe Christiani bestiis dilacerandi objiciebantur, & similia, non poterat istud munus illis non esse acerbissimum.

Denique per librariorum errorem cum *Schultingio* observat accidisse, ut illud *D. Severus & Antoninus* exprimeretur *Divi*, cum legendum esset *Divus Severus & Antoninus*, ideo, quod nomen Divi vivo *Antonino* non fuerit tributum, quo tamen vivo librum hunc suum scribebat *Ulpianus*. Nec *Alciato* concedit, pro *Severus* substituendum esse *Verus*, intelligendosque esse *Divos Fratres*, qua conjectura sententiæ suæ supra allatæ inservit. Vel hæc sola enim ratio obstat, quod *Veri* generi nomen *Antonino* socero nunquam præponitur. *Balduinum* etiam erroris arguit, qui putat, *Ulpianum* hæc Cæsarum adversus Christianos Rescripta collegisse, quod videret, *Alexandrum Severum* impelli non posse, ut ipse aliquid contra eos ediceret. Scripsit enim *Ulpianus* hos libros superstite *Antonino Caracalla*, antequam *Severus* ad imperium perveniret. Imo, cum *Ulpianus Severi* tutor, parens & Præfectus Prætorio esset, hunc in Christianos ita pronum futurum fuisse, vix verosimile, si *Ulpianus* suum in illos odium ei instillasset.

Ceterum, etsi urbem Lipsiam mentiatur rubrum Libri, satis tamen ex forma literarum, quæ nitida est & elegans, apparet, in Belgio, forsan & in ipsa urbe Ultrajectina, cujus ornamentum est Cl. *Otto*, typis excusum.

VIE DE MONSIEUR DE PARIS, &c.
h. e.
VITA FRANCISCI PARISII, DIACONI Diœceseos Parisinæ.

Ultrajecti, apud C. G. le Febvre, 1732, 12 maj.
Plag. 16.

Etsi literarum forma Lutetiam prodit, per nos tamen cuivis licebit credere, & scriptum & excusum esse librum hunc Ultrajecti, cujus Autor in Præfatione docet, duas se ob oculos habuisse vitæ *Parisii* Descriptiones, alteram in publicum editam, alteram MStam: addens, se & niti monumentis fide dignis cujusdam, cujus nominis litera prima T, & cui *Parisius*
Cap. 1. ille fuerit cognitissimus. Narrat igitur, *Franciscum Parisium* patre Consiliario Parlamenti natum esse A.1690 d.30 Junii; inde a decimo ætatis anno amantem fuisse solitudinis ac simul pietatis; postea traditum præceptoribus, quos inter primum locum teneat *Russelotus*, Professor nunc Mazariniani Collegii, acriter incubuisse in literarum studium, ita tamen, ut ei jungeret preces adeo frequentes, ut media nocte surgeret ad eas fundendas; præbuisse etiam se erga pauperes misericordem, libenterque iis largitum esse; ductore *Huberto*, qui adhuc vivat, scholamque quandam Lutetiæ regat, Philosophiam tractasse, simulque in pietatis studio ardentiorem in dies factum esse, ut testis hodieque sit *Hubertus* ille, se nunquam ullo *Parisii* peccato tum offensum esse; Philosophia vero tota eum esse usum ad magis colendum Deum tot tantisque attributis conspicuum, & ad mores emendandos; fugisse hinc vanas condiscipulorum oblectationes, iisque, politicos mores contemnentem, præ-
2. luxisse omnis generis virtutibus; A. 1708, invito genio, jussu patris, se studio Juris Civilis dedisse; A. 1712 aures præbuisse *Gaffarello*, (qui inter Patres fuit Oratorii, & A.1729 exulare jussus ob repudiatam Bullam *Unigenitus*,) & A. 1713 se contulisse in Seminarium S. *Maglorii* cum eruditionis, tum pietatis suæ adaugendæ causa; ibique A.1714 induisse vestem sacerdotalem, simulque tonderi se passum esse; acriter etiam ibi & optimo successu Græcas pariter & Hebraicas coluisse literas ad intelligendum sacrum Codicem; factum & ibidem esse discipulum Abbatis *Asfeldii*, Interpretis S.Scripturæ clarissimi; paulo post jussum esse Catechismi præcepta tradere pueris, eoque munere perbene
3. functum esse; A.1714 ipsius patrem vita excessisse, hac relicta voluntate, ut is quartæ tantum bonorum hæres esset, cetera omnia pervenirent ad fratrem ipsius natu minorem; eum id æquo animo tulisse, statimque aliquam suæ hæreditatis partem egenis dedisse; A. 1717 se paternam in domum recepisse, fratrique, fa-

cta

cto Confiliario Parlamenti, exemplum præiviffe pietatis; cum quo poftquam vixiffet biennium, novo folitudinis defiderio percitum, & æmulatione prifcorum Eremitarum accenfum, in ignobile quoddam oppidum fe contuliffe, ibique non folum Græcas & Hebraicas literas tractaffe ardentiffime, fed & facri Codicis lectioni fe dediffe, Hiftoriæ Ecclefiafticæ, Theologiæ tum pofitivæ, tum morali, lectioni item Patrum, *Auguftini* maxime, *Chryfoftomi*, & *S. Thomæ*; plurimum tamen temporis tribuiffe piæ meditationi precibusque, nonnihil item laboribus corporis, qui vulgo habentur illiberales; eodem in oppidulo, rogante Paftore, fufcepiffe inftitutionem puerorum in pietate, incolarumque iniiffe gratiam fuo pietatis ftudio fuaque liberalitate, qua permotus, fingulis fere patribusfamilias donarit *Novum Teftamentum* & libellum *de vera pœnitentia*; A.1718 factum effe Subdiaconum, & paucis menfibus poft in eo fuiffe, ut crearetur Canonicus Rhemenfis; at jufto lentius feftinanti alium præripuiffe hanc dignitatem; A.1719 ingreffum effe Collegium *de Bayeux* dictum, ibique tam afperam exercuiffe pietatem ac pœnitentiam, ut fere femper effet in cubiculo fuo, tota hyeme fortiffime algeret, & multis fuum corpus afficeret doloribus; opes prætérea fuas perrexiffe diftribuere pauperibus, ac iis potiffimum, qui ob fpretam Bullam *Unigenitus* exulabant; eodem anno conftitutum effe præfectum candidatorum facerdotii, eosque inftituiffe optime, docuiffeque, pietatem effe oportere dotem ipforum maximam; A.1720 factum effe Diaconum, eodemque anno Card. *Noallium* eum dare conftituiffe Paftorem Ecclefiæ cuidam Parifinæ; id vero non fucceffiffe; A.1722 & fequenti varias eum contuliffe fe in folitudines, & maxime Meluni admiratum effe aufteram vitam *Claudii Leautei*, antagoniftæ Conftitutionis *Unigenitus*, & ejusdem veftigiis infiftere decreviffe; hinc adeundæ folitudinis confilia cepiffe inter varias divinitus immiffas tentationes, & jejunia fubiiffe tanta, vix ut effet ferendo; A.1724 domum quandam conduxiffe Lutetiæ, in qua foli fibi ac Deo viveret; hic ne famulum quidem habuiffe, ipfumque fuum fuiffe famulum, fuum coquum; nihil vero comediffe præter herbas & legumina; fubiiffe item paupertatem voluntariam, Bibliothecam quoque, quam decies mille imperia-

Cap. 4. (beside "Teftamentum & libellum de vera pœnitentia; A.1718 factum")
5. (beside "tem ipforum maximam; A.1720 factum effe Diaconum, eo-")
6. (beside "creviffe; hinc adeundæ folitudinis")
7. (beside "fet ferendo; A.1724 domum quandam")

perialibus sibi coemerat, venditurum, nisi amicorum fuisset revocatus consiliis. Hactenus septem priora Capita. In *octavo* describitur austerum vitæ ipsius ea tempestate genus, cujus societatem plures inierant. Hi toti erant dediti precibus dies noctesque, cibis contenti erant vilissimis minimeque delicatis, quippe nec carne vescentes, nec pisce, nec lacte, nec ovis. Reliquis ejus pietatis vel verius superstitionis exercitiis in *Capite IX* & *X* descriptis, *undecimo* tribusque sequentibus demonstratur, *Parisium* fuisse *γνησίως Jansenianum*, & acerrimum antagonistam cum Jesuitarum, tum Constitutionis Jesuiticæ, quæ *Unigenitus* vocatur. *Capite* denique *XV* morbus ejus ultimus describitur, in quo nihil remisit a sua victus austeritate, mortique se præparavit piissime, edita paulo ante mortem rursus condemnatione illius *Constitutionis*, quam diximus. Calendis Martii A. 1727 exstinctus est & honorificentissime sepultus. Ac statim factus est magnus ad ipsius tumulum concursus, multaque ibi edita miracula: quorum tamen hic nominatur nullum.

Pag. 184 seq. Nunc sequitur Dissertatio de miraculis *Parisii*, quæ idonea censet Autor ad probandum, Constitutionem *Unigenitus*, semper quippe damnatam a *Parisio*, esse rejiciendam. Sed nec hic ullum ejus miraculum nominatim memoratur. *Pag. 209 seq.* exhibentur literæ a Pastoribus Parisiensibus scriptæ ad Archi-Episcopum de *Parisii* miraculis. Cum igitur per certos homines, a Card. *Noallio* delectos, compertum sit, multos ad *Parisii* tumulum sanatos esse, rogant Archi-Episcopum, ut pronuntiet, vera hæc esse miracula. Similis libellus supplex cujusdam Pastoris ad eundem Archi-Episcopum exstat *p. 219 seq.* Cui succedit *p. 222 seq.* altera superiorum Pastorum ad eundem Epistola, in qua multa & generatim & speciatim commemorantur miracula *Parisiana*, addito, testes adesse miraculorum istorum fide dignos. Hinc a *p. 234* usque ad *p. 275* enarrantur patrata a *Parisii* manibus miracula, interjectisque *p. 276 seq. Parisii* epitaphiis, uno Latino, altero Gallico, subjungitur *p. 280 seq.* precatio horum miraculorum occasione recitanda, & *p. 293 seq.* demonstratio, quod *Jansenianis* gravissimo sint patrocinio miracula *Parisii*. Appendix est longa narratio de *Gantieria* quadam, A. 1730 d. 21 Aug. ad tumulum *Parisii* affecta subita paralysi. Nos quidem ex his

mira-

miraculis agnoſcimus, & plenam *Janſenianorum* eſſe Lutetiam, & ad minuendas perſecutiones Jeſuiticas opus iis fuiſſe his miraculis. Quam vera autem ſint iſta miracula, non eſt noſtrum diſceptare, & jam nuper quidam ſingulari libello Gallico docuit, Pariſiana illa miracula permultum differre a Chriſti legatorumque ipſius miraculis, adeoque haudquaquam eſſe *πάσης ἀποδοχῆς ἄξια*.

OBSERVATIO ANONYMI DE P. FRANCISCI WAGNERI S. J. narratione, qua LUDOVICI XIV, Gallorum Regis, Statuam, Lutetiæ Pariſiorum in foro Victoriarum (Place de Victoires) poſitam, obiter deſcribit in Hiſtoria Leopoldi Magni Tom. II p. 63.

Scriptores domeſticos, dum ſua referunt, utcunque providos, ne quid falſi memoriæ prodant, in rebus externis ad lapſum propendere, atque a veritate aliena tradere nonnunquam, ſuo exemplo comprobat *R. P. Wagnerus*, de Statua *Ludovici XIV*, Gallorum Regis, anno ſuperioris Seculi ſexto & octogeſimo in principe Regni florentiſſimi urbe poſita, non una Lectoribus propinando, quæ ſecus habere res ipſa palam loquitur. Primo enim equeſtrem appellat: *Ad has*, inquit, *acerbitates offenſio alia, Europæ fere toti communis, acceſſit, ex equeſtri Regis ſtatua.* Ac, ne errore typothetæ equeſtrem pro pedeſtri excuſam putes, *ad equi pedem*, addit, *mancipia viſebantur quatuor*; quin etiam, *ſubtus ungulam Cerberum triplicem, triplicis fœderis exarmati indicem*, ſpectandum ſe præbuiſſe, obſervat. At poſita quidem eſt eadem in urbe *Ludovico XIV* ſtatua equeſtris, ſed haud paulo ſerius poſt, nempe A. 1699, prætereaque alio prorſus loco, nempe in foro Vindocinenſi (*Place de Vendome*), atque alio prorſus ornatu, alia facie, ea nempe, qua expreſſa illa eſt in nummo egregio Operis præclari, quo numiſmata, rebus geſtis *Ludovici XIV* ad poſteritatem transmittendis provide deſtinata, Inſcriptionum & bonarum literarum Academia Pariſienſis exhibuit. *Feuillada* autem Ducis curis ac ſtudio non illa, ſed pedeſtris, debetur, qua

Rex,

Rex, pede dextro Cerbero tricipiti insistens, a Victoria retro stante coronatur. Porro, quod affirmat *Wagnerus*, *Bernini architecti ingenio* acceptum referri hoc monumentum, id unde hauserit, jure possis mirari. Nam & *Berninus* sexennio ante Romæ senex octoginta duorum annorum e vivis excesserat, & artificem statua hæc autorem alium non agnoscit, nisi *Martinum des Jardins*, Bretæ natum, qui & ichnographiam ejus dedit unus, & fundendæ illi præfuit, quod negotium illi ita ex voto cessit, ut omnes in admirationem sui raperet. Neque enim Gallia opus ex ære fusum tantæ magnitudinis momentique tanti adhuc viderat, quod constet. *Solennitate inaudita*, quod subjicit *Wagnerus*, in dedicanda hac statua Gallos usos, facile nemo non ei largietur, dum concedat vicissim, in consecratione alterius illius, de qua diximus, statuæ equestris, non minori omnia Gallos pompa peregisse. Sed, quod *Charentonio in ponte* positam perhibet, profecto vehementer fallitur. Neque enim in ponte ullo, nedum *Charentonio*, visendam illa se præbet, sed in foro victoriarum, quod Galli appellant, quo loco ædes *Ferte-Senecterrenses* & *Emerianæ* quondam conspiciebantur, ædificiis pulcherrimis, quorum symmetria admirabilis omnium in se oculos convertit, exornato, & sex plateis, ibidem desinentibus, conspicuo. Neque vero quatuor illa manoipia, quibus *Pufendorfius* Libro XIX rerum Brandenburgicarum, ubi pluribus ea de re agit, Cæsarem, Hispanum, Electorem Brandenburgicum, & Rempublicam Batavorum, designari creditos ait, una cum Cæsare Hispanos, Batavos & Anglos, significari contendit *Wagnerus*, ad equi vel potius statuæ pedestris pedem proxime visuntur, id quod persuadere rudioribus ille possit, sed sub baseos illius marmoreæ, cui imposita est, podio exserto, ut patet ex nummo, inter eos, qui *Ludovici XIV* laudes posteritati commendant, haud postremo, cujus, utpote præstantissimis quibusque in hoc genere monumentis artificii elegantia nihil cedentis, & testimonium huic statuæ ære, ex quo fusa est, perennius apud seros posteros perhibituri, delineationem hoc loco subjungere non abs re foret, nisi ille in celebrioribus patriæ nostræ museis spectantium oculos jam pridem ad se raperet passim ac teneret.

Certiores facimus Lectores nostros, *Decennii quinti Actorum* nostrorum haud ita pridem *Indicem generalem* prodiisse.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXXXIV.

HISTOIRE METALLIQUE DES XVII PROVINCES DES PAYS-BAS &c.

i. e.

HISTORIA NUMISMATICA XVII Provinciarum Belgii a Caroli V abdicatione usque ad Pacificationem Badensem A. 1716; versa ex Belgico sermone. Autore GERHARDO VAN LOON.

Tomi III.

Hagæ-Comitum, apud P. Gosse, J. Neaulme, & P. de Hondt, 1732, fol.

Tom. I Alph. 6 pl. 12, Tom. II Alph. 5 pl. 21, Tom. III Alph. 4 pl. 22.

Quod unum deesse adhuc recentiorum numismatum, quæ superior ac nostra ætas, veterum Græcorum Romanorumque æmula, magno numero, tametsi non eodem ubique artificio atque elegantia, procudit, studio videbatur, ut ingenia excitatiora & eruditionis reconditæ apparatu pleniori instructa iis colligendis explicandisque vacarent, eorumque præstantiam & multiplicem in Historia cumprimis novissima usum Voluminibus justis & ad laudem præclarorum Operum, quibus summi Viri veteres nummos explanarunt, assurgentibus asserent, id non æque ut desiderari in futurum posse videatur,

post alia nonnulla, sed ea non ita multa, scripta, quæ prostant hodie, Respublica literaria debet ingenio diligentiæque eximiæ Cl. *Gerbardi van Loon*, cujus Historia numismatica septendecim Belgii Provinciarum, patria dialecto primum, nunc Gallica lingua, edita, inter omnes, qui adhuc ad recentiorum temporum nummos illustrandos prodierunt, libros jure suo principem haud dubie locum sibi vindicat. In Præfatione, lectu inprimis digna, ut librorum, ad rem nummariam antiquam pertinentium, qui Bibliothecas ornant, multitudinem agnoscit Autor Celeberrimus, ita, cum nihilominus constet, multa adhuc in hoc studiorum genere diligentiam fugere antiquariorum, optandumque adeo sit, ut suos ipsi nummos Græci Romanique dedita opera explanatos dedissent, supinam nostrorum temporum negligentiam redarguit, qua Viri docti, in uno antiquorum numismatum apparatu defixi, recentiora postponant prorsus, & vix obiter attingant, in quibus, cum jam hodie multa ignorentur ab iis, qui & rebus gestis, & monumentis his ære perennioribus, interfuere, non cæcutire olim & labi multiplici ratione non possint boni posteri, quibus unice tamen destinantur. Cujus rei culpam ne quis in nummos recentiores ipsos rejiciat, tanquam studio nostro non satis dignos, cum antiquis eos contendit Cl. *van Loonius*, fassusque, primum utique locum antiquis deberi, recentiores vel eam ob causam negligendos non esse evincit, quod res propius ad nos spectantes complectantur. In illis, verbi causa, Principum sanguine Christianorum effuso inclytorum, in his Heroum, qui vitæ suæ impendio fundamenta libertatis patriæ jecerunt, vultus adhuc spirantes exhiberi; in illis coronas triumphales, civicas, murales, obsidionales, in his insignia variorum ordinum equestrium sese offerre spectanda, tempusque & causam hujusmodi symbolorum clarissime designari in iisdem, non item in antiquis, utcunque in tanta aliorum monumentorum penuria atque imperfectione usum ceteroqui multiplicem præbentibus, qui ex recentioribus nummis, ut ille arbitratur, longe uberior redundaturus esset, si scriptores nostrorum temporum iisdem nævis laborarent; fidem autem recentiores nummos mereri nihilo

mino-

minorem, quam antiquos, utpote autoritate publica perinde cusos, & si qui uni artificum ingenio suam debeant originem, saltem non minoris faciendos esse, quam Historicos suorum temporum, ex quibus utique paucissimi autoritate publica muniti ad scribendum fere accedunt. His motus Eruditiss. *van Loonius* nummos, qui ad res Belgii illustrandas faciunt, sibi describendos, Historiamque adeo numismaticam septendecim Belgii Provinciarum condendam, duxit, qua, quæ potiora illa offert, patria lingua, (nec ubertate, nec vi, aut puritate, ulli hodiernarum inferiori,) non tantum traderet, ita, ut lucem inde nummi iidem potissimum fœnerarentur, sed etiam dignis fide testibus, in quibus sæpe Decreta ordinum Belgii occurrunt, ad marginem magno selectu citatis, sedulo stabiliret. Nummi ipsi, qui explicantur, in *tres Classes* abeunt. Vel enim sunt proprie ita dicti, quæ numismata vulgo appellant, vel calculis subducendis inservientes, vel necessitatis causa cusi. *Primæ classi* haud dubie potior debetur locus, sive magnitudinem, sive symbolorum varietatem, sive typi elegantiam, consideres. Numismata, huc spectantia, proxime accedunt ad vetera Romana illa, quæ inter missilia numerabantur, nisi quod illa publica autoritate cudi moris erat, hæc plerumque sculptorum arbitrio prodeunt, non ideo minoris facienda tamen, propterea, quod iisdem nativitas, mors, connubia Principum, prælia, pacificationes, fundationes ædificiorum, Academiarum, atque alia plura notatu digna, partim symbolis congruis, partim inscriptionibus venustis, adumbrata sistuntur, quodque adeo non minori digna sunt fide, quam Historici eorum temporum, tametsi quædam ex iis longe post cusa circumferuntur. Ea ut parvi merito pendunt peritiores, ita, ne quid Operi huic deesse videretur, attulit ea quidem Cl. *van Loonius*, sed tamen asterismo notanda duxit, alia autem, quæ ex *Bizoti* perverso consilio, calculos, (qui *jettons* Gallis,) majori forma, quam qua prodierunt primum, sculptos in Opere suo exhibentis, & nato inde errore librarii Amstelodamensis, qui *Bizoti* librum auctiorem edidit, calculosque eosdem bis, nempe primum vera sua magnitudine, deinde & majores, ut *Bizotus* eos exhibuerat,

rat, lectoribus obtrusit, originem trahunt, utcunque fusa eorum exempla in museis oberrant, non immerito praetermisit. *Altera classis* nummos, calculis subducendis inservientes, qui & ipsi calculorum nomine veniunt, complectitur. Ii ab initio nummos non imitabantur, nisi forma externa, superficiem politam quidem, sed symbolis omnibus vacuam, exhibentes. Post flores, foliorum condecorationes variaque alia ornamenta iis sculpi coepere. Cum plerasque Belgii Provincias *Philippus Bonus* sub obsequium redegisset, initium factum est calculos nummorum instar cudendi, quibus non tantum Principis illius nomen & insignia, sed & inscriptiones, quae studium in subducendis rationibus curatius commendabant, additae conspiciebantur. *Philippo* inde *Pulchro*, potissimum autem *Carolo V*, ad gubernacula sedente, prodiere calculi, quibus, quae digniora notatu status publicus Provinciarum suggerebat, memoriae prodita cernuntur, non sculptorum arbitrio, sed publica autoritate. Variae enim quotannis eorum, antequam sculperentur cuderenturque, delineationes ordinibus summis Belgii totius, itemque Provinciarum, Consilioque sanctiori, offerendae erant, ex quibus statui publico convenientissimae *seligebantur*, ut publico inde sumtu conflari calculi, strenarumque loco distribui possent, quod qua ratione factum sit olim, hodieque, in Belgii tamen Austriaci potius, quam Foederati, Provinciis, obtineat, Doctiss. Autor pluribus ostendit. Inter cetera, quae ad hoc argumentum pertinent, non praetereunda laudatissima consuetudo Provinciae Namurcensis, quae praeter calculos istos, qui strenarum locum tuentur, sub adventum novorum Praesidum calculos, quibus auspicia novi eorum muneris consecrantur, cudendos curat, hinc eorum nomina & insignia, illinc Provincias, exhibentes, ex quibus seriem non interruptam Praesidum eorum, titulosque, & annum primum suscepti magistratus, colligi posse, Cl. *van Loonius* observat. His accedit *tertia classis* nummorum obsidionalium, militarium, & necessitate urgente, unde & *Nothmüntzen* appellari solent, potissimum in urbibus obsessis, aut alia ratione afflictis, cusorum, quos ipsa externae formae, a consueta recedentis, ratio, interni pretii absentia & materia,

qua

qua constant, suæ originis arguit. Reperiuntur enim rotundi, quadrati, octogoni, & sic porro, ac, si materiam spectes, aurei, argentei, stannei, plumbei, chartacei, cerei, similaginei. Sæpe occasionem, qua conflari cœpere, ipsa manifestant inscriptione, cujusmodi in Iprensi nummo, dum A. 1583 urbs obsidione cingeretur, cuso: QUID NON COGIT NECESSITAS? & in Daventriensi: URGENTE NECESSITATE DAVENTRIÆ, itemque in Bredano: NECESSITATIS ERGO. Primus & solus A. 1709 Gubernator Turnacensis, *Survilleus*, sculptum in hujus generis nummis, ex supellectile argentea conflatis, caput suum exhibuit, malam in partem id accipiente Gallia, tametsi consulta ea de causa Academia Inscriptionum Parisiensis, id facinus crimine vacare omni, pluribus demonstravit. In his nummis, præter insignia urbis, ejusque præfecti, ab initio impressa, sæpe minora quædam signa postea adjecta reperiuntur, quæ docent, iis, qui majori eos pretio, quam quod internus valor patiebatur, accepere ab initio, postliminio satisfecisse illos, qui signa illa addiderunt. Similia invenias in nummis quibusdam vulgaribus, quibus valorem interno majorem singularis quædam ratio, ut obsidio Harlemensium Stenvicensiumque, attribuit. Atque ex his tribus generibus nummorum constat, quicquid eorum in hoc Opere describitur. Non cusi illi omnes in Belgio sunt, ad historiam tamen Belgii utcunque spectant, & veræ suæ magnitudini tanto hic certius respondent, quod Cl. Autor nullos, nisi a se visos, producit, &, si quos illis alios admiscet, testimoniis Autorum, unde eos mutuandos duxit, ita confirmat, ut de veritate eorum dubitari nullo modo possit. Neque hic monumenta tantum, quibus secundæ res Provinciarum Fœderati Belgii occasionem præbuere, qualia in Vita *Ludovici Magni* numismatica utramque faciunt paginam, sed etiam, quod vel ex nummis obsidionalibus, de quibus dictum est, satis intelligitur, quæ calamitates publicæ autoribus suis expresserunt, quemadmodum & minus affabre excusa perinde, ac quibus ab artificio singulari commendatio accedit, producuntur. Ordinem Cl. *van Loonius* eum sequitur, quem temporis ratio requirit, tametsi eundem in nummis nonnullis, quibus nulla facta singularia, sed

laudes certorum hominum generatim, designantur, non sine ratione migrandum duxit. Si qua alicubi menda reperiuntur, non sunt ea chalcographi, sed ipsorum numismatum, quæ emendatiora, quam cusa sunt, dare non licuit. Inscriptiones tamen non, ut in nummis, nudis vocum compendiis repetuntur, sed, ut facilius intelligantur, integræ comparent, minori nempe forma adjectis literis, quibus adscribendis singulis angustiæ spatii in nummis ipsis obstitere. Reperiuntur ceteroqui in Opere hoc ter mille circiter nummi delineati descriptique, in quibus colligendis *Andreæ Schæmakero*, *Balthasari Scotto*, & *Christophoro Beudekero*, patriarum antiquitatum indagatoribus sedulis, permultum debere se, Cl. *van Loonius* grati animi testificandi causa fatetur.

HISTOIRE DE DANNEMARC AVANT ET DEPUIS l'etablissement de la Monarchie, &c.

h. e.

HISTORIA DANIÆ ANTE ET POST INTRODUCTUM statum Monarchicum, Autore J. B. DES ROCHES, Equite, Consiliario, & causarum patrono generali Regis Christianissimi in Collegio, cui redituum Regiorum cura demandata est, & Camera patrimonii Regii districtus Rupellensis. Nova editio, recognita & emendata, post editionem Batavam; cui addita Continuatio ejus Historiæ usque ad annum 1732.

Tomi IX.

Lutetiæ Parisiorum, apud Rollinum, filium, 1732, 12.

Tom. I pl. 19, Tom. II pl. 22, Tom. III pl. 19, Tom. IV pl. 18, Tom. V pl. 18, Tom. VI pl. 19, Tom. VII pl. 19, Tom. VIII pl. 15, Tom. IX pl. 19½.

Quæ apud *Waesbergios* in Belgio A. 1730 sex Voluminibus prodiit Historia Daniæ Cl. *des Roches*, in principe Gallo-

lorum

lorum urbe Lutetiæ Parisiorum correctior & auctior altero post anno novem Voluminibus lucem adspexit solertia Bibliopolarum Parisiensium, qui, cum intelligerent, fuisse adhuc neminem, qui res Danorum a primis initiis ad hæc usque tempora Gallico sermone exposuerit, librum hunc quantocyus prelo repetendum, Regioque muniendum privilegio, curarunt. Cum prima illa, quæ apud Batavos exiit, editio, ephemeridibus literariis laudata, nostro se conspectui adhuc subduxerit, atque adeo altera hæc Parisiensis cum illa contendi a nobis nequeat in præsenti, quid hæc præcipui habeat, accuratius definire non licet, maxime cum Præfatio generalis nulla vel Autoris, vel ejus, qui editionem hanc absente, ut videtur, Autore curavit, Operi huic præmittatur. Id certum cum ex titulo ejus, tum peculiari indicio, a Bibliopolis *Tomo IX* præmisso, editioni huic narrationem compendiariam rerum ab A. 1699 usque ad trigesimum secundum, incertum, quo compilatore, adjectam. Cl. enim *des Roches* eam non deberi, vel, quæ proxime, nullo Autoris sui indicio facto, subjuncta est, vulgata pridem versio Gallica libri Anglici, quo *Moleswortbus* statum quondam præsentem Daniæ delineavit, satis loquitur, quam ille, utpote contraria omnia iis, quæ de ratione hodierni Danorum regiminis, *Friderico III* regnante introducti, tradit, docentem, prætereaque correctione & augmentis novis hodie plurimis indigentem, hac facie suæ neutiquam tractationi attexuisset. Utrique editioni communis haud dubie duplex Dedicatio, altera *Friderico IV*, cujus imago cerea tabula expressa est, altera, exstincto illo ante, quam vel prelo exire liber, vel offerri posset, *Christiano VI*, hodie Danis felici auspicio imperanti, sacra, in qua, quibus parentem *Fridericum* ornarat laudibus, eas ad filium *Christianum*, virtutum patriarum hæredem, suo quodam jure transfert. Operi universo præmissa est historica Præfatio, lecturis id cum fructu viam sternens. Ut potiora inde paucis delibemus, Scriptorum plerique, ut docet Cl. *des Roches*, Regum Daniæ ante Christum natum longam contexuere seriem, sed fabulis tot mixtam, ut omnia in universum repudianda censuerint nonnulli, quæ memoriæ ea

do

de re prodita circumferuntur. Ipſe iis haud paulo religioſior ſuo quidem omnia loco reliquit, ſed res geſtas, quæ Regibus illis tribuuntur, ſtrictim commemoravit ea lege, ut fidem dictorum penes Autores relinquendam duxerit. Antiquiſſimus Danorum Rex vulgo *Dan*; reperiuntur tamen & ante Reges, quos judicum vel Ducum nomine terras has rexiſſe fama eſt, quin, altius ſi progredi libeat, præſto ſunt nomina poſterorum *Noe*, qui primi has incoluiſſe terras feruntur. Tres hinc periodi, triplex regendi populi ratio, prima herilis, atque ei, quæ apud Patriarchas obtinuit, ſimillima, uſque ad annum orbis conditi 1960, altera Ducum uſque ad annum 2910, *tertia* Regum, eorumque tum gentilium, tum Chriſtianorum, ad noſtra uſque tempora. Ac tertia quidem periodus octo familias, ſibi invicem ſuccedentes, complectitur, nempe 1) Danicam, 2) Dano-Suecicam, vel Hottfridorum, 3) Gothicam, 4) Scanicam, 5) Norwegienſem primam, 6) Norwegienſem alteram, 7) Anglicam, vel Suenoniam, 8) Oldenburgicam. Sed in hac ſerie Regum ordinis perturbationem, & quod venditentur pro Regibus ad dignitatem nunquam evecti Regiam, ſed nullo niſi Comitum vel Dominorum titulo illuſtres, jure reprehendit Eruditiſſ. *Thormondus Torfæus*, cujus Chronologia Regum Danorum huic Præfationi ſubjuncta eſt, quemadmodum & obſervationes ejusdem ad calcem cujuscunque antiquiorum Regum additæ comparent. Utcunque autem ante *Odini*, magi, a quo *Torfæus* orditur, in his partibus adventum nihil certi explorative hiſtoria Danica complectitur, tamen ante ea tempora nec incolis Daniam, nec Rectoribus, tametſi Regio nomine, quod quo tempore uſurpari primum cœperit, vix definiri poteſt, ab initio non utentibus, caruiſſe, Cl. *des Roches* arbitratur. Quin & hæreditario eos jure ſibi invicem ſucceſſiſſe, ex conſtanti omnium temporum uſu obſervat, tametſi non ignarus, fuiſſe Scriptores, qui contrariam ſententiam tuendam ſuſceperunt. Non negat ſane, *Waldemari I* temporibus jus eligendi Regem quodammodo receptum videri, ab ipſis Regibus, dum hæredes proximi ſucceſſores deſignarentur, agnitum, idque a *Saxone Grammatico* propugnari: ſed hunc

hunc partium ſtudio, quod Eccleſiaſtico ordini adſcriptus ambitioni Epiſcoporum litandum duceret, abreptum contendit, &, rejecto *Haraldi* & *Nicolai* exemplo, ab *Abele* demum eligendi illam Procerum Daniæ poteſtatem derivat, quæ ſub *Friderico III* ſuperiori Seculo exſpiravit, revocato a Danis veteri illo ſucceſſionis jure, ita illis probato quondam, ut ad filias quoque, cujus rei varia exempla Autor profert, id extendere nulli dubitarent. His præmiſſis, Cl. *des Roches* Geographicam Daniæ deſcriptionem ſubnectit, &, brevi regiminis antiqui & hodierni inſtituta comparatione, indolem Danorum, veterum inprimis, deſcribit, fortitudinemque eorum & res terra marique geſtas, ſtudium gloriæ, curam prohibendi, ne heroum præclara facta oblivione delerentur, monumentis poſt fata eorum poſitis, carminibus, aliisque modis, declaratam, religionem, & poſt miſſam de metempſychoſi perſuaſionem ſaniores de animæ immortalitate vitaque futura ſententias, Deos, pugnam cum ſpectris, cultum ignis, &, quod mirum, ligni, quo corpora, quemadmodum animos igne, conſtare opinabantur, ex quorum poſteriori manare potuit ritus corpora defunctorum in navibus repoſita vel tumulandi, vel una cum iisdem concremandi, porro venerationem *Odini* ſingularem, ut & *Freyæ*, locum, quem bello cæſis poſt hanc vitam aſſignabant, *Vallhall*, quaſi cæſorum aulam dictam, ſententiam de fato, rationem divinandi, &, Chriſtiana religione recepta, conſtantem tribuendi ſuum cuique voluntatem, æquiſſimis legibus earumque obſervantia ſedula comprobatam, legislatores præcipuos, *Waldemaros* inprimis duos, *Fridericum III*, & *Chriſtianum V*, denique ordines, quibus Daniæ quondam regnum conſtabat, inſignia Danica, & rationem adminiſtrandi juſtitiam, ſatis luculenter ob oculos ponit. Hanc Præfationem ſequitur, ut diximus, Chronologia *Torfæana* de vetuſtis Daniæ Regibus, cui Autor Diſſertationem de quibusdam Jutiæ rectoribus, quos nonnulli pro Regibus univerſæ Daniæ venditant, itemque de iis, qui medio inter *Sivardum* & *Gormonem I* tempore præfuiſſe Daniæ feruntur, ex *Torfæi* ſerie Regum Daniæ potiſſimum decerptam, ſubtexuit. De ipſa jam Hiſtoria Cl. *des Roches*

ches pluribus dicendum esset; sed Lectores, certiores facti, nihil hic prætermitti facile, quod quidem scitu dignum sit, Autores, quos sequendos ille duxit, ad marginem appellari frequenter, narrationis filum stilo culto facilique deduci ab initio ad finem usque, tractationi subinde, ne quid legentium morari studium possit, notulas subjungi, nec Indices, simili libro pernecessarios, desiderari, satis habebunt, si, quid singuli Tomi complectantur, & quousque pertingant, indicaverimus.

Tomo I igitur ab anno orbis conditi 1800 orsus Autor, post narrationem brevem de judicibus Cimbrorum Reges inde a *Dane* usque ad *Suenonem*, quem tertium & quinquagesimum numerat, persequitur, facta sub finem mentione lacunæ, quæ in Historia Daniæ per trecentorum & quod excurrit annorum intervallum deprehenditur. *Tomo II a Biornone*, Rege LIV, usque ad *Suenonem* III, ordine LXXXIX. *Tomo III* usque ad *Christophorum I*, Regem XCV. *Tomo IV* usque ad *Margaretham*. *Tomo V* usque ad *Joannem*. *Tomo VI* usque ad *Fridericum II*. *Tomo VII* usque ad annum XI regiminis *Friderici III*. *Tomo VIII* usque ad *Christianum V* progreditur, in cujus fatis supremis cum desierit, *Tomo IX* denique compendiaria illa narratio, de qua diximus, rerum Daniæ ab A. 1699 usque ad præsentis Seculi annum trigesimum alterum gestarum, una cum *Molesworthi* Descriptione status Daniæ præsentis, sed qui hodie quidem per omnia præsens appellari nullo modo potest, coronidem Libro imponit.

HISTOIRE DE CHARLES XII. ROI DE SUEDE.

h. e.

HISTORIA CAROLI XII, REGIS SUECIÆ, Autore DE VOLTAIRE.

Tomi II.

Amstelodami, sumtibus Societatis, 1732, 8.
Tom. I pl. 14. Tom. II pl. 14.

Histo-

Historia *Caroli XII*, Regis Suecorum, quo ætas nostra nihil illustrius vidit, atque illa non ab obscuri nominis Scriptore e turbidis lacunis ephemeridum hausta, sed ex limpidioribus fontibus a Viro, cujus dexteritas non unis adhuc ingenii monumentis erudito orbi probata, nihil mediocre pollicetur, petita, vel primo adspectu Lectorum animos ad se convertat, necesse est. Non mirum igitur, avidissime exceptum fuisse hunc fœtum ingeniosissimi Viri, Cl. *Voltairii*, qui, post contextam plaudentibus Musis *Henrici IV*, Regis Gallorum, carmine epico Historiam, solutæ se orationis non minorem in rebus gestis *Caroli XII* exponendis artificem præstitit. Operi politissimo non minus comta præmittitur Præfatio, qua observat Autor, perparvos reperiri Principes satis dignos, quorum vita & res gestæ memoriæ prodantur; spectare huc eos, quorum insignia in genus humanum vel beneficia extent, vel maleficia. Inter hos medium tenere locum fundatores magnorum imperiorum, sed ad tyrannorum propius, quam bonorum Principum, classem accedere, nominisque ante alios celebritate florere. Ceteros nec sago, nec toga, illustres, &, ut vitiis, ita virtutibus parum excellentes, rectius negligi, tametsi & his præcones sui non desint, sed non obstituri aliquando, ne posteritas, non nisi in summis Viris contemplandis defixa, non oblivioni tradat heroas, quos præpostero studio laudandos susceperunt. *Carolum XII*, Regem Suecorum, ejusque æmulum, *Petrum*, *Alexii* filium, Imperatorem Russorum, eodem illo longe superiorem, haud dubie ad censum Principum generis prioris pertinere: atque inde illius historiam scribendam duxisse Autorem, usui futuram Principibus, ne aliorum bellica laude florentium vestigia cœco impetu sequantur. Niti illam narrationibus hominum fide dignorum, qui plures annos in comitatu *Caroli*, *Petri*que, Russorum Imperatoris, vixerint; nihil hic a se tradi, de quo non testes avtoptas, eosque nemini improbandos, constituerit; multa minoris momenti prælia a præfectis militum Suecicis Russicisque commissa hic præteriri, quod non illorum, sed Regis, historiam condendam sumserit, in qua & ipsa non reperiantur,

nisi notatu omnium dignissima; ea vero omnia revocanda esse ad annum 1728; nam ab eo tempore & florere in Suecia commercia, & in Polonia peditatum arctiori disciplina adstringi, vestimentisque militaribus uti, cœpisse, contra quam ante se res habuerit; ceterum veritatem fortasse alicubi odium esse parituram, sed hominum ipsorum culpa, non Scriptoris.

Historia ipsa divisa est in *duas Partes*, quarum utraque totidem Libris, nempe quatuor, constat, ita, ut tota illa *octo Libris* absolvatur. *Primus*, generali Sueciæ & Principum illustriorum, quibus illa se, inprimis a *Gustavi Vasæ* inde temporibus, jactat, cujusmodi *Gustavus* ipse, *Gustavus Adolphus*, *Christina*, & qui sequuntur, descriptione præmissa, sistit *Caroli XII* nativitatem, pueritiam, studia, mortem utriusque parentis, tutelam aviæ *Hedwigis Eleonoræ*, sed illam minus diuturnam, quippe quam eodem illo anno, quo *Carolus XI* e vivis excesserat, *Caroli* inauguratio sustulit, initia regni minus auspicata, tres, quos uno tempore nactus est, hostes, *Fridericum IV*, Daniæ Regem, *Augustum II*, Regem Poloniæ, & *Petrum*, Russorum Imperatorem, trajectum ejus in Seelandiam, pacificationem Trauendahliensem, novi cum Russis belli auspicia, Narvamque exigua Suecorum manu ab innumerabili Russorum oppugnantium multitudine liberatam.

In *secundo* Lectoribus sese offert *Augusti II* Birzenæ cum *Petro*, Russorum Imperatore, conventus, clades Saxonum ad Dunam, *Caroli*, subacta Curlandia, in Lithuaniam transitus, captumque recens Birzenæ de abroganda per ipsos Polonos *Augusto* dignitate regia consilium. Sequuntur comitia regni Varsoviensia, cœpta mense Decembri A. 1701, & finita anno insequenti mense Februario, Kœnigsmarckiæ Comitis ad Regem *Carolum* iter, Legatio Polonorum ad eundem, *Caroli* adventus Varsoviæ, prælium Clissoviense, comitia Lublinensia, conventus Varsoviensis, pugna Putteskensis, Thorunium & Elbinga ad obsequium redactæ, consilium procerum conventus Varsoviensis repudiato *Augusto Jacobum*, *Joannis III* filium, Regem creandi, ejusdem *Jacobi* una cum fratre *Constantino* captivitas, & *Alexandri III* fratris in abnuenda regia dignitate, quam *Jacobo* potius deberi sibi persuaserat, constantia.

Ter-

Tertium Librum inchoat *Stanislaus Lescinskius*, Rex Polonis vel invitis obtrusus a *Carolo*, & capta ab eodem Leopolis. Succedit inde fuga *Stanislai*, Varsoviam appropinquante *Augusto*, Punitzense prælium, receptus *Schulenburgii*, reditus *Stanislai* Varsoviam, ejusdemque inauguratio peracta prid. non. Octobr. A. 1705, progressus Imperatoris Russorum, inprimis condita urbe Petropolitana, ejusque novum cum *Augusto* colloquium, crebræ Russorum in Polonia clades, pugna Frauenstadiensis, Suecorum irruptio in Saxoniam, prælium ad Kalischam, pacificatio Ranstadii, supplicium *Patkulii Paikelii*que, *Petri*, Russorum Imperatoris, & pacificatione illa & supplicio *Patkulii* summopere offensi, studium vindictæ & molitiones in Polonia, *Stanislai* cum firmo Suecorum præsidio in patriam e Saxonia reditus, Legatorum, quos plerique orbis Christiani Principes ad *Carolum* misere, inprimis *Marleburgii* Ducis adventus, ejusdemque Regis *Caroli*, *Augusto* ante Dresdæ salutato, e Saxonum terris post annuam commorationem discessus.

E *quarto* jam *Libro* discas, quo pacto, Legato in Poloniam misso, *Carolum* sibi colendum duxerint Turcæ, velut jam tum diuturni apud se hospitii spem ei facturi, qua celeritate is *Petrum* Russosque Grodnovii oppresserit, eosque ad fines usque Russici Imperii insecutus, ad Borishenem fuderit, neque ea re contentus, transmisso eo fluvio, in terras Smolenskenses perrexerit, victisque non sine præsenti vitæ discrimine ad Smolenskiam quantumvis Russis, ad urbem tamen Imperii ejus principem Moscoviam iter, quod moliebatur, intermittendum duxerit, Ukranenses quippe terras impulsu *Mazeppæ* ingressus, qua deinceps ratione, post cladem *Lœwenhauptii*, & commeatum & subsidia nova militum adducentis, frigore primo, deinde & fame, victus, Pultavam oppugnare instituerit, sed, prælio mox ad eandem urbem, appropinquantibus cum *Petro* Russis, commisso, discesserit inferior, totque victoriarum, quas novem annorum spatium reportarat, fructus corruperit, extrema omnia perpessurus, nisi apud Turcas perfugium captivitatem ægre effugienti patuisset.

Quintus Liber Carolum describit in Turcarum finibus Ozakoviæ primum, deinde Benderæ, commorantem, Turcasque ad bellum Russis inferendum summo incitantem studio, sed per *Tolstois*, Russici Oratoris, summum Visirium ejusque asseclas auro corrumpentis, artes parum proficientem, bonæ nihilo minus spei plenum, equitando, ludendo, ut & legendo, Gallicos inprimis Poetas, otium fallentem, rerum in Polonia potiente rursus Rege *Augusto*, Imperatore autem Russorum victoriarum cursum in Livonia prosequente, deque victo *Carolo* Moscoviæ solenni ritu triumphante. Quæ & alia ut *Carolo* minus grata; ita haud parum ejus animum erexit *Danorum*, qui in Scaniam irruperant, clades, & multo magis bellum Russicum Turcarum, Russis, ad Pruthum fluvium, qui Hierasus antiquis, tantum non ad incitas redactis, funestum, sed pace, ad quam procurandam *Catharina*, *Petri* conjux, operam contulit, peropportuna redemtum.

Succedunt inde *Libro sexto* Turcarum consilia de *Carolo* e terris suis amandando, *Caroli*que in eludendis iis artes, novi belli Russis inferendi spes, exstinctaque ea iterata de discessu *Caroli* mandata Turcarum, *Caroli* cunctatio, alias ex aliis causas moræ ulterioris obtendentis, Turcarum vis postremo adhibita, ut vel invitum terris suis *Carolum* abstraherent, *Caroli* in propulsanda illa vi pertinacia, & secuta inde captivitas.

Liber denique *septimus* & *octavus*, ut brevitatis causa junctim de iis dicamus, *Carolum* in Castello Demirtash, mox Demoticæ, agentem, lectoque, vel quod simularet morbum, vel quod reapse ægrotare cœpisset, plurium intervallo mensium affixum, ac tandem aliquando redeuntem in terras suas, mirum in modum afflictas interea attenuatasque, & iter Cal. Octobr. A 1714 cœptum Cal. Decembr. absolventem, post reditum inde fœderatorum in Pomerania armis frustra obsistentem, Stralsundiæ obsessum, eaque tantum non capta, jam in Sueciam se recipientem, signis infestis Norwegiæ fines ingredientem, sed, commeatu deficiente, mox reducem, deque *Goritii*, qui tum unus omnia apud eum poterat, consiliis aureos sibi montes pollicentem, post, renovato in Nor-

Norwegia bello, *Friderici* aulam oppugnantem, atque ibi glande tormentaria trajectum, ob oculos ponit.

Atque hæc omnia non tantum uberius enarrat Cl. *Voltairius*, sed & subinde variis apophthegmatibus distinguit, sed quorum omnium veritatem ut præstare Vir diligentissimus possit, admodum veremur. Tantoque altius legentibus haud dubie insidebit hæc suspicio, quod & alibi in Historia hac familiare illud Poetis mira potius, quam vera, propinandi studium manifestius pellucet, quam ut negari possit. Tacemus, quod, more Gallis consueto, nomina Germanica hic illic corrumpit, dicendo *Finsten* pro *Pfingsten*, *Einsilden* pro *Einsidel*, *Konigsting* pro *Kœnigstein*, quo & pertinet, quod affirmat, matrem *Catharinæ*, Imperatricis Russorum, fuisse agrestem nomine *Erb-Magden*. Sed plura, eaque haud paulo gravioris momenti, Lectores veritatis studiosi jure desiderabunt, prout vel ex Cl. *Motraji* Observationibus patet, de quibus jam dicendum. T. II p. 49.

REMARQUES HISTORIQUES ET CRITIQUES sur l'Histoire de CHARLES XII, &c.

h. e.

OBSERVATIONES HISTORICÆ ET CRITICÆ in Historiam CAROLI XII, Regis Suecorum, a Domino DE VOLTAIRE editam, Supplementi instar ad Opus illud concinnatæ a Domino DE LA MOTRAJE.

Londini, apud Petrum Dunoyer, 1732, 8.

Plag. 4.

Qui Historiam *Caroli XII*, a Cl. *Voltairio* editam, de qua diximus, sibi comparaverit, libello hoc tanto minus carere potest, quod ille minus curate vereque a *Voltairio* enarrata modeste corrigit non tantum, sed & prætermissa non una dedita opera supplet. Autor ejus, Cl. *Motrajus*, cui literarum cum Cl. *Voltairio* commercium, dum in scribenda is

Histo-

Historia totus esset, intercessit, tametsi ejus vix semel ibi mentio occurrit, sponte equidem largitur, politi facundique Scriptoris numeros explesse *Voltairium*, sed observat, non æque eum, veritatis leges quo minus migraret, sibi cavisse, *Carolo* quippe suo subinde dicta & facta adscribentem, quæ nemo ab eo vel dicta audiverit, vel facta viderit, prætereaque tempora, loca, homines, nomina, dignitates, & munia ab iis gesta, confundentem sæpe ac mutantem. Atque ad aberrationis quidem in tempore assignando exempla pertinet, quod nec cladem Turcarum ad Allophum, ejusque urbis expugnationem, neque magnam illam Imperatoris *Russorum*, *Petri*, cui ipse interfuit, legationem, suis annis tribuit Cl. *Voltairius*, tametsi hos lapsus ad incuriam typographorum *Motrajus* noster referre mavult. Sed miratur, non correxisse *Voltairium* saltem in altera editione Parisiensi, quam ipsius studio emendatam titulus profitetur, quod *le Fortum*, celeberrimum Gallum, cui uni tantum non omnia debuit *Petrus*, Russorum Imperator, filium exulis, religionis causa e patria profugi, appellat, contenditque, Geneva eum recta ad Russos venisse, ut stipendia apud eos mereret, deque eo haud paulo veriora & plura non unis paginis tradit. Tuetur porro, hominum fide dignorum testimonio nixus, *Carolum*, qui, captis semel armis, vino per omnem vitam abstinuit, antequam belli curis distineretur, vini potu nimio inebriatum, multa non modo Principis, sed & cujuslibet privati hominis, persona indigna admisisse, id quod aliter se habere tamen, Cl. *Voltairius* temere affirmat, cujus & de clade illa Russorum celebri ad Narvam narrationi, mira multa, sed minus vero consona, complectenti, longe diversa, quæ ex ipsorum, qui interfuere, præfectorum militarium ore hausta est, hoc loco subjuncta cernitur. Dixerat item *Voltairius*, *Reinschildium*, summum militum ductorem, prælio ad *Frauenstadium* commisso victorem, sex horarum spatio post victoriam præterlapso, Russos cædi ad unum omnes jussisse, tametsi vitam suppliciter petentes. Id non crudelitati *Reinschildii*, sed mandatis *Caroli*, tribuendum esse,

T.II p.110.

Motra-

Motrajus ostendit: nihil enim non egisse *Reinschildium*, ut vitam iis exoraret apud *Carolum*, sed frustra; *Carolum* vero, crudelitatis, quod ad hoc factum attinet, utique reum, excusari quodammodo posse, si *Patkulii* supplicium spectes, qua in re una humanitatis leges migrasse *Carolum*, *Voltairius* contendit; *Patkulium* enim videri Russos, Danos, & *Augustum*, Polonorum Regem, ut Suecos bello aggrederentur, concitasse.

Tradit porro *Voltairius*, postridie, quam *Carolus* Dresda, qua in urbe *Augusto* e Saxonia abiturus vale dicendum putarat, ad suos rediit, cum percrebuisset rumor, extra ordinem cum Proceribus aulæ suæ consultasse *Augustum*, *Reinschildium* dixisse, deliberare eos, quid facto opus fuerit pridie ejus diei, cum *Carolus* in eorum potestate esset. Id vero *Stralenheimio Motrajus* vindicat, iisque in dubium vocatis, quæ de *Marleburgio* Duce, *Caroli* consilia de prosequendo adversus Russos bello expiscante, a *Voltairio* afferuntur, ostendit, id unum dubitari non posse, Heroa tantum ex merito exceptum a Suecis non esse, idque exemplo *Piperi*, Comitis, venienti ad se post semihoram demum sui copiam facientis, illustrat. Odium erga Gallos velut natura insitum in *Carolo* observasse *Marleburgium* eundem, *Voltairius* affirmat. Sed negat *Motrajus*, ejusmodi quid unquam se in Rege eodem animadvertisse, Imperatoremque *Josephum* absolvit culpa violatæ pactionis Altranstadiensis, qua sacrorum restitutionem Silesiis impetravit *Carolus*, a *Voltairio* ei temere objecta, quem & Legatum ad Rempublicam Polonorum missum perperam pro Oratore ad *Carolum* dedita opera amandato venditasse observat. Sed longum sit, cetera, quæ numero non pauca sunt, omnia persequi. Satis fuerit, docuisse, bonæ frugis plenissimum esse libellum hunc, & tanto digniorem fide, quod testem oculatum, aut a testibus oculatis veriora edoctum, Autorem agnoscit, neque adeo dimittendum e manu ei, qui a *Voltairio*, speciosa potius, quam vera & solida, nonnunquam consectante, in transversum rapi noluerit.

A NATURAL HISTORY OF BIRDS, &c.

h. e.

NATURALIS HISTORIA AVIUM, ILLUſtrata centum unaque Tabulis æneis, ad vivum curioſiſſime exſculptis. Edita Autore ELEAZARE ALBINO, magnoque ſtudio ipſius filiarumque picta ad fidem originalium, ex vivis avibus deſumtorum.

Tomus I.

Londini, ſumtibus Autoris, 1731, 4.
Plag. 12½, cum Fig. 101.

Hiſtoriam avium poſt *Jonſtonum, Aldrovandum*, *Raium*, & *Willugbejum*, nemo curatius Cl. *Albino* recenſuerit, ſi eadem, de quo dubitare fas non eſt, felicitate ceteri poſt hunc primum Tomi in lucem prodituri ſunt. Nec ſtudium defuit Autori & in perlegendis antiquiorum Operibus induſtria, nec artificioſæ manus dexteritas, cujus gloriam cum filiabus ſponte lubensque partitur. Deſcriptionis forma eadem eſt, quæ *Catesby*, ſiquidem modo a pondere avis, modo ab ejusdem *latitudine*, aut longitudine, cujus menſura eidem in ave volante eſt, itidemque ab Iridis in oculo colore, pedumque reliquarumque corporis partium conformatione deſumit, quo ipſo, maxime ſi *Raji* opera uti voluiſſet, luculentam avium methodum, ne ſine ordine progreſſus eſſe videretur, inſtruere potuiſſet. Imo vero haud difficulter deprehendas, naturali quadam ſerie aves ſibi invicem ſuccedere, ut ratio dari poſſit, cur ſic & non aliter diſpoſuerit. Initium dicendorum faciunt aves terreſtres, agmen claudunt aquaticæ. Terreſtrium prolixa familia ſuis conſanguinitatibus affinitatibusque gaudere deprehenditur. Agmen ducunt aves roſtris aduncis, quas rapaces carnivorasque appellare ſolemus. Potuerant characteres quidam externi aſſumi, quibus hæ aves in claſſes diſpeſcerentur; ſic buteones ab accipitrum ordine diverſi ſunt, quandoquidem horum maculæ pectorales transverſim excurrant, illorum vero

ſemi-

semiluares sint. Imo etiam in cauda avium, ejusdemque quoad pennas forma, haud levior est characterum apparatus; siquidem in quibusdam avibus adunco rostro armatis expansa est & integra, in quibusdam bifurcata, quo signo aliquis *Milvos* a reliquis avibus facile dignoverit, siquidem & rara alarum vibratione volet, quo ipso clarum est, a volatu, si cui placuerit, avium plurimarum descriptiones & genericas differentias desumi posse. Insistit Autor *Rajanæ* methodo, proximo post rapacium ordinem loco avium familiam collocans, quæ rostris sunt rectis, magnis, & prævalidis, & ad quarum colorem maxime respiciendum est, si distinguere singulas, & peculiari loco collocare quis velit. Nempe unicolores sunt, nigro aut alte cœruleo, aut ex nigro splendente *Monedula*, *Corvus*, *Cornix*. Capite cruribusque nigrescit *Pica*, inde variis coloribus ludit, pennas vestitrices puniceas, remiges alæ caudæque varias habens *Pica glandaria*, capite purpureo, cetera viridis est *Picus viridis*. Nempe in quamplurimis avibus constans est color, adeoque nihil impedit, quo minus definitionum fundamenta exinde peti possint. Sequuntur aves, quæ superiorem rostri valvam tantum inflexam habent, granivoræ, seu gallinarum genus, ex quibus cauda bifurca est collo caudaque aut capite, cœrul-us, orbita oculorum rubens, cetera fuscus *Urogallus* minor, integra gaudens hac breviore pedibus undique pluma vestitis *Lagopus*, longiori & speciosa *Phasianus*, brevissima *Perdrix*, *Coturnix*. Sic apte succederet negotium, si a mobilitate pinnarum caudæ, prout in Pavone & Gallo pavone, aut ab eo, quod quædam digito pedis posteriore careant, prout in *Otide* & *Oedicnemo* Tab. LXIX accuratissime observatum est, quis divisionis rationem desumere velit. Peculiaris classis est avium melodicorum, quæ cantum exercent, cum plures aliæ sint amelodi, sonosque edant incompositos gravesque audientibus. In harum avium speculatione si quis cum voluptatate versari voluerit, non tantum cantus diversitate, si apti inveniantur termini, sed & colorum varietate, aut, quod in his incurvum sit rostrum, in aliis minus, definitiones excogitare poterit haud dubias & quam maxime de-

claratas. Quamvis enim & definita cuique avium generi sit statura, possintque & ab eadem aves definiri, æquivoca tamen est & parum constans, quæ sic conficitur, descriptio. Si quis porro cogitaverit, vitæ genus plerisque congeneribus ceteroquin avibus diversum esse, ita, ut detur Merula sylvarum, Merula murorum, alia sit pratorum, alia arborum Alauda, sint domesticæ Hirundines, sint, quæ murorum aut pontium appellari solent, illi dubium non erit, de consuetudine moribusque avium Autoribus ornithologiæ, si eadem cum Cl. *Albino* felicitate uti velint, inter se conveniendum esse. Denuo autem ad rostri indolem & mensuram deveniendum est. *In illo* avium genere, quæ circa aquas & stagna, aut marium littora, degunt, rostrum productius & acuminatum, pedum etiam mensura præalta, observatur, prout in vanello, ave pugnace, ciconia, grue, rallo aquatico, secus ac in ruricolis longirostris, scolopace, aliisque, quibus pedes breviores sunt. Quotusquisque enim est, qui, cui fini hæc omnia sic sapienter a Creatore ordinata sint, non videat? Quod si quis ejusmodi aves, eo quod circa aquas degant, aut ex iisdem nutrimentum petant, ad aquaticarum classes simul referre velit, illi totum hoc genus dividendum esset in fissipedum & palmipedum ordinem. *Illis* scilicet rostra aut longissima sunt, aut longiora, reliquarum tamen avium mensuram multam superantia, his vero, quæ natatum exercent cum digitis pedum membrana conjunctis, rostra sunt lata. Imo deprehendas, quarum pedes, eo quod terra aquisque victitent, seminembranosi sint, prout in fulica. Ex præsentis Operis splendore, &, quo ab omnibus excipitur, applausu, & nobis & Autori de subsequentibus Tomis maxima potest esse & fiducia & expectatio.

AN ENQUIRY INTO THE EVIDENCE OF THE Christian Religion, by a Lady.

h. e.

INQUISITIO IN ARGUMENTA, QUIBUS

Chri-

Christianæ Religionis veritas probari potest, a Fœmina Anonyma instituta. Secunda, eaque auctior, Editio.

Londini, typis Guilielmi Innys, 1732, 8.
Plag. 20.

Licet numerus vix iniriri queat fœminarum, quæ scriptis editis nominis voluere consequi celebritatem; pleræque tamen earum Poesin tantum ingenio suo convenire judicarunt. Philosophiæ scientia paucissimæ animum suum imbuerunt. Neque tamen omnino defuerunt studii Philosophici & utilitate insigni & voluptate eximia ductæ. Quarum quidem aliquot ex instituto recensuit S. Rev. *D. Joannes Esbergius* in Dissertatione de *Mulieribus philosophantibus*, Upsaliæ A. 1699 habita. Doctissima Fœmina, quæ, quod præ manibus habemus, scriptum elaboravit, quam verbi divini ministri Londinensis *Newcomii* conjugem esse, nobis relatum est, utique non ultimum inter mulieres philosophantes locum meretur, cum de argumento utilissimo, quod gravissimorum Virorum exercuit ingenia, non solidis solum, sed & perspicue prolatis, argumentis laudabili consilio & felici disputarit solertia. Quæ hujus scripti sit ratio, ex editione ejus secunda, quæ priori auctior & in Indice & in Præfatione dicitur, exponemus. Priorem enim editionem oculis nostris non usurpavimus.

Et sub initium quidem illud sine laude referre non possumus, quod Eruditiss. Fœmina definitiones & theoremata aliquot ipsi veritatis religionis Christianæ demonstrationi præmiserit. Neque enim solum exponit, quid per veritatem, evidentiam, Pag. 1, 2. demonstrationem, certitudinem, probabilitatem, fidem, opinionem, &c. intelligi in suo libro velit; verum etiam, quid per felicitatem, miseriam, summam voluptatem, & religionem, denotet, declarat. Harum vocum enim in ipsa de veritate religionis Christianæ Disputatione non poterat non frequens fieri mentio. Theoremata quædam eo consilio præmisit, ut ad ipsam, quam meditatur, veritatis religionis Christianæ demonstrationem viam sibi muniat. Summa eorum est, omnes homines teneri de mediis solicitos esse, quibus felicitatem suam

 pro-

promoveant. Quam quidem veritatem cum nemo unus vel queat, vel velit, in dubium vocare; concludit, ipsius rationis judicio illum impudentissime agere, qui non vult in veritatem religionis Christianæ data opera inquirere, cum omnibus, qui secundum ejus præscripta incedunt, summam promittat beatitatem. De veritate religionis Christianæ nemo potest convinci, nisi prius concedat, Deum existere. Igitur Doctiss. Fœmina *Sect. VI* in argumenta inquirit, quibus fides nostra de existentia Dei nititur. Argumentis nullis a priori existentiam Dei probari posse, existimat, cum nullæ de Deo dentur ideæ innatæ. Quam quidem controversiam ut hoc loco sub examen vocemus nostrum non patitur institutum. A posteriori autem optime existentiam Dei defendi posse, tuetur. Cum nemo in dubium vocet, mundum existere; necessarium esse, concludit, hunc ipsum vel sine causa existere, vel a certa causa esse productum. Si sine causa existit; consequens esse, eum ab æterno existere. Si autem non ab æterno existat; & causam existentiæ suæ habere. Mundum non ab æterno exstitisse, hac ratione probat. Quod systema nullum habet initium, nullum etiam habet finem. Impossibile enim est, adesse causam destructionis illius rei, cujus existentiæ nulla est causa. *Jam vero*, cum ex natura & constitutione corporum naturalium nemo non intelligat, ea successu temporis destrui, & ad interitum suum vergere, manifestum esse, ab æterno mundum non existere; causam esse mundi ab ipso mundo diversam. Quæ quidem causa Deus appellatur. Probata supremi Numinis existentia, attributa ejus e consideratione mundi ab eodem creati eruit, & de supremi Numinis intellectu, potentia, sapientia, immutabilitate, independentia, beatitate, bonitate, justitia, libertate, &c. verba facit, quæ malumus a Lectore in ipso Libro legi, quam hic copiose enumerare.

Sect. VII pergit inquirere, quænam actiones ab hominibus debeant suscipi, ut homines supremo Numini arrideant? E re esse judicat, prius ad hanc quæstionem respondere, quam de revelatione quadam judicium ferre; cum manifestum sit criterium, illam revelationem esse falsam, quæ præscribit officia

illis

illis contraria, quæ recta dictitat ratio. Exempli loco commemorabimus, ex quo principio officia hominis erga ſe ipſum derivet? Deprehendimus, ita rationes ſubduci, hominibus a ſupremo Numine facultates quasdam eſſe conceſſas, quibus & ſuam & aliorum felicitatem poſſint promovere; conſequens igitur eſſe, omnem homines debere navare operam, ut ne imminuant facultates a ſupremo Numine ſibi conceſſas, quo omni tempore ad id ſint idonei, ad quod a Creatore ſunt deſtinati. Qui imminuit atque deteriores reddit facultates a creatore ſibi conceſſas, variis ſe privat is felicitatibus, quibus potuiſſet frui, ſiquidem facultates a ſupremo Numine ſibi conceſſas ſervaſſet integras. Omne igitur, quicquid debilitat facultatem intelligendi, judicandi, ratiocinandi, libere agendi; quicquid corpus imbecillum reddit, miſerum efficit hominem, eumque ſupremi Numinis gratia privat.

Sect. VIII ex inſtituto inquirit, utrum rationi conveniat, a ſupremo Numine præter lumen naturæ aliam exſpectare voluntatis ejus revelationem? Tuetur Doctiſſ. Fœmina, ſive quis ad ſupremi Numinis attributa, ſive ad naturam hominum reſpiciat, nuſquam argumenta ſeſe offerre, quæ perſuadeant, nullam revelationem poſſe ſperari ſpecialem Cum ſummum Numen creaverit homines, indignum etiam illo non eſſe, curam gerere eorum, actionesque dirigere. Ad homines quod attinet, multos in iis ad inveniendam veritatem, vel ob imbecillitatem ingenii, vel ob præjudicia, quibus ſunt occupati, non eſſe idoneos. Multos, cum aliis negotiis ſint diſtracti, tempus deſtituere quod inquiſitioni veritatis debeat impendi. Certum igitur eſſe, multos homines variorum officiorum, quæ ad beatitatem ducunt, conſtanter ignaros futuros, ſi quidem Deus ſingulari revelatione illos officia ſcitu neceſſaria docere nolit. Jam vero, cum ignoratio officiorum ab homine præſtandorum eos privet felicitate, cujus alias natura fuiſſent capaces, & eosdem miſeros non poſſit non reddere, conſequens eſſe propugnat, non ſine ratione ſperari a ſupremo Numine revelationem ſpecialem, qua hæc ignoratio tollatur, præſertim cum neque de potentia ejus, neque de benevola in homines voluntate, ullum Pag. 54.

ſit

ſit dubium. Quæ quidem ubi copioſius eruditiſſima diſputavit Fœmina; ſub examen vocat objectiones, quæ ex ſcripto, cujus index: *Chriſtianity as old as the Creation*, quod in *Actis A. 1731 M. Jun. p. 252 ſeq.* recenſuimus, contra has poſitiones formari poſſent. Autor ejus ſcripti, quem *Tindalium* eſſe conſtat, tuetur, Deum legem dediſſe, quam qui obſervet, non poſſit non feliciſſimus evadere. Eundem omni tempore omnibus hominibus ſufficientia conceſſiſſe media ad hanc legem cognoſcendam. Hanc legem magis extendi non poſſe, quam quidem ab omnibus queat cognoſci. Unicum autem medium cognoſcendi hanc legem omnibus hominibus conceſſum eſſe uſum *facultatum*, quibus homo diſtinguitur a brutis. Quibus quidem qui velint uti, non poſſint non beatitatem conſequi. Legem igitur illam eſſe perfectam, neque illi quidquam poſſe addi. Ex hiſce theſibus utique confici poſſe videtur, nullam ſpecialem revelationem eſſe ſperandam. Si enim lex naturæ eſt perfectiſſima, ſi omnes ea duce ad illum beatitatis gradum pervenire poſſunt, cujus natura homines ſunt capaces, quare præter neceſſitatem Deus novam cum hominibus communicaret revelationem? Ipſe quidem *Tindalius* hanc concluſionem e ſuis poſitionibus non eruit, ſed potius præter legem naturæ revelationem ſpecialem legi naturæ exacte conſentientem admittit. At enimvero Doctiſſ. Fœmina ex rei veritate judicat, non poſſe non eam, quam protulit, concluſionem ex *Tindalii* theſibus ſequi. Operæ igitur fecit pretium, quod ad hanc objectionem data opera reſponderit. Videlicet negat & pernegat, *legem*, ſive *religionem*, quam intelligimus beneficio facultatum, quibus a brutis diſtinguimur, eſſe perfectam. Cum Deus juſtiſſimus ſit atque benigniſſimus, conſequens eſſe exiſtimat, omnibus hominibus eadem & erga Deum & erga alios & erga ſe ipſos eſſe præſcripta officia; a quorum impletione omnis pendeat ſalus. Quo plura igitur officia aliquis cognita habeat atque exerceat, eo majorem eum conſequi beatitatem. Omni vero carere dubitatione, homines mediocri ingenio præditos brevi temporis ſpatio non poſſe eam ſibi officiorum comparare cognitionem, quam præſtantiſſima ingenia ſibi comparant. Multos igitur officia

ficia quædam negligere, quod ſibi non ſint cognita, atque hac ratione felicitate quadam, cujus natura fuiſſent alias capaces, ſe privare, & ſe miſeros reddere. Conſequens ideo eſſe, legem naturæ eſſe utique imperfectam, quippe quæ latius extendi nequeat, quam media ſufficiunt ad illam detegendam. Quemadmodum hactenus diſputata tantum faciunt ad probationem poſitionis: non inconveniens eſſe, Deum ſingulari rationi revelaſſe, quæ etiam e rationis lumine a præſtantiſſimis ingeniis multa adhibita opera erui poſſunt; ſic etiam Doctiſſ. Fœmina in ſequentibus ſolicita eſt, utrum, ſalvis Dei attributis, ſperari poſſit, Deum hominibus revelaſſe veritates, quæ nullo modo humani ingenii opera poſſunt detegi? Propugnat, utique ejusmodi revelationem poſſe ſperari. Certum quidem eſſe, obſervatione legis naturæ ad magnum felicitatis gradum perveniri; illud autem neminem poſſe demonſtrare, legem naturæ eſſe perfectiſſimam, ſive, quod idem eſt, omnia, ne unico excepto, media præſcribere, quæ ad beatitatem, cujus homines natura ſunt capaces, ducunt. Noſtrum potius eſſe, tuetur, errorum noſtrorum, quos ſæpenumero committimus, & bonitatis Dei meminiſſe, atque ſperare, ſummum Numen media nobis velle revelare, quæ ad felicitatem ducunt, humani ingenii opera autem detegi nequeunt.

Sect. IX Doctiſſ. Fœmina in argumenta inquirit, quibus probari poteſt, Chriſtianam religionem pro divina revelatione merito atque optimo jure haberi. Principe loco præcipua capita & Judaicæ & Chriſtianæ religionis eo conſilio enumerat, ut oſtendat, nihil quidquam in iis deprehendi, quod cum attributis ſupremi Numinis pugnet. Sigillatim annotat, quod egregia ſuppeditet media ad ſalutem ducentia, quæ rationis beneficio nullo modo detegi potuere. Ita v. g. Deum nobis remittere velle peccata propter perfectiſſimam Jeſu Chriſti juſtitiam, modo in Jeſum credamus, eſſe medium ad beatitatem perveniendi natura nobis incognitum, ſanctitati autem Numinis convenientiſſimum. Contendit, homines revelatione ſpeciali deſtitutos optima quæque a Deo quidem ſperare, ſed eos nullam rationem reddere poſſe, cui ſpes ſua innitatur. Cum autem non

 ſuffi-

ſufficiat, aliquam revelationem attributis Dei non refragari, ut eadem pro divina debeat haberi, argumenta alia addit, quibus Chriſtianæ religionis veritatem extra omnem controverſiam collocat. Etenim hac ipſa *Sectione* e miraculis a Chriſto perpetratis eandem adſtruit.

Sect. X ad vaticinia provocat dudum ante Chriſtum prolata, & in Chriſto perfectiſſime impleta.

Sect. denique *XI* multis argumentis erudite tuetur, Judæos Veteris Teſtamenti divinitatem rationibus ſolidis defendere non poſſe, ſiquidem Chriſtum pro Meſſia agnoſcere *nolint*. Nimis multa verba facere nos oporteret, ſi omnia argumenta, quibus Doctiſſ. Fœmina utitur, hoc loco enumerare vellemus. Idcirco exempli loco tantum commemorabimus, quo modo velit probari, miracula a Chriſto perpetrata veri nominis miracula fuiſſe. Pag. 12. In ore miſerrimorum hominum, qui in reprehendendis religionis Chriſtianæ myſteriis ingenii laudem infelici ſucceſſu & magno cum ſuo damno quærunt, nihil hac objectione frequentius eſt: nobis cognitæ non ſunt omnes leges naturæ, qui igitur certi eſſe poſſumus, leges naturæ unquam eſſe mutatas, &, quod idem eſt, *miraculum eveniſſe*? Rectiſſime ad hanc objectionem Doctiſſ. Fœmina reſpondet, non eſſe neceſſarium, ut aliquis omnes norit leges naturæ, qui certo ſe ſcire tuetur; leges naturæ eſſe in hoc vel illo caſu mutatas. Sufficere, exploratum eſſe, omnia corpora ejusdem naturæ ſecundum easdem moveri leges, & easdem cauſas ordinatim eosdem producere effectus. Quodſi igitur corpus moveatur alia lege, quam reliqua omnia ejusdem naturæ, quodſi eadem cauſa in iisdem circumſtantiis alium, quam ordinatim ſolet, producat effectum; nullum eſſe dubium, quin evenerit miraculum. Hæc ipſa autem miraculorum criteria ſufficere, ut probetur, miracula Chriſti veri nominis miracula fuiſſe, non ſolum affirmat, ſed & ipſo facto demonſtrat, dum ex iis facta Chriſti, quæ miracula dicuntur, felici judicat ſucceſſu.

MEMOIRES CONCERNANT LA THEOLOGIE & la Morale.

h. e.

COM-

COMMENTARII, QUIBUS VARIA, QUÆ AD Theologiam & Doctrinam Moralem ſpectant, continentur.

Amſtelodami, 1732, 12.
Plag. 17.

Qui horum Commentariorum edendorum autor Bibliopolæ fuit, Vir eruditus, complecti illis laudabili conſilio inſtituit libellos ad Theologiam Dogmaticam & Moralem ſpectantes, quibus paulo majoris momenti res explicantur, quique in paucorum manus veniunt. Novem hujus generis libellos primum hoc Volumen complectitur. Et tertius quidem, & qui hunc ſequuntur, quartus, quintus, ſextus, & ſeptimus, ſeparato Volumine editi ſunt, eorumque argumentum nuper in *Supplem. Nov. Act. Erud. Tom. I Sect. IV pag. 182 ſeq.* exhibuimus. Reliquorum igitur argumentum nunc breviter enarrare conſtituimus. Primus omnium libellus ad religionem naturalem ſpectat, cujus brevem, eamque egregiam, adumbrationem ſiſtit. Probata ex conſideratione mundi, motu, ordine, ſtructuraque univerſi, natura denique mentis humanæ, quæ nec ſui ipſa cauſa eſſe, nec ex compoſito & materia oriri poſſit, exiſtentia Dei, illi refelluntur, qui mundum aut caſu ortum eſſe, aut æternum dicunt, quorum ſententiæ in eo tantum differre Autori recte videntur, quod illi in tempore, hi autem ab æterno, mundum caſu natum affirmant. Utramque enim ſententiam ejusmodi eſſe, ut ex ea, cur mundus exiſtat, intelligi nequeat; id vero omne caſui tribui, cujus cauſæ nullæ ſint, aut ſaltem ignorentur. Perfectiones divinæ ex potentia & ſapientia demonſtrantur, quam quidem utramque Deo ineſſe, ex ipſa mundi conſideratione patet. Neque placet ea ratio demonſtrandi eas Autori, quæ illas ex ſummæ perfectionis ratione derivat, quam quippe Deo ineſſe, demonſtratis demum omnibus perfectionibus, intelligatur. Non poſſe dubitari, porro oſtendit, legem naturæ eſſe. Vulgo ad notiones communes referri ejus præcepta, quibus nemo aſſenſum negare poſſit, quales ſint: totum eſt majus parte ſua, pars minor toto; ſed, quamvis ſit compendiaria iſta leges naturæ docendi ratio, non ta-

Pag. 12.
18.
35.

men satis esse ad convincendos hominum animos aptam. Non
esse tantam præceptorum moralium evidentiam, quanta axio-
matum illorum est; id quod vel ex eo intelligatur, quod eo-
rum ratio requiri reddique possit, quod exceptiones patiantur,
quod denique non universali omnium hominum consensu re-
Pag. 41. cepta probataque omnia sint. Igitur ita in exponendis legi-
bus naturalibus versatur Autor, ut rationis ope cognosci posse
doceat, quid felices nos reddere possit, Deumque magnopere
velle, ut felices simus, quod ex vehementi felicitatis desiderio,
quod omnibus ipse indidit, pateat, idque adeo omne lege na-
55. turali præcipi, quod ad felicitatem nostram pertineat. Provi-
dentia divina mundum & conservari & regi, his traditis, affir-
mat. Concursum autem, quem immediatum dicunt, quod ad entia
ratione prædita pertinet, negat, eadem vero carentia sine eo per-
durare, aut agere non posse, statuit. Immortalitatem animæ, se-
cuturamque fata nostra vitam ex justitia divina demonstrat.
66. *Secundus*, qui ex Anglico sermone in Gallicum translatus est,
Libellus de felicitate & virtute tractat. Virtutis fundamentum
esse ex ipsa rerum natura, non vero voluntate divina, repeten-
dum statuit. Neminem non miseriam & *felicitatem, dolorem*
& voluptatem, a se invicem discernere, & hanc illi præferre.
Esse igitur actiones ad felicitatem consequendam comparatas
omnino præferendas illis, quibus miseriam sibi homines attra-
hant. Atque idem esse de illis statuendum, quæ ad aliorum ho-
minum felicitatem aut miseriam facere possint. Ad refutan-
dos autem eos, qui moralitatis, quam actionum dicunt, funda-
mentum in voluntate Dei constituunt, iisdem Autor argumen-
tis utitur, quæ nuper ex *Chubbio* retulimus. Duo actionum
principia in homine agnoscit, amorem sui, & amorem alio-
rum, quem benevolentiam appellat. De illo neminem dubitare;
de hoc autem ex eo constare, quod sæpe vel inviti commo-
veamur injuriis aliis illatis, aut eorum miseria. Neque vero
horum principiorum alterum ex altero pendere, cum experien-
tia doceat, felicitati suæ homines sæpe studere, nulla aliorum
habita ratione; sæpe vero etiam publicæ, sua neglecta. Actio-
nes, quæ ad propriam cujuslibet felicitatem spectant, justas esse
fatetur, solas autem eas virtutis nomen mereri, quæ ad felicita-
tem

tem aliorum hominum, aut publicam salutem, pertineant, arbitratur. Atque hanc ipsam virtutem honore, amore, præmioque dignam esse, cum, qui suam felicitatem quærat, nullam propterea neque laudem, neque præmium mereatur. Quæ huic sententiæ objici poterant, Autor pro viribus refellit. Ultimo denique loco ostendit, unicam veræ felicitatis consequendæ rationem hanc esse, ut omnia, quæ agenda sunt, ad hæc duo principia exigamus, nihilque faciamus, quod iis adversetur. Hanc igitur semper sequendam esse regulam, ut non solum nostræ, sed etiam aliorum, felicitati, quantum & ubicunque fieri potest, studeamus. Qui hunc excipiunt Libelli *Chubbii* a *pag. 104 – 298*, iidem sunt, quos nuper recensuimus, etiamsi alium Autorem ipsa Interpretatio habeat. Locum octavum Epistola de incrementis Deismi in Anglia occupat, qua origo, occasio ejus, &, quæ plurimos ad eundem amplectendum commoveant, rationes, prolixe enarrantur. Originem ejus inde a *Caroli I* tempore Autor repetit, quo multi nobilium, peregrinationibus in Italiam, Galliam, Germaniamque susceptis, in patriam redeuntes eandem tyrannidem, superbiam, avaritiam, rixandi libidinem in Sacri Ordinis Anglicani hominibus, commixtionem humanorum dogmatum cum Christianis deprehendisse sibi visi sint, quam in Pontificio cœtu deprehenderant; quod quidem eos commoverit, ut, omnem religionem Christianam falsam esse, existimarint. Atque hanc ipsam rem esse, cui & nunc Deismus omne fere robur omnemque vim debeat. Neque tamen negat, multos etiam propterea ad eundem delabi, quod multa S. Codici inesse putent, quæ rationi adversentur, adeoque credi nequeant. Memorat, quendam lectione Libri *Lockiani* de religione Christiana rationi consentanea, & alius cujusdam de Inspiratione, de veritate religionis Christianæ convictum esse, etiam si nulli certæ Sectæ nomen dare voluerit. Ultimo loco exhibetur Epistola, æque ac proxime antecedens ex Anglicano sermone translata, qua nescio quis Ministrum Ecclesiæ recens creatum a studio S. Codicis accurato criticoque deterrere studet, quod id non solum difficillimum & inutile, sed etiam noxium, sit. Facile apparet, totam hanc Epistolam esse ad perstringendos Theologos, qui orthodoxi dici haberique cupiunt & solent, comparatam. Quid

Pag. 33

enim aliud nisi hoc sibi volunt v. c. hæc: orthodoxia absorbet omnia vitia, hæresis omnes virtutes. Item: Esto, quisquis es, orthodoxus, orthodoxia tegit multitudinem peccatorum, sed orbis virtutibus plenus ne minimum quidem orthodoxiæ defectum.

Wilhelm Friedrich Pistorius AMOENITATES HIstorico-Juridicæ, &c.

h. e.

VARIÆ DISSERTATIONES, OBSERVATIONES, Consilia, Opuscula, cetera, quæ Historiam Imperii Germanici, & Jus Civile, Publicum & Feudale Germanicum, Antiquitates item ac Consuetudines, illustrant, tum ab aliis elaborata, sed huc usque nondum typis impressa, tum primum composita a GUILIELMO FRIDERICO PISTORIO, *Illustrissimo Comiti Erbacensi a Consiliis Aulæ.*

Pars II.

Francofurti & Lipsiæ, sumtibus Adami Jonathanis Felsseckeri, 1732, 4.

Alph. 2 pl. 19, cum Tab. 1.

Continuaturus suavissimas Amœnitates suas, nunc sistit Consultiss. Autor quindecim Argumenta, partim Juridica, partim Historica. Primo loco apparet *Anatome joco-seria conscientiæ antiquæ antiquatæ, & novæ, nudius tertius natæ.* Inprimis ad decrementum probitatis Germanicæ exponendum hæc pertinet, per ordines literatorum & illiteratorum spectabile. Stilus hic interstrepit Teutonico-Latinus, prouti sales in buccam calamumque venerunt. Notantur modi iniqui, quibus vulgo Theologi ad munera Ecclesiastica provolant, dando, amando, uxorem deligendo, competitoribus infamiam adspergendo. Requiritur hic elenchus,
Pag. 10. quali *Joannes* in *Herodem* est usus. Reprehenditur avaritia & luxus, ac affectatus splendor plerorumque Ecclesiastarum,
14 seq. πολυπραγμοσύνη, fastus, & vitia alia. Reliquis, Christi regulam

Iam ſequentibus, honos debitus reſervatur. Politicorum male- Pag. 19.
feriatorum ac infrunitorum nævi candide deteguntur. Improbat Autor tolerantiam Judæorum, eosque juris peritos, qui ſtatuunt, Judæis juramentum ſuppletorium poſſe deferri, ipſosque ad idonea adverſus Chriſtianos teſtimonia perhibenda eſſe habiles. Notatur ſpiritus præpotentium familiaris, qui neminem evehunt, niſi nomen det familiæ ipſorum. Δωροφαγία, in- 26.
juſtitia, adulatio, Procerum Imperii minorum enervatio, tarditas patronorum cauſæ & judicum, vel illud: *trahe cum obtorto collo*, falſe ediſſeruntur. Omittimus reliqua. Et Pro- 47.
feſſoribus Academiarum nonnulla vertuntur vitio. Nec Medici 53 ſeq.
abeunt indicti. Sed utinam recenſionibus vitiorum ipſa exſtirpata forent vitia! Secundo loco in ſcenam prodit libellus ejusdem ſtili, inſcriptus: *Origo juris advocatitii, der Kaſtenvogtey*. Origo repetitur ex eorum, qui vitæ cœnobiali & vitæ divinæ ſpeciatim ſeſe mancipaverant, debita a rebus hujus ſeculi abſtinentia. Quo factum, ut politicis hominibus cura 58.
& adminiſtratio bonorum cœnobialium, nec non defenſio ipſa, in foro inſtituenda, demandaretur. Laudantur *Conc. Carthag. Can. 6* & *Conc. Milevit. Can. 16*. Horum conſenſu & directione reditus cœnobiales diſpenſati ac adminiſtrati. Seculo XII & XIII ob varios Advocatorum in Germania inſolentias Imperatores cœnobiis bene multis permiſerunt, ut ſeſe ab advocatiis liberarent & redimerent. Autoritas Advocatorum eluxit in firmandis Monachorum contractibus, permutatione bonorum, manumiſſione, peragendo mallo ſeu judicio publico, in transactionibus, in donationibus, in ſtatus mutatione, in jure ſignandi, jure adminiſtrando, in parte mulctæ percipienda. Jus advocatiæ plerumque ſecum trahit jurisdictionem 68 ſeq.
ſuperiorem. Tertio loco ex MSto *Joannis Henrici Bœcleri* eduntur antehac *inedita Prætenſiones Principum Europæ*, nominatim Pontificis in Arragoniam, Angliam, Hiberniam, Hungariam, Sardiniamque: Hiſpanorum in Britanniam & in Ducatum Burgundiæ: Ducis Sabaudiæ in Cyprum, in Ducatum Montisferrati, & in Genevam: Regis Poloniæ in Sueciam & Livoniam: Regis Sueciæ quondam in civitatem Bremam:

Du-

Ducum Brunſuicenſium in urbem Brunſuicum: controverſia Calenbergo-Cellenſis: Altenburgo-Vinarienſis & Saynenſis: controverſia inter civitatem Fridbergam & caſtri Burggravium: prætenſio Epiſcopi Monaſterienſis in Dominium Borkelo: controverſia Juliaco-Clivenſis: prætenſio Regis Franciæ in Sardiniam: prætenſio in regnum Hieroſolymitanum: prætenſio Regis Franciæ in Comitatum Ruſcinonenſem & oppidum Perpinianum, in Baleares & alia: prætenſio Domus Eſtenſis adverſus Pontificem ratione Ducatus Ferrarienſis, & oppidorum Comacli, Cotignolæ, Argentæ, Lugi, S. Potitiſtani, Centi, & Plevis. Pleriſque pacta & conventiones *recentioris*
Pag. 231 ſeq. ætatis vel poſſeſſio armata poſuere modum. Sequitur *Anonymi* enarratio de origine Comitum Caſtellenſium in Franconia, cum Annotationibus *Veroni Franckii de Steigerwald.* Exordium deducitur a *Megingaudo, Rudolphi* filio, *Cuneberti*, Comitum Rotenburgenſium ad Tuberum progenitoris, nepote, cujus filius *Arnoldus* perhibetur Rotenburgenſem proſapiam continuaſſe, alter vero *Marquardus* Caſtellenſem cœpiſſe. Mallemus, hæc e monumentis coævis fideque dignis fuiſſe comprobata. *Joannes Georgius ab Eccard Tom. I* rerum Franciæ Orient. *Lib. XXIV p. 524, Megingaudum*, Epiſcopum Wirciburgenſem, ex Comitibus Rotenburgenſibus fuiſſe oriundum, negat. *Megingoz*, ſeu *Megingaudus*, Comes, ad A. 788 in Traditionibus Fuldenſibus eſt obvius. Conjectat *Eccardus Lib. XXV p. 729, Megingozi* patrem *Mantonem*, aut ejus filios, *Mantonem & Megingozum*, hunc Parthenonem pro filia aut ſorore *Juliana* Schwarzacenſe fundaſſe. *Megingozus* certe A. 816 Monaſterium *Megingaudeshuſanum* in Diœceſi Wirceburgenſi cum conjuge *Immina* ex patrimonio ſuo inſtituit, ex quo collapſo Monachi non ita multo poſt in Schwarzacenſe ſunt tranſlati. At *Anonymus* noſter hic in omnia abit alia. Unde facile pateſcit, quid de ejus fide ſit ſtatuendum in rebus Seculi VIII, IX, X, XI, XII. Ejuſdem commatis ſunt, quæ de
475 ſeq. haſtiludiis ſeu torneamentis ex Seculo decimo afferuntur. Additur Deductio geminæ Comitum Leiningenſium proſapiæ, & narratio de judicio camerali, per biennium A. 1540 & 1541

Wimpfi-

Wimpfinæ ad Nicrum agitato. Succedit *Michaelis Hospin* Pag. 482.
Commendatio Chorographiæ, A. 1610 scripta. Excipit hanc
Gloria Bruckbergæ, secessus Onolspacensis amœnissimi, per 490.
modum Orationis scholasticæ conscripta. Vocat nos porro 504.
Decisio Episcopi Wirciburgensis, *Ottonis*, inter Hohenlohe &
Vestenberg, ratione terminorum venatus, una cum confirmatio- 509.
ne Imperatoris *Ludovici* A. 1344. Sequitur Recessus Comitum
Franconicorum Diætæ *Weickersheimii* A. 1608 d. 22 Jun. celebratæ. Claudunt Collectionem duo Consilia juridica, argumenti admodum singularis. Quam vellemus, plures ejusmodi dapes nobis apponeret Autor Consultissimus.

INDEX AUTORUM,

quorum Libri aut Inventa in hoc Volumine recensentur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

II. Libri Juridici.

Jeni-

III. Libri Medici & Physici.

IV. Libri Mathematici.

Qua-

V. Libri Historici, Geographici, &c.

Victoris

VI. Libri Miscellanei.

Hahnii

Vulpii

INDEX RERUM
notatu digniorum.

A.

S. Cœ-

Corsica

D.

Den-

E.

Gret-

Invo-

Lauren-

De

M.

Men-

N.

Ner-

O.

Per-

Rena-

Matth.

Sulphu-

a S.

De

EMENDANDA.

Pag. 18 lin. 20 pro *Sensu* lege *sensu.*
21 lin. 11 pro *Concilium* lege *consilium.*
42 lin. 17 pro *Syntax, ilicet,* lege *Syntaxi, licet.*
63 lin. 62 pro *eiim* lege *enim.*
— lin. ult. pro *cujus* lege *cujus.*
124 lin. 27 pro *docet* lege *decet.*
347 lin. 3 pro *veniri* lege *inveniri.*
352 dele a lin. 29 *additæ* ad 31 *factæ.*
391 lin. 20 pro *utdebatur* lege *videbatur.*
395 lin. 23 pro *corallarium* lege *corollarium.*
396 lin. 2 pro *Horationa* lege *Horatiana.*

